

ಸಂಸ್ಕೃತಿ

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಶ್ರೀಮಂತವೂ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯ ಕೆಲವು ಅಂಗಗಳಾದ ಧರ್ಮಗಳು, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಪರಂಪರೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಈಗಾಗಲೇ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪರಿಣಾಮ, ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ, ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ, ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ವಿವೇಚಿಸಿ—ಆ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆ: ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ನೋಟ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಅಂಥದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅಥವಾ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅಥವಾ ಉಪಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಗಮವಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿಭಜಿಸಲು ಆ ಭಾಗದ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವೇ ಮೂಲ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧಾರದ ಮೇಲೆ ಇತರ ಭಾಷಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು; ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ತಮಿಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಜನರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬರುವಂಥ ಭಾಷೆಯ

ಮುಖಾಂತರ, ಸುಲಭವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲು ಬರುವುದರಿಂದ ಆ ಭಾಷೆಯ ಜನರು ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯವರೆಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಭಾಷೆಯೊಂದೇ ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಳಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲು ಬೇರೆ ಮಹತ್ವದ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇವೆ. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಭಾರತದ ಬೃಹತ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಗಣನೀಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಕೊಡುಗೆಗಳು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿವೆ. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದವರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ಊಟೋಪಚಾರಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆ ಮತ್ತು ಊಟೋಪಚಾರಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತವೆ. ಅದೇ ರೀತಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನರ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳು ಅವರ ಸಮೀಪವರ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಮಲೆಯಾಳೀ ಜನರ ಆಚಾರವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೋಲುವವು. ಪೋಷಾಕು, ಅಹಾರದ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು ಮೂರು ಕೋಟಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಒಗ್ಗೂಡಿಸಿರುತ್ತವೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗ ಗಮನಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಅದು ಮೂರು ಕಡೆಗೆ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳ (ತಮಿಳು, ಮಲಯಾಳಂ, ಮತ್ತು ತೆಲುಗು) ನ್ನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಮತ್ತು ವಾಯುವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಆರ್ಯ ಭಾಷೆಗಳಾದ ಮರಾಠಿ

ಮತ್ತು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ದ್ರಾವಿಡ ಮತ್ತು ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸೇರುವ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡಿಗರಾದ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರು, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು, ದೇವಗಿರಿಯ ಸೇಲೂರು ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಆಂಧ್ರ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ನಾಡಿನ ಹಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳಿದ್ದಾರೆ. (ದಕ್ಷಿಣ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನೆಲವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಸ್ಥಳ ನಾಮಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಶಾಸನಗಳಿಂದ ವಿಧಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ). ಈ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪ್ರದೇಶವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಆಳವಾದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಚಲುಕ್ಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವು ದ್ರಾವಿಡ ಮತ್ತು ನಾಗರ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೆಂಬುದು ಕ್ರಿ. ಶ. ಏಳನೇಯ ಮತ್ತು ಎಂಟನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲುಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯು ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಯ ಭಾಷೆಗಳ ಸಮತೂಲಕದ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದ್ದರೆ, ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯು ಬಹುವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಅತಿ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದುದಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗದೆ ತಮಿಳು ಮತ್ತೊಂದು ತುದಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿ ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ಸುರ್ವಣ ಮಧ್ಯರೇಖೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದು ದೇಶೀ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಭಂಜನಗಳನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ತನ್ನ ದೇಶೀ ಸತ್ವವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡದೆ ಅದು ಪರಿಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದು. ಚಂಪೂ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಂದಾಕಾಂತ, ಉತ್ಕಲ ಮಾಲಾ, ಮುಂತಾದ ಸಮವೃತ್ತಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಪದ್ಯಾತ್ಮಕ ರಚನೆಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಂದ ಎರವಲಾಗಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡವುಗಳಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯ ಉಗಮವು ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಂದೆಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಅನಂತರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಥನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಎರವಲಾಗಿ ಪಡೆದ ಭಂದಸ್ತಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ತುಗಳೇ ಆದ ತ್ರಿಪದಿ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಲು ಅಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡಿಲ್ಲ. ರಾಘವಾಂಕ ಮತ್ತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು ದೇಶೀ ಭಂಜನದ ಪಟ್ಟದಿಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾಷೆಯ ಹೊರಗಿನ ಮತ್ತು ದೇಶೀ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ

ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳ ಸಂಗಮಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಅದು ಪುಷ್ಪದಂತನೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಕೃತ ಕವಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದೆ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತಳೆದ ತಾಳ್ಮೆಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅದು ನೆರೆಹೊರೆಯ ಜನರೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಸಲು ಅದರ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ಥಾನವು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಇತಿಹಾಸದ್ದುಕ್ಕೂ ನೋಡಿದರೆ ಅದರ ರಾಜರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೀತಿಯು ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಮತ್ತು ಉದಾರತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದಿತ್ತು. ಫಲವತ್ತಾದ ಭೂಮಿ, ಸುಖಕರವಾದ ಹವೆ ಮತ್ತು ವರ್ಷದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಮೀಳುವ ಮಳೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜರು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಜನರು ವಿಶಾಲ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಾಗಲು ಕಾರಣವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತೀಯತೆ

ರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉಳಿದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಕೊಂಡು ಒಂದು ಸಮಗ್ರ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಅನಶ್ಯಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯತ್ವ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಪುರಾಣಗಳಂಥ ಪ್ರಾಚೀನ ಪೌರಾಣಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಾಗಿರುವುದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಾದ ಗೌರವ, ಭ್ರಾತೃತ್ವ, ಶೂರತನ, ದೇಶಭಿಮಾನ ಅಥವಾ ಅತ್ಮಗೌರವ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಕವಿಗಳ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತು ಒಂದು ಕಮ್ಮಟದಂತಿದ್ದು ಮನುಷ್ಯನು ನಾಣ್ಯದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲುವ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಲ್ಲುವನೆಂದು ಬಸವಣ್ಣನವರು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖಗಳು ಕ್ಷಣಿಕ ಮತ್ತು ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ನಂಬಿದ ಜೈನಕವಿಗಳು ಜೀವನವನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಲೋಕಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತ್ಯಾಗ, ಭೋಗ, ಅಕ್ಕರ, ಗೇಯ ಮತ್ತು ಗೋಷ್ಠಿ ಈ ಸುಂದರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನು ಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆಂಬ ಜೀವನ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪಂಪನು (10ನೇಯ ಶತಮಾನ) ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವನದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗುವುದರ ಬದಲು ಜೀವನವನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕು, ಸುಖಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬಾರದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಕ್ಕೇ ಜೀವನ ಇರುವುದೆಂದು ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಕೇವಲ ಸುಖಪಡುವುದೇ ಜೀವನದ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿರಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು

ವುದೇ ಮನುಷ್ಯನ ನಿಜವಾದ ಗುರಿಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದದ್ದು, ಸಂಸ್ಕೃತದ್ದು ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಸಮಗ್ರ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಾಗಿದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ 'ಮಾರ್ಗ'ವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಸ್ಥಳೀಯವೂ ಇಲ್ಲಿನ ನೆಲಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದದ್ದು ಇದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ 'ದೇಶ್ಯ'ವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಶ್ಯಗಳ ಮಿಶ್ರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ತನ್ನ ಆಳವಾದ ಬೇರುಗಳನ್ನು 'ಮಾರ್ಗ'ದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶಾಲವಾದ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ತನ್ನ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ 'ದೇಶ್ಯ'ಗುಣವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಸಮನ್ವಯವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು ; ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಂಶವೂ ತನ್ನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನದ ಸಾಮರಸ್ಯವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಸಮನ್ವಯ ಗುಣವೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಇತಿಹಾಸವು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ, ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಮ್ರಾಟನ ಹತ್ತು ಧರ್ಮಲಿಪಿಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ಅಶೋಕನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜಕೀಯ ಗಡಿಯು ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗಿತ್ತೆಂದು ಸರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಶೋಕನ ಧರ್ಮಲಿಪಿಗಳು ಬನವಾಸಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದಿರೂ (ಅಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕರೆ ಏನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ) ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದನೆಂದು ಶ್ರೀಲಂಕಾದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅಶೋಕನ ಪೂರ್ವಕಾಲದಿಂದಲೂ ಬನವಾಸಿಯು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನಂತರದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಬನವಾಸಿ ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಸುಮಾರು 25 ಮೈಲುಗಳ ಅಂತರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಾನಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಳಿದ ಮೌರ್ಯರು, ಶಾತವಾಹನರು ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರು ಹೊರಗಿನವರಾಗಿದ್ದರು. ನಮಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಬನವಾಸಿಯ ಕದಂಬರು ನಾಲ್ಕನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವವರೆಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾದ ಯಾವ ಕನ್ನಡ ರಾಜನೂ

ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳ್ವಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಆಳಿದ ಮೊದಲನೇಯ ಕನ್ನಡ ರಾಜಮನೆತನವೆಂದರೆ ಕದಂಬರದು. ಕದಂಬರ ರಾಜ್ಯ ಭಾರವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಲೂ ಕೂಡ ಅವರಿಗಿಂತ ಮೊದಲು ಆಳಿದ ಮೌರ್ಯ ಮತ್ತು ಶಾತವಾಹನ ರಾಜರು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ಅಡಳಿತಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣ ದಿಂದಲೇ ಕದಂಬ ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ ಶಾಸನದ (ಕ್ರಿ.ಶ. 350) ಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರದೇ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. (ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವೆಂದು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ). ಮಯೂರವರ್ಮನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಜರು ಪ್ರಾಕೃತ ಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕದಂಬರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 450 ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನವು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿನ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನವಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ಆಕಸ್ಮಿಕವೇನಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಹತ್ತಿದವು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಳಿಗೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಒಂದು ಪ್ರವಾಹವೇ ಹರಿದುಬಂತು. ಶಾಸನಗಳು ರಾಜಕೀಯ ದಾಖಲೆಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿ ಸಿಗಹತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದೂ ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕದಂಬರು ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಬಳಸುವ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಕರು ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಚಲುಕ್ಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅರಳಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕದಂಬರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳು ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ ಮತ್ತು ಅವು ಕೇವಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. ಚಲುಕ್ಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳು ಬಂಧುರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಚಲುಕ್ಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 700ರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಹಿತ್ಯಮಯ ಶಾಸನಗಳು ಅಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಚಲುಕ್ಕರು 'ಕರ್ನಾಟ'ರೆಂದು ಹೊರಗಿನ ಜಗತ್ತಿನವರಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ರೂಪಗೊಂಡಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಪರ ಪ್ರಾಂತೀಯರಿಗೂ ಮುಟ್ಟಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನೂ ವಿಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬಾದಾಮಿ, ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ

ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಲುಕ್ಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಉಗಮವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಗುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಔತ್ತರೀಯ ನಾಗರ ಮತ್ತು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಿದೆ. ದೇವ ದೇವತೆಗಳ ಮೂರ್ತಿಗಳು, ದಂಪತಿಗಳ ವಿಗ್ರಹಗಳು ದೈನಂದಿನ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮನುಷ್ಯ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಜೀವಂತ ಕಳೆಯಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಅಂದವಾಗಿವೆ. ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ನಿಯಮಾ ವಳಿಗಳನ್ನು ಈ ಕಲಾವಿದರು ಅನುಚಾನವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಿಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅವರು ಭಕ್ತಿ, ಶೂರತನ, ಉಲ್ಲಾಸ, ದುಃಖ ಮತ್ತು ಅಂಜಿಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಭಾವಗಳನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅನಂತರ ಹನ್ನೆರಡು, ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಹೊಂದಿದ ಕೆಲವು ಹೊಯ್ಸಳ ಮೂರ್ತಿಗಳಂತು ಕಲೆಯು ಕೇವಲ ನಿಯಮಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆ ಯಾಗಿದೆ ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ. ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹ್ಯುಯೆನ್ ತ್ಸಾಂಗನು ಚಲುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ, ಎರಡನೆಯ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೀರರ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಆರ್ಯ ವರ್ತದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಹರ್ಷನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸರ್ವವಿಧಿತವಾದದ್ದಾಗಿದೆ. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳು ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರ ವಂಶಸ್ಥರೇ ಆದ ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಶಾಸನಗಳು ಪದೇ ಪದೇ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಮಹತ್ವದ ಜಯದಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿ ಆತ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಬಲದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಒಂದು ಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯಿತು. ಈ ಜಯವು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮರು ಜನರ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಚಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಚೆನ್ನಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿತು, ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು.

ಅಧೀಕೃತ ಕನ್ನಡ

ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಲುಕ್ಯರ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕನ್ನಡಿಗರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಧೀಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತು. ಇದುವರೆಗೂ ದೊರೆತ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗವು ಕರ್ನಾಟಕವು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗಿದ್ದ ವಿಶಾಲ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ದಕ್ಷಿಣದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯು ಬೆಳೆದು ಒಂದು ಗಣ್ಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಾದಾಮಿಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ನಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಉಪಭಾಷೆಯು ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಬಗೆಯಲಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಇಂಥ ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಗದ್ಯಪದ್ಯ ರಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ತನ್ನ ರಚನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲಿದ್ದ, ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲದ ಕವಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಗ್ರಂಥವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಜನರು ಸ್ವಭಾವತಃ ಶೂರರು, ಉದಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಕುರಿತೊಡದೆಯೇ ಕಾವ್ಯಪರಿಣತಮತಿ ಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವಿಧ್ವಾಂಸರಲ್ಲದವರೂ ಕೂಡ ಯಾವುದು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಯಾವುದು ಗೌಣಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವಷ್ಟು ಜಾಣ ರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಮಾತು ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರಬಹುದಾದರೂ ಆಗಿನ ಜನರು ಯಾವ ರೀತಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಚಲುಕ್ಯರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕಲೆ ಯನ್ನು ಮುಖ್ಯ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ; ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳೆರಡನ್ನೂ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲನೆಯ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಯಾದ ಪಡ್ಮ ರಾಧನೆಯು (ಸು. ಕ್ರಿ. ಶ. 920) ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥ ವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಶಿವಕೋಟಿಯು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಟೀಕೆಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯು ಸರಳ, ಸಹಜ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವಂಥ ದ್ದಾಗಿದೆ. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಭಿಜಾತ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೆಯೇ ಇದನ್ನು ಮೀರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥವಿಲ್ಲ. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ಪೊನ್ನ, ರನ್ನ ಮತ್ತು ಒಂದನೆಯ ನಾಗ ವರ್ಮರಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು ಜೀವಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಸುವರ್ಣ ಯುಗದವುಗಳೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಆಗಿನ ಸಮಾಜವು ಒಂದು ಸ್ಥಿರರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದಿತ್ತು. ಅಂದರೆ ಆಗ ಪಾರಂಪರಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಸ್ಥಿರೀಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಹು ಜನರ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆ ದಿದ್ದವು. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾದ ವೀರ, ತ್ಯಾಗ, ಅಭಿಮಾನ, ಕೀರ್ತಿ ಮತ್ತು ಸತ್ಯ ಅಥವಾ ನನ್ನಿ ಎಂಬ ಗುಣಗಳು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಆಗಿನ ಕಾವ್ಯಗಳು ವೀರರಸ ಪೂರಿತವಾಗಿದ್ದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದ ಜನರ ಭಾವನೆ ಗಳನ್ನು ನಿರರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಮುರ್ಬಾದೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಗೌರವದಿಂದ ಬಾಳುವುದು ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಕಾಣುವುದು. ಕರ್ನಾಟಕವು ಪಂಪ ಮತ್ತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಂಥ ಮಹಾಕವಿ

ಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಮಿಲ್ಮನ್, ಹೋಮರ್ ಅಥವಾ ವ್ಯಾಸರ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ತರುವಾಯ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಲುಕ್ಯರು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಡೆದಂಥ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಅವರ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಕಲ್ಯಾಣವು ಅವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆರನೆಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1076ರಲ್ಲಿ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮವರ್ಷವೆಂಬ ಸ್ವಂತ ಕಾಲಗಣಿತಿಯನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದನು. ಇವನು ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಲಣರೇಬ ಮಹಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪೋಷಕನಾಗಿದ್ದನು. ಚಾಲುಕ್ಯ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಹೊಂದಿದ ಇಟಿಗಿಯ ಮಹಾದೇವ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಂಥ ಹಲವು ದೇವಾಲಯಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಪಡೆದಂಥ ವೈಭವವು ಅನಂತರ ಅಳಿದ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾರ್ವಭೌಮನಾದ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿತು.

ಈ ವೈಭವವೇ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದುದು ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆ. ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಧಿಕಾರಗಳು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮುಖಂಡರ ಸೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ದೇವಾಲಯದ ಮುಖಾಂತರ ತಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ವಲೋಕಿಸಿದರೆ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಗ್ರಹಾರಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಬಹಳ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ರಾಜಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನ್ನು ಅವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವೆ. ಇಂಥ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅರ್ಥಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಸಮಾನತೆಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾದುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಜನ್ಮತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ ಆಗಿದ್ದ ಬಸವಣ್ಣನು ಜೀಡರ ದಾಸಿಯನ್ನು, ಅಲ್ಲವುಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಅಂಬಿಗರ ಚೌಡಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನ್ಯಾಯದ ವಿರುದ್ಧ ಬಂಡೆದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯರ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಿದನು. ಅವರು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಇಷ್ಟುಲಿಂಗದ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿದರು.

ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒಂದೇ ಧ್ವಜದ ಕೆಳಗೆ ಜನ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಕೂಡುವಂತೆ ಈ ಮುಖಂಡರು ಮಾಡಿದರು. ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಶಿವನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಭಕ್ತಿ ಹೊಂದಿ ದೇಹದ ಮೇಲೆ ಲಿಂಗವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿರಲಿ, ಅಂತ್ಯಜರಿರಲಿ ಸರಿಸಮಾನರೆಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯ ಕುಲವನ್ನು ಉಚ್ಚ ಜಾತಿಯವ, ನೀಚಜಾತಿಯವ, ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣು ಎಂದು ವಿಂಗಡಿಸದೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವ ಭಕ್ತನಾದ, ಅವನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಲ್ಲದವ ಭವಿಯಾದ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಈ ಅಂದೋಲನವು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ರೂಪವನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದೇ ವಚನವಾಚ್ಯಯ.

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಲುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಚೂರಾಯಿತು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸೇವುಣರು (ಯಾದವರು) ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರು ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡರು. ಹೊಯ್ಸಳರಾಜ್ಯವು, ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದ್ದರೂ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಮೂರ್ತಿಶಿಲ್ಪ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂತಾದ ಕುಶಲಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ರಾಣಿಯಾದ ಶಾಂತಲಾ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉನ್ನತ ಗುಣಗಳ ಸಂಕೇತವಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ತಾಯಿಯು ಜೈನ, ತಂದೆಯು ಶೈವ ಮತ್ತು ಗಂಡನು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವನಾಗಿದ್ದನು. ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯು ಇತಿಹಾಸದುದ್ದಕ್ಕೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೆಗ್ಗುರುತಾಗಿದೆ. ಅವಳು ಸ್ವತಃ ಒಬ್ಬ ನರ್ತಕಿ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. ಮಹತ್ವದ ರಾಜಕೀಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಗಂಡನಾದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನು ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬೇಲೂರು, ಹಳೇಬೀಡು, ಸೋಮನಾಥ ಪುರದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜರ ಮತ್ತು ಅವರ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾರತೀಯ ಕಲಾ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ದಕ್ಷಿಣದ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಾಗ ಹೊಯ್ಸಳ ಮತ್ತು ಯಾದವ ಮನೆತನಗಳು ನಾಶವಾದವು. ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಹಿಂದೂಧರ್ಮವು ಅಳಿದು ಹೋಗುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಅಥವಾ ನಾಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಸುಮಾರು 1270ರಿಂದ 1336ರವರೆಗೆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೃತಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಕಾಣು

ವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾಲವು ಮುಸ್ಲಿಮರ ದಾಳಿ ಮತ್ತು ಅದರ ನಂತರದ ಪರಿಣಾಮಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಕ್ಷಣಿಗಾಗಿ ಹೋಡಬೇಡವೆಂದು ಕಾಲ ಅದಾಗಿತ್ತು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1336ರಲ್ಲಿ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದ ಸನಾತನ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಎಂಬಂತೆ ವಿಜಯನಗರ ರಾಜಮನೆತನವು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಮನೆತನದ ಉದಯವನ್ನು ದೇವರು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ವರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಯಿತು. ಪರಕೀಯ ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಘಾತಗಳಿಂದ ಜರ್ಜೂರಿತವಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಮತ್ತೆ ತಲೆಯೆತ್ತಲು ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳ ಸಮನ್ವಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1368ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಬುಕ್ಕರಾಜನ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಶಾಸನವು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅಗ ಜೈನರು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ ಬಡಿದಾಟಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಬುಕ್ಕನು ಎರಡೂ ಪಕ್ಷದವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಆ ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಏನೂ ಭಿನ್ನತೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಧರ್ಮದವರು ಮತ್ತೊಂದು ಧರ್ಮದವರ ರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊರೆಯನ್ನು ಹೊರಬೇಕೆಂದು ತೀರ್ಪಿತ್ತನು. ಇದರಿಂದ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನು ತರುವುದು ಆ ರಾಜರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆ ಕಷ್ಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಏಕತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿತ್ತು. ಸಾಯಂಜಂಠ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಬಳಸಿದರು. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅರಳಲಾರಂಭಿಸಿತು. ದಾಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿದ್ದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಂಗ್ರಹರೂಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಟೀಕೆ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟವು. ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಟ್ಟ ಪರದೇಶಿ ಯಾತ್ರಿಕರು ಆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಘನತೆಯನ್ನು, ಸಂಪತ್ತನ್ನು, ಅದು ಸಾಧಿಸಿದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಾಧನೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅದರ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಕ್ತಕಂಠದಲ್ಲಿ, ಅತಿಶಯವಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತಿಯ ಆಂದೋಲನವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೂ ಮುಟ್ಟುವಂತಾಯಿತು.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಒಕ್ಕೂಡಿದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಾಜರ ನಡುವೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1565ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಕ್ತಸಿಂಹದಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮಣ್ಣುಪಾಲಾಯಿತು. 1565ರ ತರುವಾಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಭಾರವು ಕೆಳದಿ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. 1799ರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಟಿಪ್ಪಣಿಸುಲ್ತಾನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಮೈಸೂರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಳ್ಳುವವರೆಗೆ ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಈ ಪಕ್ಷಿನೋಟದಿಂದ ಕೆಲವು ಸ್ಫುಟಲಕ್ಷಣಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವುದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಭಾಷೆಯು ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಸದ್ಯ ಪ್ರಚಲಿತ ವಿದ್ಯ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಶಃ ತಮಿಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯು ಎರಡನೇಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ಅದಿವ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎಂಟು ಅಥವಾ ಏಳನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕವಲೊಡೆಯಿತು. ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಿಂದ ಈಗಿನ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಅಂದರೆ ಹದಿನೈದುನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಲಿಖಿತ ಇತಿಹಾಸವುಳ್ಳ ಈ ಸುದೀರ್ಘ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಸಮರ್ಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಹೊಂದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯಾತ್ಮಕ ರಚನೆಗೆ ಧರ್ಮವು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಪೊನ್ನ ಮೊದಲಾದ ಜೈನಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಗಮಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಎಂಬ ಎರಡು ರೀತಿಯನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಗಮಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಜೀವನದ ಬಗೆಗೆ ವಿನೇಚಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಲು ಎಂದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಆದರೆ, ಅದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನಿಸ್ತೇಜವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ಹೊಸ ವಿಷಯ ಮತ್ತು ಹೊಸ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಂಪನು ತನ್ನ ಅದಿವ್ರಪುರಾಣವನ್ನು ಒಂದು ಅಗಮಿಕ ಕೃತಿಯೆಂದು ಕಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಿವ್ರಪುರಾಣವು ಜಿನಸೇನನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಜೈನಕೃತಿಯಾದ ಪೂರ್ವಪುರಾಣದ ಕನ್ನಡ ರೂಪಾಂತವಾಗಿದೆ. ಪಂಪನು ವ್ಯಾಸ ರಚಿತವಾದ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಅದು ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅದಿವ್ರಪುರಾಣದಂಥ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಅವನು ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನೇ ಬರೆದ ಲೌಕಿಕ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಅವನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಜನರ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದೆ. ವಿಷಯನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸುವುದು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವೆಂದು ತೋರುವುದು. ಅನಂತರ ರನ್ನ, ಪೊನ್ನ ಮತ್ತು ಉಳಿದವರು ಇದೇ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು.

ಈ ಕಾಲದ ಪ್ರಾಯಶಃ ಎಲ್ಲ ಪುರಾತನ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಗದ್ಯ ಪದ್ಯ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿ ಸರಳ ಕಥಾನಿರೂಪಣೆಗೆ ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯ ಉಗಮದ ಬಗ್ಗೆ ಮಂಥನ ನಡೆಸಿ ಅದು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಭಕ್ತಿಯ ಆಂದೋಲನವು ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ನಡೆದಿದೆ. ಆದರೆ ಮಧ್ಯಯುಗೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಆಂದೋಲನವು ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿಕೆಬುದನ್ನು ನಾವು ಈ ಮೊದಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಲಿಂಗಾಯತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಂದೋಲನವು ಪುರೋಹಿತ ಪ್ರಧಾನವಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮವನ್ನು ಅಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿತು. ವೀರಶೈವ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಯತ ಧರ್ಮವು ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮತದೀಕ್ಷೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯವರಿಗೂ ಈ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಈ ಆಂದೋಲನದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾದ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಬಿಜ್ಜಳ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಭಂಡಾರಿಯಾದ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಅಂತ್ಯಜರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ಮತ್ತು ಅವರೊಡನೆ ಊಟ ಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದೂಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಗೌಣಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿದ ಸ್ತ್ರೀಗೆ ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಅವಳಿಗೂ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಅವರು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಈಗಿನ ಕಾಲವನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿ, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಂದೋಲನವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತೀಯೋಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂಥ ಇಂಥ ಮೂಲಸ್ವರೂಪದ ಬದಲಾವಣೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಫಲಿತವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಹೊಸ ತಿರುವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಈ ಆಂದೋಲನದ ಶರಣರು ರಚಿಸಿದ ವಚನಗಳು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವು ನೇರವಾಗಿ ಮುಟ್ಟುವಂಥ ರೀತಿಯ ಕಾವ್ಯಮಯವಾದ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಶರಣರು ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಅನಿಸಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚುವುನಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಲು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವಚನಗಳು ಮಾಧ್ಯಮವಾದವು. ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ವಿವಿಧ ಅಂಶಸ್ಥಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮತ್ತು ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ 300 ಪುರುಷರು ಮತ್ತು 30 ಸ್ತ್ರೀಯರು ವಚನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಅವರು ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಲೇತನೀತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ವಚನಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯು ನೀಡಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸ ಮತ್ತು ಕನಕ ದಾಸರಂಥ ಹರಿದಾಸರ ಸಂಗೀತ ಕೀರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಆಂದೋಲನವು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಗೀತವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಅನೇಕ ಮಹಾ ಸಂಗೀತಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು, ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ ವನ್ನು ಬರೆದ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವ (ಕ್ರಿ. ಶ. 13ನೆಯ ಶತಮಾನ), ಸಂಗೀತಸಾರದ ಕರ್ತೃವಾದ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಟೀಕೆ ಬರೆದ ಚತುರ ಕಲ್ಲಿನಾಥ (15ನೆಯ ಶತಮಾನ), ಸ್ವರಮೇಳ ಕಳಾನಿಧಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ ರಾಮಾಮಾತ್ಯ (16ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕರ್ನಾಟಕದವರೇ.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನಿತ್ತಿದೆ. ದೇವಾಲಯ ವಾಸ್ತುಶಾಸ್ತ್ರದ ಉಗಮಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಐಹೊಳೆಯು ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕೈರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಹುಚ್ಚಿಮಲ್ಲಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಅಂತರಾಳ ಅಥವಾ ಶುಕನಾಸವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಚಲುಕೈ ವಾಸ್ತು ಪದ್ಧತಿಯು ನಂತರದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತಲ್ಲದೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರಾಂತಗಳಾದ ಅಂಧ್ರ, ಓರಿಸ್ಸಾ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಭಾರತದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಬಂಡೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಕದಂಬರು ಗೋವಾದಲ್ಲಿಯ ಅರವ್ವಾ ಲೇಮ್ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದು ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಮೊದಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ಚಲುಕೈರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಗುಹಾಂತರ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಿರ್ಮಾಣ ಹೊಂದಿದವು. ಈಗ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲೊರಾದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಗೊಂಡ ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯವು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಚಲುಕೈ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಬೆಳೆದ ಹೊಯ್ಸಳರ ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರಮಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಖಣಿಗಳಾಗಿವೆ. ಒಂದೇ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಗೊಮ್ಮಟ ಅಥವಾ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಬೃಹದಾಕಾರದ ವಿಗ್ರಹ

ಮತ್ತು ಅದೇ ರೀತಿಯ ಕಾರ್ಕಳ, ವೇಣೂರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯವಾಗಿವೆ; ಇಂಥ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕವಿದ್ದರೂ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸವೂ ಸಾಟಿಯಾಗಲಾರದು. ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಬೃಹದಾಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಚೈತನ್ಯಯುತವಾಗಿವೆ, ಕಂಭಗಳು ಸುಭದ್ರವಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಕಾರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ರಾಯಗೋಪುರಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಲ್ಯಾಣಮಂಟಪ ಮತ್ತು ಸಭಾಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದು ಅವು ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದ ಸಂಗೀತದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಮಂಟಪಗಳು ಹಂಪಿಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತವಸ್ತ್ರೇ ಅಲ್ಲ ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿವೆ. ರಾಮೇಶ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾವಿರ ಕಂಬದ ಮಂಟಪವು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮಂಟಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ.

ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಸಹ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂಡೋ-ಸಾರ್ಸೆನಿಕ್ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂಥ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಬಿದರಿ ಮತ್ತು ವಿಜಾಪುರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜಾ ಮತ್ತು ಗೋಳಗುಮ್ಮಟಿಗಳು ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಕಟ್ಟಡಗಳಾಗಿವೆ.

ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. (ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನವು ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ). ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಅವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಈವರೆಗೆ 25,000ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಶಾಸನಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಅಂಶಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು : ದಾನಶಾಸನಗಳು, ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಶಾಸನಗಳು, ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು, ಮಾಸ್ತಿ ಕಲ್ಲುಗಳು, ನಿಷಿಧಿ ಕಲ್ಲುಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ವೈವಿಧ್ಯವು ಭಾರತದ ಉಳಿದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದಾನಶಾಸನಗಳು ಅಥವಾ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಶಾಸನಗಳಾಗಿವೆ. ವೀರಗಲ್ಲುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ

ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಶೇಕಡಾ 25ರಷ್ಟು ಶಾಸನಗಳು ವೀರಗಲ್ಲು ಶಾಸನಗಳಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದು ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕಲಾಮೌಲ್ಯವನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಸೋಮನಾಥಪುರ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ (ಅಕ್ಕನ ಬಸದಿ) ಮತ್ತು ಅನಂತಪುರ ಈ ಊರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಾನ ಶಾಸನಗಳು, ಬೇಗೂರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕಡೆಯ ವೀರಗಲ್ಲು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪ ಕೆತ್ತನೆಯ ಉತ್ತಮ ಕಲಾವಂತಿಕೆಗೆ ಮತ್ತು ಅಲಂಕಾರಿಕ ಬರಹಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸನ ಸಂಪದವು ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದಿದೆ. ಶಾಸನ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಅದರ್ಶವನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕೆಲವೆಡೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಂಶಗಳು ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ. ದಯೆ, ಪ್ರೀತಿ, ಕರುಣೆ, ಭಯ, ಶೂನ್ಯತೆ, ದುಃಖ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ ಮುಂತಾದ ಭಾವಗಳು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲಾಗಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕವು ಹಲವು ಧರ್ಮಗಳ ಕೂಡುಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕವು 'ಸರ್ವಧರ್ಮ ಧೇನುನಿವಹಕ್ಕೆ ಅಡುಂಬೊಲಮಠ' (ಕರ್ನಾಟಕವು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳೆಂಬ ಧೇನುಗಳು ಆಡುವ ಪ್ರದೇಶ) ಎಂದು ಶಾಸನಗಳು ವರ್ಣಿಸುತ್ತವೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂರ್ವ. 3ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕ್ರಿ. ಶ. 15ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೂ, ಬನವಾಸಿ, ಸನ್ನತಿ, ಕದಿರೆ, ಬಳ್ಳಿಗಾವೆ ಮತ್ತು ಡಂಬಳಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಕೆಲವು ಶಾಸನ ಮತ್ತು ವಿಗ್ರಹಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಬೌದ್ಧ ಅವಶೇಷಗಳು ಈಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ತರುವಾಯ ಬಂದ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಿಂತು, ಬೆಳೆಯಿತು. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಜೈನ ಧರ್ಮವು ನೀಡಿದ ಕೊಡುಗೆಗಳು ವಿಪುಲವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ತ್ರಾಂರಂಭದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಜೈನ ವಾಚ್ಛಯವಾಗಿತ್ತು. ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು, ನಿಘಂಟು, ಖಗೋಲಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಣಿತ, ತತ್ವಜ್ಞಾನ, ವೈದ್ಯ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದು ತಮ್ಮ ಉತ್ತಮ ಬೌದ್ಧಿಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೈನ ಧರ್ಮವು ಹನ್ನೊಂದು ಅಥವಾ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಈಗ ಪಡೆದಿಲ್ಲವಾದರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೂ ಅದು

ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಪಾಶುಪತ, ಕಾಳಾಮುಖ ಮತ್ತು ನಾಥ ಮುಂತಾದ ಶೈವ ಪಂಥಗಳು, ಸೌರ, ಕೌಳ, ಗಾಣಪತ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪಂಥಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಧ್ಯಯುಗದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಹೋಗಿವೆ. ಈಗಲೂ ಸಹ ಪ್ರಭಾವಿಯಾದ ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ. ಶಂಕರರು ಎಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಶೃಂಗೇರಿಯ ಮಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವುದಾಗಿ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ರಾಜನಾದ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯಲು ರಾಮಾನುಜರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮಧ್ಯಾಚಾರ್ಯ ರಂತೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಮಾಧ್ವರೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಮಾಧ್ವರು ಈಗಲೂ ಸಹ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವಿ ಸಮಾಜದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗಲಭೆಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ವೀರಶೈವರು ಬಿಜ್ಜಳನ ಕೈಯಲ್ಲೂ ಜೈನರು ಏಕಾಂತದ ರಾಮಯ್ಯನಿಂದಲೂ ಹಿಂಸೆಗೊಳಗಾದರು. ಮತ್ತೆ ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರಿಂದ ಜೈನರಿಗೆ ಪೀಡೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದುದು ಕೆಲವೇ ಹೊರತು ಯಾವಾಗಲೂ ಹಾಗೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆ ಇದ್ದುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖ ನೀಯವಾದವೆಂದರೆ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿಯು ಲಕ್ಕಾಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿನಾಲಯಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪನು ತನ್ನ ಆದಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ 'ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ' (ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿ ಒಂದೇ) ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. 'ದಯವಿಲ್ಲದ ಧರ್ಮವಾವುದಯ್ಯ' ಎಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕರುಣಾ ಭಾವವಿರಬೇಕೆಂದು ಬಸವಣ್ಣ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಶೈವರು ಅವನನ್ನು ಶಿವನೆಂದೂ, ನೇದಾಂತಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಬೌದ್ಧರು ಬುದ್ಧನೆಂದೂ, ಮೀಮಾಂಸಕರು ಕರ್ಮವೆಂದೂ ಮತ್ತು ಜೈನರು ಅರ್ಹತ್ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ದೇವನು ಶ್ರೀ ಕೇಶವನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಬೇಲೂರು ಶಾಸನವು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಬುಕ್ಕನು ಜೈನ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಾತ್ವಿಕ ಅಂತರವೂ ಇಲ್ಲೆಂದೂ ಘೋಷಿಸಿರುವನು. ಮಾಧ್ವ ಗುರುವಾದ ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಕರ್ಮತರಂದ ವಿರೋಧವಿದ್ದರೂ ಕುರುಬನಾದ ಕನಕದಾಸನನ್ನು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬನನ್ನಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವರು ಒಂದು ಬಸದಿಯು ತಮ್ಮದೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ ಹಳೇಬೀಡಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವೀರಶೈವರು ಜೈನರ ಸರವಾಗಿ ತೀರ್ಪು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಹರ

ಮತ್ತು ಅರ್ಧನಾರೀಶ್ವರರ ಪ್ರಾಚೀನ ಮೂರ್ತಿಗಳಿವೆ. ಮತ್ತು ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಗಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಇವೆ. ಧರ್ಮಗಳು ಪೂರ್ಣ ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ಒಂದರ ಬದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ತೆರನಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಮರಸ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನ ಮಾನ

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಭಾರತದ ಉಳಿದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲದಂತೆಯೇ ಇತ್ತು. ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದೇಟು ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೆಲವು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಗಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯರ ದಂಡನಾಯಕರಲ್ಲೊಬ್ಬನ ಹೆಂಡತಿಯಾಗಿದ್ದ ಅತ್ತಿಮುಬ್ಬಿ ಎಂಬ ವಿಧವೆಯು ತಾನು ಮಾಡಿದ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ದಾನಗಳಿಂದ, ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಮೂವರು ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ರನ್ನನಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಪವಾಡ ಸ್ತ್ರೀಯಾಗಿ ದ್ದಾಳೆ. ಅಕ್ಕಾದೇವಿಯೆಂಬ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ ಪುತ್ರಿಯು ಹನ್ನೊಂದನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡಿದಳು. ಅವಳು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ದುರ್ಗಯಂತೆ ಸ್ವತಃ ಅನೇಕ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಳು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೊಯ್ಸಳ ಉಮಾದೇವಿಯೂ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದಳು. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಡಿದ ವೀರಸ್ತ್ರೀಯರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಹಲವು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹನ್ನೆರಡನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಚನ ರಚನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳಾದ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಮೂವತ್ತು ಸ್ತ್ರೀ ಲೇಖಕರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಏಳನೇಯ ಶತಮಾನದ ವಿಜ್ಞಾಕಾ ಮತ್ತು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇಯ ಶತಮಾನದ ಗಂಗಾದೇವಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವರು. ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಸಾಮಿನಿಮ್ಮಡಿ ಯೆಂಬ ಸ್ತ್ರೀ ವಿದುಸಿಯನ್ನು ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಂದು ಶಾಸನವು ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ರಾಣಿಯರು ಅಭಿಜಾತ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಲಾ, ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಂದಲದೇವಿ ಮತ್ತು ಕಲಚೂರಿ ಸಾವಳದೇವಿಯಂಥವರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ನೃತ್ಯ ಮಾಡಿದವರು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಸ್ತ್ರೀಯರು, ಸ್ವತಃ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಆರಮನೆಯ ರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಳಜಾತಿಯ ಬರಹಗಾರರು ಬರೆದಂತೆ ಉಳಿದ ಯಾವ ರಾಜ್ಯದವರೂ ಗ್ರಂಥ ರಚಿಸಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಮೂರುನೂರು ವಚನಕಾರರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರಾಗಿದ್ದರು. ಚನ್ನಯ್ಯ, ಧೂಳಯ್ಯ, ಕಕ್ಕಯ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಗಮಯ್ಯ ಎಂಬವರು ಅತ್ಯಜರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ವಚನಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾತಿಯಿಂದ ಕುರುಬನಾದ ಕನಕದಾಸನು ರಾಮಧಾನ್ಯಚರಿತೆಯೆಂಬ ಗೋಡಾರ್ಥದ್ಯೋತಕ ಕಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಿ ವರ್ಣಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟಿ ವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದು ಭತ್ತ ಮತ್ತು ರಾಗಿ ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂವಾದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಚರಿತೆಯಲ್ಲಿ ಭತ್ತವು ಉತ್ತಮ ಜಾತಿ ಮತ್ತು ರಾಗಿಯೂ ಕೆಳಮಟ್ಟದ ಜಾತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತದೆ. ಭತ್ತವು ತಾನು ದೇವರು, ಅರಸರು ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯ ಜನರಿಗೆ ತಿನ್ನಲು ಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಗಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ, ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಿಯು ಗೌಣವಾಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ತಾನು ಹೆಚ್ಚಿನದಂದು ಜಂಭ ಕೊಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ರೂಪವಾಗಿ ನಾನು ಬಡ ಜನರ ಆಹಾರವೇನೋ ನಿಜ, ಆದರೆ ಬರಗಾಲದ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಸಹ ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆಂದು ರಾಗಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂವಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದ ರಾಮನು ಆ ಎರಡೂ ಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಬರೆಗೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. ಅವೆರಡನ್ನೂ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಕಾಲ ಸೆರೆ ಹಿಡಿದಿಡುವನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭತ್ತವು ಹುಳಹತ್ತಿ ನಾಶವಾಗಿ ತಿನ್ನಲು ಆಯೋಗ್ಯವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ರಾಗಿಯು ಮೂಲ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದೆ ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು. ರಾಗಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಬಲಿಷ್ಠ ವಾದದ್ದೆಂದೂ ಬಡವರ ಆಧಾರವೆಂದೂ ರಾಮನು ನಿರ್ಣಯ ಕೊಡುವನು. ಜಯಶಾಲಿಯಾದ ರಾಗಿಯು ರಾಮನಿಂದಲೇ ರಾಮ ಧಾನ್ಯವೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಪಡೆಯಿತು.

ರಾಮಾನುಜರು ಹರಿಜನರಿಗೆ 'ತಿರುಕುಲದವರು' (ಅಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಜಾತಿಯವರೆಂದು) ಕರೆದರು. ಈ ಮಾತು ಕರ್ನಾಟಕ ದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯಿತು. ಮೇಲ್ಕೊಟ್ಟಂತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದವು ಈಗಲೂ ಸಹ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಜನರು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ದೇವಾಲಯಗಳ ಆವರಣ ಮತ್ತು ರಂಗ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯಿದೆ. ಕರ್ಮಠ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದುದು ಮೊದಲನೇಯ ಸುಧಾರಣಾ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿದೆ.

ರಾಮಾನುಜರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಬಸವ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಮಕಾಲೀನರು ಹರಿಜನರಿಗೆ 'ಹಿರಿಯ ಮಾಹೇಶ್ವರರು' (ಉದಾತ್ತ ಭಕ್ತರು) ಮತ್ತು 'ಪಿರಿಯ ಕುಲದವರು'

(ಮೇಲ್ತರಗತಿಯ ಜಾತಿಯವರು) ಎಂದು ಕರೆದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ದಲ್ಲಿ, ಹನ್ನೆರಡನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂಥ ಅಸ್ತುತ್ಯೋ ದ್ಧಾರ ಕಾರ್ಯವು, ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರು ಮಾಡುವ ಮೊದಲು, ಭಾರತದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಾಡಿದ ಕೊಡುಗೆ ಯನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಸೋಮದೇವ ಸೂರಿ ಮತ್ತು ಬಿಲ್ಹಣ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಬರಹಗಾರರನ್ನು, ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನಂಥ ನ್ಯಾಯದರ್ಶಿಗಳನ್ನು, ಮಹಾವೀರ ಮತ್ತು ಭಾಸ್ಕರರಂಥ ಗಣಿತಜ್ಞರನ್ನು ಜಿನಸೇನ, ವೀರಸೇನ ಮತ್ತು ಗುಣಭದ್ರರಂಥ ದೊಡ್ಡ ಜೈನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲೇ ಬೇಕಾಗು ತ್ತದೆ. ಸಾಯಣರು ವೇದಗಳ ಮೇಲೆ ಬರೆದ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥ ವೇದಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದಲೇ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಲಾದ ಸರ್ವದರ್ಶನ ಸಂಗ್ರಹ, ಯಜ್ಞತಂತ್ರ ಸುಧಾನಿಧಿ, ಆಯುರ್ವೇದ ಸುಧಾನಿಧಿ, ಮತ್ತು ಸುಭಾಷಿತ ಸುಧಾನಿಧಿಯೆಂಬ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲೇಬೇಕು. ದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ರಚಿಸಿದ ವಿದ್ಯತ್ಪುರ್ಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ ವಲ್ಲದೆ ಬಂಗಾಲದ ಜೈತನ್ಯರಂಥವರ ಮೇಲೆಯೂ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿವೆ.

ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಮನ್ವಯ

ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲ ಇತರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಕರ್ನಾಟಕವು ತನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದೆ. ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಗರ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ರೀತಿಗಳು ಸೇರಿವೆ; ಮತ್ತು ವೇಸರವೆಂಬ ರೀತಿ ವಿಕಸನವಾಗಿದೆ. ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾದಿ ರೀತಿಗಳೆರಡೂ ವಿಜೃಂಭಿಸಿವೆ. (ಹಿಂದೂ ಸ್ಥಾನಿ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕನಾಗಿದ್ದ ಪುಂಡರೀಕ ವಿಠಲನು ಕರ್ನಾಟಕದವನು). ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸು ಮನೆತನದವರೂ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕವು ಉತ್ತರಾದಿ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಾದಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆಲೆಗಳ ಮಿಲನ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯು ಪ್ರಾಚೀನ ವಾದದ್ದು, ಶ್ರೀಮಂತವಾದದ್ದು ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ವಾದದ್ದು. ಈ ಲೇಖನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿರುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಭಾಗವೇ ಆಗಿದೆ. ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಿಂತ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳುಳ್ಳ ದ್ದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭದ ಪಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಸೇ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ತಪ್ಪು ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳವಿಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಯಾವ ಗುಣಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವು ಇತರರೇ ಕಾಣಬಾರದೆಂದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ ಆ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇತರರೇಗಿಂತ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಹವಾಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚು ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ನಿರರ್ಥನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಾದಲ್ಲಿ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಹರಿಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಕರುಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು; ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಮಾನ್ಯಮಾಡಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದು ಭಾರತಾದ್ಯಂತ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಸಂಗತಿಗಳು 12ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಫಲ ದೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರೂಪಗೊಂಡಿತು.

ಮತ್ತೆ ಮೇಲಿನ ಸಂಗತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೂ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಇತರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಬಟ್ಟೆಯು ಅನೇಕ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇತರ ಬಟ್ಟೆಗಳಿಂದ ಬಣ್ಣದ ದಾರಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಬಟ್ಟೆಯು ತಾನಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ಇದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಂಗತಿಯೆಲ್ಲೂ ಇದೇ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಹುಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡವೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಭಾಷೆಗಳು ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದವರೆಗೂ ನಮ್ಮವರಲ್ಲಿ ರೂಢವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ದೈವಮೂಲದ್ದು ಎಂಬ ಭಾವನೆ, ವಿಪುಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಮಾನ್ಯತೆ, ಭಾಷೆಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮ್ಮನಿಷ್ಠವಾಗಿ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಭಾವ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ರೀತಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ತೌಲನಿಕ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ-ಅಧ್ಯಯನ ವಿಧಾನಗಳು ರೂಪಿತವಾಗಿ ಅವಕ್ಕೆ ಮನ್ನಣೆ-ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಳು ದೊರೆತ ನಂತರ ಭಾಷೆಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿ ಬದಲಾಗಿ ದೈವ ಮೂಲ ಭಾಷಾವಾದಕ್ಕೆ ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದಿತು. ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕೆಲವು ನಿತ್ಯವಶ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಗಮನಿಸಿ

ಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಎಂಬ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಸೇವೆ ಸಂದುದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಧ್ವಾಂಸರಂದ. ರೆವರೆಂಡ್ ಕಾಲ್ಡವೆಲ್ ಎಂಬವರು ಕ್ರಿ.ಶ. 1856ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ತಮ್ಮ 'ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಭಾಷೆಗಳ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ, ತಮಿಳು, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳಂ ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೆರಡು ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದೇ ಮೂಲದಿಂದ ಬಂದಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಥವಾ ಇಂಡೋ ಆರ್ಯನ್ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನೂ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ಎಲ್ಲಿಸ್ ಮುಂತಾದ ವಿಧ್ವಾಂಸರು ತಮಿಳು-ಕನ್ನಡಾದಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನೂ ಊಹಿಸಿದರೂ ಇದನ್ನು ಸಾಧಾರವಾಗಿ ಖಚಿತಗೊಳಿಸಿದವನು ಕಾಲ್ಡವೆಲ್. ಅಲ್ಲದಿಚೆಗೆ ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ಮಲೆಯಾಳಂ—ಈ ನಾಲ್ಕು ಲಿಪಿಯುಕ್ತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲದೇ ತುಳು, ಕೊಡಗ (ಕೊಡವ), ತೇದ, ಕೋತ, ಇರುಳ, ಕುಯಿ, ಕುವಿ, ಗೋಂಡಿ, ಮುಂಡ, ಪೆಂಗೊ, ನಾಯ್ಕಿ, ಗದಬ, ವಲ್ಲಾರಿ, ಮಾಲ್ತೊ, ಕುರುಖ್, ಬ್ರಾಹೂಇ, ಮುಂತಾದ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲದ ಗುಡ್ಡಗಾಡು ಜನರ ಭಾಷೆಗಳೂ ಸೇರಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ಭಾಷೆಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿವೆ ಎಂಬುದು ಈಗ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇವಲ್ಲದೇ ಭಾರತದ ತುಂಬೆಲ್ಲ ಹರಡಿದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಭಾಷೆಗಳು ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಾಗಿರಬಹುದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಆದರೆ ಅಯಾ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ವ್ಯಾಕರಣ-ನಿಘಂಟುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವವರೆಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಖಚಿತವಾಗಲಾರದು. ಈ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳೆಲ್ಲ ಭಾರತ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸರಹದ್ದಿನ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಜನರು ಅನೇಕ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಾರತದ ದ್ರಾವಿಡರ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ನೀಗ್ರೊ-ಆಫ್ರಿಕನ್, ಎಲಮೈಟ್ಸ್, ಆಸ್ಟ್ರಾಲಾಯಿಡ್ಸ್, ಇತ್ಯಾದಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕಾಲ್ಡವೆಲ್ಲರ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಈ ಭಾಷೆಗಳೊಳಗೆ ವ್ಯಾಕರಣ, ಜನನದ ನಡವಳಿಕೆ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಹೋಲಿಕೆಗಳತ್ತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯಲಾಗಿದೆ. ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವೆ ಜನ್ಯ-ಜನಕ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವು ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಪರಸ್ಪರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿ,

ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿವೆಂದು ತರ್ಕಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮುಂಗೋಲಿಯನ್ನರೂ ಅಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಿಯಾ ಟೀಕಾ ಭಾಷಾ ಜನಾಂಗದವರೂ ಬಂದ ತರುವಾಯ ದ್ರಾವಿಡ ಜನಾಂಗದವರೂ ಅವರ ನಂತರ ಸಿನೋ ಟಿಬೆಟಿಯನ್ನರೂ ನಂತರ ಆರ್ಯನ್ನರೂ ಬಂದರೆಂಬುದು ಒಪ್ಪಿತವಾದ ವಿಚಾರ. ನೆಲ-ಜಲಮಾರ್ಗಗಳೆರಡರಿಂದಲೂ ದ್ರಾವಿಡಪೂರ್ವಜರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದ ಹುಟ್ಟು

ಕನ್ನಡವು ದ್ರಾವಿಡದ ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯವಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ವಿಪುಲವಾದ ಶಾಸನ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಎಂಬುದು ಈ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಾಗಿಯೇ ಇಂದು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮೂಲತಃ ಇದು ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದ. ಕನ್ನಡ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಮೊದಲ ಶಬ್ದ ಕನ್ ಅಥವಾ ಕಲ್ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಃ ಒಂದು ದೇಶವನ್ನಲ್ಲ. ಇತರ ಭಾಷಾ ಸಮುದಾಯಗಳಾದ ತಮಿಳು, ಒಡಿಶ್ಸ, ಆಂಧ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ಅಸ್ಸಾಮ್, ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಮೂಲವು ಆ ಗುಂಪಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದಿರುವುದು ಈ ವಾದವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡವು ದೇಶವಾಚಕವಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದಾದರೂ ಇದು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ತರುವಾಯವೇ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದು ಯಾವಾಗ ಎಂದು ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕನ್ನಡವು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ದ್ರಾವಿಡದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಕೇವಲ ಅಡುನುಡಿಯಾಗಿಯೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಭಾಷೆಗಳು ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ ಭಾಷಾವಿಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ವಿಧಾನದ ('ಗ್ರೊಟ್ಯೂ ಕ್ರೋನಾಲಜಿ') ಪ್ರಕಾರ ಕನ್ನಡವು ತಮಿಳು-ಕನ್ನಡ-ತುಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದದ್ದು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 400ರ ಸುಮಾರಿಗೆ. ದಿನ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವ ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳು ('ಬೇಸಿಕ್ ವರ್ಡ್ಸ್') ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಶಿಸಿಹೋಗುತ್ತವೆ, ಹಾಗೂ ಈಗ ಉಳಿದಿರುವ ಇಂಥ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಕಳೆದುಹೋದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಹಾಕಿ ಅವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಒಂದು ಭಾಷೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಾಲವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂಬುದು ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಎಡೆಕೆ. ಆದರೆ ಈ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವಾದುದಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಶಾಸನವಾದ ಹತ್ತಿಡಿ ಶಾಸನವೇ ಕ್ರಿ.ಶ. 450ರ ಕಾಲದ್ದು. ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಕನ್ನಡಭಾಷೆ ಇದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ,

ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳಿಂದಲೂ, ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ವಿದೇಶೀ ಮೂಲಗಳಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವಾದರೂ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂದು ವಿವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 100ರಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಲರಾಜನ 'ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ'ಯಲ್ಲಿ ಪೊಟ್ಟಿ, ಪಿಟ್ಟಿ, ತುಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ, ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡಲಾಗಿದೆ. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಈಜಿಪ್ಟಿನ ಆಕ್ಸಿಂಪಿಸ್ ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಶೋಧನೆಗಳ ಫಲವಾಗಿ 'ಆಕ್ಸಿಂಪಿಸ್ ಪಾಪಿರಿ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಕೆಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 2ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ) ಗ್ರೀಕ್ ಪ್ರಹಸನವೊಂದಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿದೇಶೀ ಭಾಷೆಯೊಂದರ ತುಣುಕುಗಳಿವೆ. ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಲಿಪಿಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಡಾ|| ಹುಲ್ಸ್ ಆವರು 1904ರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದ ವಾಕ್ಯಗಳಾಗಿ ಓದಿದಾಗಿನಿಂದ ವಿವಾಂಸರು ಈ ಪ್ರಹಸನದ ಬಗೆಗೆ ಹಾಗೂ ಅದರಲ್ಲಿಯ ವಿದೇಶೀ ವಾಕ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂ. ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಅವರು ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡದವೇ ಎಂದು ತೋರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದು ಅವರ ಅಧ್ಯಯನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡದ್ದೆಂಬುದರ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಪ್ರಹಸನದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ "ಅ ಅನ್ಯಭಾಷೆ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಯೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ತುಳುವಾಗಿರುವ ಸಂಭವವೇ ಜಾಸ್ತಿ ಎಂಬ ಸಾಹಸದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೂ ಸಾಧ್ಯವಿದೆ" ಎಂದು ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡರೂ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದಾದ ಕ್ರಿಸ್ತಪೂರ್ವ ಮೂರನೇಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಶೋಕನ ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದವೊಂದು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾದ 'ಇಸಿಲ' ಎನ್ನುವುದು ಈಗ ಕನ್ನಡ ಅಡುನುಡಿಯಾಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು. ತಮಿಳಿನ 'ಎಯಿಲ್' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಕೋಟಿ ಎಂಬರ್ಥವಿದ್ದು ಅದರ ಜ್ಞಾತಿ ಶಬ್ದವಾದ ಕನ್ನಡದ ಎಸಿಲ್ ಶಬ್ದವೇ ಆರ್ಯೀಕರಣಗೊಂಡು 'ಇಸಿಲ' ಎಂಬ ರೂಪ ತಾಳಿದೆ ಹಾಗೂ ಅದೇ ನಮಗೆ ದೊರೆತಿರುವ ಪ್ರಾಚೀನತಮ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದ ಎಂದು ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕ್ರಿಸ್ತಶಕಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಶತಮಾನಗಳ ಮೊದಲೇ ಕನ್ನಡ ರೂಪುಗೊಂಡಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ "ತಮಿಳು ಕನ್ನಡಗಳು ಯಾವಾಗ ಬೇರ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭಾಷೆಗಳಾದುವು ಎನ್ನುವುದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೊದಲ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ಮಧ್ಯಭಾಗ ತೀರದೂರವೆನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ" ಎಂಬ ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಮಾತು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂಥಾದ್ದೇ ಆಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ

ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಲೇಖನವೆಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 450ರ ಹತ್ತಿರ ಶಾಸನ. ಅಲ್ಲಂದೀಚೆಗೆ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಸಾವಿರ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಬದಲಾವಣೆ ಅಥವಾ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಅದರ ಎಲ್ಲ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಪದರಚನೆ, ವಾಕ್ಯರಚನೆ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಕೋಶ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ಎಲ್ಲ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಂದಾಗಿ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಶಬ್ದಕೋಶದಲ್ಲಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಗರು ಆಲೋಚಿಸುವ ರೀತಿ ಕೂಡ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಒಂದು ಕಾರಣ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೊಳಗೇ, ಅಂತರಿಕವಾಗಿಯೇ ನಡೆದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ-ರಾಜಕೀಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳು. ಅನುಭವಗಳು ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಂತೆ ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳು ಹುಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಹಳೆಯ ಶಬ್ದಗಳೇ ಮಾರ್ಪಾಟುಗೊಂಡಿರಬಹುದು. ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ರೂಢಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾದಂತೆ ಧ್ವನಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ, ಅನಂತರ ಪದರಚನೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಯಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಜನರು ಗುಂಪುಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಒಡೆದಾಗ ಕನ್ನಡದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಭೇದಗಳಾದವು. ಇದಲ್ಲದೇ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಲು ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕನ್ನಡವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳೊಡನೆ ಪಡೆದ ಸಂಪರ್ಕ. ಮೊದಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳು, ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರ್ಶಿಯನ್, ಅರೇಬಿಕ್, ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನಿ, ಫೋರ್ತುಗೀಸ್, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳು, ಜೊತೆಗೆ ನೆರೆಯ ಸೋದರ ಭಾಷೆಗಳಾದ ತಮಿಳು, ತೆಲುಗುಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಶಾಸನಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರ ದಾಖಲೆಗಳು ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಕಾಲ ಘಟ್ಟಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿವರಿಸುವುದು ರೂಢಿ. ಕ್ರಿ. ಶ. 850ರ ವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವೆಂದೂ, 850ರಿಂದ 1200ರ ನಡುವಿನ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡವೆಂದೂ, 1200ರಿಂದ 1700ರ ವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡವನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡವೆಂದೂ, ಅನಂತರದ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹೊಸಗನ್ನಡವೆಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದ ಗಡುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವುದಾದರೂ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಈ ವಿಂಗಡಣೆಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ.

ದೊರೆತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ವಾದದ್ದು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥವಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ ನೃಪತುಂಗನ ಆಸ್ಥಾನಕವಿ

ಶ್ರೀವಿಜಯನು ಇದನ್ನು ಬರೆದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗವು ತನಗೆ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ, ಗದ್ಯಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದಾದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಈವರೆಗೆ ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕ್ರಿ. ಶ. 450ರ ಹತ್ತಿರ ಶಾಸನ ದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ವಿಪುಲವಾದ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನಗಳು ದೊರೆತಿವೆಲ್ಲ ಅವು ಆ ಕಾಲದ, ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ವರೂಪ ವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಕೆಲವು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ವ, ಪ, ಟ, ಱ ಕಾರಗಳು ಈ ಕಾಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಾಸನಗಳ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ 'ವಿತ್ತಿ'ದಲ್ಲಿ ನೆಳೆಯಾದ 'ಕೆಡುಗೆ' ಎಂಬ ಶಾಪವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಾದ ಪೊಲಮ್, ಪತ್ತ, ಬಾಟಿ, ಇಲಿ, ಪರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳೂ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿಯ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿಯ ಪುರುಷ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಸ್ವರಸಹಿತವಾದ ರೂಪಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಸಂದಾರ್, ಕೊಟ್ಟಾರ್, ಅದರಾ, ಅದಾನ್, ದೇಗುಲಮಾನ್, ಮಂಗಳೇಶನಾ, ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಹೊಸಗನ್ನಡದ ಅಲ್ಲಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಳ್ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವಿದೆ. ವೆಟ್ಟೆಡ್ಡು (ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ), ಅದರುಳ್ ಎಂಬಂತಹ ರೂಪಗಳು ಬಳಕೆಯಾಗಿವೆ. ಮಾಡಿವನು, ನೋಡಿವನರು ಎಂಬಂತಹ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೋನ್, ಮಾಡಿದೋಮ್, ನೋಡಿದೋರ್, ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಿವೆ. ನಿಷೇಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ನೋಡಾಡೆ, ಕಾಣಾಡೆ, ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳಿವೆ. ಈ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವು ತಮಿಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತಿರವಾಗಿರುವುದು ತೋರುತ್ತದೆ. ತಮಿಳಿನೊಡನಿರುವ ಈ ಹೋಲಿಕೆ ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳು ಒಂದೇ ಭಾಷೆಯ ಎರಡು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭೇದಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಲವೊಂದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ನಿರ್ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ಸುಮಾರು 675ರ ಕೊಪ್ಪದ ಶಾಸನದ ಪಾಠವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

“ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮತ್ ಚಿತ್ರವಾಹನ ಪೊಂಬುಟ್ಟುಳೆ ಕಿಳ್ಳುಮ್ ನಾಗೆಣ್ಣನ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಕಿಲ್ಲಾನೇತ್ತರದ ದೇವರ ಪರಿವರಿಯ(ಎ) ಭಂಟಿಮುಂ ಕವಿಲಿಯ ಪಾಲುಂ ಎಟ್ಟುಮ್...”

ದೇವಾಂದೇವನ ಪರಿಜನಮಲ್ಲಾಡೆ ಪೆಜನೋರ್ದನಾರು ಮುಂಡೊಮೆಂಡುಕಂ

ಇಂತಂಥವೋರೂ ಉಣೆಯಕೊಡುವೋರೂಂ
 ದೇವೆಡ್ಡಿತ್ತೆಯಿರಿಂದುಂ ಸಾವಿರಿಂದುಂ
 ಅಭರನುತಿ, ಅಯಿತಿವ ಕೊಳ್ಳೋರುಂ ಮೂವೆತ್ತೂರಾ
 ಮಿಸೆಲ್ಮಿಡೆಯುಂ

ಪೋಗೆವೋಗಿ ಕೊಳ್ಳೋರುಂ ಕೊಂಡು ಉಣ್ಣೋರುಂ

ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕ ಸಂಯುತನಾಗಿ ಪೂತಿ ಎನ್ನ
 ನರಗಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲೆ..."ಇತ್ಯಾದಿ.

ಎಂಟಿನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಸ್ಥಿತಿಯು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾಗತೊಡಗಿತು. ಅನಂತರದ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದ ಹಳಗನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಕೆಲವು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಪಂಪ (902) ರನ್ನ (949) ರಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದರು. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಂಥ ಉತ್ತಮವಾದ ಗದ್ಯಕೃತಿ ಸು. 936ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಯಿತು.

ಈ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಂಭತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರ, ಹತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಟ, ಟಿ, ವ, ಪ ಧ್ವನಿಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕ, ರ, ಬ, ಹ, ಧ್ವನಿಗಳಾಗಿ ಬದಲಾದವು. ಟ ಎಂಬುದು ಕಕ್ಕೆ ಹೋಲುವ ಒಂದು ಮೂಲದ್ರಾವಿಡ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದ್ದು ಕ ದಿಂದ ಬೇರೆಯಾದ, ಅರ್ಥವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡಬಲ್ಲ ಧ್ವನಿಯಾಗಿದ್ದು ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಹಳಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಾಟಿ ಹಾಗೂ ಬಾಳಿ ಇವೆರಡೂ ಭಿನ್ನಾರ್ಥಕ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. ಮೊದಲನೇಯದಕ್ಕೆ ಸಸ್ಯಜಾತಿಯ ಬಾಳಿ ಎಂದೂ ಎರಡನೇಯದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಮೀನು ಎಂದೂ ಅರ್ಥ. ಆದರೆ ಈ ಟ ಧ್ವನಿ ಮುಂದೆ 10ನೇ ಶತಮಾನದ ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೆಡೆ ರ ಆಗಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಕ ಆಗಿಯೂ ಬದಲಾಯಿತು. ಗಟ್ಟಿ, ಎಟ್ಟು ಎಂಬವಾದಿ (ವ್ಯಂಜನದ ಹಿಂದೆ ಟ ಇರುವ) ಪದಗಳು ಗಟ್ಟಿ, ಎಟ್ಟು ಎಂದು ಬದಲಾದವು. ಹಾಗೂ ಮುಂದೆ ಇವು ಗಟ್ಟಿ, ಎತ್ತು ಎಂದಾದವು. ಇದೇ ರೀತಿ 'ರ'ವನ್ನು ಹೋಲುವ ಟ ಎಂಬ ಧ್ವನಿಯೂ (ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದೆಯೇ) ರ ಆಗಿ ಬದಲಾಯಿತು. ಸುಮಾರು 750ರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ವಿರಳವಾಗಿ ಯಾದರೂ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುವುದರಿಂದ ಆಗಲೇ ಇದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದೇ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಅದರ ಎಂಬ ಹೊಸರೂಪ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಪದಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವ ಮತ್ತು ಪ ಕಾರವು ಬ ಕಾರ ಮತ್ತು ಹ ಕಾರವಾಗಿ

ಬದಲಾಯಿತು. ವಯಲ್, ವೆಟ್ಟಿ, ಪೊಲ, ಪತ್ತು ಮುಂತಾದ ಪದಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಯಲು, ಬೆಟ್ಟಿ, ಹೊಲ, ಹತ್ತು ಎಂದು ಬದಲಾದವು. ಸಂದಾನ್, ಕಾಣಾದೆ, ದೇಗುಲಮಾನ್ ಮುಂತಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ ದೀರ್ಘಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಮುಂದೆ ಸಂದನ್, ಕಾಣದೆ, ದೇಗುಲಮಾನ್ ಎಂದು ಹ್ರಸ್ವವಾದವು. ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವಾದ 'ಉಳ್' 'ಒಳ್' ಆಗಿದೆ. ಸಮುಚ್ಚಯ ಸೂಚಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಾದ ಊಂ, ಊ ಗಳು ಉಂ, ಉ ಗಳಾಗಿವೆ. ದೇವರಿಜಿ, ಸಲಿಪಜಿ ಎಂಬಲ್ಲಿದ್ದ ಅನುನಾಸಿಕಗಳು ಹೋಗಿ ದೇವರಿಗೆ, ಸಲಿಪಗೆ ಎಂದಾದವು. ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಬದಲಾವಣೆಯೆಂದರೆ ಎಜಿ, ಎಳಿ, ತೊರು, ಪೊಗು ಎಂಬ ಪದಗಳಲ್ಲಿನ 'ಎ' ಮತ್ತು 'ಒ' ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಇಜಿ, ಇಳಿ, ತುರು, ಪುಗು, ಎಂದು ಬದಲಾದವು. ಇವು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭದ 'ಎ' ಮತ್ತು 'ಒ'ಗಳಾಗಿ ಬದಲಾದವು.

ಹಳಗನ್ನಡದ ಕಾಲದಲ್ಲಾದ ಈ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕನ್ನಡದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಲ್ಲದೇ ಅನಂತರ ಹುಟ್ಟಿ ಕೊಂಡ ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಹಳಗನ್ನಡ ನಡುಗನ್ನಡವಾಗಿ ತಿರುಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ, ಅಂದರೆ 12ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಾದಂತೆ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. 12ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕವಿ, ವೈಯ್ಯಾಕರಣಿ, ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಎಲ್ಲವೂ ಆಗಿದ್ದ ನಾಗವರ್ಮ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯಾವಲೋಕನ ಗ್ರಂಥದ ಶಬ್ದಸ್ಮೃತಿ ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಕರ್ಣಾಟಕ ಭಾಷಾಭೂಷಣ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ನಂತರ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ತರುವಾಯ ಕೇಶಿರಾಜನೆಂಬ ವೈಯ್ಯಾಕರಣಿ ಸೂತ್ರ ವೃತ್ತಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ ಎಂಬ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ. ಇದಾದಮೇಲೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1604ರಲ್ಲಿ ಭಟ್ಟಾಕಂಕ ನೆಂಬವನಿಂದ ಪಾಣಿನಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣದ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಹಳಗನ್ನಡವನ್ನು ಕುರಿತ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ಸಮಕಾಲೀನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೃತಿ. ಕೇವಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದ ಒಳವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಬೀರಿರುವ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಕೇಶಿರಾಜನ ಕೃತಿ ಪ್ರಮುಖವಾಗುತ್ತದೆ.

ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಆಡುನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾದರೂ ಬರಹದಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಹಿಂದಿನ ರೂಪ

ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ ಆಯಿತು. ಈ ಹಿಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ಧ್ವನಿವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಹತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಡೆದುಹೋದರೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕವಿಗಳು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನೇ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗಮನಿಸಿದ್ದ ಕೇಶಿರಾಜ ಅನುಸ್ವಾರ, ಒ (ಶಕಟಿ ರೇಫ), ಪ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆಯೆಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬೆರಲ್, ಕೊರಲ್ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಳ ಕಾರವನ್ನು ಬಳಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ತಲೆದೋರಿದ್ದು (ಬೆರಲ್, ಕೊರಲ್) ಅದು ಸಲ್ಲದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಬಾವಿ, ಮಯುಣ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯ ವ, ಯ ಕಾರಗಳು ವಯಲ್, ಸಾಯ್ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವ ವ, ಯಗಳಂತಿರದೆ ಅವಕ್ಕೆ ನಾಸಿಕೋಚ್ಚಾರಣೆ ಇತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಕೇಶಿರಾಜನಿಗಿಂತ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ, ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಅದ ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಆ ವರೆಗೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಂಜನಾಂಶ ಪದಗಳು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರವನ್ನು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ 'ಉ' ಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಣ್—ಕಣ್ಣು, ಮೀನ್—ಮೀನು, ಏಳ್—ಏಳು, ಕಾಲ್—ಕಾಲು ಎಂದಿತ್ಯಾದಿ ಯಾಗಿ ಬದಲಾದವು. ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹೆಸರಿಸ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಪರಿವರ್ತನೆಯೂ ಇದೆ. ಅದು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನವನ್ನು ಹೇಳಲು ಧಾಮ್ ಮತ್ತು ಆಮ್ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರೂಪಗಳಿದ್ದವೆಂಬುದು. ಇವೆರಡೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೊದಲನೆಯದು ಹೇಳುಗನು ಕೇಳುಗನನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಂತೆ ಬಳಸುವ ಬಹುವಚನ (ಸಮಾವೇಶಕ) ರೂಪ; ಎರಡನೆಯದು ಹೇಳುಗನು ಕೇಳುಗನನ್ನು ಅಂದರೆ ಯಾರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೋ ಅವನನ್ನುಳಿದು ಇತರರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಳ್ಳುವ (ಅಸಮಾವೇಶಕ) ರೂಪ. ಈ ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುವ ವ್ಯಂಜನ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತ್ತು. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಈ ಅರ್ಥ ದಲ್ಲಿ ವನಮು, ಮೇಮು ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಬಳಕೆಯಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಒಂದು ಪ್ರಭೇದವಾದ ಹವ್ಯಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಈ ಅರ್ಥ ಭೇದವನ್ನು ನಾವು, ಎಂಗೊ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಮೂಲಕ ಸೂಚಿತ ವಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಪೂರ್ವ ಕನ್ನಡ ಕಾಲ ದಲ್ಲೇ ಮರೆಯಾಯಿತು.

ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನೋಡಿದಂತೆ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡವು ಹಳಗನ್ನಡವಾಗಿ ಅನಂತರ ನಡುಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿದಂತೆ ಅದ ಅನೇಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಂತರಿಕವೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವುಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತದಂತಹ ಭಾಷೆಗಳ

ಪ್ರಭಾವವೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಈ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿರುವುದು ಅಶ್ವರ್ಥದ ವಿಷಯವೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಧರ್ಮ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಪುರಾಣ, ಕಾವ್ಯ—ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲೆ ಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಆರ್ಯರು ದ್ರಾವಿಡಿರಿಗಿಂತ ತಾವು ಮೇಲೆನಿಸಿ ಕೊಂಡರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ ರಾಜರು ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸಿದರು. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಮೊದಲ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಶಾತವಾಹನರು ಜೈನ, ಬೌದ್ಧ, ವೈದಿಕ ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಸನಗಳೂ ಪ್ರಾಕೃತವೇ ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಲನು ಸಂಕಲಿಸಿದ ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಾಯ್ದು ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕಾತಂತ್ರ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಬರೆದ ಶರ್ವವರ್ಮ ಎಂಬವನು ಶಾತವಾಹನ ದೊರೆಯೊಬ್ಬನ ಆಶ್ರಿತ. ನಾಗಾರ್ಜುನ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಯೂ ಶಾತವಾಹನರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದವನೇ. ಶಾತವಾಹನರ ನಂತರ ಕದಂಬರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಅಡಕತ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನಮಾನ ದೊರೆತಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮನ್ನಣೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆತಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊದಮೊದಲು ಕೃತಿಚನೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಭಾಷೆ, ಅಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಆಳವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು. ಶಬ್ದಕೋಶದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಮಾತು ಹೆಚ್ಚು ನಿಜ. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲನೆಯ ಲೇಖನವಾದ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪದ್ಯವಿರುವುದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ. ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಶಾಸನದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ. ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯ ಮೇಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “(ದಾನ) ಪಶುಪತಿ ಯೆಂದು ಪೊಗಳೆಪ್ಪೊಟ್ಟಿನ” ಎಂಬ ಮಾತಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯ ಪೊಗಳೆಪ್ಪೊಟ್ಟಿನ (ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟಿನ) ಎಂಬ ಕರ್ಮಣೀ ಪ್ರಯೋಗವಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಇಂದಿಗೂ ದ್ರಾವಿಡದ ಯಾವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಡುನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣೀ ಪ್ರಯೋಗ ವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಶಾಪಾಶಯ ಪದ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದೇ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ರಚನೆಗಳೂ ಕನ್ನಡ ರಚನೆಗಳೂ ಒಂದರ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬರುತ್ತವೆ. ಮಲೆಯಾಳಂ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಕೃತ ಯುಕ್ತವಾದ ಮಿಶ್ರತ್ಯೆಯನ್ನು 'ಮಣಿಪ್ರವಾಳ' ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಹೆಸರು ಅಷ್ಟೊಂದು

ಪ್ರಚಾರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸುಮಾರು 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಸುಬ್ಬಾಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂಬ ಲಿಪಿಕಾರನಿಗೆ ಮಣಿಪ್ರವಾಳ ಸುಬ್ಬಾಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಂತೆ. ವೃತ್ತರತ್ನಾಕರವೆಂಬ ಭಂಡಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಧೀಶೋಧಿನೀ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದರಿಂದ ಇದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಕೃತಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಗೆ ಶಾಸನಗಳಿಂದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಬಹುದು:

“...ತಸ್ಯ ಸೀಮಾಂತರೇ ಪೂರ್ವ ನೋಡಿ ಕೋಲಶೂರ
ದ್ವಿಸ್ಥಿ ಕೋಲದಗುಂಡಿಯೇ ತೆಂಕ ನೋಡಿ ಕಿಟಾರ ತಿಂಣ್ಣ
ಪೆಂಡಿಗಗಾಲನ ಎರೆಕಟ್ಟಿ ಸಣ್ಣಾರಿಭೂಮಿಸ್ತ...”

“ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀ ವಿಜಯಾಭ್ಯುದಯ ಶಾಲಿವಾಹನ ಶಕವರಮ
೧೭೪೮ನೇ ಸಂದ ವತ್ಸಮಾನಕ್ಕೆ ಸಲುವ ವ್ಯಯನಾಮು
ಸಂವತ್ಸರದ ಫಾಲ್ಗುಣ ಬ. ೫ ಭಾನುವಾರದಲ್ಲು
ಕಾಸ್ಯಪಗೋತ್ರೇ ಅಹನೀಯ ಸೂತ್ರೇ ವ್ಯಭಪ್ರವರೇ
ಪ್ರಥಮಾನುಯೋಗ ಶಾಖಾಯಾಂ ಶ್ರೀ ಚಾವುಂಡರಾಜ
ವಂಶಸ್ಥರಾದ ದೀಕೆರೆ ಅನಂತರಾಜ್ಯ ಅರಸಿನವರ
ಪ್ರಪೌತ್ರ.....”

ಈ ರೀತಿಯ ಬರಹಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಹಾಗೂ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆಯಾದರೂ ಅಡುನುಡಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೇ ಶಬ್ದಕೋಶಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು, ಸಮಾಸ ಪದಗಳು ತೀರ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸೇರಿವೆ. ಪೂಜೆ, ಸೀಮೆ, ಪೂರ್ವ, ಅಮಾಸೆ, ಕುಲ, ಗೋತ್ರ, ಗಾಮುಂಡ, ಇತ್ಯಾದಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಸಂಸ್ಕೃತಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೋ ನೇರವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ರೂಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿಯೋ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸೇರಿವೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಹೆಸರು, ಊರ ಹೆಸರುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿ ಜನ್ಮತಾಳಿದವು. ಇಲ್ಲವೇ ಇರುವ ದೇಶೀಯ ಹೆಸರುಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡವು. ಬಸಂತಕುಮಾರ, ಗುಣಕೀರ್ತಿ, ಕುಂದಾಚಾರ್ಯ, ರಣವಿಕ್ರಮ, ಅಮೋಘವರ್ಷ, ಕಾಮೇಶ್ವರ, ಶ್ರೀಪುರುಷ, ಇತ್ಯಾದಿ ವ್ಯಕ್ತಿನಾಮಗಳು, ಹೆಸರುಗಳು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಗಳು, ಸಮಾಸಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕನ್ನಡವನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅನೇಕ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾದವು. ಅನೇಕ ಧ್ವನಿಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹೊಕ್ಕವು. ಈ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಹಕಾರ ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು ಶ, ಷ, ವಿಸರ್ಗಗಳು, ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಕ್ಷರಗಳು ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ

ದಿಂದಾಗಿ ಬಂದವುಗಳು. ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಾತೀಯ ವ್ಯಂಜನ ಸಂಯುಕ್ತಗಳನ್ನು ಶಬ್ದಗಳು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟ, ಅಗ್ನಿ, ಗೋತ್ರ, ಪೂರ್ವ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯ ರೂಢಿಯೇ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಾದಂತಾಯಿತು. ಅದರೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬದಲಾಗುವುದನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿ, ಪ್ರೀತಿ, ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು ಒಂದೆಡೆ ಕೆಲವರಿಂದ ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರಿಂದ ಮುಕುತಿ, ಪಿರೀತಿ, ಮೊದಲಾದ ವಿಕೃತರೂಪದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವೀಕೃತವಾದವು. ವ್ಯಾಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಅಡುಗನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟೇನೂ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಕೇಶಿರಾಜನಂತಹ ಕನ್ನಡ ವೈಯ್ಯಾಕರಣರನ್ನು ಇಕ್ಕಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಲುಕಿಸಿತು. ಶಬ್ದಶಬ್ದಗಳು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಸಂಧಿಯಾಗುವಾಗ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ನಿಯಮ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಾದ ರವಿ, ಚಂದ್ರ, ಮಹಾಜನ, ಸಜ್ಜನ, ಸಿರಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಮೊದಲಾದವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ (ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ಅಥವಾ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ) ಒಂದೇ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಗಳ ಲಿಂಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿ ದ್ವಿಲಿಂಗಗಳಾದವು. ಒಂದು ಕಡೆ ‘ರವಿ ಮೂಡಿದಂ’ ಎಂದೂ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ‘ರವಿ ಮೂಡಿತು’ ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕವೆಂದೋ, ಸ್ತ್ರೀ ನಪುಂಸಕವೆಂದೋ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು.

ನಡುಗನ್ನಡದ ಅವಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದವರೆಗೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅನಂತರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತರ ದೇಶೀಯ ಹಾಗೂ ಅನ್ಯದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸತೊಡಗಿದವು. ಎಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಿಗೂ ಅರಬ್ಬ ದೊರೆಗಳಿಗೂ ಸ್ನೇಹವಿದ್ದು ಇವರ ಮಧ್ಯೆ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ.ಶ. 1193ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಗೋರಿಯ ದಾಳಿ ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ 19ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸಿಂಹಾಸನ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತು. ಮಲಿಕ್ ಕಾಷರನು 1310ರಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಮೂರನೇಯ ವಿರಬಲ್ಲಾಳನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಸಂಪರ್ಕ ನೇರವಾಗಿಯೇ ಆಗತೊಡಗಿತು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಸತ್ತ

ದಾಳಿ ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಈ ಮುಸ್ಲಿಂ ದೊರೆಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಭಾಷೆ ಅಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಪಡೆಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಫಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡಭಾಷೆಗೆ ಅನೇಕ ಪರ್ಶಿಯನ್ ಹಾಗೂ ಅರೇಬಿಕ್ ಶಬ್ದಗಳು, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಡಳಿತ, ನ್ಯಾಯ, ಸೈನ್ಯ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಸೇರಿದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತಾಯಿತ, ತಸ್ತೀಕು, ಗೋರಿ, ದಫನ್, ಬಂದೂಕು, ಸಿಪಾಯಿ, ತೋಪು, ಕಂದಕ, ಜಿಲ್ಲೆ, ತಾಲೂಕು, ಜಾಗೀರು, ಖಜಾನೆ, ಫಿರ್ಯಾದಿ, ದಸ್ತಾವೇಜು, ತಬಲಾ, ಸಿತಾರ್, ವಸ್ತ್ರಾದ, ರೈತ, ಜಮೀನು, ಗುಲಾಬಿ, ಬಾಕಿ, ಮೇಜು, ಕಾಗದ, ಇತ್ಯಾದಿ ಇನ್ನಿತರ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ಆದರೆ ಈ ಭಾಷೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಶಬ್ದಕೋಶ ಬೆಳೆಯಿತೇ ಹೊರತು ಭಾಷೆಯ ರಚನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂತಹ ಪರಿಣಾಮವೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಭಾಷೆಗಳು ಮಿಶ್ರಗೊಂಡ ಕನ್ನಡದ ಶೈಲಿಗೆ ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದು :

“ಭಾಗಾಯತಕ್ಕೆ ಜಮೀನು ಅಳತೆಮಾಡೋದು.
ತೆಂಗಿನಮರ ಭಾಗಾಯತಿಗೆ ಮರಯೆಣೆತಿ ಗ್ರಾಮ
ರಿವಾಜು ಪ್ರಕಾರ ಕೋಲು ಅಳತೆಯಿಂದ-ರಿವಾಜು
ಪ್ರಕಾರ ಗೇಣಿಕಾಣೆತಿ ನಮೂದು ಮಾಡಬೇಕು.
ಹತ್ತುಕುಳ ಅಜಮಾಯಿಸೀ ಆದ ಹಾಂಗೆ ಕುಳವಾರ
ಚಿತ್ತೀನಿಶೀ ಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಣೆಕೊಟ್ಟಿ ಪ್ರಕಾರ
ಯಿತ್ತಿಲ್ಲಾ ಮಾಡೋದು”

ಪರ್ಶಿಯನ್, ಅರೇಬಿಕ್ ಪದಗಳಂತೆಯೇ ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಪೋರ್ತುಗೀಜ್ ಪದಗಳೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿದರೂ ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಕಾಡತೂಸು, ನಾತಾಳ, ಪಪ್ಪಾಯಿ, ಮೊದಲಾದವು ಹೀಗೆ ಬಂದ ಶಬ್ದಗಳು.

12ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಸರಿಸುಮಾರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಹಳಗನ್ನಡದ ಮುಂದುವರೆದ ರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದು ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹಳಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಹತ್ತಿರವಾದ ಭಾಷೆ ವಚನಸಾಹಿತ್ಯದ ಯುಗ ಮುಗಿದ ನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳ ಭಾಷೆ ಆಗಿನ ಅಡುನುಡಿಗಿ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದು, ಸರಳವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ವಚನಗಳ ಕರ್ತೃಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯಶರಣತೆಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದುದು. ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಬೇರೆಬೇರೆ ವರ್ಗಗಳಿಂದ ಬಂದ ಪಂಡಿತರಲ್ಲದ ಅನೇಕರು ವಚನಗಳ ಕರ್ತೃಗಳಾದುದು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳ ನೇರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಈ

ವಚನಗಳು ದೂರ ಉಳಿದುವು. ಈ ವಚನಗಳು ಅತ್ತ ಗದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲ, ಇತ್ತ ಪದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲದ ರಚನೆಗಳಾಗಿ ಕಾವ್ಯಾಂಶವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಆ ಕಾಲದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ಕನ್ನಡದ ಶಾಸನಗಳ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮಾಸಗಳೂ ವಾಕ್ಯ ಭಾಗಗಳೂ ಸೇರಿರುವ ಸಂಗತಿ ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಪೂರ್ಣ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆಯೆಂಬುದು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿ 19ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಇದರಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಬರಹಗಳ ಮಧ್ಯೆಮಧ್ಯೆ ತಮಿಳು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಸೇರಿ ಮಿಶ್ರವಾದ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಕೇವಲ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದ ಶಾಸನಗಳೂ ನಡುಗನ್ನಡದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚೋಳರ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಮಿಶ್ರಶೈಲಿಯನ್ನು ಒಂದೆರಡು ನಿದರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಪರಿಚಯಿಸಬಹುದು.

1. ಹೆಗ್ಗಡದೇವನಕೋಟೆ ತಾಲೂಕಿನ ಅಂಕನಾಥಪುರದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಶಾಸನದ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ :

“.....ಸೋಮ್ನ
ವರದ ಅನ್ನು ಶ್ರೀಮ್ನುಡಿಗೊಣ್ಣುಗಜ್ಜಿ ಗೋಣ್ಣು
ರಾರ್ಯೋನ್ಮ ಚೋಟದೇವರ್ಕ್ಕಿಯಾಣ್ಣು ಇಪ್ಪತು
ಅಜವುದು.....”

2. ನಂಜನಗೂಡಿನ ಸುತ್ತೂರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಶಾಸನ ಹೀಗಿದೆ :

“.....ಶ್ರೀ ರಾಜೇನ್ಮ ಚೋಟದೇವ(ಕರ್ಕು)ಯಾಣ್ಣು
ಇರಿ ಆವದು ಸ್ತುಸ್ತಿ..... ಒಡೆಯಾರ್
ಶ್ರೀರಾಜೇನ್ಮ ಚೋಟದೇವಗುರುಕ್ಕಳ್ ಅರುಳಿಚ್ಚೆಯ್ಯದ
ದಾವದು ಕೆಣಿಗೆ ಬಿತ್ತುವಟ್ಟಿಮುಂ ದೇವರ್ಗ್ಗಿ, ತಿರುವ
ಮುಡಿಚ್ಚಿ ಬಿಟ್ಟಿ ಭೂಮಿಯಮಂ ಕಲ್ಪಿಟ್ಟಿಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ
ತಿರುವಾಯಿನೋಟು ಪಡಿಯಿನಾಲ್
ಒಡೆಯಾ(ಕರ್ಕು) ಧಾರಾವರ್ಷಕಕ್ಕು ವಂ...”

ನಡುಗನ್ನಡದ ಕೊನೆಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಸಂಪರ್ಕವಾದ ಮೇಲೆ (ಸು. 18ನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ) ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಮತ್ತೆ ತೀವ್ರ ಚಾಲನೆ ದೊರೆಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ-ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳ ನಂತರ ಕನ್ನಡವನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿ

ಪ್ರಭಾವಿಸಿರುವ ಹಾಗೂ ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಭಾವಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಾಷೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್. ಹಿಂದೆ ಬದಲಾಗಿದ್ದ ಕುಡು-ಕೊಡು, ಕಿಡು-ಕೆಡು ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಉ, ಒ, ಇ ಸ್ವರಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಹೊಸಗನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೂ ಸಮಾಜದ ಒಂದು ವರ್ಗದ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸತನ ಪಡೆಯಲು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ದಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ವೈದ್ಯಕೀಯ, ತಾಂತ್ರಿಕ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಅನೇಕ ವಿಷ್ಣಾನ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿಷ್ಟಾರಗಳ ಪರಿಚಯವಾದದ್ದು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಣದ ಮೂಲಕ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳು ಹಾಗೂ ಇತರೇ ಹೊಸ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಥವಾ ನೇರವಾಗಿ ಆಮದಾದವು. ವಾಕ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲೂ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ 'ರಾಮನೂ, ಕೃಷ್ಣನೂ' ಎಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಡೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ 'ರಾಮ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ' ಎಂದೇ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ರೇಡಿಯೋ, ಫ್ಯಾನ್, ಕಾಲೇಜು, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನೇರ ಸ್ವೀಕರಣದಿಂದಾಗಿ ಕೆಲವು ಬಂದರೆ, ಟಾರೆಟ್, ಅಣುಬಾಂಬ್, ಇತ್ಯಾದಿ ಅರ್ಥ ಮರ್ಧ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ರೂಪಗಳೊಡನೆ ಕೆಲವು ಬಂದಿವೆ; ಶೀತಲ ಸಮರ, ವಿಷವರ್ತುಲ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ; ವಿಮಾನ, ಆಕಾಶವಾಣಿ ಎಂದು ಕೆಲವು ಹಳೆಯ ಪದಗಳು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡಿವೆ; ಕಾಲುಚೀಲ, ಗುಂಡುಸೂಡಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಹೊಸಪದಗಳೂ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಹೊಸವಸ್ತು, ಹೊಸಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲು ಎಲ್ಲ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪರಿಚಿತವಾಗುತ್ತಿರುವ ಜಗತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಕನ್ನಡವು ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳ ನೇರವಾದ ಅಥವಾ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತ, ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆಯಲ್ಲದೇ ಎಲ್ಲ ಭಾಗದ ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾದ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಭಾವ ದಿಂದಾಗಿ, ಜಾತಿ-ವರ್ಗಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸಂಪರ್ಕಿಸುವುದರಿಂದಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲ ಭಾಷೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆಯುತ್ತ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುತ್ತ ಕನ್ನಡ ದೊಳಗೇ ಕೆಲವು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಭೇದಗಳೂ ಉಂಟಾದವು. ಈ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ

ಇದ್ದವು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗಕಾರನೇ ಅವು ಅನೇಕ, ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಪರ್ಕವಿಯು 'ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡ' ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಧಾರವಾಡ, ಗುಲ್ಬರ್ಗಾ ಎಂಬ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ ಪ್ರಮುಖ ಉಪಭಾಷೆಗಳಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆಯೋ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯೇ ಭಾರತದ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಪಿಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಪೂ. ಮೂರನೇಯ ಶತಮಾನ ದಲ್ಲಿಯೇ ಕರ್ನಾಟಕವು ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾ ಶಾಸನಗಳ ಮೂಲಕ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯ ದಕ್ಷಿಣ ಪ್ರಭೇದದ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಲಲಿತ ವಿಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿರುವ 64 ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ 'ಕನರಿ' ಲಿಪಿ ಒಂದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಮೂರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಪ್ರಚಲಿತ ದಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅನುಮಾನವೂ ಇಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಯು ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಒಂಬತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ನಂತರದಿಂದ ಅದು ಅನೇಕ ಬದಲಾವಣೆಗೊಳಗಾಗಿದೆ. ಈ ಕನ್ನಡ ಬರವಣಿಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮೂಲದಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಬೇರೆಯಾಗಿ ದುಂಡಾಗಿ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾಗಿ ರೂಪುಕಳೆಯಲು ಬಹುಶಃ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ತಾಳೆಗರಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. 14ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಗಳು ಬಹುತೇಕ ಒಂದೇ ರೀತಿಯವಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವು ಒಂದರಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಬೇರೆಯಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಇಂದಿಗೂ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಗಳ ಮಧ್ಯೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಬಹುಕಡಿಮೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದುದರಿಂದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯಲ್ಲೂ ಅವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯವಾಗಿವೆ. ತಮಿಳು ವರ್ಣಮಾಲೆ ಕನ್ನಡ ವರ್ಣಮಾಲೆಯನ್ನನುಸರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವ 'ಎ' 'ಒ' ಗಳಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಹ್ರಸ್ವ ಸ್ವರಗಳಾದ ಋ ಮತ್ತು ಌ ಗಳಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಮಹಾಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು, ಘರ್ಷಣ್ಡನಿಗಳನ್ನು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಪುರುಷಾಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗೆ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. 'ನ' ಕಾರವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಎರಡು ಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತಾಯಿಬೇರು ಭೂತಕಾಲದ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶಿಷ್ಯ ಅಥವಾ ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ತಲೆ ಯೆತ್ತುವ ಮುನ್ನ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿತ್ತೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಸಯೊಟ್ಟಿ ಶಿವಮೂರನ ಗಜಾಪ್ಪ ಕವೊಂದು ಓವನಿಗೆಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಆ ಓವನಿಗೆ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಲಿಖಿತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೃಷಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿ, ಅದು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಎರಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾಹಿನಿಗಳೂ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತ, ಪೋಷಕ ದ್ರವ್ಯ, ಸಂಜೀವನ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪಡೆಯುತ್ತ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಅವನತಿಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದಾಗ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು, ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಉಪಲಬ್ಧ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ. ಆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುವ ಸುಳುಹು ಗಳಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಕಾವ್ಯದತ್ತ ವಿವರಣೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾದ ಗ್ರಂಥ. ಅಲಂಕಾರಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿವನಿಗೊಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪೂರ್ವಕೃತಿಗಳಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದ ಕವಿ ಮತ್ತು ಗದ್ಯ ಲೇಖಕರನ್ನು ಅದು ಸ್ಮರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಜನ 'ಕುರಿತೋದದೆಯಿಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತ ಮತಿಗಳ್' ಎಂದು ಅದು ಸಾರುತ್ತದೆ. ನೈಯಾಕರಣಿ ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ ಹೇಳಿಕೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಏಳನೇಯ ಶತಮಾನದ ತುಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬುವನು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ವೊಂದಕ್ಕೆ ಚೂಡಾಮಣಿ ಎಂಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥವೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯ ಶೈಲಿ ಎಷ್ಟು ತೇಜೋನ್ವಿತವಾಗಿದೆ ಯೆಂದರೆ ಅದು ಆ ಕಾಲಕ್ಕಾಗಲೇ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಧೀರ್ಘ ಕಾಲದ ಸತತ ಕೃಷಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಅಂಥ ಪರಿಪಕ್ವತೆ ಸಾಧ್ಯವೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿ ರಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡದ ಅದಿ ಕಾವ್ಯವಾದ ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾ ಜುಫನವಿಜಯವೇ ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಅವನು ಹೆಸರಿನದ ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ, ಅಂತೆಯೇ ಪೊನ್ನ, ನಾಗವರ್ಮ, ಜನ್ನ, ಕೇಶಿರಾಜ, ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕವಿಗಳು ಮಾಡಿರುವ ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಸಂಸ್ಥವನದಿಂದ ಒಂಬತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳಸು ಹುಲುಸಾಗಿದ್ದಿರ

ಬೇಕೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಸ್ತ ಶಕದ ಆದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಕವಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿರ ಬೇಕೆಂಬ ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಊಹೆಯನ್ನು ಈ ಮೇಲಣ ವಾದದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಆ ಊಹೆ ಅಧಾರರಹಿತವೆಂದು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಘಟ್ಟಗಳು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸಾವಿರದ ಐನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಇತಿಹಾಸವಿದೆಯೆಂದೂ, ಅದು ಶ್ರೀಮಂತವೂ, ವೈಭವೋ ಪೇತವೂ ಆಗಿದೆಯೆಂದೂ ಈಗ ಸಂದೇಹಕ್ಕವಕಾಶವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯಗಳ ವಸ್ತು ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಗಳ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಗತಿ ಗುರಿ ಧಾತುಗಳ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಘಟನೆಗಳ ಮತ್ತು ಯುಗಶಕ್ತಿ ಧರ್ಮಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಯುಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲು ಹಲವು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ಬದುಕಿನ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿರುವ ಮತ ಜೀವನವು ಸರ್ವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾರ್ವಭೌಮತನವನ್ನು ನಡೆಸಿದೆ. ಪಂಪ, ಹರಿಹರ, ನಾರಣಪ್ಪ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ ಅಥವಾ ಬೇರಾವ ಕವಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಅವರ ಮಹಾಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆ ಅತ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ ಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆಯೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇ. ಪಿ. ರೈಸರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಜೈನ, ವೀರಶೈವ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಯುಗಗಳೆಂದು ಮೂರು ಖಂಡಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದರು. ತಿ. ತಾ. ಶರ್ಮರು ಯುಗಧರ್ಮವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಕ್ಷಾತ್ರಯುಗ, ಮತಪ್ರಚಾರಕ ಯುಗ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಯುಗ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಯುಗವೆಂದು ಅದನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿದರು. ಭಂದಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಚಂಪೂಯುಗ, ವಚನ ಯುಗ, ಪಟ್ಟಿದಿ ಯುಗ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯ ಯುಗಗಳೆಂದು ಕೆಲವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದರೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾಜರ ಮನೆತನಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಗಂಗ ಯುಗ, ಚಾಲುಕ್ಯ ಯುಗ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಯುಗ, ಹೊಯ್ಸಳ ಯುಗ, ವಿಜಯನಗರ ಯುಗ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಯುಗಗಳೆಂದು ಹೆಸರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯುಗಪುರುಷರೆನ್ನಬಹುದಾದ ಮಹಾಕವಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಯುಗಗಳಿಗೆ ಇಡಬಹುದೆನ್ನುವುದು ಕೆಲವು ವಿಧ್ಯಾಂಸರ ಮತ. ಯಾವ ಮತಾಕವಿಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ಪೀಳಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ಅನಂತರ ಬಂದ ಕವಿಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ಮಾದರಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವನತ್ತ ರಕ್ತೀರ ಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಅನುಕರಣದ ಮೂಲಕ ಅವನಿಗೆ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಪರಿಪಾಠವಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಪರಂಪರೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಒಂದು ಯುಗಕ್ಕೆ ಕೊಡುವುದೇ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಅವರ ವಾದ. ಭಾಷೆಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಯುಗ

ಗಳಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಗೊಳಿಸುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೂ ಉಂಟು. ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ವಿಂಗಡಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಮಸ್ಯೆ ಮತ್ತು ನ್ಯೂನತೆ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ, ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಗತಿಯನ್ನು ಕಾಲಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ, ಹಿರಿಯ ಕವಿಗಳನ್ನು ನುಗ್ಗಿಸುವ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕವಿಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ

ಕವಿಪರಮೇಷ್ಠಿ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ ಮತ್ತು ಸಮಂತಭದ್ರರೆಂಬ ಮೂವರು ಕವಿಗಳು ಕ್ರಿ.ಶ. 4ನೇಯ ಮತ್ತು 7ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ಮಧ್ಯಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಿದ್ದವರು. ಈಚಿನ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಅವರ ಅಶೀರ್ವಾದಕ್ಕಾಗಿ ತಪ್ಪದೆ ಅವರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವ ಕಾವ್ಯಗಳಂತೂ ದೊರಕಿವೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಅಲಂಕಾರಗ್ರಂಥ. ಅದರ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿದ್ದಿವೆ. ಅದರ ಕರ್ತೃ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ದೊರೆ ನೃಪತುಂಗನಲ್ಲ, ಶ್ರೀ ವಿಜಯನದ್ದಿರಬೇಕೆಂದು ಬಹುಜನ ವಿಧ್ವಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅದನ್ನು ಯಾರೇ ರಚಿಸಿ, ರಸಾಲಂಕಾರ, ಧ್ವನಿ ಮತ್ತು ರೀತಿಗಳ ಜತೆಗೆ, ಕನ್ನಡ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಜನಪದವೇ ನೊಂದಲಾದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಸಂದೇಹ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಂತೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಜನರ ಗುಣಗಳ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಿದೆ. ಅವರು ಸುಭಟರು, ಕವಿಗಳು, ಸುಪ್ರಭುಗಳು, ಚೆಲುವರು, ಅಭಿಜನರು, ಗುಣಿಗಳು, ಅಭಿಮಾನಿಗಳು, ಅತ್ಯುಗ್ರರು, ಗಂಭೀರ ಚಿತ್ತರು, ವಿವೇಕಿಗಳು, ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಮಾತಾಡುವ, ಆಲೋಚಿಸುವ ಜಾಣರವರು. ಓದದ ಜನ ಸಹ ಕಾವ್ಯಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಮಕ್ಕಳು, ಮೂಗರು ಕೂಡ ವಿವೇಕಿಗಳು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವ ಭಾಷೆ ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಶುದ್ಧವಾದ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಗಾದೆಗಳಿಂದ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಮಿಶ್ರೀಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗೊಂಡಿರುವ ನಿಯಮಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ.

ಪಂಪಪೂರ್ವಯುಗದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಸಗ, ಒಂದನೇಯ ಗುಣವರ್ಮ ಮತ್ತು ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರ ಹೆಸರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಕುಮಾರ ಸಂಭವವನ್ನು

ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿರಬಹುದಾದ ಅಸಗನ ಹೆಸರನ್ನು ಈಚಿನ ಕವಿಗಳು ಗೌರವದಿಂದ ನನೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅವನು 9ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನ ಒಂದು ಕೃತಿಯೂ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಗಂಗರಾಜರ ಪೂಜಾಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗುಣವರ್ಮ ಹರಿವಂಶ, ಶೂದ್ರಕ ಎಂಬೆರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಶಿವಕೋಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಅದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದವನು. ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಎಂಬ ಅವನ ಗದ್ಯಗ್ರಂಥ ಹದಿನಾರು ಜೈನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಥನಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಗ್ರಹ. ಜೈನ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವ ಬೋಧನೆಯೇ ಅದರ ಉದ್ದೇಶ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾವನೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಹರಿದಿದ್ದರೂ, ಜೈನೇತರರೂ ಅದನ್ನು ಓದಿ ಅನಂದಿಸಬಹುದು. ಭಗವತೀ ಆರಾಧನ ಎಂಬ ಪೂರ್ವದ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಗ್ರಂಥವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಆ ಕಥೆಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆಯಾದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಕಾರನ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥೆಯೂ ಬೇಗ ಬೇಗ ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪಾತ್ರ ರಚನೆಯನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಪ್ರಸನ್ನವೂ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವೂ, ಮನೋಹರವೂ, ತೇಜೋವಿಕ್ರಮವೂ, ಸರಸವೂ, ಅನನುಕರಣೀಯವೂ ಆದ ಶೈಲಿಗಾಗಿ ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಓದಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅನ್ಯಭಾಷೆಯ ಪದ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕನ್ನಡೀಕರಿಸಿ, ಸ್ವದೇಶೀ ಶಬ್ದ ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯದ್ಧತಿಗಳೊಡನೆ ಮಿಲನಗೊಳಿಸಿ, ಸ್ವಭಾಷಾ ಜಾಯಮಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಕೃತಿ ಜ್ವಲಂತ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಆಡುನುಡಿ, ನುಡಿಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಗಾದೆಗಳ ಸಲಿಸು ಬಳಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಅದರ ರಚನೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ವಾಸನೆ ಪರಿಮಳಿಸುತ್ತದೆ. ನಡುನಡುವೆ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವ ಪೂರ್ವದ ಹಳಗನ್ನಡ ಪದಗಳು ಭಾಷೆಯ ಪರಿವರ್ತನಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಗುಣಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯವರು ಅನುಕರಿಸಲಾಗದ ಗದ್ಯಕಲೆಯ ಅಪೂರ್ವ ಮಹಾಕೃತಿಯೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಶ್ರವಣಬೆಳ್ಳೂಳದಲ್ಲಿ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಭವ್ಯ ಪ್ರತೀಮೆಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾದವನೂ ಗಂಗರಸ ರಾಜಮಲ್ಲನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಆದ ಚಾಮುಂಡರಾಯ ನಿರಾಭರಣ ಸುಂದರವೂ ಸರಳವೂ ನಿರರ್ಗಳವೂ ಆದ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಷಷ್ಟಿ ಲಕ್ಷಣ ಮಹಾಪುರಾಣ ಎಂಬ ಗದ್ಯಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಜಿನಸೇನ ಮತ್ತು ಗುಣಭದ್ರರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಸಂಗ್ರಹಾನುವಾದವೆಂದು ಹೇಳ

ಬಹುದು. ಈ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪುರಾಣ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಜೈನಕವಿಗಳಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯಾಯಿತೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಅಂಶ.

ಸುವರ್ಣಯುಗ

ಪಂಪ ಕನ್ನಡದ ಅದಿಕವಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕವಿಕುಲಗುರುವೂ ಆಹುದು. ಅವನ ಪ್ರಭಾವ ಎಷ್ಟು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದದ್ದು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಪಕವಾದದ್ದು ಎಂದರೆ, ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಕೃತಿಗಳೂ ಅದರ ಸಚೇತಕ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ತೃಪ್ತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘಾವಧಿಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪರೀಕ್ಷೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆ, ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಯಶಸ್ಸು ಅವನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯ ಅಚಾರ್ಯ ಪುರಂಪ. ಕರ್ನಾಟಕ ಅದರ ಜನ್ಮಸ್ಥಾನವಲ್ಲದೆ, ಪಾಲನಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಅವನ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಸ್ಕರಣದಿಂದ, ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಶೈಲಿಗಳ ಸುಮಧರ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಾಷೆಯ ಸಲ್ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಸಮೃದ್ಧಿ, ನಮನಶೀಲ, ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಪಕ್ವತೆಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪಡೆಯುವಂತಾಗಿದೆ. ಆದಿಪುರಾಣ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯಗಳು ಈ ಬುನಿಾದ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಎರಡು ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು. ಆಕರವಸ್ತುವಿಗಾಗಿ ಅವು ಜಿನಸೇನನ ಮಹಾಪುರಾಣಕ್ಕೂ ವ್ಯಾಸ ಭಾರತಕ್ಕೂ ಬುಣಿಯಾಗಿವೆ ನಿಜ. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯದುದ್ದಕ್ಕೂ ಸ್ವಂದಿಸುತ್ತಿರುವ ಜೀವಂತಿಕೆಯಿಂದ, ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಯ ಸಂಪತ್ತಿನಿಂದ, ಭವ್ಯಾದ್ಭುತವಾದ ಕಲ್ಪನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಅವು ಕವಿಯ ವಿನೂತನ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ಸಾಮಂತನಾಗಿ ವೇಮುಲವಾಡದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಿಕೇಸರಿಯ ಅಪ್ಪ ಸ್ನೇಹಿತನಾಗಿ, ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ, ಮಹಾದಂಡನಾಯಕನಾಗಿ ಪಡೆದ ಅನುಭವ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ, ದೈವದತ್ತವಾದ ಅಪೂರ್ವ ಕಾವ್ಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಂಪ ಈ ಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಧಾರೆಯೆರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವ್ಯಕ್ತಭನಾಥ ತೀರ್ಥಂಕರತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಸಾಹಸದ ಕಥೆಯೇ ಆದಿಪುರಾಣದ ವಸ್ತು. ಭರತ ಬಾಹುಬಲಿಯರ ಕಥೆಯಂತು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಲೌಕಿಕ ಸುಖದ ಕ್ಷಣಭಂಗುರತ್ವವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಶಾಶ್ವತಮೌಲ್ಯವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಥಾಪಿಸುವುದೇ ಈ ಕಾವ್ಯದ ಮೂಲೋದ್ದೇಶ. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಅಶ್ವಾಸಗಳ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಂಪ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಅನವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರಿದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ; ದೀರ್ಘವಾದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗುವ ಸನ್ನಿವೇಶ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಕನ್ನಡದ ಕಾಳಿದಾಸನೆಂಬ ತೀ. ನಂ. ೨೬೯೦ನವರ ಮಾತು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಪಾಲು ಸತ್ಯ. 'ಮನುಷ್ಯ ಜಾತಿಯೊಂದೆ ವಲಂ' ಎಂದು ಪಂಪ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ಕಡೆ ನುಡಿದಿದ್ದಾನೆ. ತನ್ನ ನಾಯಕರನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಾಗ ಪಂಪ ವಿಶ್ವಮಾನವನ ಗುಣವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ಪೊನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿ (939-980) ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಉಭಯ ಕವಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದನು. ಶಾಂತಿಪುರಾಣ, ಜಿನಾಕ್ಷರಮಾಲೆ ಮತ್ತು ಭುವನೈಕ ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಅವನು ರಚಿಸಿದ ಮೂರು ಕೃತಿಗಳು. ಕೊನೆಯ ಕೃತಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಗದಾಯುದ್ಧವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ ಮತ್ತು ಅಜಿತಪುರಾಣ ರನ್ನನ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು. ಅವನು ಚಾಲುಕ್ಯ ದೊರೆ ಸತ್ಯಾಶ್ರಯನ ಸಮಕಾಲೀನ. ಎರಡನೆಯ ತೀರ್ಥಂಕರನ ಕಥೆಯನ್ನೂ ಆಗೊಂಡ ಅಜಿತ ಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಪಂಪನ ಆದಿಪುರಾಣವೇ ಸ್ಪೂರ್ತಿ. ಆದರೆ ಅದು ಆದಿಪುರಾಣದಂಥ ಮಹತ್ಕೃತಿಯಲ್ಲ. ನಡುನಡುವೆ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಕಿಡಿಗಳು ಮಿಂಚುತ್ತವೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು 982ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡ ಗದಾಯುದ್ಧ ಅವನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನೂ ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಮಹಾಸತ್ಯವುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿ.

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತಾನೆ ದೊರೆತ ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣಕ್ಕಿಂತ, ಅಲಂಕಾರಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಕರಣಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಾವ್ಯವ ಲೋಕನ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಎರಡನೆಯ ನಾಗವರ್ಮ (1042) ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಭೂಷಣ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣ. ಶಾಂತಿನಾಥ (1065) ತನ್ನ ಸುಕುಮಾರ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಹರಿಷೇಣನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಬೃಹತ್ಕಥಾ ಕೋಶಕ್ಕೂ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಗೂ ಬುಣಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಭಿನವ ಪಂಪ ಎಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡ ನಾಗಚಂದ್ರ ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದವನು. ಮಲ್ಲಿನಾಥ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣವೆಂದು ಹೆಸರಾದ ರಾಮಚಂದ್ರಚರಿತ ಪುರಾಣಗಳು ಅವನ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯದು ರಾಮಾಯಣ ಕಥಾ ಸರಣಿಯ ಜೈನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿ, ಹೃದಯಂಗಮವೂ ಲಲಿತಸುಭಗವೂ ಆದ ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಗಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆ ಇದೆ. ಚಂಪೂಶೈಲಿಗೆ ಅಪೂರ್ವ ಸರಳತೆ ಮನೋಹರತೆಗಳನ್ನೂ ದಿಗಿಸಿದ

ಜಾನಪದ ಮೆರಗಿನ ಅಡುನುಡಿ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳ, ಗಾದೆಗಳ ಮತ್ತು ಉಪಮೆಗಳ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯ ಉಕ್ಕಂವವೇ ನಯಸೇನನ (1112) ಧರ್ಮಮೃತದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ನೇಮಿನಾಥನ ಕಥೆಯನ್ನು ನೇಮಿ ಚಂದ್ರ (1190) ಮತ್ತು ಕರ್ಣಪಾರ್ಥ (1140) ಲಿಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯಗಳಿಗೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ರಸನಿರೂಪಣಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ಕಲಾನೈಪುಣ್ಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನೇ ಮೇಲು. ನೇಮಿಚಂದ್ರನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ಲೀಲಾವತಿ. ಸುಬಂಧುವಿನ ವಾಸವದತ್ತಾ ಅದಕ್ಕೆ ಆಕರ. ವೀರಶೈವ ಆಂದೋಲನ ನಾಡಿನ ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ಬದುಕಿದ್ದ. ಆದರೂ ಅದರ ಪ್ರಭಾವ ಕೊಳ್ಳಗಾಗದೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಚಂಪೂಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನೆರಡು ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಯಶೋಧರ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕಥೆಯ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ ಅವನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಾಮವಿಕಾರದ ಘಟನೆಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟವೂ ಅಪೂರ್ವವೂ ಆದ ಚಿತ್ರಣ ಅವನ ಕಥನಕೌಶಲಕ್ಕೂ, ಕಲ್ಪನಾ ಪ್ರತಿಭೆಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದು ತುಸು ತಡವಾಗಿ. ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಚಂಪೂ ಪದ್ಧತಿ ಅವನತಿಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಜೈನಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವವೂ ಕುಂದುತ್ತಿತ್ತು. ಧಾರ್ಮಿಕ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆಯವನಾದ ನಾಗವರ್ಮ (984) ವೆಂಕಟವಿನವನು. ಕರ್ಣಾಟಕ ಕಾದಂಬರಿ ಅವನ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಣನ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಅವನು ಕನ್ನಡದ ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೊಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಭಾಷಾಂತರವಲ್ಲ, ಮೂಲ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯೆಂಬಂತೆ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. ಅದರ ಶೈಲಿ ವಾಗ್ಮ್ಯಭವ ದಿಂದ ಹಾಗೂ ಓಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ, ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ, ಕಾಲಿನ್ಯ ಮತ್ತು ಸುತ್ತ ಬಳಸುಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅವನ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿ ಭಂದೋಲಬುಧಿ. ಓದುಗನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ಗುಣವಿಶೇಷವೆಂದಾಗಿ, ನೆರವೂ, ಸರಳವೂ ಆದ ಕಥನ ಕಲೆಯಿಂದಾಗಿ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚಕಂತ್ರ (1030) ಬಹು ಜನ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಅದು ವಸುಭಾಗಭಟ್ಟನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದುದಾಗಿದೆ. ವೀರಬಲ್ಲಾಳನ (1172-1219) ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ರುದ್ರಭಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುಪುರಾಣದ ಕಥೆಯನ್ನು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮಶಿವ, ವೃತ್ತವಿಲಾಸರಂಥ ವಿಡಂಬನೆಯ ಕವಿಗಳನ್ನು, ಅಂಡಯ್ಯನಂಥ ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಭಕ್ತರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಉಳಿದ ಚಂಪೂ ಕವಿಗಳು ಅನುಕರಣಶೀಲರು, ಅಥವಾ ಅಲ್ಪ ಸಮರ್ಥರು ಇಲ್ಲವೆ ಆಡಂಬರ ಪ್ರಿಯರು.

ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯ

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಪಂಥಗಳ ಪ್ರಸರಣ ದಿಂದಾಗಿ ಯುಗಧರ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಲಕ್ಷಣಗಳು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೇ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ವೀರಶೈವ ಕೇವಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಚಾರ ಸಾಧನವಾಗಿರದೆ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಆಂದೋಲನವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಗುರಿ ಸ್ವತಂತ್ರಾಲೋಚಕರ ನಿರ್ಜಾತಿಯ, ವರ್ಗರಹಿತ, ಸರ್ವ ಸುಖೀ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಅನರ್ಹತೆಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಆ ಆಂದೋಲನದ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಈ ನೂತನವೂ ಕ್ರಾಂತಿ ಕಾರಕವೂ ಆದ ಭಾವನೆಗಳು ಅಜ್ಞಾನದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ದಾಸ್ಯದಲ್ಲಿ ತಡವರಿಸಿ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದ ಇಡೀ ಸಮಾಜ ವನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸಿ, ಆಲೋಚನಾಭಿಮುಖವಾಗಿಸಿದುವು. ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಾವ್ಯ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಉಸಿರಾಡುವಂತಾಯಿತು. ಹಿಡಿಸುಂದಿ ಉತ್ತಮವರ್ಗದ ಜನರ ಏಕಸ್ವಾಮ್ಯಕ್ಕೆ ವಶವಾಗಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಸವಾಲೊಡ್ಡಿದಂತಾಯಿತು. ದೇಶಿ ಅಥವಾ ಸ್ವದೇಶೀಯ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಭಂದಸ್ಸುಗಳು, ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವ ವನ್ನು ಪಡೆದವು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥವೂ ಪ್ರಚೋದಕಶಕ್ತಿಯಾಯಿತು. ಕಳಚೂರು ಬಿಜ್ಜಳ ರಾಜನ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದ ಬಸವೇಶ್ವರರು ಆ ಆಂದೋಲನದ ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು, ದೀನದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರ ಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಕಣ ತೊಟ್ಟಿ ಆತ, ಕಾರ್ಯಮಗ್ನನಾಗಿರುವಾಗ ಪೂರ್ವವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಹುತಾತ್ಮನಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಮ, ಚಿನ್ನಬಸವಣ್ಣ, ಸಿದ್ಧರಾಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮಡಿವಾಳ ಮಾಚಯ್ಯರ ನೆರವಿನಿಂದ ಬಸವಣ್ಣ ಆ ಆಂದೋಲನದ ನೇತಾರ ರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲಮಾದಿ ಪ್ರಮುಖರು ಸಹ ಗುರಿಯ ಈಡೇರಿಕೆಗೆ ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಸವಣ್ಣ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಾಯಕ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಕರೂ ಆತನು. ಸಮಾಜದ ಮೇಲ್ಮೈಗಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಮಾತ್ರ ಮತದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಸಮರ್ಥನೀಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತಿಳಿದಿದ್ದರು. ಧರ್ಮದ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದೆಂಬ ಸಂಗತಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಮತ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗಳಿರುವುದು ಮಾನವನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿ, ಸಮಾಜದ ಏಕೈಕಗಾಗಿ. ಅವುಗಳಿಂದ ದೂರ ಸರಿದ ಸಮಾಜದ ಬುಡವೇ ಅಭದ್ರವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ವೈಚಾರಿಕತೆಯ ತಳಹದಿಯಿಲ್ಲದ ಮತವು ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳ ಮತ್ತು ಮೌಢ್ಯಗಳ ಕಂತೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡೇ ಮಾನುಷ

ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮೂಲಕ ಮೋಕ್ಷ ಅಥವಾ ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯ ವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಪಂಚಾಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಾವರಣ ಗಳು ಕೇವಲ ಸಾಧನ ಮಾತ್ರ; ಪಟ್ಟಿಪಲ್ಲ ಮೂರ್ಗದ ರೀತ್ಯ ಈ ಸಾಧನಗಳು ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಪರಮಗುರಿ ತಲುಪಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನಾಧರಿಸಿದ ಜೀವನ ವಿಧಾನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಸಾಧನೆಯ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯ. ಇದೇ ಬಸವೇಶ್ವರರ ಮತ್ತು ಅವರ ಅನುಯಾಯಿ ಶರಣರ ಉಪದೇಶದ ತಿರುಳು.

ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮತ್ತು ದಲಿತರ ಉದ್ಧಾರವೇ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಜೀವನ ಧೈಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುವ ಸರಳವೂ ನೇರವೂ ಅಲಂಕಾರಮುಕ್ತವೂ ಆದ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ತಮ್ಮ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಅವರ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರ ಎಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ, ಅದನ್ನೊಡಿಸುವ ಕರ್ತವ್ಯ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ, ಸೂರ್ಯನಂಥ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು ; ಸದಾ ಸತ್ಯಶೋಧನಾಸಕ್ತವಾದ ಆತ್ಮನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳ ಭಾವಾತ್ಮಕ ಅಸ್ತೋಟಿಗಳೇ ವಚನಗಳು. ಅಸತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಗಳ ದಾಸ್ಯದಿಂದ ಮಾನವನನ್ನು ಮುಕ್ತಗೊಳಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಸುಖ ವನ್ನೊದಗಿಸುವುದೇ ಸತ್ಯದ ಸರ್ವೋದ್ದೇಶ. ಸತ್ಯ ಸರಳವಾದದ್ದು ; ಅದನ್ನು ಕೃತ್ರಿಮರಹಿತ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾದರೆ ಓದುಬರಹ ಬಾರದವರಿಗೂ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆಂಬುದು ಶರಣರ ಮತ. ಸತ್ಯವನ್ನು ಮರೆಮಾಚುವ, ಭಾವಾರ್ಥ ಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವ, ಸಂವಚನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದ, ಕೇವಲ ಮನರಂಜಕವಾದ ಭಾಷೆ ವರ್ಜನೀಯವಾದದ್ದು. ಭೌತಿಕ ಮತ್ತು ಪಾರಮಾರ್ಥಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಬೌದ್ಧಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಭಾವಾಂತರಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ವಚನಗಳ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದಾದದ್ದು. ಪ್ಲೇಟೋ ಕನಸು ಕಂಡ, ವರ್ತಮಾನದ ಭರವಸೆಯಂತಿರುವ ಗಣತಂತ್ರ ಯುಗದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಅವು ನಾಂದಿ ಹಾಡುತ್ತವೆ.

ತಂತಮ್ಮ ಆಡುನಡಿಯ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಪಂಡಿತ ಸಾಮರರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸ್ತ್ರೀಯರವರೆಗೆ ವಚನಗಳು ಸಮಾನಾವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತವೆ. ನಾನಾ ವೃತ್ತಿಗಳ, ವಿವಿಧ ಪಂಥಗಳ ಶರಣರು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಉಪದೇಶಾಮೃತದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮನೆ ಮಠಗಳನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು, ಭಾರತದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆ ಮಹಾದೋಲನ ಅವರ ಬದುಕಿನ ಸರ್ವಸ್ವವಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ ತನ್ನ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಸತ್ಯೋತ್ತೇಜಿತವಾದ ಪದ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಬಹುವರ್ಣ ರಂಜಿತವಾದ

ವಚನಗಳ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧಾಟಿಗಳಿಂದ ವಚನಗಳಿಗೆ ಮೋಹಕತೆಯೂ ನಾವೀನ್ಯವೂ ನವ್ಯತೆಯೂ ತೀವ್ರತೆಯೂ ಸ್ಪಷ್ಟಂದಲಯವೂ ಸಮಸಿಸುತ್ತವೆ. ಅಲಂಕಾರಗಳ ಭಾರವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಅವು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿವೆ. ಹಲವು ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೊರವಾಗಿವೆ. ಸಮಗ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ನೂತನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಅಪೂರ್ವ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ, ಅನೂನ ಜೈತನ್ಯದಿಂದ ಸ್ಪಂದಿಸುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನವಯುಗ ಮತ್ತು ನವಸಮಾಜದ ವಾಣಿ ಅವುಗಳ ಮೂಲಕ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತದೆ. ಈ ವಚನಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ದುರಂತ ಘಟನೆಗಳ ನಂತರ ಎಲ್ಲ ಶರಣರು ಚದುರುತ್ತಾರೆ. ಅದರಿಂದಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಆಂದೋಲನ ಸ್ಥಗಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮಂದವಾಗುತ್ತವೆ.

ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳ ನಂತರ, ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇಬ್ಬರು ದಂಡಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಆಂದೋಲನ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಕವಿಗಳೇ. ಶಿವ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತಾಮಣಿಯೆಂಬ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃ ಲಕ್ಕಣ್ಣ ದಂಡೇಶ. ಜಕ್ಕಣಾರ್ಯನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಅರಬ್ಬರ ವಚನಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ, ಸಂಪಾದಿಸುವ ಮತ್ತು ರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಜರುಗುತ್ತದೆ. ಹದಿನೈದನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಯಡಿಯೂರು ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಯತಿಯ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಮೂರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣವೂ ನಿಗೂಢವೂ ಆದ ವಚನಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಜತೆ ಜತೆಯಲ್ಲೆಯೇ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಿದ್ಧಲಿಂಗ ಯತಿಯೂ ಸ್ವಯಂವಚನಕಾರನೇ. ಹನ್ನೆರಡನೇಯ ಶತಮಾನದ ವಚನಗಳಂತೆ ಅವನ ವಚನಗಳು ಲಲಿತವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗಹನ ತತ್ತ್ವಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅನುಭವಗಳಿಂದ ಪರಿಪುಷ್ತವಾಗಿವೆ. ಆ ಕಾಲದ ಇತರ ವಚನಕಾರರ ಪ್ರತಿಭೆ ಮಹತ್ತರವಾದದ್ದಲ್ಲ; ವಚನ ರಚನೆಯ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಬಹುದಿನ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ಹಳಗನ್ನಡ ನಡುಗನ್ನಡವಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಛಂದಸ್ಸು ಕನ್ನಡ ಛಂದಸ್ಸಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದಿದ್ದು ವಚನಯುಗದ ಎರಡು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕಥನ ಕವನಕಾರ ಹರಿಹರ ರಗಳೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿ, ಅದರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೂರೆಗೊಂಡು, ಕಥನ

ಕಾವ್ಯದ ವಿನೂತನ ಸಮರ್ಥವಾಹಕವನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದು ಅವನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ, ಪ್ರವಾದೀ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಸಾರವನ್ನೂ ಐಹಿಕ ಭೋಗಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿ, ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನ ಮಹಾ ಭಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ದೊರೆಗಳ ಮತ್ತು ಮರ್ತ್ಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಾಗಿ ಬಳಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ; ಶರಣ ಸಂತರ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೂರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಕಥನಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಅವನ ಹೆಸರಿಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವನು ಅರವತ್ತೊಂದು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನೆ ಇರಲಿ ಅವನು ಚಾರ್ವಕನಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಥನಕಾವ್ಯಕಾರ ನೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಬಸವರಾಜದೇವರ ರಗಳೆ, ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ರಗಳೆ, ಮಲಕುಣನ ರಗಳೆ, ಪಂಪಾಶತಕ, ಮತ್ತು ರಕ್ಕಾ ಶತಕ ಅವನ ಕಥನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು. ಅವನ ಜೀವನ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಆಳುವ ಏಕಮಾತ್ರ ಶಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಭಕ್ತಿ. ಭಕ್ತಿಯ ಉನ್ಮಾದದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಅಮಲೇರುತ್ತದೆ. ರಗಳೆಯ ಕವಿಯೆಂಬ ಕುಜೇಷ್ಟಿಯ ಮಿಥ್ಯಾಪವಾದ ರೂಪದ ಪಂಡಿತರ ಲೇವಡಿಯನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಪೂರ್ಣದಾದ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ರಚಿಸಿದನೆಂಬ ಕಥೆಯೊಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ.

ಹರಿಹರ ಪಟ್ಟಿದಿಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ನೀಡಿದ ಪರೋಕ್ಷ ಕಾಣಿಕೆ ಮರೆಯುವಂಥದಲ್ಲ. ರಗಳೆಯ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ಪಟ್ಟಿದಿ ಮೊಳಕೆ ಯೊಡೆದಿತ್ತೆಂಬುದು ನಿಜ. ತನ್ನ ಸೋದರಮಾವ ಹರಿಹರನಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ರಾಘವಾಂಕ ನೂತನ ಮಾರ್ಗಪ್ರವರ್ತಕನೂ ಆಹುದು, ಪ್ರತಿಭಾಂತ ಕನಸುಗಾರನೂ ಆಹುದು. ಅವನು ಹೊಸದೊಂದು ಛಂದಃಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂವಹನ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ತನ್ನೆಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ ಕೌಶಲ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಧಾರೆಯೆರೆದು, ತಿದ್ದಿ, ತೀಡಿ, ರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮೋತ್ಸಾಹ ಅವನ ಸೃಜನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಚಾಲಕಶಕ್ತಿಯಾದರೂ, ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆಯ ಮೆರೆತಕ್ಕೆ ಅದು ಅಡ್ಡಿಯಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೋಮನಾಥ ಚರಿತೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಿರಾಮ ಚರಿತ್ರೆಗಳು ಅಂಥ ಕಾವ್ಯಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಕೊಂಡಿಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುವನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ರಚಿಸಿದ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ ಅದರ ಕಲ್ಪನಾಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಾಗಿ ಘಟನೆಗಳ ನಿರೂಪಣಾ ಕೌಶಲ ದಿಂದಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಶ್ವಮೌಲ್ಯಗಳಿಂದಾಗಿ ಮಹತ್ವತಿಯಾಗಿದೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನ ಪ್ರತಿಭೆ ಶಿಖರಸ್ಪರ್ಶಿಯಾದದ್ದು ಈ ಕಾವ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೇ. ವಿಭಾವ್ರಮಾನವೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕವೂ ಆದ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಕ ವಸ್ತು ವಾಗುತ್ತದೆ.

ಈ ಜನಪ್ರಿಯ ಛಂದಃ ಪ್ರಕಾರದ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಬಹು ಗುಣಗೊಳಿಸಿದ ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಮರಸನಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಗೌರವ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳಂತೆ ವೀರಶೈವರೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ಪ್ರಸರಣಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಪೌರಾಣಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿ, ಪೋಷಿಸಿ, ದೇದೀಪ್ಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕಾವ್ಯಸಿದ್ಧಿಯ ರಜತ ಚಿಹ್ನೆಯೆನ್ನಬಹುದಾದರೂ, ಪೂರ್ವಕವಿಗಳ ಅನುಕರಣ ಮತ್ತು ಪುನರಾವೃತ್ತಿಗಳು ಸಮೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡುವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಆಯಾಯ ಕಾಲದ ಮನೋಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಪಟ್ಟಿದಿ ಅಥವಾ ಸಾಂಗತ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು, ಕುಮಾರ ಪದ್ಯರಸ (1180), ಬೊಮ್ಮರಸ (1430), ಸುರಂಗ (1500), ಗುಬ್ಬಿಯ ಮಲ್ಲಣಾರ್ಯ (1513), ಭೀಮಕವಿ (1360), ಪದ್ಮಣಾಂಕ (1385), ಚನ್ನಬಸವಾಂಕ (1550), ವೀರಕ್ರತೋಂಬಿದಾರ್ಯ (1560), ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ (1585) ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಕವಿಗಳು ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ ಮತ್ತು ಸರ್ವಜ್ಞರ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದ್ದರೆ ವೀರಶೈವ ಆಂದೋಲನದ ಕಥೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ ದೇವರಿಯಾಗಿ, ಸಂತನಾಗಿ, ವಿದ್ವಾಂಸನಾಗಿ ಆ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವರ ಗೌರವಾದರಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದವನು. ಅವನು ರಚಿಸಿರುವ ಅನೇಕ ಹಾಡುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಪುರಸ್ಕೃತನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಅವನಿಗೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿವೆ. ಅವನು ತನ್ನ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂಗತ್ಯ, ರಗಳೆ ಮತ್ತು ತ್ರಿಪದಿ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವಿಶ್ವಕೋಶವೆಂಬ ಅಭಿದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದ ಅವನ ವಿವೇಕಚೂಡಾಮಣಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿದೆ. ಪಂಪ, ಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರಂತೆ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ವಿಶ್ವಮಾನವ. ಅವನಿಗೆ ಮನೆಯೆಂಬುದಿಲ್ಲ; ಲೋಕವೇ ಅವನ ಮನೆ. ಅವನು ನಿರ್ಮತಿಯ; ಮನುಜನ ಮತವೇ ಅವನ ಮತ. ಕೌಪೀನದ ವಿನಾ ಅವನು ದಿಗಂಬರ. ಅವನಲ್ಲಿ ದುಗ್ಗಾಣಿಯೂ ಇಲ್ಲ; ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅವನ ಸಂಪತ್ತು. ಅವನೊಬ್ಬ ಸಹಜ ಬೈರಾಗಿ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಂತೆ ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನಾದರೂ ಅವನು ಪೂರ್ಣ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ. ಮನೋಧರ್ಮದಿಂದ ಗ್ರಾಮೀಣನಂತೆ ತೋರಿದರೂ, ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಸಿಂಹ. ರಾಜಮಹಾರಾಜರೂ ಅವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅತನು ದುರ್ಗುಣ, ದೌರ್ಜನ್ಯ, ಗರ್ವ ಮತ್ತು ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸದವನಲ್ಲ. ಅವನು ನಿಷ್ಕಪಟ. ಕಟುವಾದರೂ ಸತ್ಯವನ್ನೇ ನುಡಿಯುವ ಛಲ ಅವನದು. ಸಂದಿಗ್ಧ ಶೀಲದ ಜನರ ಕುಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಅವನ ಮಾತು ಸಿಡಿಲ ಕುಂಡವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗಿದ್ದ ಕೆಡುಕುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ

ಗೋಳಿಸುವ ಜಂಗಮ ವೈದ್ಯ ಅವನು. ಅವನ ಲೋಕಾನುಭವ ಹಾಗೂ ನೈಜ ವಿವೇಕಗಳು ವಚನಗಳಿಗೆ ಹತ್ತಿರವಾದ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅವನ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಗೆ ಬೀಳದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ವೀಕ್ಷಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅದ್ಭುತವಾದದ್ದು. ಅಡಂಬರ, ಅಸ್ಪಷ್ಟತೆ ಮತ್ತು ಕ್ಲಿಷ್ಟತೆ ಗಳಿಂದ ಅವನ ತ್ರಿಪದಿಗಳು ಮುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಅವು ಸತ್ಯದಂತೆ ಸರಳ, ತಂಗಾಳಿಯಂತೆ ಉಲ್ಲಾಸಕರ, ಬೆಳಕಿನಂತೆ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ, ಚುಂಬಕಶಕ್ತಿಯಂತೆ ಆಕರ್ಷಕ. ಅವು ಚುಚ್ಚಿದರೂ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಅಮೃತವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಡಂಬನೆ ಮತ್ತು ವಿವೇಕ ಅವನ ತ್ರಿಪದಿಗಳ ಸಾರಗುಣ.

ವೈಷ್ಣವ ಸಾಹಿತ್ಯ

ವೀರಶೈವಕ್ಕೆ ಸನಾಲಿಂಬಂತೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯೆಂಬಂತೆ ಹದಿನಾರನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ದಾಸಕೂಟಿ ವ್ಯಾಸಕೂಟಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವೈಷ್ಣವಾಂದೋಳನ ಮೊಗದೋರುತ್ತದೆ. ದಾಸಕೂಟಿದ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅನಂತರ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಸುಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ನರಹರಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಸಾದರಾಯರು ಈ ಪಂಥದ ಮೂಲಪುರುಷರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ವ್ಯಾಸರಾಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಪುರಂದರದಾಸ, ಕನಕದಾಸರು ಈ ಅಂದೋಲನ ಸಮುಜ್ಜಲ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂಬುದು ಸರ್ವವೇದ್ಯ ಸಂಗತಿ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಮೊದಲನೆಯವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರೆ ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅಭಿವಿಷಯ ಮತ್ತು ಅದ್ಭುತ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ಸಂಕೇತವೆಂದು ಎರಡನೇಯವರು ವಿಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಕಾವ್ಯಗಳ ಜತೆಗೆ ಕನಕದಾಸರು ರಾಮಧಾನ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯೆಂಬ ಅಣಕು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪಂಥದ ಕೀರ್ತನಕಾರರ ಮತ್ತು ಕವಿಗಳ ಪ್ರಧಾನೋದ್ದೇಶ ದ್ವೈತ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಬೋಧನೆಯಾದರೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಣದ ಹಾಗೂ ಜನರ ನಡೆನಡಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಗಳ ಕಡೆಗೂ ಅವರು ಗಮನ ಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳು ಪಂಡಿತರಾಗಿದ್ದು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಂಡಿತರಿಗಾಗಿಯೇ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದುಂಟು. ದಾಸ ಕೂಟಿದ ಕವಿಗಳು ಬಹುತೇಕವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದರೂ, ಪ್ರಾಯಶಃ ವೀರಶೈವ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯದಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಅವನು ಸಲುನಾಗಿ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ, ಅವರಿಗಾಗಿ ಕೀರ್ತನೆ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜನಪದ ಸಂಗೀತವೂ ಸೇರಿ ಕೊಂಡು, ಅನೇಕ ಜಾನಪದೀಯಾಂಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಚನ ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆ ಗಳ ಉಗಮದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇಯಾದ್ದರಿಂದ,

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಸಾಮ್ಯಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಚನದ ಅಥವಾ ಕೀರ್ತನೆಯ ಮೊದಲ ವಾಕ್ಯ ಅಥವಾ ವಾಕ್ಯಾಂಶ ಬೀಜ ವಾಕ್ಯದಂತಿದ್ದು, ಇದೇ ವಚನದ ಅಥವಾ ಹಾಡಿನ ಸಾರಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.

ದಾಸಕೂಟಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹದಿನೇಳನೇಯ ಶತಮಾನ ಬರಡೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಹದಿನೆಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದು ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟದಾಸ, ಮಹೀಪತಿದಾಸ, ವಿಜಯ ದಾಸ, ಗೋಪಾಲ ದಾಸ ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾಥ ದಾಸರೇ ಮುಂತಾದ ಮಾರ್ಘ ಧರ್ಮದ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಜಗನ್ನಾಥ ದಾಸರು ಒಳ್ಳೆಯ ಕವಿಗಳೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕೀರ್ತನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಇತರ ದೇಶೀಯ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲ

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆಯೆಷ್ಟೆ? ಭರತ ಖಂಡದ ಅಚಿಯ ದೂರದೂರದ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಕೀರ್ತಿಯು ಹರಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಜಗತ್ತಿನ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಆಗಿನ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ವೈಭವದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಆ ಯುಗದ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳ ಉಜ್ವಲ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನಾರಣಪ್ಪ ರಾರಾಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗದಗಿನ ಭಾರತವೆಂದು ಜನ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಅವನ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾ ಮಂಜರಿ ಎಂಬ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ಯುಗದ ಶ್ರೀಮಂತ ವೈಭವವೂ ಸಮಾಜದ ರಮ್ಯೋಜ್ವಲ ಭವ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಅದರ್ಶೀಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗೊಂಡಿವೆ. ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕಾವ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಲೆಯೆತ್ತುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದರೂ, ಮನೋಧರ್ಮ ಸತ್ಯಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನು ವಿಶ್ವಮಾನವ; ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನು ಜಾಜ್ವಲ್ಯಮಾನನಾದ ಮಹಾಕವಿ. ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಅವನ ಮತ ಸಮಸ್ಯೆಯ ವಿಚಾರವಾಗಿ ವಿಧ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾದ ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಿದೆ. ಅವನು ಮಾರ್ಘನೆಂದು, ಸ್ವಾರ್ಥನೆಂದು, ಭಾಗವತ ಸಂಪ್ರದಾಯದವನೆಂದು ತಮತಮಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಮತೀಯರು ವಾದ ವಿವಾದಗಳನ್ನು ಮಂಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರೂ ಇದೇ ಸರಿಯೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸತ್ಯಾನ್ವೇಷಣೆ ಹಾಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯೇ ಪ್ರಧಾನೋದ್ದೇಶವಾದ ವಿಶ್ವಮತಕ್ಕೆ ಅವನು ಸೇರದವನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು

ಊಹಿಸಲು ವಿವ್ಯಾಂಸರ ಸೋಲೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಅಪರೂಪವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ಕರ್ಷ ಎಂದು ಕಾಣುವುದುಂಟು. ಹೋಮರ್ ಸಹ ತೂಕಡಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಹಳೆಯ ಗಾದೆಯನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಈ ಸಣ್ಣ ದೌರ್ಬಲ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕವಿಗಳು ಸಂಪ್ರದಾಯ ನಿಷ್ಠರಾಗಿದ್ದು ತಮಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ವರ್ಗದವರಿಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಮನುಕುಲದ ಉತ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ. ಕವಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯನ ನಡುವಣ ಸಂವಹನ ಕಂದರವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಹೃದಯ ಸಂವಾದವನ್ನು ಬೆಸೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಜಾನಪದ ಸತ್ಯಸಾರವನ್ನೂ, ಅಡುಮಾತಿನ ಬನಿಮೋಡಿಗಳನ್ನು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೆ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ತಾನು ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಪ್ರತಿಭಾ ಜ್ಯೋತಿಯ ಅದ್ಭುತ ಸಂಸ್ಕರ್ಷದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಎಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿ ಸಮ್ಮಿಲನಗೊಂಡಿವೆಯೆಂದರೆ, ಅವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸಲಾರದ ಏಕಾಖಂಡ ಆಕೃತಿಯಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ಗದುಗಿನ ಭಾರತ ಮೂಲದ ನಿಕಟಾನುವರ್ತಿಯಾದ ಭಾಷಾಂತರವಲ್ಲ; ಕವಿಯ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಯ ಕಲ್ಪನಾ ವಿಲಾಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿರುವ ರೂಪಾಂತರ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ದೇವದೇವೋತ್ತಮನೆಂದು ಉದಾತ್ತೀಕರಿಸಿ ಹೋಗಳ ಆರಾಧಿಸುವುದೇ ಕವಿಯ ಮುಖೋದ್ದೇಶ. ಕೃಷ್ಣನೇ ಕಾವ್ಯದ ಸೂತ್ರಧಾರ. ಅವನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬರದೆ, ಅವನ ಅನುಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಏನೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವೀರನಾರಾಯಣನೆ ನಿಜವಾದ ಕವಿಯೆಂದೂ ತಾನು ಲಿಪಿಕಾರನೆಂದೂ ಕವಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ವಶನಾದಾಗ ಅಲೋಚನೆ, ಮತ್ತು ಭಾವಗಳು ಅವನ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತವೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವು ಉಪಮೆ ಮತ್ತು ರೂಪಕಗಳಾಗಿ ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಅವನ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಭಾ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಕನ್ನಡ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನ ಮಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಕರ್ಷದಿಂದಾಗಿ ಷಟ್ಪದಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಸಶಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬಹುದಾದ ಯಶೋದುಂದುಭಿಯನ್ನು ಮೊಳಗಿಸಿತ್ತಲ್ಲದೆ, ಎಲ್ಲ ಯುಗಗಳಿಗೂ ಕಲಶಪ್ರಾಯವಾಗಿ ವಿರಾಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅವನು ಸಮಕಾಲೀನ ಯುಗದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಒಂದು ಸಹಸ್ರಮಾನದ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸಂಬಲ್ಪವಾದ ಅಪೂರ್ವ ಫಲ. ಪಂಪನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಬಸವೇಶ್ವರ ಹರಿಹರ ತನಕ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಗೊಂಡ ಅನರ್ಘ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಅವನು ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಗದುಗಿನ ಭಾರತದ ಕಥೆ ಮಹಾಭಾರತದ ಮೊದಲ ಹತ್ತು ಪರ್ವಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಉಳಿದ ಪರ್ವಗಳನ್ನು ತಿಮ್ಮಣ್ಣ ಕವಿ ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾರಣಪುನಿಗೂ ತೊರೆವೆ ರಾಮಾಯಾಣದ ಕವಿ ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿಗೂ (1500) ಅಜಗಜಾಂತರ. ಭಾಗವತವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿ ಸದಾನಂದಯೋಗಿ (1530). ಹೃದ್ಯವಾದ ಕಥೋಪಕಥೆಗಳ ಬಾಹುಳ್ಯದಿಂದಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರೌಢಮೆಯಿಂದಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಲನ (1550) ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ ಗದುಗಿನ ಭಾರತದಂತೆಯೇ ಬಹುಜನ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದೆ. ಕೋನೆ ಕೊನೆಗೆ ಬಂದ ಜೈನಕವಿಗಳು ಸಹ ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ಛಂದೋಪ್ರಕಾರ ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಂಗತ್ಯ ಯುಗ

ಸಾಂಗತ್ಯ ಹಾಡಲನುಕೂಲವಾದ ನಾಲ್ಕು ಪಾದಗಳ ಜಾನಪದ ಛಂದೋಪ್ರಕಾರ. ಇತರ ಜಾನಪದ ಪ್ರಕಾರಗಳಂತೆ ಸಾಂಗತ್ಯವೂ ಪಂಡಿತರ ಅಪಹೇಳನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಯುಗದ ನಂತರ ಬಂದ ಶಿವಮಾಯಣ (1500) ಮತ್ತು ದೇವರಾಜ (1410) ರಂಥ ಕವಿಗಳು ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ನಂಜುಂಡ ಕವಿ ಮತ್ತು ರತ್ನಾಕರ ವರ್ಣಿಯರು ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಹಾಕುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಸಾಂಗತ್ಯ ಪರಿಪಕ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ತ್ತಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಸಂಭವನೀಯ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ವಿಜಯಣ್ಣ (1448), ಅದಿಯಪ್ಪ (1461), ತೆರಕಣಾಂಬಿ ಬೊಮ್ಮರಸ (1485) ಮತ್ತು ಮೂರನೇಯ ಮಂಗರಸ (1508) ಸಾಂಗತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಳಗಿದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು. ನಂಜುಂಡ ಕವಿ (1525)ಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅದು ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಿ ಹದಗೊಂಡು, ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಮನಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಶೃಂಗಾರರಸದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಭಂಗಗೊಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ವೀರಭಯಾನಕಾದಿ ರಸಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೂ ಸಲೀಸಾಗಿ ಬಳಸಬಹುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯವಾದ ಕುಮಾರ ರಾಮಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಕ್ಷ್ಯವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೀಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅದು ರತ್ನಾಕರ ವರ್ಣಿಯಂಥ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಕವಿಯ ಆಗಮನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತದೆ. ಅದೆಷ್ಟು ಕೋಮಲವಾಗಿದೆ, ನವುರಾಗಿದೆ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿದೆ ಯೆಂದರೆ, ಕಲ್ಪನಾ ನಿಪುಣನೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸಂವೇದನಾ ಶೀಲನೂ ಆದ ಕವಿ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಬಳಸಬಲ್ಲವನಾಗುತ್ತಾನೆ; ತನ್ನ ಆಶಯಗಳ ಪೂರೈಕೆಗೆ, ತನಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ, ಅದನ್ನು ದುಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಭರತೇಶ ವೈಭವ

ಅದ್ಭುತ ಕಲಾವಂತಿಕೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾವ್ಯ. ಬರಬರುತ್ತ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತದಾಯದ ಗುಣ ಇಳಿಮುಖವಾದರೂ ದೊಡ್ಡಯ್ಯ (1550), ಪಾಯಣ್ಣವ್ರತಿ (1600), ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯ (1672), ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ (1750) ಮೊದಲಾದವರು ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಕೃತಿಗಳು

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವ ಕಾಲದಿಂದ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣ, ವೈದ್ಯವಿಜ್ಞಾನ, ಪಾಕಕಲೆ ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದ್ಯ ರೂಪದ ಸಾಹಿತ್ಯೇತರ ಕೃತಿಗಳು ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿವೆ. ಉದಯಾದಿತ್ಯನ (1150) ಉದಯಾಲಂಕಾರ, ಮಾಧವನ (1500) ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ, ತಿರುಮಲಾರ್ಯನ (1645-1706) ಅಪ್ರತಿಮವೀರ ಚರಿತೆ, ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜನ (1823-1874) ನರಪತಿ ವಿಜಯ, ಸಾಳ್ವನ (1550) ರಸರತ್ನಾಕರ, ಜಾಯ ಗೌಂಡನ (1716-1758) ಕನ್ನಡ ಕುವಲಯಾನಂದ, ಈಶ್ವರ ಕವಿಯ (1500) ಕವಿಜಿಜ್ಞಾ ಬಂಧನ, ಕೇಶಿರಾಜನ (1250) ಶಬ್ದಮಣಿದರ್ಪಣ, ಬೊಮ್ಮರಸನ (1450) ಚತುರಾಸ್ಯ ಸಿಘಂಟಿ, ಲಿಂಗಮತ್ರಿಯ (1530) ಕಬ್ಬಿಗರ ಕೈಪಿಡಿ, ನಾಗ ವರ್ಮನ ವಸ್ತುಕೋಶ, ಎರಡನೇಯ ಮಂಗರಾಜನ (1398) ಮಂಗರಾಜ ಸಿಘಂಟಿ, ಎರಡನೇಯ ಚಾವುಂಡರಾಯನ (1025) ಲೋಕೋಪಕಾರ, ಆಯತವರ್ಮನ (1400) ರತ್ನಕಂಠಕ, ಮಹಾಲಿಂಗರಂಗನ (1675) ಅನುಭವಾಮೃತ, ಕೀರ್ತಿವರ್ಮನ (1100) ಗೋವೈದ್ಯ, ಜಗದಳ ಸೋಮನಾಥನ (1175) ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕ, ಮೂರನೇಯ ಮಂಗರಸನ (1508) ಸೂಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಚಂದ್ರರಾಜನ (1040) ಮದನತಿಲಕವೇ ಮುಂತಾದುವು ನಿದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾದ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳು.

ಒಡೆಯರ ಕಾಲ

ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ನೀಡಿದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಉತ್ತೇಜನಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಸಮೃದ್ಧವಾದ ಬೆಳೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ರಾಜರಂತೂ ಸ್ವಯಂ ಸಾಹಿತಿಗಳು. ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆತದ್ದರಿಂದ ಪಂಡಿತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಚಂಪೂ ಪದ್ಧತಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಗೆ ಹಳಗನ್ನಡ ಅತ್ಯನಿವಾರ್ಯವೆಂಬಂತೆ ಅದನ್ನು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ. 1672ರಿಂದ 1709ರ ವರೆಗೆ ಮೈಸೂರನ್ನಾಳಿದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮಹಾಯೋಧರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಸಮರ್ಥ ಆಡಳಿತಗಾರರೂ ಆಹುದು,

ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಹುದು. ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರೇಮ ನಿಚ್ಚಳವಾದುದು. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಬಿನ್ನಪ, ಗೀತಗೋಪಾಲ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭಾಗವತ ಅವರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು. ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಿಗ್ಗಜಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದವರಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ, ಸಿಂಗರಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯರು ಮುಖ್ಯರು. ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಿರುಮಲಾರ್ಯನ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ವಿಜಯದ ವಸ್ತು ಮೈಸೂರು ಚರಿತ್ರೆ. ಸಿಂಗರಾರ್ಯನ ಮಿತ್ರನಿಂದಾ ಗೋವಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ನಾಟಕ. ಅದು ಹರ್ಷನ ರತ್ನವಳಿ ನಾಟಕದ ಭಾಷಾಂತರ. ಮಹಾತ್ಮೆಗಳು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯ ಮೂನತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಹೊನ್ನಮ್ಮ ಸಾಂಗತ್ಯದ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ ಹದಬದಿಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಶೃಂಗಾರಮ್ಮ ಪದ್ಮಿನಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಕರ್ತೆಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಹೊರಗಿದ್ದ ಹಲವು ಕವಿಗಳ ಕೊಡುಗೆ ಹೇರಳವಾಗಿದೆ, ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪಡಕ್ಕರವೇನೂ ಒಬ್ಬ. ಅಪೂರ್ವ ವಿದ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು ಸಲಗ್ನ ಗೊಂಡಿದ್ದ ಅಪರೂಪದ ಕವಿ ಅವನು. ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ತೋರಿರುವ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಅದ್ಭುತವಾದುದು. ಅವನ ಶೈಲಿ ಬಾಣನನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ರಾಜಶೇಖರ ವಿಳಾಸ, ವೃಷಭೇಂದ್ರ ವಿಜಯ ಮತ್ತು ಶಬರಶಂಕರ ವಿಲಾಸಗಳು ಅವನ ಕೃತಿಗಳು. ಸಮಕಾಲೀನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ದೊರಕುತ್ತದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಹೆಳವನಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮ (1750) ಒಂದು ಸಾಂಗತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಜತೆಗೆ ಹಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯದ ಪುನರುತ್ಥಾನ ಈ ಯುಗದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣ.

ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾರರ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ನಕ್ಷತ್ರವೆಂದರೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು. ಅವರು ಸದಭಿರುಚಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಭಿಜ್ಞ ಕವಿ. ಅವರು ಕಲೆ ವಿದ್ವತ್ತುಗಳ ಮಹಾಪೋಷಕರು. ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ದಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೇ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂಥದು. ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ ಬಹುಕೃತಿ ಸಂತಾನವೃಕ್ಷವನು. ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧನಾದ ಬಸಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರೀ, ದೇವಲಾಪುರದ ನಂಜುಂಡ, ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷದ ಕರ್ತೃವಾಗಿ ಯಾರೂ ಮರೆಯಲಾಗದ ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣರು ಆ ಕಾಲದ ಕವಿಗಳ ಪೈಕಿ ವಿಶೇಷ ಗಮನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು.

ಅಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅರುಣೋದಯದ ಕಾರಣದಿಂದಾಗಿ ಈ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವಂತಿಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಧಾನಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತವೆ. ಭಾಷಾ ರೂಪ ಸ್ವರೂಪಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಯುಗಧರ್ಮದಲ್ಲೆಂತೂ ಅಂತೆಯೇ ಜನರ ರುಚಿ ಮನೋಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಗರಿಕತೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ಪಾದ್ರಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿಸ್ತಾರದಿಂದಾಗಿ, ಮುದ್ರಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಸೌಕರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪಾಂತರದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಧೋರಣೆ, ಜೀವದ್ರವ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರಗಳಲ್ಲಿ ಶೀಘ್ರ ಪರಿವರ್ತನೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ.

ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ತಮ್ಮ ತಂದೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ, ಕವಿಗಳನ್ನೂ, ಪಂಡಿತರನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆಹಾಕಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕೈಂಕರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿ, ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸಿದಾಗ, ಲೇಖಕರ, ಕವಿಗಳ, ಭಾಷಾಂತರಕಾರರ, ಸಂಪಾದಕರ, ಸಂಶೋಧಕರ ಮತ್ತು ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಾರಾಧಕರ ಭಾರಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮನೋನೀತ್ರದ ಮುಂದೆ ಸರಿಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕವಾಗಿ ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದಾದರೂ ಪಟ್ಟಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ದೀರ್ಘವಾಗುತ್ತದೆ: ಬಸವ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಪಂಡಿತ ಜಯರಾಯಚಾರ್ಯ, ಅನಂತನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಬಿ. ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಲೂಯಿಸ್ ರೈಸ್, ಆರ್. ನರಸಿಂಹಚಾರ್ಯ, ಎಂ. ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ, ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ, ಗಳಗನಾಥ, ಶ್ರೀಕಂಠೇಗೌಡ, ಚ. ವಾಸುದೇವಯ್ಯ, ಕಿಟ್ಟಿಲ್, ಜೀಗ್ಲರ್, ಮೊಗ್ಲಿಂಗ್, ಪಿ. ಜಿ. ಹಳಕಟ್ಟಿ, ಮುಂತಾದವರು.

ಆಧುನಿಕಪೂರ್ವ ಯುಗ

ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಮೂರು ದಶಕಗಳ ಅವಧಿಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪೂರ್ವಸಿದ್ಧತೆಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕಾಲವೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಆಂಗ್ಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ವಿಸ್ತರಣೆಯಿಂದಾಗಿ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಭಾವನೆಗಳು, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಆಲೋಚನೆ ಹಾಗೂ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳು ಯುವಕರ ಮೇಲೆ ಅಪ್ರತಿಹತವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಜನರನ್ನು ದೀರ್ಘ ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚರಿಸಿ, ದಾಸ್ಯದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಅವರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿ, ಅವರಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ, ಇಡೀ ಸಮಾಜವನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮುದ್ರಣವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮಗಳು, ಸಮಾಜದ ಆಧುನೀಕರಣವನ್ನು ಶೀಘ್ರಗೊಳಿಸಿ ಬೌದ್ಧಿಕಮಟ್ಟವನ್ನು ವಿಸ್ತೀರ್ಣಗೊಳಿಸಿ, ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತರಿಸುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮ

ಸಮಾಜ, ಆರೈ ಸಮಾಜ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಸಮಾಜ, ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜವೇ, ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ನವಜೀವನ ವಿಧಾನದ ಕಡೆಗೆ ಜನಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯಲು ಸಮಾಜವನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜಾರಾಮ್ ಮೋಹನ್ ರಾಯ್, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮಹಂಸ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ, ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ, ಎಂ. ಎನ್. ರಾಯ್, ಬಿ. ಆರ್. ಅಂಬೇಡ್ಕರ್, ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ನಾಯಕರ್, ಮೊದಲಾದ ವಿವಿಧ ತತ್ವಾತ್ಮಲೋಚನೆಯ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಆದರ್ಶಗಳ ಧೀಮಂತ ನಾಯಕರು ಯುವಪೀಳಿಗೆಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಯ ಮೇಲೆ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಾರೆ. ವಿಶ್ವದ ಬಗೆಗಿನ, ಪರಿಸರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮತ್ತು ರೂಢಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಜನ ಮನೋಧರ್ಮ ರೂಢಿ ಮೂಲವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕುತೂಹಲದ, ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯ ಮತ್ತು ಅನ್ವೇಷಣದ ಪರಿಭಾವನೆಗೆ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ವಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ, ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಲಿ, ಜಾಗತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವ ಜಾಣ್ಮೆ ಚಿಗುರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಘಟನೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕತೆಯನ್ನು ಪ್ರೇರಿ ಸುತ್ತವೆ; ಆತನಕ ಕೇಳರಿಯದ ಹಲವು ರೂಪಗಳಿಗೆ ಜೀವದಾನ ಮಾಡುತ್ತವೆ; ನೂತನ ದರ್ಶನಾಕಾಂಕ್ಷೆ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಗೆ ಇಂಚು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಿಂದೆಂದೂ ಕಂಡರಿಯದ ಪರಿವರ್ತನೆಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಸಹ ಸಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಶುಭ ಸೂಚಕವೂ ಆದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ತಲೆದೋರುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಧಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ದಣ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃಷಿಗೆ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯದ ಅಂತಸ್ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ಯ ಘಟನೆ ಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಗದ್ಯಕೃತಿ. ಗದ್ಯದ ಭಾಷೆ ಹಳಗನ್ನಡ ವಾದರೂ ಆಧುನಿಕತೆಯ ಸಂಸ್ಕರ್ತವಿದೆ. ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಜಯರಾಯಚಾರ್ಯ, ಹಟ್ಟಿಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಶ್ರೀಕಂಠೇಶಗೌಡ ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮತಮಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಕಾವ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ. 1924ರಲ್ಲಿ 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ಎಂಬ ಆಂಗ್ಲ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ನವೋದಯ ಪಂಥದ ನೇತಾರರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಧಾಪಕರು. ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಆ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಘಟನೆಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಅನುವಾದ ಕಾರ್ಯದ ಅರಿವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗಲೇ, ಮೊದಲು ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲು

ತೋಡಗಿ, ಬೃಹತ್ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಕುವೆಂಪು ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವ ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ನವೋದಯ ಪಂಥದ ಮುನ್ನಡೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗೀತೆಗಳು' ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ, ಬೀದರ ಪ್ರಭಾವ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದದ್ದು. ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಮಾಸ್ತಿವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಶಾಂತ ಕವಿ ಮೊದಲಾದ ದೈವದತ್ತ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಕವಿಗಳ ಪಾಲನೆ ಪೋಷಣೆಗಳಿಂದಾಗಿ ನವೋದಯ ಕಾವ್ಯ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾವುಕತೆ, ಕಲ್ಪನಾ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ, ಅತೀಂದ್ರಿಯಾನುಭವ ಮತ್ತು ಅದರ್ಶ ಪ್ರಜ್ಞೆ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಿರಿಕತೆ, ನಿರಾಶೆ ಮತ್ತು ವಿಷಾದಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ನವೋದಯ ಕವಿಗಳು ಲೋಕವನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕು ಅಪೇಕ್ಷಣೀಯವೇ ಹೊರತು ತಿರಸ್ಕರಣೀಯವಲ್ಲ. ಸೌಂದರ್ಯವೇ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಅವರ ಮತ.

ಈ ಕೆಲವು ಭಾವನೆಗಳು ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನಾಳುತ್ತವೆಂಬ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ, ಸಮಾಜವನ್ನೂ ಮನುಕುಲವನ್ನೂ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯಕೊಡದ ಅನಾಸ್ತವ ವಾದಿಗಳೆಂಬ ಅನಪ್ರಭೆಗೆ ಆ ಕವಿಗಳು ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸಮಾಜವನ್ನು ಕ್ಷಣ ಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಹಿಂಡುತ್ತಿರುವ, ನಿರ್ಜೀವಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಜ್ಞಾನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಮರೌಢ್ಯ, ಶೋಷಣೆಯೇ ಮೊದಲಾದ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪಿಡುಗುಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಕೆಲವು ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಅವರು ಅಂತರ್ವಾಣಿಯನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ, ನಿಜ; ದೇವರಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿದೆ ಎನ್ನುವುದೂ ನಿಜ; ಆದರೆ ಅವರು ಸಮಾಜದ ಅಂಧಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿದ್ದಾರೆಂಬುದಂತೂ ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ಕಲ್ಪಿ, ಕುರುಡು ಕಾಂಚಾಣದಂಥ ಕವಿತೆಗಳು ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಾಗಿವೆ. ಕುವೆಂಪು, ಶಿವರಾಮಕಾರಂತ, ಕೈಲಾಸಂ, ಶ್ರೀರಂಗರಂಥ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಸಮಾಜದ ದೋಷ ದೌಷ್ಟ್ಯ ಕ್ರೂರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗಳೆಯುವಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಿದವರಲ್ಲ. ಕುವೆಂಪು, ಕಾರಂತರಂತೂ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕವಾಗಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅನುಷ್ಠಾನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮಹಾ ವಿಚಾರವಾದಿಗಳು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಚೋದನೆಯಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಜನರ ಅಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ, ಅವರು ಕ್ರಿಯಾ ಶೀಲರಾಗುವಂತೆ ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅದ್ಭುತ ಕಲ್ಪನಾ ಪ್ರತಿಭೆ, ಲೋಕಾನುಭವ ಸಂಪತ್ತುಳ್ಳ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಆ ಮೊದಲು ತೀರ ಅಪರಿಚಿತ

ವಾಗಿದ್ದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ನಾಟಿ, ಕಸಿಕಟ್ಟಿ, ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಬೆಳೆಸುತ್ತಾರೆ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು, ಪುತಿನ ಅವರುಗಳು ತಮ್ಮ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ವಸ್ತು, ಛಂದಸ್ಸು, ಭಾವರಸಾನುಭವ ಮತ್ತು ಸಂವೇದನಾತ್ಮಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಚಿತ್ರಾರ್ಥವೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವೂ ಆದ ಕಥನಕವನಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಂ. ಎನ್. ಕಾಮತ್ ಮತ್ತು ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳ ಮೊದಲ ಆರಂಭಗಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅದರೂ ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಜನಕರೆಂಬ ಬಿರುದು ಮಾಸ್ತಿಯವರಿಗೆ ಸಮುಚಿತವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಅವರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುವ ಕತೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರ. ವಸ್ತು ವೈವಿಧ್ಯ, ಕಥನ ಕೌಶಲ, ಪಾತ್ರರಚನೆ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಭಾವರಸಾನುಭವಗಳ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ—ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಅವರ ಹಲವು ಕತೆಗಳು ವಿಶ್ವ ಕಥೆಗಳ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಏರುತ್ತವೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸರಳವೂ ಹೃದ್ಯವೂ ಅನನುಕರಣೀಯವೂ ಆದ ಶೈಲಿಯಿಂದ ಅವುಗಳ ಘನತೆ ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಟಿ. ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಶ್ರೀರಂಗ ಮತ್ತು ಪರ್ವತವಾಣಿಯವರು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಗೋಕಾಕರು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಂತ್ರ ರೀತಿ ವಿಧಾನಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲ

ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಗಳಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದಿದೆ. ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ಮಾಸ್ತಿಯವರು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಜ್ಞಾನಸೀಲ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟಕಕಾರರಾದ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಮತ್ತು ಕಂಬಾರರು ಕಮಲಾದೇವಿ ಚೆಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಂಬಾರರು ತಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಗಾಗಿ ಕೇರಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿಯ ಅಪನ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಭಿಲ್ವಾರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಆರಂಭದಲ್ಲೇ 'ಕಾವ್ಯಾನಂದ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಮಧಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕರು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಾನಪದ ಕಲೆಯಾದ 'ಯಕ್ಷಗಾನ'ವನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಬರೆದ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗೆ ಸ್ವೀಡಿಷ್ ಅಕಾಡಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡದ ಕವಿ ಹಾಗೂ ವಿಮರ್ಶಕರಾಗಿರುವ ಡಾ|| ವಿ. ಕೆ. ಗೋಕಾಕರು ಜ್ಞಾನಸೀಲ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನ್ಯಾಯ ಸಮಿತಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡಮಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಘವಾದ ಪಿ. ಇ. ಎನ್. ನ ಭಾರತೀಯ ಶಾಖೆಗೆ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ

ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಗಳಿಕೆಗಳು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದೇನೆಂದರೆ, ಯಾರು ಬೇಕಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮೂರನೇಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಸುವರ್ಣಯುಗ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಗುಣಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ವೈವಿಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೀಮಂತ ವೈಭವದಿಂದ ಮೆರೆಯುತ್ತದೆ. ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಪುತಿನ ಅವರದೇ ಅದ್ದೂರಿಯ ಮೆರೆತ ಸರ್ವತ್ರ. ಒಂದು ಹೊಸ ಶಕೆಯನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿತೆನ್ನಲಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ ಇಡೀ ಶತಮಾನದ ಶಿಖರಪ್ರಾಯದ ಮೇರುಕೃತಿಯೆಂಬಂತೆ ಅನಿರ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ನೈತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳ, ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳ ಮತ್ತು ಜೀವಂತಾನುಭವಗಳ ಖನಿಯೆನ್ನಲಾದ ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ 'ಸುಂಕಶಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗ' ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿ. ಮಾಸ್ತಿ ಮತ್ತು ವಿ. ಸೀತಾ ರಾಮಯ್ಯನವರು ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವ ಹಿರಿಯರು. ಜಾನಪದ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡಿರುವ ಬೇಂದ್ರೆ ಮತ್ತು ಮಧುರಚೆನ್ನರು ಕಾಲನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವಂಥ ರೋಮಾಂಚಕಾರಕ ಭಾವಗೀತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ 'ರತ್ನನ ಪದಗಳು' ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪರೂಪವೆನ್ನಬಹುದಾದ ಅನನ್ಯ ಕೊಡುಗೆ. 'ಮಹಾ ಕವಿ ಪುರುಷ ಸರಸ್ವತಿ' ಅವರ ಅಣಕು ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಕಡೇಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟ, ಗೋಪಾಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ಬೆಟಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮ, ಎಸ್. ಓ. ಇಂಜಲ, ಡಿ. ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ, ತಿ.ನಂ.ಶ್ರೀ, ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ರಚನೆಗಳಿಂದ ನವೋದಯ ಪಂಥಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯವರ ಪ್ರೇಮಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಯುವ ಜನಾಂಗವನ್ನು ವಶೀಕರಣ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂಥ ಮಾದಕತೆಯಿದೆ.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಮೂಲ ಚೂಲವಾಗಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಮೇಧಾವಿಗಳ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಗಳ ಹೊಸ ಸುಗ್ಗಿಯೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಗೋಕಾಕ್, ಮಾಸ್ತಿ, ಗೊರೂರು, ಕೆ. ವಿ. ಅಯ್ಯರ್, ಮಿರ್ಜಿ ಅಣ್ಣಾರಾವ್, ಸಿ. ಕೆ. ನಾಗರಾಜರಾವ್, ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್, ಮುಗಳ, ಕೊರಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್, ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಪುರಾಣಿಕ, ಭಾರತೀಸುತ, ಅಶ್ವತ್ಥ, ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಇನಾಂದಾರ್, ಬೆಟಗೇರಿ, ಎಚ್.

ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ದೇವುಡು, ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, ಚದುರಂಗ, ತ.ರಾ.ಸು, ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಟಿ. ಕೆ. ರಾಮರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಶಂಸಾಭಿಮಾನಗಳಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದವರು. ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಕಾರಂತರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ ಕೀರ್ತಿಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿಯ ಜಟಿಲತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಥಾ ಪ್ರವಾಹವೂ ಅನಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಸಾಗಿದೆ. ಅನಂದ, ಕೆ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಗೊರೂರು, ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕಟ್ಟೀಮನಿ, ಚದುರಂಗ, ಸದಾಶಿವ, ಬೆಸಗರಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ, ಜಿ. ಎಸ್. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ, ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಸುಧಾಕರ, ಮೊದಲಾದವರು ಸತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕಥೆ ಕಾದಂಬರಿಗಳಷ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಟಕ ಬೆಳೆಯದಿದ್ದರೂ, ಉತ್ತಮ ನಾಟಕಗಳ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರಿದ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನಾಯ್ದುಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ನವೀನ ವಾಖ್ಯಾನವನ್ನೊದಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ದೈತ್ಯ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆರಳಿಗೆ ಕೊರಳ್, ಶೂದ್ರತಪಸ್ವಿ, ಅಹಲ್ಯೆಯಾವ ದೇಶದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕಾದರೂ ಗೌರವ ತರುವಂಥ ಅತ್ಯೋಲ್ಲಾಸಕರವೂ ಅತ್ಯೋದ್ಧಾರಕಾರಿಯೂ ಆದ ನಾಟಕಗಳು. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಗೀತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ರಚಿಸಿರುವವರು ಪ್ರಾಯಶಃ ಪುತಿನ ಅವರೊಬ್ಬರೆಂದೇ ತೋರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ ಮತ್ತು ಸಮೇತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮರಾಯರು ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ವಸ್ತುವನ್ನಾರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವತವಾಣಿಯವರು ಹಾಸ್ಯ ಮರುಕುಗಳನ್ನು ಹಿತವಾಗಿ ಹದವಾಗಿ ಬೆರೆಸುವ ಮೂಲಕ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೈವಾರ ರಾಜಾರಾವ್ ಅನೇಕ ಏಕಾಂಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಟಕವನ್ನೊಳಗೊಂಡಂತೆ ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವನ್ನೂ ಬಿಡದೆ ಕೃಷಿ ಮಾಡಿರುವ ಇಬ್ಬರು ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಹಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತಿಯವರೂ ಒಬ್ಬರು. ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ತಂದವರಲ್ಲಿ ಬೇಂದ್ರೆ, ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ, ಗೋಕಾಕ್, ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಕಾವ್ಯಾನಂದ, ಬಿ. ಸಿ. ರಾಮಚಂದ್ರಶರ್ಮ, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ಆರ್. ಡಿ. ಕಾಮತ್, ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿಯವರು ಮುಖ್ಯರು.

ಉಚಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಪ್ರಬಂಧ. ಈ

ಪ್ರಕಾರವನ್ನು ಸಾರವತ್ತಾಗಿ ಬಂಧುರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ಸತ್ಪಶಾಲಿ ಸಾಹಿತಿಗಳೆಂದರೆ ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರು ಮತ್ತು ಪು.ತಿ.ನ. ಅವರು. ತೀ.ನಂ.ಶ್ರೀ, ವೀ.ಸೀ, ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ, ಗೊರೂರು, ಎಚ್. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ಅ. ರಾ. ಮಿತ್ರರ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನಾವಿಲಾಸವಿದೆ. ಭಾವಭಾವನೆಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷವಿದೆ, ಹೃದ್ಯತೆಯ ಗುಣವಿದೆ. ಎಸ್. ಮಂಜುನಾಥ್, ದೇ.ಜ.ಗೌ, ಹಾ.ಮಾ.ನಾಯಕ, ರಾಕು ಮತ್ತು ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ ಹೆಸರುಗಳು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮರೆಯುವಂಥವಲ್ಲ.

ಸಾಹಿತ್ಯವಿಮರ್ಶೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಳಗೆ ತಡವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೂ, ಅದರ ನಾಗಾಲೋಟಿ ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಕೋಲರಿಡ್ಡಾ, ಬ್ರಾಡ್ಲೆ, ಹಡ್ಸನ್, ಫ್ರಾಯ್ಡ್, ಯೂಂಗ್, ಐ. ಎ. ರಿಚರ್ಡ್ಸ್, ಟಿ. ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್, ಮೊದಲಾದ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದ್ದಾರೆನ್ನುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಕನ್ನಡ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳ ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವಿಮರ್ಶಕರ ನಾಮಾಲೇಖನ ದಿಂದಲೇ ತೃಪ್ತಿಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ: ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ, ಕುವೆಂಪು, ಮಾಸ್ತಿ, ಡಿ. ವಿ. ಜಿ., ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತೀನಂಶ್ರೀ, ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಗೋಕಾಕ್, ಮುಗಳಿ, ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಎಲ್. ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಎಂ. ಆರ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಎಸ್. ಎಸ್. ಭೂಸನೂರಮಠ, ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ, ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ, ಸಿ. ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್, ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಸುಜನಾ, ಕೆ. ಡಿ. ಕುರ್ತುಕೋಟಿ, ಎಂ. ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಗಿರಡ್ಡಿ ಗೋವಿಂದರಾಜ, ಜಿ. ವರದರಾಜರಾವ್, ಎಚ್. ಎಂ. ಚನ್ನಯ್ಯ, ಮುಂತಾದವರು.

ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನೆಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಸಂಶೋಧನೆಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಅಸ್ತಿಭಾರ ಹಾಕಿದವರು ಕಿಟ್ಟಿಲ್, ರೈಸ್‌ರಂಥ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು; ಅವರು ತೋರಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಅವರಿಗೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ಗೌರವ ತಂದವರು ರಾ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ, ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ, ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ರಾಮಾನುಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಮತ್ತು ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು. ಆ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಉಜ್ವಲವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದವರು ಡಿ. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎಚ್. ದೇವೀರಪ್ಪ, ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಎಸ್. ಎಸ್. ಬಸವನಾಳ್, ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ

ಭಟ್ಟ, ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಎನ್. ಬಸವರಾಧ್ಯ, ಎಲ್. ಬಸವ ರಾಜು ಮುಂತಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ವಿದ್ವಾಂಸರು.

ಜೀವನಚರಿತ್ರೆಯ ಪ್ರಕಾರವೂ ವೈವಿಧ್ಯಮವಾಗಿ, ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ, ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿ, ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸಂಕುಚಿತ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ರಚನೆಯಾಗಿ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅವು ಎರವಾದುದೂ ಇದೆ. ಕುವೆಂಪು, ಡಿ. ವಿ. ಜಿ., ರಾಜರತ್ನಂ, ಮಾಸ್ತಿ, ದೇಜಗೌ, ಎನ್. ಎಸ್. ವೀರಪ್ಪ, ಎಚ್ಚಿ.ಸೈ, ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಶ್ರೀರಂಗರಾಜು ಇವರು ಪ್ರಮುಖ ಜೀವನಚರಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು. ಅವು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದರೂ ದೊರೆಯುವ ಕೃತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠವಾಗಿದ್ದು ಓದಲು ಅರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಜೀವನದ ಕೆಲವು ಕ್ಷಣಗಳನ್ನೋ, ಮುಖಗಳನ್ನೋ, ಭಾವನೆಗಳನ್ನೋ, ಘಟನೆಗಳನ್ನೋ, ಕುರಿತು ಬರೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಅಪಾರವಾಗಿವೆ. ಆತ್ಮಕಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆ. ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಮಾಸ್ತಿಯವರ 'ಭಾವ', ದೇಜಗೌ ಅವರ 'ಹೋರಾಟದ ಬದುಕು', ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ 'ಹುಚ್ಚು ಮನಸ್ಸಿನ ಹತ್ತು ಮುಖಗಳು', ಕಟ್ಟೀಮನೆಯವರ 'ಕುಂದರ ನಾಡಿನ ಕಂದ', ವಾಚಕರ ಮನಸೆಳೆದಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ 'ನೆನಪಿನ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿ' ಗುಣ, ಗಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಿದ್ದು, ಮಹಾಕಾವ್ಯದಂತಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ರಾಶಿಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಾಧನೆ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿವೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು.

ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯ

1945ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಲೆಯೊಂದು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕಮ್ಯೂನಿಸ್ಟ್ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಲೇಖಕರ ಗುಂಪೊಂದು ಆ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹಾದಿ ತುಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಘದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಭಾವುಕತೆಯನ್ನು ಶಬ್ದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾಸ್ತವತೆ ಅವರ ಗುರುತು; ಮಾನವೀಯತೆ ಅವರ ಕೂಗು; ಸಾಹಿತಿಗಳು ತಮ್ಮ ದಂತ ಗೋಪುರಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು, ಶ್ರೀಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ಬೆರೆತು, ಅವರ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನರಿತುಕೊಂಡು, ಸಮಾಜದ ನಿಜವಾದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಬಯಲು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಘೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ನವೋದಯ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸ್ವರ್ಗಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಅವರು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಪ್ರಕಾರ ದೇವರ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದವರು ದೀನದಲಿತರೇ ಹೊರತು ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲ; ಇಂದಿನ

ಸಾಮಾಜಿಕ ರೋಗರುಜಿನಗಳಿಗೆ, ಅರ್ಥಿಕ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಶ್ರೀಮಂತರೇ ಜವಾಬ್ದಾರರಾಗಬೇಕು. ಆ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಅನಧಿ ಎಷ್ಟೇ ಪ್ರಸ್ತುತವಾದಾಗಲಿ, ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮಣಿ, ನಿರಂಜನ, ತರಾಸು, ಚದುರಂಗರಂಥ ಶ್ರೇಷ್ಠ ದರ್ಜೆಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರನ್ನು, ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಾರರನ್ನು ಅದು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ತೆಂಬುದು ನಿಜ. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಶಕ್ತಿಯುತವೂ ಹರಿತವೂ ಆದ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡುವುದನ್ನು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪಂಥ ನವೋದಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ.

ನವ್ಯ ಪಂಥ

ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಫಲಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಅದಮ್ಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ನಿರಾಶೆಯ ಕೊರಗು ಟಿ. ಎಸ್. ಇಲಿಯಟ್, ಅಡೆನ್, ಎಜ್ರಾ ಪೌಂಡ್ ಮೊದಲಾದವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಬರ್ನಾರ್ಡ್ ಶಾ, ಡಿ. ಎಚ್. ಲಾರೆನ್ಸ್, ಮತ್ತು ಎಚ್. ಜಿ. ವೆಲ್ಸ್ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚು. ಅವರು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ವಿ. ಕ್ಯೂ. ಗೋಕಾಕರು ವಿದೇಶದಿಂದ ಹಿಂದಿರುಗಿದ ಕೂಡಲೇ ನವ್ಯದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನು ಫೋಷಿಸಿ, ಬೆಳೆಸಿದವರು ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು. ಅಡಿಗರ ಗೊಂದಲಪುರ ಇಲಿಯಟ್ ವೆಸ್ಟ್ ಲ್ಯಾಂಡ್ ಅನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಬಿ. ಸಿ. ರಾಮಚಂದ್ರ ಶರ್ಮರು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಹೊಸತಂತ್ರ, ನುಡಿಗಟ್ಟು, ಉಪಮೆ, ರೂಪಕ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಮೆಗಳನ್ನು ಟಿಂಕಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆ ಪಂಥ ತಲೆಯೆತ್ತದಿದ್ದರೆ, ಈ ಹೊಸ ಸರಕುಗಳಿಂದ ವಂಚಿತವಾದ ಭಾಷೆ ಅಪಾರ ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. 'ಈ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ಕವಿಯ ಮಾನಸಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮತ್ತು ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಉಚಿತ ಪ್ರತಿಮೆಗಳ, ವಸ್ತುವಿನ, ಲಯದ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯ ಮೂಲಕ ತೃಪ್ತಿಕರವಾದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ' ಎಂದು ಗೋಕಾಕ್ ನುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ತಿರುಮಲೇಶ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲ, ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ್, ನಿಸಾರ್ ಅಹಮದ್ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣ ಅಲನಹಳ್ಳಿ ಈ ಚಳವಳಿಯ ಗರ್ಭದಿಂದ ಮೂಡಿದ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು.

ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕಣವಿಯರದೇ ಒಂದು ಬಗೆ. ಯಾವ ಗುಂಪಿನ ಹೆಸರಿನ ಚೀಟಿಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವ ಮೇಲೆ

ಅಂಟಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ನವೋದಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವರು. ಇತರ ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳನ್ನು ಅವರು ರಕ್ತಗತಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ನೂತನ ಭಾವಾಲೋಚನೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ನವರು ತಮ್ಮೆದುರು ಕುವೆಂಪು ಅವರಂತೆ ಹಳತು ಹೊಸತುಗಳ ಸುಸಂಗತ ಸಮ್ಮಿಲನವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಧುನಿಕ ಯುಗದ ಮೂರನೆಯ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕೆನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ಭಾವಗೀತೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಅತ್ಯುನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಪಾರ ವಿದ್ವತ್ತಿನಿಂದ, ಕಾವ್ಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ದೂರವಾದ ಯಶೋಧರ್ಮದಿಂದ, ಸಂಯಮದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮತೂಕದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿಂದ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಅಧುನಿಕ ಯುಗದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶಕರಲ್ಲೊಬ್ಬರೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗದು.

ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ ಕವಿ ಯಾವುದೇ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ಚೀಟಿ ಅಂಟಿಸುವುದೇ ವಿಚಿತ್ರದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾದ ಒಂದು ಅನಧಿಯ ಅಥವಾ ಒಂದು ಯುಗದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಒಂದು ಚಳವಳಿ ಉಗಮಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಕವಿ ತಾನು ಬದುಕಿರುವ ಯುಗದ ಶಿಶು. ಅದರಿಂದ ಅಧುನಿಕ ಯುಗದ ಎಲ್ಲ ಪಂಥಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ಕವಿಗಳ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವುದನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಸೂಕ್ಷ್ಮಗ್ರಾಹಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ದೂರನಾದ ವಿಮರ್ಶಕ ಬೇಂದ್ರೆ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮಕಾಲೀನ ಪಂಥಗಳ ಸ್ಪಷ್ಟಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತುಹಚ್ಚಬಹುದು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದೇಶಗಳಿಗೂ ಸೇರಿದವನು. ಅದೇನೇ ಇರಲಿ, ಯಾವ ಗುಂಪಿಗೂ ಸೇರದ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಹಲವರಿದ್ದಾರೆ. ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯರಾದ ಎಸ್. ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪನವರು ಅಂಥವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಸನದಿ, ಅಕ್ಷರ್ ಅಲಿ ಅವರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಎಕ್ಕಂಡಿ, ವ್ಯಾಸರಾಯ ಬಲ್ಲಾಳ, ಕಯ್ಯಾರಕಿಣ್ಣ ರೈ, ಬೀಚಿ, ಕುಸುಮಾಕರ, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, ಎನ್. ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ, ಸಿ. ಕೆ. ನಾಗರಾಜರಾವ್, ವೈಕುಂಠ ರಾಜು, ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟ ಮೊದಲಾದವರು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ದಿವಂಗತಗಳನ್ನು ಗಣನೀಯವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಿಳಾ ಲೇಖಕಿಯರು ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃಷಿಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವುದು ಈ ಯುಗದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಕಾದಂಬರಿ ಕಾರ್ತಿಯರು. ಸಣ್ಣ ಕತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪಳಗಿದವರಿದ್ದಾರೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಗದ್ಯ ಲೇಖಕಿಯರು. ಎಂ. ಕೆ. ಇಂದಿರಾ, ಅನುಪಮಾ ನಿರಂಜನ, ತ್ರಿವೇಣಿಯರು ಚಿತ್ರಾರ್ಥಕವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಮನಶ್ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟ

ಸಿದ್ದಾರಿ. ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ, ತಿರುಮಲೆ ರಾಜಮ್ಮ, ಅರಾಂಬಾ ಪಟ್ಟಾಭಿ, ಶಾಂತಾದೇವಿ ಕಣವಿ, ಎಚ್. ಎಸ್. ಪಾರ್ವತಿ, ಪ್ರೇಮಾ ಭಟ್ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಲೇಖಕಿಯರು.

ನವೋತ್ತರ ಸಾಹಿತ್ಯ

ನವೋತ್ತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಮೀಕ್ಷೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು. ಅದನ್ನು ಬಂಡಾಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಥವಾ ದಲಿತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಪರ್ಯಾಯನಾಮಗಳಿಂದಲೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಪಂಥಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಈ ಹೊಸ ಪ್ರವೇಶಗಳ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಂದ್ರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ, ಹಾಗೂ ವಾಮಪಂಥೀಯ ಒಲವುಗಳ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ನವೋತ್ತರ ಶಾಖೆಯ ಪ್ರವರ್ತಕ ರಲ್ಲೊಬ್ಬರೆನ್ನುಲಾದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿಯವರು ಪಳಗಿದ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೂ ಅಹುದು, ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಾರರೂ ಅಹುದು. ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕೇಡುಗಳಿಗೆ ದಲಿತವರ್ಗದ ಶೋಷಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಧಾರುಣವಾದ ಜೀವನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಶುಷ್ಕ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಮತ್ತು ಮೂಢನಂಬಿಕೆಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬಂಡೆದ್ದಿರುವ ಯುವಸೀಳಿಗೆಯ ಲೇಖಕರ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವ ಅವರು. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲರು ಸಹ ಬಂಡಾಯಗಾರರು. ಅವರು ಅಷಾಢಭೂತಿತನವನ್ನು ಸಹಿಸರು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಮಲಿನಗೊಳಿಸಿರುವ ಕೇಡುಗಳನ್ನು ಖಂಡತುಂಡವಾಗಿ ಖಂಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಕವಿತೆ ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಟು ವಿಡಂಬನೆಯಿದೆ, ತಿಕ್ಕ ವ್ಯಂಗ್ಯವಿದೆ. ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಘೋರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹಳಿಯುವಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ರುದ್ರಾವತಾರ ತಾಳುವ ಸಿದ್ಧ ಲಿಂಗಯ್ಯನವರು ಮೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಭರವಸೆಯ ಕವಿ. ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರ ತುಂಬಿತುಳುಕಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜ ಉಳಿಯುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿದೆಯೆಂದು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ನಂಬಿರುವ ಬರಗೂರು ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ ಕವಿಯೂ ಅಹುದು, ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೂ ಅಹುದು. ಇಂದೂಧರ ಹೊನ್ನಾಪುರ ಅವರು ಅಸಮಾನತೆಯೆಂದರೆ ಉಗ್ರ ರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಯಾರೇನೇ ಹೇಳಲಿ, ನವೋದಯವೋ, ನವ್ಯವೋ, ಬಂಡಾಯವೋ, ಯಾವುದೇ ಆಗಿರಲಿ, ಅದು ಜೀವನದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ್ದುದಾದರೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸುವುದಾದರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಮಳದಲ್ಲಿ ಮಿಂದಿದ್ದಾದರೆ, ಅದು ಕಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಉಳಿದದ್ದು ಅಕಾವ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪ ಹಾಗೂ ಭಂಡೆ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಂಡದ್ದು ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸಂಗತಿ

ಯಾಗಿದೆ. ವಚನವಂತು ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ವಾನ್ಮುಖಗಳನ್ನು ತನ್ನ ತೆಕ್ಕೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿದೆ. ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣನವರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಿಮರ್ಶಕರು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಕನ್ನಡಲೋಕಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಾಂಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರರು. ವಚನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಅವರನ್ನು ಅಧುನಿಕ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನರಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ರಂಗಬಿನ್ನಪ ಅವರ ವಚನಗಳ ಸಂಕಲನ. ಕಾವ್ಯಾನಂದರ ಅಂತರ್ದೃಷ್ಟಿ, ಲೋಕಾನುಭವ ಸಂಪತ್ತು, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂವೇದನಾ ಶಕ್ತಿ, ಬಹುಭಾಷಾ ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ಪೂರ್ಣ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವರ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತೋದಿವೆ. ಅವರ ಸಂಕಲನ 'ವಚನೋದ್ಯಾನ' ಪೂರ್ವಯುಗದ ವಚನಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಡುತ್ತದೆ. ಎಸ್. ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರು ರಚಿಸಿರುವ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಿದ್ಧಿಯ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿವೆ. ಅವರು ವಚನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಂಗತ್ಯ, ಏಳೆ ಮೊದಲಾದ ಹಳೆಯ ದೇಶೀ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸಿ, ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಜಯದೇವಿ ತಾಯಿ ಲಿಗಾಡೆಯವರು ತ್ರಿಪದಿ ಭಂದಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧ ರಾಮನ ಕಥೆಯನ್ನು ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಚೀಚೆಗಂತು ವಚನಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಆರ್. ಆರ್. ದಿವಾಕರ್ (ಅಂತರಾತ್ಮನಿಗೆ), ಸಿ. ಪಿ. ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ್ (ಅಂತರಾತ್ಮ), ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಐತಾಳ್ ಗುಂಡ್ಲಿ (ಮಾತೃ ಸಂಹಿತೆ), ಕುಮಾರ ಕಕ್ಕಯ್ಯ (ಪೋಳ; ಕುಮಾರ ಕಕ್ಕಯ್ಯನ ವಚನಗಳು), ಜೋಷದ ರಾಶಿ ದೊಡ್ಡಣ್ಣಗೌಡ, ಈ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಭಾಷಾಂತರ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಯಾವ ಭಾಷೆಯಾಗಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಲಿ ಏಕಾಂಗಿತನದಲ್ಲಿ ಹುಲುಸಾಗಲಾರದು. ಹೊಸಗಾಳಿ ಬೆಳಕುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಿಟಕಿ ಬಾಗಿಲುಗಳನ್ನು ಸದಾ ತೆರೆದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಮಾತ್ರ ನಾನಾ ಮುಖವಾಗಿ ಸೊಂಪಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವುದಲ್ಲದೆ, ಯಾವಾಗಲೂ ಹರಿದ್ವೇಷದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರ ಸಚೇತಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮಿಲನವೇದಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ; ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಭಾಷೆಗಳ, ವಿವಿಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಜನರ ನಡುವೆ ಅದು ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಕುದುರಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವೊಂದೇ ಸಾಲದು, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಭಾಷಾಂತರ ರೂಪಾಂತರ ಅನುವಾದಗಳು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿದು ಬರಬೇಕು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೊಂದೇ ಭಾಗ್ಯಶಾಲೀ ಭಾಷೆಯೆಂದು

ತೋರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳ ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಜೀರ್ಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಅಕ್ಷಯ ನಿಧಿಗಳ ಮಾಯಾ ಸಂಸ್ಕರ್ತದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಯಾವ ಮುಖವೂ ಮುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ. ವೀರಶೈವ ಕವಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಯುಗಗಳ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಈ ಮೂಲ ಖನಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೂರೆಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ಇಂದಿಗೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚಂಠಮರಿ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್, ಗಂಗಾಧರ ಮಡಿವಾಳೇಶ್ವರ ತುರಮರಿ, ಧೊಂಡೋ ನರಸಿಂಹ ಮುಳಬಾಗಿಲ, ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ನಂಜನಗೂಡು ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಎಂ. ಜಿ. ನಂಜುಂಡಾರಾಧ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಎಸ್. ವಿ. ಪರಮೇಶ್ವರ ಭಟ್ಟರಿಗೆ ಸಂಸಾಟಿಯಾದ ಸಾಹಸಾಂಕಮಲ್ಲರು ಸಮಕಾಲೀನ ಯುಗದಲ್ಲಂತು ವೀರ. ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ, ಭಾಸ, ಕಾಳಿದಾಸ, ಅಶ್ವಘೋಷರ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎನ್. ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಅವರು ಅರಿಸ್ವಾಟಲ್ ಮತ್ತು ಹೋರೇಸರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಟ್ಟಿಯಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಅಂಗ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಕೃತಿರತ್ನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಸಾಹಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿ. ಪಿ. ಕೃಷ್ಣ ಕುಮಾರರೂ ಒಬ್ಬರು.

ಅಂಗ್ಲ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ಅನುವಾದಗಳು ನಿಜಕ್ಕೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ನೂತನ ಮಾರ್ಗರಚನೆಗೆ ಹಾಗೂ ನವೀನಾಯಾಮಗಳ ಜೋಡಣೆಗೆ ತುಂಬ ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಸಿ. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಎ. ಅನಂದರಾವ್ ಮತ್ತು ಬಸಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಒಥೆಲೋ, ರೋಮಿಯೋ ಅ್ಯಂಡ್ ಜ್ಯೂಲಿಯಟ್, ಮರ್ಚೆಂಟ್ ಆಫ್ ವೆನಿಸ್ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾಮ್ಲೆಟ್ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಶೂರಸೇನ ಚರಿತ್ರೆ, ರಾಮವರ್ಮ ಲೀಲಾವತಿ, ಪಾಂಚಾಲಿಪರಣಯ ಮತ್ತು ಹೇಮಂತ ರಾಜ ವಿಲಾಸಗಳೆಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ ಗೌಡರು ಪ್ರತಾಪರುದ್ರದೇವ ಮತ್ತು ಪ್ರವೀಣಾರ್ಜುನೀಯ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೊಟ್ಟು, ಮ್ಯಾಕ್ ಬೆತ್ ಮತ್ತು ಮಿಡ್‌ಸಮ್ಮರ್ ನೈಟ್ಸ್ ಡ್ರೀಮ್ ಎಂಬ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಶೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ ಹಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೋ ಖಂಡವಾಗಿಯೋ ಸುಲಭ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ವಿ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಬಿರುಗಾಳಿ ಟಿಂಪೆಸ್ಟ್ ನಾಟಕದ ಭಾವಾನುವಾದ. ಅಲೆಕ್ಸಿ ಕೆರೋಲ್, ಥಾಮಸ್ ಹಾರ್ಡಿ, ಲಿಯೋ ಟಾಲ್ಸ್‌ಟಾಯ್, ಜೇನ್ ಆಸ್ಟಿನ್, ಇಬ್ಸೆನ್,

ಮೋಲಿಯರ್, ಗಯೆಟಿ, ಎಡ್ಜರ್ಡ್ ಫಿಟ್ಸ್‌ಲಾಲ್ಡ್, ಮುಂತಾದ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯ ಯೂರೋಪೀಯ ಮಹಾ ಸಾಹಿತಿಗಳು, ಕು. ಶಿ. ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟ, ದೇ. ಜವರೇಗೌಡ, ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾವ್, ಪರ್ವತವಾಣಿ, ಪು. ಶಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಮೊದಲಾದ ಸಮರ್ಥ ಭಾಷಾಂತಕಾರರ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಲೋಕ ವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿ ಸೋಮನಾಥಾನಂದರು, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ, ಕೋ. ಚನ್ನ ಬಸಪ್ಪನವರು, ಶ್ರೀ ಅರವಿಂದರ ಲೈಫ್ ಡಿವೈನ್ ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಅಭೂತಪೂರ್ವವೆನ್ನುವಂತೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಒದಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ವಿ. ಶಂಕರೇಗೌಡರು ಪ್ಯಾರೀಲಾಲರ 'ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ—ದಿ ಲಾಸ್ತ್ ಫೇಸ್' ಎಂಬ ಬೃಹತ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಸುಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಇತ್ತೀಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಭಾಷಾಂತರ ಗಳು ಕನ್ನಡದ ಸಿರಿ ಸುಗ್ಗಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಿಂದಿಯಿಂದ ಬಂದವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಪರಿಚಯವಿದೆ. ಗುರುನಾಥ ಜೋಶಿ, ಎಚ್. ಎಸ್. ಪಾರ್ವತಿ, ಎಂ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಬಿ. ನಂ. ಚಂದ್ರಯ್ಯ ನವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರೇಮಚಂದರ ಗಬನ್, ಶ್ರೀಲಾಲ್ ಶುಕ್ಲ ಅವರಿ ರಾಗ್‌ದರ್ಬಾರಿ, ವೃಂದಾವನ ಲಾಲ್‌ವರ್ಮರ ಮೃಗ ನಯನೀ, ಮೋಹನ್‌ಲಾಲ್ ಮೆಹ್ರಾ ವಿಯೋಗಿಯವರ ಮಹಾ ಮಂತ್ರಿ, ಭಗವತಿ ಚರಣ ವರ್ಮರ ಚಿತ್ರಲೇಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೊಗಸಾಗಿ ಸಲೀಲವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧ ಲಿಂಗ ಪಟ್ಟಣ ಶೆಟ್ಟಿರು ಮೋಹನ್ ರಾಕೇಶರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪಟ್ಟಿ ಮಾತ್ರ. ಅಸ್ಸಾಮಿ, ಒರಿಯಾ, ಕಾಶ್ಮೀರಿ ಮತ್ತು ಗುಜರಾತಿ, ಭಾಷೆಗಳ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಹಿಂದಿಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ. ತಮಿಳು ತೆಲುಗುಗಳು ಸಹ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿವೆ. ಬಿ. ಕೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, ಕರುಣಾಕರನ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಎಸ್. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾಚಾರ್ ಅವರು ಹಲವು ಮಲಯಾಳಿ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರಂತ, ಕುವೆಂಪು, ಮಾಸ್ತಿ, ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ರಾವ್ ಬಹದ್ದೂರ್, ಮಿರ್ಚಿ ಅಣ್ಣಾರಾಯರ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳು ಹಿಂದಿ ತಮಿಳು ತೆಲುಗುಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡಿವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಯುಗದ ಮೊದಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಂಗ್ಲ ಕಾದಂಬರಿ ಗಳ ನಮೂನೆಗಳು ಬಂಗಾಳಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ ಅವರು ಕನ್ನಡಿಸಿದ ಬಂಕಿಂಚಂದ್ರ ಚಟರ್ಜಿಯವರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ವಾಚಕವೃಂದದ ಮೆಚ್ಚುಗೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿವೆ. ರವೀಂದ್ರನಾಥ ಟಾಗೋರರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳುವುದರ

ಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡಿಗರು ಮುಂದಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದ, ರವೀಂದ್ರರು ಬೀರಿದ ಪ್ರಭಾವ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದದ್ದು. ತುಸು ತಡವಾದರೂ ತರತಾಂಡ್ರರ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿ. ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮರಾಠಿ ಲೇಖಕರಾದ ದರಿ ನಾರಾಯಣ ಆಪ್ತೆಯವರನ್ನು ಭಾಷಾಂತರ ಕೃತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಗಳಗನಾಥರ ಸ್ವಯಂಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪಟ್ಟಿ ದೊಡ್ಡದು. ಖಾಂಡೇಕರ್ ಅವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಯಯಾತಿ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಂ ದಾರರು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೂಲತಃ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದ ಮರಾಠಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹಾಸಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನೆರೆಹೋರೆಯ ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುದ್ರಿಸಿರುವ ಪ್ರಭಾವದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದೆರಡು ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಅಸಂಗತವಾಗಲಾರದು. ತೆಲುಗಿನ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಮಹಾಕವಿ ನನ್ನಯ್ಯನಿಗೆ ಪಂಪಭಾರತವೇ ಅದರ್ಶ. ಪಾಲ್ಕುರಿಗೆ ಸೋಮನಾಥ ಮತ್ತು ಶಿವಪ್ರಕಾಶರ ಬಸವಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಗಳ ಮೂಲಕ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ತನ್ನ ತತ್ವ, ಭಾವನೆ, ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳನ್ನು ತೆಲುಗು ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನುಭಾವಿಗಳು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂತರ ಮೇಲೆ ಮೋಡಿ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರಿಯಲ್ಲಿ ನುಸುಳಿಕೊಂಡಿರುವ ಕನ್ನಡ ನುಡಿ ಮತ್ತು ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸದಿರಲಾರವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಕರ್ತೃಗಳಾದ ಜಿನಸೇನ, ಗುಣಭದ್ರರಲ್ಲದೆ, ಪುಷ್ಪದಂತನಂಥ ಕೆಲವು ಅಪಭ್ರಂಶ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ದೊರೆಗಳು ಆಶ್ರಯದಾತರಾಗಿದ್ದರೆಂಬ, ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಪಾರಾಗಿರಲಾರರೆಂಬ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಶಸ್ವಿಲಕ ಚಂಪೂವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಸೋಮದೇವ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗತಿಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು.

ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ

ಈಗೀಗ ಪ್ರವಾಸ ಕಥೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಕರ್ಷಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಪ್ರಯತ್ನವೆನ್ನಬಹುದಾದ ವೀಸೀಯವರ ಪಂಪಾಯಾತ್ರೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವ ವರ್ಣನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಾಚಕರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದೆ. ಕಾರಂತರ ಅಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮ, ಅಬೂವಿಂದ ಬರಾಮಕ್ಕೆ, ಪಾತಾಳಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ, ದೇಜಗೌ ಅವರ ವಿದೇಶದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ವಾರ, ಅಭಿಶಾ ಯಾತ್ರೆ, ಮತ್ತು ಯೇಸುನಿಫೀಷಣರ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ, ಅಂತೆಯೇ

ಹರಿದಾಸ ಭಟ್ಟರ ನಾಕಂಡ ಇತಾಲಿಯಾ ಮತ್ತು ಜಗದಗಲ, ಕೃಷ್ಣಾನಂದ ಕಾಮತರ ನಾನೂ ಅಮೇರಿಕಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರ ಅಪರ ಮಯಸ್ಸಿನ ಅಮೇರಿಕಾ ಯಾತ್ರೆ, ಗೋರೂರರ ಅಮೇರಿಕಾದಲ್ಲಿ ಗೋರೂರು, ಮುಂತಾದವು ಅವರು ಕಂಡ ನಾಡು ಸಮಾಜಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ವಾಚಕರ ಮನೋರಂಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೀಕರಣಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡರ ಪ್ರವಾಸಿ ಕಂಡ ಇಂಡಿಯಾ ಎಂಬ ಹಲವು ಸಂಪುಟಗಳ ಮಹಾಕೃತಿ ವಿದೇಶೀಯರ ಕಣ್ಣು ಕಂಡಂತೆ ಭಾರತೀಯ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ, ಸ್ವಾಮಿ ಸೋಮನಾಥಾನಂದ, ನವರತ್ನರಾಂ, ಕೋ. ಚೆನ್ನಬಸಪ್ಪ, ಹಿತ್ತಲಮನಿ, ಎಚ್. ವಿ. ಶ್ರೀರಂಗರಾಜು, ಎಚ್. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯ, ಕ್ಲೀಂ. ವೀರಪ್ಪ, ಜಿ. ಎಸ್ ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಬಿ. ಜಿ. ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಭು ಶಂಕರರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಲೇಖಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು.

ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯ

ಶಿಶು ಸಾಹಿತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದರೂ, ಅಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಗಬೇಕಾದ ಕೆಲಸ ಸಾಗರದಷ್ಟಿದೆ. ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೇಸಾಯಗಾರರ ಪೈಕಿ ರಾಜರತ್ನಂ ಅವರ ಹೆಸರು ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕುವೆಂಪು, ಕಾರಂತ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳರು ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಕಾಣಿಕೆ ಮಹತ್ತರವಾದದ್ದು. ಪಂಜೆ, ಭಾರತೀಸುತ, ಕಾವ್ಯಾನಂದ, ಎಲ್. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಸಿಸು ಸಂಗಮೇಶ, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ಈ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾಗಿ, ಶಿಶುಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಣಜವನ್ನು ತಕ್ಕ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ.

ಕುವೆಂಪು, ಪುತಿನ, ಮಾಸ್ತಿ ಮತ್ತು ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಸಾನೆಟ್ಟು ರೂಪ ಪರಿಪಕ್ವತೆಯನ್ನು ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದೆ. ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ, ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಕುವೆಂಪು ಮತ್ತು ಗೋವಿಂದ ಪೈಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಹಾ ಪ್ರಗಾಢ ಬೇರಾವ ಕವಿಗಳ ಮನ್ನಣೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾಗದಿರುವುದು ಸೋಡಿಗೆದ ಸಂಗತಿ. ವ್ಯಂಗ್ಯ ವಿಡಂಬನೆಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಮುಕ್ತಕ ಮತ್ತು ಚುಟುಕಗಳ ರಚನೆಗೆ ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿಯರು ಖ್ಯಾತನಾಮರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನ ಸುಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಚುಟುಕು ಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆ ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ರಾಜರತ್ನಂ, ಕಾರಂತ, ಶ್ರೀರಂಗ, ಕುವೆಂಪುರವರಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವಿಡಂಬನೆ ಕಾರರು ವಿರಳ. ಪತ್ರ ಮತ್ತು ದಿನಚರಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಪರೂಪವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದಂತು ಕನ್ನಡದ ದುದೈವ.

ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ : ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪ್ರಗತಿ ವಿಕಾಸಗಳು ಅನುಕೂಲ ವಾತಾವರಣವನ್ನೂ ಕಸುವುಳ್ಳ ಸಮಾಜವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಯಾವುದಾದರೂ ಭಾಷೆ ಜೀವನದ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ಆ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾತಾವರಣ ಆಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಯೆನ್ನಬಹುದು. ಎರಡು ಶತಕಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಸಿಗಬೇಕಾದ ಸ್ಥಾನ ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಅದು ಯುಗಧರ್ಮಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ, ಜನತೆಯ ಆಶೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಅನ್ಯಭಾಷೆಗಳ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಅಸಹ್ಯ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸಬೇಕಾದ ಅಪಾಯಕರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಇದ್ದಾಗಲೂ ಕನ್ನಡ ತನ್ನ ಜೀವಧಾತು ವನ್ನಾಗಲಿ ಕಸುವನ್ನಾಗಲಿ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದದ್ದು ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಮಾಧ್ಯಮದಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೊದಗುವ ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ಜನತೆ ಈಗೀಗ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ರೈತ ಕಾರ್ಮಿಕರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಿಗಳ ಜನ ಸಕಲ ಜೀವನ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಬಳಸಿದಾಗ ಅದು ದೇಶೀಪ್ರಮಾನವಾಗುತ್ತದೆ, ಸರ್ವಶಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ, ಫಲವತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಈ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಜ್ಞಾನಗಳು ಸೇರಿದಂತೆ ಈಗಾಗಲೇ ವಿವಿಧ ಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಗ್ರಂಥರಾಶಿಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸುವ ಜನ ಸಮರ್ಥರಾದರೆ, ಅದು ಶಕ್ತಿಯುತವೂ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯೂ ಆದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗುತ್ತವೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಅನ್ಯ ಸಾಕ್ಷಿ ಅನವಶ್ಯಕ.

ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಹಾಗೂ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಏನೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲೇ ಹೆಸರಿಸಿರುವ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಲ್ಲದೆ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮಠ, ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ಟ, ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ಎಂ. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಹಂಪನಾಗರಾಜಯ್ಯ, ಜಯವಂತ ಕುಳ್ಳಿ, ಎಚ್. ಎಸ್. ಬಿಳಿಗಿರಿ, ಪಿ. ಬಿ. ದೇಸಾಯಿ, ನಂದಿಮಠ, ಟಿ. ಟಿ. ಶರ್ಮ, ವಿ. ಹೆಚ್. ಶ್ರೀಧರ, ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ, ಎಸ್. ಶ್ರೀಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ತೀನಂಶ್ರೀ, ಎಲ್. ಬಸವರಾಜು, ಎಂ. ಎಸ್. ಸುಂಕಾಪುರ, ಆರ್. ಎಸ್. ಮುಗಳಿ, ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡ, ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ, ಎ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ, ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ, ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್, ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಮೊದಲಾದ ಗಣನೀಯ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಗಣ್ಯರು ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಇತಿಹಾಸ, ಶಾಸನ, ಛಂದಸ್ಸು, ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಮೌಲಿಕ ಲೇಖನ ಮತ್ತು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ

ಮಾನವಿಕ ಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿ. ಹನುಮಂತರಾವ್, ಎಂ. ಯಾಮುನಾಚಾರ್ಯ, ಎಂ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಎನ್. ಎಸ್. ವೀರಪ್ಪ, ಸಿದ್ದವ್ವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರೂ, ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೆಳ್ಳಾವೆ ವೆಂಕಟನಾರಣಪ್ಪ, ಎಲ್. ಸೀಬಯ್ಯ, ಆರ್. ಎಲ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ, ಚಿ. ವಿ. ಬಿ. ನಾಯುಡು, ಬಿ. ಎನ್. ಬೋಳೇಗೌಡ, ಬಿ. ಪಿ. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ, ಡಿ. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ಪ, ಟಿ. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯ, ಆರ್. ಎಸ್. ಭೂಸನೂರು ಮಠ, ಜಿ. ಟಿ. ನಾರಾಯಣರಾವ್, ಜಿ. ಆರ್. ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್, ಬಿ. ಜಿ. ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ, ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಗೆ ಭದ್ರವಾದ ಅಡಿಪಾಯ ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರಂಥ ರಚನೆ ಮಾಡಲು ಇಲ್ಲಿಯ ಹಲವು ಲೇಖಕರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಈ ಮಹಾಯಜ್ಞ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ನೀಡಿ ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಕಾರಣರಾದ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ, ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರನ್ನು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ಏಕಾಂಗ ಸಾಹಸದ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಪ್ರತಿಭೆಯ ಸತ್ಪಲಗಳು ಬಾಲ ಪ್ರಪಂಚ ಮತ್ತು ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಪಂಚಗಳು. ಜ್ಞಾನ ವಿಜ್ಞಾನಗಳ ಪ್ರಸರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಗಂಗೋತ್ರಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರ ಅದ್ವಿತೀಯವಾದದ್ದು. ಪ್ರಬುದ್ಧ ಲೇಖಕರ ಪಡೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ವಿಶೇಷ ಯಶಸ್ಸು ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು.

ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ, ಅದರ ನ್ಯಾಯೋಚಿತ ವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ದೊರೆತು, ಸಮಾಜದ ಅತ್ಯಂತ ಕೀಳಿನ ಜನ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದಾಗ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಈಗಾಗಲೇ ಅದರ ಸುಳಿವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸಕಲ ಜ್ಞಾನ ಶಾಖೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಪಠ್ಯ ಪುಸ್ತಕ ನಿರ್ಮಾಣ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಕನ್ನಡದ ಭವಿಷ್ಯಕ್ಕೆ ಶುಭಸೂಚನೆಯಂತಿದೆ.

ಹೊಸ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು : ಈ ಮೊದಲೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದಂತೆ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಪರ್ಕ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧೀಯ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿ ಅಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ ಪ್ರಮುಖ ಶಕ್ತಿಗಳು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ನಡುವೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರದಿಂದಾಗಿ, ಹಿಂದುಳಿದ ಮತ್ತು ದಲಿತ ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಲಭಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿಶೇಷ ಸವಲತ್ತುಗಳಿಂದಾಗಿ, ವ್ಯಕ್ತಿಪ್ರಜ್ಞೆ ಪ್ರಜ್ಞುಲವಾಗತೀಡಗಿದೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಪ್ರಮುಖ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾಹಿನಿಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದ, ಗ್ರಾಮೀಣ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಯುಳ್ಳ ಯುವಕರು ಕ್ರಮಕ್ರಮೇಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಹವಣಿನಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು, ಹೊಸ ಧೈಯೋದ್ದೇಶಗಳು ಮತ್ತು ಹೊಸ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳು ಮುಂಬರುವ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ.

ಪೂರ್ವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ, ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ವಹಿಸಿರುವ ಪಾತ್ರ ಅನೋಘವಾದದ್ದು. ಅವು ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹರಿಸುವ ಗಂಗೋತ್ರಿಗಳು. ಕೆಲವು ಸಾಹಿತಿಗಳು ವಿನಾ, ಉಳಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲೇಖಕರು ಈ ವಿದ್ಯಾಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವರು, ಇಲ್ಲವೆ ಆಧ್ಯಾಪಕ ವೃತ್ತಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವರು. ಆದರೆ ಈ ಯುಗದ ಧೀಮಂತ ಪ್ರತಿಭಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಕಾರಂತ, ಗುಂಡಪ್ಪ, ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೂ ಕೆಲವರು ನಾನಾ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ನಾನಾ ವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ ಲೇಖಕರ ಕೊಡುಗೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಸಾರವತ್ತಾಗಿ, ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ, ಉತ್ಪನ್ನ ಕಾರಕವಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸಮಸ್ತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸುಭದ್ರ ತಳಹದಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಉತ್ತೇಜನಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿದೆಯೆಂಬ ಸಂಗತಿ ನಿರ್ಲಕ್ಷಿತವೆಡೆಯಲ್ಲ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಸಮಾಜದ ಮೂಲೆಮೊಡಕುಗಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಸಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆವು. ಪಠ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ನೀಡಿ, ಪ್ರಸಾರಾಂಗಗಳ ಮೂಲಕ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಆಧಾರಭೂತವಾದ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿ ಒದಗಿಸುವ ಮೂಲಕ ಅವು ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂದು ನೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಂತೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ, ನಿರಂತರ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಜೀನುಗೂಡುಗಳಾಗಿ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ವರಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಬೋಧನೆಗೆ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ನೆರವೊಲೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಉತ್ತೇಜನವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದದ್ದು. ಎಚ್. ಚನ್ನಕೇಶವ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಚ್. ಶೇಷಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎ. ವೆಂಕಟರಾವ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಮುರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ಟ, ಸುಂತಾದವರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದ್ದು ಮದ್ರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

ದೂರದೃಷ್ಟಿಯ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳು 1890 ಮತ್ತು 1915ನೆಯ ಇಸವಿಗಳಲ್ಲಿ, ಧಾರವಾಡ ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘ

ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕ ಏಕೀಕರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿ ಸರ್ವ ವೇದ್ಯವಾದದ್ದು. ಅವು ಕನ್ನಡ ಚಳವಳಿಯ ತವರೆಯೆಂಬುದು, ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿಯೋಜನೆಗಳಿಗೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ, ಹೊಸ ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಿಗೆ ಮೂಲ ನೆಲೆಯೆಂಬುದು ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ವಿಚಾರ. ವಿವಿಧ ಪಂಥ ಪರಂಪರೆಗಳ, ವಿಭಿನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮದ ಸಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಏಕವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸುವ ಸೇತುವೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರವರ್ತಕರು ಸಹ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣದ, ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಆಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಒಂದೂವರೆ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಿವೆ. ಅವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜ್ಯೋತಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ದು, ಕನ್ನಡಿಗರ ಕನಸನ್ನು ನನಸುಗೊಳಿಸುತ್ತಿವೆ, ಅವರ ಆಸೆ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿವೆ.

ಕನ್ನಡದ ಮುನ್ನಡೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ, ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿನ, ಹಾಗೂ ಸಿವಮೊಗ್ಗೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘಗಳೂ, ಧಾರವಾಡದ ಗೆಳೆಯರ ಗುಂಪೂ, ಇನ್ನೂ ಇಂಥ ಹಲವು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ, ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾಶಕರೂ ಪ್ರಕಾಶನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಸಾಧನೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡದ ಸರ್ವತೋಮುಖವಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವಲ್ಲಿ, ಅವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿದ ನಾಟಕ ಕಂಪೆನಿಗಳನ್ನೂ, ಯಕ್ಷಗಾನ ಮಂಡಲಿಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಸೂತ್ರಧಾರರನ್ನೂ ಮರೆಯುವಂತಿಲ್ಲ. ನಿರಕ್ಷರತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ, ಹೊಸದಾಗಿ ಕಲಿಯುವ ವಯಸ್ಕರಿಗೆ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ, ಕಲಿತವರಿಗೆ ಸಹಾಯಕ ಜ್ಞಾನಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಮಿತಿ ಸಾಧಿಸಿರುವ ವಿಕ್ರಮ ಅಶ್ವಾತಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ, ಉತ್ತೇಜನಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ಕುವೆಂಪು ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಟ್ರಸ್ಟು, ಉಡುಪಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಗೋವಿಂದ ಪೈ ಸ್ಮಾರಕ ಕೇಂದ್ರ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಸವ ಸಮಿತಿ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಮಠ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ನಗರಗಳ ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಶ್ರಮಗಳು ಸತತವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸರ್ವೋಪಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಕಾಶನ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಲೋಕದ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿವೆ. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳು, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಬುಕ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಜ್ಞಾನಪೀಠಗಳು ಪುರಸ್ಕಾರ

ಪ್ರಕಾಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಹಿತಿಗಳ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಉತ್ತೇಜನ ಮೆಚ್ಚುವಂಥದು. ಅಂತೆಯೇ ಕೆಲವು ಸಾಮಾಜಿಕ ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿದ ಕನ್ನಡಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಸುಭದ್ರವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಬಹುದು.

ಕಳೆದ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಪ್ರೆಸ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ಬೃಹದ್ವ್ಯಾಜನೆಗಳಿಂದಾಗಿ, ಕಿಟ್ಟಿಲ್, ಜಿಂಗ್ಲರ್, ಮೆಗ್ಲಿಂಗ್ ಮೊದಲಾದ ಪಾದ್ರಿಗಳ ಸತತ ಸಾಧನೆಯಿಂದಾಗಿ ವಿವಿಧ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಶೋಧನೆಗೆ ಆಧಾರ ಭೂತವೂ ಅತ್ಯಗತ್ಯವೂ ಆದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿ ವಿಪುಲ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವಂತಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ವಿದ್ಯಾನಿಲಯ ಕೋಶಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದ್ದಾರೆ, ವ್ಯಾಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ, ಛಂದೋಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಹಳಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ವಿಮರ್ಶೆ ಟಿಪ್ಪಣಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೊಡನೆ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಇವುಗಳಿಂದೊದಗಿರುವ ಸಹಾಯ ಊಹಾತೀತವಾದದ್ದು.

ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮವೂ ಒಂದೆಂದು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವಿದೆ. ನವೋದಯದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ, ಸಾಧಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಿ, ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬೌದ್ಧಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗ ಅದರ ಅನಂತರಣವೊಂದು ಮಹಾಘಟನೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ತೈಮಸಿಕೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಕನ್ನಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿಗಳೆಲ್ಲ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಅರು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಪ್ರತಿಕೆ ಉತ್ತಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕವೂ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಲೇಖನ ಪ್ರಬಂಧಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭಾತ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಸೂಕ್ತಿ, ಶಿವಾನುಭವ, ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜಯಕರ್ನಾಟಕ, ಜಯಂತಿ, ವಾಗ್ಭೂಷಣ, ಜೀವನ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ದುರದೃಷ್ಟವಶಾತ್ ಈಗ ಚಾಲ್ತಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದರೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠದರ್ಜೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಗುಣಗಳಿಗಾಗಿ ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಅನುವಾಚಕ ವೃಂದದ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದುವೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಬೆಂಗಳೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದ್ದು, ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿರೂಪಗಳೆನ್ನಬಹುದಾದ ಸಾಧನೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾರತಿಗಳು ಲೇಖನಗಳ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿವೆ. ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾದ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಹಿಳೆ

ಯರಿಗೆ ಮನರಂಜನೆಯನ್ನೂ ಲೋಕ ವ್ಯವಹಾರ ಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿರುವ ವಾರ ಪತ್ರಿಕೆ, ಪಾಕ್ಷಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ಹಲವು ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳು ವಿಶೇಷ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಪವಿತ್ರಾಶಯಗಳಾಗಿವೆ, ಅವರ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವ ಕಮ್ಮಟಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ, ಜನತೆಯ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುವಲ್ಲಿ, ನಾಡಿನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ, ಮೇಲಾಗಿ ಭಾಷಾಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಸಿನಿಮಾ ಮೊದಲಾದ ಸಮೂಹ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪಾತ್ರ ಅಗಾಧವಾದದ್ದೆಂದೇ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರಧಾನ ಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿಶ್ವವಿಶಾಲ ದೃಷ್ಟಿ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಂಡಿದೆ. ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು, ಯಾವ ಕಡೆಯಿಂದಲೇ ಬರಲಿ, ಅದನ್ನು ಹೀರಿಕೊಂಡು ತನ್ನದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಶಕ್ತಿ ಅದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣ. ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಅಂತೆಯೇ ಮತ್ತಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅದರ ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡರೂ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಯಥಾ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಡುಗೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಘೋಷಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಹ ಅದು ಪಡೆದಿದೆ. ಸಮೃತ ವರ್ಣಕಗಳ ಮಾತಂತಿರಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ನೀಡಿರುವ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾಣಿಕೆಯೆಂದರೆ ಚಂಪೂರೂಪ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳ ವಿಕಾಸ ಯಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆಯೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು. ಪುರಾಣಗಳ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಈ ಮಾತನ್ನೇ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದು. ಪ್ರತಿಮಾ, ಪ್ರತಿಕ್ರಮ, ದರ್ಶನಧ್ವನಿ, ಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ, ಮಹಾಭಂದಸ್ಸು, ಮೊದಲಾದ ಉಕ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವು ಗರ್ಭೀಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ತತ್ವಗಳು ಭಾರತೀಯ ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಮತ್ತು ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ತೀರ ಹೋಸವೆಂದೇ ಹೇಳಬಹುದು. ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಹುಭಾಗ ದೇಶೀಯವಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣಿನ ಪರಿಮಳ ಎರಚುತ್ತದೆ. ವಚನಗಳಂತೂ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಬಳುವಳಿಯೆಂದರೆ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಾಗಲಾರದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳ ಪೈಕಿ, ಪಂಪ, ಹರಿಹರ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ, ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕವಿಯಾದರೂ ಸರಿಯೇ ಅವನಿಗೆ ಹೆಗಲೆಣಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲರು. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಕೆಲವು ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು, ಶಿವರಾಮಕಾರಂತರ ಕೆಲವು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಬೇಂದ್ರೆಯವರ ಹಲವು ಭಾವಗೀತೆಗಳು, ಡಿ.ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗ, ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಶ್ರೀರಾಮಾಯಣ

ದರ್ಶನಂ, ಬೆರಳು ಕೊರಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಎರಡು ಕಾದಂಬರಿಗಳು, ಪುತಿನ ಅವರ ಅಪಲೈ, ಗೋಕುಲ ನಿರ್ಗಮನ ಮತ್ತು ಇತರ ಗೀತನಾಟಕಗಳು, ಶ್ರೀರಂಗರ ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದವು ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ನೀಡಿರುವ ಅನುಪಮ ಕೊಡುಗೆಯೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಬಿನ್ನ ತಪ್ಪಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

1979ರಲ್ಲಿ 1,157 ಕನ್ನಡ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. 1980ರಲ್ಲಿ 1,056, 1981ರಲ್ಲಿ 1,235, 1982ರಲ್ಲಿ 1,062 ಹಾಗೂ 1983ರಲ್ಲಿ 1,071. ವಿಷಯದ ಪ್ರಕಾರ 1981ರ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಿದಾಗ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣ, ನಿಘಂಟು ಇತ್ಯಾದಿ 20 (25) ಶುದ್ಧ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಗ್ರಂಥಗಳು 31 (17) ಧರ್ಮ, ತತ್ವ ಮತ್ತು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ 45 (24) ಮಾನವಿಕ ವಿಜ್ಞಾನ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು

ಕಲೆ 48 (74) ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ 73 (67), ಕಾವ್ಯ 145 (140), ನಾಟಕಗಳು 54 (49), ಕಾದಂಬರಿಗಳು 193 (144), ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು 44 (37), ಪ್ರಬಂಧ, ಪತ್ರಗಳು, ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ, ಭಾಷಣಗಳು 27 (22), ಯಕ್ಷಗಾನ 9 (6), ಜಾನಪದ 29 (29), ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ 173 (138), ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಸ್ವಯಂಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಗಳು 63 (49), ಸಂಶೋಧನ ಗ್ರಂಥಗಳು 3 (4), ಸಂಭಾವನಾ ಗ್ರಂಥಗಳು 18 (22), ಅನುವಾದಗಳು 113 (117), ಪುನರ್ಮುದ್ರಣಗಳು 133 (75) ಮತ್ತು ಇತರೆ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು 16 (17), ಒಟ್ಟು 1,235 (1,056). (ಕಂಪೋಷಿಂಗಿನ ಅಂಕಿಗಳು 1980ರವು) ಮುಂದಿನ ಸರ್ವೆಕ್ಷಣದಿಂದ 1980ರ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 1,083 ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದು 1,056 ಅಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ. (ಅಧಾರ: ಗ್ರಂಥಲೋಕ, ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ, ಮೈಸೂರು).

ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರು

ಹೆಸರು	ಕೃತಿ	ವರ್ಷ
1	2	3
ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ	ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ (ಕಾವ್ಯ)	1955
ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳ	ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ (ಸಂಶೋಧನೆ)	1956
ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ	ಅರಳು-ಮರಳು (ಕಾವ್ಯ)	1958
ಕೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ	ಯಕ್ಷಗಾನ (ಸಂಶೋಧನೆ)	1959
ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್	ದ್ಯಾವಾ ಪೃಥುವಿ (ಕಾವ್ಯ)	1960
ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ	ಬಂಗಾಲಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಬಂಕಿಮ ಚಂದ್ರ (ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ)	1961
ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ	ಮಹಾ ಸ್ವತ್ತಿಯ (ಕಾದಂಬರಿ)	1962
ಬಿ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ	ಕ್ರಾಂತಿ ಕಲ್ಯಾಣ (ಕಾದಂಬರಿ)	1964
ಎಸ್. ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ	ರಂಗ ಬಿನ್ನೆಪ (ಕಾವ್ಯ)	1965
ಪು. ತಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್	ಹಂಸದಮಯಂತಿ ಮತ್ತು ಇತರ ರೂಪಕಗಳು (ನಾಟಕ)	1966
ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ	ಶ್ರೀಮದ್ ಭಗವದ್ಗೀತಾ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಅಥವಾ ಜೀವನ ಧರ್ಮಯೋಗ (ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)	1967
ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು (ಸಣ್ಣ ಕಥೆ)	1968
ಎಚ್. ತಿಪ್ಪೇರುದ್ರಸ್ವಾಮಿ	ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮೀಕ್ಷೆ (ಸಂಶೋಧನೆ)	1969

1	2	3
ಶಂ. ಬಾ. ಜೋಶಿ	ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೂರ್ವಪೀಠಿಕೆ (ಸಂಶೋಧನೆ)	1970
ಅದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ	ಕಾಳಿದಾಸ (ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ)	1971
ಎಸ್. ಎಸ್. ಭೂಸನೂರಮಠ	ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯ ಪರಾಮರ್ಶೆ (ಸಂಶೋಧನೆ)	1972
ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ	ಅರಲು-ಬರಲು (ಕಾವ್ಯ)	1973
ಎಂ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ	ವರ್ಧಮಾನ (ಕಾವ್ಯ)	1974
ಎಸ್. ಎಲ್. ಭೈರಪ್ಪ	ದಾಟು (ಕಾದಂಬರಿ)	1975
ಎಂ. ಶಿವರಾಂ	ಮನಮಂಥನ (ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಬಂಧ)	1976
ಕೆ. ಎಸ್. ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ	ತೆರೆದ ಬಾಗಿಲು (ಕಾವ್ಯ)	1977
ಬಿ. ಜಿ. ಎಲ್. ಸ್ವಾಮಿ	ಹಸಿರು ಹೊನ್ನು (ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಬಂಧ)	1978
ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿ ರಾವ್	ಚಿತ್ರಗಳು ಪತ್ರಗಳು (ಪ್ರಬಂಧಗಳು)	1979
ಚೆನ್ನ ವೀರಕಣವಿ	ಜೀವನ ಧ್ವನಿ (ಕಾವ್ಯ)	1980
ಗೋರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್	ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲಿ ಗೋರೂರು (ಪ್ರವಾಸ ಕಥನ)	1981
ಸುಬ್ರಮಣ್ಯ ರಾಜೇ ಅರಸ್ (ಚದುರಂಗ)	ವೈಶಾಖಿ (ಕಾದಂಬರಿ)	1982
ಯಶವಂತ ಚಿತ್ತಾಲ	ಕಥೆಯಾದಳು ಹುಡುಗಿ (ಸಣ್ಣ ಕಥೆ)	1983
ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ	ಕಾವ್ಯಾರ್ಥ ಚಿಂತನ (ವಿಮರ್ಶೆ)	1984
ತ. ರಾ. ಸು.	ದುರ್ಗಾಸ್ತ್ರಮಾನ (ಕಾದಂಬರಿ)	1985

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ

ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಾನವ ವಾಸಿಸಲು ಮೊದಲಾದ ದಿನದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಪಾರಂಪರಿಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸಮಷ್ಟಿಯೇ ಜಾನಪದ. ಇದರಲ್ಲಿ ತಲೆಮಾರಿನಿಂದ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಹಸ್ತಾಂತರ ಗೊಂಡು ಬಂದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಹಸ್ತಾಂತರ ಗೊಂಡ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಂಗಡಿಸ ಬಹುದು: 1) ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ, 2) ವಸ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ, 3) ಸಾಮುದಾಯಿಕ ನಡವಳಿಗಳು ಮತ್ತು 4) ಪ್ರದರ್ಶಕ ಕಲೆಗಳು.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ 150 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಮಿಕ್ಕಿದ ಚರಿತ್ರೆ ಇದೆ. ಮೊದಮೊದಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು

ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಹಾಡು, ಲಾವಣಿಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಿತಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ದಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ನಡೆಸಿದ ಯತ್ನಗಳು ಶ್ಲಾಘ್ಯವೆನಿಸಿವೆ. ತಮ್ಮ ಹಲವಾರು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದದ ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ, ಹೀಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಯುಕ್ತ ಬಿಪ್ರಟೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅಬೆ ದುಬುವಾ, ಜಾನ್ ಲೇಡನ್, ಮೇರಿ ಫ್ರೇರ, ಜಾನ್ ಎಫ್. ಫ್ಲೀಟಿಂಗ್, ರೆವರೆಂಡ್ ಎಫ್. ಕಿಟಿಲ್, ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಇ. ಗೋವರ್ ಮತ್ತು ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್-ಇವು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾದ ಖ್ಯಾತರ ಹೆಸರುಗಳು. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನಪದ ಕತೆಗಳು, ಹಾಡುಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು ಹಾಗೂ ಗಾದೆಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅವುಗಳ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರು 20ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದರು.

ಕೊಡಗಿನ ವಿಧ್ಯಾಂಸರಾದ ನಡಿಕೇರಿಯಂಡ ಚಿನ್ನಪ್ಪನವರನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು. ಇವರು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಮೂಲ ಜಾನಪದ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದೊಡನೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. 1924ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಇವರ ಈ ಪುಸ್ತಕ 'ಪಟ್ಟೋಲೆ ಪಳಮೆ'ಗೆ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ಈ ಮುಂಚೂಣಿಯ ಸಾಧನೆಗಳ ಅನಂತರ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರೂ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿಟ್ಟರು. ಹಲಸಂಗಿಯ ಸೋದರರು 'ಗರತಿಯ ಹಾಡು', 'ಮಲ್ಲಿಗೆ ದಂಡೆ' ಹಾಗೂ 'ಜೀವನ ಸಂಗೀತ' ಎಂಬ ಮೂರು ಜನಪದ ಹಾಡು ಹಾಗೂ ಲಾವಣಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಿಂದ ಒಂದು ಚಳವಳಿಯೇ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಹಲಸಂಗಿ ಸೋದರರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸತೊಡಗಿದರು. ಮತಿಘಟ್ಟ ಸೋದರರು, ಗೊರೂರು ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಹಾಗೂ ಬಿ. ಎನ್. ರಂಗಸ್ವಾಮಿ ಇವರು ಜನಪದಗೀತೆಗಳ ಉತ್ತಮ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು. ಅರ್ಚಕ್ ರಂಗ ಸ್ವಾಮಿಯವರ 'ಹುಟ್ಟಿದ ಹಳ್ಳಿ ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಡು' ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದದಲ್ಲೇ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಇಡೀ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಅನಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಲಯದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಹಾಗಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವರು ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳಿದ್ದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಅನಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಧಿ ಜಾನಪದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಿ. ಎಸ್. ಗದಗೀನುತರಂಥ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಜಾನಪದದ ತೀವ್ರ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ, ತಮ್ಮ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕೆ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿ, ಮುದೇನೂರ ಸಂಗಣ್ಣ, ಜೀ. ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯ, ಎಲ್. ಆರ್. ಹೆಗಡೆ, ಎಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಹಲವು ಜಾನಪದ ಪ್ರೇಮಿಗಳು ವಿವರವಾದ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿ, ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹಲವಾರು ಹಾಡುಗಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಹೊರತಂದರು.

ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಹಾಡುಗಳು, ಕಥನ ಗೀತೆಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನವು ತನ್ನ ವಲಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ಜಾನಪದದ ಉಳಿದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳಿ

ತೊಡಗಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಜಿ. ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಲೇಖನಗಳು ಯುವ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿದವು. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕರು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವತಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಮೂಲಕ ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ನೈಜ್ಞಾನಿಕ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಜಾನಪದದ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿದ್ದ ದೇ. ಜವರೇಗೌಡರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಉಪಕುಲಪತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾಗ, ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದವನ್ನು ಒಂದು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿಸಿದರು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಲಾದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಹಲವು ಜಾನಪದ ಪ್ರೇಮಿಗಳ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಜಾನಪದ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯವನ್ನು (ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಇದು ಮೊದಲನೇಯದು) ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅದರ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧನಾ ವಿಭಾಗವನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಲಾಯಿತು. ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಎಂ. ಎ. ಹಾಗೂ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ಸಾಧನೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ವೃತ್ತಿ ಚಿತ್ರಕಾರರಾದ ಪಿ. ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಈ ವಸ್ತು ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದ ಕ್ಯುರೇಟರ್ ಆಗಿ ನೇಮಿಸಲಾಯಿತು. ಇತರರ ನೆರವು, ಸಲಹೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಇವರು ಅಗಾಧ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ನೈಜ್ಞಾನಿಕವಾದ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಶೋಧನೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇದೊಂದು ಪ್ರವಾಸೀ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕೂಡ ಹೌದು.

ಜಾನಪದದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಜಾನಪದವನ್ನು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿಸಲು ಮುಂದಾದವು. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ತರಗತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ತರಗತಿಗೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ಒಂದು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿತು. ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಾದ್ಯಂತ ಜಾನಪದದ ಪುನರುತ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನೆರವಾದವು. ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಉತ್ಪನ್ನಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಕೂಡ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ವಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಯತ್ನಗಳು ಅಭಿನಂದನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು, ಕರ್ನಾಟಕ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು, ಜಾನಪದ ಕಲಾ

ಕೂಟ, ನೆಹರೂ ಯುವಕ ಕೇಂದ್ರಗಳು, ಅಕಾಶವಾಣಿ ಹಾಗೂ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆಗಳು ಪ್ರತೀ ವರ್ಷವೂ ನಡೆಸುವ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಆಪರಿಚಿತ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳು ಬೆಳಕು ಕಂಡಿವೆ. ಜಾನಪದ ಸಂಶೋಧನೆ ಗಾಗಿಯೇ ಮಿಸಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ 'ಜನಪದ'ವನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಜಾನಪದ ಪರಿಷತ್ತು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಿದೆ.

ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪು ತಳೆದ ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷ ಗಾನ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಜಾನಪದದ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ಒದಗಿದಂತಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಒಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಪುಸ್ತಕಪಟ್ಟಿ. ಎರಡನೇ ಯದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ಇತರ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳ ಮಾದರಿ ಯಲ್ಲೇ ರಚಿಸಿರುವ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆ. ಟ್ರಸ್ಟು ಜನಪದ ಗೀತೆ ಗಳನ್ನು ದಾಖಲೆ ಮಾಡುವ ಅಪೂರ್ವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದೆ. ಈಗಾಗಲೇ 1,000 ಗಂಟೆಗಳಷ್ಟು ಅವಧಿಯ ಧ್ವನಿಮುದ್ರಿತ ಸಂಗೀತ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಬಳಿ ಇದ್ದು ಈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ವಲಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ 'ಜಾನಪದ ಜಗತ್ತು' ಎಂಬ ಜಾನಪದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಮಿಸಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ವನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಲು ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಬಳಿ ಹಲವು ಯೋಜನೆ ಗಳಿವೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅದು ಜನಪದ ಗೀತದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಗಮನ ವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ.

ಕಳೆದ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ಈವರೆಗೆ ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ದೊರಕದಿದ್ದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದೆ. ಗ್ರಾಮ ಗಳ ಹಂತದಿಂದ ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ವನ್ನು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ; ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ (ಒಬ್ಬ ಜಾನಪದ ತಜ್ಞ ರೂ ಸೇರಿದಂತೆ) ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡುವುದು. ಜಾನಪದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿನ ಉತ್ತಮ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ನಗದು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಪ್ರತೀ ವರ್ಷವೂ ಜಾನಪದದ ವಿವಿಧ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ನೂರು ಪುಟ ಗಳಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಒಂದು ರೂಪಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯಂತೆ ಅತೀ ಕಡಿಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವೆಂದರೆ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆ ಅತೀ ಕಷ್ಟ ವಾಗಿರುವ ಜನಪದ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಮಾಸಿಕ ಸಹಾಯಧನ ದೊರಕುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯಸರ್ಕಾರವು ಈವರೆಗೆ ಇಂಥ 170 ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಧನವನ್ನು ನೀಡಿದೆ (1980ರಲ್ಲಿ).

ತರಬೇತು ಪಡೆದ ಜಾನಪದ ತಜ್ಞರು ಮತ್ತಿತರರ ಅವಿರತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರತೀ ವರ್ಷವೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿವೆ. 1973ರವರೆಗೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 500 ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದುವೆಂದು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮೈಸೂರು, ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಪುಸ್ತಕಸೂಚಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಕಳೆದ ಏಳು ವರ್ಷ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 800ಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿದೆ. ಕಳೆದ ಒಂದು ದಶಕದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದದ ವಿವಿಧ ವಲಯಗಳಾದ ಗದ್ಯ, ಕಥಾನಕ, ಹಾಡು, ಲಾವಣಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ಶಿಶುಪ್ರಾಸ ಗಳು, ಜಾನಪದ ವೈದ್ಯ, ಮತ್ತಿತರ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳು, ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಯನಗಳೆರಡೂ ಸವೇಗವಾಗಿ ಒಟ್ಟೊಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿವೆ. ಈಗ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಮಗ್ರಿ ಲಭ್ಯವಿದೆ. ಹಲವಾರು ವಿದ್ವಾಂಸರು ತಮ್ಮ ಡಾಕ್ಟರಲ್ ಅಧ್ಯಯನಕ್ಕೆ ಜಾನಪದವನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಈಗಾಗಲೇ ಈ ವಲಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪಿಎಚ್.ಡಿ. ಪದವಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ವರ್ಗೀಕರಣ

ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜಾನಪದಕ್ಕೆ ಸಮೃದ್ಧ ಪರಂಪರೆಯಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೌಖಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗದ್ಯ-ಪುರಾಣ ಗಳು, ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಹಾಗೂ ಕತೆಗಳು, ಹಾಡುಗಳು, ಲಾವಣಿಗಳು, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು, ಶಿಶುಪ್ರಾಸ, ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸ ಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಗಾಡೆ, ಒಗಟು, ಒಡಪು, ಜಾಣ ಮಾತು ಮತ್ತು ಜನಪದ ನಾಟಕಗಳು ಎಂಬ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗದ್ಯ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಅಬೆ ದುಬುವಾರ ಕೃತಿ 'ಹಿಂದೂ ಕಸ್ಟಂಸ್, ಮ್ಯಾನರ್ಸ್ ಅಂಡ್ ಸೆರಮನೀಸ್' ನಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಮೆರಿ ಪ್ರೇರಿಯವರ 'ಓಲ್ಡ್ ಡೆಕ್ಕನ್ ಡೇ' ಕೃತಿಯು ಜನಪದ ಕತೆಗಳ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಕಲನ. ಈಚಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀ ಕರಿಸಿರುವ ಹಲವಾರು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಹಲವು ಕಥಾ ಮಾದರಿಗಳು—ದೀಶೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವರೂಪದವು—ಈಗ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿವೆ.

ಜನಪದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ, ಪುರಾಣಗಳು—ಭೂಮಿಯ ಸೃಷ್ಟಿ, ದೇವರುಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಣೆ ಇತ್ಯಾದಿ

ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಗುಡ್ಡಗಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗುವ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಬಗೆಯ ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಪುರಾಣಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹರಿಜನ ಯುವಕನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯುವಕನಂತೆ ನೇಷ ಧರಿಸಿ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹುಡುಗಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆ ಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಕೀಳುಜಾತಿಯವನನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿ ನೋಸಹೋದುದನ್ನು ಅರಿತ ಆ ಹುಡುಗಿ ಚಿತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದೇವತೆಯಾಗಿಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ದೇವರು ಇಲ್ಲವೇ ದೇವತೆ ಹೇಗೆ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಹುತ್ತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು, ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುವ ಪುರಾಣಗಳೂ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಭಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದುದ್ದಕ್ಕೂ ಹಲವು ಐತಿಹ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಕೇಳ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಐತಿಹ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳ, ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಥವಾ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕುರಿತು ಇರುತ್ತವೆ. ನಿಜವಾಗಿ ನಡೆದ ಘಟನೆಗಳೊಡನೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬೆರೆಸಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವ ಕಥಾನಕಗಳಿವು. ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರದೇಶ ಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಚನ್ನ ಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಐತಿಹ್ಯವು, ದೊಂಬನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ಶೌರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಣಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ಐತಿಹ್ಯವನ್ನು ದೊಂಬನ ಕೊಡಿಗೆ ಎಂದು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬೆಟ್ಟಗಳು, ಬಾವಿಗಳು, ಕೆರೆಗಳು, ಕಲ್ಲುಬಂಡೆಗಳು, ಮರಗಳು ಹಾಗೂ ಮನೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಐತಿಹ್ಯಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಿವೆ. ಒಂದು ಪ್ರದೇಶ ದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಐತಿಹ್ಯಗಳೂ ದೊರಕು ತ್ತವೆ. ಪತನ್ವತೆಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ನೀಡುವ ಐತಿಹ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆ. ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಯ್ಕನಕೆರೆಗೆ ಹೊನ್ನೆ ಬಿಲ್ಲನು ಬಲಿಯಾದುದು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಧರ್ಮಪುರಿ ಕೆರೆಗೆ ಧರ್ಮನು ಬಲಿಯಾದುದು ಗಂಡಸರು ಬಲಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಮರ್ಚೆನ್ ಮಾದರಿಯ ಕತೆಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಜನಪದ ಕತೆಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಎಚ್. ಕ್ರಾಫ್ ಅವರು ಜನಪದ ಕತೆಯೆಂದರೆ ಒಬ್ಬ ನಾಯಕ ಇಲ್ಲವೇ ನಾಯಕಿಯ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆದುಕೊಂಡ ಗದ್ಯ ಕಥಾನಕವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸುವುದು ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಾಯಕನು ಕತೆಯ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಬಡವನೂ ನಿರ್ಗತಿಕನೂ ಆಗಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಾಹಸಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಅತಿಮಾನುಷ ಶಕ್ತಿಗಳ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನು ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಾನೆ. ಮರ್ಚೆನ್ ಮಾದರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಬಗೆಯಾದರೂ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಜಾಣರು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸುವ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಇಂಥ ಕತೆಗಳನ್ನು ಅತಿ ಮಾನುಷ ಕತೆಗಳು, ಮಾಂತ್ರಿಕ ಕತೆಗಳು, ವಾಸ್ತವ ಕತೆಗಳು, ದಡ್ಡರ ಕತೆಗಳು ಮತ್ತು ಬುದ್ಧಿವಂತರ ಕತೆಗಳು, ಹಾಸ್ಯ ಕತೆ ಗಳು, ಸರಪಳಿ ಕತೆಗಳು, ಸೂತ್ರ ಕತೆಗಳು, ದೆವ್ವದ ಕತೆಗಳು ಎಂದೆಲ್ಲ ವರ್ಗೀಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವರ್ಗೀಕರಣ ವನ್ನು ಗಮನದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕನ್ನಡ ಮರ್ಚೆನ್ ಕತೆಗಳನ್ನು ಕೂಡ ಪ್ರಪಂಚದ ಮರ್ಚೆನ್ ಕತೆಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿರುವ ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಯ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕನ್ನಡದ ಅತಿ ಮಾನುಷ ಜನಪದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸರು ಹಾಗೂ ರಕ್ತಸಿಯರು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಾಂತ್ರಿಕ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಂತ್ರಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಜೋತೆಗೆ ಮಾಂತ್ರಿಕರೂ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿ ಬರು ತ್ತಾರೆ. ಈ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಕೀರ್ಣ ಕತೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಎಸ್ಕೋ ಅಂತರ್‌ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಾದರಿಯ ಕತೆಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತಿದ್ದು, ಅರೈ ಅಂಬಿ ಮತ್ತು ಸ್ವಿತ್ ಥಾಂಪ್ಸನ್ ಅವರ 'ಟೀಲ್ ಬೈಪ್' ಗಳನ್ನು ಈ ಕತೆಗಳಿಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಮರ್ಚೆನ್ ಮಾದರಿಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ದೊರಕು ತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಣಿ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ನರಿ ಕಿಲಾಡಿತನವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿ ಸುತ್ತದೆ. ದೆವ್ವದ, ಸರಪಳಿ ಮಾದರಿಯ, ಸೂತ್ರದ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಮರ್ಚೆನ್‌ನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆ ಎಂದರೆ ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದ ಕತೆಗಳು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ. ಕಾರಣ ಹೇಳುವ ಕತೆಗಳಿಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವೈವಿಧ್ಯವಿದೆ. ಕೋಗಿಲೆಯು ಏಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ 'ಚಿಕ್ಕವ್ವೋ ಚಿಕ್ಕವ್ವೋ' ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತದೆ, ಅಳಿಲಿಗೆ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಗೆರೆಗಳು ಇರುವುದೇಕೆ, ಎಂದೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸುವ ಕತೆಗಳು ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಗದ್ಯ ಕಥಾನಕಗಳ ನಿಧಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಹಾಡುಗಳು. ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡಿವೆ. ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು, ರಾಗಿ ಬೀಸುವ ಪದಗಳು, ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟುವ ಪದಗಳು, ಜೋಗುಳಗಳು, ಶಿಶುಪ್ರಾಸಗಳು, ಕುಣಿತದ ಹಾಡುಗಳು, ಕೆಲಸದ ಹಾಡುಗಳು, ಮದುವೆಯ ಹಾಡುಗಳು, ಮೈನೆರೆದಾಗ ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳು, ಹೊಗಳಿಕೆಯ ಹಾಡುಗಳು, ಮತ್ತಿತರ ಬಗೆಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಸಂಶೋಧಕರು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಜನಪ್ರಿಯ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ

ಗಳೆಂದರೆ ಕಲ್ಲಿತುರಾ, ಗೀಗೀ, ಕೊಂತಿಪೂಜೆ, ತಿಂಗಳ ಮಾವನ ಪೂಜೆ, ಅಂಟಿಗೆ ಪಂಟಿಗೆ, ಭಾಗವಂತಿಕೆ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಇವುಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಿದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮವೇ ಆದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹಾಡುಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾದರೂ ಇವು ಕೂಡ ನಿಜವಾಗಿ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಕೊರವಂಜಿಗಳು ಹಚ್ಚಿ ಹುಯ್ಯುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರು. ಯಾವ ಪ್ರಧಾನ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗದೆ, ತಮ್ಮವೇ ಆದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಅವರು ಹೇಳುವರು. ಇವರು ಅಲೆಮಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದು ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಮಾತನಾಡುವವರು ; ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳೂ ಮಿಶ್ರಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುವುದು. ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಹುಯ್ಯುವಾಗ ಅವರು ನೋವು ಮರೆಯುವಂತಾಗಲು ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರು ಹಾಗೂ ಹೆಂಗಸರು ಹಾಡುವರು. ಲಾವಣಿಗಳ ಗಾಯಕರನ್ನು ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಬಹುದು : ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು, ಅರೆವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರು ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾಯಕರು. ಜನಪದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದನ್ನೇ ವೃತ್ತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವರೇ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು. ಇವರಿಗೆ ಇವರದ್ದೇ ಆದ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿರುತ್ತವೆ ಹಾಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಾದ್ಯಗಳೂ ಇರುತ್ತವೆ. ತಮ್ಮ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನರು ಅವರನ್ನು ಆಗಾಗ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಇಲ್ಲವೇ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಅವರಿಂದ ದೇವರು ಇಲ್ಲವೇ ಜನಪದ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡಿಸಿ ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗಾಯಕರು ಮೂರು ಇಲ್ಲವೇ ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜನರ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಆಗಾಗ ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಹಾಡುತ್ತಾ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡದ ಬೀಸುವ ಪದಗಳು ಹೆಂಗಸರ ಭಾವನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಹೊರಹಾಕುತ್ತವೆ. ಜೋಗುಳದ ಹಾಡುಗಳು ತಾಯಿ-ಮಗುವಿನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸುಂದರವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಮದುವೆ ಹಾಡುಗಳು ಸಮಾರಂಭದ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಭಾವಗೀತೆಗಳ ಸೊಗಸು ಕೂಡ ಸೇರಿದೆ. ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗಳನ್ನು, ಹಳ್ಳಿಯ ದೇವಾನುದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಂತೂ ಅಸಂಖ್ಯ. ಈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮೋಹಕವಾದ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವಿಗಳೊಡನೆ ಹಾಡಲಾಗುವುದು. ಹೆಂಗಸರು ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಜೊತೆಯ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಗಂಡಸರು ಹಾಡುವ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ವಾದ್ಯಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕುಣಿತವೂ ಇರುವುದುಂಟು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರದರ್ಶಕ ಕಲೆಗಳೂ ಗಂಡಸರ ಕೈವಶವಾಗಿವೆ. ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅವರದೇ ಮೇಲುಗೈ. ಕೋಲಾಟದಂಥ ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಹಾಡುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಲಯಬದ್ಧ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಲಾಗುವುದು. ಪಲ್ಲವಿಗಳು ಜನರ ಹರ್ಷವನ್ನು, ಅವರ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತಿರುತ್ತವೆ.

ಮುಖ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಏಕತಾನತೆಯನ್ನು ಮುರಿಯಲು ನಡುನಡುವೆ ಹಾಸ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದುಂಟು. ಜೀ. ಶಂ. ಪರಮಶಿವಯ್ಯನವರ ಅಧ್ಯಯನವು ಕರ್ನಾಟಕದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿದೆ. ಅವರು ಪಟ್ಟಿ ಮಾಡಿರುವ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಬಗೆಗಳು ಹನ್ನೆರಡಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕಿವೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ ಪರಂಪರೆಯ ದೇವರಗುಡ್ಡರು, ಮಂಟೀಸ್ವಾಮಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ನೀಲಗಾರರು, ಜುಂಜಪ್ಪ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಗಣಯವರು, ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಪರಂಪರೆಯ ಗೊರವರು, ಸೌಂದತ್ತಿಯ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಪರಂಪರೆಯ ಚೌಡಿಕೆಯವರು, ಅಂತರ ಫಟ್ಟಿಮ್ಮನ ಪರಂಪರೆಯ ಆಸಾದಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗಾಯಕರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ಕರಪಾಲದವರು, ತಂಬೂರಿಯವರು, ಕಿನ್ನಿರಿ ಜೋಗಿಗಳು, ದೊಂಬಿದಾಸರು, ಹೆಳವರು, ತೆಲುಗು ಜಂಗಮರು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಗಾಯಕರು ಮುಂತಾದ ಲೌಕಿಕ ಗಾಯಕ ವರ್ಗವೂ ಇದೆ. ಈ ಜನಪದ ಗಾಯಕರನ್ನು ಅವರವರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಗಾಯಕರೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಣ ಸಾಧ್ಯ. ಧಾರ್ಮಿಕ ಗಾಯಕರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇವತೆಯ ಭಕ್ತ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಆ ದೇವರನ್ನು ಕುರಿತ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೂ ಅದೇವತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಲೌಕಿಕ ಗಾಯಕರಿಗೆ ಈ ಕಟ್ಟುಪಾಡುಗಳಿಲ್ಲ. ಅವರು ತನುಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಹಾಡಬಹುದು. ಅದು ಯಾವ ದೇವತೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲವೇ ನಾಯಕನನ್ನು ಕುರಿತು ಬೇಕಾದರೂ ಇರಬಹುದು. ಅವರು ಯಾವುದೇ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರು

ಲಾವಣಿಗಳು ಕಥೆಯುಳ್ಳ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು. ಈ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ಹಾಡಲೆಂದೇ ರಚಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡಬಹುದಾಗಿದ್ದು ಈ ರಾಗಗಳು ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಬಂದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವು ಲಾವಣಿ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿವೆ. ಲಾವಣಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾ

ವೃತ್ತಿ ಗಾಯಕರಲ್ಲಿ ಮಾದೇಶ್ವರ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ದೇವರ ಗುಡ್ಡರು ಕಂಸಾಳಿಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಮಾದೇಶ್ವರನ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತಿತರ ದೀರ್ಘ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಜನಪದ ತಂಬೂರಿ (ಚಿಕ್ಕದು)ಯನ್ನು ಬಳಸುವ ನೀಲಗಾರರು ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿಯ ಭಕ್ತರು. ಹಾಗೂ 13ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮಹಾನ್ ಸಂತರಾದ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾಜಿ ಹಾಗೂ ರಾಜಶ್ವಾಜಿಯ ಭಕ್ತರು. ಕಾಡುಗೊಲ್ಲರ ದೇವತೆಯಾದ ಜಂಜಪ್ಪನ ಭಕ್ತರು ಗಣೆಯವರು. ಅವರು ಒಂದು ಮೀಟರು ಉದ್ದದ ಬೊಂಬಿನ ಕೋಳಲು (ಗಣಿ)ಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಗೋರವರು ಮೈಲಾರಲಿಂಗನ ಭಕ್ತರು. ಅವರ ಉಡುಪು ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ವಿಚಿತ್ರ. ಕಪ್ಪು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹೊದ್ದು ಕರಡಿಯ ತುಪ್ಪುಳದ ಟೋಪಿಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ವಾದನಗಳೆಂದರೆ ಡಮರುಗ ಮತ್ತು ಕೋಳಲು. ಚೌಡಿಕೆಯವರು ಸೌಂದರಿಯ ಎಲ್ಲಮ್ಮನ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರು. ಅವರು ಎರಡು ಬಗೆಯ ಚೌಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾದ್ಯವಾದ ಕರಿಕೆ ವಾದ್ಯ. ಇನ್ನೊಂದು ಶ್ರುತಿ. ಅಸಾದಿಗಳು ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಃಪಟ್ಟಿಮ್ಮನ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕೊಳವೆಯಂಥ ಚರ್ಮವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸಿ ಕೊಂಡು ಹಾಕುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗಾಯಕರು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿದ್ದು, ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ದೇವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಜನಪದ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಮುಂದು ವರೆಸುತ್ತಿರುವ ಲೌಕಿಕ ಗಾಯಕರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕರಪಾಲದವರು ಗುಮ್ಮಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಾದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಮಣ್ಣಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಮಡಕೆಯಂಥ ವಾದ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಚರ್ಮದಿಂದ ಬಿಗಿದು ಮುಚ್ಚಿ ಕಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ತಾಳಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದೂ ಉಂಟು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಒಂದು ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ತಮ್ಮ ವೇಷಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟು ಜನರ ಎದುರು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಬಾರಿಸುತ್ತಾ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಹಾಡುತ್ತಾ, ಕತೆ ಹೇಳುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತಾನೆ. ಉಳಿದಿಬ್ಬರು ಹಿಮ್ಮೇಳದವರು. ತಂಬೂರಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಮಧ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಗೊಂಡದ್ದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಹಾಸನ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಹರಿಜನರಾಗಿದ್ದು ಚಿಕ್ಕದಾದ, ಸುಂದರವಾದ ತಂಬೂರಿ ಹಾಗೂ ಗುಮ್ಮಟಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾ, ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕಿನ್ನರಿ ಜೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಬಳಸುವ ಕಿನ್ನರಿಯಿಂದಾಗಿ ಆ ಹೆಸರು

ಬಂದಿದೆ. ಅದರ ನಾದ ಬಲು ಮಧುರ. ಈ ಜೋಗಿಗಳು ಸುಂದರವಾದ ವೇಷವನ್ನು ತೊಡುತ್ತಾರೆ. ಉಳಿದ ಗಾಯಕರಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರಂತೂ ಇವರ ವೇಷ ಅಕರ್ಷಕ. ತನ್ನ ಹಳೆಯ ಪ್ರೇಯಸಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾಗಲು ಅರ್ಜುನನು ಕಿನ್ನರಿ ಹಿಡಿದು ಜೋಗಿಯ ವೇಷ ತೊಟ್ಟು, ಪರ್ಮಿಟೆನ್ ಹೋರಟು ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಕಿನ್ನರಿ ಹಾಗೂ ಅವನ ವೇಷವನ್ನು ಇಂದಿನ ಜೋಗಿಗಳ ಪೂರ್ವಿಕರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನಂತೆ. ಅವರ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಅವರು ಹಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ಕಥಾನಕವೆಂದರೆ ಅರ್ಜುನ ಜೋಗಿ ಹಾಡು.

ದೊಂಬಿದಾಸರು, ಹೆಳವರು ಹಾಗೂ ತೆಲುಗು ಜಂಗಮರು ಕನ್ನಡಿಗರಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆ ತೆಲುಗು. ಹಲವಾರು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ವಾಸ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವನ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ದೊಂಬಿದಾಸರೂ, ತೆಲುಗು ಜಂಗಮರೂ ಒಂದು ತಂತಿಯುಳ್ಳ ಏಕತಾರಿಯನ್ನು ವಾದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಜೊತೆಗೆ ದಮ್ಮಡಿಯನ್ನು ಕೂಡ ಬಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೆಳವರು ದೊಡ್ಡ ಗಂಟೆಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ವಾದ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಬಳಸುವರು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಹೆಳವರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಹೆಳವರು ವರ್ಷ ವರ್ಷವೂ ತಮ್ಮ ಕುಲದವರ ಮನೆ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅವರ ತಲೆಮಾರುಗಳ ಕತೆಯನ್ನು ಹಾಡಿ ಧಾನ್ಯ, ಬಟ್ಟೆಬರೆ, ಕರುಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಕುಲದವರಿಂದ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಈ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರ ಜೊತೆಗೆ ಅರೆ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರೂ ಕಾಣಿಸಿಗೊತ್ತಾರೆ. ಕಲ್ಲಿ ತುರಾ ಕಲೆಗಾರರು, ಅಂಟಿಗೆ ಪಂಟಿಗೆಯವರು, ಭಾಗವಂತಿಕೆಯವರು ಇಂಥವರು. ಇವರ ಮುಖ್ಯ ವೃತ್ತಿ ಹಾಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅಂಟಿಗೆ ಪಂಟಿಗೆ ಗಾಯಕರು ಹಾಗೂ ಭಾಗವಂತಿಕೆಯವರು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ದೀಪಾವಳಿ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಹಾಗೂ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಾಡುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗಾಯಕರು ಕೃಷಿರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಗೊತ್ತಾರೆ. ಇವರಲ್ಲದೆ ಬೆಸ್ತರು, ನೇಯುವವರು ಮತ್ತಿತರ ವೃತ್ತಿಯವರಲ್ಲೂ ಇಂಥವರು ಇರುವುದುಂಟು. ಇವರು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಗಂಡಸರಿಗೆ ಅವರದೇ ಆದ ಹಾಡುಗಳಿರುವಂತೆ ಹೆಂಗಸರಿಗೂ ವಿಶಿಷ್ಟ ವರ್ಗದ ಹಾಡುಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಹಾಡು ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಹೊಲ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರು

ವಾಗ ಇಲ್ಲವೇ ಹಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನ ಲಹರಿ ಬಂದಾಗ ಹಾಡುವುದುಂಟು.

ಲಾವಣಿಯ ಬಗೆಗಳು

ಕನ್ನಡದ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಲಾವಣಿಗಳನ್ನು ಹಲವಾರು ಸಂಗ್ರಹಕರು ನೂರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವಂತಿದೆ. ಉತ್ತರದೇವಿ, ಕೆರೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಗುಣಸಾಗರಿ ಹಾಗೂ ಕಾಳಿಂಗರಾಯ ಮುಂತಾದ ಜನಪ್ರಿಯ ಕತೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಇವುಗಳಿಗೆ ಹಲವಾರು ಪಾಠಾಂತರಗಳಿವೆ. ಸರ್ಪಪುನಾಯಕನ ಕತೆ, ಸಿರ್ಪಪುನಾಯಕನ ಕತೆ, ಮದಕರಿನಾಯಕ, ಕಿತ್ತೂರು ಚನ್ನಮ್ಮ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ರಾಯಣ್ಣ, ಮುತ್ತಿತ್ತರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಲಾವಣಿಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟಿವೆ. ಬಾಲನಾಗಮ್ಮ, ಗಜವಂತಿ, ಎರಿವಿಮ್ಮ, ಕಾಡುಸಿದ್ದಮ್ಮ, ಲೋಹಿಕುಮಾರ-ಬಸವಕುಮಾರ, ಮುಂತಾದ ರೋಚಕ ಕತೆಯ ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ. ವಾಸ್ತವ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಕಲಿಯುಗದ ಬಲೆ, ಸಂಗಾನ್ ಅಪರಾಧ, ಹಲಗಲಿಯ ಬೇಡರು, ಮುಂತಾದ ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ. ಪುರಾಣದ ಕತೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಅರ್ಜುನ ಜೋಗಿಯ ಹಾಡು ಸೀತಾ ವನವಾಸ, ಗಂಗೆ ಗೌರಿ ಜಗಳ, ಕೃಷ್ಣ ಕೊರವಂಜಿ ಲಾವಣಿಗಳಿವೆ. ಕೋಣವೇಗೊಡ ಒಂದು ಹಾಸ್ಯ ಕಥಾನಕ; 'ನುಚ್ಚಾಯ್ತು ನೀರ ಹೊಳೆಯಾಗೆ' ಒಂದು ಪ್ರೇಮಕತೆ. ಶಿವಶರಣರನ್ನು ಕುರಿತು ಹಾಡುವ ದೀರ್ಘ ಕಥಾನಕಗಳೂ ಇವೆ. ಪಿರಿಯಾಪಟ್ಟಣದ ಕಾಳಗವನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಲಾವಣಿ ಇದ್ದು ಅದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವೃತ್ತಿಗಾಯಕರು ಹಾಡುವ ಮುಖ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳೂ ಇವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಲೆಯ ಮಾದೇಶ್ವರ ಕಾವ್ಯ, ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಕಾವ್ಯ, ಜುಂಜಪ್ಪನ ಕಾವ್ಯ, ಯಲ್ಲಮ್ಮನ ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಮೈಲಾರ ಲಿಂಗನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವು ಸಾಕಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿದ್ದು ಹಲವಾರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಲು ಹಲವು ರಾತ್ರಿಗಳೇ ಬೇಕಾಗಬಹುದು.

ಗಾದೆ ಮತ್ತು ಒಡಪುಗಳ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹಲವಾರು ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೊಗ್ಗಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಕಿಟಿಲ್ ಅವರು 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವಿರಾರು ಗಾದೆಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಕಳೆದ 15 ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿದೆ. ಒಗಟುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಇರುವ ಒಡಪುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದ್ದು,

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದೇಶದಿಂದಲೇ ಇಂಥ ಒಡಪುಗಳ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗ್ರಹಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಗಂಡು ಹೆಣ್ಣುಗಳು ಹೆಂಡತಿ ಹಾಗೂ ಗಂಡನ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಲು ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವರು. ಇವೇ ಒಡಪುಗಳು. ಈ ಒಡಪುಗಳು ಗದ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಇರಬಹುದು.

ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿ

ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಉಜ್ವಲ ಪರಂಪರೆಯಿದ್ದು ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಕ್ಷಗಾನ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಗೊಂಬೆಯಾಟ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಯಕ್ಷಗಾನದಲ್ಲೂ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಶೈಲಿಗಳಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪಡುವಲಪಾಯವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎರಡು ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಮೂಡಲಪಾಯ ಉಳಿದ ಹದಿನೆಂಟು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ಯಕ್ಷಗಾನವು ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದೆ ಎನ್ನುವುದು ಅಜ್ಜಾನದ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಎಲ್ಲ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಜೀವಂತವಾಗಿವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ: ಬಯಲಾಟ, ದೊಡ್ಡಾಟ, ಬಯಲಾಟ ಯಕ್ಷಗಾನ, ಪಡುವಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರುಗಳಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಯಲಾಟೆ ಇಲ್ಲವೇ ಯಕ್ಷಗಾನ ಬಯಲಾಟೆವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತೀಚಿನ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಮೂಡಲಪಾಯ ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಟದಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುವ 200 ತಂಡಗಳಾದರೂ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಕರ್ತೃ ಯಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಬಯಲಾಟೆಗಳ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಈ ತಂಡಗಳ ಬಳಿ ಇವೆ. ಈ ಕೃತಿಗಳ ಕಾಲ ಕೂಡ ಗೊತ್ತಾಗುವಂತಿಲ್ಲ. ತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಟ ಕಲಿಸುವ ಗುರು ಇದ್ದು ಆತನನ್ನು ಭಾಗವತನೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮೂಡಲಪಾಯದಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುವಾತ ಭಾಗವತ. ಅವನೊಡನೆ ಹಿಮ್ಮೆಳದ ಗಾಯಕರ ತಂಡ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಾತು, ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಾಗಿದ್ದು ನಟರು ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಅಡುತ್ತಾರೆ. ವಾದ್ಯಗಳೆಂದರೆ ಮದ್ದಳೆ ಇಲ್ಲವೇ ಮೃದಂಗ ಹಾಗೂ ತಾಳಗಳು. ಪಡುವಲ ಪಾಯದಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ಚಿಂಡೆಯ ಬದಲು ಒಂದು ಅಡಿ ಉದ್ದದ ಕೊಳವೆ ಯಾಕಾರದ ಮುಖವಿಣಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುವುದು. ಈ ವಾದ್ಯವು ಅಟಕ್ಕೆ ಕಳೆಕಟ್ಟುವ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. ಮೂಡಲಪಾಯದ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳೂ ಪಡವಲ ಪಾಯದಲ್ಲಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಕಿರಿಟಿ, ಭುಜಕೀರ್ತಿ, ಎದೆಹಾರ, ನಡುಪಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ವೀರಗಾಸೆಗಳನ್ನು ಮರದಿಂದ

ಮಾಡಿದ್ದು ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾರದ ಅಭರಣಗಳಿವು. ಕೆಲವು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಪಾಯದ ನೃತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂಗೀತವು ಪಡುವಲಪಾಯಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. ನೃತ್ಯವು ವೀರ್ಯವತ್ತಾದುದು. ಸಂಗೀತ ಹೆಚ್ಚು ಮಧುರವಾದುದು. ಮೂಡಲಪಾಯದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ರಾಕ್ಷಸ ಪಾತ್ರಗಳು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮಧ್ಯದಿಂದ ದೀವಟಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು, ಹಳ್ಳಿಯ ತನುಟಿಗಳ ಸದ್ದಿಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಾ ರಂಗ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂಡಲಪಾಯವನ್ನು ದೊಡ್ಡಾಟಿ ಎಂದು ಕರೆದು ಅದನ್ನು ಸಣ್ಣಾಟಿಂದ ಬೇರೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಸಣ್ಣಾಟಿಗಳು ಬಲು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಇವು ಉಡುಗೆ, ನೃತ್ಯ, ರಂಗತಂತ್ರ, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಾಟಿಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಕತೆಗಳು ಕೂಡ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿವೆ. 150 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯೊಂದನ್ನು ಅಧರಿಸಿ ಸಂಗ್ಯಾ-ಬಾಳ್ಯಾ ಎಂಬ ಜಾನಪದ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಈಗ ಅದನ್ನು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ, ಶರಣರ ಆಟ, ಮತ್ತಿತರ ಸಣ್ಣಾಟಿಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬ ಜನಪದ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾರವೂ ಇದ್ದು ಇದನ್ನು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಾಜಾನಾಟಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಗೊಂಬೆಯಾಟದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಗಳು : ತೊಗಲು ಬೊಂಬೆಯಾಟ ಮತ್ತು ಸೂತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಾಟ. ತೊಗಲು ಬೊಂಬೆಯಾಟವನ್ನು ಕಿಳ್ಳೇಕ್ಯಾತರು ಇಲ್ಲವೇ ಗೊಂಬೆ ರಾಮರು ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ ಕಲೆಗಾರರು ಅಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಇಲ್ಲವೇ ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದವರು. ಮರಾಠಿ (ಅಥವಾ ಕೊಂಕಣಿ)ಯ ಉಪಭಾಷೆಯೊಂದನ್ನು ಅವರು ಅಡುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಅಟಿಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಕಥಾನಕಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಜಿಂಕೆ ಇಲ್ಲವೇ ಅಡಿನ ಚರ್ಮದಿಂದ. ಇಡೀ ಕುಟುಂಬದ ಎಲ್ಲ ಸದಸ್ಯರು ಅಟದ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೆಂಗಸರು ಹಾಗೂ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಅಟದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಉಂಟು. ಮೂರು ಕಡೆ ಮುಚ್ಚಿರುವ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಎದುರು ಬಿಳಿಯ ಪರದೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಕಡ್ಡಿಗಳ ನೆರವಿನಿಂದ ಗೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಬೇಕೆಂದಂತೆ ಅಡಿಸುತ್ತಾ ಅದರ ನೆರಳು ತೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಸೂತ್ರದ ಬೊಂಬೆಯಾಟ ತೊಗಲು ಬೊಂಬೆಯಾಟಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಇಲ್ಲಿ ಗೊಂಬೆಗಳು ತೆರೆಯ ಮುಂದೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ

ತ್ತವೆ. ಕಲೆಗಾರರು ತೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅಟಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದ್ದಾಗಿದ್ದು ಹಳ್ಳಿಯ ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ, ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಬಹುದು. ಗೊಂಬೆಗಳು ಗುಂಡಾಗಿದ್ದು ಚಲನೆಯುಳ್ಳ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ದಾರದ ನೆರವಿನಿಂದ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗೊಂಬೆಗಳ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲೆಗಾರರು ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಕುಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಗೊಂಬೆಗಳೂ ಆ ಹಾಡುಗಳ ಲಯಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕುಣಿಯುತ್ತವೆ. ಗೊಂಬೆಯಾಟಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿವೆ. ಈಗ ಈ ಕಲೆ ಜನರ, ಅದರಲ್ಲೂ ಹಳ್ಳಿಗರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದೆ ವಿನಾಶದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದಿದೆ.

ಕೋಲೆ ಬಸವನವರು, ಕರಡಿ ಕುಣಿತದವರು, ಕೋತಿ ಕುಣಿಸುವವರು, ಹಾವಾಡಿಗರು, ಮೋಡಿಯವರು ಮತ್ತು ದೊಂಬರು, ಇಂತಹ ಜನಪದ ಮನರಂಜನೆಗಾರರೂ ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಜನಪದ ಮನರಂಜಕರಾಗಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರನ್ನು ಸಂತೆ, ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ, ಕೊಯ್ಲಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಇಂಥ ಜನಪದ ಮನರಂಜನೆ ಕಾರರನ್ನು ಕುರಿತು ಯುವ ಸಂತೋಷಕರು ಈಗ ಪರಿವೀಕ್ಷಣೆ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶಕ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪದ ನೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಭೂತನೃತ್ಯ, ವೀರಗಾಸೆ, ಬೀಸು ಕಂಸಾಳೆ, ಸೋಮನ ಕುಣಿತ, ಪೂಜಾ ಕುಣಿತ, ಮಾರಿ ಕುಣಿತ, ಡೊಳ್ಳು ಕುಣಿತ, ಪಟಿ ಕುಣಿತ, ಮುಂತಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕುಣಿತಗಳಿವೆ. ಕೋಲಾಟ, ಚಿಟ್ಟಿಮೇಳ, ವೇಷಗಾರರ ಕುಣಿತ ಮತ್ತಿತರ ಲೌಕಿಕ ಕುಣಿತಗಳೂ ಇವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲೂ ಇಂಥ ಜನಪದ ನೃತ್ಯಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ. ಇಂಥ ನೃತ್ಯಗಾರರ ನೂರಾರು ತಂಡಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವ ಕಾರ್ಯ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಕುಣಿತಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಮತ್ತು ವಾದ್ಯಗಳಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಶೌರ್ಯ ಕುಣಿತಗಳಾದ ಡೊಳ್ಳು ಕುಣಿತ, ಬೀಸು ಕಂಸಾಳೆ, ಪಟಿ ಕುಣಿತ ಮತ್ತು ನಂದೀಕೋಲು ಕುಣಿತಗಳು ಶೌರ್ಯ ಹಾಗೂ ಕೌಶಲ್ಯಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ.

ನಂಬಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅಚರಣೆಗಳೂ ಕೂಡ ಜಾನಪದದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗ. ಹಲವು ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿ ಸಂಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಹೊರ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜನಪದ ವೈದ್ಯ, ಜನಪದ

ಗಣಿತ ಮತ್ತುತರ ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಮೃದ್ಧ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮಂತ ಪರಂಪರೆ ಅದರ ಮಣ್ಣಿನ ಜಾನಪದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಜಾನಪದದ ಅಧ್ಯಯನದ ಮೂಲಕ ಮಾತ್ರ ನಾವು ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಆಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಇತರ ಬಹುಶಾಲಿ ಭಾಷಾ ರಾಜ್ಯಗಳಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ ಅರಂಭವಾದ ಹಲವಾರು ದಶಕಗಳ ಬಳಿಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ನೆಲೆಯೂರಿತು. ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯ ಇತಿಹಾಸವೇ ಸುಮಾರು ಒಂದೂವರೆ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಈಚಿನದು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ 1848ರ ಜುಲೈ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಕರಾವಳಿಯ ಊರಾದ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಂದಿತು. ಮಂಗಳೂರ ಸಮಾಚಾರ ಎಂಬ ಅದರ ಹೆಸರು ತುಂಬ ಸಮಂಜಸವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹರ್ಮನ್ ಮೆಗ್ಲಿಂಗ್ ಅದರ ಸಂಪಾದಕ ಪ್ರಕಾಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಈ ಸಾಹಸದ ಪ್ರಧಾನ ಉದ್ದೇಶ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿದ್ದರೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸುದ್ದಿಗಳೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಆನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತರರು ಮೆಗ್ಲಿಂಗ್ ಅವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ಅನೇಕಾನೇಕ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು-ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾಳೆಗಳಿಂದರೂ ಸರಿ, ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. ಒಂದು ವರ್ಷದ ಬಳಿಕ ಆ ಪಕ್ಷ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬಳ್ಳಾರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ಹೆಸರು 'ಕನ್ನಡ ಸಮಾಚಾರ' ಎಂದು ಬದಲಾಯಿತು. ಅದರ ಅದು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲದೆ ಇತರ ಭಾಷೆಯವೂ ಇದ್ದವು. ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಸುಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶನನ್ನು 1849ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಹೆಗ್ಗಳಿಕೆ ಬೆಳಗಾವಿಯದು. ಅದು ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಪ್ರಕಾಶಕ, ಸಂಪಾದಕ, ಮತ್ತುತರ ವಿವರಗಳು ಸಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. 'ಕನ್ನಡ ಸಮಾಚಾರ' ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲೇ ಕೊನೆಗೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಮಿಶನರಿಗಳ ಮೇಲೆ ದುಷ್ಪ್ರಭಾವವಾಗಿ ಅವರು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾಲ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಟಣೆಯ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ದೂರ ಉಳಿದರು. 1855ರ ವೇಳೆಗೆ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ತೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ಪತ್ರಕರ್ತ ಹರ್ಮನ್ ಮೆಗ್ಲಿಂಗ್ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಚ್ಛಿಸದೆ 1857ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ವಾರ್ತಿಕಾ ಅಥವಾ ಕ್ಯಾನರೀಸ್

ಮೆಸೇಜ್ ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಹ ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೆ ನಿಂತುಹೋಯಿತು.

ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಮೈಸೂರು ನಗರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಪ್ರಸ್ಯಳವಾಗಿ ಅರಂಭಗೊಂಡವು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಥಮ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತಾಂತ ಬೋಧಿನಿ 1859ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಅರಂಭವಾಗಿ 1864ರವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ವೃತ್ತಾಂತ ಬೋಧಿನಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಭಾಷ್ಯಂ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮಗ ಭಾಷ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಅವರ ನೆರವಿನಿಂದ 1865ರಲ್ಲಿ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ' ಎಂಬ ಪಕ್ಷಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆ 1868ರಲ್ಲಿ ನಿಂತುಹೋಯಿತಾದರೂ 1873 ರಿಂದ 1896ರವರೆಗೆ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಅಗಾಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಕ್ಯಾನರೀಸ್ ವರ್ನಾಕ್ಯೂಲರ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ ಅವರು 1861ರ ನವೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಬೋಧಕ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಅದನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಿ, ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ-ಅಂದರೆ 1863ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣದ ಸ್ಥಳವನ್ನೂ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬದಲಾಯಿಸಲಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1862ರಲ್ಲಿ ಅರುಣೋದಯ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ತು. ಅದರ ಸಂಪಾದಕ ಬಿ. ಎಚ್. ರೈಸ್ ಅಗಿದ್ದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು 1886ರಲ್ಲಿ ಪುನರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತಾದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ ವರ್ಷ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತಮಾನ ಸಂಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಇಲ್ಲಸ್ಟ್ರೇಟೆಡ್ ಕ್ಯಾನರೀಸ್ ಜರ್ನಲ್ ಎಂಬ ದ್ವಿಭಾಷಾ ಪಕ್ಷಪತ್ರಿಕೆ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅರಂಭವಾಯಿತು. ಕಿಟ್ಟಿಲ್ ಮತ್ತು ಮ್ಯಾಕ್ ಅವರು ಅದರ ಸಂಪಾದಕರುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಬಾಂಬೆ ಕ್ಯಾನರೀಸ್ ವರ್ನಾಕ್ಯೂಲರ್ ಸೊಸೈಟಿ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷ ಸತತವಾಗಿ ನಡೆದ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಕನ್ನಡ ಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ 1865ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಟಿತು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅದರ ಹೆಸರು ಮಹಾಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದಿತ್ತು. 1867ರ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಅದು ಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದಾಯಿತು. 1871ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಪುನರ್ನಾಮಕರಣವಾಯಿತು. ಈಗ ಅದನ್ನು 'ಜೀವನ ಶಿಕ್ಷಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮುಂದುವರೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಶಾಲೆಗಳ ಉಪತಪಾಸಣಾಧಿಕಾರಿ ಚನ್ನಬಸಪ್ಪ ಅವರು ಅದರ ಬೆನ್ನೆಲುಬಾಗಿ

ದ್ದರು. ಅವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯ ಬದಲಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಹು ಜನರ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಕನ್ನಡಿಗರನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬಹಳಷ್ಟಿದ್ದವು. ಬೆಳಗಾವಿ ಸಮಾಚಾರ್ (1864) ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆ ನಿರ್ಭೀತವಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿತ್ತೇಚ್ಚು (1870) ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಮರಾಠಿ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆ (ಅದು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಊಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು) ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡಾದ ಕಲಾದಗಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನ್ಯಾಯ ಸಂಗ್ರಹ ಎಂಬ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು 1868ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಉಭಯ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು ಅದರ ಸ್ಥಾಪಕರು. ಅದರ ಅದು ಒಂದು ವರ್ಷದೊಳಗೇ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು.

ಅತಿ ಹಳೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್ ಈಗಲೂ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈಗಿನ ಗೆಜೆಟ್ (ರಾಜ್ಯಪತ್ರ) ಸರ್ಕಾರಿ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ 1866ರ ಏಪ್ರಿಲ್ 7 ರಂದು ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಅದು ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್. ರಿಕೆಟ್ ಅವರು ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸಭಾ ಪತ್ರ (1868)ದ ಪ್ರಥಮ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿತು. ಜನರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವ ಏಕೈಕ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಶೋಧಕ ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದು 1875ರಿಂದ 1878ರ ತನಕ ನಡೆಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ 1874ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಜ್ಞಾನ ಮಂಜರಿ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕನ್ನಡ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ತು. ಧಾರವಾಡ ವೃತ್ತ ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು 1873ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರಿನಲ್ಲಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. 'ದುಬ್ಬಳ್ಳಿ ವೈಭವ' ಮತ್ತು 'ಕರ್ನಾಟಕ ವಾರ್ತಾ' ಎಂಬ ಇನ್ನೆರಡು ಮರಾಠಿ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು 1879ರಲ್ಲಿ ಹೊರಟವು. ಆ ಪೈಕಿ ಎರಡನೆಯದು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿದ್ದು ಅಕ್ಷರಸ್ಥರಲ್ಲಿ ಅದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳಿಗೆ ಮಿಷನರಾಗಿದ್ದರೂ ಅದರ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮ ಮರಾಠಿಯಾಗಿತ್ತು. ಶೆಟ್ಟಿ ಕಲ್ಯಾಣಪ್ಪ ಅವರು ಪುಸ್ತಕ ಮಾಲಿಕೆ (1880, ಧಾರವಾಡ)ಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು.

'ಶೋಧಕ' ಪತ್ರಿಕೆ ಸ್ಥಗಿತಗೊಂಡ ಬಳಿಕ ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡದಿಂದ 'ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಕ' (1888)

ಆರಂಭಿಸಿದರು. 'ಸುಂದರ್ಪ' (1886, ಉಡುಪಿ) ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ರಂಗರಾವ್ ಅವರು 1883ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೊಡಗು ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ವೆಟ್ಟಿಯನ್ ಮಿಷನ್ 1887ರಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಂತ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಫೋಲೀಸ್ ಗೆಜೆಟ್ ಹೊರಟಿತು. ಅದು 20 ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಚಂದ್ರೋದಯ (1883, ಧಾರವಾಡ) ಶನಿವಾರದ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಪ್ರಕಟಣೆ ಆರಂಭಿಸಿತು. ಅದು ಆಗಿನ ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ತುಂಬ ಟೀಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಣ್ಣ ಊರಾಗಿದ್ದ ಗದುಗಿನಲ್ಲಿ ರಸಿಕ ರಂಜಿನಿ (1884) ಎಂಬ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ತು. ಅದು ನಾಲ್ಕು ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲಚ್ಚಿನಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ಸೂಚನಾ ಪತ್ರಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ 1888ರ ವೇಳೆಗೆ ಸತ್ಯವ್ರತ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಇತ್ತು. ಧಾರವಾಡದ ವೃತ್ತಾಂತ ಮಂಜರಿ 1885ರಲ್ಲಿ ಬಿರುಸಿನ ಮರಾಠಿ ಆರಂಭಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕ ಬಂಧು ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಪತ್ರಿಕೆ 1889ರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿತ್ತೇಚ್ಚು (1886, ಬೆಳಗಾವಿ) ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದು.

ಮೈಸೂರಿನ ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ನುರಿತಿದ್ದರು. ಅವರ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿನ ಕಾಲಮುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸೇವೆ ಮಾಡುವ ಅವರ ಧೈಯ ಈಡೇರುತ್ತಿತ್ತು. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು ಹಿತಬೋಧಿನಿ (1883)ಯ ಮೂಲಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಆ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆ ಜನರ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತ್ತು. ಎಂ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಅವರು ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು 11 ತಿಂಗಳುಗಳ ಬಳಿಕ ಅದರ ಮಾಲಿಕತ್ವ ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಸುಧಾರಣಾತ್ಮಕ ವಿಚಾರದವರಾಗಿದ್ದ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಮೇಲೆ ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದಾರೆ. ಅನತಿ ಕಾಲದಲ್ಲೇ 1885ರಲ್ಲಿ ಅವರು ವೃತ್ತಾಂತ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅದು ಅವರ ವಿಚಾರಧಾರೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿನ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಸಂಪಾದಕೀಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಓದುಗರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಅಡಕತಾರರ ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಟೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಜನರು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರು ಕನ್ನಡ

ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಿಂದ ಅನೇಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು : ಮೈಸೂರು ಹೆರಾಲ್ಡ್ (1886, ಇಂಗ್ಲೀಷ್), ವೆಲ್ಡ್ ಆಫ್ ಮೈಸೂರು (1912, ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ), ಸಂಪದಭೂದಯ (ಕನ್ನಡ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, 1912), ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್ (ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ), ಮತ್ತು ಸಾಧ್ವಿ (1899). ಸಾಧ್ವಿ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈಗ ಅದನ್ನು ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 'ತಾತಯ್ಯ' ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ಅವರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಸಂವಿಕೆ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಂ. ಗೋಪಾಲ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಎಂಬ ತರುಣ ಸಹೋದರರನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಿದರು. ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಡೆಗನ್ನಡಿ (1895) ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆ 1908ರ ಪತ್ರಿಕಾ ನಿಬಂಧನೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ, ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ಗದಾಪ್ರಹಾರ ಅದಾಗಿತ್ತು.

ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ (1888, ಮೈಸೂರು) ಬಿ. ನರಸಿಂಗರಾವ್ ಅವರ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆರ್ಥಿಕ ಮತ್ತಿತರ ತೊಂದರೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಅವರು ಅದನ್ನು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಜಾಪುರದ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ' (1892) ಇಂದೂ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಹಳೆಯ ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿ (1894) ಪತ್ರಿಕಾ ನಿರೂಪಣೆಗಳು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣನಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯೂ ಆಯಿತು. ಬ್ಯಾಡಗಿ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರ ಶಿವಮೊಗ್ಗ ವೃತ್ತಾಂತ ಮಂಜರಿ (1898, ಶಿವಮೊಗ್ಗ), ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳ ಕಾರವಾರದ ವಿಚಾರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಮಿತ್ರ (1919, ಬೆಳಗಾವಿ) ಇತರ ಉಚ್ಛ್ರಮಟ್ಟದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಸತ್ಯದೀಪಿಕೆ (1896) ಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿತು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸಿದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಜನ್ಮ ತಳೆದವು : ಕನ್ನಡ ಕೇಸರಿ (1888, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ), ಕೆ. ಟಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಶಿಕಾಚಾರ್ಯ ಅವರ ವಿವೇಕ ದೀಪಿಕೆ (1894, ಮೈಸೂರು), ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ ಗೌಡ ಅವರ ಸುರಭಿ (1896), ಬ್ಯಾಡಗಿ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರ ಜ್ಞಾನೋದಯ (1896, ಶಿವಮೊಗ್ಗ), ವಿವ್ಯಾಧಾಯಿನಿ (1897, ಬೆಂಗಳೂರು), ಸುಬೋಧಿನಿ (1871, ಮಂಗಳೂರು) ಮತ್ತು ಸುವಾಸಿನಿ (1900, ಮಂಗಳೂರು).

ಸತ್ಯ ದೀಪಿಕೆ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ಅನಂತರ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಪಂಜೆ ಮಂಗೇಶರಾಯರು

ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ಕವನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾವ್ ಅವರು ಸುವಾಸಿನಿಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ ಮೂರು ವರ್ಷ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯಿತು. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ ರಾಜಹಂಸ (1891, ಧಾರವಾಡ), ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ ಮತ್ತು ಧನಂಜಯ (1892) ದಿಟ್ಟ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಹೆಸರು ವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಕರೋಡಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮತ್ತು ಕಡೇಕಾರು ರಾಜ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸೂಕ್ತಿ (1905, ಉಡುಪಿ), ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿದ್ದು, ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಅದನ್ನು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಹುರುಳಿ ಭೀಮರಾವ್, ಅಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ಬಂಟ್ವಾಳ ಸೀತಾರಾಮರಾವ್, ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಬೆನಗಲ್ ರಾಮರಾವ್, ಎಚ್. ಚಿದಂಬರಯ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರರು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಗಾಗಿ ಕವನ, ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ ಬಂಗಾಳಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ ಅವರು ಅವಕಾಶ ತೋಷಿಣಿ (1906-7, ಮೈಸೂರು) ಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಯಜಮಾನ್ ವೀರಬಸಪ್ಪ ಅವರ ಮೈಸೂರು ಸ್ಮಾರ್ (1884, ಮೈಸೂರು) ತನ್ನದೇ ಆದ ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿತು. ಅಂತಹದೇ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘವು ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ (1907, ಬೆಂಗಳೂರು) ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿತು. ಸಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗೌಡ ಅವರು ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಹರ್ಷೇಕರ ಮಂಜಪ್ಪ ಅವರು ಧನುರ್ಧಾರಿ (1906 ರಿಂದ ಮುಂದೆ) ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಮೊದಲು ದಾವಣಗೆರೆಯಿಂದ ನಡೆಸಿದರು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಆಧುನಿಕ ಗದ್ಯ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಅನಂತರ ಪುಸ್ತಕದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಿದ್ದವು. ಎಂ. ಎ. ರಾಮಾನುಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ಎಸ್. ಜಿ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಅವರ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಮಂಜರಿ (1892, ಮೈಸೂರು) ಅವುಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಅದರೊಂದಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪದವೀಧರರ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಘ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ಹಾಗೂ ಆಧುನಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಗದ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ (1893, ಮೈಸೂರು) ಆ ಸಂಘದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾನಿಧಿ (1899, ಮೈಸೂರು) ಸಹ ಅದೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿತು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸು

ವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೋಣೆಂದೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಕಾವ್ಯ ಕಲ್ಪಧ್ರುಮಂ (1892, ಮೈಸೂರು) ಅರಂಭಿಸಿದ್ದರು. ಭಾಷಾ ಸೇವಕ (1894, ವಿಜಾಪುರ) ಮತ್ತು ವಾಗ್ಭೂಷಣ (1896, ಧಾರವಾಡ) ದಂತಹ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಿಗೂ ಅಂತಹದೇ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಉದ್ದೇಶ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಶಾಲಾ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ರಾಗಿದ್ದ ಶೇಷಗಿರಾವ್ ಕೊಣ್ಣೂರು, ಹನುಮಂತರಾವ್ ಸಾಗರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಹುನಗುಂದ ಅವರು ಭಾಷಾ ಸೇವಕದ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು. ಧಾರವಾಡವು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇದರ ಹಿರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘವು ಅನೇಕ ಯುವ ಹಾಗೂ ಪ್ರೌಢಿಯವರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪರಿಚಯಿಸಿತು. ವಾಗ್ಭೂಷಣ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಅದರ ವಾಹಿನಿಯಾಗಿತ್ತು.

ಕೃಷ್ಣ ಮಿಶನರಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಚಾರ ವನ್ನು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಸರಸ್ವತಿ ಅವರ ಹಿಂದೂ ಮತಾಭಿಮಾನಿ (1888, ಬೆಂಗಳೂರು) ಮತ್ತು ಆರ್. ಎಸ್. ವೆಂಕಟೇಶ್ವರಯ್ಯ ಅವರ ವಿವೇಕಾನಂದ (1898, ಮೈಸೂರು) ಇಂತಹ ಎರಡು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಬುಧಜನಮನೋ ರಂಜಿನಿ (1890-94), ಕಾವ್ಯಾಂಬುಧಿ (1894) ಮತ್ತು ಜಿನ ಮತಾರ್ಥ (1898) ಜೈನ ಮತದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಪಿ. ವಿ. ರುದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕರಿಬಸವ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರು 1891ರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವ ಮತ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ಎಂಬ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಆಗಿನ ಇತರ ಧಾರ್ಮಿಕ ನಿಯತ ಕಾಲಿಕಗಳೆಂದರೆ ಆರ್ಯಮತ ಸಂಜೀವಿನಿ (1890), ಹಿಂದೂ ಮತ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ (1896) ಮತ್ತು ವೇದಾಂತ ವೇದಾವಳಿ (1898). ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನಿ, ವಿಜ್ಞಾನ ದೀಪಿಕೆ (1893), ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕೋಶ (1897), ವೆಂಕಟ ಸುಬ್ಬಾಚಾರ್ ಅವರ ಕನ್ನಡ ನುಡಿ (1895) ಮತ್ತು ಎಂ. ಶಾಮರಾವ್ ಅವರ ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ (1897) ಅಭೂತ ಪೂರ್ವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು. ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಮಹಿಳಾ ಸಂಪಾದಕಿಯರು ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಪಣೆ ಮಾಡಿದರು. ಟಿ. ಸಂಜೀವಮ್ಮ ಅವರು ಭಾಗ್ಯೋದಯ (1914, ಶಿವಮೊಗ್ಗ) ಅರಂಭಿಸಿದರೆ, ನಂಜನಗೂಡು ತಿರುಮಲಮ್ಮ ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ (1916, ಮೈಸೂರು) ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಭಾರತದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸ್ಥಾನದ ಕುರಿತು ಅವರು ಚರ್ಚಿಸಿದರೆಲ್ಲದೆ ಅವರ ಪುನರುತ್ಥಾನವಾಗಬೇಕೆಂದು ವಾದಿಸಿದರು. ಇದೇ ಧಾಟಿಯಲ್ಲಿ

1913ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಸೀತಾರಾಮ ಜೋಯಿನ್ ಅವರ ಆರ್ಯ ಮಹಿಳೆ (ಮೈಸೂರು) ಇತ್ತು. ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ಅವರ ಸರಸ್ವತಿ (1921, ಬೆಂಗಳೂರು) ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ ಅತಿಶಯ ವಾಗಿತ್ತು.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆರಂಭವು ಹತ್ತೊಂಭತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಬದಲಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಗಳಿಂದಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಮೇಲ್ಮೈ ಬದಲಾಯಿತು. ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಉದಯ ಮತ್ತು ಭಾರತದ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಕ್ಕೆ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ಅವರ ಪ್ರವೇಶದ ಪರಿಣಾಮ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೀಳದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಯುವ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಧೈಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದ್ದವು. ತಿಲಕ್ ಅವರ ಮರಾಠಿ ಕೇಸರಿಯ ಕನ್ನಡ ರೂಪವಾಗಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಕೇಸರಿ (1906, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ), ಚಂದ್ರೋದಯ (1913, ಧಾರವಾಡ), ಕೆರೆರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರ ಶುಭೋದಯ (1917, ಧಾರವಾಡ), ಸಚಿತ್ರ ಭಾರತ (1913, ಧಾರವಾಡ), ಕರ್ಮವೀರ (1921, ಧಾರವಾಡ), ಕನ್ನಡಿಗ (1925, ಬಾಗಲಕೋಟೆ) ಮತ್ತು ವಿಜಯ (1921, ಧಾರವಾಡ), ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಗಂಪು ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟವು.

ಖ್ಯಾತ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರಾಗಿದ್ದ ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ ಅವರು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಮಟ್ಟದ ಪತ್ರಕರ್ತರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಸಾಹಸಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತಿ (1907, ಬೆಂಗಳೂರು) ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ, ಮೈಸೂರು ಟೈಮ್ಸ್ (1909, ಬೆಂಗಳೂರು) ಎಂಬ ಪಾಕ್ಷಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ, ಅರ್ಥ ಸಾಧಕ ಪತ್ರಿಕೆ (1915) ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ (1912, ಬೆಂಗಳೂರು) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಕ್ಷಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು. ಪಂಡಿತಪ್ಪ ಚೆಕ್ಕೋಡಿ ಅವರು ಅರಂಭಿಸಿದ ವಿಭಾಕರ (1915-18, ಬೆಳಗಾವಿ) ಎಂಬ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಮುಂದುವರಿದ ಸಮುದಾಯಗಳ ವಿರುದ್ಧದ ಚಳುವಳಿಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯ ಅವರ ತಾಯಿನಾಡು (1926, ಮೈಸೂರು) ಕೆಟ್ಟಾ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಅದು ಮೈಸೂರಿನ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿ, ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಯಿತು (1928). ಎನ್. ಎಸ್. ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರು ದೇಶ ಬಂಧು (1931, ಬೆಂಗಳೂರು) ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಜನಪ್ರಿಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು.

ಎನ್. ಎಸ್. ವೆಂಕೋಬರಾವ್ ಅವರು ಅವರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯಾದರು. ಎಂ. ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರ ವಿಲೇವಾರಿ (1928, ಬೆಂಗಳೂರು) ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿತ್ತು. ಖಡ್ಗದ ಅಲಗಿನಷ್ಟು ಹರಿತವಾದ ಸಂಪಾದಕೀಯಗಳ ಮೂಲಕ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕೀಟಲೆ ಮಾಡುವ ಚಾರಚಕ್ರತೆಯಿಂದ ತಿ. ತಾ. ಶರ್ಮ ಅವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪ್ರಿಯರನ್ನು ಮುದಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ವಿಶ್ವಕರ್ನಾಟಕ (1925) ಅಧಿಕಾರವರ್ಗಕ್ಕೆ ನಿರಂತರ ತಲೆ ನೋವನ್ನು ಒಡ್ಡುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ ತಿ. ತಾ. ಶರ್ಮ ಅವರಿಗೆ ತೊಂದರೆಯಾದಾಗ ಸರಳ ಹಾಗೂ ಪರಿಣಾಮಯುತ ಬರಹಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಂತರಾಗಿದ್ದ ಸಿದ್ದವನಹಳ್ಳಿ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ ಅವರು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಡೆಸಿದರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಬಿ. ಎನ್. ಗುಪ್ತ ಅವರ ಪ್ರಜಾಮತ (1931, ಮದ್ರಾಸ್) ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಿರುಕುಳ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತರಲಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಅದರ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಛಲಗಾರರಾದ ಗುಪ್ತ ಅವರು ಅದರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುಗೋಲು ಹಾಕುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಪ್ರಜಾಮಿತ, ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಈಗ ಪ್ರಜಾಮತದ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಬದಲಾಗಿದ್ದು ಅದು ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಸಾರದ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ಗುಪ್ತ ಅವರು ಜನವಾಣಿ (1934) ಎಂಬ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಕನ್ನಡದ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ (1907, ಮಂಗಳೂರು), ಹಾಗೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಡೆಗನ್ನಡಿ ಮತ್ತು ವಿಕಟಿನೋದಿನಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು.

ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಳವಳಿ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಓದುಗರ ಮನ ಸೆಳೆದವು. ಆ ಪೈಕಿ ಮುಖ್ಯವಾದವೆಂದರೆ ಅಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್ ಅವರ ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ (1922, ಧಾರವಾಡ), ಗಳಗನಾಥ ಅವರ ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ (1912, ಅಗಡಿ), ಜಯಂತಿ (1938, ಧಾರವಾಡ), ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ (1932, ಬೆಂಗಳೂರು) ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪತ್ರಿಕೆ (1916, ಬೆಂಗಳೂರು), ಜೀವನ (1940, ಧಾರವಾಡ), ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ಥಾನ ಹೊಂದಿವೆ. ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ತರಲಾಯಿಲ್ಲದೆ ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರ ಸಂಪಾದರಾದರು.

ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಿ ಜನರ ಗುಂಪು 1929ರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಕಬ್ಬೂರು

ಮಧ್ವರಾವ್, ರಾಮರಾವ್ ಹುಕ್ಕೇರಿಕರ್ ಮತ್ತು ರಂಗನಾಥ ರಾಮಚಂದ್ರ ದಿನಾಕರ್ ಅವರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಯಿತಲ್ಲದೆ 1933ರಲ್ಲಿ ಅದು ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಾಯಿತು. ದಿನಾಕರ್ ಅವರ ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಶ್ವಸ್ಥ ನಿಧಿ ಅದರ ಆಡಳಿತವನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. 1959ರಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೆಂಗಳೂರು ಅವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಲಾಯಿತು. ಕರ್ಮವೀರ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನೂ ಇದೇ ಸಂಸ್ಥೆ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಹನುಮಂತರಾವ್ ಮೊಹರೆ ಅವರು ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕದ ಏಳಿಗೆಗಾಗಿ ಅವಿಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ದುಡಿದರು. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯ ಮಾಲೀಕತ್ವ ಪದೇ ಪದೇ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಆರ್. ಆರ್. ದಿನಾಕರ್ ಅವರ ನವಶಕ್ತಿ (1923, ಧಾರವಾಡ) ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು.

ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾನಡಾ ವೃತ್ತ (1916, ಕುಮಟೆ) ಅಚ್ಚಳಿಯದ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದೆ. ಪಂಡಿತ ತಾರಾನಾಥ ಅವರು ಪ್ರೇಮ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಅಚ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸುಂದರಿ ಪಿ. ಎಸ್. ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಹಾವೇರಿಯಿಂದ ಹೊರಟಿತು. ನಾ. ಸು. ಹರ್ಡಿೇಕರ್ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಗೆಜೆಟಾ (1939, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ) ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಸಡ್ಡೆಯನ್ನು ಬಯಲುಗೊಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅನಂತರ ಅವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಜೈ ಹಿಂದ್ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ಕಂಠೀರವ (1919, ಮಂಗಳೂರು), ರಾಷ್ಟ್ರ ಬಂಧು (1928, ಮಂಗಳೂರು), ಭಕ್ತಿ ಸಂದೇಶ (1918, ಮಂಗಳೂರು), ನವಯುಗ (1921, ಮಂಗಳೂರು), ಉದಯ ಭಾರತ (1927, ಮಂಗಳೂರು), ಬಡವರ ಬಂಧು (1932, ಮಂಗಳೂರು), ಭಾರತಿ (1933, ಮೂಲ್ಕಿ) ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ (1928, ಮಂಗಳೂರು) ಅಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. 1923ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕ ಕೋಟಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ಅವರು ಪುತ್ತೂರಿನಿಂದ ವಸಂತ ಎಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದರು. ನವಶಕ್ತಿ (1938, ಉಡುಪಿ), ಧುರೀಣ (1935) ಮತ್ತು ಅಂತರಂಗ (1938, ಉಡುಪಿ) ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ನವಭಾರತ (1941, ಮಂಗಳೂರು) ಮತ್ತು ಉದಯವಾಣಿ (1970, ಮಣಿಪಾಲ) ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರಮುಖ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿವೆ. ಉದಯವಾಣಿಯ ಪ್ರಕಾಶಕರು ಈಚೆಗೆ 'ತರಂಗ' (1983) ಎಂಬ ಸಚಿತ್ರ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಕತೆಗಾರ (1933) ಮತ್ತು ಕಥಾ ಕುಂಜ ಎಂಬ ಎರಡು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹೊರಟವು. ನಗುವನಂದ ಮತ್ತು ಕೊರವಂಜಿ (1942) ಹಾಸ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ (1936) ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಜಿ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಅವರು ಕಥಾ ಚಂದ್ರಿಕೆಯನ್ನು (1942) ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಬಿ. ಎನ್. ಗುಪ್ತ ಅವರ ಜನಪ್ರಗತಿ (1951, ಬೆಂಗಳೂರು) ವಾಚಕರಿಗೆ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಸಂಭ್ರಮವೆನಿಸಿತ್ತು. ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಅವರು ಪ್ರಪಂಚ (1954, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ) ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವ ವಾಣಿ (1959) ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆತ್ಮತ್ಯಾಹದಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಸ್ತೂರಿ (1956, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ) ಮತ್ತು ತುಷಾರ (1973, ಮಣಿಪಾಲ) ಕನ್ನಡದ ಜನಪ್ರಿಯ ಮಾಸಿಕ ಡೈಜೆಸ್ಟ್ ಆಗಿವೆ.

ಪ್ರಿಂಟರ್ಸ್ (ಪ್ರೆವೆಟ್) ಲಿಮಿಟೆಡ್ ಎಂಬ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಜಾಯಿಂಟ್ ಸ್ಟಾಕ್ ಕಂಪೆನಿ 1948ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜಾವಾಣಿ (ಕನ್ನಡ) ಮತ್ತು ಡೆಕ್ಕನ್ ಹೆರಾಲ್ಡ್ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್) ಎಂಬ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಚರಿತ್ರಾರ್ಹವಾಯಿತು. ಈಗ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಸಾರ ಮತ್ತು ವರ್ಚಸ್ವಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಸುಧಾ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಮತ್ತು ಮಯೂರ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ ಅದರ ಇತರ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಪ್ರಭ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಕನ್ನಡ ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ ತಂಡದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕಾ ಸರಣಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಸಂಚಿಕೆ 1967ನೇಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ 4ರಂದು ಹೊರಬಂದಿತು. ಎನ್. ಎಸ್. ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಅವರು ಅದರ ಮೊದಲ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಲೋಕವಾಣಿ (1974, ಬೆಂಗಳೂರು), ವಿಶಾಲ ಕರ್ನಾಟಕ (1947, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ), ಜನಮಿತ್ರ (1967, ಹಾಸನ ಮತ್ತು 1969, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು) ಹಾಗೂ ನಾಡೋಜ (1973ರಲ್ಲಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಅರಂಭಗೊಂಡು 1974ರಲ್ಲಿ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯಾಯಿತು; ಬೆಳಗಾವಿ) ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿವೆ. ಇತರ ಗಮನಾರ್ಹ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಇವು: ಸಮಾಜ (1961, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ), ನಾಗರಿಕ (1954, ಗದಗ), ಕನ್ನಡಮ್ಮ (1974, ಬೆಳಗಾವಿ), ಲೋಕ ದರ್ಶನ (1961, ಬೆಳಗಾವಿ), ಗಿರಿವಾರ್ತಾ (1962, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು), ನಗರವಾಣಿ (1973, ದಾವಣಗೆರೆ), ಜನತಾವಾಣಿ (1974, ದಾವಣಗೆರೆ), ಶಕ್ತಿ (1957, ಮಡಿಕೇರಿ), ರವಿ (1965, ಮಡಿಕೇರಿ), ನವಶಕ್ತಿ (1973, ಮಡಿಕೇರಿ), ಹಿತವಾಣಿ (1967, ವಿರಾಜಪೇಟೆ) ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರಬಂಧು (ವಿರಾಜಪೇಟೆ). ಸಂದ್ಯಾ ದೀಪ (1954) ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಂಚಯ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಈಗ ನಿಂತಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಂಚಯ

ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಇತರ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಇವೆ. ಮೈಸೂರು ಪತ್ರಿಕೆ (1941), ವರ್ತಮಾನ (1947), ವಿಶ್ವದೂತ (1962), ಅಶೋಕ (1964), ರಾಜ್ಯ ಧರ್ಮ (1967), ಸಂಸ್ಕೃತ ದೈನಿಕವಾದ ಸುಧರ್ಮ (1970), ಅರುಣ (1947), ವಿಜಯ (1947), ಇಂಡಿಪೆಂಡೆಂಟ್ (1967) ಮತ್ತು ಸಂಕ್ರಾಂತಿ ಆ ಪೈಕಿ ಸೇರಿವೆ. ಸಾಧ್ವಿ (1936) ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಡಾ|| ಅನೀ ಬೆನೆಟ್ ಅವರಿಂದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ ಅವರು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅತೀ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯ ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಪ್ರಪ್ರಥಮ ಉರ್ದು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ 1794ರಲ್ಲಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ ಅರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಫೌಜಿ ಅಖ್‌ಬಾರ್ (ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಿಂದ). ಅನಂತರದ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದರೆ ಖಾಸಿಂ-ಉರ್ದು-ಅಖ್‌ಬಾರ್ (1861, ಬೆಂಗಳೂರು). ಬೆಂಗಳೂರು ಅಖ್‌ಬಾರ್ (1876) ಪಾಕ್ಷಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬಳಿಕ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ, ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡವು. 'ಸಾಲಾರ್' ದಿನಪತ್ರಿಕೆ 1964ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಅರಂಭಿಸಿತು. ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲೂ ಕೆಲವು ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿವೆ.

ಎಚ್. ಕೆ. ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡ ಅವರ ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ (1928, ಬೆಂಗಳೂರು), ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಪಿ. ಶೇಷಪ್ಪ ಅವರ ಕಿಡಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನಗಳಿಸಿವೆ. ಇತರ ಉಲ್ಲೇಖನಾರ್ಹ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ಪೌರವಾಣಿ (1966, ಮಂಡ್ಯ), ಜನ ಜೀವಾಳ (1948, ಬೆಳಗಾವಿ) ಮಲೆನಾಡು ವಾರ್ತಾ (1954, ಶಿವಮೊಗ್ಗ), ಶರಾನತಿ (1963, ಶಿವಮೊಗ್ಗ), ತುಮಕೂರು ಟೈಮ್ಸ್ (1971, ತುಮಕೂರು), ನವ ಸಂದೇಶ (1935, ಬಳ್ಳಾರಿ ಮತ್ತು ಸಮಾಜ ವಿಕಾಸ (1969, ರಾಯಚೂರು) ಇವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಹಲವಾರು ಇತರ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳಿವೆ. ಕೆಲವು ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಬಾಳಿದರೆ ಉಳಿದವು ಬೇಗ ಅಳಿದಿವೆ. ದಿ ಹಿಂದೂ, ಇಂಡಿಯನ್ ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳು), ಮತ್ತು ತಮಿಳು ದಿನಪತ್ರಿಕೆ ದಿನ ತಂತಿಯ ಬೆಂಗಳೂರು ಆವೃತ್ತಿಗಳಿವೆ. ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸವಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಗಾಢ ಅನೇಕ ಏರುಪೇರುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಅದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ರೋಮಾಂಚ ಕಾರಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು, ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಾತ್ರ

ವಹಿಸಿವೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಪಾತ್ರ ಕಲೆ, ಕ್ರೀಡೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅವು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಬೆಂಬಲ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರತಿಭೆಗಳು ಏಕೀಕರಣ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹೊಸ ಹಾಗೂ ಪ್ರಗತಿ ಪರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ. ಮನಸಾರೆ ಬೆಂಬಲಿಸಿದುವಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಏಕೈಕತೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದವು. ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ, ಸಿನೆಮಾ,

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 1978ರಿಂದ 1980ರ ವರೆಗೆ ಭಾಷಾವಾರು ಹಾಗೂ ಕಾಲಾವಧಿ ಪ್ರಕಾರ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯ ಪಟ್ಟಿ

ಭಾಷೆ	1978			1979			1980		
	ದಿನ	ವಾರ	ಇತರ*	ದಿನ	ವಾರ	ಇತರ	ದಿನ	ವಾರ	ಇತರ
ಇಂಗ್ಲಿಷ್	5	13	106	6	12	89	8	15	101
ಕನ್ನಡ	57	123	230	59	134	250	67	146	309
ತಮಿಳು	1	3	10	1	3	10	1	3	12
ತೆಲುಗು	1	1	2	1	1	3	1	1	2
ಮಲೆಯಾಳಿ	2	1	2	2	1	2	—	1	2
ಹಿಂದಿ	1	2	7	1	2	7	1	2	7
ಉರ್ದು	8	15	11	8	16	12	8	17	15
ಮರಾಠಿ	2	6	1	2	6	1	2	6	1
ಕೊಂಕಣಿ	—	1	7	—	1	3	—	1	6
ತುಳು	—	—	2	—	—	2	—	—	2
ಸಂಸ್ಕೃತ	1	—	—	1	—	—	1	—	—
ದ್ವಿಭಾಷೆ (ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ)	2	14	46	2	14	25	2	15	47
ಬಹುಭಾಷೆ**	—	2	11	—	2	8	—	2	11

* ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಿಕ ಪ್ರತಿಭೆಗಳು, ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ, ತ್ರೈಮಾಸಿಕ, ಅರ್ಧ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಾಗೂ ವಾರ್ಷಿಕಗಳು ಸೇರಿವೆ.

** (ಕನ್ನಡದೊಂದಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಥವಾ ತಮಿಳು ಅಥವಾ ತೆಲುಗು ಅಥವಾ ಹಿಂದಿ ಅಥವಾ ಉರ್ದು ಅಥವಾ ಮರಾಠಿ).

ಆಧಾರ : ಪ್ರೆಸ್ ಇನ್ ಇಂಡಿಯಾ (1978, 1979 ಮತ್ತು 1980), ಸಮಾಚಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರ ಮಂತ್ರಾಲಯ, ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ, ನವದೆಹಲಿ.

1843-1956 ರ ವರೆಗಿನ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕಾ ಪಟ್ಟಿ

ಹೆಸರು	ಅವಧಿ	ಸ್ಥಳಗಳು	ತಾರೀಖು	ಸಂಪಾದಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶಕರು*
1	2	3	4	5
ಅಂತರಂಗ	ವಾರ	ಉಡುಪಿ	1938	ಆರ್ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ
ಅಧ್ಯೈತ ಪ್ರಬೋಧಿನೀ	ಮಾಸ		1935	
ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ	ವಾರ	ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ	1930	ವೈ ನರಸಪ್ಪ
ಅಭ್ಯುದಯ	ವಾರ		1951	
ಅಮರವಾಣಿ	ಮಾಸ	ಯಾದಗಿರಿ	1949-69	ಬಿ ಎಂ ವಿರೇಶ್ವರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಅರ್ಧ ಸಾಧಕ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ.ಮಾ. ಪಕ್ಷ	ಬೆಂಗಳೂರು	1914-33	ದಿವಾನ್ ಅನಂದರಾವ್ ಹನುಮಂತಗೌಡ
ಅರುಣ	ಮಾಸ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947	ಎಸ್ ಆರ್ ಭಟ್
ಅರುಣ	ಮಾ-ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1947	ಯು ಎನ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭಟ್
ಅರುಣ	ದಿನ	ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು	1947-79	ಎಚ್ ಕೆ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ
ಅರುಣೋದಯ	ವಾರ	ಬೆಳಗಾವಿ	1936	ಪಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಎಸ್ ಪಂಡಿತ
ಅರುಣೋದಯ (ಕ/ಸಂ)	ಮಾಸ	ಬೆಂಗಳೂರು	1862-68	ಬಿ ಎಚ್ ರೈಸ್
ಅಲಂಕಾರ	ಪಕ್ಷ	ಬೆಂಗಳೂರು	1956	ಎಂ ಎನ್ ಸೋಮಶೇಖರ
ಅನಕಾಶ ತೋಷಿಣೀ	ಮಾಸ	ಮೈಸೂರು	1906-25	ಬಿ ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ
ಆಕಾಶವಾಣಿ ಪ್ರಸಾರಿಕಾ	ಮಾಸ	ಮೈಸೂರು	1958	ಪ್ರಕಾಶಕ: ಮೈಸೂರು ಸರಕಾರ
ಆತ್ಮವಿಚಾರ	ಮಾಸ	ಮೈಸೂರು	1949-56	ಎಂ ಎಲ್ ನಾಗಣ್ಣ
ಆತ್ಮಾನಂದ (ಕ/ಸಂ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1910	
ಆತ್ಮಹೃದಯ ದಿನೀ	ಮಾ	ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	1922	ಜಿ ಅಪ್ರಮೇಯ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಆತ್ಮ ಜ್ಞಾನೋದಯ	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1936	ವೇದಾಂತ ಶಂಕರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಆಧುನಿಕ ಭಾರತ	ಪ	ರಾಣಿಬೆನ್ನೂರು	1938	
ಆನಂದ	ಮಾ-ಪ	ಬಂಟ್ವಾಳ	1916	ಎಂ ಎನ್ ಕಾಮತ್
ಆನಂದ	ತ್ರೈಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು		ಎಸ್ ಸಂಪತ್ತಯ್ಯಂಗಾರ್
ಆನಂದ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1934	ಆರ್ ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಾರ
ಆನಂದ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಕೆಲಮಂಗಲಂ	1916-32	
ಆನಂದ ಚಂದ್ರಿಕೆ (ಕ-ಸಂ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1906	
ಆನಂದ ಜ್ಯೋತಿ	ವಾ/ಪ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948-50	ಡಾ ಎಂ ಶಿವರಾಮ್

*ಪ್ರಕಾಶಕ ಎಂದು ಹೇಳದಿದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಕರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ.

1	2	3	4	5
ಅಯುರ್ವೇದ	ಮಾ	ಹಿರಿಯಡ್ಕ	1948-60	ಕೆ ಆರ್ ಪ್ರಾಣಿಕ
ಅಯುರ್ವೇದ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1949-52	ಡಾ ಎಂ ಎಸ್ ನಾಗೇಶ್ವರ ರಾವ್
ಅಯುರ್ವೇದ	ಮಾ	ತಿರ್ಥಹಳ್ಳಿ	1925-27	ಪಿ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಅಯುರ್ವೇದ ಕಲಾಭೂಷಣ	ಮಾ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	1937	ಎಚ್ ಎಂ ಪಂಡಿತ್
ಅಯುರ್ವೇದ ಮಾರ್ತಾಂಡ	ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1935	ಡಾ ವೈ ಪಿ ಎನ್ ಪಂಡಿತ್
ಅಯುರ್ವೇದ ವಿದ್ಯಾ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ		
ಆರ್ಯ ಕಂಕಣ	ಮಾ		1939	
ಆರ್ಯಧರ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ	ಮಾ	ನಡಹಳ್ಳಿ (ಶಿವ ಜಿ)	1914-18	ನಡಹಳ್ಳಿ ವೆಂಕಪ್ಪ
ಆರ್ಯಧರ್ಮ ಸಂಗ್ರಹ	ಮಾ	ಚಾಮರಾಜನಗರ	1937	ಸಿ ವೆಂಕಾಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಆರ್ಯ ಧರ್ಮೋಜ್ಜೀವಿನೀ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1905	ಎ ಮಹಾದೇವ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಆರ್ಯ ಮತ ಸಂಜೀವಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1889-99	ಎಂ ಆರ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಆರ್ಯ ಮಹಿಳಾ	ಮಾ	ಶೃಂಗೇರಿ		ವಿ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಆರ್ಯ ವಾಣಿ	ದಿ	ತುಮಕೂರು	1952-53	ಆರ್ ಎಸ್ ಆರಾಧ್ಯ
ಆರ್ಯ ವಿದ್ಯಾ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938-54	ದಾಮೋದರ ಅ ಹಲಸೀಕರ್
ಆರ್ಯ ವಿದ್ಯಾಸಂಜೀವಿನೀ (ಕ/ತೀ/ಇ)	ಮಾ	ಮೇಲುಕೋಟೆ	1887	ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಶೆಲ್ವಯ್ಯಂಗಾರ್
ಆರಾಧ್ಯ ಧರ್ಮೋಜ್ಜೀವಿನೀ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1920-32	ಕೆ ಸಿ ನೆಜುಂಡಾರಾಧ್ಯ
ಆರೋಗ್ಯ ಭಾಗ್ಯ	ಮಾ		1927	ಕೆ ಶಿವರಾಮದಾಸ್
ಆರೋಗ್ಯ ಮಂದಿರ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1939-42	ಭಾಸ್ಕರ ಎಸ್ ಗೋರ
ಆಶಾ ಜ್ಯೋತಿ	ಮಾ	ಮೂಲ್ಕಿ (ದ.ಕ.)	1954	ಎಂ ಎನ್ ಕಾಮತ
ಆಹಾರ ವಿಜ್ಞಾನ	ಶ್ರೈ ಧೈ ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1956	ಪ್ರಕಾಶಕ: ಶೇ ಆ ಸಂ ಸಂಸ್ಥೆ
ಇಂಡಿಯಾ ಮತ್ತು ಅನ್ಯ ದೇಶದ ವಾರ್ತಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1862	ಫಾಕಿಟಿಲ್ ಜೆ ಮ್ಯಾಕ್
ಉದಯ	ದಿ ವಾ ಪ	ವಿಜಾಪುರ, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ	1930	ಸ ಚ ಮಿರ್ಜಿ
ಉದಯ (ಇ/ಕ)	ವಾ	ಕೊಡಗು	1936-38	ಬಿ ಎಂ ಕಾರ್ಯಪ್ಪ
ಉದಯ ಚಂದ್ರ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು (ದ.ಕ.)	1907-50	ಎಸ್ ಎಸ್ ಒಡೆಯರ ಡಾ ಎಚ್ ಎಫ್ ಒಡೆಯರ
ಉದಯ ಭಾರತ	ಶ್ರೈ ಮಾ ಪ	ಉಡುಪಿ ಮಂಗಳೂರು	1927	ಅಲೆವೂರು ಶೇಷಪ್ಪಯ್ಯ
ಉಷಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942-68	ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ
ಎಕ್ಸಾಮಿನರ್	ಮಾ	ಚಿಕ್ಕ ಬಳ್ಳಾಪುರ	1916-46	ನಾರಾಯಣರಾವ್
ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಮ್ಯಾಗರಿಫಿನ್	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1952	ಬಿ ಎನ್ ಹುದ್ದಾರ

1	2	3	4	5
ಎಳೆಯರ ಗೆಳೆಯ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು		ಸ್ವಾಮಿ ಜೋಸೆಫ್‌ರಾಮ
ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1907	ಪ್ರಕಾಶ: ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಸಂಘ
ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಬಂಧು	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1911	ಎಸ್ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ
ಒಕ್ಕಲಿಗರೂ ಒಕ್ಕ ಲುತನವೂ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1911	ದೇಸಾಯಿ, ಹೊನ್ನಾ ಪುರಮಠ
ಕಂಕಣ	ಮಾ	ಹೊಸೂರು	1949	ಎಂ ಬಿ ಬೂದಿಹಾಳಮಠ
ಕಂಠೀರವ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1919-36	ಬೋಳಾರ ವಿಲರಾವ್
ಕಂದ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1957	ಮೈಲಾರಯ್ಯ
ಕಣಿಯರ ಪತ್ರಿಕೆ	—	ಚಾನುರಾಜನಗರ	1927	ಟಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್
ಕಥಾಂಜಲಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1929-30	ಅ ನ ಕೃಷ್ಣ ರಾಯರು
ಕಥಾಂಜಲಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938-39	ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ
ಕಥಾಂಜಲಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1930	
ಕಥಾಕುಂಜ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1934-36	ಪ್ಲಾಟಿ ಶಾಮರಾವ್
ಕಥಾ ಕುಸುಮಾವಲಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938	ಜಿ ಎಸ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಕಥಾ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942-43	ಜಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ರಾಮರಾವ್ ಜೋಶಿ
ಕಥಾ ಪ್ರೇಮಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಬಿ ಎಸ್ ಶರ್ಮಾ
ಕಥಾ ಲೋಕ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925	
ಕಥಾವಳಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938-56	ಓಲೇಟಿ ಗುಪ್ತಾ
ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹ	ಮಾ	ಹಿಚಕಡ (ಉ.ಕ.)	1953-56	ವಾಮನ ಅನಂತ ಹೊದಿಕೆ
ಕನಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು		ಹೊಯ್ಸಳ
ಕನ್ನಡ ಕಂದ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1937	ಕರವೀರ ಮಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ, ಮೇ. ಮಲ್ಲಾರಿ
ಕನ್ನಡ ಕೇಸರಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1885	ಮಂಜೇಶ್ವರ ಅನಂತ ರಾವ್
ಕನ್ನಡ ಕೇಸರಿ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1908-09	ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ,
ಕನ್ನಡ ಕೈಸ್ತ ಬಂಧು	ಪ/ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1932	ಎಂ ಬೆಂಝರ್, ಕರುಣಾಕರ ಕೆ ಆರ್
ಕನ್ನಡ ಕೋಕಿಲೆ	ಪ/ಮಾ	ನರೇಗಲ್	1938	ಶ್ರೀ ಗುರುಪಾದ ಮಠ
ಕನ್ನಡ ಕೋಗಿಲೆ	ಪ/ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1916-19	ಪಿ ಭೋಜರಾಜ ಮುಳಿಯ ತಿಮ್ಮಪ್ಪಯ್ಯ
ಕನ್ನಡ ಜ್ಯೋತಿ (ಕ/ಇಂ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933	ಬಿ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮಾ ಕೆ ಎಸ್ ನರಸಿಂಹಯ್ಯ
ಕನ್ನಡ ಜ್ಯೋತಿ	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1937-38	ಬಿ ಎಲ್ ಮುನಿಯಪ್ಪ

1	2	3	4	5
ಕನ್ನಡ ಜ್ಞಾನಬೋಧಕ	ವಾ ಮಾ	ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ	1862-63	ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ
ಕನ್ನಡ ನಡೆಗನ್ನಡಿ	ವಾ ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1895-1908	ಎಂ ಗೋಪಾಲಯ್ಯಂಗಾರ್ ಎಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್
ಕನ್ನಡ ನಿಬಂಧಮಾಲೆ	ವಾ ಮಾ	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	1919	
ಕನ್ನಡ ನುಡಿ	ವಾ ಮಾ ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಎಂ ಎಸ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಶಾಸ್ತ್ರಿ ಆ ನ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು
ಕನ್ನಡ ನುಡಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1895-96	ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಾಚಾರ್ಯ
ಕನ್ನಡ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1929-55	ಆರ್ ವಿ ದೇಸಾಯಿ
ಕನ್ನಡ ಮ್ಯೂಸಿಕ ಜರ್ನಲ್	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1933	ಎ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಕನ್ನಡ ಲಾ-ರಿಪೋರ್ಟ್	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908-19	ಎಂ ಮಲ್ಲಾ ರಾಧ್ಯ
ಕನ್ನಡ ವೃತ್ತ	ವಾ	ಕುಮಟಾ	1916	ಎಂ ಕೆ ಶಾನಭಾಗ
ಕನ್ನಡ ವಾಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935	ಟಿ ಡಿ ಶಾಮಣ್ಣ ಶೆಟ್ಟಿ
ಕನ್ನಡ ವಾರ್ತಿಕ (ಕ/ಇಂ)	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1862	
ಕನ್ನಡ ಶಾಲಾ ಪತ್ರಕ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ	1867-71	ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪ
ಕನ್ನಡ ಶಿಕ್ಷಕ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1871	ಪ್ರಕಾಶಕ: ಸರಕಾರಿ ತರಬೇತಿ ಕಾಲೇಜು
ಕನ್ನಡ ಶೀರ್ಷಿಕೆ	—	—	1916	ಎಂ ರಾಮನ್
ಕನ್ನಡ ಸಮಾಚಾರ	ಪಕ್ಷ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1844	ಹೆರ್ಮನ್ ಮೋಗ್ಲಿಂಗ್
ಕನ್ನಡ ಸಹಕಾರಿ	ಮಾ	ಪುತ್ತೂರು	1919	ಉಗ್ರಾಣ ಮಂಗೇಶರಾವ್, ಮಂ ಅನಂತರಾಯರು
ಕನ್ನಡ ಸಹಕಾರಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1936-72	ವಿ. ನರಸಿಂಹರಾವ್, ವಿ ಪ್ರಭಾಕರರಾವ್
ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ ಪತ್ರಿಕೆ	ಆರ್ಥವಾರ್ಷಿಕ	ಬೆಂಗಳೂರು	1916	ಎ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಮಾಸ್ತಿ
ಕನ್ನಡಿಗ		ಧಾರವಾಡ	1923	ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್
ಕನ್ನಡಿಗ	ವಾ ಆರ್ಥವಾ	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	1925-30	ಮಂಗಳವೇಡೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್
ಕನ್ನಡಿಗ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1937	ಹುಚ್ಚೇಶ್ವರ ಮೇಧಿ
ಕನ್ನಡಿಗ		ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಪ್ರಕಾಶಕ : ಸೇಂಟ್ ಜೋಸೆಫ್ಸ್ ಕಾಲೇಜು
ಕನ್ನಡಿಗರ ಜ್ಞಾನ ದೀಪಿಕೆ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1922	ಎಂ ತಿರುನಾರಾಯಣ
ಕರ್ಮ್ಯ	ಮಾ	ಚೆನ್ನ ಪಟ್ಟಣ	1918	
ಕರ್ಮವೀರ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1921-78	ಆರ್ ಎಸ್ ಹುಕ್ಕೇರಿ, ರಂ ರಾ ದಿನಾಕರ

1	2	3	4	5
ಕಲ್ಪನಾ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1951-70	ಎಸ್ ವಿ ಪಾಟೀಲ, ಕೆ ರಾಮಯ್ಯ
ಕಲಾ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1929-34	
ಕಲಾ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1947-49	ವೈ ಉಮೇಶರಾವ್
ಕಲಾ ಚಂದ್ರ	ವಾ	ಕಾರ್ಕಳ	1933-35	ಆರ್ ಜೆ ಶೆಣೈ
ಕಲಾ ನಿವೇದನ	—		1929	ಬಿ ವಿ ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ
ಕಲಾವಿದ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1947	ಎಂ ಎಸ್ ಶೆಟ್ಟಿ
ಕಲಿಯುಗ	ಶ್ರೀ ಮಾ/ಮಾ	ಧಾರವಾಡ, ಮಂಗಳೂರು	1936-56	ಡಾ ಎಂ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ಕಲ್ಪಿ	ವಾ	ಗದಗ	1949	ಅಂದಾನಪ್ಪ ದೊಡ್ಡ ಮೇಟಿ
ಕಲ್ಪಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1954	ಡಿ ವಿ ರವೇಶ
ಕವಿತಾ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1918	
ಕಸ್ತೂರಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1957	ಮೊಹರೆ ಹನುಮಂತರಾಯರು
ಕರ್ನಾಟಕ	ದಿನ/ವಾ	ಮೈಸೂರು	1926	ಎಚ್ ಶರ್ಮಾ
ಕರ್ನಾಟಕ	ಅರ್ಥವಾರ	ಬೆಂಗಳೂರು	1913-21	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ
ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಕಲಾನಿಧಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908-16	ಎಂ ಎ ಆರ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾವ್ಯ ಮಂಜರಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1892-1908	ಎಸ್ ಜಿ ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1928	ಮಂಜೇಶ್ವರ ಅನಂತರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ	ಮಾ	ಪುತ್ತೂರು	1929	ಮಂಜೇಶ್ವರ ಅನಂತರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇಸರಿ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1931-32	ಟೀಕೂರು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಟಿ ಬಿ ಕೇಶವರಾಯರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು	1893	ಬಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಬಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ
ಕರ್ನಾಟಕ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು	1908-29	ಕೆ ರಾಮನರಸಿಂಹಯ್ಯ ಎಂ ಶಾಮರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ	ಅವಾ/ ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1909	
ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಸಾಧಕ ಪತ್ರಿಕೆ	ಅವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1909-23	
ಕರ್ನಾಟಕ ಜ್ಞಾನ ಮಂಜರಿ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1875	ಭಿಕಾಣಿ ಹರಿ ಸಾಮಂತ
ಕರ್ನಾಟಕ ಜೀವನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1916	ಡಿ ವಿ ಜಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಟೈಮ್ಸ್	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908	
ಕರ್ನಾಟಕ ಟೈಮ್ಸ್	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1930-35	ಎಚ್ ಎಸ್ ಶಿವಲಿಂಗಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಧನಂಜಯ	ದಿನ	ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ	1910-30	ಎಂಕೃಷ್ಣ ರಾವ್

1	2	3	4	5
ಕರ್ನಾಟಕ ನಂದಿನಿ	ಮಾ	ನಂಜನಗೂಡು	1916	ಎನ್ ತಿರುಮಲಮ್ಮ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸವಜೀವನ	ಮಾ	ವಿಜಾಪುರ	1928	ಫ ಗು ಹಳಕಟ್ಟೆ, ಬಿ ಸಿ ಪುರಾಣಕ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರ	ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ/ಧಾರವಾಡ	1883-1906	ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟೆ, ದೇ ಹೊನ್ನಾ ಪುರಮಠ
ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ (ಕ ಇಂ)	ಪ/ವಾ	ಮೈಸೂರು/ಬೆಂಗಳೂರು	1865-68	ಸಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ		ಮೈಸೂರು	1874	
ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು	ಮಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1925-29	ವೈ ನಾಗೇಶ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಟಿ ವೀರಮಲ್ಲಪ್ಪ
ಕರ್ನಾಟಕ ಬಂಧು	ಮಾ/ವಾ	ಗದಗ	1931-69	ಸಿ ಬಿ ಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ
ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಸೇವಕ	ಮಾ/ವಾ	ವಿಜಾಪುರ	1894	ಶೇಷಗಿರಿ ಕೊಣ್ಣೂರ, ಎಚ್ ಸಾಗರ
ಕರ್ನಾಟಕ ಮಿತ್ರ (ಕ ಮ)	ದಿ	ಬೆಳಗಾವಿ	1920	ಬಿ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್
ಕರ್ನಾಟಕ ವರ್ತಮಾನ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1922	ಸಿ ಪಿ ಸುಂದರರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ವೃತ್ತ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1890-1910	ಫಕೀರಪ್ಪ, ಅನಾಡ ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಾಣಿ	ವಾ	ನಾಗಮಂಗಲ	1925	ಎನ್ ಟಿ ಹಿರಿಯಣ್ಣ
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಲಾಸ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1888	ಎಲ್ ಎಸ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1922	
ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಿಕಾ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1940-78	ಪಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಶೆಟ್ಟಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ	ಆ ವಾ/ವಾ	ವಿಜಾಪುರ	1892	ಎಂ ಗುಂಡೂರಾವ್, ಮೊ. ಹಣಮಂತರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1930-35	ಮಾಧವನ್, ಶ್ರೀಕಂಠಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ ತ್ರೈಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1918-19	
ಕರ್ನಾಟಕ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ ತ್ರೈಮಾ	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	1920	ಎಚ್ ಬಿ ಹೊನ್ನೂರು, ಆರ್ ವೈ ಯಲಗುಡ್ಡ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ		ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1924	ಚಂದೂರ, ಮೂರ್ತಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ ಮ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1954	ಪಿ ಆರ್ ಕಂಠಿ, ವಿ ಎಸ್ ಹಳ್ಳೀಕೇರಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಹಕಾರಿ ಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1922-25	ಎಂ ಎಂ ಬಸರೂರು
ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ಪತ್ರಿಕೆ	ಆರ್ಥ ನಾರ್ಷಿಕ	ಬೆಂಗಳೂರು	1916	ಸಿ ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸುಂದರಿ	ಮಾ	ಹಾವೇರಿ	1922-23	ದೇಸಾಯಿ ಪಾಯಪ್ಪ ಸೋಮಪ್ಪ

1	2	3	4	5
ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಕೌಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಗೈಡ್ಸ್ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1918	ಎ ಡಿ ಆನಂದನ್, ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ಕರ್ನಾಟಕ ಸ್ಕೌಟ್ಸ್	—	ಧಾರವಾಡ	1927	ಬಿ ಟಿ ಚಾರಿ
ಕರ್ನಾಟಕ ಹರಿದಾಸ ಕೀರ್ತನ ತರಂಗಿಣಿ	—	ಬೆಂಗಳೂರು	1927	ಎಂ ರಾಮರಾವ್
ಕರ್ನಾಟಕ ಹಿತೇಚ್ಛು	—	ಬೆಳಗಾವಿ	1886	
ಕೃಷಿಯ ಸುವಾರ್ತೆ	ಮಾ		1937-38	ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್
ಕೃಷಿ ಕಲಾನಿಧಿ	ಪ	ಮೈಸೂರು	1913	
ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಬುಲೆಟಿನ್	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1938-40	ಟಿ ಬಿ ಕೇಶವರಾಯರು
ಕಾಂಗ್ರೆಸ್	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1927	ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ
ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಗ್ರಹ	ಮಾ	ಚಾಮರಾಜನಗರ	1914-38	ಕೆ ವೆಂಕಟರಮಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಕಾದಂಬರಿ ಸಾಗರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು		ಸಿ ಕೆ ಹನುಮಂತಪ್ಪ
ಕಾವ್ಯ ಕಲ್ಪಧ್ರುವ (ಕ/ಸಂ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1892-97	ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಕಾವ್ಯಾಂಬುಧಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1894-95	ಬಿ ಪದ್ಮರಾಜ ಪಂಡಿತ
ಕ್ರಾಂತಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಆರ್ ದಯಾನಂದ ಸಾಗರ
ಕಿಡಿ	ಅರ್ಥ ವಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1949-58	ಪಿ ಶೇಷಪ್ಪ
ಕೀರ್ತಿ ಕಿರಣ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1943-50	ಜಿ ಎ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿ
ಕುಂಚಿಟಿಗರ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1930	ಎಂ ಸಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯ
ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ, ಜಮಖಂಡಿ, ವಿಜಾಪುರ	1947-75	ಬಾಬುರೇಡ್ಡಿ, ವಿ ತುಂಗಲ, ಮ ಕೋಕಟಿನೂರ
ಕುರುಬಕುಲ ಕೀರ್ತಿ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1934	ಎಂ ಎನ್ ಲಿಂಗಪ್ಪ
ಕುರುಬರ ಜಗತ್ಪಾವನ	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1927-31	ಎಂ ಎನ್ ಲಿಂಗಪ್ಪ
ಕುರುಬರ ಪತ್ರಿಕೆ	—	ಮೈಸೂರು	1928	ನೀಲಗಿರಿ ಜಿ ಸಂಜೀವಯ್ಯ
ಕುರು ವಿಜಯ	ವಾ	—	1913	ನೀಲಗಿರಿ ಜಿ ಸಂಜೀವಯ್ಯ
ಕೇಸರಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1928-33 1947	ವಿ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಕ್ಷೇಮ ಸಮಾಚಾರ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1912	ಕಾವ್ಯಾನಂದ (ಪುಣೇಕರ್)
ಕೈಗಾರಿಕೆ	ಮಾ	ಕೋಲಾರ	1935	ಫಾ ಜೆ ಜೆ ಎಂ ಪುರ್ವಾಡೋ
ಕೈಸ್ತ ಮತಾಭಿಮಾನಿ	ವಾ	—	1931	ಜೆಡ್ ಇರ್ಬುಕಾ
ಕೈಸ್ತ ಸಭಾಪತ್ರ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1867-19	ಸಿ ಸ್ಪೊಲ್ಲ, ಜೆ ಜೆ ಬ್ರಿಗೇಲ, "ವತ್ಸ"
ಕೈಸ್ತ ಹಿತವಾದಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1924-32	ಐ ಎಲ್ ಜೋಶುವಾ ಜತ್ತಣ್ಣ
ಕೊಡಗು	ವಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1920	ಕೆ ಬಿ ಕಾಳಪ್ಪ, ಪಂ ಐ ಬೆಳ್ಳಪ್ಪ

1	2	3	4	5
ಕೊಡಗು ಚಂದ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1883-85	ಮೈಸೂರು ರಂಗರಾವ್
ಕೊಡಗು ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1939-41	ಬಿ ಆರ್ ಸುಬ್ಬಾಯ
ಕೊಡಗು ಬೋಧಿನೀ	ಮಾ	ಅಮ್ಮತ್ತಿ (ಕೊಡಗು ಜಿ)	1925	ಆಬ್ದುಲ್ ಜಿ ಖಾನ್
ಕೊಡಗು ವೃತ್ತಾಂತ	ವಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1921	ಸಿ ಎಂ ಪೂಜಿಚ್ಚ
ಕೊಡಗು ಸಮಾಚಾರ	ವಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1952-54	ಬಿ ಕೆ ಎಸ್ ಮೂರ್ತಿ
ಕೊಡಗು ಸಹಕಾರ ಬಂಧು	ಮಾ	ಕೊಡಗು	1941-62	ಪಿ ಪಿ ಬೆಳ್ಳಪ್ಪ
ಕೊರವಂಜಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942-67	ಎಂ ಶಿವರಾಮ, ಟಿ ಜಿ ರವಿಕುಮಾರ
ಖಾದಿ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1928	ಮಂಜಪ್ಪ ಹರ್ದೇಕರ
ಗರ್ಜನೆ	ಮಾ	ಗದಗ-ಬೆಟಗೇರಿ	1950-51	ಪ ಲೋಕ ಬಂಕಾಪುರ
ಗಂಕೆ	—	ಮೈಸೂರು	1935	ಎಸ್ ಎಲ್ ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ
ಗೃಹವೈದ್ಯ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938	ಎ ಎಂ ಹಲಸೀಕರ
ಗಾನವಾಹಿನಿ	ಮಾ	ಮಂಡ್ಯ	1950-51	ಕೆ ಎಸ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ
ಗಾಯನ ಗಂಗಾ	ದ್ವೈಮಾ ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1959	ಆರ್ ವಿ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಗನಾಯಿ
ಗ್ರಾಮ ಜೀವನ	—	ಬೆಂಗಳೂರು	1927	ಎಂ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಗ್ರಾಮಜೀವನ	ಮಾ	ಕುಮಟಾ	1956-64	ಲಿಂಗೇಶ ಶರ್ಮಾ
ಗ್ರಾಮಜೀವನ ಅರ್ಥ	—	ಮೈಸೂರು	1928	ಎಂ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಗ್ರಾಮ ಸುಧಾರಣೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಪಿ ಎಸ್ ಶರ್ಮಾ
ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕ	—	ರಾಮದುರ್ಗ	1925-29	ಮುದಕವಿಯ ಮಹಾದೇವನಾಯ್ಕ
ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕ	ಮಾ	ಅಂಕೋಲಾ		ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಾಯ್ಕ
ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕಿ	ಪ	ಅರಸೀಕೆರೆ	1950	ಯಶೋಧರಾ ದಾಸಪ್ಪ
ಗ್ರಾಮ ಸೇವಕಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು	1934-36	ಎನ್ ಖಂಡ್ರಯ್ಯ
ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿಯು	—	ಎಲಿಹಡಲಗಿ, ಅಥಣಿ	1927	ಜಿ ಎಸ್ ಪಾಟೀಲ
ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947-48	ಜೀರಿಗೆಕಟ್ಟಿ ಬಸವಪ್ಪ
ಗ್ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ ಮತ್ತು ಸಹಕಾರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948-51	ಕೆ ಸಿ ಚೌಡಪ್ಪ ರೆಡ್ಡಿ
ಗೀತಾ ನಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1937-50	ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಗೀತಾವಾಣಿ	ಮಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1955	ಜೀರಿಗೆಕಟ್ಟಿ ಬಸವಪ್ಪ, ದೇವುಡು
ಗುರುದೇವ	ಮಾ	ಹುಮುಚ	1957	ಕುಂದ ಕುಂದ ವಿದ್ಯಾವೇದಸ್ವಾಮಿ

1	2	3	4	5
ಗೆಳೆಯ	—	ಕೋಳಿವಾಡ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ)	1929	ವಿ ಕೃ ಕೋಳಿವಾಡ
ಗೋಕುಲ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಕಳಸ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ
ಗೋಪಾಲ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1939-41	ಕೆ ಎಸ್ ನರಸಿಂಹಯ್ಯ
ಗೋರಕ್ಷಣ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1949-52	ಎಂ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಗೋಸೇವಕ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1925	ಗೋಪಾಲ ಎ ದೇಶಪಾಂಡೆ
ಚಂದ್ರಿಕಾ	ಮಾ	ಬಾಗಲಕೋಟೆ	1896	ಕರೂರು ರಾಘವ ಭಟ್
ಚಂದ್ರೋದಯ (ಕಲ್ಲಚ್ಚು)	ವಾ/ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1877-1953	ಪಂಡಿತ್ಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಜಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಚಲಚಿತ್ರ	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1956-58	
ಚಾತುರ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1909	ಬಿ ಜನಾರ್ದನರಾಯರು
ಚಿಂತಾಮಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908	
ಚಿಂತಾಮಣಿ ಅಭ್ಯುದಯ	ಮಾ	ಚಿಂತಾಮಣಿ (ತುಮಕೂರು ಜಿ)	1920	ತಹಸೀಲದಾರ
ಚಿಕ್ಕಿತ್ಸಕ	—	—	1903	ಗಂಗಾಧರ ರಾವ್
ಚಿತ್ರ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1937-39	ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ, ವಿ ಆರ್ ಕೋಳ್ಯೂರ್‌ಕರ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ (ಇಂ ಕ)	ದಿ ವಾ	ಮೈಸೂರು	1928-38	ಎಚ್ ಕೆ ವೀರಣ್ಣ ಗೌಡ, ಎನ್ ಜಿ ಸಂಜೀವಯ್ಯ
ಚಿತ್ರಗುಪ್ತ	ದಿ/ಮಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955-66	ಎಂ ಎಸ್ ಭಾರದ್ವಾಜ, ಎ ಆರ್ ತಿರುಮಲೈ
ಚಿತ್ರವಾಣಿ	ಮಾ/ಪಾ	ಮಂಗಳೂರು	1952	ಕುಮಾರ ಮಂಗಳೂರು
ಚಿತ್ರವಾಣಿ	ಪಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1944	ಸಿ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ, ಎಸ್ ರಾಮನಾಥನ್
ಚಿತ್ರಾ	ಮಾ/ಪಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಎಸ್ ನರಸಿಂಹಯ್ಯ
ಚಿತ್ರ ಸಮಾಚಾರ (ಇಂ ಕ)	ಮಾ/ಪಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938-49	ಎಚ್ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ
ಚಿರಾಯು	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1954	ಎಂ ಎಸ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಚಿನ್ನ ಬಸವೇಶ್ವರ (ಕ ಇಂ)	ವಾ	ತುಮಕೂರು	1926	ಕೆ ಸೈಯದ್, ಎಸ್ ಹುಸೇನ್
ಚಿನ್ನ ರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕು ವರ್ತಮಾನ	ಪ	ಚಿನ್ನ ರಾಯಪಟ್ಟಣ	1918	
ಚಿಲುನನಾಡು	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು		ಸಿ ಎನ್ ಸ್ವಾಮಿ
ಚೀತನ	ಮಾ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ/ಕುಷ್ಟಗಿ	1948	ಟಿ ಆರ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಜೈತನ್ಯ	ಮಾ	ಇಳಕಲ್ (ಧಾರವಾಡ)	1931	ಶಿವಶಂಕರರಾವ್

1	2	3	4	5
ಚೈತನ್ಯ ಕುಸುಮಾವಳಿ	ಮಾ	ಧರ್ಮಸ್ಥಳ(ದ. ಕ.)	1934	
ಭಾಯಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942	ಬಿ ಎಸ್ ವೆಂಕಟ್ರಮಣ
ಜಗನ್ನೋಹಿನೀ	ಅರ್ಧವಾರ	ಮೈಸೂರು	1911	ಎಸ್ ರಾಮನಾಥಯ್ಯ
ಜನಜೀವನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1912	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ
ಜನಜೀವನ	ದಿ	ಮಂಡ್ಯ	1956	ಎಂ ಸಿ ಮಾದೇಗೌಡ
ಜನಜೀವಾಳ	ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1948	ಬಿ ಎಂ ಬಾಗಲಕೋಟೆ
ಜನತಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1941	ಎ ಕೇಶವ
ಜನತಾ ಬಂಧು	—		1956	ಪಡಕ್ಷರ
ಜನಪದ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು (ದ. ಕ.)	1950	ನಾರಾಯಣ ಕಲ್ಲೆ
ಜನಪ್ರಗತಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952	ರಾಮಚಂದ್ರ, ಉಚ್ಚಿಲ, ಬಿ ಎನ್ ಗುಪ್ತ
ಜನಪ್ರಿಯ	ದ್ವೈಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954	ಮುನಿಪಾಲರಾಜು
ಜನಪ್ರಿಯ	ದಿ	—	1955	ಆರ್ ಕೆ ನಾಯ್ಕ
ಜನಪ್ರೇಮಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954-55	ಎಫ್ ಐ ಅಲಸಿಯಾದಾಸ್ ಪಿಂಟೋ
ಜನಮತ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1956	ಕಳಸ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ
ಜನಯುಗ	ಪ/ವಾ	ಕಟಿಪಾಡಿ (ದ. ಕ.)	1952-53	ಎಂ ವಿ ಹೆಗಡೆ
ಜನವಾಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1951	ಎಂ ಸಿ ಪದ್ಮನಾಭ ಶರ್ಮ
ಜನವಾಣಿ	ದಿ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು, ಮುಂಬಯಿ	1933-41	ಬಿ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಸಿ ಆರ್ ರೆಡ್ಡಿ
ಜನಶಕ್ತಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಸಿ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಜನಸೇವಕ	ವಾ	ಅಂಕೋಲಾ	1955-72	ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಅಮ್ಮಂಬಳ ಆನಂದ
ಜನಸೇವಕ	ದಿ	ದಾವಣಗೆರೆ	1924	ಕೆ ಗುರುಪಾದಪ್ಪ
ಜನ ಹಿತೈಷಿಣೀ	ಪ	—	1912	ಎಂ ಎಸ್ ಧರಣೇಂದ್ರಯ್ಯ
ಜನ ಹಿತೋಪಕಾರಿಣಿ	ದಿ	ಮೈಸೂರು		
ಜನ್ಮಭೂಮಿ	ವಾ	ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ	1928-29	ಚಿನ್ನ ಭಂಡಾರದ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಜನ್ಮಭೂಮಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1930-36	ಬಿ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ
ಜನ್ಮಭೂಮಿ	ವಾ	ಮಡಿಕೇರಿ (ಕೊಡಗು)	1931-62	ಕೆ ಎ ಸೋಮಣ್ಣ, ಎಂ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಜಯ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (ಧಾರವಾಡ)	1928	ಎಸ್ ಭೀಮಾಚಾರ್
ಜಯಂತಿ	ಮಾ/ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1938	ಬಿಟಿಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ, ಎಚ್ ವಿ ಮೆಳ್ಳಿಗಟ್ಟಿ
ಜಯ ಕರ್ನಾಟಕ	ಮಾ/ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1947-70	ಆಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್, ದ ರಾ ಬೇಂದ್ರೆ

1	2	3	4	5
ಜಯಮಾಲಾ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1935-47	ಎಂ ಕೆ ಬಾಬು, ಪಿಂಟೋ
ಜಯ್ ಹಿಂದ್	ವಾ/ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (ಧಾರ)	1939-47	ಎಸ್ ವಿ ಮನಗೋಳಿ
ಜಾಗೃತಿ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1947	ಖಾದ್ರಿ ಶಾಮಣ್ಣ
ಜಾಹೀರಾತು ಮತ್ತು ಸಮಾಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955	ಟಿ ಆರ್ ಗೋವಿಂದ
ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925	ಎಸ್ ಆರ್ ರಾಮಯ್ಯ
ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶ	—	ಬೆಳಗಾವಿ	1855	—
ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕಾಶ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1910	—
ಜ್ಞಾನಾಂಜನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908	ಪ್ರಕಾಶಕ: ಅನಂದ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯ
ಜ್ಞಾನಾಂಜನ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1919	ಎಸ್ ಎಸ್ ಪೆಟಿಕರ
ಜ್ಞಾನೋದಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1912	ಪ್ರಕಾಶಕ: ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗ ಸಭಾ
ಜ್ಞಾನೋದಯ	ಪ	ಮೈಸೂರು	1921	ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶ್ರೀಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಜ್ಞಾನೋದಯ	ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1897	ಬ್ಯಾಡಗಿ ಶೇಷಗಿರಿಯಪ್ಪ
ಜ್ಞಾನಲಾಮುಖಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು		ಸಿ ಎಸ್ ಸತ್ಯ, ಕೆ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ
ಜನಮತ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ (ಕ/ಸಂ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1933-34	
ಜನಮತಾದರ್ಶ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1898	ರಾಮಣ್ಣ ನಾಗ್ತಿ
ಜಿನವಾಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1951-74	ಎಂ ಸಿ ಪದ್ಮರಾಜಶರ್ಮಾ, ಎಂ ಸಿ ಜಯಕೀರ್ತಿ
ಜಿನವಿಜಯ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1905-34	ಅಣ್ಣಪ್ಪ ಫ ಚೌಗುಲೆ
ಜೀವಜಲ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952-53	ಆರ್ ಗ್ರೀನ್ ಫೀಲ್ಡ್, ಬಿ ಸುಮಂತ
ಜೀವಜಲ	ಮಾ	ಮಳವಳ್ಳಿ (ಮಂಡ್ಯ)	1953	ಕೆ ನ್ಯೂಟನ್
ಜೀವನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1940-77	ಮಾಸ್ತಿ, ದ ರಾ ಬೇಂದ್ರೆ
ಜೀವನ ಪ್ರಕಾಶ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1953	ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರೇಮಾ
ಜೀವನ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1956	ಬಿ ಡಿ ಮೂಗಿ, ಎಸ್ ಹಿರೇಮಠ
ಜೈನ ತರಂಗಿಣಿ	ಮಾ		1921	
ಜೈನ ಬಂಧು	ಮಾ	ಕೊಕ್ಕರೆ (ದ. ಕ.)	1911-14	ಎಸ್ ಎ ನಾಥರಾಜಯ್ಯ
ಜೈನ ಹಿತೈಷಿಣಿ	—	—	1906	
ಜ್ಯೋತಿ	ಪ/ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1950-59	ಬಿ ಎಸ್ ಭಾಸ್ಕರೇಂದ್ರ, ಎಂ. ರಾಮನಾಥ

1	2	3	4	5
ಜ್ಯೋತಿ	ಮಾ		1954	ಕುಪ್ಪೇರಾವ್
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ	ಮಾ	ಧರ್ಮಸ್ಥಳ	1957	ಕೆ ಎಸ್ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕಲ್ಪಧ್ರುಮ	ಮಾ	ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ	1926-28	ಪಿ ಕೆ ಜೋಶಿ, ಕೆ ಎನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಕಿರಣ	ಮಾ	ಗುರುವಿನಹಳ್ಳಿ	1948	ಗುರುಜೀವಾರಾಧ್ಯ
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವಿಚಾರ ಸಾಗರ	ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1932	ಸಿ ಲಿಂಗಾ ಜೋಯಿಸ್
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908	ಡಿ ರಾಮಾ ಜೋಯಿಸ್
ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಗ್ರಹ			1910-50	
ಟ್ರೊಥ್ (ಇ)	ಅರ್ಧವಾರ	ಬೆಂಗಳೂರು	1919	ಕೆ ಎನ್ ಸ್ವಾಮಿ, ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಟ್ರೀಡ್ ರಿಪೋರ್ಟರ್ (ಇ/ಕೆ)		ಬೆಂಗಳೂರು	1935	ಜಿ ಆರ್ ರೇವಣ್ಣ
ತಂದೆನಾಡು (ಇ/ಕೆ)	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1931	ಜೆ ಭೀಮರಾವ್
ತಕ್ಷ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ	ಮಾ	ಕವುತಾಳ (ಬಳ್ಳಾರಿ)	1908	ಜೆ ಭೀಮರಾವ್
ತಕ್ಷ ವಾದ	ಮಾ	ಗದಗ	1954	ಜಯರಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮಳಗಿ
ತರಂಗ	ಮಾ	ಗದಗ	1951	
ತರಂಗಿಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955	ಕೆ ಗಣಪತಿ ಶರ್ಮಾ
ತರುಣ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1951	ಕೆ ರಾಮದಾಸ ನಾಯಕ
ತರುಣ ಕರ್ನಾಟಕ	ವಾ	ಬೈಲಹೊಂಗಲ		ಬಿ ಎಸ್ ಪಾಟೀಲ
ತರುಣ ಕರ್ನಾಟಕ	ವಾ/ದಿ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1929-53	ಎಲ್ ಎಸ್ ಪಾಟೀಲ
ತರುಣ ವಾಣಿ		ಬೆಂಗಳೂರು	1942	ಎನ್ ಎಸ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರ
ತಾಯಿನಾಡು	ವಾ/ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1927-67	ಪಿ ಆರ್ ರಾಮಯ್ಯ, ಆರ್ ಎಸ್ ನಾರಾಯಣ
ತಾರಕೋದಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1923	ಪ್ರಕಾಶನ: ಜಗದ್ಗುರು ಸೇವಾ ಸಮಾಜ
ತಿಲಕ ಸಂದೇಶ	ವಾ/ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1918	ದ ಕೃ ಭಾರದ್ವಾಜ
ತ್ರಿಭಾಷಾ ನಿರ್ವಾಣವಚನ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಪ		1927	ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾಸಾಗರ ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್
ತ್ರಿವೇಣಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1933-37	ಟಿ ನಾರಾಯಣ ಭಟ್, ಎಂ ಬಾಬುರಾವ ಪ್ರಭು
ತ್ರಿಶೂಲಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1932	ಎಂ ಸಿ ಲಿಂಗೇಗೌಡ
ತುಣುಕು ಮಿಣುಕು	ಮಾ	ಕೊಡಿಯಾಲಬೈಲು (ದ. ಕೆ.)	1928	ಎಂ ಪಿ ಭಟ್, ಆ ಶೇಷಪ್ಪಯ್ಯ
ತುತ್ತೂರಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1952	ರಾ ಮೋ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ತುಮಕೂರು ವರ್ತಮಾನ	ವಾ	ತುಮಕೂರು	1917-54	ಕೆ ರಂಗೈಯ್ಯಂಗಾರ್

1	2	3	4	5
ದಕ್ಕನ್ ಪ್ರಭಾತ ದಲಿತ ಬಂಧು	ವಾ ಮಾ/ಪ	ರಾಯಚೂರು ಬೆಂಗಳೂರು	1940 1952-56	ಸಿ ಆರ್ ರಾಜೋಟಿಯು, ಎಸ್ ಶರ್ಮ ಎಸ್ ಗೋಪಾಲ ಸಾಲೆನ್ನ, ಕೆ ಗುರುದತ್ತ
ದರ್ಶನ ದಾಂಪತ್ಯ ಜೀವನ ದಾಸವಾಣಿ	ವಾ ಮಾ ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಾಪುರ ಮಂಗಳೂರು	1956 1951-56	ಎಂ ಬಿ ದೇಸಾಯಿ ಡಾ ಡಿ ವಿ ರಾವ್ ಬಿ ಕೇಶವದಾಸ
ಡಿ ಜರ್ನಲ್ ಆಫ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ (ಕ/ಇ)	—	ಧಾರವಾಡ	1934	ಎಸ್ ಎಸ್ ನೆಗಳೂರು
ದಿವ್ಯ ಜೀವನ ದಿವ್ಯ ಜ್ಯೋತಿ ದೀರ್ಘಾಯು	ಮಾ ಮಾ ತ್ರೈಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರು ಮಂಗಳೂರು/ ಬೆಂಗಳೂರು	1957-61 1928-71 1954	ವೈ ನರಸಪ್ಪ ಎ ವಾಸುದೇವಯ್ಯ ಎಂ ಆರ್ ಭಟ್, ಎಂ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ದೀನಬಂಧು	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1928-32	ಟಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ಕೆ ಎನ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ದೀನವಾಣಿ ದೂತ	ವಾ ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು ಡೋರನಹಳ್ಳಿ (ಮೈಸೂರು ಜಿ)	1928 1925	ಬಿ ಸಿ ರಂಗಪ್ಪ ದಯಾನಂದ ಪ್ರಭು
ದೇವಭುಜ ದೇವಾಂಗ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ಮಾ ವಾ	ರೋಣಿ (ಧಾರವಾಡ) ಬೆಂಗಳೂರು	1927-29 1931	ಎಸ್. ಸಿ. ಸಾಲೀಮತ ಎನ್ ಸಿದ್ದ ಲಿಂಗಯ್ಯ
ದೇಶಬಂಧು ದೇಶಬಂಧು	ದಿ/ವಾ ದಿ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು ಬೆಂಗಳೂರು	1926-39 1940-56	ಎನ್ ಸುಬ್ಬ ರಾವ್ ಎನ್ ಎಸ್ ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎನ್ ವೆಂಕೋಬರಾವ್
ದೇಶಭಕ್ತ ದೇಶ ರಂಜನ	ಮಾ ದ್ವೈಮಾ/ ಮಾ/ಪ	ಮಂಗಳೂರು ಮಂಗಳೂರು	1940 1931	ಜಯದೇವಜೀ ಬಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು
ದೇಶಾಭಿಮಾನ ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ	ದಿ ತ್ರೈಮಾ	ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು	1898-1908 1923	ಬಿ ಎಸ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕೆ ಸಂಪದ್ಗಿರರಾವ್, ಕೆ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್
ದೈವತ ದುಂದುಭಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬಾಗಲಕೋಟೆ	1923-39	ರಾಮಾಚಾರ್ಯ ಕಟಿಗೇರಿ
ಧನಂಜಯ	ವಾ/ದಿ/ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1910-36	ಗುರುರಾವ್ ವಾಳ್ವೇಕರ, ಮುದವೀಡು ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ಧನ್ವಂತರಿ	ಮಾ	ವಿಜಾಪುರ	1938	ಅಡ್ಕ ಅನಂತಾಚಾರ್ಯ

1	2	3	4	5
ಧನುರ್ಧಾರಿ	ವಾ/ಪ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ/ ದಾವಣಗೆರೆ	1904-13	ಮಂಜಪ್ಪ ಹರ್ದೇಶಕರ
ಧರ್ಮ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	—	1935	ಬಿ ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣಯ್ಯ
ಧರ್ಮ ತರಂಗಿಣಿ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1911	ಎಚ್. ಎಸ್. ಶಿವಲಿಂಗಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಧರ್ಮ ಪ್ರಕಾಶ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1932	ಜಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ಸೀತಾರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಧರ್ಮ ಪುರುಷಾರ್ಥ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1936	ಪಿ ತಾತಾಚಾರ್ಯ, ಆರ್ ಎಂ ಮುನವಳ್ಳಿ
ಧರ್ಮ ಬೋಧ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1948-67	ವೆಂಕಟರಮಣಾಚಾರ್ಯ, ಕೆ ರಾಜಗೋಪಾಲ
ಧರ್ಮ ವಿಚಾರ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1913	ಎ ಮಹದೇವಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎಸ್ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ
ಧರ್ಮ ಸಂಜೀವಿನೀ	ಮಾ	ರಾಯಚೂರು	1924	ಬಸವರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮುಸ್ತಿ
ಧರ್ಮ ಸಂದೇಶ	ಮಾ/ ಧೈರ್ಮಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955-65	ಡಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್
ಧರ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ			1928	
ಧಾರವಾಡ ವೃತ್ತ (ಕ/ಮ)	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1890-1929	ಅನಾಡ ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪ
ಧಾರಿಣಿ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1934	ಜಿ ಎಸ್ ಶಣೈ, ಆರ್ ಎಸ್ ಶಣೈ
ನಂದಾದೀಪ	ಮಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1955-58	ಬಿ ಎಸ್ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ
ನಂದಿನಿ	ಮಾ/ವಾ	ಗೋಕರ್ಣ, ಶಿರಸಿ	1926-42	ಎಸ್ ವಿ ಭದ್ರಿ ಡಿ ಎಸ್ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ನಂದಿನಿ	ಮಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1949	ವಿ ಕೆ ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ
ನಂದಿನಿ	ಧೈರ್ಮಾ/ಮಾ	ಶಿವನೊಗ್ಗ	1951	ಜಿ ಆರ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್, ವೈ ಕೆ ತಿಮ್ಮರಸಯ್ಯ
ನಗುವನಂದ	ಧೈರ್ಮಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1933-64	ಬಿ ರಂಗನಾಥರಾವ್, ಕೆ ರಂಗನಾಥರಾವ್
ನಡೆಗನ್ನಡಿ	ವಾ	ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು	1899-1908	ಎಂ ಎಸ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ನಮ್ಮನಾಡು	ಪ	ಮೈಸೂರು	1947	ಬಿ ಎನ್ ಆರಾಧ್ಯ
ನಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕ	ಮಾ	ಶಂಕರಪುರ, ಬೆಂಗಳೂರು	1936-48	ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ
ನಮ್ಮ ರೈತರು	ಮಾ	ಮಂಡ್ಯ	1953	ಕೆ ಆರ್ ಲಿಂಗಪ್ಪ
ನಮ್ಮ ವಾರ ಭವಿಷ್ಯ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಪಂಡಿತ ಲಾಲ

1	2	3	4	5
ನರಸಿಂಹ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1940-49	ದೀಕ್ಷಿತ ರಾಮಚಂದ್ರ
ನವ ಕರ್ನಾಟಕ	ವಾ	ವಿಜಾಪುರ	1920-57	ಫ ಗು ಹಳಕಟ್ಟಿ, ಬಲದೇವ ವರ್ಮ
ನವ ಜೀತನ	ಮಾ/ವಾ	ಸಿರಸಿ/ಸಾಗರ/ಸೋರಬ	1939-56	ರಾಮಚಂದ್ರ ವಾಲಗಳ್ಳಿ, ಎಚ್ ಸೀತಾರಾಮ್
ನವ ಜೀವನ	ಮಾ	ಬಬಲೇಶ್ವರ (ವಿಜಾಪುರ ಜಿ)	1928	ಬಿ ಸಿ ಪುರಾಣಿಕ
ನವ ಜೀವನ	ಮಾ/ತೈಮಾ	ಸುರತ್ಕಲ್	1949-50	ಪಾವಂಜಿ ಎಂ ಸಾಲಿಯಾನ
ನವ ಜೀವನ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1954	ಶೀವೋತ್ತಮ ನಾರಾಯಣ
ನವ ಜೀವನ	ದಿ/ಆರ್ಥವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1929-35	ಸಿ ಎ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್
ನವ ಜ್ಯೋತಿ	ಪ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1949	ಬಿ ಅನಂತಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ
ನವನೀತ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1926	ಪಂಡಿತ ಕವಲಿ
ನವನೀತ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1920	ಕೆ ಟಿ ಬೇಟೆಗೇರಿ, ಜಿ ಬಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ನವನೀತ	ಮಾ	ಬ್ಯಾಡಗಿ	1926-28	ಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರಪ್ಪ
ನವ ಭಾರತ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1938-44	ಟಿ ಬಿ ಕೇಶವರಾವ್
ನವ ಭಾರತ	ದಿ/ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1942	ಕೆ ವಿ ಶೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ವಿ ಎಸ್ ಕುಡ್ಡ
ನವಯುಗ	ವಾ	ಉಡುಪಿ	1921-76	ಕೆ ಹೊನ್ನಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ, ಎಂ ವಿ ಹೆಗಡೆ
ನವಯುಗ	ದಿ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1948-55	ತಿ ರು ನೆಸ್ಸಿ
ನವಶಕ್ತಿ	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1952	ಕೆ ಎಂ ಜಿ ಹುಸೇನ್
ನವಶಕ್ತಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935	ಕೆ ಸಿಂಗಲಾಚಾರ್
ನವಶಕ್ತಿ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ/ಮಂಗಳೂರು	1938	ಪಿ ಎನ್ ಬಿ ರಾಮಚಾರ್
ನವ ಸಂಜೀವ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1934	ಹೊಳೆಬಸವ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶರಣ ತೆಲಗಿ
ನವೀನ ಭಾರತ	ಪಾ	ವಿಜಾಪುರ	1922	ಧಾರವಾಡಕರ ಯಲಗುಡ್‌ರಾವ್
ನೈತ್ಯ ಭಾರತಿ	ತೈಮಾ	ಹಂಪಿಭಾವಿ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ)	1954	ಮಲ್ಲಾರಿ ಎಂ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ನಾಗರ ನಾಗರಿ	—	ಹೊಸಪೇಟೆ	1957	ಎಸ್ ಸರೋಜ್ವರ
ನಾಗರಿಕ	ವಾ	ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ/ ರಾಯಚೂರು	1947	ಎಸ್ ಹನುಮಂತರಾವ್
ನಾಗರಿಕ	ವಾ	ಹೊನ್ನಾವರ/ ಕಾರವಾರ	1948	ಎಸ್ ಕೆ ಪೈ

1	2	3	4	5
ನಾಗರಿಕ	ದೈ	ಗದಗ/ಬಾಗಲಕೋಟೆ/ ಹೊಸಪೇಟೆ	1955	ಬಿ ಎಚ್ ಹೊಂಬಾಳೆ
ನಾಡಕಹಳೆ	ಮಾ	ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ	1950	ಕಾಳಿಂಗಯ್ಯ ಪುಟ್ಟಯ್ಯರಾವ್
ನಾಡಗುಡಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1938-39	ಪಿ ಮುರದರಿ ರಾವ್
ನಾರದ	ವಾ/ಪಕ್ಷ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955	ಸಿ ಎಚ್ ಸುಬ್ಬಯ್ಯ
ನಾರದನ ಸಂಚಾರ	—	ಬಳ್ಳಾರಿ	1920-30	ಕರಿಬಸವ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ನ್ಯಾಯವಾಣಿ	—	ಸೋರಬ	1953	ಎ ವಿ ಕದಂ
ನ್ಯಾಯ ಸಂಗ್ರಹ	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1868-69	ಯು ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ನ್ಯಾಯಾಧಿಕರಣ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1877	ಎಂ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ನಿಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕ ಆಯುರ್ದೇದ	ತೈಮಾ	ವಿಜಾಪುರ	1938	ಎ ಅನಂತಾಚಾರ್ಯ
ನಿರೀಕ್ಷಕ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1949	ಎಂ ಗೋವರ್ಧನರಾವ್
ನಿಸರ್ಗ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	—
ನಿಸರ್ಗ ಚಿಕಿತ್ಸೆ	ತೈಮಾ	ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ)	—	ಶಾಮರಾವ ಚಿತ್ರಗಾರ
ನೀಲಕಂಠ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಬಸವನ ಬಾಗೇವಾಡಿ	1910	ವೀರಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ದುಂಡಪ್ಪ
ನೂತನ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1952	ಎಚ್ ಆರ್ ಕಿದಿಯೂರ
ನ್ಯೂ ಎರಾ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1936	ಪಿ ಎಂ ಶಾಮರಾವ
ನೇಚರ ಕ್ಯೂರ್	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1928	ಎಂ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ನೇಗಿಲ ಯೋಗಿ	ಮಾ	ಹಾಸನ	1949	ಜಿ ಎಚ್ ರಂಗಪ್ಪ
ನೇತಾಜಿ	ದಿ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ/ದಾವಣಗೆರೆ	1948	ಇಟಿಗಿ ವೇದಮೂರ್ತಿ
ದೇಶೀಯ ಮಿಷನರಿ ಪತ್ರಿಕೆ	ತೈಮಾ	—	1914	—
ದೇಶಬಂಧು	ದಿ/ಪ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1930	ಬಿ ಎಸ್ ಪಾವಟೆ
ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಪ್ರಭಾ	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1927	ಎಸ್ ಪಿ ಮಹದೇವಯ್ಯ
ಪಂಚಾಮೃತ	ಮಾ	ಹಿಚಕಡ (ಉ. ಕ.)	1950-53	ವಾಮನ ಅ. ಹೊದಿಕೆ
ಪಂಜು	ವಾ	—	1950	ಬಿ ಕೆ ಪುಟ್ಟರಾಮಯ್ಯ
ಪಟೇಲರ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1928	ಎಚ್ ಕೆ ವೀರಣ್ಣಗೌಡ
ಪಂಡಿತ ಮಂಡಲ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1941	ಕೆ ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ, ಎ ಪಿ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ
ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿ	—	ಮೈಸೂರು	1953	—
ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿ	ತೈಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925	—
ಪಥಿಕ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1956	ಎಸ್ ಆರ್ ಗೋಪಿನಾಥ

1	2	3	4	5
ಪಬ್ಲಿಕ್ ಎಫೇರ್ಸ್ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	—	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ
ಪರಮಾನಂದ ಸಾಧನ	ಮಾ	ಶೀಗೇಹಳ್ಳಿ (ಉ. ಕ.)	1926-32	ಮಂಜುನಾಥ ದೇ. ಹೆಗಡೆ
ಪರ್ಯಾಯ ಪ್ರಕಾಶನೀ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1942	ಬಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್
ಪರಮಾರ್ಥ	ಮಾ		1924	ಎಚ್ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ
ಪರಿಮಳ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952	ಆರ್ ಎಂ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ
ಪರಿಮಳ	ಮಾ	ನಂಜನಗೂಡು	1952	ಆರ್ ಗುರುರಾಜಾಚಾರ್ಯ
ಪರೀಕ್ಷಾ ದರ್ಪಣ	ಮಾ	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	1935	ಜೆ ಆರ್ ಸ್ವಾಮಿ
ಫೋರ್ಟ್ ನೈಟ್ ಪ್ರಾಸಿಕ್ಟಲ್ (ಇ/ಕ)	ಪ	ತುಮಕೂರು	1919	ಕೆ ರಂಗಯ್ಯಂಗಾರ್
ಪ್ರದೀಪ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1956	ಪಿ ಕೋಡಂಡರಾಮ ಪಿಳ್ಳೈ
ಪ್ರದೀಪ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1955-76	ವಿನೀತ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್
ಪ್ರಕಾಶ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1949-69	ಆರ್ ಕೆ ಮೇಣಸಿ, ಆರ್ ಆರ್ ಹಳೇಮನಿ
ಪ್ರಕಾಶ	ವಾ/ಪ	ಉಡುಪಿ	1948	ಅ ಗ ಅಲೈ, ಬಿ ರಾಮಾಚಾರ್
ಪ್ರಕಾಶಿನಿ	ವಾ/ಪ	ಸುರತ್ಕಲ್ (ದ. ಕ.)	1942	ಟಿ ಶ್ರೀಪತಿ, ಕೆ ರಾಜಗೋಪಾಲಚಾರ್
ಪ್ರಗತಿ	ವಾ/ಪ	ರಬಕವಿ (ವಿಜಾಪುರ ಜಿ)	1945	ಜಿ ವಿ ಡಫಳಾಪುರ, ವಿ ಜಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಪ್ರಜಾಬಂಧು	ವಾ/ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1932-35	ವೈ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ
ಪ್ರಜಾಮತ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ/ ಬೆಂಗಳೂರು	1924	ಕೆ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್
ಪ್ರಜಾಮತ	ವಾ	ಮದ್ರಾಸ್/ ಬೆಂಗಳೂರು	1931	ಬಿ ಎನ್ ಗುಪ್ತ, ಮಾ ನಾ ಚೌಡಪ್ಪ
ಪ್ರಜಾಬಂಧು (ಕ/ತೆ)	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1924-30	ಎ ಆರ್ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಪ್ರಜಾಮಿತ್ರ	ದಿ	ಬಬಲೇಶ್ವರ (ವಿಜಾಪುರ ಜಿ)	1926	ಬಿ ಸಿ ಪುರಾಣಿಕ, ವಿ ಎಸ್ ಗುಡಕಟ್ಟಿ
ಪ್ರಜಾವಾಣಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಬಿ ಎನ್ ಮಂಜಯ್ಯ
ಪ್ರಜಾವಾಣಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಬಿ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ
ಪ್ರಾಣಿದಯೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933-36	ಗುಂಡೂರಾವ್ ಖಾದ್ರಿ
ಪ್ರಾಣಿದಯಾ ಪ್ರಚಾರಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1936	ಗುಂಡೂರಾವ್ ಖಾದ್ರಿ
ಪ್ರಾರ್ಥನೆ (ಕ/ಇ/ಮ)	ಪ	ಬೆಳಗಾವಿ	1928	—
ಪ್ರತಿನಿಧಿ	ವಾ	ಬೀರೂರು	1947	ವಿ ಎಸ್ ಶಿವಲಿಂಗ ಮೂರ್ತಿ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬ	ಪ	ಹೊಸಕೋಟೆ	1953	ಎನ್ ಎಸ್ ಶೆಟ್ಟಿ

1	2	3	4	5
ಪ್ರತಿಭಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1939	ಆರ್ ನಾರಾಯಣ ಆಯ್ಯಂಗಾರ್
ಪ್ರತಿಭಾ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1940	ಬಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ
ಪ್ರತಿಭಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಬಿ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿ
ಪ್ರಪಂಚ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1947	ಬಿ ನರಸಪ್ಪ
ಪ್ರಪಂಚ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1955	ಪಾಟೀಲ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ
ಪ್ರಬೋಧ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1918-28	ಎಸ್ ಎಸ್ ಬಸವನಾಳ
ಪ್ರಬೋಧ	ಮಾ	ದೂರ್ವಾಸಪುರ (ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ)	1942	ಗುಂಡ್ಲಿ ಆರ್ ಎಂ ಭಟ್
ಪ್ರಬೋಧ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು/ಮುಂಬೈ	1930	ಪ್ರ: ಕನ್ನಡ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಳಿ
ಪ್ರಭಾತ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1918	ಮೈ ಬಿ ಜಠಾರ
ಪ್ರಭಾತ	ವಾ/ದಿ	ಮಂಗಳೂರು	1935-78	ಕೆ ವಿ ಶೆಣೈ, ಹೆಚ್ ಎಂ ಕಾಮತ್
ಪ್ರಭಾತ	ಮಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1948-55	ಐ ಎಂ ಮುತ್ತಣ್ಣ, ಕುಶಾಲಪ್ಪ
ಪ್ರವಾಸಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1953-54	ಕೆ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಬಿ ಈಶ್ವರ ಭಟ್
ಪ್ರವಾಹ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1951	ಎನ್ ಎಂ ಎ ರಾವ್
ಪ್ರವಾಹ	ಮಾ	ದಾವಣಗೆರೆ	1951	—
ಪ್ರಸಂಗ	ಮಾ	ಬಂಟ್ವಾಳ	1916-18	—
ಪ್ರಸಾದ	ಮಾ	ಗದಗ	1939	ತಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಪಾಂಚಜನ್ಯ	ಮಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947	ರುಕ್ಮಿಣಿಯಮ್ಮ
ಪಾಪಚ್ಚಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಕುಮಾರ ವೆಂಕಣ್ಣ
ಪ್ರೇಮ (ಕ/ಇ)	ಶೈಮಾ/ಮಾ	ತುಂಗಭದ್ರಾ (ಬಳ್ಳಾರಿ)	1923-29	ತಾರಾನಾಥ
ಪ್ರೇಮ	ಮಾ	ತುಂಗಭದ್ರಾ (ಬಳ್ಳಾರಿ)	1929-34	ತಾರಾನಾಥ
ಪುಷ್ಪಾ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1949	ಕೆ ಪ್ರಭಾಕರ ರಾವ್, ನಂದಶೆಟ್ಟಿ ಕಿದಿಯೂರು
ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಪಂಚ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1947	ಎಸ್ ವಿ ಕುಮಾರ, ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್
ಪುರಾಣ	ಮಾ	—	1927	ಟಿ ಕೃಷ್ಣಚಾರ್
ಪುರಾಣ ಕಥಾವಳಿ	ಮಾ	ಮಧುಗಿರಿ	—	ಗಂಜಾಂ ತಿಮ್ಮಣ್ಣಯ್ಯ
ಪೂರ್ದ ಬೋಧ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1935	ಕೆ ಪ್ರಾಣೇಶಚಾರ್
ಪೌರವಾಣಿ	ದಿ	ಮಂಡ್ಯ	1947	ಎಚ್ ಎಸ್ ದೋರೆಸ್ವಾಮಿ, ಎಂ ವಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

1	2	3	4	5
ಪೌರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1918	ಎಂ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ಫೆಡರಲ್ ಇಂಡಿಯಾ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಎಚ್ ತ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ
ಬಡವರ ಬಂಧು	ಮಾ/ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1931	ಜಾರಪ್ಪ
ಬನಶಂಕರಿ	ಮಾ	ಬನಶಂಕರಿ (ವಿಜಾ ಜಿ)	1927	—
ಬಸವರಾಜ	ಮಾ/ವಾ	ಹಾವೇರಿ	1928	ಚನ್ನ ಬಸಪ್ಪ, ಎಂ ಹಾಲಪ್ಪಣ್ಣ ನವರ
ಬಳ್ಳಾರಿ ಭಾರತಿ	ವಾ/ಮಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1912-15	ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಬೆಂಗಳೂರು ದೇಶೀಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ	ತೈಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1923	ಬೆಂಗಳೂರು ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆ
ಬೆಂಗಳೂರು ಎಕ್ಸ್‌ಪ್ರೆಸ್‌ನರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	—	ಬೆಂಗಳೂರು ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ ಟ್ರಸ್ಟ್
ಬೆಂಗಳೂರು ಟೈಮ್ಸ್ (ಇ/ಕ)	ಡಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1928	ಜುಫಾರಿ, ಖಾದ್ರಿ, ಮೊಹಿಯುದ್ದೀನ್
ಬಾಲಚಂದ್ರ	ಪ/ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು/ ಉಡುಪಿ	1929-42	ಕೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ,
ಬಾಲಚಂದ್ರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952	ಪ್ರ: ತಾರಾ ಪ್ರಕಾಶನ
ಬಾಲಪತ್ರ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1866	ಪ್ರ: ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್
ಬಾಲಪ್ರಕಾಶ	ವಾ	—	1935	ರಂಗನಾಥನ್
ಬಾಲಬಂಧು	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950-59	ಎಸ್ ಡಿ ರಾಮಮೂರ್ತಿ
ಬಾಲಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1921	ವಲ್ಲಭ ಮಹಲಿಂಗ ತಟ್ಟ
ಬಾಲಸಾಹಿತ್ಯ	ಮಾ	ಹುನಗುಂದ	1956	—
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1918	ಆರ್ ಜಿ ಶರ್ಮಾ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935-36	ಕರ್ಮಮಂಗಲಂ ತ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ
ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1907-08	ಪ್ರ: ಶಂಕರಾನಂದ ಸಭಾ
ಭಿಷ್ಣುರ (ಕ/ಮ)	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1955-60	ಆರ್ ಕೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಬೃಹತ್ ಹೋರಾ ಫಲ ಚಿಂತಾಮಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1931	ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾವ್ ಜೋಶಿ
ಬೃಹತ್ ಜ್ಯೋತಿ	ಮಾ	ಜುಮುನಾಳ (ವಿಜಾ ಜಿ)	1911	ಸಿ ನಾಗಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಬುಧಜನ ಮನೋರಂಜಿನಿ	ಮಾ	ತೋವಿನಕೆರೆ (ಹಾಸನ ಜಿ)	1890-94	ಬಿ ಪದ್ಮರಾಜ ಪಂಡಿತ
ಬೆಳಕು	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1943-68	ವಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಎಚ್ ವಿ ಸುಬ್ಬರಾಮಯ್ಯ
ಬೆಳಕು	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1945	ಗೌರೀಶ ಕಾಯ್ಕಿಣ್

1	2	3	4	5
ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಸ್ಕೂಲಬೋರ್ಡ್ ಗೆರೈಟಿಂಗ್	ತೈಮಾ/ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1928-31	ಎಂ ರಾಮಚಂದ್ರನ್
ಬೆಳಗಾವಿ ಸಮಾಚಾರ ಬೋಧಕ-ಬೋಧಿನಿ	ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1860	—
ಬೋಧಕ ಸೇವೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1905	ಬೆಂಗಳೂರು ಬುಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಾಕ್ಟಾಕ್ಸ್ ಸೊಸೈಟಿ
ಬೋಧಾಮೃತ ಬೋಧಿನಿ	ತೈ/ಚಾತುರ್ಮಾರ್ಗಸಿ	ಚಿಕ್ಕ ಬಳ್ಳಾಪುರ	1922	ಎ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಭಕ್ತ ಕೇಸರಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1926	ಶಿವಪುತ್ರ ಸ್ವಾಮಿ
ಭಕ್ತ ಬಂಧು	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1915-47	ಟಿ ಮಂಗೇಶ ರಾವ್
ಭಕ್ತ ವಾಣಿ	ವಾ	ಹಾಸನ	1953	ಎಂ ಸಿ ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಡಿ ಬಸವರಾಜ ಅರಸ್
ಭಕ್ತ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು/ಕೊಪ್ಪಳ ದಾವಣಗೆರೆ	1919-21	ಎಚ್ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ
ಭಕ್ತಿ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1934	ಎಂ ಸಿ ಲಿಂಗೇಗೌಡ
ಭಕ್ತಿ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1909-15	ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಭವರೋಗ ವೈದ್ಯ ಭವಿಷ್ಯ ಬಂಧು	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1916-19	ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಭವಿಷ್ಯ ವಾಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು/ಮಂಗಳೂರು	1906	ದ ಕೃ ಭಾರದ್ವಾಜ
ಭಾಗವತ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925	ಶಿವರಾಮದಾಸ
ಭಾಗ್ಯೋದಯ	ತೈ	ತುಮಕೂರು	1948	ಕೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ
ಭಾರತ ಕೇಸರಿ	ಮಾ	ಕಲಬುರ್ಗಿ	—	ರುದ್ರಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಭಾರತ ದರ್ಶನ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	—	—
ಭಾರತ ಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1914	ಟಿ ಸಂಜೀವಮ್ಮ
ಭಾರತ ನಂದಿನಿ	ವಾ	ಹಾಸನ	1953	—
ಭಾರತ ಪುತ್ರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ರಾಮೇಶ್ವರಿ ಅವಧಾನಿ
ಭಾರತ ಸೇವಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908	—
ಭಾರತ ವರ್ಷ	ಮಾ	—	1922	ಎನ್ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ
ಭಾರತ ಸಂದೇಶ	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1928	ವಿ ಆರ್ ಹನುಮಂತಯ್ಯ
ಭಾರತ ವರ್ಷ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955-62	ಎನ್ ಸಿ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣ, ಕೆ ಎನ್ ವಾಸ್ವಾನಿ
ಭಾರತ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಮಂಡ್ಯ	1909	ಜಿ ವಿ ನಂಜಪ್ಪ
ಭಾರತ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ತುಮಕೂರು	1927	ಕೆ ಎಂ ದೀನ

1	2	3	4	5
ಭಾರತ ಶ್ರೇಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1923	ಎಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಶರ್ಮಾ
ಭಾರತಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1907-08	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ, ನವರತ್ನ ರಾಮರಾವ್
ಭಾರತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908-24	ಕೆ ಶಿವರಾಮದಾಸ
ಭಾರತಿ	ಮಾ	ಮೂಲ್ಕಿ (ದ. ಕ.)	1933-38	ಯು ವಾಮನ ಶೆಟ್ಟಿ
ಭಾರತಿ	ಮಾ	ಗದಗ, ಮುಂಬೈ	1950-53	ಕೆ ಸಾವಿತ್ರಿ
ಭಾರತಿ ಸಮಾಜ ದರ್ಶನ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1931	ಜಿ ಸಿ ಶಂಕರಪ್ಪ, ಎಂ ಸಿ ಲಿಂಗೇಗೌಡ
ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಕಥಾವಳಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933	ಕೆ ಆರ್ ಸೇತೂರಾಮನ್
ಭಾರತೀಯ ವಿಲಾಸ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1909	ಎ ರಾಮರಾವ್
ಭಾವನಾ	ಮಾ	ಶಿರಸಿ/ಬೆಂಗಳೂರು	1956	ಎಸ್ ಎಂ ಬೊಂಗಾಳೆ
ಭೂದಾನ ಸರೋವರದಯ ಸಂದೇಶ	ಪ	ಕಡೋಲಿ (ಬೆಳ ಜಿ) ಹಿಚಕಡ (ಉ. ಕ.)	1955-74	ವಾಮನ, ಅ. ಹೊದಿಕೆ, ಶಂಕರ ಫಕೀರಾನಂದ
ಭೂದಾನ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955-57	ಪ್ರಿಯವ್ರತ ಕೋವಿಡ
ಮಂಗಳ	ಮಾ	ಕುಮಟಾ	1952	ಎಚ್ ಆರ್ ಪ್ರಭು
ಮಂಗಳೂರ ಸಮಾಚಾರ	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1843-44	ಹೆರ್ಮನ್ ವೋಲ್ಫ್‌ಗ್
ಮಕ್ಕಳ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	—	ಕೆ ಎಸ್ ಕಾರಂತ
ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1926-66	ಸಿ ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣರಾವ್
ಮಕ್ಕಳ ಪುಸ್ತಕ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1949	ಕೆ ಎಸ್ ಕಾರಂತ
ಮಕ್ಕಳ ಬಾವುಟ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1953	ಆರ್ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ
ಮಕ್ಕಳ ಮಂಟಪ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1955	ಬಿ ಎಂ ಶರ್ಮಾ
ಮಗು	ಮಾ	ತಾವರಗೇರಿ	1952	ಬಿ ಬಿ ಜೋಶಿ
ಮಠ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1865-67	ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪ
ಮಧುರ ಕರ್ನಾಟಕ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಎಂ ನಂಜುಂಡ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಮಾಧ್ವ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಕಾಶಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1916	ಎಚ್ ನರಸಿಂಗರಾಯ
ಮಧುರವಾಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1911-18	ಹನುಮಾನ
ಮಹಿಳಾ ಜ್ಞಾನೋತ್ಸವ ಮಾಲಾ	ತೈಮಾ	ಗದಗ	1917-27	ಸಿ ಆರ್ ಚೆಂಡೂರಮಠ
ಮಯೂರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1946	ಮಯೂರ ಪ್ರಕಾಶನ
ಮಲಯವಾಣಿ	ವಾರ್ಷಿಕ	ಸಿದ್ದಾಪುರ	1955	ಗಜಾನನ ಶರ್ಮಾ, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಹೆಗಡೆ

1	2	3	4	5
ಮಲೆನಾಡ ವಿಜಯ ಕೇಸರಿ	ವಾ	ಸಾಗರ	1920	ಎನ್ ವೆಂಕಪ್ಪ
ಮಲೆನಾಡು	ಮಾ	ಮುಂಡಾಜೆ (ದ. ಕ.)	1947-49	ಎಂ ಎನ್ ಭಿಡೆ
ಮಲೆನಾಡು	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1954-69	ಎಂ ವಿ ಗುರುಬಸಪ್ಪ ಶೆಟ್ಟಿ
ಮಲೆನಾಡು ಸಮಾಚಾರ	ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1917	ಪಿ ವೆಂಕಪ್ಪಯ್ಯ
ಮಹಾಧ್ವನಿ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1940	ಎ ಎ ಕವಾಲ, ಎಸ್ ವಿ ಜಠಾರ
ಮಹಾವೀರ	ತೈ/ಮಾ	ಕಾಶು (ದ. ಕ.)	1939	ಬಿ ಎಸ್ ಪಡುಬಿದ್ದಿ, ಡಿ ಟಿ ಕೋಲ್ಯಾನ್
ಮಹಾವೀರ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1950-54	ನೆಗಳೂರ ರಂಗನಾಥ
ಮಹಿಳಾ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1927	ಸಿ ಆರ್ ಚಂಡೂರವರ
ಮಹಿಳಾ ಪ್ರಕಾಶ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1939	ಎಂ ಸಿ ಉಮಾಬಾಯಿ
ಮಹಿಳಾ ಸಖಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1900-20	—
ಮಾತೃ ಭೂಮಿ	ಮಾ/ದಿನ	ಬೆಳಗಾವಿ	1920	ಆರ್ ಬಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಕರಗುಪ್ಪಿ ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ಮಾನವ	ಮಾ	ಶಿರಸಿ	1952-54	ಬಿ ಪಿ ಹೊಸಮನಿ, ಎಲ್ ಜಿ ರಾಯಕರ
ಮಾನವ ಧರ್ಮ ವಿಚಾರ	ವಾ	ಉಡುಪಿ	—	—
ಮಿತ್ರ	ವಾ	ಗುಡ್ಡತೋಟಿ (ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿ)	1950	ಜಿ ಎಸ್ ಸುಬ್ಬ ರಾವ್
ಮುಂದಾಳು	ವಾ	ವಿಜಾಪುರ	1926-30	ವಿ ಎಸ್ ಗುಡಕಂಟಿ
ಮುಕ್ತಾಂಗ	ಮಾ	ವಿಜಾಪುರ/ ಬೆಂಗಳೂರು	1947	ಆರ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಮುಲ್ಕೀ ಮ್ಯಾಗಝಿನ್	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1954	ಎಂ ಎನ್ ಹುದ್ದಾರ
ಮುಲ್ಕೀ ಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1956	ಆರ್ ಎಲ್ ಪಾಟೀಲ
ಮುಸ್ಲಿಂ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1935	ಇಮಾಮುದ್ದೀನ ಕಿಲ್ಲೇದಾರ
ಮೈಸೂರು ಎಕನಾಮಿಕ್‌ಲ್ ಜರ್ನಲ್ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1914	—
ಮೈಸೂರು ಇನ್‌ಫರ್ಮೇಶನ್ ಬುಲೆಟಿನ್	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1937-44	ಸಿ ನಟರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	—	ಎಸ್ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ
ಮೈಸೂರು ಗ್ರಾಮಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933	ಎಸ್ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

1	2	3	4	5
ಮೈಸೂರು ಪತ್ರಿಕೆ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1942	ಟಿ ನಾರಾಯಣ, ವೆಂಕಟರಾಮ್
ಮೈಸೂರು ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1913-17	ಕೆ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯರ್
ಮೈಸೂರು ಪ್ರಭ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು/ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1953	ರಾಜಶೇಖರ ಉಳ್ಳಾಗಡ್ಡಿ ಮಠ
ಮೈಸೂರು ಪೋಲೀಸ ಗೆರೈಟಾ	ಮಾ/ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1886-1908	ಪ್ರಕಾಶ: ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೋಲೀಸ್
ಮೈಸೂರು ಬ್ಲಾ ಬುಕ್ ಮತ್ತು ಪಬ್ಲಿ ಸಿಟಿ ಜರ್ನಲ್	ಮಾ/ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1924-29	ಆರ್ ರಂಗರಾವ್
ಮೈಸೂರು ಮಕ್ಕಳು	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1928-37	ಎನ್ ಎಸ್ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಮೈಸೂರು ರೆವಿನ್ಯೂ ಮತ್ತು ಅಗ್ರಿಕಲ್ಚರಲ್ ಗೆರೈಟಾ	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1906-16	ಪ್ರಕಾಶ: ಮೈಸೂರು ಬುಕ್ ಡಿಪೋ ಪ್ರೆಸ್
ಮೈಸೂರು ಲೇಬರ್ ಗೆರೈಟಾ	ಪ	ಮೈಸೂರು	1939	ಪ್ರಕಾಶ: ಗವರ್ನ ಮೆಂಟ್ ಲೇಬರ್ ಡಿವಿಜನ್
ಮೈಸೂರು ವ್ಯವಸಾಯ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1925	ಎಂ ವಿ ರಾಜಶೇಖರನ್
ಮೈಸೂರು ವ್ಯವಸಾಯ ಶೋಧಕ ಸಹಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1925	ಎಂ ವಾಸುದೇವ ಮೂರ್ತಿ
ಮೈಸೂರು ವ್ಯವಸಾಯಕ ಮತ್ತು ಪರೀಕ್ಷಕ ಸಂಘದ ಪತ್ರಿಕೆ	ತ್ರೈಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1925	ಬಿ ನರಸಿಂಹ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಮೈಸೂರು ಕ್ರಾನಿಕಲ್ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ತುಮಕೂರು	1924	ಕೆ ರಂಗೈಯ್ಯಂಗಾರ್
ಮೈಸೂರು ಗೆರೈಟಾ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1866	ಎಲ್ ರಿಕೆಟ್ಸ್
ಮೈಸೂರು ರೆವ್ಯೂ	ತ್ರೈಮಾ	ಮೈಸೂರು	1920	ಎಂ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತಾಂತ	ವಾ	ಗುಂಡ್ಲುಪೇಟೆ	1920-42	ವಿ ಕೆ ನಂಜುಂಡಯ್ಯ
ಮೈಸೂರು ವೃತ್ತಾಂತ ಬೋಧೀನಿ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ಮೈಸೂರು/ಬೆಂಗಳೂರು	1859-75	ಭಾಷ್ಯಂ ಭಾಷ್ಯಾಚಾರ್ಯ
ಮೈಸೂರು ವೈಶ್ಯ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು/ಬೆಂಗಳೂರು	1940	ಪಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಶೆಟ್ಟಿ
ಮೈಸೂರು ಸ್ಕೌಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಗೈಡ್ಸ್	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1917	ಎ ಡಿ ಆನಂದನ್
ಮೈಸೂರು ಸೌಭಾಗ್ಯ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1937	ಬಿ ಶಾಮಣ್ಣ
ಮೈಸೂರು ಸ್ಟೇಟ್ ಎಜ್ಯುಕೇಶನ್ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947-72	ಬಿ ಮರೀಜಾ
ಮೈಸೂರು ಸಹಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಕೆ ಆರ್ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ

1	2	3	4	5
ಮೈಸೂರು ಸಹಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1924-39	ಆರ್ ಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿ
ಮೈಸೂರು ಸ್ಪಾಂಡರ್ಡ್	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1908	ಎಂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಮೈಸೂರು ಸ್ಪಾರ್	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1884-1942	ವೈ ವೀರಬಸಪ್ಪ, ವೈ ನಿರೂಪಾಕ್ಷಯ್ಯ
ಮೈಸೂರ್ ಮೇಲ್ (ಕ/ಇ)	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1937	ಎಚ್ ವಿ ಅನಂತರಾಮಯ್ಯ
ಯದುಗಿರಿ	ತೈಮಾ	ಮೇಲುಕೋಟೆ	1936-52	ಇ ಎಲ್ ಪಿಳ್ಳೆ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಯಕ್ಷಗಾನ	ದೈವ್ಯಮಾ/ ಮಾ	ತಡಗುಣಿ (ಉ.ಕ)	1956-60	ಎಂ ಕೆ ಭಾಗವತ, ಕೆ ವೆಂಕಟರಾಯಚಾರ್ಯ
ಯುಗ ಪುರುಷ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ, ಕಿನ್ನಿಗೋಳಿ (ದ.ಕ.)	1947	ಕೆ ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭ ಉಡುಪ, ಬಿ ರಾಮಾಚಾರ್ಯ
ಯುಗಾಂತರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950	ಎನ್ ಡಿ ಶಂಕರ
ಯುವಜನ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947	ವಿ ಅಣ್ಣಯ್ಯ
ರಂಗಭೂಮಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1926-36	ದ. ಕೃ. ಭಾರದ್ವಾಜ, ಎಂ ಎಸ್ ಎಸ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ರತ್ನ ಗಿರಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1929	ಕೆ ಮುನಿರೇಡ್ಡಿ ಹೊಸೂರ
ರತ್ನ ಮಾಲಿಕೆ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1901	—
ರಸಿಕ ರಂಜಿನಿ	ವಾ	ಗದಗ	1884	ಗೌರಿಶಂಕರ ಮಿಸರ, ಉಮಚೆಗಿ ಶೀನಪ್ಪ
ರಾಜ ಭಕ್ತಿ	ವಾ	ಮೈಸೂರು/ ಮದ್ರಾಸ್	1939	ಎಸ್ ಶರ್ಮಾ
ರಾಜ ಹಂಸ	ಮಾ/ವಾ/ದಿ	ಧಾರವಾಡ	1891-1935	ಆರ್ ವಿ ಜಠಾರ, ಬಿ ರಾಮರಾವ್
ರಾಜ ಹಂಸ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1953	ಶ್ರೀರಾಮಪ್ಪ
ರಾಮ ರಾಜ್ಯ	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948-57	ಎಚ್ ವಿ ವರದರಾಜನ್
ರಾಯಭಾರಿ	ವಾ	ಉಡುಪಿ	1951	ಎಸ್ ಎಲ್ ಎನ್ ಭಟ್
ರಾಷ್ಟ್ರಜ್ಯೋತಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1951	ಕೆ ಕೆ ಶೆಟ್ಟಿ
ರಾಷ್ಟ್ರ ಬಂಧು	ವಾ/ದಿ	ಮಂಗಳೂರು	1928-67	ಭಿಡೆ ಶೇಷಭಟ್, ಕೆ ಶಂಕರಭಟ್
ರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954-75	ಕೆ ಶಂಕರ ಭಟ್ಟ, ಜಿ ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಕ್ಷಣಾ ಬಲ	—	ಮೈಸೂರು	—	—
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ	—	1918	—
ರೈತ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1948-54	ಕೆ ಚನ್ನ ಬಸಪ್ಪ

1	2	3	4	5
ರೈತ	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1949	—
ರೈತವಾಣಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1948-50	ಎನ್ ವಿತಲದಾಸ
ರೈತವಾಣಿ	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955	ಟಿ ಎಂ ತಿಮ್ಮೇಗೌಡ
ಲಾ-ಗೆರೈಬ್	ಮಾ	ಮಂಡ್ಯ/ಕೆಂಗೇರಿ	1907	ಬಿ ನರಸಿಂಗರಾವ್
ಲಿಂಗಾಯತ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1942	ಲಿಂಗಾಯತ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಸಮಿತಿ
ಲೇಖಕ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1953-54	ಎಸ್ ಬಾಲೂರಾವ್
ಲೋಕಪಾವನ	ವಾ	ಮಡಿಕೇರಿ	1925-62	ಬಿ ಬೆಳ್ಳಿಯಪ್ಪ
ಲೋಕಬಂಧು	ವ	ಧಾರವಾಡ	1880-1924	ಗುರುರಾವ್ ಆರ್ ಮಮದಾಪುರ
ಲೋಕಮತ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1929	ಪಿ ಆರ್ ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ
ಲೋಕಮತ	ದಿ/ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1924	ವಿ ಬಿ ಪುರಾಣಿಕ, ಎಂ ಅನಂತರಾವ್
ಲೋಕಮಿತ್ರ	ವಾ/ ಅರ್ಥ ವಾರ	ಹಾವೇರಿ	1900-51	ದೇವನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ
ಲೋಕ ರಹಸ್ಯ	ಮಾ	ವಿರಾಜಪೇಟೆ	1926-33	ಕೆ ನಾರಾಯಣರಾವ್
ಲೋಕ ವಾಣಿ	ವಾ	ಕೊಪ್ಪಳ	1956-63	ವಿಠಲದಾಸ ನಂದಕೆ
ಲೋಕ ಶಿಕ್ಷಕ	ಮಾ	ಗದಗ	1888-1916	ಬಂಡನಗೌಡ
ಲೋಕ ಸಂಚಾರ (ಕ/ಇ)	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933	ಎ ಎಸ್ ನಾರಾಯಣ ಪ್ರಸಾದ
ಲೋಕ ಹಿತೈಷಿ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1928	—
ವಂದೇ ಮಾತರಂ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950	ಎಂ ರಾಮಮೂರ್ತಿ
ವನಮಾಲಾ	ಮಾ	ಹಾಸನ	1951	ಕೆ ಎನ್ ಮೂರ್ತಿ, ಎಚ್ ಎಂ ಚೆನ್ನ ಶೆಟ್ಟಿ
ವರ್ರಕ ಧರೀಣ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ (ದ. ಕ.)	1935-38	ರಾಮಚಂದ್ರ ಎಸ್ ಶೆಟ್ಟಿ
ವರ್ರಮಾನ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1949-69	ಎಂ ಎನ್ ತಿಮ್ಮಯ್ಯ
ವಸಂತ	ಮಾ/ಪ	ಕುಂದಾಪುರ (ದ. ಕ.)	1923-30	ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ
ವಸಂತ	ಮಾ	ಗದಗ (ಧಾರವಾಡ)	1938-50	ಎನ್ ಕೆ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ವಸಂತ	—	ಮೈಸೂರು	—	ತ. ಸು. ಶಾಮರಾವ್
ವ್ಯವಸಾಯ ದರ್ಪಣ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1909	—
ವೃತ್ತಾಂತ ಚಿಂತಾಮಣಿ	ವಾ/ ಅರ್ಥವಾರ	ಮೈಸೂರು/ ಬೆಂಗಳೂರು	1884-1908	ಎಂ ವೆಂಕಟೇಶ್ವಯ್ಯ, ಡಿ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ
ವೃತ್ತಾಂತ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಮೈಸೂರು	1887-1940	ಹೆನ್ರಿ ಹೇಗ್
ವೃತ್ತಾಂತ ಮಂಜರೀ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1885	—

1	2	3	4	5
ವೃತ್ತಾಂತ ಮಂಜರಿ	ವಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1898	ಬ್ಯಾಡಗಿ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್
ವಾಕ್ಯೈಕ್ಯ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1936-43	ಬಿ ರಂಗನಾಥರಾವ್
ವಾಕ್ಯೈಕ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1943-45	ಎಂ ಎನ್ ಚೌಡಪ್ಪ
ವಾಗ್ವೇದಿ	—	ಧಾರವಾಡ	1907	ಹೊನ್ನಾ ಪುರಮಠ
ವಾಗ್ಯೂಪಣಿ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1896-1976	ಬಿ ರಾಮರಾವ್, ಅಲೂರು ವೆಂಕಟರಾವ್
ವಾಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1943-47	ಬಿ ಎಸ್ ಪಾಂಡುರಂಗರಾವ್
ವಾರ್ತಾ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942-43	ಎಚ್ ಕೆ ವೀರಣ್ಣಗೌಡ, ಎಂ ರಾಮಮೂರ್ತಿ
ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರಿಕೆ	ದಿ	ಧಾರವಾಡ	1924	—
ವಾಹಿನಿ	ವಾ/ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1946-48	ಟಿ ಆರ್ ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಎಂ ಎಸ್ ಚಿಂತಾಮಣಿ
ವಿಕಟಿ ಪ್ರತಾಪ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು/ಕುಪ್ಪಂ (ಮದರಾಸು)	1905-10	ಪಿ ಎಂ ಚಕ್ರಪಾಣಯ್ಯ
ವಿಕಟಿ ಮಾನ	ಮಾ	ಹೊಳೆನರಸೀಪುರ	1934	—
ವಿಕಟಿ ವಿನೋದಿನೀ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1912-59	ಎನ್ ಶಿವರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿಕ್ರಮ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	—
ವಿಕಾಸ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ/ ಧಾರವಾಡ	1951	ಎನ್ ಕೆ ದೇಶಪಾಂಡೆ
ವಿಕಾಸ	ಮಾ	ರಾಯಚೂರು	1953-60	—
ವಿಕಾಸ	ಮಾ	ಶಿಕಾರಿಪುರ	1953-55	ಕೊಣಂದೂರು ಲಿಂಗಪ್ಪ
ವಿಕಾಸ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954	ಕೆ ಎಲ್ ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ
ವಿಚಾರ ತರಂಗಿಣಿ	ಮಾ	ಬೀರೂರು	1929	ಟಿ ಚಿದಂಬರ ಪಂಡಿತ
ವಿಚಾರವಾಣಿ	ವಾ	ಪುತ್ತೂರು	1947	ಡಾ ಎಂ ಬಿ ಮರಕಿಣಿ
ವಿಚಾರವಾಣಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1950-55	ಎಂ ಜನಾರ್ಧನ್, ಕೆ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ
ವಿಚಾರ ವಾಹಿನಿ	ಮಾ	ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ/ ಮೈಸೂರು	1939-42	ಕೂಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂ
ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ಮಾನ ಸಂಗ್ರಹ	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1862-65	ಜೆ ಮ್ಯಾಕ್, ಕಿಟಿಲ್
ವಿಚಾರಿ (ಕ/ಇ/ಮರಾ)	ವಾ	ಕಾರವಾರ	1895	ಎಸ್ ಐ ಶೇಖ್ ಆದಂ
ವಿಜಯ	ದಿ/ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1921-1937	ಹೊಸಕೇರಿ ಅಣ್ಣಾಚಾರ್ಯ
ವಿಜಯ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1947	ಎ ರಾಮಣ್ಣ
ವಿಜಯ	ಮಾ	ಕಾರ್ಕಳ	1951	ಧರ್ಮಪಾಲ

1	2	3	4	5
ವಿಜಯ	ಮಾ	ರಾಯಚೂರು	1955-56	ಆರ್ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರಿ
ವಿಜಯ ಧ್ವಜ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1880-1930	—
ವಿಜಯ ಮಾಲ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951-61	ಕೆ ಪಿ ಮುತ್ತುಸ್ವಾಮಿ
ವಿಜಯ ವಾಣಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1949	ಡಿ ಆರ್ ಶಿವಪ್ಪ
ವಿಜಯ ವಾಣಿ	ವಾ/ದಿ	ತುಮಕೂರು	1954	ಎಚ್ ಆರ್ ಗುಂಡೂರಾವ್, ಎಚ್ ಜಿ ವಿ ಮೂರ್ತಿ
ವಿಜ್ಞಾನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1918-21	ಬಿ ವೆಂಕಟನಾರಣಪ್ಪ
ವಿಜ್ಞಾನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952-53	ಬಿ ವಿ ಸುಬ್ಬರಾಯಪ್ಪ
ವಿಜ್ಞಾನ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1953	ಬಿ ಎನ್ ಮಹಾದೇವರಾವ್
ವಿಜ್ಞಾನ ದೀಪಿಕೆ	ಮಾ	—	1892-1895	—
ವಿಜ್ಞಾನ ಯುಗ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950-51	ಬಿ ವಿ ಸುಬ್ಬರಾಯಪ್ಪ, ಪಾಪಣ್ಣ
ವಿಜ್ಞಾನ ವೈಭವ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908	ಗುಂಡಾಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ	ದ್ವೈಮಾಸ	ಕೊಡಗು	1926-32	ಡಿ ಎಂ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಯ್ಯ
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಎಚ್ ಎಸ್ ಆರ್ ಪ್ರಸಾದ
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ	ಮಾ	ವಿಜಾಪುರ	1951	ಟಿ ಕೆ ನಾಯಕ್
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಧಿ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಚಿಕ್ಕಬಳ್ಳಾಪುರ	1928	ಪ್ರಕಾಶಕ: ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನಿಧಿ ಕಾರ್ಯಾಲಯ
ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925-52	ಜಿ ಹನುಮಂತ ರಾವ್, ಎಸ್ ಸುಂದರ್
ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1893-1941	ಎಂ ಶಾಮರಾವ್
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ	ಮಾ	ನವಲಗುಂದ (ಧಾರವಾಡ)	1934	—
ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿ ನಿಧಿ (ಕ/ಇ)	ಪ	—	1936-47	ಇ ಸುಬ್ಬ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ವಿದ್ಯಾನಂದ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1909	ಬಿ ಅದಿನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿದ್ಯಾನಂದಿನಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1897	—
ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕೋಶ	—	—	1897	—
ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1914	—
ವಿದ್ಯೋದಯ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1941	ಎಸ್ ಮುಕುಂದರಾವ್, ಯು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕಿಣಿ
ವಿನೋದ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951	ಜಿ ನಾರಾಯಣ
ವಿನೋದ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1933	ಕೆ ಸಿಂಗಲಾಚಾರ್
ವಿನೋದ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1926	ಜಿ ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ

1	2	3	4	5
ವಿನೋದ ಪ್ರಪಂಚ	ಪ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1931-35	ಟಿ ಗೋಪಾಲಾಚಾರ್ಯ ಶರ್ಮಾ
ವಿನೋದ ಭಾರತ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1934	ಎಂ ಜಾರಪ್ಪ, ಬಿ ನರಸಪ್ಪ
ವಿನೋದ ರಂಜಿನಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1930	ಎಂ ವಿ ರಂಗರಾವ್
ವಿನೋದ ವಾಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	—	ಬಿ ಎನ್ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ರಾವ್
ವಿನೋದಿನಿ	ಮಾ	ಕಾರವಾರ	1905-09	ಕೆ ವಿನಾಯಕ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ನಾರಾಯಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿಪಂಚಿ	ಅರ್ಧ ವಾರ್ಷಿಕ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950-51	ಗುರುಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿ
ವಿಬುಧ ರಂಜಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1909	—
ವಿಭಾಕರ (ಕ/ಇ)	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1915-18	ಪಂಡಿತಪ್ಪ ಆರ್ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ
ವಿಮರ್ಶಕ	ಮಾ/ಪ	ಉಡುಪಿ	1950-51	ನಂದಳಿಕೆ ವಿಠಲದಾಸ
ವಿಮಾ ವಾಣಿಜ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು/ ಮೈಸೂರು	1935-40	ಬಿ ವಿ ದೊಡ್ಡವೀರಪ್ಪ
ವಿವೇಕ	ವಾ	—	1951	—
ವಿವೇಕ ದೀಪಿಕಾ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1894-95	ಕೆ ಟಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ದೇಶಿಕಾಚಾರ್ಯ
ವಿವೇಕಾನಂದ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1898	ಆರ್ ಎಸ್ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ವಿವೇಕಾಭ್ಯುದಯ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1933	ಶಾಂತರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿವೇಕೋದಯ	ಮಾ	ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣ	1904-41	ಎಸ್ ವಿ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ
ವಿಶ್ವ ಕರ್ಣಾಟಕ	ವಾ/ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1925-55	ಟಿ ಟಿ ಶರ್ಮಾ, ವೆಂಕೋಬರಾವ್
ವಿಶ್ವಕರ್ಮ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948-54	ಗಂಗಾಧರ ಮೂರ್ತಿ
ವಿಶ್ವಕರ್ಮ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954	ಬಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಚಾರ್
ವಿಶ್ವಪ್ರಳ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1957-77	ಎನ್ ಎಲ್ ಸೋಮಶೇಖರಯ್ಯ
ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮಿ	ವಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1948-50	ಬಿ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್
ವಿಶ್ವಬಂಧು	ಪ/ವಾ	ಮೈಸೂರು	1924	ಕೆ ಎಸ್ ಧರಣೀಂದ್ರಯ್ಯ, ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ವಿಶ್ವಭಾರತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1934	ಜಿ ಎಂ ಸಿದ್ದಲಿಂಗಪ್ಪ
ವಿಶ್ವವಾಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1936	ಎ ಎನ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ವಿಶಾಲ ಕರ್ಣಾಟಕ	ವಾ/ದಿ	ಧಾರವಾಡ/ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938	ಆರ್ ವೈ ಜಠಾರ, ಕೆ ಎಫ್ ಪಾಟೀಲ
ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ಯೈಕ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908	—
ವಿಸ್ತರಣ ವಿಜ್ಞಾನ	ಮಾ	ಹಾಸನ	1954	ಡಿ ಬಸವರಾಜ ಅರಸ್

1	2	3	4	5
ವೃತ್ತಾಂತ ರತ್ನಾಕರ ವೇದ ಸಂದೇಶ	ವಾ ಮಾ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮಂಗಳೂರು/ ಕೆಂಗೇರಿ	1918-56 1926-30	ಎಂ ಬಿ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಧರ್ಮದೇವ
ವೇದ ವಾಹಿನಿ ವೇದಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾಶ ವೇದಾಂತ ವಾದಾವಲಿ (ಕ/ಸಂ)	ಮಾ ಮಾ ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರು	1911 — 1898	ಆರ್ ವೆಂಕಟರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ — —
ವೈದ್ಯ ಪ್ರಬೋಧಿನೀ ವೈದ್ಯಬಂಧು ವೈದ್ಯಸಿಂಧು ವೈದಿಕ ಮಿತ್ರ	ಪ ವಾ ಮಾ ಶೈಮಾ/ಪ	— ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಮಂಗಳೂರು	1912 1956 1905-20 1910-13	— ಕೆ ಪಿ ಪುರಾಣಿಕ ವಿ ಡಿ ಪಂಡಿತ ಬಾಸಲ್ ಮಿಶನ್ ಬುಕ್ಸ್ ಮತ್ತು ಟ್ರಾಕ್ಟಿಂಗ್ ರಿಪ್ರೊಸಿಟಿಂಗ್
ವೈದಿಕ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ವೈದಿಕ ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಪತ್ರಿಕಾ	ಮಾ ಮಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಬೆಂಗಳೂರು	1951 1947	ಎಸ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಜೋಯಿಸ್ ಬಿ ಎಂ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಜೋಯಿಸ್
ವೈಶ್ಯ ಕುಲ ವರ್ಧಿನಿ	ಮಾ/ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು/ ಮೈಸೂರು	1908-09	ಪ್ರಕಾಶಕ : ವೈಶ್ಯಕುಲ ವರ್ಧಿನೀ ಸಭಾ
ಶಕ್ತಿ	ಮಾ	ಕಾರ್ಕಳ	1926-27	ಕೆ ಪಿ ಕಾಮತ್, ಎಂ ಗೋವರ್ಧನರಾವ್
ಶಕ್ತಿ ಶರಣ ಮಾರ್ಗ ಶರಣ ವಾಣಿ ಶರಣ ಸಂದೇಶ	ಮಾ ಶೈ ಮಾ ಪ	ಮೈಸೂರು ವಿಜಾಪುರ ಮೈಸೂರು ಅಲಿಮಟ್ಟಿ (ವಿಜಾಪುರ ಜಿ)	1950-63 1956 1951 1931-47	ಎಲ್ ವೈ ಕಾವೇರಮ್ಮ ಎಸ್ ಎಲ್ ಬರಗೂರ ಎಚ್ ಗಂಗಾಧರಯ್ಯ ಮಂಜಪ್ಪ ಹರ್ದೇಕರ
ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶರೀರ ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಂತಿ ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ (ಕ/ಇ)	ಮಾ ಮಾ ವಾ ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು ಬೆಂಗಳೂರು ಹಾಸನ ಮಂಗಳೂರು	1938-72 1911 1954 1953	ಬಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂ ವಿ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಎಂ ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ ಎಂ ಶಾಹಿ, ಎಂ ಎ ಮೌಲ್ವಿ
ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (ಧಾರವಾಡ)	1949	—
ಶಾಂತಿ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಗದಗ	1956	ಎಂ ಬಿ ಜಿ ಬರಡೂರ

1	2	3	4	5
ಶಾರದಾ	ಡ್ವೈಮಾಸ	ಮಡಿಕೇರಿ	1927-36	ಬಿ ಎ ಬೆಳ್ಳಿಯಪ್ಪ ಬಿ ಎಸ್ ಕುಶಾಲಪ್ಪ
ಶಿರಸಿ ಸಮಾಚಾರ	ವಾ	ಶಿರಸಿ	1956	ಎಸ್ ಜಿ ಹೂತನ್
ಶಿವಪ್ರತಾಪ	ವಾ	ಹಾವೇರಿ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ)	1929	ಗುರುಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ ಕಜ್ಜರಿ
ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಗೆರೆಝಿಟ್	ವಾ/ದಿ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1952-56	ಎಚ್ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ರಾವ್
ಶಿವಮೊಗ್ಗ ವೃತ್ತಾಂತ	ದಿ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1915	—
ಶಿವಮೊಗ್ಗ ವೃತ್ತಾಂತ ಮಂಜರಿ	ವಾ	ಶಿವಮೊಗ್ಗ	1898	ಬ್ಯಾಡಗಿ ಶೇಷಗಿರಿಯಪ್ಪ
ಶಿವಾನುಭವ	ತ್ರೈ/ಮಾ	ವಿಜಾಪುರ	1927-64	ಫ ಗು ಹಳಕಟ್ಟಿ
ಶಿಕ್ಷಕ ಬಂಧು	ತ್ರೈ/ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (ಧಾರವಾಡ)	1934-35	ಎಸ್ ಆರ್ ನಾಡಕರ್
ಶಿಕ್ಷಕ ಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1939	ಜ್ಯೋತಿ ಅರವಿಂದರಾವ್
ಶ್ರೀ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1947	ವಿ ಕೆ ಶಹಾಪುರ
ಶ್ರೀ ಕರ್ಣಾಟಕ ಹರಿದಾಸ ಕೀರ್ತನ ತರಂಗಿಣಿ	—	—	1926	ಹರಿದಾಸ ಸೇವಾ ಸಮಿತಿ
ಶ್ರೀ ಅದಿಚುಂಚನಗಿರಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1931	ಎಂ ಸಿ ಲಿಂಗೇಗೌಡ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1914	ಬಿ ಆರ್ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಬಿ ಸಿ ಎಸ್ ರಾಜಗೋಪಾಲಶರ್ಮ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ ವೈಭವ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1921	—
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು/ ಮದ್ರಾಸು	1921-48	ಮುದ್ರಾಡಿ ಜನಾರ್ದನಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸಂದೇಶ	ಪ	ಉಡುಪಿ	1932-35	ಮುದ್ರಾಡಿ ಜನಾರ್ದನಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಸೂಕ್ತಿ	ಪ	ಉಡುಪಿ	1906-38	ಕರೋಡಿ ಸುಬ್ಬರಾವ್
ಶ್ರೀ ಜಿನ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1905-52	ಅಣ್ಣಪ್ಪ ಫ. ಚೌಗುಲೆ, ಫ ಹ ಗುಂಜಾಳ
ಶ್ರೀ ಧನ್ಯಂತರಿ (ಕ/ಸಂ)	ಪಕ್ಷ/ಮಾ	ಶೃಂಗೇರಿ (ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು)	1923-29	ಕೆ ಶೇಷ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶ್ರೀ ಪೂರ್ಣಬೋಧ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1936-37	ಕೆ ರಾಮಚಂದ್ರಾಚಾರ್ಯ, ಕೆ ಪ್ರಾಣೇಶಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀ ಮದ್ದೀರಶೈವ	ಮಾ	ಜುಮನಾಳ (ವಿಜಾಪುರ ಜಿ)	1911	ಸಿ ನಾಗಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶ್ರೀ ಮದ್ಧರ್ಮನಿಧಾನಮ್	ಮಾ	ನಡಹಳ್ಳಿ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ)	1912-14	ಎನ್ ವೆಂಕಪ್ಪ

1	2	3	4	5
ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಬೋಧಿನಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1913	—
ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತ ಪ್ರಕಾಶಿನೀ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1916	ಕೆ ವ್ಯಾಸಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀ ರಾಮಮುಖತಾರ್ಥ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1924	—
ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ವಿಜಯ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1940	ಶ್ರೀಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1911	ದೊಡ್ಡ ಬೆಲೆ ಎನ್ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ	ಪ	ಶೃಂಗೇರಿ	1924	ಕೆ ಶೇಷ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ (ಕಲ್ಲಚ್ಚು)	ಮಾ	ಸಿದ್ದಾಪುರ	1900-04	ರಾಮಚಂದ್ರ ನಾ. ಭಟ್ಟ
ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತಿ	—	ಗದಗ	1901	—
ಶ್ರೀ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935-37	ಎಂ ಎಲ್ಲಪ್ಪ
ಶ್ರೀ ಸುಧಾ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1954-69	ಎಚ್ ಕೆ ರಂಗನಾಥಾಚಾರ್ಯ
ಶ್ರೀ ಹರಿದಾಸ ಭಾರತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1951-56	ಹರಿದಾಸ ರತ್ನ ಗೋಪಾಲದಾಸರು
ಶುಭೋದಯ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1918-21	ಕೆ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ
ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1893	—
ಶೋಧಕ (ಕಲ್ಲಚ್ಚು)	ಮಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1865-78	ವೆಂಕಟ ರಂಗೋ ಕಟ್ಟಿ
ಶೋಭಾ	ಶೈ	ಮಂಗಳೂರು	1950-55	ಎಸ್ ಪಿ ಭಟ್, ಬಿ ಎನ್ ಭಟ್
ಸಂಗಾತಿ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1949-62	ಎಂ ನವೀನ ಚಂದ್ರಪಾಲ
ಸಂಜಯ	ವಾ	ದಾನಣಗೆರೆ	1944-58	ಕೆ ಶಾಮರಾವ್
ಸಂದೇಶ	ಆರ್ಥವಾರ/ ವಾರ	ಬೆಳಗಾವಿ	1938	ಜಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ
ಸಂದೇಶ ದಿವ್ಯ	ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1937	—
ಸಂಧ್ಯಾ	ದಿ	ತುಮಕೂರು	1954	ಎ ಆರ್ ಸೇತುರಾಮರಾವ್
ಸಂಧ್ಯಾದೀಪ	ದಿ	ಮಂಗಳೂರು	1954-69	ಎಚ್ ಮನಮೋಹನ ಕಾಮತ್
ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1912-29	ಎಂ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ದರ್ಶನ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1914-16	“ಸಾಧ್ವಿ”ಯ ಸಂಪಾದಕರು
ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ದರ್ಶನ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1916	ಎಂ ಎಸ್ ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ್
ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ	ವಾ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	1939	ಅನ್ನ ದಾನಯ್ಯ
ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ	ವಾ/ದಿ	ಬೆಳಗಾವಿ/ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1929	ಬಿ ದಾತಾರ, ಮೊಹರೆ
ಸಂಯುಕ್ತ ಭಾರತ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಎಚ್ ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ

1	2	3	4	5
ಸಂಸಾರ	ಪ	ದಾವಣಗೆರೆ	1956	—
ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ	ಪ	ದಾವಣಗೆರೆ	1943	—
ಸಚಿತ್ರ ಚಾತುರ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1910	ಬಿ ಜನಾರ್ದನರಾವ್
ಸಚಿತ್ರ ಭಾರತ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1910	ಕೆರೂರು ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ
ಸಚಿತ್ರ ಲೋಕಬಂಧು	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	—	ಎಲ್ ಆರ್ ಐರಣಿ
ಸಣ್ಣ ಕಥೆಗಳು	ಪಕ್ಷ	ಮಂಗಳೂರು	1935	—
ಸತ್ಯ	ದಿ	ಮಂಗಳೂರು	1953	—
ಸತ್ಯ ದೀಪಿಕೆ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1896-1914	ಬಿ ಲೂತಿ, ಫಾದರ ಜತ್ತನ್ನ
ಸತ್ಯ ವ್ರತ	ವಾ	ಗದಗ	1888-92	ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭೀಮಾಜಿ
ಸತ್ಯವಾದಿ	ದಿ/ವಾ	ಮೈಸೂರು	1917-75	ಎಂ ಎನ್ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಸತೀ ಹಿತೈಷಿಣಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1913	ತಿರುಮಲಮ್ಮ
ಸತ್ ಶಿಕ್ಷಣ	ಮಾ	ಗದಗ	1922	ಬಿ ಹಿರೇಮತ
ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯ ದೀಪಿಕಾ	ಮಾ	ಹಾಸನ	1906	ಎಂ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ	ಮಾ/ವಾ	ಉಡುಪಿ	1921-27	ಎಚ್ ರಾಮರಾಯ ಮಲ್ಯ
ಸತ್ಯಾರ್ಥಿ	ಮಾ	ಮಾನಂಪುರ (ಕೊಡಗು ಜಿ)	1952-56	ಎಂ ಬಿ ಮುತ್ತಣ್ಣ
ಸದಾನಂದ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1935	ಎಸ್ ವಿ ಜಠಾರ ಹಾಗೂ ಆರ್ ವಿ ಜಠಾರ
ಸದ್ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1933-36	ಬಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣದೇವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಸದ್ವಿಚಾರ	ಮಾ	ಹೊನ್ನಾಳಿ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ)	1917	ಎಂ ಕೃಷ್ಣರಾವ್
ಸದ್ಗುರು	ಮಾ	ಹಾವೇರಿ	1919-42	ವೇ ತಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ಸದ್ಗುರು ಪಾದಸೇವೆ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1913-47	ಕೆ ವಿ ಶರ್ಮಾ
ಸದ್ಬೋಧ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಅಗಡಿ	1907	ವೇ ತಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಚಿದಂಬರಮೂರ್ತಿ ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಸದ್ಭಕ್ತಿ ಚಂದ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1907-09	—
ಸದ್ವೈದ್ಯ	ಮಾ	ನಂಜನಗೂಡು	1931	ಬಿ ವಿ ಪಂಡಿತ ವಿ ನರಹರಿರಾವ್
ಸನಾತನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1947-49	ಬಿ ಎನ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ
ಸನಾತನ ಜೈನ	ಮಾ	ಮಂಡ್ಯ	1931	ಧರಣಪ್ಪಯ್ಯ
ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಪತ್ರಿಕಾ	ಮಾ	ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ	—	ಬಿ ಎನ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಜೋಯಿಸ್

1	2	3	4	5
ಸನಾತನ ಧರ್ಮ ಸಂಜೀವಿನಿ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1925-29	ಎಸ್ ರಾಘವಾಚಾರ್ಯ
ಸನ್ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ	ಮಾ	ನಂಜನಗೂಡು	1922	ಆರ್ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ ತಿರುಮಲಾಂಬಾ
ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಬೋಧಿನೀ ಸಮಾಜವಾದಿ	ಮಾ ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು ಮಂಗಳೂರು	— 1956	ಪ್ರಕಾಶಕ : ಎಂ ಮೂಲ್ಕಿರಾವ್ ವಾಸುದೇವ ಕೈಂತ್ಜೆ
ಸಮದರ್ಶಿ	ಮಾ/ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1939-47	ಎಸ್ ಎನ್ ಹೊಳ್ಳೆ
ಸಮಾಚಾರ	ಮಾ/ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1954	ಎಚ್ ಆರ್ ಮಲ್ಲ
ಸಮಾಚಾರ ಸಂಗ್ರಹ	ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1906	ಡಿ ವಿ ಜಿ, ವಿ ಎಸ್ ಟೆಂಡಲ್
ಸಮಾಜ	ಮಾ/ಪ/ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1936-49	ಬಾಲಚಂದ್ರ ಘಾಣೇಕರ
ಸರಸ್ವತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1921-63	ಆರ್ ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮ
ಸರಸ್ವತಿ ಸಿದ್ಧಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935	ಎಂ ಮಲ್ಲಪ್ಪ
ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1937	ಎಂ ರಾಮರಾವ್
ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಂದೇಶ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1949-53	ಎಸ್ ರಘುನಾಥಾಚಾರ್
ಸರ್ವ ಜನೋಪಕಾರಿಣಿ	ಮಾ/ವಾ/ದಿ	ಮೈಸೂರು	1908	—
ಸರ್ವ ಮಂಗಳಾ	ಮಾ	ದೊಡ್ಡ ಬಿಳ್ಳಾಪುರ	1943	ಕೆ ಸಿ ನರಸಿಂಹ
ಸರ್ವರ ಮಿತ್ರ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1930	ಶ್ರೀಮತಿ ಸ್ಮಿಥ್ ಗೇರ್ಷಾಫ
ಸರ್ವೋದಯ	ದಿ/ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1888	ಬಿ ನರಸಿಂಗರಾವ್
ಸರ್ವೋದಯ	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1948-55	ನಾರಾಯಣ ಎಸ್ ಕಲ್ಲೆ
ಸರ್ವೋದಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950-51	ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ
ಸರ್ವೋದಯ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1951-53	ಸೈಯಾದ್, ಎಚ್ ಕೊರ್ಲಹಳ್ಳಿ
ಸರ್ವೋದಯ ಶಾಲಾ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಹಿಜಕಡ (ಉ. ಕ.)	1956-57	ವಾಮನ ಅನಂತ ಹೊದಿಕೆ
ಸನಿಗಾರ	ವಾ	ಅಗಡಿ (ಧಾರವಾಡ)	1916	—
ಸವಿನುಡಿ (ಕ/ಇ/ಹಿ)	ಮಾ	ಹೊಸಕೋಟೆ	1899	ಭಾರತಿ ಸಂಪಂಗಿರಾಮ
ಸವಿನುಡಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1906-28	ನಾರಾಯಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಭಾ ಸಂಪಂಗಿರಾಮ
ಸಹಕಾರ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1947-57	ವಿ ಎನ್ ಪಳ್ಳಿಕೇರಿ
ಸಹಕಾರ ಪತ್ರಿಕೆ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1952	ಕೆ ಆರ್ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ
ಸಹಕಾರ ವಾಣಿ	ಮಾ	ಚಿತ್ರದುರ್ಗ	—	ಪ್ರಕಾ: ಜೀವ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘ
ಸಹಕಾರ ಸಮಾಚಾರ	ಪ	ಮೈಸೂರು	1945-60	ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯ ವೈ
ಸಹಕಾರಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	—	ಎಂ ಶಿವರಾವ್

1	2	3	4	5
ಸಹಯೋಗ	ಮಾ	—	1951	—
ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1932-38	ವೈ ಎನ್ ಚಿನ್ನಪ್ಪ
ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಪತ್ರಿಕೆ ಸ್ಟೇಟ್ ಎಡ್ಜುಟೈಸರ (ಕ/ಇ)	ಪ	ಬೆಂಗಳೂರು	1938	ಟಿ ಎನ್ ಚಿನ್ನಪ್ಪ
ಸ್ವಯಂಸೇವಕ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	—	ನಾ ಸು ಹರ್ಮೀಕರ
ಸ್ವಯಂಸೇವಕ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1953	ವಿ ರಾಮಯ್ಯ
ಸ್ವತಂತ್ರ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1946-47	ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮುನಿ
ಸ್ವತಂತ್ರ	ಮಾ	ಬಳ್ಳಾರಿ	1953-72	ಎಸ್ ಎಂ ಕೊಟ್ಟಿಯ್ಯ
ಸ್ವತಂತ್ರ	ದಿ	—	1953	—
ಸ್ವತಂತ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ	ನಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1939	ಬಿ ಶಿವಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತ	ನಾ/ದಿ	ಉಡುಪಿ/ ಮಂಗಳೂರು	1937-47	ಎಚ್ ಆರ್ ಮಲ್ಟಿ, ಕೆ ಹೈವರ್
ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನಿ	ಪ/ನಾ	ಮಂಗಳೂರು	1907-50	ವಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕಾಮತ್
ಸ್ವದೇಶೀ ಪ್ರಚಾರಕ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1932-36	ಎಂ ಬಾಬುರಾವ್ ಪ್ರಭು
ಸ್ವಧರ್ಮ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1924-30	ಹೊಸಕೆರೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯ, ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ
ಸ್ವರಾಜ್ಯ	ಮಾ/ದಿ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1931	ಎಂ ಎಸ್ ಕೇಸರಿ
ಸ್ವರಾಜ್ಯ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1949	ಅಂತಯ್ಯ ಶೆಟ್ಟಿ
ಸಾಧನಾ	ಪ	ಕರ್ಕಿ (ಉ. ಕ.)	1920-25	ಕೆ ಗಣಪತಿ ಭಟ್
ಸಾಧಿಸ್	ನಾ/ಮಾ/ದಿ	ಮೈಸೂರು	1899-1929	ಎಂ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರಯ್ಯ
ಸಾಧಿಸ್	ನಾ/ದಿ	ಮೈಸೂರು	1936	ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ
ಸಾರಥಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1948-52	ಕೆ ಕೃಷ್ಣ ಮಾಚಾರ್ಯ
ಸಾರ್ವಜನಿಕ (ಕ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	—	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ
ಸಾವಧಾನ	ಪ	ಧಾರವಾಡ	1948	ನಾಗಭೂಷಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸಾಹಿತ್ಯ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1935	ಅ ನ ಕೃಷ್ಣ ರಾಯರು
ಸಾಹಿತ್ಯ	ನಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	—	—
ಸಾಹಿತ್ಯ	ತೈಮಾ	ಪೆರಡಾಲ (ಕಾಸರಗೋಡು)	1929	—
ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಗತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1953-54	ಶಾರದಾ ಪ್ರಕಟನಾಲಯ

1	2	3	4	5
ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮಿತಿ ಪತ್ರಿಕೆ (ಕ/ಇ)	ತೈಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1941-42	ಶಿ ಶಿ ಬಸವನಾಳ
ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪುಟ	ತೈಮಾ	—	1929	—
ಸ್ಥಾನಿಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ವೃತ್ತ	ತೈಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1934-36	ಆರ್ ವಿ ಜಠಾರ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋದಯ	ಅ ವಾರ್ಷಿಕ/ ತೈ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಪಿ ಶೇಷಪ್ಪ
ಸಿಂಹವಾಣಿ	ವಾ/ದಿ	ಬೆಂಗಳೂರು	1949-69	ಎಂ ಎಸ್ ಗೋಪಾಲನ್
ಸಿನಿಪ್ರಭ	ಪಕ್ಷ	ಬೆಂಗಳೂರು/ ಬಳ್ಳಾರಿ	1954	ಎ ಜಿ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಿ
ಸಿನಿಮಾ	ಮಾ	ಗದಗ	1939	ಸಿ ಐ ಹಿರೇಮಠ
ಸುಕುಮಾರ	ಮಾ	ಬಾದಾಮಿ	1950	ಜಿ ಎಂ ಉಮಾಪತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸುಖಾಶ್ರಯ ಪ್ರಬೋಧ	ಮಾ	ಜಗಟೂರ (ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿ)	1949-64	ಕೆ ಜಡೆ ಸಿದ್ದಪ್ಪ
ಸುಗ್ಗಿಯ ಮೈಸೂರು	ಮಾ/ವಾ	ಮೈಸೂರು	1947	ಆರ್ ಕೆ ಆಯ್ಯಂಗಾರ್
ಸುದರ್ಶನ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1884-96	ಕೆ ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್, ವಿ ರಾಮರಾವ್
ಸುದರ್ಶನ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1937-41	ಆರ್ ವಿ ಜಠಾರ
ಸುದರ್ಶನ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1939-42	ಬ್ರಹ್ಮಸೂರಿಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸುದರ್ಶನ	ವಾ	ಉಡುಪಿ	1951-59	ಬಿ ರಾಮಾಚಾರ್ಯ
ಸುದರ್ಶನ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1948	ಕೆ ಉಮಾಪತಿಶೆಟ್ಟಿ, ತಾರಾ ನಾಗರಾಜ
ಸುಧಾಕರ	ತೈ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1921-50	ಕೆ ಗುರುರಾವ್
ಸುಧಾಕರ	ಪ	ಮೈಸೂರು	1952	
ಸುಧಾರಕ	ತೈ	ಸಾಣೆಕಟ್ಟೆ (ಉ. ಕ.)	1923-19	ಆರ್ ಕೆ ನಾಯ್ಕ
ಸುದ್ದಿಗಾರ	ದಿ	ದಾವಣಗೆರೆ	—	ಐರಣಿ ಚೆನ್ನ ಬಸಪ್ಪ
ಸುಪಂಥ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1910	ಬಿ ಎಸ್ ಮಹಾದೇವಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸುಪ್ರಭಾತ	ಮಾ	ಉಡುಪಿ	1952	ಸರಸ್ವತಿಬಾಯಿ ರಾಜವಾಡೆ
ಸುಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಕಾಶ	ವಾ	ಬೆಳಗಾವಿ	1849-56	ಖೀರೂ ಶೇಷು

1	2	3	4	5
ಸುಬೋಧ	ಮಾ	—	1912	ಎಚ್ ಶೇಷಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಸುಬೋಧ	ಮಾ	ಹೊಸಪೇಟೆ (ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿ)	1925-28	ಬಿ ಪಂಪಾಪತಿ,
ಸುಬೋಧ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1925-71	ಎಂ ರಾಮರಾವ್, ಪ್ರಹ್ಲಾದರಾವ್
ಸುಬೋಧಿನಿ	ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1871	—
ಸುಭಾಷಿಣಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908	—
ಸುಮತಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1909	ಡಿ ವಿ ಗುಂಡಪ್ಪ
ಸುರಭಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1896	ಎಂ ಶ್ರೀಕಂಠೇಶ್ವರ ಗೌಡ
ಸುವಾರ್ತಾ ಪ್ರಚಾರಕ ಸಮಾಚಾರ	ಡ್ವೈಮಾ/ಪ	ಮಂಗಳೂರು	1922	—
ಸುವಾಸಿನಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1900-26	ಬೋಳಾರ ವಿಶಲರಾವ್, ಬಿ ರಾಮರಾವ್
ಸುವಾಸಿನಿ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1949-51	ಕೆ ವಾರಿಜಾದೇವಿ, ಬಿ ಮೋಹಿನೀದೇವಿ
ಸುವಿಚಾರಿಣಿ	ತೈ	ಮೈಸೂರು	1925-29	ಕೆ ತಿರುಮಲಾಚಾರ್ಯ, ಬಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್
ಸುವಾರ್ತಾ ದೂತನು	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (ಧಾರವಾಡ ಜಿ)	1946	ವಿ ಜಿ ಅಬ್ರಹಾಂ
ಸುಜ್ಞಾನ ದಾಯಿನಿ	ಮಾ	—	1923	—
ಸೂರ್ಯೋದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕಾ	ದಿ	ಮೈಸೂರು	1888-1908	—
ಸೇವಾ ಸದನ	ಮಾ	ಗುಬ್ಬಿ (ತುಮಕೂರು ಜಿ)	1951	ತ ಸು ಶ್ಯಾಮರಾಯರು
ಸೋದರಿ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950	ಎಂ ಆರ್ ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ
ಹವ್ ದರ್ಡ್	ವಾ	ಮಂಗಳೂರು	1939-47	ಕೆ ಆರ್ ಮಹಜರ
ಹರಿಜನ	ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1942	ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮಾ
ಹರಿಜನ ಬಂಧು	ವಾ	ಮಂಡ್ಯ	—	ಡಿ ಮಂಚಯ್ಯ
ಹರಿಜನಾಭ್ಯುದಯ	ಮಾ	ಧಾರವಾಡ	1954	—
ಹರಿದಾಸ ದೀಪಿಕಾ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	—	ಎಂ ಜಿ ಗುರುರಾಜಾರಾವ್
ಹರಿದಾಸ ಭಾರತಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1950-61	ಗೋಪಾಲದಾಸ

1	2	3	4	5
ಹವ್ಯಕೋದಯ	ಮಾ	ನಡಹಳ್ಳಿ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿ)	1916-18	ನಡಹಳ್ಳಿ ವೆಂಕಪ್ಪ
ಹಳ್ಳಿಯ ಆಳು ಅಥವಾ ಗ್ರಾಮಸೇವಕ (ಕ/ಮ)	ತ್ಯೈ	ಬೆಳಗಾವಿ	1935-36	ಡಿ ಎಸ್ ಪರಮಾಜ
ಹಳ್ಳಿಯ ಪತ್ರಿಕೆ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1931	ಕೆ ಎಸ್ ರಾಮಸ್ವಾಮಯ್ಯಂಗಾರ್
ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1937	ನಾರಾಯಣ
ಹಿಂದೂ ಮತಪ್ರಕಾಶಿಕೆ	ಮಾ	ಮೇಲುಕೋಟೆ	1882-1900	ಆಜಿ ರಾಮಾನುಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಹಿಂದೂ ಮತಾಭಿಮಾನಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1885-88	ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣ
ಹಿಂದೂ ಸಂರಕ್ಷಣೆ	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	—	—
ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಸಮಾಚಾರ	ವಾ	ಧಾರವಾಡ	1907-08	ನಾರಾಯಣ ರಾಯರು, ಗಿರಿಧರರಾವ್
ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನ ಸ್ಪೋರ್ಟ್ಸ್	ಮಾ	ಮಂಗಳೂರು	1940-47	ಬಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ್
ಹಿಂದೀವಾಣಿ (ಕ/ಹಿ/ಇ)	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1955-57	ಪಿ ಆರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಹಿತಚಿಂತಕ	ಮಾ	ನನಗುಂಡಿಕೋಪ್ಪ (ಬೆಳ ಜಿ)	1916	ಭೀಮಾಜಿ ಕುಲಕರಣಿ
ಹಿತಬೋಧಿನೀ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1883-90	ಎಂ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ
ಹಿತವಾದಿ	ಮಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1905	—
ಹಿತವಾದಿ	ಮಾ	ಮೈಸೂರು	1908	ವಿ ವರದರಾಜ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಗೆರೈಟ್	ಪ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1938-49	ಎಸ್ ಎಸ್ ಕಾರಂತ
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಪತ್ರ	ವಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1893	—
ಹೂರಣ	ಮಾ	ಹಾಸನ	1951	ಕೆ ಎನ್ ಮೂರ್ತಿ
ಹೂವಿನಕೋಲು	ವಾ	ತುಮಕೂರು	1952	ಉಮಾ ಶಂಕರ್
ಹೊಯ್ಸಳ	ತ್ಯೈ	ಹಾಸನ	1947	—
ಹೊಲಿಗೆಯ ಕಲೆ	ತ್ಯೈ	—	1952	—
ಹೊಸ ಹಾದಿ (ಕ/ಇ)	ಅರ್ಧ ವಾ/ವಾ	ಬೆಂಗಳೂರು	1928-39	ದೊಡ್ಡ ಬೆಲೆ ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ
ಹೊಸ ಹಾದಿ	ಮಾ	ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1956-67	ಎಲ್ ಬಿ ಮುದ್ದಣ್ಣ ನವರ

ಕೊಡವ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ

ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷದಷ್ಟು ಜನಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೊಡವರ ಆಡುಮಾತಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡ ದ್ರಾವಿಡ ಸಮೂಹ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುವ ಈ ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಲಿಪಿ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯವಾದ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಭಾಷಾಂತರ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈ ಭಾಷೆಗೆ ಒಂದು ಬೇರೆ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು 1902ರಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಕೊರವಂಡ ಅಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮಾನ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯದ ಕಾರಣ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಬರವಣಿಗೆಗಾರರು ಬಳಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. 1978 ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಕೊಡವ ತರ್ಕಾ ಪರಿಸತ್ತು (ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ಪರಿಸತ್ತು) ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಗಣನೀಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ಸಮ್ಮೇಳನವು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳೊಡನೆ ಬಳಸುವುದು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ಅಂತಿಮ ನಿರ್ಣಯ ಕೈಗೊಂಡಿದೆ.

ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯವಾಗಿದ್ದ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹದಿನೇಳನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯೇ ಪ್ರಧಾನ ಭಾಷಾ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ದೃಢಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯ ದೊಡನೆ ನಿಕಟ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕವಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಲೇರಿ ರಾಜಮನೆತನದ ಆಳ್ವಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡವು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು. ಈ 230 ವರ್ಷಗಳ ಕನ್ನಡ ಪ್ರಭಾವವು ಕೊಡವ ಮೂಲಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಬಹು ಮುಖ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಬಳಕೆಯು ಅತಿ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಲಿಪಿಯ ಮೂಲಕ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ ಧ್ವನಿರಚನಾ ಲಕ್ಷಣವು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ಸಮೂಹದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷಾ ಅಕ್ಷರಮಾಲೆಯು ಮೂವತ್ತೆಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳು, ಒಂದು ಅರ್ಧ ಸ್ವರಾಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನಾಲ್ಕು ವ್ಯಂಜನಗಳಿವೆ.

ಅ, ಇ, ಉ, ಎ ಮತ್ತು ಒ ಗಳೊಡಗೂಡಿದ ಏಳು ದೀರ್ಘ ಮತ್ತು ಹ್ರಸ್ವ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳಿವೆ. ಋ, ೠ ಗಳು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಐ, ಔ, ಅಂ ಮತ್ತು ಅಃ ಇವುಗಳನ್ನು ಎರಡು ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ |ಇ ಮತ್ತು ಎ ಗೆ ಹತ್ತಿರದ ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಧ ಸ್ವರಾಕ್ಷರಗಳು ಇದ್ದು ಇದು ಈ ಭಾಷೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯಾಗಿದೆ.

ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿದ್ದ 15 ವ್ಯಂಜನ (ಕಂಠ್ಯ, ತಾಲವ್ಯ, ಮೂರ್ಧನ್ಯ, ದಂತ್ಯ ಮತ್ತು ಓಷ್ಠ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ) ಗಳಿದ್ದು ಐದು ಮೃದು ವ್ಯಂಜನಗಳು ಮತ್ತು ಐದು ಘರ್ಷಣ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಅಂದರೆ ಯ, ರ, ಲ, ವ, ಳ, ಮತ್ತು ಸ, ಶ, ಷ, ಹ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಪ್ರಾಣ ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಯೋಗವಿಲ್ಲ.

ನೆರೆಹೊರೆಯ ಭಾಷೆಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯು ತಮಿಳು, ತುಳು, ಮಲೆಯಾಳ, ಕನ್ನಡ, ಹಿಂದಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು, ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ. ಕೆಲವು ಅಧುನಿಕ ಭಾಷಾ ಸಂಶೋಧಕರು ಕೊಡವ, ಕೋಡ ಮತ್ತು ಕಾಕೇಶಿಯನ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯು ತನ್ನ ನೆರೆ ಭಾಷೆಗಳಾದ ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಮಲೆಯಾಳ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧ ಪಡೆದಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮದಂತೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರತೀ ಅಕ್ಷರವೂ ಅದು ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿರಲಿ ಅದರ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯು ನಾಸಿಕ-ಅರ್ಧ ಸ್ವರಾಕ್ಷರ (ಒ) ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ರಾಮಾ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ರಾಮನು' ಎಂದರ್ಥ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಶಬ್ದದ ಅಂತಿಮ ಅರ್ಧಾಕ್ಷರವು ಕನ್ನಡದ ಶಬ್ದದ 'ಉ'ನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ 'ಅದ' ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಅದು' ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೂರ್ಧನ್ಯವಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಕನ್ನಡದ 'ಏ' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಯೋ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ 'ಏಳು' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಯೋಳು' ಆಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ 'ಅವನು' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಅಂವೊ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಮೃದು ಮತ್ತು ಘರ್ಷಣ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂತರ್ಬದಲಾವಣೆ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಂಜನಗಳು ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕನ್ನಡದ 'ಉಂಟು' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಉಂಡ್'; ಕನ್ನಡದ 'ಈಗ' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಇಕ್ಕ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಬಿಡಿಯಾಗುವುವು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕನ್ನಡದ 'ಚಂದ್ರ'

ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಚನ್ನರ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ 'ಎಂಥ' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಎನ್ನತ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದ 'ಸ' ಅಕ್ಷರವು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಚ'ವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು 'ಹ' ಅಕ್ಷರವು 'ಪ' ಆಗುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕನ್ನಡದ 'ಸೂಜಿ' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಚೂದಾ'; ಕನ್ನಡದ 'ಹಂದಿ' ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 'ಪಂದಿ' ಆಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ವೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುವುದು. ಕೊಡಗಿನ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಪ್ರಥಮ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ರಾಜೇಂದ್ರನಾಮೆ. ಕೊಡಗಿನ ಅರಸು ದೊಡ್ಡ ವೀರರಾಜನಿಂದ ಬರೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಈ ಗ್ರಂಥವು 1633 ರಿಂದ 1807ರ ವರೆಗಿನ ಲಿಂಗಾಯಿತ ಅರಸು ಕುಟುಂಬದ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇದನ್ನು 1808ರಲ್ಲಿ ಲೆ|| ಅಬರಾಕ್ರಾಂಬಿ ಎಂಬುವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಅರಸುಮನೆತನದ ಶಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಕೊಡಗಿನ ಅಗಿನ ಜನಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರೂ ಕೊಡವ ಸೈನಿಕರು ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿ ಗಳು ದಕ್ಷ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ.

1817ರಲ್ಲಿ ಚೋಕಂಡ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಎಂಬುವರು ರಾಣಿ ವಿಕಲ್ಪೇರಿಯರವರ ಬಗ್ಗೆ "ರಾಣಿಯ ಹಾಡು" ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದು ಅದು ಬಹುಶಃ ಅಗಿನ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವೆಂದು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಮಿ|| ಗ್ರೇಟೆರ್ ಎಂಬುವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು. ಅವರು ಹಲವು ಕೊಡವ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಕೊಡವ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ದ್ದಾರೆ. "ಈ ಕೊಡವ ಹಾಡುಗಳಿಗೆ ಕವನ ರಚನೆಯ ನಿರೂಪು ಗಳು ಅನ್ವಯಿಸಲಾರವು. ಇವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಲಾತ್ಮಕವಲ್ಲದ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಸರದ ಬೆಟ್ಟದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೀಸುವ ಶುಭ್ರ ಗಾಳಿಯ ಛಾಯೆ ಇದೆ. ಅವು ತಡೆರಹಿತ ಗಣ ಮಾತ್ರಗಳ ಹೆಜ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೂ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಂಭೀರ್ಯದ ಕಂಠಮಾಧುರ್ಯದ ಕೊಡವ ಭಾವನೆಗೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಹೊರ ಹೊಮ್ಮಿವೆ. ಪ್ರತೀ ಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಏಳೆಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳೇ ಇದ್ದು ಸ್ವರಚಿಹ್ನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಮಂಜಸತೆ ಇದ್ದರೂ, ನ್ಯಾಯಬದ್ಧ ಪ್ರಾಸ ಅನುಪ್ರಾಸಗಳ ಲೋಪ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ ಪ್ರದೇಶದ ಮಾರ್ದವತೆ ಇದೆ. ಸರಳ ರೂಪಿನ ಕೊಡವ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಣಾಲಿಯನ್ನೇ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಥವಾ ಜರ್ಮನ್ ಸರಳ ರಗಳೆಯ ಪದ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು".

ರಾಜೇಂದ್ರನಾಮೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ನಂತರ 1868ರ ವರೆಗೆ ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ತೋರಿ ಬಂದಂತಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪೌರೂಪದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದ ಕೊಡವರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದೊಡನೆ ದೃಷ್ಟಿ ಹಾಯಿಸಿದ್ದೇ ಕಡಿಮೆ. 1868ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಅಪ್ಪನೇರವಂಡ ಅಪ್ಪಚ್ಚ ಇವರನ್ನೇ ಕೊಡಗಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಿತಾಮಹರೆನ್ನ ಬಹುದು. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಸಿಯನ್ನು ಬಳಸಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಗೆ ಒಂದು ನೆಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಿತಿ ಇವರು. ಅವರು ಹಲವು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿ ನಾಟಕ, ಕಾವೇರಿ ನಾಟಕ, ಯಯಾತಿ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ನಾಟಕ—ಇವು ಇಂದೂ ಕೂಡ ಜನಾನುರಾಗಿರಾಗಿವೆ. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳು ಇಂದೂ ಮನೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡ ಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಅವರು ನಾಟಕ ರಚಯಿತರೂ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಸಂಗೀತ ಗಾರರೂ, ಹರಿಕತೆ ಮಾಡುವ 'ಹರಿದಾಸ'ರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರಾದ ನಡೀರಿಯಂಡ ಚಿಣ್ಣಪ್ಪನವರು ಪಟ್ಟೋಲೆ ಸಳಮೆ ಎಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಗ್ರಂಥವನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಭವಗದ್ದೀತೆಯನ್ನು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಗೆ 1922ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಭಾಷಾಂತ ರಿಸಿದರು. 1902ರಲ್ಲಿ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಗೆ ಲಿಪಿ ಒದಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಡಾ|| ಕೊರವಂಡ ಅಪ್ಪಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿ ದರು.

ಕೊಡಗು ಕರ್ನಾಟಕದೊಡನೆ ವಿಲೀನವಾದ ನಂತರ ಕೊಡವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಬೃಹತ್ ಜಾಗೃತಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. 'ಎ ಟೈನಿ ಮಾಡೆಲ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಆಫ್ ಸೌತ್ ಇಂಡಿಯ' ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವಾದ ಡಾ|| ಐ. ಮಾ. ಮುತ್ತಣ್ಣ ನವರು ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರಲ್ಲದೆ ಕೊಡವ ಭಾಷೆ ಯಲ್ಲಿ ಕವನ ಸಂಗ್ರಹ ಒಂದನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಿ. ಡಿ. ಗಣಪತಿಯವರು ನಂಗ ಕೊಡವ ಮತ್ತು ಕುತ್ತಿಯೋಚ ಎಂಬ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಕೊಡವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದ ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ಕೊಡವರು ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ರಾಜ್ಯಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರೆತಿದೆ. ಕೊಡವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನಿಷ್ಠೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದ 1978ರಲ್ಲಿ ಕೊಡವ ತತ್ತ್ವ ಪರಿಷತ್ತು ಸ್ಥಾಪಿಸ ಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಪರಿಷತ್ತು ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಚ್ಚುಕೂಟ ಮತ್ತು ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ ಪತ್ರಿಕೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕೊಡವ ಭಾಷೆಗೆ ಒಂದು ಶಬ್ದಕೋಶ ತಯಾರಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲೂ ಅದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು

ಕೊಡವರ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಸೈನಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವ

ಹಾಡುಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದಾಳಿ ಮತ್ತು ಶೌರ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನದ ಹಾಡುಗಳು, ತಮ್ಮ ಜೀವನದ ದಂಧೆಯಾದ ವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳು ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾದ ಹಾಡುಗಳು. ಈ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನೃತ್ಯವೂ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ. ಕೆಲವು ನೃತ್ಯಗಳ ಮಾದರಿ ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಳ ಧಾಟಿ ಅವರ ಸೈನಿಕ ಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದವಾಗಿವೆ. ಈ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವೀರರ ಶಾರೀರಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಮತ್ತು ವೀರ ಪರಂಪರೆಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ.

ಈ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳು ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಸರಳವಾಗಿದ್ದು, ಅಶ್ವರ್ಯಕರ ಸ್ಪಷ್ಟತೆಯಿಂದ ಹಾಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಈ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರಿಗೂ ಹೆಂಗಸರಿಗೂ ತಮಗುಚಿತವಾದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಳಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಡಸರೊಡನೆ ಹೆಂಗಸರೂ ಕೂಡ ನೃತ್ಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮದುವೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಉಗ್ರ ಮತ್ತು ಅಬ್ಬರದ ವೀರ್ಯವತ್ತಾದ ಗಂಡಸರ ನೃತ್ಯಗಳಾದ ಬೊಳಕಾಟಿ, ಹುತ್ತರಿ ಕೋಲಾಟಿ, ಪರಿಯಕಳಿ, ಕೊಂಬಾಟಾ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಂಗಸರ ಮನಮೋಹಕ ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಕ ನೃತ್ಯವಾದ ಉಮ್ಮತ್ತಾಟಿ ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ನೃತ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ನೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಡೋಲು ಮತ್ತು ತಾಳಗಳ ಶಬ್ದವು ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳೊಡನೆ ಮೇಳೈಸಿ ಸುಂದರ ನೃತ್ಯ ಮಾದರಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗುತ್ತವೆ. 1961 ರಲ್ಲಿ ಪೇರಿಯಂಟ ಚಂಗಪ್ಪನವರು 'ಕೊಡವರ ಅಂದೋಳನ್ ಪಾಟಾ' ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೊಡವರ ಕುಲತಾಯಿ ಕಾವೇರಿ, ಕೊಡವರ ಕೃಷಿ ಕಾರ್ಯ, ಮದುವೆ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಕುಲವರ್ಗೀಕರಣ, ಕುಲದ ಹಿರಿಯನಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಗೌರವ, ಸಾವು ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಮೊದಲಾದವನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊಡವ ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಕೊಡವರ ರಮ್ಯಜೀವನದ ಸೊಬಗನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಜೀವನ ದೃಷ್ಟಿಯ ಗೌರವ ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನೂ, ಹಾಸ್ಯಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ ವಿವಿಧ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಈ ಹಾಡುಗಳು ಎಂದೋ ಕಳೆದುಹೋದ ಪುರಾತನ ಕಾಲದವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ರಚನೆಯಂತರಾಂಬುರದ ಪರಿವೆಯಾಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಆ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಕೊಡವ ಅಡುಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಅಶ್ವರ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲದಕ್ಕಿಂತ ಹಿರಿದಾಗಿ

ಕೊಡವರು ತಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವವರು. ಅವರ ಹಾಡುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನೆಲದ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮತ್ತು ಆರಾಧನೆಯಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ರೆ! ಗ್ರೀಟಿರರು ಅನುವಾದಿಸಿದ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲೊಂದರಲ್ಲಿ ಅದು ಹೀಗೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ :

ಹಿರಿಯ ಎತ್ತರದ ಬೆಟ್ಟಗಳಲ್ಲಿ
ಮಹಾಮೇರುಂ ಸಿಂಹಾಸನದಂತಿದೆ
ಅರಳುವ ಸುಂದರ ಹೂಗಿಡಗಳಲ್ಲಿ
ಸಂಪಿಗೆಗೆ ಸಾಟಿ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿದೆ ?
ಭೂಭಾಗಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಾಗಿರುವ ಹೊನ್ನಿನ
ಕೊಡವಿಗೆ ಸಾಟಿ ಬೇರಲ್ಲಿದೆ ?

ಕೊಡವರ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕೊಡವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಗೀಳು ತುಂಬಿದವರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ತಮ್ಮ ಸಂತೋಷ, ಸಂತಾಪಗಳನ್ನು ಅವರು ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕವೇ ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಇತರರ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಅಶ್ಲೀಲತೆ, ಅಸಭ್ಯ ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ಕೊಡವ ಜನಪದ ಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ದೇವರ ಮೇಲಿನ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿ ಇವೆರಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಕೊಡವರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಟೋಟಿಗಳಿಗೂ, ಹಾಸ್ಯ ಸಂತೋಷಗಳಿಗೂ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನ ನೀಡಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅವರ "ಬೋಡಾನಮ್ಮ" (ಬೇಡು ಹಬ್ಬ) ಯಂಥಾ ಹಬ್ಬವು ಕೇವಲ ಹಾಸ್ಯ ಮನೋರಂಜನೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಿಟ್ಟಂತಿದೆ. ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ, ನೃತ್ಯ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುವವರು ತಮ್ಮ ಹಾಡನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸುವಾಗ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೇ ಹಾಡನ್ನು ಎಲ್ಲಿಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ವಾದ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವೂ ರೋಚಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಹಾಡು ಮುಗಿಸುವ ಮೊದಲು ಹಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಹಾಡು ಮುಗಿಸುವ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಈ ಹಾಡನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲೆಡಬಹುದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನು ಭಗವಂತನ ನಿವಾಸವಾದ ಚೋಮ ಮಲೆ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿಡಬಹುದೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರ ಬೇಸಿಗೆ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಾಗ ಅದು ಸುಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಸಂಭವವಿರುವುದರಿಂದ

"ಸೀತಾದೇವಿಯು ನಡೆದ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ
ಬಿತ್ತದೆ ಏಲಕ್ಕಿ ಬೆಳೆಯುವ ಕಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲ್ಲಿ
ಕಲರವದಿಂದ ಹರಿಯುವ ನದಿಯೆಡೆಯಲ್ಲಿ

ಚಿನ್ನ, ಮತ್ತು ಸರಮಾಲೆಯಂತೆ ಸಗುವ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ದಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಜನರಿದೆಯಲ್ಲಿ
ಈ ಹಾಡು ಚಿರವಾಗಿ ನೆಲಸಿರಲಿ" ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಕೊಡವರು ವ್ಯವಸಾಯಗಾರರಾದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅವರ
ನೆಲದ ಸಂಬಂಧ ಅತಿ ನಿರೀತಿಯಿದ್ದು ಮಳೆಯಿರಲಿ, ಬಿಸಿಲಿರಲಿ, ಆ
ನೆಲವೇ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅದು ನಾಟಿಯ
ಸಮಯವೇ ಇರಲಿ ಅಥವಾ ಕುಯಿಲಿನ ಕಾರ್ಯವೇ ಇರಲಿ ಇವು
ಅವರ ಜೀವನ ಮಾದರಿ ಇದ್ದು ಈ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ಹಾಸ್ಯ,
ತಮಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜೀವನವನ್ನು ಹಗುರ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ಹಾಡುವ
'ಒಯ್ಯಪಾಟ್' ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. ಕೊಡವರ ಹಲವು
ನೃತ್ಯಗಳು ಯುದ್ಧ ನೃತ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಪಾಟ್,
ಪರಿಯಕಳಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಅತಿ ಪುರಾತನವಾದ ಈ ನೃತ್ಯ
ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಪರಂಪರೆಗಳ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿ
ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನೃತ್ಯಗಳು ಕೊಡವರ ಮೂಲಭೂತ
ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಪರಂಪರೆಗಳಿಗೆ ಒರೆಗನ್ನಡಿಯಂತಿದ್ದು ಕೊಡವರ
ಆರ್ಷೇಯ ಜೀವನ ವೈಖರಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ.

ಕೊಡವ ಮಹಿಳೆಯರ ಹೆಸರಾಂತ ಉಮ್ಮತ್ತಾಟ್ ಹಾಡು,
ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳ ಸುಗಮ ಸಂಗಮವೇ ಆಗಿದೆ.
ಅವರ 'ಉಮ್ಮತ್ತಾ' (ತಾಳ) ದಿಂದ ಹೊರಡುವ ತರಂಗ ಧಾಟಿ,
ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಲಾತ್ಮಕ ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು
ಹಿಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದೆ. ಎತ್ತರಿಸಿದ
ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿ 'ಕುತ್ತಂಬೋಳಿಚ' (ನಿಂತ ದೀಪ) ದ
ಸುತ್ತು ನೃತ್ಯಗಾರ್ತಿಯರು ಗೋಲಾಕಾರವಾಗಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಈ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇಪ್ಪತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಭಂಗಿಗಳಿದ್ದು
ಈ ನೃತ್ಯಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಲ್ಲವಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಈ
ವಿವಿಧ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು, ನೃತ್ಯಗಳು, ಮೊದಲಾದವು
ಕೊಡವರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಶತಮಾನಗಳ
ಹಿಂದೆಯೇ ದೃಢವಾಗಿ ನೆಲೆಯೂರಿವೆ. ಈ ನೃತ್ಯ ಮಾದರಿಗಳು
ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ತಾನ, ಹೊಸ ತರಂಗಗಳನ್ನು ಪಡೆದು
ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಗೊಂಡು ಇಂದಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿವೆ.

ತುಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ

ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದರೂ ಸಹ
ತುಳು ಭಾಷೆಯು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ವರ್ಗದ ಒಂದು ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತ
ವಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. 1971ರ ಭಾರತ ಜನ
ಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ 1,158,419 ಜನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತುಳು ಭಾಷೆ

ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಮೂಲ
ವಾಸಿಗಳನ್ನು ತುಳುವರೆಂದೂ ಅವರ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತುಳುನಾಡು
ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ತುಳುನಾಡಿನ ಗಡಿಗಳು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ
ಕಲ್ಯಾಣಪುರ ನದಿ, ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬೀ ಸಮುದ್ರ,
ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಘಟ್ಟಗಳು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಪಯಸ್ವಿನಿ/
ಹಂದ್ರಗಿರಿ ನದಿಗಳ ಮಧ್ಯದ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಒಳ
ಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಹುಭಾಗ
ಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೇರಳ ರಾಜ್ಯದ ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಸಂಗಂ ಸಾಹಿತ್ಯದ
ಅಗನಾನೂರುನಲ್ಲಿ ತುಳುವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಹರದಿದ
ತಮ್ಮ ಗರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮೋಹಕ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೃತ್ಯ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನವಿಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ತೋಟಗಳಿರುವ
ತುಳುನಾಡು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದೆ". ತುಳುನಾಡು ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ
ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಪಟ್ಟಾತ್ತಾಲ
ಮಂಗಲದ ತವಿಳು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ (8ನೇಯ ಶತಮಾನ) "ಪಲ್ಲವ
ರಾಜನ ಅರಮನೆಯ ಬಾಗಿಲು, ರಾಜನನ್ನು ಸೇವಿಸುವ
ಅವಕಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದ ತುಳುವರೂ ಸೇರಿ ಅನೇಕ
ಜನರಿಂದ ಕಿಕ್ಕಿರಿದಿತ್ತು" ಎಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಲ್ಲಿ
ರಚಿತವಾಗಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ತುಳು
ನಾಡನ್ನು ಹೆಸರಿಸುತ್ತವೆ.

ತುಳುವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವರು.
ಆಳುಪ, ಬಂಗ, ಚೌಟಿ, ಮತ್ತು ಅಜಿಲ ಮುಂತಾದ ತುಳುವ
ರಾಜಮನೆತನದವರು, ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ತುಳು
ನಾಡನ್ನು ಆಳಿದರು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆ ಮತ್ತು ಕಾಸರಗೋಡು ಜಿಲ್ಲೆ
ಗಳು ಎರಡು-ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಸಮ ಪರಿಣತಿಯಲ್ಲಿ
ಮಾತನಾಡಬಲ್ಲ ಜನರಿಂದ ಕೂಡಿ ಬಹು ಭಾಷಾ ಪ್ರದೇಶ
ಗಳಾಗಿವೆ. ಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು
ಯಕ್ಷಗಾನವೆಂಬ ಜಾನಪದ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವೇ ಪ್ರಮುಖ
ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ದೈನಂದಿನ ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆ ತುಳು
ಆಗಿದೆ. ತುಳು ಇಲ್ಲಿನ ಬಹುಪಾಲು ಜನರ ಮಾತೃ ಭಾಷೆ.
ಮೇಲೆ ಸೂಚಿಸಿರುವ ತುಳು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರಲ್ಲಿ 1971ರ
ಜನಗಣತಿಯ ಪ್ರಕಾರ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 1,042,865 ಮಂದಿ
ಮತ್ತು ಕೇರಳದಲ್ಲಿ 78,637 ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದ
36,917 ಮಂದಿ ತುಳು ಮಾತನಾಡುವವರು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ತುಳುವರಲ್ಲಿ ಶೇ. 90 ಜನ ದಕ್ಷಿಣ
ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು (ಶಿವಳ್ಳಿ
ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಿಕ), ಜೈನರು, ಬಂಟಿರು, ಗೌಡರು, ಕುಂಬಾರರು/
ಮೂಲ್ಯರು, ಪೂಜಾರಿಗಳು/ಬೈದ್ಯರು/ದಿಲ್ಲವರು, ಗಟ್ಟಿಗಳು,

ಮಡಿವಾಳರು, ಮೋಗೇರರು, ಗಾಣೆಗರು/ಸಪಲ್ಯರು, ನಾಯಕರು/ಮರಾಠಿಗರು, ಪರವರು, ಪಂಬದರು, ನಲಿಕೆಯರು/ಹೊಲೆಯರು, ಗಿರಿಜನರು/ಕೊರಗರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟಿಯಂ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ಸ್ ರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

ತುಳು ಶಬ್ದವನ್ನು ಮೊದಲು ಭೂ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಅನಂತರ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗೂ ಬಳಸಲಾಯಿತೆಂದು ದೊರೆತಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ತುಳು' ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾದ 'ತುಳುವ' ಶಬ್ದಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದೆ. 'ತುಳುನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು', 'ತುಳು ಮಾತನಾಡುವವನು', 'ಮೈದು', 'ತಿರುಳು', 'ನೀರೂಡಿದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ತುಳುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದು, ಪೂರ್ವ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು, ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ವಾಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯು ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಉಪಭಾಷಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಾಂತೀಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ಅದನ್ನು ಉಡುಪಿ ತುಳು, ಮಂಗಳೂರು ತುಳು, ಪುತ್ತೂರು ತುಳು, ಕಾಸರಗೋಡು ತುಳು ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಮಾತನಾಡುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತುಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳು ಎಂದು ಎರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳುವನ್ನು ಮೇಲ್ವರ್ಗದವರ ತುಳು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ತುಳು ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದವರ ತುಳು ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತುಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳುವಿನ ಉಪಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಳೆಯ ತುಳು ಮತ್ತು ಹೊಸ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಪ್ರಧಾನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣಬಹುದು, ಆದರೆ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಮತ್ತು ಮಾತಿನ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಲ್ಲ. ತುಳು ಬಹು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಭಾಷೆಯಾದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲ. ಮಲಯಾಳ (ಗ್ರಂಥ) ಲಿಪಿ ಮಾದರಿಯ ಲಿಪಿಯೊಂದನ್ನು ತುಳು ಹೊಂದಿ ತ್ತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಂತಹ ತುಳು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಪಾರವಾದ ಜಾನಪದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತುಳು ಭಾಷೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಪರಂಪರೆ ಅಂತರಸಂಬಂಧವಿರುವ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜಾನಪದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ತುಳು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಶೈಲಿ, ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರೂ, ತುಳು ಜನರ ಸ್ವಭಾವ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪರಂಪರೆ, ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ತುಳುವಿನ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಾಡ್ಡನ, ಸಂಧಿ, ಕವಿತಾ, ಉರಲ್, ಮಡಿಪು, ನೃತ್ಯ, ಪದ್ಯ, ಗಾಡೆ, ಒಗಟು, ಜೋಗುಳ, ಅಜ್ಜಿ ಕಥೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಡ್ಡನ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಯು ಲಾಂಛನಂತೆ ಕಥನಾತ್ಮಕ ಗೀತೆ. ಪಾಡ್ಡನಗಳು, ತುಳುನಾಡಿನ ಪೂಜೆಗೊಳ್ಳುವ ಭೂತಗಳು, ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಅರಿನಾಯಕರ ಇತಿಹಾಸ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಭಕ್ತದ ಸಗಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವಾಗ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಕವಿತಾ' ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘವಾದ ಕವಿತೆಯಾಗಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಡಿಪು', ಪದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲದ ಗದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲದೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶ್ಲೋಕವಾಗಿದ್ದು, ಭೂತ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವವರು ನೃತ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಉರಲ್' ಸ್ವಲ್ಪ ಉದ್ದದ ಕವಿತೆ. ಇದನ್ನು ಪುರುಷರು, ಉಳುಮೆ ಮಾಡುವಾಗ, ಗಾಡಿ ಹೊಡೆಯುವಾಗ, ಹೆಂಡ ಇಳಿಸುವಾಗ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಭೂತ ನೃತ್ಯಗಾರನಾದ ನಲಿಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಟಕಂಚ ಅಥವಾ ಮುದಿರೊ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ತಂಡವನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ತಂಡ 'ನೃತ್ಯ-ಪದ್ಯ' ಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ. ಗಾಡೆ ಮತ್ತು ಒಗಟುಗಳು, ಪ್ರಾಚೀನರ ಯುಕ್ತಿ ಪೂರ್ಣ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅಜ್ಜಿ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಜೋಗುಳಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗುವಾಗ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಏತದಿಂದ ಹೊಲಗಡ್ಡೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಚೆಲ್ಲುವಾಗ, ಗಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ, ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿರುವ ಜಾನಪದದ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮತ್ತು ನೇದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರು. ಅವರ ಜಾನಪದದ ಬಗೆಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಜಾನಪದಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದೇವದೇವತೆಗಳ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರನ್ನು

ಮಡಿವಾಳರು, ಮೋಗೇರರು, ಗಾಣಿಗರು/ಸಪಲ್ಯರು, ನಾಯಕರು/ಮರಾಠಿಗರು, ಪರವರು, ಪಂಬದರು, ನಲಿಕೆಯರು/ಹೊಲೆಯರು, ಗಿರಿಜನರು/ಕೊರಗರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಟಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ಸರೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

ತುಳು ಶಬ್ದವನ್ನು ಮೊದಲು ಭೂ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಅನಂತರ ಜನವರ್ಗಕ್ಕೂ, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಗೂ ಬಳಸಲಾಯಿತೆಂದು ದೊರೆತಿರುವ ದಾಖಲೆಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. 'ತುಳು' ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಯಾದ 'ತುಳುವ' ಶಬ್ದಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೂಲವನ್ನು ಹುಡುಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದಿದೆ. 'ತುಳುನಾಡಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು', 'ತುಳು ಮಾತನಾಡುವವನು', 'ಮೈದು', 'ತಿರುಳು', 'ನೀರೂಡಿದ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ತುಳುವ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಸಂಪದ್ಯುಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದು, ಪೂರ್ವ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು, ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ವಾಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದು ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಅನೇಕ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ತುಳು ಭಾಷೆಯು ಭೌಗೋಳಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಉಪಭಾಷಾ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಪ್ರಾಂತೀಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ, ಅದನ್ನು ಉಡುಪಿ ತುಳು, ಮಂಗಳೂರು ತುಳು, ಪುತ್ತೂರು ತುಳು, ಕಾಸರಗೋಡು ತುಳು ಎಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಮಾತನಾಡುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತುಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳು ಎಂದು ಎರಡು ಮುಖ್ಯವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳು ವನ್ನು ವೇಲ್‌ವರ್ಗದವರ ತುಳು, ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರ ತುಳು ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದವರ ತುಳು ಎಂದು ವಿಭಾಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ತುಳು ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ತುಳುವಿನ ಉಪಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಳೆಯ ತುಳು ಮತ್ತು ಹೊಸ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅಪ್ರಧಾನ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಾಣಬಹುದು, ಆದರೆ ಗ್ರಾಂಥಿಕ ಮತ್ತು ಮಾತಿನ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಲ್ಲ. ತುಳು ಬಹು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಭಾಷೆಯಾದರೂ, ಅದಕ್ಕೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಲಿಪಿಯಿಲ್ಲ. ಮಲಯಾಳ (ಗ್ರಂಥ) ಲಿಪಿ ಮಾದರಿಯ ಲಿಪಿಯೊಂದನ್ನು ತುಳು ಹೊಂದಿ ತ್ತೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅಂತಹ ತುಳು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ.

ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಅಪಾರವಾದ ಜಾನಪದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ತುಳು ಭಾಷೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಆ ಪರಂಪರೆ ಅಂತರಸಂಬಂಧವಿರುವ ಜಾನಪದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಜಾನಪದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಬಾಯಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ತುಳು ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಶೈಲಿ, ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅದರೂ, ತುಳು ಜನರ ಸ್ವಭಾವ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಪರಂಪರೆ, ನಂಬಿಕೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಈ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ತುಳುವಿನ ಜಾನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಾಡ್ದನ, ಸಂಧಿ, ಕವಿತಾ, ಉರಲ್, ಮಡಿಪು, ನೃತ್ಯ, ಪದ್ಯ, ಗಾಡೆ, ಒಗಟು, ಜೋಗುಳ, ಅಜ್ಜಿ ಕಥೆ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಾಡ್ದನ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಯು ಲಾವಣಿಯಂತೆ ಕಥನಾತ್ಮಕ ಗೀತೆ. ಪಾಡ್ದನಗಳು, ತುಳುನಾಡಿನ ಪೂಜೆಗೊಳುವ ಭೂತಗಳು, ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಅರೆನಾಯಕರ ಇತಿಹಾಸ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಭತ್ತದ ಸಸಿಗಳನ್ನು ನೆಡುವಾಗ, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ 'ಕವಿತಾ' ಸ್ವಲ್ಪ ದೀರ್ಘವಾದ ಕವಿತೆಯಾಗಿದ್ದು, ವಿವಿಧ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಡಿಪು', ಪದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲದ ಗದ್ಯವೂ ಅಲ್ಲದ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶ್ಲೋಕವಾಗಿದ್ದು, ಭೂತ ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವವರು ನೃತ್ಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. 'ಉರಲ್' ಸ್ವಲ್ಪ ಉದ್ದದ ಕವಿತೆ. ಇದನ್ನು ಪುರುಷರು, ಉಳುಮೆ ಮಾಡುವಾಗ, ಗಾಡಿ ಹೊಡೆಯುವಾಗ, ಹೆಂಡ ಇಳಿಸುವಾಗ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಳವರ್ಗದ ಜನರ ಭೂತ ನೃತ್ಯಗಾರನಾದ ನಲಿಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಟಿಕಂಚ ಅಥವಾ ಮಾದಿರೂ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ತಂಡವನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ತಂಡ 'ನೃತ್ಯ-ಪದ್ಯ' ಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾ ಕುಣಿಯುತ್ತದೆ. ಗಾಡೆ ಮತ್ತು ಒಗಟುಗಳು, ಪ್ರಾಚೀನರ ಯುಕ್ತಿ ಪೂರ್ಣ ರಚನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅಜ್ಜಿ ಕಥೆ ಮತ್ತು ಜೋಗುಳಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲು ತೂಗುವಾಗ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಏತದಿಂದ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳಿಗೆ ನೀರು ಚಿಲ್ಲುವಾಗ, ಗಾಣಗಳಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ, ಮತ್ತು ಅಂತಹ ಅನೇಕ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತುಳುನಾಡಿನ ವಿವಿಧ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿರುವ ಜಾನಪದದ ಬಗೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದು ಅವಶ್ಯಕ. ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಮತ್ತು ವೇದ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವರು. ಅವರ ಜಾನಪದದ ಬಗೆಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರ ಜಾನಪದಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದೇವದೇವತೆಗಳ, ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದ ನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರನ್ನು

ಹೊಗಳುವ ಹಾಡುಗಳಾಗಿವೆ. ಮದುವೆ, ಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಹಬ್ಬ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಗಸರು ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಾಡುಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೌಢವಾಗಿವೆ, ಅಧುನಿಕವಾಗಿವೆ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪರಸ್ಪರದಲ್ಲಿ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾದ ಪಂಬದ, ಪರವ ಮತ್ತು ನಲಿಕೆಯರು ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಭೂತ ನೃತ್ಯಗಾರರು. ಭೂತದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳಾದ ಪಾಡ್ಡನಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ಶಿವನು 1,001 ಭೂತಗಳನ್ನು ಜೋತೆಗೆ ಅಷ್ಟೇ ಸಂಖ್ಯೆಯ ರೋಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಿ, ಪಾಪಿಗಳ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ ಮಾಡಲು ಭೂಮಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ನೆಂದು ಒಂದು ಪಾಡ್ಡನ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆ. ಜನರು ಭೂತಗಳಿಗೆ ವರ್ಷಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಅಹಾರವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ, ತವಗಿರುವ ತಾಪತ್ರಯಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು, ಸಮಾಧಾನ ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮ, ಆಯನ, ಕೋಲ, ಬಲಿ, ತಂಬಿಲ ಮತ್ತು ಅಗೆಲು, ಮುಂತಾದ ಬಗೆಗಳಿವೆ. ನಾಯಕರು ಮತ್ತು ಅರಿನಾಯಕ ನಾಯಕಿಯರು ಸತ್ತು ಭೂತಗಳಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಜನರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. ಅವರುಗಳ ಕಥೆಯನ್ನು ಪಾಡ್ಡನಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇತರರು ಈ ಪಾಡ್ಡನಗಳನ್ನು ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ತುಳು ಜಾನಪದವು ಜನರ ಪ್ರಾಚೀನ ನಂಬಿಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದೆ; ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನಡವಳಿಕೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಇತರ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಕಡಿಮೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯಾಗುತ್ತಿವೆ. ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕೆಳಗೆ ಕಾಸರಗೋಡಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತ 200 ಗರಿಗಳಿರುವ ತಾಳೆಗರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯೊಂದರಿಂದ ತುಳು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆಗೆ ಆಧಾರ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ತುಳು ಲಿಪಿಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 1695ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ವಿಷ್ಣು ಕವಿ ಎಂಬವನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾ.

ಕಳೆದ 150 ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ತುಳು ಭಾಷೆಯು ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನರಿನವರು ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಂತ ಮತ್ತಾಯನ ಸುವಾರ್ತೆ (1842) ಮತ್ತು ಹೊಸ ಒಡಂಬಡಿಕೆ (1847) ಎಂಬ ಅನುವಾದಗಳು, ಶಾಲಾ ಮಕ್ಕಳಿಗೋಸ್ಕರ ಕೆಲವು ಬೈಬಲ್ ಕಥೆಗಳು, ಕೆಲವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳು (1859) ಇದನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿ

ದ್ದಾರೆ. ರೆವರೆಂಡ್ ಬ್ರಿಗೇಲ್ ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ತುಳು ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣ (1872) ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ದೊರಕುವ ಏಕ ಮಾತ್ರ ಆಧಾರವಾಗಿತ್ತು. 1886ರಲ್ಲಿ ರೆವರೆಂಡ್ ಮ್ಯಾನರ್ ಅವರು ತುಳು-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿಘಂಟನ್ನು ಪ್ರಕಾಶ ಪಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಅನಂತರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತುಳು ನಿಘಂಟನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಮ್ಯಾನರ್ ಅವರು ತುಳು-ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಿಘಂಟನ್ನು ಪ್ರೊ|| ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ ಮತ್ತು ಡಾ|| ಶಂಕರ ಕೆದಿಲಾಯ ಅವರು ಪುನರ್ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಮದ್ರಾಸ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಿಷನರಿಗಳು ಕೆಲವು ಪಾಡ್ಡನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಮಿಷನರಿಗಳ ನಂತರ ದೇಶೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗುಂಪೊಂದು ತುಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿತು. ದಿವಂಗತ ಎಸ್. ಯು. ಪಣೆಯಾಡಿ ಅವರು 'ತುಳು ವ್ಯಾಕರಣ' (ತುಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ) ವನ್ನು ಬರೆದು, 1932ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಪಡಿಸಿದ ಮೊದಲ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ತುಳು ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಕಾಶನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ತುಳುನಾಡು ಮುದ್ರಣಾಲಯವನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ ದೇಶೀಯ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗುಂಪಿನ ವಿವಿಧ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು 12 ಶ್ರೇಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಅವುಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹಳೆಯ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳು, ಅರಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಪಾಡ್ಡನ ಅಥವಾ ಸಂಧಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಪಾರಂಪರಿಕ ರಚನೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕವನ, ನಾಟಕ ಮುಂತಾದ ಸ್ವಂತ ರಚನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಉತ್ಸಾಹ ಬಹುಕಾಲ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. 1950ರ ನಂತರ, ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಭಸವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ದೇಶೀಯ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ವಿದ್ವಾಂಸರು ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ತುಳು ಭೂಮಿ, ತುಳು ಜನ, ಅವರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಭಾಷೆ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ತುಳು-ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆ. ವಿ. ರಮೇಶರ ಎ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಫ್ ಸೌತ್ ಕೆನರಾ (1970) ಮತ್ತು ಪಿ. ಗುರುರಾಜ ಭಟ್ಟರ ಸ್ಟಡೀಸ್ ಇನ್ ತುಳುವ ಹಿಸ್ಟರಿ ಆಂಡ್ ಕಲ್ಚರ್ (1976), ಇವೆರಡು ಪ್ರಮುಖವಾದ ಕೃತಿಗಳು.

ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಾಟಕವು ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ. ಈಗ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಪಾಡ್ಡನಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತುಳುವಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತುಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಕೆಲವು ಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು (ತುಳುಕೂಟ, ತುಳು ಸಿರಿ, ಇತ್ಯಾದಿ) ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಳೆದ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ, ಕೆಲವರು ತುಳು ಚಲನಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಮತ್ತು ಅವು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಮಂಗಳೂರು ಆಕಾಶವಾಣಿ ನಿಲಯವು ತುಳು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಧುನಿಕ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸ ನಡೆದಿದೆ. ತುಳುವಿನ ವಿವರಣಾತ್ಮಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ (ಡಿ.ಎಸ್.ಕ್ರಿ.ಪಾಟಿನ್ ಎನಾಲಿಸಿಸ್ ಆಫ್ ತುಳು) 1967 (ಡಿ. ಎನ್. ಎಸ್. ಭಟ್), ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆ-ತುಳು ವ್ಯಾಕರಣ (ಎ.ಗ್ರಾಮರ್ ಆಫ್ ತುಳು-ಎ ದ್ರವಿಡಿಯನ್ ಲ್ಯಾಂಗ್ವೇಜ್) 1971 (ಎಸ್. ಎಲ್. ಭಟ್), ತುಳು-ಕುಂಬಾರ ಉಪಭಾಷೆಯ ರಚನಾಶಿಲ್ಪ ವಿವರಣೆ (ಸ್ವ.ಕಲ್ಲರಾ ದಿ.ಕ್ರಿ.ಪಾಟ್ನಾ ಆಫ್ ತುಳು-ಕುಂಬಾರ ಡಾಯಲೆಕ್ಟ್) 1978 (ಎಂ. ರಾಮ), ತುಳುವಿನ ಕ್ರಿಯಾಪದ ರಚನೆ-ಪರಿವರ್ತಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, 1979 (ಎಸ್. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ) ಇವು ತುಳು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೆಲವು ಸಿಂಚ್.ಡಿ. ನಿಬಂಧಗಳಾಗಿವೆ. ಮಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಹಂತದಲ್ಲಿ ತುಳು ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಜಾನಪದವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ.

ಅಕ್ಟೋಬರ್ 2, 1979ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಎಂ. ಜಿ. ಎಂ. ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರೊ|| ಕು. ಶಿ. ಹರಿ ದಾಸಭಟ್ಟರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ತುಳು ಪದಕೋಶ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಇದು ಒಂದು ಸಮಕಾಲೀನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ತುಳು ಕೂಟವು, ತುಳು ಭಾಷೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಜನಪದಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. 1983 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ತುಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನ ನಡೆಯಿತು. ತಿರುವನಂತಪುರದ ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಲೆ, ತುಳು ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ವಿಚಾರ ಸಂಕೀರ್ಣವೊಂದನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ತುಳು ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಕೋಶವೊಂದನ್ನು ತಯಾರಿಸಲು, ಅದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಜೊತೆಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ತುಳು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ತುಳು ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡದಿಂದ ಅಪಾರವಾಗಿ ಉಪಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವ ಗಣನೀಯವಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಕನ್ನಡದ ನೇರ ಅನುವಾದಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತುಳುವಿಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಯಕ್ಷಗಾನದ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನಾಡುವವರು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತುಳು ಎರಡನ್ನೂ ಅಡುವವರಾಗಿರುವುದು ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ಅಂಶ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಎಲ್ಲಾ ತುಳು ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಕನ್ನಡವನ್ನು ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ

ಕೊಂಕಣಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಭಾಷೆ ಎಂದು ಈಗ ಅಧೀಕೃತವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು 15 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು

ಮಂದಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದು, ಅವರು ಭಾರತ ಪ್ರಸ್ಥಭೂಮಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದಾದ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದಾರೆ. ಇತರ ಅನೇಕ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಹಾಗೆ ಅದರ ಮೂಲ ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಅರ್ಯರ ಆನಂತಿ ಪ್ರಾಕೃತದ ರೂಪವನ್ನೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಆನಂತಿಯು ಶಾರ್ಸೇನಿ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಮಿಶ್ರಣ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಪಂಡಿತರು ಅದು ಅರ್ಧ ಮಾಗಧಿಯಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅದು ಪೈಶಾಚಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಕೊಂಕಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೊಂಕಣದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಅದು ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದ ಪುರಾತನ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದು, ಸ್ಕಂದಪುರಾಣ, ಬೃಹತ್ ಸಂಹಿತೆ ಮುಂತಾದ ಪುರಾತನ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಸ್ಕಂದ ಪುರಾಣದ 'ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಖಂಡ'ದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಏಳು ಗಡಿ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿದೆ: 1) ಬರ್ಬರ, 2) ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ, 3) ಕೊಂಕಣ (ನಿಜವಾದುದು), 4) ಕರ್ಹಾಟಿ, 5) ಕರ್ನಾಟಿ, 6) ತೆಲಂಗ ಮತ್ತು 7) ಕೇರಳ.

ಆಗ ಗೋವೆಯನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಕದಂಬ ಮನೆತನದ ಕನ್ನಡ ರಾಜರು (ಜಯಕೇಶಿ 1050-1080) ಮತ್ತು ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ನಡುವೆ ವೈವಾಹಿಕ ಸಂಬಂಧವಾದುದರಿಂದ ಅವರು ಕೊಂಕಣಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಾಯಿತೆಂಬುದು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಜನರ ಇತಿಹಾಸದ ಅತಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಘಟನೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಭಾರಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಲಸೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕೊಂಕಣಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಕೊಂಕಣ ತೀರದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 10ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೆಲವು ಶಿಲಾಹಾರ ಶಾಸನಗಳು ಇದನ್ನು ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವಲಸೆ ಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕೊಂಕಣ ತೀರವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಗೋದಾವರಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗಿನ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಾದ್ಯಂತ ಕನ್ನಡದ ಘನತೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಅಪಾರವಾಗಿತ್ತು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗೋವೆಯ ಅಧೀಕೃತ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡವಾಗಿದ್ದರೂ ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಹುಬೇಗ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಳತ್ವ ಗಳಿಸಿ ತಮ್ಮ ಲೆಕ್ಕದ ಪುಸ್ತಕಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರದ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಶ್ವರ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ಆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬರೆಯಲು ಬಳಸಿದ ಲಿಪಿ ಕನ್ನಡವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾದವರು ಹಾಗೂ ಅನಂತರ ಬಹುಮಾನಿ ಅರಸರು ಕದಂಬ ರಾಜರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚ್ಯುತಿಗೊಳಿಸಿ, ಮರಾಠಿಗೆ ಅಧೀಕೃತ ಸ್ಥಾನ ಕೊಟ್ಟರು. ಪೋರ್ತುಗಾಲದ ಮಿಶನರಿಗಳು ಗೋವೆಗೆ ಬಂದು ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ 16ನೇಯ ಮತ್ತು 17ನೇಯ

ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯತೊಡಗಿದಾಗ ಕೊಂಕಣ ಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಚಕಿತಗೊಂಡು, ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕೊಂಕಣಿಯನ್ನು 'ಲಿಂಗ್ವು ಕ್ಯಾನರಿನಾ' (ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ) ಎಂದು ಕರೆದರು.

ದೇವಗಿರಿ ಯಾದವರು (ನೇಉಣರು), ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಕೆಳದಿಯ ಅಧಿಪತಿಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿಗರು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅಡಳಿತ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆ ರಾಜರುಗಳ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾವೆ ಇದೆ. ಸನ್ನದುಗಳು ಮತ್ತಿತರ ಅಧೀಕೃತ ದಾಖಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 12ನೇಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಗೋವೆಯಿಂದ ಕೇರಳದಲ್ಲಿನ ಕೊಯಿಲಾನ್‌ವರೆಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮ ತೀರದ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಕೊಂಕಣಿಗರ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಸಮುದಾಯಗಳು ನೆಲೆಸಿದ್ದವು. ಮಂಜೇಶ್ವರದ ಅನಂತೇಶ್ವರ ದೇವಸ್ಥಾನ 12ನೇಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಕೊಂಕಣಿಗರ ಉಸ್ತುವಾರಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆ ದೇವಾಲಯದ ಅಧಿದೇವತೆ ನರಸಿಂಹ ಎಂದು ಸುಮಧ್ಯ ವಿಜಯ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥವು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಗೌಡಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಅನಂತೇಶ್ವರದಂತಹ ಬೃಹತ್ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ದೊಡ್ಡದಾದ ಮತ್ತು ಸಂಪದ್ವರಿತ ಸಮುದಾಯದ ಬೆಂಬಲ ಇರಲೇಬೇಕು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಇಲ್ಲದವರಿಂದ ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಮಧ್ಯಯುಗದ ಮನೋಭಾವದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗಾಲದ ಅಡಳಿತಗಾರರ ಚಿತಾವಣಿಯಿಂದಾಗಿ ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರು ತಮ್ಮ ಗೋವೆಯ ನಾಡಿನಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಲಾಗುವುದೆಂದು ಹೆದರಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿದರು. 1560ರ ಮತೀಯ ವಿಚಾರಣಾ (ಇಂಕ್ವಿಜಿಷನ್) ಪ್ರಕರಣವೂ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಇದಲ್ಲದೆ 1553, 1570, 1682ರಲ್ಲಿ ಗೋವೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಅನಂತರ 1635ರಲ್ಲಿ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ರೋಗ ಹರಡಿತು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಮರಾಠರು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. (1683, 1729). ಈ ದುರಂತಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಕೊಂಕಣಿ ಜನರು-ಹಿಂದೂಗಳು ಹಾಗೂ ಕ್ರೈಸ್ತರು-ದಕ್ಷಿಣದತ್ತ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ, ಕನ್ನಡ (ಕೆನರಾ) ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅದರ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾದರಲ್ಲದೆ ಉತ್ಕರ್ಷ ಹೊಂದಿ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರು. ಅವರ ಧರ್ಮ, ಮತೀಯ ಗೀತೆಗಳು, ಹಾಡುಗಳು, ಕತೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ

ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರೆದು, ರಕ್ಷಿಸಿಡಲಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜನಪದ ಸಾಂಗತ್ಯ ವಿಪುಲವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಮೌಖಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಮೂಲಕ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ.

ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದವು. ಹೈದರ್‌ಅಲಿಯ ಬಳಕೆ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಅಡಳಿತ ಬಂದಾಗ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಅಂಗ್ಲರೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದಾರೆಂದು ಶಂಕಿಸಲಾಯಿತು. 1784ರಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಹಲವಾರು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಕ್ರೈಸ್ತರು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ನೆರೆಯ ಕೊಡಗು ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಯಾಚಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಆ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.

ಇಂದು ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುವ 15 ಲಕ್ಷ ಜನರ ಪೈಕಿ ಆರು ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಮಂದಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದವರು ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಹಾಸನ, ಕೊಡಗು, ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ವಿವಿಧ ಸಮುದಾಯಗಳವರು ಮತ್ತು ಜಾತಿಯ ಜನರು ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಮುಖ್ಯ ಗುಂಪುಗಳೆಂದರೆ ಕ್ಯಾಥೋಲಿಕ್ ಕ್ರೈಸ್ತರು, ನವಾಯತರು (ಮುಸಲ್ಮಾನರು), ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಗಳ ಪೈಕಿ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರು, ಸಾರಸ್ವತರು, ಸೋನಾರರು, ಗಬ್ರಿಗಳು, ಪಡ್ಡಿಯರು, ಕೊಂಕಣ ಮರಾಠರು, ಹರಿಕಂತ್ರರು, ಮೇಸ್ತರು, ಖಾರ್ವಿಗಳು, ಚಮಾರರು, ಬಾಂದಿಗಳು, ಕುಣಡಿಗಳು, ಮುಂತಾದವರು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ-ಕನ್ನಡ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾಗಿರುವವರೂ ಸಹ-ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಭಟ್ಟಳದ ಬಳಿ ಶಿರಾಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಿ. ಶ. 1345ರ ಶಿಲಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಆ ಹಳೆಯ 'ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ 'ಬಿಡಾರ'ವನ್ನು ಅನುದಾನ ಕೊಟ್ಟಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದ್ದು, ಆ ಭಾಷೆಗಳು ಕೊಂಕಣಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡವೆನ್ನುವಂತಿದೆ.

ಗೋವೆ ಮತ್ತಿತರ ಕಡೆ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡಲಾಯಿತಾದರೂ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅದರಲ್ಲೂ ಆರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅನುತೋತ್ತಾರದಿಂದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೈಬಲನ್ನು ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸುವುದು ಅವರ ಆತಿ ಮುಖ್ಯ

ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಧರ್ಮ ಬೋಧನೆಗಾಗಿ ಕೊಂಕಣ ಪ್ರದೇಶದ ದ್ಯಂತ ಕೊಂಕಣಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿತ್ತು; ಕ್ರೈಸ್ತರು ತಮ್ಮ ಮತದ ಆರಂಭದ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಕೊಂಕಣಿಯಲ್ಲೇ ಕಲಿತಿದ್ದರು. ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮರಾಠಿ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದಾಗ ಎರಡು ಸ್ಪಷ್ಟ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಕ್ರೈಸ್ತರಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಹಿಂದೂಗಳದ್ದು. ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಹಾಗೂ ಹಿಂದೂಗಳು ಗೋವೆಯಿಂದ ವಲಸೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಮತೀಯ ವಿಚಾರಣಾ ಪ್ರಕರಣದ ಕಷ್ಟಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳ ನೆನಪಿನಿಂದಾಗಿ ಈಗ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಕೊಂಕಣಿ ಸಮುದಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಭಿನ್ನತೆ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಲೇಖಕರು ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಬರೆದಿರುವುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸುವುದು ಅನುಕೂಲಕರ ಹಾಗೂ ಹೋಲಿಕೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಕ್ಕೇರಿ ರಾಜರ ಆಡಳಿತವಿದ್ದಾಗ (17ನೇಯ ಮತ್ತು 18ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ) ಶಾಂತಪ್ರಯ್ಯ, ರಾಘವದಾಸ, ಜೋಗವ್ವ ಮತ್ತು ಅನಧೀನಾಯಿ ಅವರಂತಹ ಕೆಲವು ಖ್ಯಾತ ಭಕ್ತಿ ಕವಿಗಳು ಹಾಗೂ ಕವಿಯಿತ್ತಿಯರು ಭಕ್ತಿಪರವಾದ ಹಾಗೂ ಭಾವಪರವಶತೆಯ ಕೊಂಕಣಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷ್ಯಾಧಾರವಿದೆ. ಅನಂತರ ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗಾಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಅನಂದಾಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪನೆ ಅವರಂತಹ ಚಿತ್ರಾಪುರ ಸ್ಥಾಪನೆಗಳು ಈ ಸಂತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸಹಜಾನಂದ (1850-1911), ನಾಡಪುರ ಶಾಂತಾಬಾಯಿ (1850-1901) ಮುಂತಾದವರು ಕೊಂಕಣಿಯಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಉದ್ಧೋಷಗಳ ಪೈಕಿ ಮಹೋನ್ನತವಾದ ಗೀತೆಯನ್ನು ಬಂಗ್ಲೆ ನಾರಾಯಣ ಕಾಮತ್ (1872-1918) ಅವರು ಕೊಂಕಣಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಪದ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಂಕಣಿ ಬರಹಗಾರರ ಪೈಕಿ ಮಂಗೇಶ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ತೇಲಂಗ್ (1858-1949), ಬೋಳಂತೂರು ಕೃಷ್ಣ ಪ್ರಭು (1882-1965), ಉಪೇಂದ್ರ ಪೈ, ಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರಭವಾನಂದ, ಗೋಕರ್ಣದ ಎನ್. ವಿ. ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಿ. ವಿ. ಬಾಳೆಗಾ ಅವರು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಉದ್ಯಾವರ ನಾರಾಯಣಾ

ಚಾರ್, ಹಟ್ಟಿಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣ ರಾವ್ (1863-1921), ಮತ್ತು ಎಂ. ಎಂ. ಶಾನಭಾಗ ಅವರಂತಹ ಪಂಡಿತರು ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು. ಶೇಷಗಿರಿ ಕೇಶವ ಪ್ರಭು ಅವರು ಪದರೂಪಿ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬರೆದ ರಲ್ಲದೆ ಶಾಕೂರರ ಗೀತಾಂಜಲಿ ಮತ್ತು ನಾರದ ಭಕ್ತಿ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕೊಂಕಣಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದರು. ಮುಂಡಾಸಿ ದೇವದಾಸ ಪೈ, ಕೋಡಬೆಟ್ಟು ರಾಮರಾಯ ಕಾಮತ್, ಬಂಟ್ವಾಳ ಪುಂಡಲೀಕ ಬಾಳೆಗಾ, ವಿ. ಆರ್. ಪ್ರಭು, ಎನ್. ವಿ. ಕಾಮತ್ ಮತ್ತು ಎಂ. ಜಿ. ಪೈ ಅವರು ಇತರ ಉತ್ತಮ ಬರಹಗಾರರು. ಬೋಳಂತೂರು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಭು ಅವರು ಚಂದ್ರಹಾಸ ನಾಟಕ (1912), ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಚರಿತ್ರೆ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಲವಾರು ಭಕ್ತಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕುಂಬಳೆ ನರಸಿಂಹ ನಾಯಕ್ (1873-1945) ಅವರು ಸಾವಿತ್ರಿ ನಾಟಕ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಪ್ರಭು, ಮಂಜೇಶ್ವರ ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ಶಾಂತರಾಮ ಕಾಮತ್, ದಿನಕರ ದೇಸಾಯಿ, ಎನ್. ವಿ. ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಕೆ. ಎನ್. ರಾವ್ ಅವರಂತಹ ಕವಿಗಳು ಕೊಂಕಣಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದರಲ್ಲದೆ ಆ ಪೈಕಿ ಕೆಲವರು ಹೆಸರಾಂತ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಚಿನ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಮಾನಂದ ಚೂರ್ಯ ಅವರು ಕೊಂಕಣಿ ನಾಟಕ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಸಾರಸ್ವತ ಎಂಬ ಪಕ್ಷಪತ್ರಿಕೆ 1929ರಿಂದ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಂಜೇಶ್ವರ ಗೋವಿಂದ ಪೈ, ನಾರಾಯಣ ಕಾಮತ್ ಬಂಗ್ಲೆಕರ್ ಮತ್ತು ಹಟ್ಟಿಂಗಡಿ ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಅವರು ಈ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗೆ ಆಸೆಯಾಗಿದ್ದ ಕೆಲವರು. ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ನವಯುಗ (ಕಾರವಾರ 1940), ಉಜ್ವಾಡ್ (ಕಾರವಾರ 1947), ಕೊಂಕಣ ಕಿನಾರ (ಕುಮಟೆ 1950) ಮತ್ತು ಸರ್ವೋದಯ (ಕಾರವಾರ). ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಮಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಬಿ. ವಿ. ಬಾಳೆಗ ಅವರ ಸಂಪಾದಕತ್ವದ ಪಂಚ್ಯಾದಾಯಿ (1966) ಕೊಂಕಣಿ ಹಿಂದೂಗಳು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಕೊಂಕಣಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಯ ಏಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಅಧ್ಯಯನದ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರವಾರದ ಎಂ. ಎಂ. ಶಾನಭಾಗ್ (1887-1950) ಅವರು ತುಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದರು. ಅವರು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷಾ ಮಂಡಲವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದರ ಪ್ರಥಮ ಅಧೀನಶನ 1939ರಲ್ಲಿ ಕಾರವಾರದಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶಗೊಂಡಿತ್ತು. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಂದರೆ ಕಾರವಾರದ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷಾ ಪರಿಷದ್, ಮಂಗಳೂರಿನ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷಾ ಮಂಡಲ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಂತ ಎಲೋಸಿ

ಯಸ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಕೊಂಕಣಿ ಸಂಸ್ಥೆ, ಉಡುಪಿಯ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷಾಭಿಮಾನಿ ಸಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಧಾರವಾಡದ ಕೊಂಕಣಿ ಸಮಾಜ. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಣಿಜ್ಯ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಇತಿಮಿತಿ ಹಾಗೂ ಅಡ್ಡಿ ಆತಂಕಗಳಿದ್ದರೂ, ಈವರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಮನ, ಆನ್ವೆ, ಜೀವಿತಾ ಆಶೆ ಮತ್ತು ತಪಸ್ವಿನಿ ಎಂಬ ಮೂರು ಕೊಂಕಣಿ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿವೆ. ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕೀರ್ತನಕಾರರಾದ ಭದ್ರಗಿರಿ ಅಚ್ಯುತದಾಸ್ ಮತ್ತು ಕೇಶವದಾಸ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕವಿತೆಗಳು ಮತ್ತು ಕೀರ್ತನೆಗಳ ಮೂಲಕ ಕೊಂಕಣಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೊಸಾಡ ಬಾಬುಟಿ ನಾಯಕ್ (ಹೊನ್ನಾವರ) ಮತ್ತು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಆರ್. ಜಿ. ಗೋಳಿ ಅವರು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮಂಗಳೂರು ನಗರವನ್ನು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಹೊಂದಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಕ್ರೈಸ್ತರಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆ ವರ್ಧಿಸಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತರು ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳು, ಮತೀಯ ಶ್ರುತಕಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯನ್ನು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಳಸಿದರು. ತಮ್ಮ ಮತಬಾಂಧವರಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಉಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಭಾಷೆಯ ಅಧ್ಯಯನ ಮತ್ತು ಬಳಕೆಯನ್ನು ಅರಂಭಿಸಿದ ವಿದೇಶೀ ಧರ್ಮ ಪ್ರಚಾರಕರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ಸಲ್ಲಲೇಬೇಕು. ಇಬ್ಬರು ಕೊಂಕಣಿ ಪಂಡಿತರು ನವಸುವಾರ್ತೆ (ನ್ಯೂ ಟೆಸ್ಟಮೆಂಟ್) ಮತ್ತು ಪೆಂತಾಟಾಚ್ ಕೊಂಕಣಿ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ವಿಲಿಯಂ ಕ್ಯಾರಿ (1761-1834) ಅದನ್ನು ಅಂತಿಮಗೊಳಿಸಿದರು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಭಾಷೆಯ ವಿಸ್ತೃತ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ ಅರಂಭಿಕ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕರ ಪೈಕಿ ರೆವರೆಂಡ್ ರಾಫಲ್ ವೆಸೆಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ರೆವರೆಂಡ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಕೋ ಸವೆಯಾ ದ ಸಾಂತಾ ಅನ್ನಾ ಈ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ರೆವರೆಂಡ್ ಪಿಯೊ ನರೊನ್ಡಾ (1810-83) ಅವರು ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ಸವಿಸ್ತಾರ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಅವರನ್ನು ಮಂಗಳೂರು ಕೊಂಕಣಿಯ ಪ್ರಪ್ರಥಮ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರೆನ್ನಬಹುದು. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಯೇಸುವಿತರ (ಜೆಸುಯಿಟ್ಸ್) ಆಗಮನ (1878) ಮತ್ತು ಸಂತ ಜೋಸೆಫ್ ಅವರ ಸಿಮಿನರಿ (1879), ಸಂತ ಎಲೋಸಿಯಸ್ ಕಾಲೇಜು, ಫಾದರ್ ಮುಲ್ಲರ್ ಅವರ ಅಸ್ಮತ್ರೆ (1881) ಹಾಗೂ ಕೊಡಿಯಾಲಬೈಲ್ ಪ್ರೆಸ್ (1882) ಇವು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯ ನಾಂದಿ ಹಾಕಿದವು. ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಥಮ ಯೇಸುವಿತರ ಪೈಕಿ ಇದ್ದ ರೆವರೆಂಡ್ ಅಂಜೆಲಿಸ್ ಫ್ರಾನ್ಸಿಸ್ ರಿಯುವಿಯರ್ ಮ್ಯಾಥೀ, ಎಸ್.ಜೆ. ಅವರು ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಕರಣ

ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಕರ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬರೆದ ಕೊಂಕಣಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ನಿಘಂಟನ್ನು 1883ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಷನ್ ಪ್ರೆಸ್ ಪ್ರಕಟಿಸಿತು.

ಅರಂಭಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಕ್ರೈಸ್ತಮತದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು. ಹೈದರ್ ಅಲಿಯ ಅಡಳಿತವಿದ್ದಾಗ ಮಂಗಳೂರಿನ ಫರಂಗಿಪೇಟೆಯಲ್ಲಿನ ಅಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ರೆವರೆಂಡ್ ಜೋಕಿಂ ಮಿರಾಂಡಾ ಅವರು ಮಹಾ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮೌಲ್ಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರಖರತೆಯ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅವನ್ನು ಬಳಕೆ ಒಂದುನೂರು ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಕೆನರಾ ಕ್ರೈಸ್ತರ ಪ್ರಾಚೀನ ಪರಂಪರೆಯ ಶಾಶ್ವತ ಸ್ಮರಣ ಸಂಪುಟಗಳಾಗಿ ಅವು ಉಳಿದಿವೆ. ಕ್ರೈಸ್ತ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ಮಹಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೂಲತಃ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಿಂದ ಯೇಸುವಿತ ಮತ ಪ್ರಚಾರಕರ ರೆವರೆಂಡ್ ಥಾಮಸ್ ಸ್ವೀಫನ್ಸ್ ಅವರು ಬರೆದರು. ಅದರಲ್ಲಿ 11,018 ಪದ್ಯಗಳಿದ್ದು, ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶೈಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಗ್ರಂಥವು ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೊಂಕಣಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಸಮೀಶ್ರಗೊಳಿಸಿ ಬರೆದರು. ಅನಂತರ ಅದನ್ನು ಜೋಸೆಫ್ ಸಾಲ್ವಾನ್ಡಾ, ಲಿಯೋ ಸಾಲ್ವಾನ್ಡಾ ಮತ್ತು ಫೆಲಿಕ್ಸ್ ಪಾಲ್ ನರೋನ್ಡಾ ಅವರಂತಹ ಕವಿಗಳು ಉದ್ಧಾರವು ಕೊಂಕಣಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ರೆವರೆಂಡ್ ಮೈಕೇಲ್ ಪ್ಲಾಸಿಡಾ ಕೊಲಾಸೊ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಗೀತೆಗಳ ರಚನೆಗಳು, ರೆವರೆಂಡ್ ಲೂಯಿ ಡಿಸೋಜಾ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಗಾದೆಗಳು, ಒಗಟುಗಳು, ಗೀತೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, ರೆವರೆಂಡ್ ರೈಮೊನ ಮ್ಯಾಸ್ಕರೇಂಜಾಸ, ರೆವರೆಂಡ್ ಸಿಲ್ವೆಸ್ಟರ್ ಮೆನೆಜಿಸ್ ಮತ್ತು ಈಜೆಗೆ ರೆವರೆಂಡ್ ವಿಲಿಯಂ ಡಿಸಿಲ್ವಾ ಅವರು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿದ ನವಸುವಾರ್ತೆ—ಇವು ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಿರಿಮೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿ ಕೆನರಾ ಕ್ರೈಸ್ತರೊಂದಿಗೆ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ.

ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಕೊಂಕಣಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಾದ 'ಕೊಂಕಣಿ ದಿವೆಂ'ಯನ್ನು ಮಂಗಳೂರಿನ ಇಬ್ಬರು ಯುವಕರಾದ ಲೂಯಿ ಮ್ಯಾಸ್ಕರೇಂಜಾಸ್ ಮತ್ತು ಲೂಯಿ ಕಣ್ಣಪ್ಪ ಅವರು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದಾಗ ಕೊಂಕಣಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ 1912ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ದಿಟ್ಟ ಹೆಜ್ಜೆ ಇಡಲಾಯಿತು. ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸ್ವರೂಪದ ಬರಹಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆರ್ಥಿಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ವಹಣಾ ತೊಂದರೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೊಂಕಣಿ ದಿವೆಂ ನಿಂತಿತಾದರೂ ರೆವರೆಂಡ್ ಸಿಲ್ವೆಸ್ಟರ್ ಮೆನೆಜಿಸ್ ಅವರು 1938ರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಲೊ ಎಂಬ

ಇನ್ನೊಂದು ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅದು ಭಾರತ ಮತ್ತು ವಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಂಕಣಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಕೊಡ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಅನೂಲ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ರಾಕೊಡ ಪ್ರಕಾಶನದ ನಾನಾ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳ ಮೂಲಕ ರೆವರೆಂಡ್ ಜಾನ್ ಮೆನೆಜಿಸ್, ಡಾ|| ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ್ ಎಫ್ ಡಿ ಸೋಜ ಮತ್ತು ರೆವರೆಂಡ್ ಮಾರ್ಕ್ ವಲ್ಡರ್ ಅವರಂತಹ ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಅಪಾರ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಆ ಎರಡು ಪಟ್ಟಣಗಳ ನಡುವೆ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಹಿಸಿದರು. ಪೊಯ್ಲಾರಿ ಎಂಬ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು 1950ರಲ್ಲಿ ವಿ. ಜಿ. ಪಿ. ಸಲ್ವಾನ್ಡಾ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅಂತರ ಸಿ. ಎಫ್. ಡಿ'ಕೊಸ್ಟಾ, ಮಾರ್ಕ್ ಡಿ'ಸೋಜ, ಅಲ್ಬಾನ್ಸ್ ಕೊಸ್ಟಾ ಮತ್ತು ಪಿ. ಡಿ'ಸೋಜಾ ಅವರಂತಹ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ದಿಗ್ಗಜಗಳು ಅದರ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಷಗಳು ಸರಿದಂತೆ ಪೊಯ್ಲಾರಿ ಬಲಯುತ ಗೊಂಡಿತಲ್ಲದೆ ಈಗ ವ್ಯಾಪಕ ವಾಚಕರಿರುವ ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಸಾರದ ಕೊಂಕಣಿ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಜನಪ್ರಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದ ಗಳಿಸಿದ ಇತರ ನಿಯತಕಾಲಿಕಗಳೆಂದರೆ ಮಿತ್ರ, ಸುಖಾ.ದುಖಾ, ಜೊಲ್ಲೊ, ಆಂಜ್, ಸೇವಕ್, ರ್ಯುಗ್.ಮಗ್, ವಿಶಾಲ ಕೊಂಕಣ್, ಕೊಂಕಣ್, ಕಾಣಿಕ್ ಮತ್ತು ಉದವ್.

ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳು (ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ 'ತಿಯಾತ್ರ್' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ) ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅಂತರ್ಗತ ಭಾಗವಾಗಿವೆ. ಮಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾದ ಕೊಂಕಣಿ ನಾಟಕ ಸಭಾ ಎಂಬ ಸಂಘ ಹೊಸ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅಂತರ-ಧರ್ಮ ಮಂಡಲ ನಾಟಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಕೊಂಕಣಿ ನಾಟಕಕಾರರ ಪೈಕಿ ಜಿ. ಎಂ. ಬಿ. ರಾಬ್ರಿಗ್ಸ್, ಎ. ಡಿ. ಲೋಬೋ, ವಿ. ಜಿ. ಪಿ. ಸಲ್ವಾನ್ಡಾ, ಎಂ. ಪಿ. ಡೇಸಾ, ಹೆನ್ರಿ ಡಿಸಿಲ್ವಾ, ಎಡ್ವಿಡ್ ಡಿ'ಸೋಜಾ ಮತ್ತು ಸಿ. ಎಫ್. ಡಿ'ಕೊಸ್ಟಾ ಅವರು ಪ್ರಖ್ಯಾತ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯ ಕೊಂಕಣಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲ. ಸಲ್ಲಕ್ ಪ್ರಕಾಶನ್, ರಾಕೊಡ ಪ್ರಕಾಶನ್, ಪುನೊವ್ ಪ್ರಕಾಶನ್, ಮುಂತಾದ ಮಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರಕಾಶಕರು ತಪ್ಪದೆ ಕೊಂಕಣಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಸರಾಂತ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಾದ ಜಿ. ಎಸ್. ಅಲ್ಪಾರಿಸ್ 30ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಿ. ಜಿ. ಪಿ. ಸಲ್ವಾನ್ಡಾ ಅವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳಿಗೆ ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಚ್ಛ್ರ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಇತರ ಖ್ಯಾತ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಮತ್ತು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಾರರೆಂದರೆ

ಸಿ. ಎಫ್. ಡಿ'ಕೊಸ್ಟಾ, ಎಡ್ವಿನ್ ಡಿ'ಸೋಜಾ, ಐರೋನ್ ಪಿಂಟೋ, ಜಿ. ಪಿ. ವೇಗಾಸ್ ಮುಂತಾದವರು. ವಿವಿಧ ನಿಯತ ಕಾಲಿಕೆಗಳ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಂಕಣಿ ಪದ್ಯಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಲೂಯಿ ಮಸ್ಕರೇಂಜಾಸ್, ಫೆಲಿಕ್ಸ್ ಪಾಲ್ ನರೋನ್ಡ್, ಜೋಸೆಫ್ ನರೋನ್ಡ್, ಗ್ರೆಗೊ ಮೆನೆಜಿಸ್, ಫಾದರ್ ಬೊತೆಲ್ಲೊ, ಆಂತೋಣಿ ಜಾನ್ ಡಿ'ಸೋಜ, ಹೆನ್ರಿ ಡಿ'ಸಿಲ್ವಾ, ವಿಲ್ಫ್ರೆಡ್ ರೆಬಿಂಬಸ್, ಸಿರಿಲ್ ಸಿಕೇರಾ, ಲಿಯೋ ಡಿ'ಸೋಜಾ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳು ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುವವರಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೊಂಕಣಿಯ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ|| ವಿಲಿಯಂ ಮಾಡ್ರಾ ಮತ್ತು ಡಾ|| ರಾಕಿ ಮಿರಾಂಡಾ ಅವರಂತಹ ಪಂಡಿತರು ಸಂಶೋಧನಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಇದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಪಂಡಿತರು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದ ನಾನಾ ಲೇಖನಗಳು ಮತ್ತು ಪಾಂಡಿತ್ಯಪೂರ್ಣ ಬರಹಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿವೆ. ಕೊಂಕಣಿ ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸಾಧನೆಯಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ರೆವರೆಂಡ್ ಲೂಯಿ ಡಿ'ಸೋಜ, ಜೋಸೆಫ್ ಲೆಗೋ, ರೆವರೆಂಡ್ ಸಿಪ್ರಿಯನ್ ಪೈ ಮತ್ತು ಸಿರಿಲ್ ಮಾಡ್ರಾ ಅವರಂತಹ ಪಂಡಿತರು ಅಕ್ಷಿಪ್ಪ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಅತಿ ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲೇಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ನೆಲೆ ಸಿರುವ ಸಾರಸ್ವತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವ ಭಾಷೆ ಕೊಂಕಣಿ. ಅದ್ದರಿಂದಲೇ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಒಂದು ಭಾಗದ ಹೆಸರು ಸಾರಸ್ವತಪುರ ಎಂದಿದೆ. ಈ ಸಾರಸ್ವತರು ಹಾಗೂ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತರು ಮತ್ತು ಗೋವೆ ಹಾಗೂ ಕಾರವಾರದಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದ ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರ್. ಎ. ಪೈ, ಎಂ. ಆರ್. ಪೈ, ಎಂ. ಎ. ಕಾಮತ್ ಮತ್ತು ಇತರರು 1942ರಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಅಗ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ|| ಅಮ೦ಡೋ ಮೆನೆಜಿಸ್ ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ರಾಗಿದ್ದರು. ಕೊಂಕಣಿ ಮಾತನಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅದು ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳು, ಕಮ್ಮಟಗಳು, ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ಭಾಷಣ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಗೌಡ ಸಾರಸ್ವತ ಸಮಾಜ ಕೊಂಕಣಿ ನಾಟಕಗಳ ಅಭಿನಯ ಮುಂತಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿದೆ. ಡಾ|| ಡಿ. ಎನ್. ಶಾನಭಾಗೆ, ಡಾ|| ಕೆ. ಜಿ. ಮಹಾಲಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೊ|| ಎಸ್. ವಿ. ಭಟ್ ಅವರಂತಹ ಪಂಡಿತರ ಸಹಭಾಗಿತ್ವವಿರುವ ಕೊಂಕಣಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನ ಈಗಾಗಲೇ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕುರಿತು ಹಲವಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಧಾರವಾಡದ ಆಕಾಶವಾಣಿ 1965ರಿಂದ ಜಾಯಿ-ಜೂಯಿ ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಸಾಪ್ತಾಹಿಕ ಕೊಂಕಣಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸ್ಥಳೀಯ ಜನರ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವರ ಶ್ರೀಮಂತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರವೂ ಕೊಂಕಣಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಿತಕರವಾದ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಅಧುನಿಕ ಭಾಷೆಯಾದ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ನಡುವಣ 'ಸಿಂಡ್ರೆಲ್ಡಾ' ಎನ್ನು ಬಹುದು. 15 ಲಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಮಾತನಾಡುವ ಈ ಸುಂದರ ಭಾಷೆ ಎಂತಹ ಅಘಾತದಿಂದಾದರೂ ಪಾರಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ಗುಣ ಹೊಂದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿಯಂತಹ ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ಬಲಯುತ ಪ್ರಭಾವ, ಅದನ್ನು ಮಾತನಾಡುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೋಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅವರ ಆರ್ಥಿಕ ಬಡತನದಿಂದ ಈ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕುಂಠಿತವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕೊಂಕಣಿಗರಲ್ಲಿ ಈಚೆಗೆ ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿದೆ. ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಪೂರ್ಣ ಇತಿಹಾಸ, ಪರಂಪರೆ, ಸ್ವತಂತ್ರ ಸ್ಥಾನಮಾನ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಭವಿಷ್ಯತ್ತು ಭವ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಅವರು ಅರಿತಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂ

ಕೇರಳ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಏಕತೆಯ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಪರಶುರಾಮನು ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನೆನ್ನು ವಂತಹ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇರಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ದ್ರಾವಿಡ ಮೂಲವೊಂದರಿಂದ ಅವಿಭಜಿಸಿದವೆಂಬ ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೂ, ಈ ಎರಡು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಪರಕೀಯ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದವು. ಏಕೆಂದರೆ, ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ ಸಮಗ್ರ ಭೂಪ್ರದೇಶವೇ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟುಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತ್ತು. ಕೇರಳಕ್ಕೆ ಆರ್ಯರ ಆಗಮನವು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗವಾಗಿದ್ದ ತುಳುನಾಡಿನ ಮೂಲಕ ಆಯಿತು ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಕದಂಬ ರಾಜನಾದ ಮಯೂರವರ್ಮನು ವಹಿಸಿದ್ದ. ಅವನ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗವಾದ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪ್ರದೇಶವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ವೇದಾಧ್ಯಯನಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಪ್ರದೇಶದ

ಮುಖಾಂತರ ಕೇರಳವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಆರ್ಯರು ಬಹುಶಃ ಅಲ್ಲಿನ ಮೂಲನಿವಾಸಿ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತು, ಆಗಿನ ಕೇರಳದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಡುಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಮುಖ ಇತಿಹಾಸಕಾರರಾದ ಪ್ರೊ|| ಏಳಂಕುಳಂ ಕುಂಜನ್‌ಪಿಳ್ಳೆ ಅವರು ಆಗಿನ ಕೇರಳದ ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲಿಯತನಕದ ತನ್ನ ವಿಕಾಸದ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತುಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿರುವರು. ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಜೈನಮತದ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶವು ಒಂದು ಕೊಂಡಿಯಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಕೇರಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತಿಧಿಯೆಂದು ಬಹುಶಃ ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನದ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅದರೂ, ಅವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ತೃಂಗೇರಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಠಗಳಲ್ಲೊಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಈ ಮಠವು ಕೇರಳ ಕರ್ನಾಟಕಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಪರ್ಕದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರಬಹುದು. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಸಹ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಲು ಕಾರಣರಾದರು. ಕುಂದಾಪುರ ತಾಲೂಕಿನ ಕೊಲ್ಲೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮೂಕಾಂಬಿಕಾ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಈಗಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಮಾಡಿದವರು ಅವರೇ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೂಡ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಲಯಾಳಿಗಳಿಗೆ ಈ ದೇವಾಲಯ ಈಗಲೂ ವಿಶೇಷ ಆಕರ್ಷಣೆಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಕೇರಳದಿಂದ ಈ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಆಗಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಯಾತ್ರಿಕರು ಕೇರಳೀಯರ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಿಗರ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬಹುದು. ತೀರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ತುಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೇರಳಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಹೋದುದರ ಪರಿಣಾಮವನ್ನೂ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಂಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನುಭಂಧವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು (ಕೇರಳದ ಮೂಲಿ ಮೂಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂಬ್ರಾಂದಿಗಳೆಂದು ಇವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ) ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಕ (ಪುರೋಹಿತ) ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. (ಓ. ಚಂದುಮೆನನ್ ಅವರಿಂದ 1892ರಲ್ಲಿ ವಿರಚಿತವಾದ 'ಶಾರದಾ' ಎಂಬ ತೀರ ಮೊದಲಿನ ಮುಖ್ಯ ಮಲಯಾಳಂ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಒಬ್ಬ ಯುವಕ ಪೂಜಾರಿಯ ಪಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಅವನ ವಿಚಿತ್ರ ಬೆರಕೆ ಮಾತು ಹಾಸ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಪಾತ್ರ ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ಸಮಗ್ರ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಬಗೆಗೆ ತಮಗಿರುವ ನಿಷ್ಪ್ರಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ). ಈ ಬಗೆಯ ಜನರು ಆಗಿನ ತಮ್ಮ ಮೂಲ

ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನಿಮಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೃಜಿಸಿತು. ಇದರ ಕೊನೆಯ ಕೊಂಡಿಯೆಂದರೆ, ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ಶಬರಿಮಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದರ ರೊಂದಿಗೆ ಕೇರಳದ ದೈವವಾದ ಅಯ್ಯಪ್ಪನ ವರ್ಚಸ್ಸು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮೇಲೆ ಆಗಿರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಚಾರ, ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಮತ್ತು ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೇರಳದೊಂದಿಗೆ ಬಲವಾದ ಬಾಂಧವ್ಯ ಹೊಂದಿದೆ. ಸರ್ಕಾರಾಧಿನೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಇಂಥ ಸಾಮ್ಯಗಳು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ವಾಗಿಯೇ ಕೆಲವು ಕಲಾರೂಪ (ಪ್ರಕಾರ) ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗಿವೆ. ಜನಪದ ಕಲೆಯನ್ನು ಹೊರತುಪಡಿಸಿದರೂ ಸಹ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶದ ಯಕ್ಷಗಾನವೆಂಬ ಪ್ರಮುಖ ಕಲೆ ಕೇರಳದ ಪ್ರಧಾನ ಕಲಾರೂಪಗಳಲ್ಲೊಂದಾದ ಕಥಕ್ಕಳಿಯೊಡನೆ ಕೆಲವೊಂದು ಒಲವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದೆಯೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು.

ಭಾಷಾ ವಿಜ್ಞಾನೀಯ ವಿಲಕ್ಷಣತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಹ ಕರ್ನಾಟಕ ಕೇರಳಗಳ ನಿಕಟ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಒತ್ತುಕೊಟ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಭಾಷೆಗಳಾದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ. ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ದಳಗನ್ನಡವು ಮಲಯಾಳಂ ಭಾಷೆಗೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಭಾಷೆಗಳ ವರ್ಣಮಾಲೆ, ಮೂಲಶಬ್ದಗಳು, ಪದವಿರಚನೆ—ಇವೆಲ್ಲ ಬಹುತೇಕ ಒಂದೇ ಮಾದರಿಯವಾಗಿವೆ. ಈ ಬುನಾದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹಾ ಸೌಧಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಅವುಗಳಿಗೆ ಗಣನೀಯವಾದ ನೆರವು ನೀಡಿದೆ. ಮುಂದೆ, ಬಹುಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಿಜವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾರ್ಥಕತೆಗಳು ಅತಿ ವ್ಯಾಪಕತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವು—ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಒಂದು ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಂತೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕೇವಲ ಒಣಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯ ಹಾಗೂ ಬರಡು ವಿದ್ವತ್ತಿನ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಸೈದ್ಧಾಂತಿಕ ಮಹಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿದ್ದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ್ನು ಪ್ರತಿನಾದಿಸಬೇಕಾಗಿರಬಹುದು ಬಂದಿತು. ಈ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಮಾನವು ಹೇಗೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ವಿರಚಿತವಾದವು—ಎಂಬ ವಿಚಿತ್ರ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತವೆ. (ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಎರಡನೇಯ ನಾಗವರ್ಮನ “ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಭಾಷಣಂ”, ಭಟ್ಟಾಕಳಂಕನ “ಕರ್ನಾಟಕ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ”, ಮಲಯಾಳಂಗೆ 14ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ “ಲೀಲಾ ತಿಲಕಂ”). ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಕಾಳಿದಾಸ ಮೊದಲಾದ

ಕವಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಕೇರಳಗಳೊಳಗೆ ನಡೆದಿರುವ ಈ ಸಂಬಂಧ, ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಶಕ್ತಿಯೊಂದರ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಈ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಮಂಗಳೂರು ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಮುದ್ರಣ, ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಮುಂತಾದ ಆಧುನಿಕ ಭಾಷೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಕೈಸ್ತ ಮಿಶನರಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂ ಅಡುಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ, ಶಬ್ದಕೋಶಗಳನ್ನೂ (ಕಿಟ್ಟಿಲ್ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ, ಗುಂಡರ್ಬ್ ಮಲಯಾಳಂಗೆ) ರಚಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಈ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಗದ್ಯವು ವಿಕಾಸಗೊಂಡು ಮುಂದುವರಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಪ್ರಚೋದನೆಯನ್ನು ಇವು ಒದಗಿಸಿದವು. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಾತ್ಮಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ತೀವ್ರವಾದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿನಿಮಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಒಗ್ಗಟ್ಟು ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣೆಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ವರ್ಧಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾಷಾಂತರಗಳ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅನುವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ, ಏನೋ ಕಾರಣದಿಂದ, ಈ ಎಲ್ಲ ಬಾಂಧವ್ಯ ಮತ್ತು ಗತಕಾಲದ ಸಂಬಂಧಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಮಲಯಾಳಂಗಳ ನಡುವೆ ಭಾಷಾಂತರ ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯಗಳು ಅಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಬಿಟ್ಟವು. ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹೊಸ ಅರಿವು ಮೂಡಿ ಬಂದು ಪರಸ್ಪರ ಭಾಷಾಂತರದ ಸರ್ವಸಮ್ಮತ ಕೆಲಸಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿವೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಮತ್ತು ಇಂಥ ಇತರ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಶ್ರಯ ನೀಡಿವೆ. ಪ್ರೊ|| ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿಯವರು, ಮಲಯಾಳಂನ ಟಿ. ಶಿವಶಂಕರಪಿಳ್ಳೆಯವರ ಚಿಮ್ಮೀನ್ ಮತ್ತು ರಂಡಿಡಂಗಳಿ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಮಲಯಾಟ್ಟೂರ್ ರಾಮಕೃಷ್ಣನ್ ಅವರ “ಯಕ್ಷಿ” ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕೆ. ಎಸ್. ಕರುಣಾಕರನ್ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿರುವರು. ಬಿ. ಕೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪನವರು ಅನೇಕ ಮಲಯಾಳಂ ಕೃತಿಗಳನ್ನು (ಮೇಲಿನ ಇಬ್ಬರದೂ ಒಳಗೊಂಡು) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಉಬೈದ್ ಅವರು ವಲ್ಲತ್ತೋಳ್ ಕವಿಯ ಕವನಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರು ಕೇರಳದ ಜನಜೀವನದ ಕೆಲವು ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಗೂ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳಿಂದ (ಕೇರಳ ಲೇಖಕರು ಕನ್ನಡ

ಜನಜೀವನದಿಂದ) ಸ್ವಾರ್ಥ ಹೊಂದಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ ನಿರರ್ಶನಗಳು ವಿರಳವಾದುದಾದರೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಎಂಬಂತಿಲ್ಲ. ನಿರಂಜನರು ಬರೆದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಕಾದಂಬರಿಯಾದ ಚಿರಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಕೇರಳದ ಕಯ್ಯಾರು ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಘಟನೆಯ ಸುತ್ತ ಹೆಣೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿ ಮಲಯಾಳಂಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದುದರಲ್ಲಿ ಅಶ್ವರ್ಯಪಡಬೇಕಾದುದೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಮಲಯಾಳಂನ ಪ್ರಮುಖ ನವ್ಯಕವಿಯಾದ ಡಾ|| ಅಯ್ಯಪ್ಪ ಪಣಿಕ್ಕರ್ ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕವನವೊಂದರ ಹೆಸರು "ಚಾಮುಂಡಿ ಮಲೆಯಲೆ ತಿರುವಿಳಯಾಟ್ಟಿಂ" ಎಂದು; ಇದರಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರಂತೆಯೇ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರೂ ಒಂದು ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈ ಬಗೆಯ ನಿರರ್ಶನಗಳ ಮೂಲಕ ಕ್ರೋಧೀಕೃತವಾದ ಪರಿಚಯ ತೀರ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾದುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಿ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಗಳು, ಕೇರಳದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಗಳು ತಮ್ಮ ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಏರ್ಪಡುವ ಪರಸ್ಪರ ಬಾಂಧವ್ಯವೇ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು. ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮಲಯಾಳಂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ತುಣುಕುಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಮಂದಾರ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಪುಟವನ್ನು ತ್ರಿವೇಂದ್ರಂನಲ್ಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಹೊರತಂದಿರುವ ಮಹತ್ತರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಅನಧಿಕೃತ ಉದ್ಯಮಗಳ ಜೊತೆಗೆ, ಅಧಿಕೃತವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂ ಅನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡೆದಿವೆಯೆಂಬ ಅಂಶವು ತೃಪ್ತಿದಾಯಕವಾದುದು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂ ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದೆ. ಮಂಗಳೂರಿನ ಸರಕಾರಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂ ವಿಭಾಗವೊಂದು ಕಾರ್ಯಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಅಧ್ಯಯನಗಳ ಎಂ.ಎ. ಕೋರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಲಯಾಳಂಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವ ಸೀಮಿತವಾದುದಾದರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಗಹನವಾಗಬಹುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶಗಳೊಳಗಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳು ನಿಕಟವಾಗಿಯೂ, ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಈ ಎರಡೂ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪರಂಪರೆಗಳು

ಬಹುತೇಕ ಒಂದೇ ಬಗೆಯವಾಗಿವೆ. ಭೌಗೋಳಿಕವಾಗಿ ಇವೆರಡರ ರಾಜ್ಯಗಳು ನೆರೆ ಹೊರೆಯವಾಗಿದ್ದು, ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವೆರಡರ ನಡುವೆ ಯಾವ ನಿರ್ಧಿಷ್ಟ ಸರಹದ್ದುಗಳೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರೀಯ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ಸರ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಪರಂಪರೆಯು ಈ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ಬಲವಾದ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರು ತೆಲುಗು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ವೆಂಗಿ ಚಲುಕ್ಯರು ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರ ವಂಶದವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾದ ಪಂಪ ತೆಲುಗು ಪ್ರದೇಶವಾದ ವೆಂಗಿಯಿಂದ ವಲಸೆ ಬಂದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ತೆಲುಗು ಪ್ರದೇಶವಾಗಿರುವ ವೇಮುಲವಾಡದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಿಕೇಸರಿಯೆಂಬ ಕನ್ನಡ ರಾಜ ಅನನಿಗೆ ಅಶ್ರಯದಾತನಾಗಿದ್ದ. ವೆಂಗಿಪಳುವನ್ನು ದುರ್ಗಸಿಂಹನೆಂಬ ಕವಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೃದಯ ಪ್ರದೇಶವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ತೆಲುಗಿನ ಅದಿಕವಿ ನನ್ನಯನಿಗೆ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯಕನಾದ ಬಹುಭಾಷಾವಿಶಾರದ ಮತ್ತು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸ ನಾರಾಯಣಭಟ್ಟ ವೆಂಗಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ದೇವಿ ರಾಜರಾಜ ನರೇಂದ್ರನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮಾನ್ಯನಾಗಿದ್ದ ವೆಂಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಬಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದ. ನನ್ನಯನು ಬಳಸಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಸಮುಚ್ಚಯಗಳೂ ಕಾವ್ಯ ಕೌಶಲಗಳೂ ಪಂಪನಿಂದ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದವೆಂಬುದನ್ನು ವಿಮರ್ಶಕರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗು ಕುಮಾರ ಸಂಭವಂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಚೋಡನು ಹೇಳಿರುವ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ದೇಶಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಾಗಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಶಾಸನಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿರುವಂತೆಯೇ ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳೂ ದೊರೆತಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ರಐವತ್ತರಷ್ಟು ತೆಲುಗು ಶಾಸನಗಳು ಬೆಳಕು ಕಂಡಿವೆ; ಈಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆಲುಗು ಮಾತನಾಡುವ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿವೆ. ಬಸವೇಶ್ವರನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ವಿರಶೈವ ಪಂಥ ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರದೇ ಒಂದು ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳುವಳಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯನಿಂದ ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿತವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಪರಸ್ಪರ ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಅವರಿಬ್ಬರೊಳಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವಾದರಗಳಿದ್ದವು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಶಿವ ತತ್ತ್ವಸಾರವು ಮೊದಲು ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ತದನಂತರ ಆತನಿಂದಲೇ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿತವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಸವೇಶ್ವರನಿಂದ, ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕಾರ್ಯ ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನಿಂದ ಮುಂದು

ವರಿಯಿತು. ಸೋಮನಾಥನು ವೀರಶೈವ ಪಂಥವನ್ನು ಅಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಲು ದೀಕ್ಷಾಬದ್ಧನಾಗಿ ಬಸವ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗುಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆತನು ಮಾರ್ಗ ದರ್ಶಕನಾದನು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಈತನನ್ನು ಭೃಂಗೀಶ್ವರನ ಅವತಾರವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿರುವರು. ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳು ಆತನನ್ನು ಮನಃಪೂರ್ವಕ ಕೊಂಡಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪಾಲ್ಕುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ವಾಸವಾಗಿದ್ದನು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮಾಗಡಿ ಬಿಳಿಯಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆತನ ಸಮಾಧಿಯಿದೆ. ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ಇವೆ. ಇವನ ಬಸವ ಪುರಾಣವನ್ನು ಭೀಮಕವಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಧ್ರ ಭಾಷಾಭಾಷಣಂ ಎಂಬ ತೆಲುಗಿನ ಮೊದಲ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೃತಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷಾ ಭಾಷಣಂ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾದರಿಯಾಗಿರಿಸಿ ಕೊಂಡಿದೆ. ಇವೆರಡರ ಹೆಸರುಗಳೂ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಾಗಿವೆ. ತೆಲುಗಿನ ಸಿಂಹಗಿರಿ ವಚನಗಳು ಮತ್ತು ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ವಚನಗಳು ಕನ್ನಡದ ವೀರಶೈವ ವಚನಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬುಕ್ಕರಾಯನಿಂದ ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಚಟುವಟಿಕೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ನಾಚನ ಸೋಮನಾಥನೆಂಬ ತೆಲುಗು ಕವಿಗೆ ಪೆಂಚುಕಲದಿನ್ನ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬುಕ್ಕರಾಯ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಸನವೊಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಸೋಮನಾಥ ಉದ್ದಾಮ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಧ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಎಂಟು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದ. ಉತ್ತರ ಹರಿವಂಶಂ ಮತ್ತು ವಸಂತ ವಿಲಾಸಂ ಎಂಬ ಎರಡು ತೆಲುಗು ಕೃತಿಗಳ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ ಇವನೇ. ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ ಪ್ರಾಥ ದೇವರಾಯ ಶ್ರೀನಾಥ ಕವಿಯನ್ನು ಅವನ ಮುತ್ತಿನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ (ಮುತ್ತಾಲ ಶಾಲ) ಸುವರ್ಣ ವೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮನ್ನಿಸಿದ. ಮುಂದೆ ಸಾಳುವ ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಪಿಲ್ಲಲಮರಿ ಸಿನ್ನ ವೀರಭದ್ರನೆಂಬ ಕವಿ ತನ್ನ ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಅಲ್ಪಕೆಯ ಕಾಲವು ತೆಲುಗು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಸುವರ್ಣಯುಗವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಂಡ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದು ದಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗು, ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಿಗೆ ಆತ ಮಾಡಿದ ಮಹಾಸೇವೆಯನ್ನು ಸರ್ವತ್ರ ಕೊಂಡಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ತೆಲುಗಿಗೆ ಆತ ನೀಡಿದ ಅಶ್ರಯ ಆಶ್ರಿಗೆ 'ಅಂಧ್ರಭೋಜ' ನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿದೆ. ತೆಲುಗಿಗೆ ಆತ ಕೊಟ್ಟ ಅನುಲೂಪ ಕಾಣಕೆಯೆಂದರೆ ಆತನ ಅಮುಕ್ತ ಮಾಲ್ಯದ. ಇದು ತೆಲುಗು

ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಹತ್ತರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿದೆ. ಆತನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಗ್ಗಜಗಳೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳಿದ್ದರು. ಇವರ ಪೈಕಿ ಅಲ್ಲಸಾನಿ ಪೆದ್ದನ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು. ಪೆದ್ದನನ ಮೊದಲನೇಯ ಪ್ರಬಂಧವಾದ ಮನುಚರಿತ್ರವು ಸಾಕವಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರ ನಿರ್ಮಾಪಕನಾದ ಕೆಂಪೇಗೌಡನು ಗಂಗಾಗೌರಿ ವಿಲಾಸಂ ಎಂಬ ತೆಲುಗು ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತೆಲುಗಿನ ಮೊದಲ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿ ಇದೇ. ಆತನ ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳೂ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿವೆ. ತಿರುಮಲರಾಯನ ಅಲ್ಪಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಮರಾಜಭೂಷಣಿಯಿಂದ ವಸು ಚರಿತ್ರವೆಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶ್ಲೋಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಅವರ ಕಾವ್ಯಸತ್ತವು ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತನಗೊಳ್ಯವಂತೆ ಮಾಡಿತು. ಪುರಂದರ ದಾಸ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗರಾಜ—ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು. ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಕೀರ್ತನೆಗಳೆಲ್ಲ ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅವು ಜನಪ್ರಿಯವಾದಷ್ಟು ಬೇಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಅಗಿಲ್ಲ. ಅಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಗೀತದ ಮೊದಲ ಪಾಠಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೀರ್ತನೆಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತವೆ. ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಪ್ರಭಾವವಿರುವುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅಶ್ರಯವಿರುವ ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ದೊರೆಗಳ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಕೆಳದಿಯ ಶಿವಪ್ಪನಾಯಕನ ಮೇಲೆ (ಮೈಸೂರಿನ) ದೊಡ್ಡದೇವರಾಯನ ವಿಜಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತೆಲುಗು ಕವಿಗಳು ಕಾವ್ಯರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ವಿಲಾಸಂ ಎಂಬ ಯಕ್ಷಗಾನವನ್ನು ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನು ಬರೆದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನು ಬರೆದುದೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಸಪ್ತಪದಿಯಲ್ಲಿ ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಹಾಡುಗಳೆರಡೂ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿವೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾದ ತಿರುಮಲಾರ್ಯ ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು, ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಾಂಸನಾಗಿದ್ದ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಮಲಾರ್ಯನ ಕೈಚಳಕವಿದೆ ಎಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ.

ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ಮಗ ಕಂಠೀರವ ನರಸರಾಜನದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿರುವ ಎಂಟು ತೆಲುಗು ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕ ವಿಲಾಸಂ ಎಂಬುದು ಹ್ರಮುಖವಾಗಿದ್ದು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾವ್ಯಸತ್ತದಿಂದ ತುಂಬಿದೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಮಹಾ ದಂಡನಾಯಕರನ್ನು ಕೊಡುಗೆ ಯಾಗಿತ್ತ ಕಳಲೆ ವಂಶ ತೆಲುಗು ಲೇಖಕರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಔದಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಆ ವಂಶಸ್ಥರು ನ್ಯಾಯಬದ್ಧವಾಗಿಯೇ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತೆಲುಗಿಗೆ ಅವರು

ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ದೊಡ್ಡ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜನ ಅಳ್ಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆ ವೀರರಾಜನು ದಳವಾಯಿಯಾಗಿದ್ದನು. ವೀರಭೂಪಾಲೇಯಂ ಎಂಬ ತೆಲುಗು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥವು ನ್ಯಾಯಕಾಂಠಿ ಮದನಾಮಾತ್ಯನಿಂದ ವೀರರಾಜನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ಮುಖ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೆಲಸದ ಸಲುವಾಗಿ ವೀರರಾಜನು ತನ್ನ ದಳವಾಯಿ ಪದವಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದನು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಯೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದ್ದು, ವೀರ ರಾಜನು ತೆಲುಗು ಗದ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಅಗ್ರಗಾಮಿಯೆಂದು ಮಾನ್ಯತೆ ಗಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಅದಿ, ಸಭಾ ಮತ್ತು ಭೀಷ್ಮಪರ್ವಗಳು ಮಾತ್ರ ಲಭ್ಯವಿವೆ. ವೀರರಾಜನ ಮಗನಾದ ಕಳೆ ನಂಜರಾಜನು ಪ್ರತಿಭಾವಂತನಾದ ಲೇಖಕ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಐದು ಕೃತಿಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಕೃತಿಗಳೂ ಅವನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿವೆ. ಅವನ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳೂ ಶ್ರೇವ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವಾಗಿದ್ದು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿತವಾಗಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ಕೃಷ್ಣ ರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯ ಹುದ್ದೆಯಲ್ಲಿದ್ದ. ಅಲೂರಿ ನರಸಿಂಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ನಂಜರಾಜ ಯಶೋಭೂಷಣವೆಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದು ನಂಜರಾಜನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರತೀ ಪದ್ಯದಲ್ಲೂ ನಂಜರಾಜನ ಹೊಗಳಿಕೆ ಇದ್ದು ಅವನನ್ನು ನಾಯಕ ನನ್ನಾಗಿ ಕೊಂಡಾಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿ ತೆಲುಗಿಗೂ ಅನುವಾದಿತ ವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಮ್ಮಡಿ ಜಗದೇವರಾಯನು ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ರಾಮಾಯಣವೆಂಬ ತೆಲುಗು ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜಗದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಪೊನ್ನತೋಟಿ ಓಬಳ ಕವಿ ವಾಮನ ಪುರಾಣ ಎಂಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ಮತ್ತು ಸುಗಟೂರು ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಓಬಳ ಕವಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹಲವರು ಕವಿಗಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸುವುದಾದರೆ ನೈಷಧಮ್ ತಿಮ್ಮ ಕವಿ, ಕೋಡೂರು ವೆಂಕಟಾಚಲ ಕವಿ, ಮುಮ್ಮಡಿ ತಿಮ್ಮ ಭೂಪಾಲೂಡು (ಸುಗಟೂರು) ಮತ್ತು ಬದ್ದೆವೀಟೆ ದತ್ತ ಕವಿ (ಸುಗಟೂರು). ತೆಲುಗು ಕಥಾ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯವಾದ ಶುಕ ಸಪ್ತತಿ ಎಂಬ ಕೃತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದಲೇ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಗುಣವೌಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಸರಿಗಟ್ಟುವ ಕೃತಿಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕಾವ್ಯದ ಕರ್ತೃ ಕದಿರಿ ಖಾಟನಾಯಕ. ಈತ ವಿಜಯನಗರ ಅರಸುಗಳ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದು, ಈಗ ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಡಿಗೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಹದಿನೆಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸುರಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ

(ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಶೋರಾಪುರ) ನಾಯಕರ ಅಳ್ಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ತೆಲುಗು ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾದವು : 1) ಬಹಿರಿ ಪಾಮನಾಯಕನ ಭಾರ್ಗವ ಪುರಾಣ, 2) ಪುರುಷ ಕರಿ ಕೇಶವಯ್ಯನ ದಾಶರಥಿ ಚರಿತ್ರೆ (ನಿರೋಷ್ಣು) ಮತ್ತು 3) ಕಿರೀಟಿ ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯನ ಅಚಲಾತ್ಮಜ ಪರಿಣಯಮ್. ಕೊನೆಯದು ಒಂದು ಅನೋಕ್ತಿ ಕಾವ್ಯ. ಕಿರೀಟಿ ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯನು ದೇಶದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ಯೈತ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಿದುದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾದ ಮಾಡಿ ಗೆದ್ದಿರುತ್ತಾನೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ನಾಯಕನ ಅಳ್ಳಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನು ಸುರಪುರದ ಆಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿದ್ದನು.

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇಯ ಹಾಗೂ ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಾರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ತೆಲುಗು ಕೃತಿಗಳು ಗುಮ್ಮರಾಜುರ ಮಹಾಕವಿ (ಚಾಡೇಶ್ವರಿ ಪುರಾಣಮ್), ಕೊಮಾರ್ ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ (ಸುಕರ್ಮ ನೀತಿ ಚಿಂತಾಮಣಿ), ಕಾಹುಲ ಭೈರವ ಕವಿ (ಪದ್ಮಾವತಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ) ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇಡುಗೂರಿ ರುದ್ರಕವಿ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭಾವ ಪಂಡಿತನಾಗಿದ್ದ. ಆತ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ, ಯಕ್ಷಗಾನಗಳನ್ನೂ, ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ತಾನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಾನೇ ತೆಲುಗಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞ ಕವಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಅಂಧ್ರದವರಿಗೆ ವೇಮನ. ವೇಮನನನ್ನು ಹಲವಾರು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಭೀಮರಾಜು ಎಂಬ ತೆಲುಗು ಕವಿ ವೇಮನನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಚನಗಳನ್ನು ತೆಲುಗಿಗೂ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಅಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ದಾಪುಕಾಲಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಗಿದೆ. ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಕವಿತೆ, ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿ, ಏಕಾಂಕ ನಾಟಕ, ಸಣ್ಣ ಕತೆ, ಖಂಡಕಾವ್ಯಗಳು ತೆಲುಗಿನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ, ಕನ್ನಡ ದಿಂದ ತೆಲುಗಿಗೂ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ಗಳಿಗೆ ರಾಜ್ಯಪಲ್ಲಿ ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವರು. ಅವರು ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸ ರಾಗಿದ್ದರು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಇತರ ಅನೇಕ ವಿಷಯ ಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಅವರ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ ಗೊಂಡಿವೆ. ಸಮಕಾಲೀನ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಕವಿಗಳಾದ ದಿಗಂಬರ ಕವಲು ಅವರ 'ದಿಗಂಬರ ಕವಿತೆ', ಪಟ್ಟಾಭಿಯವರ ಫಿಡೆಲ್

ರಾಗಲ ಡಜನ್, ಅಲ್ಲದೆ ತಿಲಕ ಸಿ. ನಾರಾಯಣರೆಡ್ಡಿ ಮತ್ತು ಗುಂಟೂರು ಶೇಷೇಂದ್ರಶರ್ಮ ಇವರ ಕವಿತೆಗಳು ಅನುವಾದ ಗೊಂಡು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬಂದಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಪ್ರಮುಖ ತೆಲುಗು ಕಾದಂಬರಿಗಳೆಂದರೆ ರುದ್ರಮದೇವಿ, ನಾರಾಯಣರಾವು, ಮಾ ಬಾಬು, ಮೈದಾನಂ ಮತ್ತು ಪಂಡಿತ ಪರಮೇಶ್ವರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ವಿಲುನಾಮ, ಮೊದಲಾದವು. ಶಾಂತಲಾ, ವಂಶವೃಕ್ಷ, ಮತ್ತಿತರ ಕನ್ನಡ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತೆಲುಗಿಗೆ ತರ್ಜುಮೆಯಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಕಾವ್ಯ, ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ, ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಮುಂತಾದವನ್ನು ತೆಲುಗಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಬಿ. ವಿ. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಬಾಡಾಲ ರಾಮಯ್ಯ, ಕೆ. ಎಸ್. ಜಾನಕಿರಾಮಯ್ಯ, ಡಾ|| ಆರ್. ವಿ. ಎಸ್. ಸುಂದರಂ ಮತ್ತು ಹರಿಹರಪ್ರಿಯರದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆ. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಅಂಧ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಾರಸ್ವತ ಸಂಘಂ (ಬೆಂಗಳೂರು ದಂಡಿನ ಪ್ರದೇಶ), ಅಂಧ್ರ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಘಂ (ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ), ತೆಲುಗು ಸಮಿತಿ (ಬಸವನಗುಡಿ) ಮೊದಲಾದ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಶಕ್ತಿ ಮೀರಿ ಹವಣಿಸುತ್ತಿವೆ. ತೆಲುಗು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಕೂಡ ನಡೆದಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೆ ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ಬಗೆಯ ಲಿಪಿ ಇದ್ದಿತು.

ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ

ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಕವಲೊಡೆದು ಬಂದು ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ. ಒಂದೇ ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಉಗಮಗೊಂಡ ಭಾಷೆಗಳು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತಮಿಳು. ಈ ಭಾಷಾ ಗೋತ್ರದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವು ಪ್ರಾಚೀನತೆಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳಿನ ಅನಂತರ ಬರುತ್ತದೆ. “ಕನ್ನಡವು ತಮಿಳಿಗೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರದ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು ಅವು ಮಾತ್ರ ಕ್ರಮವಾದ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಬಹುವಚನದ ಅನೇಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ ಸಮರ್ಪಕ ಮತ್ತು ಅಸಮರ್ಪಕ ನಾಮಪದಗಳ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಬಹುತೇಕ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿವೆ. ವಾಕ್ಯ ರಚನೆಯ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ವಿಧಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅವು ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳೂ ಪರ್ಯಾಯ ಧಾತುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತವೆ”, ಎಂಬುದಾಗಿ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ಹತ್ತಿರದ ಹತ್ತಿರದ ರಾಜ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತಮಿಳು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತ, ಪರಸ್ಪರ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ, ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ.

ಕದಂಬರ ಹಾಗೂ ಗಂಗರ ಆಗಮನಕ್ಕಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅನೇಕ ದಶಕಗಳ ಕಾಲ ಪಲ್ಲವರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹಳಷ್ಟು ಭಾಗ, ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗಂಗವಾಡಿ ಪ್ರದೇಶವು ಒಂದು ಶತಮಾನಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲಾವಧಿ ಚೋಳರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚೋಳರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ರುಜುವಾತಾಗಿ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳು ದೊಮ್ಮಲೂರು, ಅಲಸೂರು, ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದ ಸಮೀಪದ ಮಳೂರು ಮುಂತಾದೆಡೆ ಇವೆ; ಹಾಗೂ ನಾಗಮಂಗಲ, ಬಿನ್ನ ಮಂಗಲ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಆಗ್ರಹಾರಗಳೂ ಉಳಿದಿವೆ. ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳರು ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಹೊಯ್ಸಳ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಲ್ಲಾಳನು ಚೋಳರಾಜ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಕ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಶ್ರೀರಂಗಂ ಮತ್ತು ಕಣ್ಣಾನೂರು ಕುಪ್ಪಂ ಹೊಯ್ಸಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು; ತಮಿಳು ನಾಡಿನಾಡ್ಯಂತ ಹತ್ತಾರು ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಅವರು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿಜಯನಗರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ತಮಿಳುನಾಡನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಆಳಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ರಾಜರೂ ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಇವರೂ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಾರೆ. ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಪ್ರಭುತ್ವವು ಅನೇಕ ರಾಯಗೋಪುರ ('ರಾಯ'ರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಗೋಪುರ) ಗಳನ್ನೂ ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪಗಳನ್ನೂ ಸಭಾಮಂಟಪಗಳನ್ನೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಈ ನಿಡುಗಾಲದ ಬಾಂಧವ್ಯ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಈ ಎರಡು ರಾಜ್ಯಗಳ ಜನ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಅನೇಕ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಳು-ಕೊಡೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದೆ. ಮೊದಲೇ ತಿಳಿಸಿರುವಂತೆ 'ಕರ್ನಾಟಕ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ 'ಶಿಲಪ್ಪದಿಗಾರಂ' ಮೊದಲಾದ ತಮಿಳು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗುವ 'ಕರುನಾಟಾ' ಎಂಬ ತಮಿಳರ ಬಳಕೆಗಳಿಂದ ಉದ್ಭೂತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಎಷ್ಟು ನಿಕಟವಾಗಿವೆಯೆಂದರೆ, ಕನ್ನಡದ ಪುರಾತನ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುವ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು ತಮಿಳಿನಂತೆಯೇ ಭಾಸವಾಗುತ್ತವೆ.

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಒಂದು ಶಾಸನ ಹೀಗಿದೆ: “ಕಲ್ಯುಪ್ಪಿನಾ ವೆಟ್ಟಿದುಳ್.....ನೋಂತು.....ಮುನಿನರನ್ ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಂದಾನ್” ಹೀಗಿಯೇ ಇನ್ನೊಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ “ಕೊಡು ವೋರುಂ ಪಂಚಮಹಾಪಾತಕ ಸಂಯುಕ್ತರಪ್ಪಾರ್” ಎಂದಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಇಂಥ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ತಮಿಳಿನಂತೆಯೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತವೆ. “ಇದರ್ಕ ನೆಲವೋಡುಪೋನಾ” ಅಥವಾ “ಎಳ್ತು ಕೋಳಾ—ಇಲ್ಲೆ” ಇತ್ಯಾದಿ. ತಮಿಳುನಾಡಿನ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಗಿರುವ ಮೈಸೂರು ಮತ್ತು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾಗಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದರೂಪಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ

ಸಿಗುತ್ತವೆ. 'ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ' ಯೆಂಬ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹಲವಾರು ರೂಪಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ— "ತಾಯ್ ತಂದೆವಿರ ಕೆಲಿಯವ ಗಯ್ಯಾದೆ" (ಕೆಲಿಯವನ್), ಇಲ್ಲಿ ತಮಿಳಿನ 'ಕೆಲ್ಯಿ' ಯಂತೆ ರೂಪವಿದೆ; ಅಥವಾ, "ಸಂಯುಕ್ತ ಮನೋದಯನಾಗಿ" ಅಥವಾ "ಸರ್ವಜ್ಞ ಧರ್ಮಮಂ ಕೊಲಲಾಗ", ಇತ್ಯಾದಿ. ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು ತಮಿಳು ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಗೊಂಡಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—ತಾಯ್, ಪೆಣ್, ಅಡಿ, ಮುಡಿ, ಕಣ್, ಕಲ್, ಮಣ್, ಪಗಲ್, ತಿಂಗಳ್, ಪುಲಿ, ಪೊನ್, ಪಣಂ—ಇವು ನಾಮವಾಚಕಗಳು; ನಾನ್, ನೀನ್, ಅದು, ಇದು—ಇವು ಸರ್ವನಾಮಗಳು; ಕುಡು, ಕುರು, ನಲ್, ನೇರ್, ತಣ್, ನುಣ್, ಮೇಲ್, ಕರಿಯ, ಇನಿಯ—ಇವು ಗುಣವಾಚಕ ಗಳು; ಅಡು, ಓಡು, ಕಡಿ, ತಣಿ, ನಂಬು—ಇವು ಕ್ರಿಯಾವಾಚಕ ಗಳು; ಆರು, ಏಳು, ಪತ್ತು, ನೂರು—ಇವು ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ಗಳು. ಕೆಲವು ಶಬ್ದರೂಪಗಳು ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಾಳಿವೆ. ತಂದೆ (ತಂದೈ-ತಮಿಳು), ಅರ್ಮಿ (ಅರುವಿ), ಒಡಲ್ (ಉಡಲ್), ಉಸಿರು (ಉಯಿರ್), ಪೊಸ (ಪುದು), ಬೆಳ್ (ವೆಳ್), ಇರಿ (ಎರಿ), ಪೊರ್ಮು (ಪೊರುಂದು), ಸೊಲ್ (ತೊಲ್), ಎರಡು (ಇರಂಡು), ಇಪ್ಪತ್ತು (ಇರುಪದು), ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಭಾವದಿಂದಲೋ, ಮರವಿ ನಿಂದಲೋ, ಮೂಲ ದ್ರಾವಿಡದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ತಪ್ಪಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಪರಮೆ' ಎಂಬುದು ದುಂಬಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಪರಮೆ ಎಂದರೆ ಹಕ್ಕಿ ಎಂದರ್ಥ. ಹೀಗೆಯೇ 'ಪುವೆಲ್' ಎಂಬುದು ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆ, ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗೊಂಡಿದೆ; ವಾಸ್ತವವಾಗಿಯೂ ಇದು ತಮಿಳಿನ 'ಪೊವೆಲ್'ನಿಂದ ಬಂದುದು, ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಪೊದೆ ಎಂಬರ್ಥವಿದೆ. ಪಂಪ ಮತ್ತು ನಾಗಚಂದ್ರ ಇಬ್ಬರೂ ಇದೇ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಪಂಪಕವಿ 'ಹಬ್ಬ' ಎನ್ನುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ 'ಸೆರಪು' ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ತಮಿಳಿನ 'ಶಿರಪು' ನೋಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ, ತಮಿಳಿನ ಜ್ಞಾನವು ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ಮಾರ್ಗ (ಅಭಿಜಾತ) ಕವಿಗಳು ಬಳಸಿದ ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಹಾಯಕ ವಾಗುವುದು. ಆದರೆ, ಕನ್ನಡವೊಂದೇ ಮೂಲದ್ರಾವಿಡದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದರೂಪಗಳನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ನಿದರ್ಶನಗಳೂ ಇವೆ. ತಮಿಳಿನ 'ಅಯಿಲ್' ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ತಿನ್ನು ಎಂದರ್ಥವಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರ ಮೂಲ ಅರ್ಥ 'ಜಗಿ' ಎಂದು; ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಅದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗೊಂಡಿದೆ. 'ಕಿರುದು' ಎಂಬ ಮೂಲಶಬ್ದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ; ತಮಿಳುನಲ್ಲಾದರೂ ಅದು 'ಶಿರುದು' ಎಂದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ 'ಕೆದರು' ಶಬ್ದ

ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ 'ಶಿರುದು' ಎಂದೂ 'ಕೆಸರು' ಎಂಬುದು 'ಶೇರು' ಎಂದೂ ಆಗಿವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗದಲ್ಲಂತೂ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಕೊಳು-ಕೊಡುಗೆ ಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಪಂಪನಿಗೆ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಿರ ಬಹುದು. ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಪಂಪ 'ಸೆರಪು' ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. 'ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ'ದಲ್ಲಿ ಪಂಪ ನಿರೂಪಿಸಿರುವ—ದುರ್ಯೋಧನನ ಹೆಂಡತಿ ಭಾನುಮತಿ ಯನ್ನು ನೆತ್ತದಾಟಿದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿ ಕರ್ಣ ಅವಳ ಕೊರಳ ಹಾರ ವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳುವ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ತಮಿಳಿನ ಆಕರ ಕಾಣಿಸು ತ್ತವೆ. ತದನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಹರಿಹರ ಕವಿ ತನ್ನ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಶರಣರ ಕತೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ವೀರಶೈವ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳುನಾಡಿನ ನಾಯನ್ನಾರರ ಪ್ರಭಾವ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವರು ಅವರನ್ನು ಅರವತ್ತಮೂರು ಪುರಾತನರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವನ್ನು ಅವನು ತನ್ನ ರಗಳೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹರಿಹರ ಉಪಯೋಗಿ ಸಿದ ರಗಳೆ ಛಂದಸ್ಸೇ 'ಶಿಲಪುದಿಗಾರಂ', 'ಮಣಿಮೇಖಲೈ', 'ತಿರುವಾಚಕಂ'ಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಾಗಿರುವ 'ಅಗವಲ್' ಛಂದಸ್ಸಿ ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದಿರಬಹುದು. ತಮಿಳು ಶಬ್ದಗಳಾದ 'ತಿರು ನಾಳ್', 'ತಿರುಪಾಡು' 'ಪೆರುಮಲೆ', 'ತಿರುವಿಧಿ', ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕವನ್ನು ಹರಿಹರ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿ ದ್ದಾನೆ. ಅರವತ್ತಮೂರು ಪುರಾತನರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಶೆಕ್ಕಿಲಾರ್ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ 'ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣ'ಕ್ಕೆ ಹರಿಹರ ಮುಣಿಯಾಗಿ ದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಹರನ ಸ್ವೋಪಜ್ಞತೆಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಹರಿಹರ ಹೊಯ್ಸಳರ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ತಮಿನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿ ಈ ಶಿವಶರಣರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ತೋರು ತ್ತದೆ. ಶಿವಶರಣರ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳ ನೈಜ ವಿಸ್ತೃತ ಹಾಗೂ ಸ್ತಂಭಿಕೆಯ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಅವನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಈ ಶರಣರ ನಿಜಕೃತಿಗಳಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಅವತರಣಿಕೆಗಳನ್ನೂ ನೀಡು ತ್ತಾನೆ.

ಕನ್ನಡ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ವಲಸೆ ಹೋಗಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದ ರಾಮಾನುಜರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಧರ್ಮವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದಟ್ಟವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಿದೆ. ತೊಂಡನೂರು ಮತ್ತು ಮೇಲುಕೋಟೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಾದ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ಧರ್ಮವೂ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿರುವ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಿಜಕ್ಕಳವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ

ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಹಾಡಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ತಮಿಳು ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಚೋದಿತರಾಗಿದ್ದರೆಂದೂ ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಭಾಷೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಅನುಪಮವಾದ ಪ್ರೇಮ ಶುದ್ಧ ತಮಿಳು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಅಚಲ ಕಾಳಜಿ, ಸಾಧ್ಯವಾದಮಟ್ಟಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಬಾರದೆಂಬ ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕ ಛಲ—ಇವು ತಮಿಳು ಕವಿಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರು ಮೂಲ ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ನುಡಿಗಳನ್ನೂ, ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಮನೋಭಾವನೆ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಪಾಠ್ಯಾಯ, ಸಿಂಗರಾರ್ಯ, ತಿರುಮಲಾರ್ಯ, ಸಂಚಯ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಕನ್ನಡ ಲೇಖಕರಲ್ಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರೂ ಇವರು ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡವನ್ನೇ ಬಳಸಿರುವರು. ಇವರ ಈ ಧೋರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಪ್ರಭಾವ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಗೋಚರಿಸುತ್ತದೆ. ಅಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಬರಹಗಳಲ್ಲೂ ಈ ಮನೋಭಾವನೆ ಪ್ರತಿಪಲಿತವಾಗಿದೆ. 'ಸಿರಿಗನ್ನಡಂಗೆಲೈ' ಎಂಬ ಅವರ ಘೋಷಣೆ, "ಆಳ್ ಕನ್ನಡ ತಾಯ್, ಬಾಳ್ ಕನ್ನಡ ತಾಯ್", "ಕನ್ನಡಂ ಬಾಳ್ಗೆ, ಗೆಲೈ" ಮೊದಲಾದ ಮಾತುಗಳು ಅವರಿಗಿದ್ದ ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡ ಪ್ರೇಮದ ದ್ಯೋತಕ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ತಮಿಳು ಕೃತಿಗಳಾದ 'ಅಗನಾನೂರು', 'ಪುರನಾನೂರು', 'ತಿರುವಾಚಕಂ'ಗಳನ್ನೂ, ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳನ್ನೂ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಓದಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 'ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗೀತೆಗಳು', 'ಹೊಂಗನಸುಗಳು' ಮತ್ತು 'ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ್' ಮೊದಲಾದ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧ ಕನ್ನಡದ ಗತ್ತು ಗಾಂಭೀರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾರೂ ನೋಡಬಹುದಾಗಿದೆ.

ತಮಿಳು ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನೂ ಕಂಡೆಣಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಜೈನಮತ ಮತ್ತು ಗಾಣಪತ್ಯ ಪಂಥ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಸಾಗಿವೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳದಿಂದ ಹೋದ ಜೈನ ಸವಣೂರು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯೋನ್ಮುಖರಾಗಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ತಮಿಳಿನಲ್ಲಿವೆ. ಮುತ್ತಯ್ಯ ದೀಕ್ಷಿತರಿಂದ ಸ್ತುತಿಸನಾದ ವಾತಾಪಿ ಗಣಪತಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ ತಮಿಳುನಾಡಿಗೆ ಗಾಣಪತ್ಯ ಪಂಥದ ಆಗಮನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕನ್ನಡದಿಂದ ತಮಿಳಿಗೆ ಅನುವಾದಿತವಾದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳ ಪೈಕಿ ಚಾಮರಸನ

'ಪ್ರಭುಲಿಂಗ ಲೀಲೆ'ಯೂ ಒಂದು. ಅಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ, ಬಸವಣ್ಣ, ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಮೊದಲಾದವರ ವಚನಗಳು ತಮಿಳಿಗೆ ಅನುವಾದಗೊಂಡಿವೆ. 'ತಿರುಕ್ಕುರಳ್', 'ಪೆರಿಯ ಪುರಾಣಂ', 'ಮೂದುರೈ' ಮುಂತಾದ ತಮಿಳು ಅಭಿಜಾತ ಕೃತಿಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿತವಾಗಿವೆ. ಅಧುನಿಕ ಲೇಖಕರಾದ ರಾಜಾಜಿ, ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ಭಾರತಿ, ಅಖಿಲಾಂಡನ್, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕಾನೇಕ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರ ಕೃತಿಗಳೂ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಶೇಕಡ ಒಂಭತ್ತು ಜನರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವವರೊಡನೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅದರದು ಎರಡನೇಯ ಸ್ಥಾನ. ಅದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಮಾತೃಭಾಷೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ವಿಕಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಆಕ್ಯಾಡಮಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಆರಂಭ ದೆಹಲಿ, ಪಂಜಾಬ್, ಸಿಂದ್ ಮತ್ತು ಅಜ್ಮೀರ್‌ಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಅನೇಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ. ಆದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಉಗಮವಾಯಿತೆಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದ್ದು, ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದಕರು ಡಾ|| ಅಮೀನಾ ಖಾತೂನ್ ಮತ್ತು ಫಜ್ಲಲ್ ಹಸನ್. ಈಗ ಉರ್ದು ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲ 'ರೇಖ್ತಾ' ಆಗಿತ್ತು. ಮೊದಲು ಕಲ್ಕುಗ್ ಅನಂತರ ಬಿದರಿಯಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿದ ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ (1347-1490) ರೇಖ್ತಾ ಜನರ ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅರಬ್ಬಿ, ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಮರಾಠಿ ಪದಗಳ ಪಾರ್ಷ್ವ ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ರೇಖ್ತಾ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಫಜ್ಲಲ್ ಹಸನ್ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದಖ್ಖಣದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಂ ಪ್ರಭುತ್ವ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡಂತೆ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದವರು, ಪ್ರಾಂತೀಯ ವಿವಿಧ ಮುಸ್ಲಿಂ ಮತ್ತು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೊಡನೆ ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಒಂದು ಹೊಸ ಭಾಷಾರೂಪದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಅತಿವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗತೊಡಗಿತು. ಹೀಗೆ ಉಗಮವಾದ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆ 'ದಖ್ಖನಿ' ಹಿಂದು ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರತೆ ಭಾವೈಕ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಸಂಕೇತವಾಯಿತು. ತನಗೆ ದೊರೆತ ಮನುತೆಯ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಶತಮಾನಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಅದು ಮೆರಗುಗೊಂಡ ಒಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು. ಕಾಲ ಕಳೆದಂತೆ ದಖ್ಖನಿ ಆಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆ, ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವಿಕಾಸದ ಭಾಷೆಯಾಯಿತು. ಇದು ಸೂಫಿಗಳಿಂದ, ಸಂತರಿಂದ ಪೋಷಣೆ ಪಡೆಯಿತು.

ರಾಜರೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರೂ ಅದನ್ನು ಮೋಹಕವಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಒಂದು ಮಹತ್ವವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದರು. ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರೂ ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಜರತ್ ಖಾಜಾ ಬಂದೇ ನವಾಜ್ ಅವರು ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯದ ಪತನದ ನಂತರ ಅದರ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಐದು ಷಾಹಿ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ದಖ್ಖನಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದವು. ಈ ಷಾಹಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಜಾಪುರವು ಪ್ರಮುಖ ರಾಜ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಐದು ಸುಲ್ತಾನರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲ ದಖ್ಖನಿಯ ಸುವರ್ಣ ಯುಗವಾಗಿತ್ತು. ದಖ್ಖನಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ವೈಭವಪೂರಿತವಾಯಿತು. ನಿಜಾಮ (ಕೃತಿ: ಕದಂ ರಾವ್ ಪದಂ), ವಾಜ್ಞಿ (ಖುತುಬ್ ಮುಪ್ತರಿ ಮತ್ತು ಸಬ್ ರೂಸ್), ಗವಾಹಿ (ಸೈಫುಲ್ ಮುಲುಕ್—ಒ ಬಾದಿಯುಲ್ ಜಮಾಲ ಮತ್ತು ಟೊಟಿ ಸಾಮ), ಏಜಾಸ್ (ಲೈಲಾ ಮಜ್ನು), ಬಲಾಖಿ (ಮೇರಾಜ್ ನಾಮ) ಇಬನ್ ನಿಷ್ಠತಿ (ಫೂಲ್ ಬನ್), ತಾಬಿ (ಖಿಸ್ಸಾ-ಎ-ಬೆಹರಾಂ ಒ ಗುಲ್ ಆನ್ದಂ) ಮತ್ತು ಸೇವಕ (ಜಂಗ್ ನಾಮ) ಈ ಕಾಲದ ಹೆಸರಾಂತ ಕವಿಗಳು. ಹಜರತ್ ಖಾಜಾ ಬಂದೇ ನವಾಜ್ ಅವನ ಮಗ ಹಜರತ್ ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಹುಸೇನಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗ ಹಜರತ್ ಸೈಯ್ಯದ್ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಹುಸೇನಿ ಅವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮೀರಾನಾಜಿ ಖುದಾನುಮ, ಷಾ ಮೀರಾನಾಜಿ ಶಂಸೂಲ್ ಇಸಾಖ್ ಹಾಗೂ ಅವನ ಮಗ ಷಾ ಬುರ್ಹಾನೂ ದ್ದೀನ್ ಜನಂ ಮತ್ತು ಮೊಮ್ಮಗ ಷಾ ಅಮೀನೋದ್ದೀನ್ ಅಲಾ ಸೂಫಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳು ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆಯ ಮೊದಲ ಗದ್ಯ ಬರಹಗಾರರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನಾ ಖಿದರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರಾಂತ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಕಾಸ ಅಪಾರವಾಯಿತು. ವಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನ ಇಮ್ಮಡಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅದಿಲ್ ಷಾ ಬರೆದ ಕಿತಾಬ್-ಎ-ನೌರಸ್ ಈ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದು ಗಣನೀಯ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಆಗಮನದೊಡನೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಇಬ್ಬರು ದೊರೆಗಳ ಅಧಿಕಾರದ ಅವಧಿ ಬಹಳ ಕಡಮೆಯಾಗಿದ್ದರೂ (1761-99) ಅವರು ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆಗೆ ಪೋಷಣೆ ನೀಡಿದರಲ್ಲದೆ, ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಉತ್ತೇಜನವಿತ್ತರು. ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಸಯೀದ್

ಮೇಕ್ರಿ ಅಸಿ (ನೇಲಮಂಗಲ), ಷಾ ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಸದ್ನೋದ್ದೀನ್ (ನೇಲಮಂಗಲ, ಅನೇಕ ಗದ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳ ಕರ್ತೃ), ಷಾ ಸೈಯ್ಯದ್ ಕಮಾಲೋದ್ದೀನ್ ಕಮಾಲ್ (ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಶ್ರೇಷ್ಠಕವಿ ಹಾಗೂ ಸೂಫಿ), ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಇಸಾಖ್ ಬಿಜಾಪುರಿ (ಮದ್ದೂರು, ರಿಯಾಜುಲ್ ಆರಿಫೀನ್ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಕರ್ತೃ), ಜೈನುಲ್ ಅಬಿದೀನ್ ಸುಸ್ತಿ (ತುಫಾತುಲ್ ಮುಜಾಹಿದೀನ್), ಹಸನ್ ಅಲಿ ಇಜ್ಜತ್ (ಮುಫ್ರಾ ಉಲ್ ಖುಲೂಬ್ ಮತ್ತು ಅಜ್ರ ಬೆ ಸುಲ್ತಾನಿ), ಅಹಮದ್‌ಖಾನ್ ಷೆರಾನಿ (ಕೋಲಾರ, ಚಾರ್ ಕುಕುರುಸ್ ಕರ್ತೃ), ಸೈಯ್ಯದ್ ಷಾ ಅರೀಫ್ ಖಾದ್ರಿ (ಹುಖೂಕುಲ್ ಮುಸ್ತಮೀನ್, ಮತ್ತಲ್ ಉಲ್ ಮುರಿದೀನ್), ಖಾಜಿ ಗುಲಾಂ ಅಹಮದ್ (ಖುಲಾ ಸಾಯಿ ಸುಲ್ತಾನಿ), ಲಾಲಾ ಬಾಧಾಸಿಂಗ್ (ಹೈದರ್‌ಅಲಿಯ ಚರಿತ್ರೆ), ಲಾಲಾ ಮೆಹತಾಬ್ ರಾಯ್ ಸಬ್‌ಖತ್ (ಷಾಮ್-ಎ-ಸಕೂನ್) ಮತ್ತು ಮೀರ್ ಹಸನ್ ಕಿರ್ಮಾನಿ (ತಾಜ್‌ನೀಸ್ ಉಲ್ ಲೊಗತ)—ಇವರುಗಳು ಹೈದರ್‌ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದ ಕೆಲ ಖ್ಯಾತ ಬರಹಗಾರರು ಮತ್ತು ಕವಿಗಳ್ಳು.

ದಯಾಪರರಾದ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರೂ ಸಹ ಈ ಭಾಷೆಗೆ ಪೋಷಣೆಯನ್ನಿತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಇದರ ಪರಿಣಾಮ ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆ ಪುಷ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದು ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿತು. ಷಾ ಅಬು ಹೈವೈಜ್ ಈ ಕಾಲದ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ ಸಾಹಿತಿ. ಅವನು ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಘನವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸುಧಾರಕನೂ ಶಿಕ್ಷಣಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನೂ ಮತ್ತು ದಖ್ಖನಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ತ್ಯಕ್ತ ಗಾರುಡಿನೂ ಆಗಿದ್ದನು. 200 ಪುಸ್ತಕಗಳ ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದ ಅವನ ಕೃತಿಗಳು ಸಾವಿರಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಲ್ಲದೆ ಲಕ್ಷಾನುಗಟ್ಟಲೆ ಇಡೀ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡು ಪ್ರಕಾಶನ ಪಡೆದವು. ಇಂದಿಗೂ ಅವು ಜನಾನುರಾಗಿಯಾಗಿವೆ. ಅವನು ಬರೆದ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಗ್ರಂಥ ಜಾನನ್-ಎ-ಸೈಯರಾ ಪವಿತ್ರ ಖುರಾನಿನ ನಂತರದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪುಸ್ತಕವೊ ಎಂಬಂತೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆದಿದೆ. ಹಜರತ್ ಮೋಹಮ್ಮದ್ ಖಾಸಿಂ ಫರ್ಮಾ ಈ ಕಾಲದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸಾಹಿತಿ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ಹಿರಿಯರಾದ ಗೌರವಾನ್ವಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. 1860ರಲ್ಲಿ ಅವನು ಖಾಸಿಮುಲ್ ಆಕ್ಬಾರ್ ಎಂಬ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರತಂದನು. ಅವನು ಕವಿಯೂ, ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬರಹಗಾರನೂ ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಇತರ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ನವಾಬ್ ಸುಲ್ತಾನ ನಸೀವ್ (ಮೈಸೂರು), ಅಥರ್, ದಿಲ್, ಸಾಬಿರ್, ಕಲೀವ್, ಸುಫಿ, ಷಾಕತ್ ನಸೀರ್, ಬರಖ್, ತಹಖೀರ್, ಅಮೀರ್, ಜಾದೂ, ತಹಸೀಲ್, ಅಸೀರ್ ಮತ್ತು ಆರಾವ್.

ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಖ್ಖಿನಿ ಭಾಷೆ 'ಉರ್ದು' ಎಂಬ ಹೊಸ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದಖ್ಖಿನಿಯ ಭಾಷಾ ಸ್ವರೂಪ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ. ಇಡೀ ರಾಜ್ಯದ ಜನ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಿರುವ ದಖ್ಖಿನೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಲಿಖಿತ ಭಾಷೆ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಉರ್ದು ಆಗಿದೆ. ಖಾಜಿ ಅಬ್ದುಲ್ಲಾ ಹುಸೇನ್ ಖಿಲೇಜ್, ಷಾ ಅಬ್ದುಲ್ ಹುಸೇನ್ ಅದೀಜ್, ಸೈಯ್ಯದ್ ಗೌಸ್ ಮೆಹಿಯುದ್ದೀನ್, ಹಜರತ್ ಫೈಕ್, ಹಜರತ್ ಅಲ್ತಾ, ಹಜರತ್ ಷೌಕ್ ಮತ್ತು ಸಲ್ತನತ ಖುದಾದಾದಾ ಬರೆದ ಮಹಮೂದ್ ಖಾನ್ ಮಹಮೂದ್ ಪ್ರಸಕ್ತ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತಿಗಳು. ಸುಲೇಮಾನ್ ಖತೀಬ್, ಇನಾಮಿ ತಾಹೀಷ್, ಖಿಲೇಲ್ ನೆಮಾಹಿ, ಮಹಮೂದ್ ಇಯಾಜ್, ಹಮೀದ್ ಅಲ್ತಾಸ್, ರಾಹಿ ಖುರೇಷಿ, ಡಾ|| ಮುದ್ದಣ್ಣ ಮನ್ಸೂರ್, ಫಯ್ಯಾಜ್ ಬೆಳಗುಡಿ, ಷುಲಾ ಮೈಲ್ಲಿ, ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಸೀಫ್ ಕಲೀಂ, ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಖಾನ್, ಮತ್ತು ಮುಬೆರಿಜುದ್ದೀನ್ ರಫತ್ ಇಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನ ಸಾಹಿತಿಗಳು. ಈಗ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ದೃಷ್ಟಿ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಆನದಲ್ಲಿ ಹರಡಿರುವ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅನೇಕ ಮಹಿಳಾ ಲೇಖಕಿಯರು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಸೈಯಿದಾ ಅಖ್ತರ್, ಮುಮ್ಮಾಜ್ ಷೀರೀನ್, ಬೇಗಂ ರಹಮತುನ್ನಿಸ, ಮೈಮುನಾ ತಸ್ನೀಂ, ಹುಸ್ನ ಸರೂರ್, ಜುಬೇದ ನಸ್ತೀನ್, ಡಾ|| ಹದೀಬುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಂ, ಡಾ|| ಅಮೀನಾ ಖಾತೂನ್, ಡಾ|| ವಹೀದುನ್ನಿಸಾ, ಡಾ|| ಫಹ್ಮಿಮಿದಾ ಬೇಗಂ ಮತ್ತು ಬಹೀದುನ್ನಿಸಾ ಬೇಗಂ—ಇವರುಗಳು ಅಂಥ ಲೇಖಕಿಯರು ಹಾಗೂ ಕವಯತ್ರಿಯರು.

ಅನೇಕ ಉರ್ದು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಮೊದಲ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ ಖಾಸಿಮುಲ್ ಅಖ್ಬಾರ್. ದ್ವಿವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಯಾಗಿ 1860ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಖಾಸಿಂ ಫಂ. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧ ಮತ್ತು 20ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈ ಪತ್ರಿಕೆ ಪ್ರದರ್ಶನಾ ಸಾಧನೆಯ ಮುನ್ನೂಚಿಯಾಯಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1848ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮುತಾಬಿ ಫಿರ್ದೌಸಿ ಪ್ರಥಮ ಕಲ್ಪಚ್ಚಿನ ಯಂತ್ರ ಮುತಾಬಿ ಸುನ್ನಿ, ಮುತಾಬಿ ನಜ್ಜಿ, ಬಾಖಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಸುಲ್ತಾನ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಮುತ್ಪಾ ಎ ಉಲ್ವಿ, ಮುತ್ಪಾ ಎ ರಜ್ಜಿ, ಮುತ್ಪಾ ಎ ಬಹರುಲ್ ಉಲೂಂ, ಅಕ್ರಮುಲ್ ಮುತಾಬಿ, ಮುತ್ಪಾ ಎ ಗುಲ್ ಜಾರ್, ಮುತ್ಪಾ ಎ ನಾಯಿಬ್ ಆಹಮದ್ ಖಲಂದರ್, ಮುತ್ಪಾ ಎ-ಅಷ್ಫತ್ ಉಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ, ಮುತ್ಪಾ ಎ-ಷೌಕತುಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಶಿಲಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಮುತ್ಪಾ ಎ ಫಿರ್ದೌಸಿಯನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದವು. ಷೌಕತುಲ್ ಇಸ್ಲಾಂ ಅನ್ನು ಗುಲಾಂ ಮೊಹಮ್ಮದ್

ಷೌಕತ್ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಜನಾನುರಾಗಿಯೂ ಆಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರವು ಉರ್ದು ಮುದ್ರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನದ ಒಂದು ಕೇಂದ್ರವೇ ಆಯಿತು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಗೊಂಡ ಈ ಹುರುಪು 20ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಅನೇಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಕ್ರಮುಲ್ ಮುತಾಬಿ, ಖದೀರಿಯಾ, ಮದೀನ, ಹಸೀಜಿಯ, ಮಜಹರ್, ಜಮ್ ಹೂರ, ಮಶ್ರಿಕ್, ಅಜಾದ್, ಅಲ್ಪಲಾಂ, ಪಾಸ್ಪಾನ್, ಅಫ್ ತಾಬಿ ಉರ್ದು, ರಫ್ತಾರ್ ಮತ್ತು ನಶೇಮನ್ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ. ಖಾಮಿ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಮೊದಲ ವಿದ್ಯುತ್ ಚಾಲಿತ ಮುದ್ರಣ ವಾಗಿದ್ದ ಅದನ್ನು ಅಬ್ದುಲ್ ಮತೀನ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಪ್ರಸಕ್ತ ವೇಳೆ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 200 ಕಲ್ಪಚ್ಚಿನ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು, 25ರಿಂದ 30 ವಿದ್ಯುತ್ ಚಾಲಿತ ಮುದ್ರಣಾಲಯಗಳು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಯ ಮುದ್ರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಾಶನ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭರದಿಂದ ನಿರತವಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾರಣ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಾತ್ಮಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆಪಾರ ಶಕ್ತಿ ಲಭ್ಯವಾಯಿತು. 1862ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮನ್ಸೂರ್ ಮೊಹಮ್ಮದಿ ಮತ್ತೊಂದು ಮೊದಲ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆ. ಕೆಲ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಅದು ಅತ್ಯಧಿಕ ಪ್ರಸಾರದ ಜನಪ್ರಿಯ ವಾರಪತ್ರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಅಖ್ಬಾರ್, ಸುಲ್ತಾನ್ ಅಖ್ಬಾರ್, ಬೆಂಗಳೂರು ಗಾರ್ಡಿಯನ್, ಬೆಂಗಳೂರು ಅಖ್ಬಾರ್ ಮತ್ತು ನೈಯರ್ ಅಜಮ್ 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಇನ್ನಿತರ ಮುಖ್ಯವಾದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಾದ ರಚನಾತ್ಮಕ ಉತ್ಪಾದ 20ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲೂ ಮುಂದುವರೆದು ನೂರಾರು ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ, ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. ಅಬ್ದುಲ್ ಹಫೀಜ್ ಆರಾಮ್ ಎಂಬುವವರು ತರ್ಗೀಬ್ ಎಂಬ ಕೇವಲ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಮೀಸಲಾದ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ತಾಲೀಮ್, ಮಸ್ಸಾಲೆ ಮತ್ತು ಷಾಮ್ ಎ ಸಕೂನ್ ಇನ್ನಿತರ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಗಳು. ಎಡ್ವರ್ಡ್ ಗೆಜೆಟ್, ಅಖ್ಬಾರ್ ಪಂಚುಲ್ ಪಂಚ್, ಅಖ್ಬಾರ್ ಅಲ್ ಮುಸ್ಲಿಂ, ಅಖ್ಬಾರ್ ಹಿಲಾಲ್, ಕಮರ್ಷಿಯಲ್ ಅಂಡ್ ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ಗೈಡ್, ಬರಬೆ ಸಕೂನ್, ಸೈಫುಲ್ಲಾ, ಸಬ್ ಹೆ ಬಹಾರ್ ಮತ್ತು ಮಜಾಕ್ ಸಕೂನ್ ಪ್ರಸಕ್ತ ಶತಮಾನದ ಮೊದಲ ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಮತ್ತು ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು.

1924ರಲ್ಲಿ ಸೈಯ್ಯದ್ ಗೌಸ್ ಮೊಹಿದೀನ್ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಅಖ್ಬಾರ್ ಅಲ್ ಕಲಾಂ ಈ ಶತಮಾನದ

ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಉರ್ದು ಪತ್ರಿಕೆ. ಸೀತಾರ್ ಮೈಸೂರ್ (1926), ಡೈಲಿ ಬೆಂಗಳೂರ್ (1928), ವೀಕ್ಲಿ ಖ್ವಾಮ್ (1933), ಡೈಲಿ ಆಜಾದ್ (1940), ಡೈಲಿ ಪಸ್ಪನ್ (1945), ಇಲಾನ್ (1950) ಮತ್ತು ಸಾಲಾರ್ (1960), ಅಫ್ತಾಬಿ ಉರ್ದು, ಜಮ್ ಹೂರ್, ಸದಾಖತ್, ಇಸ್ಲಾಬ್, ಷೇರ್ ಮೈಸೂರ್, ಫಿಲಂಕಾರ್, ನಯಾ ದೌರ್, ಸಂಘಟ್, ಕಾರ್ಖಾನ್ ಮತ್ತು ಫಸೇಮನ್ - ಇವು ಇನ್ನಿತರ ವಾರ ಮತ್ತು ದ್ವಿವಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯೊಡನೆ ಉಂಟಾದ ಉರ್ದುವಿನ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಉರ್ದುವಿನ ಮುಖಾಂತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ 408 ಅರಬ್ಬೀ ಮತ್ತು 614 ಪಾರ್ಸಿ ಪದಗಳನ್ನು ವಿವಾಂಸರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ದಿನನಿತ್ಯದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಪದಗಳು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದರೆ ಅವುಗಳ ಇರುವಿಕೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೇ ಎಂಬಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರಬ್ಬೀ ಮತ್ತು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಇನ್ನಿತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಾದಾಯದ ಹಾಗೂ ಕಾನೂನು ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುವ ವಾಕ್ಸರಣಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡು ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಎರವಲು ಪಡೆಯಲಾಗಿರುವ ಪದಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜಮೀನ್, ಜಮೀನ್‌ದಾರಿ, ಜಮೀನ್‌ದಾರ್, ಮುಜ್ರಾಯಿ, ತಕಾವಿ, ಖರಾಬು, ಬಂಜರು, ಫಸಲ್, ಇನಾಮು, ಇನಾಮತಿ, ರೈಯತ್, ಕೊತ್ವಾಲ್, ಮುತ್ತದಿ, ಅಮೀನ್, ಅಮೀಲ್, ದಸ್ತುತ್ತು, ಮೊಹರು, ಫರ್ಮಾನ್, ಪರಪ್ಪಾನಾ, ಖೈದಿ, ಖೈದುಖಾನೆ, ಕೈಫಿಯತ್, ಕಸ್ತಗಾರಿ, ಖರ್ಚು, ಕಿರಾಯಿ, ಅರ್ಜಿ, ಸನ್ನದ್, ದಾಲಿಲ್, ಜಮಾಬಂದಿ, ರುಜು, ಮುಚ್ಚಲಿಕೆ, ಜಪ್ತಿ, ಜಖಿತಾ, ಗುಮಾಸ್ತ, ಕಚೇರಿ, ರಿಸಾಲು, ದಫೆದಾರ, ಜಮಾದಾರ, ಹವಾಲ್ದಾರ, ರಿಸಾಲ್‌ದಾರ, ಮೊಬಲಗು, ನಜರು, ತನ್ಪಾ (ಟೆಂಕಾ), ಮೊಹಲ್ಲಾ, ಪಟ್ನಾರಿ, ದರ್ಗಾಹ, ಅಬಾದು, ಅದಾಲತ್ತು, ನಕಲು, ರಫ್ತು, ನಸೀಬು, ಬಕ್ಷಿ, ಸಿಪಾದಾರ, ಖಜಾನೆ, ಖಜಾಂಚಿ, ನಗದಿ, ಸರ್ಕಾರ, ಕಸಬು, ಸುಬಾ, ಪರಗಣಾ, ಮಹಲ್, ಪಂಚಾಯತ್, ಮುನ್ಸಿ, ದಿವಾನ, ಗುರ್ ಪೀಠ, ರೀತಿ ರಿವಾಜು, ಕಾರ್ಖಾನೆ, ಮೌಲ್ವಿ, ಇಮಾಮ್, ನಮಾಜ್, ರೋಜ, ಮಸೀದಿ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಭಾಷೆಗಳು

ಭಾರತೀಯರೂ ಮತ್ತು ಫಾರಸಿಕರೂ ಒಂದೇ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದವರಾದ ಕಾರಣ ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಇರಾನಿ ಭಾಷೆಗಳೂ

ಮೂಲ ಆರ್ಯಭಾಷೆಯ ಭೇದಗಳಾಗಿವೆ. ಶರ್ಪಿಯ ಮತ್ತು ಭಾರತಗಳು ಬುಡಕಟ್ಟು ಮತ್ತು ಭಾಷಾ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊಂದದೆ ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅವು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕ ನಡೆದಿದ್ದವು. ಹಿಬ್ಬು ಭಾಷೆಯಂತೆ ಅರಬ್ಬಿಯೂ ಸೆಮಿಟಿಕ್ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆ. ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ ಪುಸ್ತಕಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಬ್ಬಿ ವರ್ತಕರು ಕರ್ನಾಟಕದೊಡನೆ ವಾಣಿಜ್ಯ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಈ ಸಂಬಂಧದ ಪರಿಣಾಮವೇ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಸಿಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ನವಾಯತ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮೂಡಿ ಬಂದದ್ದು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ತಜ್ಜಿಕ (ಅರಬ್) ರಾಜ್ಯಪಾಲನಾಗಿದ್ದ.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮುಸ್ಲಿಮರ ಆಡಳಿತ 14ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ವರೆಗೂ ಹರಡಿದ್ದು, ಬಹಮನಿ ರಾಜರಿಂದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಅಂತ್ಯದವರೆಗೂ ಅದು ಜಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಪರ್ಯಂತರವೂ, ಇಡೀ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಯೇ ತಮ್ಮ ಧಾರ್ಮಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ಪಾರ್ಸಿ ಮಾತನಾಡುವ ರಾಜರ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆ ಕೇವಲ ಅಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿರದೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಭಾಷೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಕಾರಣವೇ ಇಸ್ಲಾಮಿ ನ್ಯಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ನೂರಾರು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರ ಅಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಉಲೆಮಾಗಳ, ಕವಿಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಸಮಾಜದ ನಾನಾ ಶಾಖೆಗಳ ಇಡಿ ವಿವರಣೆ ಕನ್ನಡದಿಂದ ಪಾರ್ಸಿ ಹಾಗೂ ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ತನ್ಪಾ, (ಟೆಂಕಾ) ಬಾಜಾರ್, ಫರ್ಮಾನ್, ಮುಜರಾಯಿ, ಮಹಜರ್, ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಈ ಭಾಷೆಗಳ ಪದಗಳು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಮತ್ತು ಮನೆ ಬಳಕೆಯ ಮಾತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ವಿದ್ಯುತ್ಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಹೆಸರಾಂತ ಪಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬೀ ಬರಹಗಾರರ ಆಗರವಾಯಿತು. ಬರಹಗಾರರ ಸಾಹಿತ್ಯಾಕಾಂಕ್ಷೆ, ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಸಹನಶೀಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಹಜರತ್ ಗೈಸುದ್ದಿನ್ ರಾಜ್ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿರುವ ಹಜರತ್ ಖಾಜ ಸದರುದ್ದೀನ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಫತ್ ಸೈಯದ್ ಹುಸೇನಿ (ಬಂದೆ ನವಾಜ್) ಅಂತಹ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ. ಈತನು ಪಾರ್ಸಿ ಮತ್ತು ಅರಬ್ಬಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪೌರಾಣಿಕ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಅವನದಾಗಿತ್ತು. ಷೇಖ್ ಅಲ್ಲಾ ವೃದ್ಧೀನ್ ಅಲಿ, ಅಲ್ಲಾ ಮು ಅಬ್ದುಲ್ ಅಜೀಜ್, ಷೇಖ್ ಅಲಿಮೊದ್ದೀನ್ ಗುಂಜೆ ಉಲೂಮ್ ಜುನ್ನೈದಿ, ಷೇಖ್ ಸಿರಾಜ್‌ದೊದ್ದೀನ್ ಜುನ್ನೈದಿ, ಮೀರ್ ಫಜಲುಲ್ಲಾ ಇಂಜು ಮತ್ತು ಮುಲ್ಲಾ ಜಲಾಲೊದ್ದೀನ್ ದವಾನಿ ಈ ಕಾಲದ ಇನ್ನಿತರ ಹೆಸರಾಂತ ಬರಹಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಬಹಮನಿ ರಾಜರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಂತ್ರಿ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಗವಾನನು ಕವಿಯೂ, ವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಪತ್ರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ರಾಜತುಲ್ ಇನ್‌ಷಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಸಂಕಲನ ದಿವಾನ್ ಇ ಅಷ್ ಅವನ ಗಮನಾರ್ಹ ಪಾರ್ಸಿ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳಾಗಿವೆ. ಅವನು ಬಿದರೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಈರಾನ್ ಮತ್ತು ಈರಾಖ್ ದೇಶಗಳಿಂದ ಉನ್ನತ ಬರಹಗಾರರನ್ನೂ, ಕವಿಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೂ ಅವಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿದರೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಒಂದು ಹೆಸರಾಂತ ಕ್ಷೇತ್ರವಾಗಿತ್ತು.

ಬಹಮನಿ ರಾಜರು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮಹಾಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಧರಿಯು, ಬಹಮನ್ ನಾಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಕರಣ, ಪತ್ರಲೇಖನ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಯೋಗ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಇನ್ನಿತರ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಪ್ರಸ್ತುತಗಳು ಪ್ರಕಟವಾದವು.

ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯದ ಅವನತಿಯ ನಂತರ ಅದರ ಉತ್ತರಾಧಿ ಕಾರಿಗಳಾಗಿ ತಲೆದೋರಿದ ಷಾಹಿ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದ ಅದಿಲ್‌ಷಾಹಿ ರಾಜರುಗಳು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ಪೋಷಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಅದಿಲ್‌ಷಾಹಿ ಸಂತತಿಯ ಸ್ಥಾಪಕ ಯೂಸೂಫ್ ಅದಿಲ್ ಷಾ ಸ್ವತಃ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದ. ಇಸ್ಕಾಯಿಲ್ ಮತ್ತು ಅವನ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ಅಲಿ ಅದಿಲ್ ಷಾ ಸ್ವತಃ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಕಲೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪೋಷಕರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಮ್ಮಡಿ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅದಿಲ್‌ಷಾಹನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಸರಾಂತ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಬರಹಗಾರ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಖಾಸಿಂ ಫಿರಿಷ್ತಾ ತನ್ನ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಗುಲ್ಬನ್ ಎ ಇಬ್ರಾಹಿಮಿಯನ್ನು ಬರೆದನು. ತಾರೀಖ್ ಫಿರಿಷ್ತಾ ಎಂದು ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿರುವ ಈ ಕೃತಿ ದಖ್ಖಿನಿನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲುವ ಒಂದು ಮಹಾ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಗ್ರಂಥ. ಅದಿಲ್ ಷಾಹಿ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿರಾಜಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹೆಸರಾಂತ ಬರಹಗಾರ. ಅವನ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕೃತಿ ತರ್ಜುಮೆ-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕ್ 1610ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತು.

ಅದಿಲ್‌ಷಾಹಿ ರಾಜರ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ರಾಜಧಾನಿ ವಿಜಾಪುರವು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆ

ಯಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿ, ಆಗ್ರಾ, ಆಸ್ಸಾಹಾನ್, ಕ್ಯಾಜ್ಞಿನ್‌ಗಳ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಗಳ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಂತೆ ಮೆರೆಯಿತು. ಹೈದರ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನರ ಅಲ್ಪಕೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆ ರಾಜಾಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಯಥಾ ಪ್ರಕಾರ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಅವನು ಪಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ನಿರರ್ಗಳವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲದೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಸುಲ್ತಾನ್ ಉತವರಖ್ ಕೃತಿಯನ್ನು ತಾನೇ ಹೇಳಿ ಜೆನಲ್ ಆಬ್ದೀನ್ ಷೂಸ್ತಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಬರೆಸಿದ್ದನೆಂದು ಪ್ರತಿತಿ ಇದೆ. ಜೆನುಲ್ ಆಬ್ದೀನ್ ಷೂಸ್ತಿ, ಹುಸೇನ್ ಅಲಿ ಕಿರಾನ್, ಮೌಲ್ವಿ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಬೀಬುಲ್ಲಾ, ಮುಸ್ಲಿ ಗುಲಾಂ ಹುಸೇನ್ ಮುನಜ್ಜಿಂ, ಹಸನ್ ಅಲಿ ಇಜತ್ ಮತ್ತು ಮೆಹ್ತಾಬ್ ರಾಯ್ ಸರ್‌ಖತ್‌ರಂತಹ ಹೆಸರಾಂತ ಪಾರ್ಸಿ ಬರಹಗಾರರು ಅವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಪತನದ ನಂತರವೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಬಹಳ ಕಾಲ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಂತಹ ಮಹಾರಾಜರೂ ಪೂರ್ಣಯ್ಯ ನಂತಹ ದಿವಾನರೂ ಪಾರ್ಸಿಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾಗಿದ್ದರಲ್ಲದೆ, ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಸಿ ಮೌಲ್ವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 1835ರವರೆಗೂ ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆ ಮೈಸೂರಿನ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಈ ರೀತಿಯ ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯ ಮಾನ್ಯತೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರ ಭಾಷೆಗಳಿಗಿಂತ ಅದು ಅಪಾರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿತ್ತು. ಮೌಲಾನ ಗುಲಾಂ ಹುಸೇನ್ ಮುನಜ್ಜಿಂ, ಅವನ ಶಿಷ್ಯ ಹಾಸನದ ದಿವಾನ್ ಸೆಯ್ಯಿದ್ ಅಮೀರ್ ಅಹಮದ್, ಮೀರ್ ನಯತ್, ಸಿರಾಜುಲ್ ಉಲೆಮ, ಸೈಯ್ಯದ್ ಷಾಹಬುದ್ದೀನ್ ಷಾ ಖಾದ್ರಿ, ಸೂಫಿ ಅಹಮದ್ ಅಲಿ ಅಹಮದ್, ಮೀರ್ ಫೈಯ್ಯಾಜ್ ಅಸ್ಕರಿ, ಅಬಿದ್ ಮೈಸೂರಿ ಮತ್ತು ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅಲಿ ಮೇಕ್ರಿ, ಟಿಪ್ಪು ಸುಲ್ತಾನನ ಅಲ್ಪಕೆಯ ನಂತರದ ಹೆಸರಾಂತ, ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ಕವಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕರಕೌಶಲ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾರ್ಸಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸೂಫಿ ಚಳವಳಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವು ಸೂಫಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಪಡೆದಿದೆ. ಮುಸ್ಲಿಂ ರಾಜರು ಇತ್ತ ಪೋಷಣೆ ಮತ್ತು ಉತ್ತೇಜನದಿಂದ ಇಸ್ಲಾಮಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕಲೆ ಎನಿಸಿದ ಉಬ್ಬಕ್ಷರರ ಕೆತ್ತನೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆದಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಅದು ಅತ್ಯುನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನೇರಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ

ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಬಿನ್ ತೂಘಲಕ್ ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದೆಹಲಿಯಿಂದ ದೇವಗಿರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿದಾಗ ದೆಹಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಲು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಲಸೆಗೆ ಬಂದ ಜನರು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಮಧ್ಯ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ದೆಹಲಿ, ಮೇರಠ್, ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಜನರು ಆಡುವ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆ ಖಡಿಬೋಲಿಯೂ ಆವರೋಡನೆ ಬಂದಿತು. ಖಡಿಬೋಲಿಯು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿ ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆಯ ಪದರಚನೆ ರೂಪಗೊಂಡಿತು. ಪ್ರಾಕೃತದ ಮೂಲ ಶೌರಸೇನಿಯ ನೇರ ಸಂತಾನವಾದ ಖಡಿಬೋಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದೆಹಲಿ ಪರಿಸರದ ಭಾಗಗಳ ಸ್ಥಳೀಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. 1347 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಬಹಮನೀ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಎಡಬಿಡದೆ ಬಂದ ಸೈನಿಕ ದಳಗಳ ಯೋಧರಿಂದ, ಅವರ ಪಾಳಯಗಳ ಹಿಂಬಾಲಕರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯ ಇನ್ನಿತರ ಜನಗಳಿಂದ ಈ ಭಾಷೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಪಾರ್ಸಿಯು ಅಂಗೀಕೃತ ಆಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಖಡಿಬೋಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನೆಲೆಸಬಂದ ಜನರ ವ್ಯವಹಾರ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಂತೀಯ ಜನರೂ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸರಾಗವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗೌರಾವಾನ್ವಿತ ಸೂಫಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಖಾಜಾ ಬಂದೇ ನವಾಜ್ ಗೈಸುದರಾಜ್ ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಬೋಧನೆಗಾಗಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಬರವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ನಂತರ ಖಡಿಬೋಲಿ ದಖ್ಖನಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ರೂಪ ಪಡೆಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಮುಸ್ಲಿಮರು ಅದನ್ನು ತಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ತಂದ ಮೇಲೆ ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು. ಹೀಗೆ ರೂಪಗೊಂಡ ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆ ಬಹುಮನಿ ಕಲ್ಚುರ್ಗಿ, ಜಿವರೆ ಮತ್ತು ವಿಜಾಪುರ ರಾಜರ ಪೋಷಣೆ ಪಡೆಯಿತು. ಇಮ್ಮಡಿ ಆಲಿ ಅದಿಲ್‌ಷಾ ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ತನ್ನ ಬರವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಅವನು ಅವರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ವನ್ನಿತ್ತನು. ಅದಿಲ್‌ಷಾಹನನ್ನು ದಖ್ಖನಿ ಕವಿತೆಯ ಮೊದಲ ವಾಸ್ತವಿಕ ಆಶ್ರಯದಾತನೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು.

ದಖ್ಖನಿ ಕಾವ್ಯಯುಗ ಪ್ರವರ್ತಕ ಮತ್ತು ಮೊದಲ ಕವಿ ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಗೌರವವನ್ನು ಒಂದನೇಯ ಸಿದ್ಧ ಲಿಂಗಯ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ನಸೀರೋದ್ದೀನ್ ಚಿರಾಗ್ ದೆಹಲಿ ತಮ್ಮ ಗುರು ಎಂದು ಈ ವೀರಶೈವ ಸಂತರು ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿರಾಕಾರ ಭಗವಂತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ, ಯೋಗ, ವೇದ ಮತ್ತು ಪವಿತ್ರ ಋಶಾನಿನಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ, ಇವು ಸಿದ್ಧ ಲಿಂಗಯ್ಯನವರ ಕಾವ್ಯಗಳ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಬ್ಬ ಗಣ್ಯ ಸಂತ ಮತ್ತು ಕವಿಯೂ ಆದ ಮಹಿಪತಿ ದಾಸರು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು

ಬಳಸಿಕೊಂಡ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಚನಕಾರರು. ಅವರು 1611ರಿಂದ 1681ರವರೆಗೆ ಬಾಳಿದರು. ವಿಜಾಪುರದ ಸುಲ್ತಾನರಾದ ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಅದಿಲ್ ಷಾ ಮತ್ತು ಸಿಕಂದರ್ ಅದಿಲ್ ಷಾರು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಗುರುಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಭುದತ್ತ ವಿಚಾರ ಧಾರೆಯ ಧರ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲೊಬ್ಬನಾದ ಮೂಜ್ಜಾ ಪ್ರಭು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನೂರಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ತಿಪ್ಪಣಾರ್ಯನು ಐದು ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಒಬ್ಬ ಕವಿ. ಅವನು ತನ್ನ ಕೃತಿ ಕೃಷ್ಣಲೀಲಾದಲ್ಲಿ 20 ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಭಕ್ತಿರಸ ಪ್ರಧಾನ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದ ಅಣ್ಣಾವದೂತ ಅವನ ಸಮಕಾಲೀನ ಕವಿ. "ವಿಠಲ ವ್ಯಾಸ" ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಾವ್ಯರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಬರೆದ ದಖ್ಖನೀ ಕಾವ್ಯಗಳು ಗಾಢ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಹುರುಪನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿಂದಿ ಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫ (1819-89) ರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಅವರು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಬಹು ಇಂಪಾದ ಅವರ ಹಾಡುಗಳು ಗಾಯನಕ್ಕೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿವೆ. ಮಹಿಪತಿ ಮತ್ತು ಶಿಶುನಾಳ ಶರೀಫರ ಹಾಡುಗಳು ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶೋಧನೆಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ಅನುಚಿತವೆನಿಸಲಾರದು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಉರ್ದು ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಲಿ ದಖ್ಖಾನಿಯ ಹೆಸರು ಅಗ್ರಮಾನ್ಯ. ಅವನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಖಡಿಬೋಲಿ ಉರ್ದುವಿನಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಅವನು ದಖ್ಖನಿನಿಂದ ದೆಹಲಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ದೆಹಲಿ ಮಾದರಿಯ ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅವನದು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ. ಇಡೀ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಉದ್ದಗಲಕ್ಕೂ ಖಡಿಬೋಲಿ ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ದಖ್ಖನಿ ಭಾಷೆಗಳು ಆಸ್ಯೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲು ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಒಂದೇ ಭಾಷಾ ಬುಡಕಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿರುವುಗಳಾಗಿದ್ದು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಅವು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಒಬ್ಬ ನಿವಾಸಿ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿ ಯಾಗಿಯೋ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿಯೋ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಖಡಿಬೋಲಿ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಕಷ್ಟವೂ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಖಡಿಬೋಲಿ ಹಿಂದಿಯ ದಖ್ಖನಿ ಸಂಪ್ರದಾಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಜನರಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲೂ ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಯತೇಚ್ಛವಾಗಿ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿತ್ತು.

ಭಾರತದ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮತ್ತು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ

ಉಂಟಾದ ಹಿಂದಿ ಭಾಷಾ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಚಾರ 1918ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅಲಹಾಬಾದಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಾರ್ಷಿಕ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ನಿರ್ಣಯದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರ ವಿಶಾಲ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಂತಾಯಿತು. ದೇಶದ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಭಾವೈಕ್ಯತೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದೇ ಆ ನಿರ್ಣಯದ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರು ಈ ರೀತಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. “ಒಂದು ವೇಳೆ ನೀವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಜನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಯ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಒಂದು ವೇಳೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯರು ನಿಮ್ಮ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಆಗ ನೀವು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಮುಖ ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಪರಿಹಾರ ಕಂಡುಹಿಡಿಯತೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಆಂಗೀಕರಿಸಿದರೆ ದೇಶದ ಸಮಗ್ರತೆ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ”.

ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಚಾರದ ಚರಿತ್ರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯವಾಗಿದೆ. 1918ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಒಂದು ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಮದ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿ ತೆರೆಯಲಾಯಿತು. ದೇವದಾಸ ಗಾಂಧಿಯವರು ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ಪ್ರಚಾರಕರಾಗಿದ್ದರು. 1927ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆ ಶುರುವಾದಾಗ ಉತ್ತರ ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಾಧನೆಗೆ ಒಂದು ವಾಸ್ತವ ರೂಪ ಬಂದಿತು. ಕೇವಲ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯರಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿತ್ತು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮದ್ರಾಸಿನ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಗೋ (ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರು) ಅಲಹಾಬಾದಿನ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನಕ್ಕೋ ಒಂದೊಂದಿಕ್ಕಿಲ್ಲವುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಿಂದೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಜೊತೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಯವರು ಅಥವಾ ಅಲಹಾಬಾದ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಹಿಂದೀ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಾಕೆ ಕಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮದ್ರಾಸಿನ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ನೀಡಿತು. 1927ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಭೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹ ಉಂಟಾಯಿತು. 1927ರಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕೈಗೊಂಡ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರವಾಸದ ನಂತರ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಹುರುಪು ಬಂದಿತು. ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮತ್ತು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀ

ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲು ಯಶಸ್ವೀ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ಬನುಮಯ್ಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದೇಶೀಯ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಒತ್ತಾಯದ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೊದಲ ಶಾಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಶತಮಾನದ ಮೂರನೇಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳು ಹಿಂದಿಯನ್ನು ನಾಲ್ಕನೇಯ ಮತ್ತು ಐದನೇಯ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ನಂತರ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಅಧಿಕ ಅಥವಾ ಐಚ್ಛಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲು ಅನುಮತಿ ನೀಡಲಾಯಿತು.

ದೇಶಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೊರೆತ ಮೇಲೆ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ನಿಖರವಾದ ವ್ಯವಹಾರ ಚಾತುರ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ತ್ರಿಭಾಷಾ ಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ದೃಢ ನಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಾರಹಿತ ಭಾಷಾ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ 1949ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕವಾಗಿ ಹಿಂದೀ ಒಂದು ಅನಲ್ಪ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಎಲ್ಲಾ ರಾಜಕೀಯ ಪಕ್ಷಗಳು ಒಮ್ಮತದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿವೆ. ಈ ಶತಮಾನದ ಮೂರನೇಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ಅಥವಾ ಒಂದು ಅಧಿಕ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ವಿವಿಧ ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಆಪೇಕ್ಷೆ ಪಟ್ಟವು. ಸ್ವಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಹಿಂದೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಿಂದಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದವು. ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಂಗ ರಚನಾ ಸಭೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಾಗ ಹಿಂದೀ ಪ್ರಚಾರ ಚಳವಳಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ಸ್ವಪ್ರೇರಿತವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಹಿಂದೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ವಿವಿಧ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಸ್ವಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯೇ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಹಿಂದೀ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಮಂದವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದವು. ಅವುಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಉನ್ನತ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. 1939ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯನ್ನು ಮಧ್ಯ ಶ್ರೇಣಿಯ ಕುಶಲ ವಿದ್ಯಾ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಅನಂತರ ಪದವಿ ಪಡೆಯುವ ತರಗತಿ

ಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಒಂದು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಲಾಯಿತು; ಮತ್ತು 1959 ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲೂ ಹಿಂದಿಯು ಗೌರವವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಹಿಂದೀ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಪಡೆದವು.

ಪ್ರೇಮ್‌ಚಂದ್, ಕಿಷನ್‌ಚಂದ್, ಇಬ್ಬಾಲ್ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಹಿಂದೀ ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೀರಾ, ತುಲಸೀದಾಸ್ ಮತ್ತು ಕಬೀರರಂತಹ ಹಿಂದೀ ಸಂತ ಕವಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆ (ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ) ಅನೇಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿಚಾರಣೀಯ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಶಕೆ 905ನೇಯ ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 983ನೇಯ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಶಿಲಾಶಾಸನದಿಂದಲೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಶಿಲಾಲಿಪಿಯು ಗೋಮ್ಮಟೇಶ್ವರನ ಪಾದಗಳ ಬಳಿ ಇದೆ. "ಶ್ರೀ ಚಾವುಂಡರಾಜೆ ಕರವೀಯಲೆ" ಮತ್ತು "ಶ್ರೀ ಗಂಗರಾಜೆ ಸುತ್ತಾಲೆ ಕರವೀಯಲೆ" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯಗಳು ಅದರಲ್ಲಿವೆ; ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದ ಗ್ರಂಥಕರ್ತ ಹಾಗೂ ಗಂಗರ ಸಚಿವನಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನು ಈ ಮರಾಠಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿಸಲು ಕಾರಣನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಕನ್ನಡವು ಅಗಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾಗ ಜೈನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಎಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಕೃತವು ಅಗಿನ್ನೂ ರೂಪು ತಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಿಯು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಪಡೆಯಿತು. ಲೀಲಾವಯಿ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 800) ಯನ್ನು ಬರೆದ ಕವಿ ಕಾಹಲನು ತನ್ನ ಭಾಷೆಯು 'ಮರಾಠ್ಯಾ ದೇಶಿ ಭಾಷಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅವನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶವನ್ನು ಬಹು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ದೇಶಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಕೃತದ ಶಬ್ದಗಳು ಹಾಗೂ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು ಜೈನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅಗಿರುತ್ತವೆ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವವಾದುದು; ಏಕೆಂದರೆ ನಿಜವಾದ ಕನ್ನಡದ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದ ಪುಲಿಗೆರೆ, ಮಾನ್ಯಬೇಟಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿಯ ಪ್ರಯೋಗ ನಡೆಯುತ್ತಲಿತ್ತು. ಹತ್ತನೇಯ ಮತ್ತು ಹನ್ನೊಂದನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಮರಾಠಿ

ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯೊಂದು ರಚಿತವಾದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಇದುವರೆಗೂ ಯಾವ ಆಧಾರಗಳೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಪ ಜನ್ಮ ಹಾಗೂ ಅಂಡಯ್ಯ ಇವರ ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮರಾಠಿಯೊಂದಿಗೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರಬೇಕೆಂಬ ಕುರುಹು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಜನ್ಮನ 'ಅನಂತನಾಥ ಪುರಾಣ' (ಕ್ರಿ. ಶ. 1210) ದಲ್ಲಿ "ಉಠಿ ಉಠಿ ಮಗ ಬೈಸ್ ಜಾತು ಹಳು" ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ವಾಕ್ಯವೊಂದು ಇದೆ.

ಮರಾಠಿ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಾಮೀಪ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದವು. ಇವೆರಡೂ ಭಾಷೆಗಳ ಹಾಗೂ ಇವೆರಡೂ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ಸಮೀಪ ಬಾಂಧವ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಭೌಗೋಳಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಸಮಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಬಂಧನಗಳೇ ಅವೆರಡರ ಸಂಬಂಧ, ಸಾಮೀಪ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಾಥ ಸಂಪ್ರದಾಯ, ಜೈನ ಧರ್ಮ, ಶರಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ವಾರಕರಿ ಪಂಥದಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅವುಗಳ ತೀರ ಸಾಮೀಪ್ಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾದವು. ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಕೊಳು-ಕೊಡುಗೆ ಗಳು ಮತ್ತು ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ಮರಾಠಿಯ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯಗಳು ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾಗಿವೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಪಡೆನುಡಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಾಗಿವೆ. ಅಡಕಿತ್ತ ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ಶಬ್ದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ, ಈ ಶಬ್ದವು ಅಡಕಿ ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ನಾಮಪದದಿಂದ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತವು ಎಂದು ಕ್ರಿಯಾಪದದಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಈಗಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಮರಾಠಿ ನಾಣ್ಣುಡಿಯೊಂದು ಹೀಗೆ ಇದೆ—'ಕರಾಯಲಾ ಗೇಲೊ ಏಕ್, ರ್ಕೂಲ ಭಲತೇಚ್'; ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಮಾನವಾದ ಕನ್ನಡ ನಾಣ್ಣುಡಿಯು ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಅದು 'ಒಂದು ಮಾಡಹೋದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದಾಯ್ತೊಬ್ಬ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಇದೆ. ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಆರೋಗಣ, ಅವಸ್ಥಾ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ಪದಗಳು ಗಮನಿಸುವಂತಹವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರೋಗಿಸು ಎಂದರೆ ಊಟ ಮಾಡು, ಆರೋಗಣ ಎಂದರೆ ಊಟ ಅಥವಾ ಸಮಿಯೂಟಿ ಎಂದರ್ಥವಾಗುವುದು; ಆದರೆ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ದೇವರು ಅಥವಾ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಧುಸಂತರು ಸಮಿಯೂಟಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅದು ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದಾಗಿದೆ. ಶೂನ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಭು ದೇವರ ಆರೋಗಣೆ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಸುವ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದಿದೆ. ಮಹಾನುಭಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರೋಗಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬಸವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದೇವರಿಬ್ಬರೂ ಅವಸ್ಥಾ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಸಾಧುಸಂತರಿಗೆ ಉಂಟಾದ 'ಅಗಲಿಕೆಯ ದುಃಖ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿರುವರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳಿದ್ದು, ತಾಲವ್ಯದ 'ಜ' ಬದಲಾಗಿ ಚ್ಯುಟಿ, ಚ್ಯುಪಾತಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ದಂತ.ತಾಲವ್ಯ' ವನ್ನು, ಭಲೆ (ಬಲೆ), ಭಾಂಗರ (ಬಂಗಾರ), ಧಡ್ಡ (ದಡ್ಡ), ಖಾಂಬ (ಕಂಬ) ಈ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಹಾಪ್ರಾಣೋಚ್ಚಾರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಬೆಟ್ಟದ ನೆಲ್ಲಿಯ ಕಾಯಿ, ಸಮುದ್ರದೊಳಗಣ ಉಪ್ಪು—ಡೊಂಗರಾಚಿ ಅವಳೆ, ಸಮುದ್ರಕಾಟಾಚಿ ಮೀರ್—ಇಂಥ ಹಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಪದಗುಚ್ಛಗಳು ಮರಾಠಿ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಮಹತ್ವವಾದ ಹೋಲಿಕೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುವವು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ 'ಅವರು' ಎಂಬುದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠಿಯ ಮೇಲೆ ಉಂಟುಮಾಡಿದ ಪ್ರಭಾವವು ಕುತೂಹಲಕಾರಿಯಾಗಿದೆ. ಅದು ಸರ್ವನಾಮವಾಗಿದ್ದರೂ, ಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಪ್ರತ್ಯಯವಾಗುವುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವ 'ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರು ಬಂದರು' ಎಂಬುದನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ 'ದೇಶಪಾಂಡೆ ತೇ ಅಲೆ' ಎಂದೂ, ಮತ್ತು 'ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದ' ಎಂಬುದನ್ನು 'ದೇಶಪಾಂಡೆ ತ್ಯಾನಾ ಸಾಂಗಿತ್ಲೆ' ಎಂದೂ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಆಡಳಿತ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ವಿಜಾಪುರ, ಮೈಸೂರುಗಳು ಮುಸಲ್ಮಾನ್ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಸಣ್ಣ ಜವಗೀರುಗಳಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗೆ ಮತ್ತು ನೋಡಿ ಲಿಪಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಲಿಪಿಯು 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಇದ್ದಿತು. ಈ ಲಿಪಿಯು ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ಮರಾಠರ ಅಳ್ಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಮರಾಠಿಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಾಮೀಪ್ಯ ಪಡೆದು, ಬಹಳಷ್ಟು ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದವು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಮಹತ್ವದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಯ ಕಾಲವು 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದಿನದು. ಗೋಕಾಕದ ಸಮೀಪವಿರುವ ಮೂಡಲಗಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವೊಂದು ಇದ್ದು, ಪ್ರಥಮ ಮರಾಠಿ ಕವಿಯಾದ ಮುಕುಂದರಾಜನ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೂಡಲಗಿಯ ಈ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹಳೇ ಮರಾಠೀ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸೇನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವರು. 19ನೇಯ ಶತ

ಮಾನದಲ್ಲಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ತನ್ನ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಜನರ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಮರಾಠಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನೆ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವತಃ ಅರಸರೇ ಜದುರಂಗದಾಟವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಂಖ್ಯ ರತ್ನ ಕೋಶ ಎಂಬ ಕೃತಿಯನ್ನು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು 1846ರಲ್ಲಿ ರಚನೆಯಾಗಿದ್ದು, 1852ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪಚ್ಚಿನ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿದೆ. ಬ್ರಿಟಿಷರ ರಾಜ್ಯೀಡಳಿತ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ರಾಜಕಾರಣ, ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಲಲಿತಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ಅನೇಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂಧಗಳಿಂದ ಮರಾಠಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುವಂತಾಯಿತು. ರಾಜಕೀಯ ಧುರೀಣರಾದ ಗೋಖಲೆ ಹಾಗೂ ಟಿಳಕರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನತೆ ತಮ್ಮವರೆಂದೇ ಪ್ರೀತಿಸಿ ಗೌರವಿಸಿತು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಕೇಸರಿ (ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಟಿಳಕ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಪತ್ರಿಕೆ) ಯನ್ನು ಓದುವ ಭಕ್ತರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ನಾಟಕಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದವು; ಬಾಲಗಂಧರ್ವರಂಥ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಜನತೆ ಬಹುವಾಗಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಹರಿ ನಾರಾಯಣ ಆಪ್ತೆಯವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಗಳಗನಾಥರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಮರಾಠಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಭಾಷಾಂತರದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು. ವಿಶೇಷತಃ ಪುಷ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಜನಾಂಗವು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಾನೇ ಗುರೂಜಿ, ಫಡಕೆ, ಖಾಂಡೇಕರ್, ಸಾವರಕರ್ ಮತ್ತು ರಣಜಿತ್ ದೇಸಾಯಿ ಇವರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಅಧುನಿಕ ಮರಾಠಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ, ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಷಾಂತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ತೆಂಡಲಕರ್ನಾರ ನಾಟಕಗಳು ಗೊತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮರಾಠಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡರವು ತಿಳಿದಿವೆ.

ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ

ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷೆಯ ಸುಮಾರು 3,500 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸುದೀರ್ಘ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು ಭಾರತದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸೇನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿವೆ; ಇದು ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿದ್ದು, ಮಹಾವೀರ ಹಾಗೂ ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಿಂದ (ಕ್ರಿ.ಪೂ. 600) ಕ್ರಿ.ಶ. 11ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ—ಅಧುನಿಕ

ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷೆಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವವರೆಗೆ —ಸುಮಾರು 1700 ವರ್ಷಗಳಷ್ಟು ಸುದೀರ್ಘ ಕಾಲವನ್ನಾವರಿಸಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸಹ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತವನ್ನು ಮಾತನಾಡುವ ಜನರು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಎಂದು ಬಂದರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಠಿಣ ವಾದರೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಪ್ರಕಾರ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೌರ್ಯನ ಸಮೇತ ಒಂದನೇಯ ಭದ್ರ ಬಾಹುವಿನ ಮುಂದಾಳುತ್ವದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಸಂಘವೊಂದು ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಹಾಗೂ ಅದು ಕಲ್ಚಪ್ಪು (ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳ) ವಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರವೆಂದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದುದರ ಬಗ್ಗೆ ಕಥೆ ಇದೆ. ಮಾಗಧಿಯು ಪ್ರಾಕೃತ ಉಪಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬುದ್ಧ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಬಹುದು ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ.

ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ರಾಯಚೂರು ಹಾಗೂ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಆಶೋಕನ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭಾವದ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲನೇಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಈ ಶಿಲಾಲೇಖಗಳು ಆಶೋಕನ ಲಘು ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಭಾಗಗಳು ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿವೆ, ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಅಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಪ್ರಾಕೃತ ವಾಗಿತ್ತೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಇದರ ತರುವಾಯ, ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೇಯ ಶತಮಾನ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ನಾಲ್ಕನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ನಡುವಿನ ಅವಧಿಯವುಗಳಾದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಾಸನಗಳು, ಶಾತವಾಹನರು, ಚುಟುಕುಗಳು, ಪಲ್ಲವರು ಆಳಿದ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿವಿಧ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕದಂಬ ರಾಜ್ಯದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳು ಕದಂಬ ರಾಜವಂಶದ ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಕೃತವು ಅಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಆಶೋಕನ ಕಾಲವಾದ ಕ್ರಿ. ಪೂ. 300 ಮತ್ತು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 350 ಇವುಗಳ ಮಧ್ಯದ ಅವಧಿಯನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಸನಗಳ 'ಪ್ರಾಕೃತ ಯುಗ' ಎಂದು ಕರೆಯಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಕಾರಣ, ಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಇತಿಹಾಸ ಇವುಗಳಿಗೆ ಈ ಶಾಸನಗಳು ಮಹತ್ವದ ಮೂಲ ಅಕರಗಳಾಗಿದ್ದು ಅದೇ ಹೊಸದಾಗಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿ ಹಾಗೂ ಶಾಸನಗಳಿಗೆ ಇವು ಮಾದರಿಗಳಾಗಿವೆ.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಮೊದಲಿನ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ರಾಜ

ವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವು ಅಡಳಿತ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ, ಹಲವು ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಬರಹಗಾರರು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಷಟ್ಪಂಡಾಗಮದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ 177 ಸತ್ಪರುವನಗಳು ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪದಂತನಿಂದ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 100) ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಪುಷ್ಪದಂತನು ಎಲ್ಲಿಯವನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕದವನೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕುಂದಕುಂದನು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 100-200) ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು, ಇವೇ ಮುಂದೆ ದಿಗಂಬರರಿಗೆ ಮಹತ್ಪೂರ್ಣವಾದ ಪೂರ್ವ-ವಿಧಿಗಳ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. 1) ಪಂಚಸ್ಥಿಕಾಯ, 2) ಪ್ರವಚನ ಸಾರ ಮತ್ತು 3) ಸಮಯಸಾರ ಇವು ಅವನ ಬೃಹತ್ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ನಿಯಮಸಾರ, ಪ್ರಾಕೃತ ಭಕ್ತಿಗಳು, ಎಂಟು ಪಹುಡಗಳು, ಬರಹ ಅನುವೆಚ್ಚ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅವನ ಇನ್ನಿತರ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಷಟ್ಪಂಡಾಗಮದ ಮೂಲ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪರಿಕವ್ಯ ಎಂಬ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅವನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಕುಂದಕುಂದನ ಎಲ್ಲಾ ಕೃತಿಗಳೂ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಶಿವಾರ್ಯನ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 100) ಮೂಲಾರಾಧನ ಹಾಗೂ ವಟ್ಟಿಕೇರನ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 100-200) ಮೂಲಾಚಾರ ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಚಾವುಂಡರಾಯ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಇವೆರಡೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ವಟ್ಟಿಕೇರನ ಹೆಸರು ಬೆಟಗೆರೆಗೆ (ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ) ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಶಿವಾರ್ಯನು ಹೊರಗಿನವನಾಗಿರಬಹುದು. ಜೈನ ವಿಶ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಇರುವ ಸರ್ವನಂದಿಯು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 500) ಲೋಕ ವಿಭಾಗ ಹಾಗೂ ಯತಿವ್ಯವಹರಣ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 600) ತಿಲೋಯಪನ್ನತಿ ಇವೆರಡೂ ಕೃತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಅನಂತರ ಷಟ್ಪಂಡಾಗಮದ ಮೇಲಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಟೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಲವು ಭಾಗಗಳು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡವು. ವೀರಸೇನನಿಂದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 816) ರಚಿತವಾದ 72,000 ಶ್ಲೋಕಗಳ ಧವಳ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವು ಶೇಕಡಾ 75 ಭಾಗ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಇರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಷಟ್ಪಂಡಾಗಮದ, ಅದರೂ ಈಗಲೂ ಸಿಗದೇ ಕಳೆದುಹೋದ ತುಂಬಲೂರಾಚಾರ್ಯನ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 650) ಚೂಡಾಮಣಿ ಹಾಗೂ ಶ್ಯಾಮ ಕುಂದಾಚಾರ್ಯನ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 650) ಪದ್ಧತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಾವು ನಿರ್ಲಕ್ಷಿಸುವುದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿ, ಧವಳಂಥ ಟೀಕಾ ಕೃತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೆ ಜೈನ

ಮುನಿಗಳಿಂದ, ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ, ಕ್ರಿ. ಶ. 10ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆದಿದ್ದಿತೆಂದು ತೋರಬರುತ್ತದೆ; ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ನೇಮಿಚಂದ್ರನು, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಬಾಹುಬಲಿಯ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಚಾವುಂಡರಾಯನಿಗಾಗಿ ಧವಲ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಸಾರಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಗೊಮ್ಮಟಿಸಾರ ಎಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಿದನು. ಅವನು ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಜೈನ ಮತ ತತ್ವಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಕೈಸಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಮೂಡಬಿದರೆ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ಸಂಗ್ರಹದ ಗ್ರಂಥಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಇವನಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾದ ತಿಭಂಗಿ, ಪಯುಡಿಸಮುಖಿತನ, ವಿಷಪರುವನ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡ ಶಿಷ್ಯಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಈವರೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಟೀಕಾಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಗಗಳು ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜೈನ ಶೌರಸೇನಿ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಇವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಗಮನಿಸುವಂತಿದೆ; ಈ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರಾಕೃತ ಉಪಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಅರ್ಥಮಾಗದಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿದ್ದರೂ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಆರ್. ಪಿಶ್ಚೆಲ್‌ರಿಂದ ಈ ಹೆಸರು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಈ ಶೌರಸೇನಿ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ದಿಗಂಬರ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದಲೇ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾಗ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಅನೇಕ ಮೂಲ ಪಠ್ಯಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಟೀಕೆಗಳಿದ್ದು ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಇನ್ನೂ ಹಸ್ತಪ್ರತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಸಮಕಾಲೀನ ಮತ್ತು ಅನಂತರದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ ಹಾಗೂ ಅದನ್ನು ರೂಪಿಸಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನಿಂದ (ಕ್ರಿ. ಶ. 1300) ಬರೆಯಲಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನಂ ಎಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣವೂ ಇದೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಗಳನ್ನು ಬರೆದ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಪಂಥದವರಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನು ಅದ್ವೈತಮುಖನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೂಲತಃ ಅಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದವನಾದ ಅವನು ಅನಂತರ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಕೃತ ಕೃತಿ ರಚನೆಯಾದುದು ಇದುವರೆಗೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಾಥಾಸಪ್ತಶತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕವಿಗಳೇ ಬರೆದಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ; ಹಲವು ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿರುವ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳ ಆಧಾರದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಅವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗಾಥಾ 4.14ರ ಕವಿ ನರಸಿಂಹ, ಗಾಥಾ 2.59 ಹಾಗೂ 3.20ರ ಕವಿ ಅರಿಕೇಸರಿ ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕದವರೆಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

'ಗಾಡೆ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದವು 'ಗಾಥಾ' ಎಂಬುದರಿಂದ ಬಂದಿದ್ದು, ಅದು ಈಗಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ; ಇದು ಪ್ರಾಕೃತ ಗಾಥಾಗಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಪಡೆದಿದ್ದವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

ಪೈಶಾಚಿ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ. ಏನಿದ್ದರೂ, ಪೈಶಾಚಿ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಗಂಗರಾಜನಾದ ದುರ್ವಿನೀತನು ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ತರ್ಜುಮೆ ಗೊಳಿಸಿರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ; ಏಕೆಂದರೆ ನೃಪತುಂಗನು ತನ್ನ 'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ'ದಲ್ಲಿ ದುರ್ವಿನೀತನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಗದ್ಯ ಬರಹಗಾರನೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಪೈಶಾಚಿ ಭಾಷೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಳನಾಡಿನ ಹಲವು ಬುಡಕಟ್ಟು ಜನಾಂಗ ಅಥವಾ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ (ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಸೇರಿ) ಹಲವು ನಿವಾಸಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಇದು ರಾಜಮಲ್ಲ, ರಾಜನಾಯಕ ಈ ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜ > ಚ ಈ ಮುಂತಾದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದು. ಮಾಗಧಿಯಿಂದ ಹೀಗಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ, ಇಂಥ ಪ್ರಭಾವವು ಪಾಲಿಯಿಂದಲೂ ಬಂದಿರುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರಾಕೃತದ ಕೊನೆಯ ಹಂತವಾದ ಅಪಭ್ರಂಶವನ್ನು ಅವಲೋಕಿಸುವಾಗ, ಸ್ವಯಂಭು (ಸರಿಸುಮಾರು 9ನೇಯ ಶತಮಾನ) ಮತ್ತು ಪುಷ್ಪದಂತ (ಕ್ರಿ.ಶ. 10ನೇಯ ಶತಮಾನ) ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅಪಭ್ರಂಶ ಕವಿಗಳಿದ್ದು, ಇವರ ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಯಂಭುವಿನ ಪಳುಮು ಚರಣು ಹಾಗೂ ರಿಥ್ಠ ನೇಮಿಚರಣು ಇವು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಇವುಗಳಲ್ಲಿನ ಸ್ವಯಂಭುಭಂಡವು, ಛಂದಶ್ಚಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಇದಾದ ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಆರಸನಾದ ಮೂರನೆಯ ಕೃಷ್ಣನ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭರತ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಇವರ ಕೃಪಾಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪದಂತನು 1) ಮಹಾ ಪುರಾಣ, 2) ಣಾಯಕುಮಾರಚರಣು ಮತ್ತು 3) ಜನಹರಚರಣು ಎಂಬ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾಪುರಾಣವು, ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮಹತ್ವವಾದ ಕೃತಿ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕರಕಂಡುಚರಣುವಿನ ಕವಿಯಾದ ಕನಕಮಾರನು ಶಿಲಾಹಾರರ ಹೇಯ ತಗರ, ಈಗಿನ ತೇರ್, ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಜೈನ ಗವಿಗಳನ್ನು ಬಹು ವಿವರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಿಕಟ ಪರಿಚಯವಿದ್ದಿತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಬರುವುದು. ಅಪಭ್ರಂಶವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಹಲವು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಛಂದೋರೂಪವಾದ ರಘುಟಿ ಅಥವಾ ರಗಳೆಯು ಅಪಭ್ರಂಶದ ಪಜ್ಜಹದಿಯ ಛಂದಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ಈ ಛಂದಸ್ಸು

ಮೊದಲು ಪಂಪನಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಅದು ಅನೇಕ ವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾಳಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಮಾಹಿತಿ ಇದಿಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರೆ ಪ್ರಾಕೃತ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಮಾತನಾಡುವ ಜನರ ಸಂಬಂಧ ಬಂದುದರಿಂದ, ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಆಗಿರಲೇಬೇಕು ; ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಮೊದಲಿನ ಅಧಾರಗಳು ಯಾವುವೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು ಹಾಗೂ ವಡ್ಡಾರಾಧನೆ ಮೊದಲಾದ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಭಾವವು ಉಂಟಾದುದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಧಮ್ಮ, ಛಗ, ಜಸ, ವಖ್ವನಿಸು, ಸಗುಡ, ಗುಡ್ಡ, ಮುಂತಾದವು ಇಂಥ ಪ್ರಾಕೃತ ಪ್ರಭಾವದ ಪದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕೇಶಿರಾಜನ ಶಬ್ದ ಮಣಿದರ್ಪಣದಲ್ಲಿ ಅಪಭ್ರಂಶ ಪ್ರಕರಣವು, ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಧ್ವನಿಶಾಸ್ತ್ರದ ಭಾಗಶಃ ಯಥಾ ಪ್ರತಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಕೃತದ ನಿಘಂಟುವಿನ ಕಾಣಿಕೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಇದ್ದು, ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಜೈನರು ಅಪಾರವಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡವು ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿತೆಂದಷ್ಟೇ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ವಿಶೇಷತಃ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಅಪಭ್ರಂಶಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಕನ್ನಡವು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅದರ ಶಬ್ದಭಂಡಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದೆ. ತುಪ್ಪ, ಕೋಣ, ಬೇಲಿ, ಭಂಡಿ, ಗೊಂಜಲ, ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತ ನಿಘಂಟುಕಾರರು ಹಾಗೂ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರು ದೇಸಿಯೆಂದು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿದ್ದು, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವು ಕನ್ನಡದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಶಬ್ದಗಳವೇ ಆಗಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಈ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಜನರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಹಕಾರ, ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ.

ಈಗಿನ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಲವು ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಮಾಡುವಾಗ, ವಿದ್ಯುತ್ಪೂರ್ಣ ಭಾಷಣ ಮಾಡುವಾಗ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೂ ಹಲವೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಅನಂತರಣಿಕೆಗಳು ಕೇಳಬರುತ್ತವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಎಂದಿನಿಂದ ಅರಂಭವಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಹಲ್ಮಿಡಿ ಶಿಲಾ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳಿವೆ. ಅದರ ಮಂಗಳ ಶ್ಲೋಕವೇ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ಪೂರ್ವ 3ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಕ್ರಿ.ಶ. 4ನೇಯ ಶತಮಾನದ ವರೆಗಿನ ಪ್ರಾಚೀನ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಶಾಂತಿನರ್ಮನ ತಾಳಗುಂದ ಶಿಲಾಶಾಸನವನ್ನು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಯಾದ ಕುಬ್ಜನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಲಾಶಾಸನವಾಗಿದೆ. ಇದರ ನಂತರದ ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವೆಂದರೆ ರವಿಕೀರ್ತಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಐಹೊಳೆಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 637) ; ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸ, ಭಾರವಿ ಅವರ ಹೆಸರುಗಳು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿವೆ. 5ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದ 6ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗಿನ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಶತಕಗಳ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಆಮೇಲೆ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿದ್ದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ದ್ವಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ ಇಂಥ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕದಂಬ, ಹೊಯ್ಸಳ, ಗಂಗ ಮತ್ತು ಚಾಳುಕ್ಯರ ಕಾಲಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಭೂಮಿಯ ಸೀಮಾರೇಖೆಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ದಾನದ ಹಲವಾರು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆದಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನೃಪತುಂಗನ ಕಾಲದಿಂದ ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಹೋಗಿದೆ. ಆದರೂ ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನಗಳು ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಶಾಸನಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶೈಲಿ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸರ್ವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಹಲವು ಶಿಲಾಲೇಖಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ.

ನೃಪತುಂಗನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಮುನ್ನ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸುವುದು ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಾನಂತರ ಅವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದರು. ಸುಮಾರು 9ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಸರಿಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಜೈನ ಮಹಾ ಕವಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುವ ಮುನ್ನ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ

ಕೃತಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ದೊರಕಿವೆ. ಭಾರತದ ಇನ್ನುಳಿದ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಜ್ಞಾನದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಅಧಿಕಗೊಳಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೂ ಜಟಿಲವೆಚ್ಚ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಈ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬಹು ತಡವಾಗಿ ಬರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆ ನೇಲೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೆಯಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಶೈಲಿಯೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡು ರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಆಡುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಗಳ ಮಿಶ್ರಣವು ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದಲ್ಲಿದೆ. ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಸಮರ್ಥ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಶಬ್ದಕೋಶ, ವ್ಯಾಕರಣದ ರೀತಿಗಳು, ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಶೈಲಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಭಾಗ ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡವು ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳು ಇಂಡೋ-ಆರ್ಯನ್ ಭಾಷಾ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಭಾಷೆಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಲತಃ ಹಲವಾರು ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿವೆ. ಆದರೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಸುದೀರ್ಘವಾದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕನ್ನಡವು, ಶಬ್ದಕೋಶ, ವ್ಯಾಕರಣ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಮೊದಲ ಹೆಜ್ಜೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳದ್ದಾದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಭದ್ರಬಾಹು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಆಗಮಿಸಿದ ಕಾಲದಿಂದ ಜೈನ ವಿಧ್ಯಾಂಸರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನಂತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವವರೆಗೆ, ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತವು ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ, ಹಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಗಾಗಿ ವಿಧ್ಯಾಂಸರ ಭಾಷೆಯೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ತದ್ಭವ ಶಬ್ದಗಳು ಬಹುತರವಾಗಿ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದಲೇ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ತತ್ಸಮಾನ ಶಬ್ದಗಳು ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತ ಹೋದವು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವ ವಡ್ಡಾ ರಾಧನೆಯ ಸಾಧನೆಯು ತತ್ಸಮ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ತದ್ಭವಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಹಲವಾರು ಶತಕಗಳಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಂಗತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹಾಗೂ, ವಡ್ಡಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಪದಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಒಗ್ಗಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಾಗಿ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಅನಂತರ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಹೊರಬಾಗಿ, ನೇರವಾಗಿ, ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ತತ್ಸಮ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಧಿಕವಾಯಿತು. ಬಹುಶಃ ಈ ರೀತಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಕಂಡುಬಂದಿರಬೇಕು ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ತೆಗೆದು

ಕೊಂಡ ತದ್ಭವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೇನೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆದಿರಬೇಕು. ಆದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ತತ್ಸಮ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಬರಬರುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ, ಮುಂದಿನ ಶತಕಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸಂಬಂಧವು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಆಯಿತು.

ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣವಾದ ಭಾಷಾಭೂಷಣವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಆದರೂ ಅನಂತರದ ವ್ಯಾಕರಣ ಕೃತಿಯಾದ ಶಬ್ದಮಣಿರತ್ನ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರ ತರುವಾಯ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ಹಾಗೂ ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಶಬ್ದಾನುಶಾಸನವು ಸಂಸ್ಕೃತ ರಚನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕನ್ನಡದ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವ ವಿಧಾನವು, ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅನುಸರಿಸಿದ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ನಿಕಟವಾಗಿ ಹೋಲುತ್ತದೆ. ನಾಮ, ಧಾತು, ಕ್ರಿಯಾ, ಕಾರಕ, ವಿಭಕ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಪರಿಭಾಷೆಗಳು ಒಂದೇ ಯಾಗಿವೆ. ರಚನೆಯ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ಪದವಿನ್ಯಾಸ, ಶಬ್ದಾರ್ಥ, ನಿರ್ವಚನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವು ವಿವರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದಿವೆ. ಆದರೂ ಹಲವೆಡೆ ಪಾಣಿನಿಯ ಪಂಥದ ಜೊತೆಗೆ ಶಕಟಾಯನ ಹಾಗೂ ಜೈನೇಂದ್ರರ ವ್ಯಾಕರಣ ಪಂಥಗಳೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿರುವುದು ತೋರಿಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ವ್ಯಾಕರಣಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತೀಕರಣಗೊಂಡ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ವೈಯಾಕರಣಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಿಂದ ಬಹುವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿತವಾದ, ಆದರೂ ಮೂಲತಃ ಇವೆರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಭಾಷೆಯೊಂದು ಇದ್ದಿತು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಾಕರಣ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಈ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಇದ್ದವು; ಆದರೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ ಸಂಸ್ಕೃತದಂಥ ಭಾಷೆಗೆ ಅನ್ವಯವಾಗುವಂತೆ ವ್ಯಾಕರಣದ ವಿಶೇಷ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಹೀಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದಾದಂಥ ಸಂಸ್ಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧನೆಯು ಹಾಗೂ ಈ ಸಾಧನೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಅಗಲೇ ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಂಥ ಒಂದು ಭಾಷೆಯು ಕನ್ನಡ ವೈಯಾಕರಣಗಳಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಏನೇ ಇದ್ದರೂ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವ್ಯಾಕರಣದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಿಶ್ರಣ ಮಾಡಿದರೂ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡದೆ, ಅವರು ಭಾಷಾ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗೆಗಿನ ಅಸಾಧಾರಣ ಅಂತರ್ಯಷ್ಟಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾಕೃತ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಭಿನ್ನವಾದ ಲಿಪಿಯು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯೂ ಸಹ, ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಗೂ ಜನಕವಾದ ಮೂಲ ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯಿಂದಲೇ ಬಂದುದಾಗಿದೆ. ವಿವಿಧ ಭಾರತೀಯ ಲಿಪಿಯ ವಿಕಾಸವು ಉತ್ತರ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಎಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಲಿಪಿಯ ಎರಡು ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು; ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಶಾಖೆಗೆ ಸೇರಿದವುಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದರೆ, ಮೂರು ಶತಕಗಳಿಗೂ ಮೈ ಕನ್ನಡ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬಹುದಾದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆಗಿರುವುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯದ ಕನ್ನಡದ ಲಿಪಿ ಮತ್ತು ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿ ಇವುಗಳ ಮೂಲ ಸ್ವರೂಪದ ಬದಲಾವಣೆ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಸಂಭವಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಂದಿನಾಗರಿ ಅಥವಾ ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿರದೆ ಹಳೆಗನ್ನಡ (ಅಥವಾ ಹಳೆ ತೆಲುಗು), ಗ್ರಂಥ ಹಾಗೂ ತಿಗಳ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಮುದ್ರಣ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೇವನಾಗರಿ ಲಿಪಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಚಲಿತವಾಯಿತು. ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರಥಮ ಪಂತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಗೊಂಡಿವೆ. ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಭಾರತದ ಇನ್ನಿತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇತ್ತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ದೇವನಾಗರಿಯ ಉಪಯೋಗವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ.

ಕಾವ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ ಹಾಗೂ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಹಳಷ್ಟು ಎರವಲು ಪಡೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಉಪಲಬ್ಧವಿರುವ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿಯಾದ ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದಂಡಿಯ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಉದಿಯಾದಿತ್ಯನ ಉದಯಾದಿತ್ಯಾಲಂಕಾರ, ನಾಗವರ್ಮನ ಕಾವ್ಯಾಲಂಕಾರ, ಕವಿಕಾಮನ ಮಾಧವಾಲಂಕಾರ, ರಸವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಶೃಂಗಾರ ರತ್ನಾಕರ, ಸಾಕ್ಷನ ರಸರತ್ನಾಕರ, ತಿಮ್ಮನ ನವರಸಾಲಂಕಾರ, ತಿರುಮಲಾರ್ಯನ ಅಪ್ರತಿಮ ವೀರಚರಿತ, ಲಿಂಗರಾಜನ ನರಪತಿ ವಿಜಯ ಈ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡದ ಅಲಂಕಾರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಕಾವ್ಯದ ವಿವಿಧ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು

ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೇ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರರು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದೆಂದರೆ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದಾಗಿದ್ದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಅಲಂಕಾರ ಕೃತಿಗಳ ಕರ್ತೃಗಳೂ ಪ್ರಾಕೃತದಿಂದ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಕಾವ್ಯವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರಬಹುದು, ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಆ ಮೊದಲೇ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರರ್ಥನಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಮಾತ್ರ ಅವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಪಾಂಡಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ, ಭಾರತೀಯ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಹಿರಿಯ ಶಾಲಾಗಾರನಂತೆ ಮುಂದುವರೆಯುತ್ತಲೇ ಬಂದಿರುವುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಲುಗಾರಿಕೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಲಾಭವನ್ನು ಕನ್ನಡವು ಪಡೆದಿರುವುದು. ಈ ಉಭಯ ಭಾಷೆಗಳ ಬಹುತೇಕ ಬರಹಗಾರರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾದ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಛಂದಸ್ಸುಗಳೂ ಬಂದಿವೆ. ಮೇಟ್ಟಿಮೊದಲಿನ ಛಂದೋಕ್ತಿಯಾದ ನಾಗವರ್ಮನ ಛಂದೋಂಬುಧಿಯಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳನು ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಛಂದಶಾಸ್ತ್ರ ಬರೆದವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮನೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಛಂದಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರ ಕವಿಯ ಕವಿಜಿಹ್ವಾಬಂಧನ, ಗುಣಚಂದ್ರನ ಛಂದಸ್ಸಾರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದೇ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳಿಗಾಗಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಬೃಹತ್ಕಥಾ, ಜೈನ ಆಗಮಗಳು, ಶೈವ ಆಗಮಗಳು ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯಗಳ ಮೂಲವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಅವುಗಳ ಶಬ್ದಕೋಶ ಹಾಗೂ ಶೈಲಿಗಳಂತೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಭಾವಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೃತಿರತ್ನಗಳಾದ ಪಂಪನ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನ ವಿಜಯ, ರನ್ನನ ಸಾಹಸಭೀಮ ವಿಜಯ ಅಥವಾ ಗದಾಯುದ್ಧ, ನಾಗಚಂದ್ರನ

ರಾಮಚಂದ್ರ ಚರಿತೆ, ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಕಾವ್ಯ, ಜನ್ನನ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ, ಕುಮಾರ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ರಾಮಾಯಣ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಮಹಾಭಾರತ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ, ಚಂದ್ರವರ್ಣಿಯ ಪರಶುರಾಮ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ದಲ್ಲಿನ ಮಹಾಭಾರತ, ರಾಮಾಯಣ, ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಅಗಮ ಈ ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆಯೇ ಆಧಾರಿತವಾಗಿವೆ. ಈ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದಾಗ, ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅದೇ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಪ್ರಗಲಬ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿರುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡದ ಕವಿಗಳು ಒಂದೇ ಉದ್ದೇಶ ಮತ್ತು ಆದರ್ಶದಿಂದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಕಥಾ ವಿಷಯಗಳ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಕಾವ್ಯ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಪಡೆದಿರುವುದು. ಉಭಯ ಭಾಷಾವಿದರ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೈತನ್ಯ ಒಂದೇ; ಅವರು ಅನೇ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು, ಅನೇ ಜೀವನದ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಿರುವರು.

ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿರತ್ನಗಳ ರಚನೆಯಾಗಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಹಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದವೂ ಆಗಿದ್ದು, ಅವು ಕೇವಲ ಅಕ್ಷರಶಃ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿರದೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡ ದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿವೆ. ಪಂಚತಂತ್ರ, ಕಾದಂಬರಿ, ಶಾಕುಂತಲ, ಮದ್ರಾರಾಕ್ಷಸ, ರತ್ನಾವಳಿ ಈ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಹಿಂದೆಯೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿದ್ದವು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಕೃತಿಗಳು ಅನುವಾದ ವಾಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ, ಆಯುರ್ವೇದ, ಜೋತಿಸ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ಶಿಲ್ಪ, ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚನೆಗೊಂಡಿವೆ. ವೇದಾಂತದ ಮೂರು ಪಂಥಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಕೃತಿಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಸಾಂಖ್ಯ, ಯೋಗ, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಕುರಿತು ಯೋಗ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಇದೀಗ ಅನುವಾದವಾಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿ ಘನವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಾಹಕವಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೆ, ಇಂಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡಲು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಅನೇಕ ವರುಷಗಳದ್ದಾಗಿರುವುದರಿಂದ,

ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಹಾಗೂ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಸಂಸ್ಕೃತ ದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದೂ ಸಹಜವಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕವು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕಾವ್ಯಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಧಮಾನದೇವನ ಚೂಡಾಮಣಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಕವಿಯಿಂದ ರಚಿತ ವಾಗಿದೆ. ದಂಡಿಯು ಇದನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಾನಾದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಯು ನಮಗಿನ್ನೂ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಕತೆಗಳ ಬಹು ದೊಡ್ಡ ಸಂಗ್ರಹವಾದ ಪೈಶಾಚಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣಾಡ್ಯನ ಬೃಹತ್ಕಥೆಯು ಗಂಗರಸನಾದ ದುರ್ಮನೀಶನಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಭಾಷಾಂತರವಾದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯೂ ಲಭ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಸೋಮದೇವನ ಕಥಾಸರಿತ್ ಸಾಗರವು, ಬೃಹತ್ಕಥೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರವಾದ ಅನಂತರದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಗಂಗರಸನಾದ ಭೂತಗನ ಅಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾಧನಂಜಯನು ಒಂದು ದ್ವಿಸಂಧಾನ ಕಾವ್ಯ (ಅಂದರೆ ಶ್ಲೋಕಾಂಕಾರದ ಮೂಲಕ, ಭಾರತ ಮತ್ತು ರಾಮನ ಕತೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ) ವಾದ ರಾಘವಪಾಂಡುನೀಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವನು. ಈ ತೆರನಾದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಜಟಾಸಿಂಹ ನಂದಿಯ ವರಾಂಗ ಚರಿತೆ, ವೀರನಂದಿಯ ಚಂದ್ರ ಪ್ರಭ ಚರಿತೆ, ವಾದಿರಾಜನ ಪಾರ್ಶ್ವನಾಥ ಚರಿತೆ, ಹಾಗೂ ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ, ಜಿನಸೇನನ ಹರಿವಂಶ ಪುರಾಣ, ಗುಣಭದ್ರನ ಉತ್ತರ ಪುರಾಣ ಮತ್ತು ಜಿನದತ್ತ ಚರಿತೆ, ಮಲ್ಲಿಸೇನನ ನಾಗಕುಮಾರ ಕಾವ್ಯ, ವಾದಿಭಟಾಸಿಂಹನ ಗದ್ಯಚಿಂತಾಮಣಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನ ಕವಿಗಳು ಬರೆದ ಹಲವು ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಂದ ಬರೆದಿದ್ದರೂ, ಇವು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕಾವ್ಯಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿವೆ.

ಎರಡನೇಯು ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಸೊಸೆ ವಿಜಯಾಂಬಿಕಾ ಅಥವಾ ವಿಜ್ಞಿಕಾ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹಾಕವಯಿತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕೃತಿಯಾದ ಕೌಮುದಿ ಮಹೋತ್ಸವವು ರಂಜಕ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಒಳಗೊಂಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ದಂಡಿಗೆ ಅವಳು ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಯಾಗಿ, ಅವನನ್ನೇ ಪ್ರಶಂಸಿಸುತ್ತಾ ಅಣಕವಾತು ಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವಳು. ಅವಳ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮನ ನಳಚಂಪೂ, ಸಂಸ್ಕೃತದ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇಯದು. ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಅರಸರ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮದಾಲಸ ಚಂಪೂ ಅವನ ಇನ್ನೊಂದು ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ಚಂಪೂ ಶೈಲಿಯು ರೂಪಿತಗೊಂಡು, ಅನಂತರ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಳಕೆಗೊಂಡಿರುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಸೋಮ ದೇನ ಸೂರಿಯ ಯಶಸ್ವಿಲಕ ಚಂಪೂ ಮತ್ತೊಂದು ಉತ್ತಮ ಚಂಪೂ ಕಾವ್ಯ. ಅಮೋಘವರ್ಷನ ಪ್ರಶೋತ್ತರ ರತ್ನ ಮಾಲಿಕಾ

ತತ್ತ್ವವಿವೇಚನೆಯ ಚಿಕ್ಕ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹಲಾಯುಧನ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಕೋಶ, ಕವಿರಹಸ್ಯ ಮತ್ತು ಮೃತ ಸಂಜೀವಿನಿ ನಿಘಂಟು ಹಾಗೂ ಛಂದಶ್ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತಾಗಿವೆ. ಬಿಲ್ಲಣನು ಕಾಶ್ಮೀರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರೂ, ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಸ್ಥಾನ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ 'ವಿಕ್ರಮಾಂಕ ಚರಿತ'ವು ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮನೆತನದ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹತ್ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾದ ಕಾಣಿಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಿರುವರು. ಎರಡನೆಯ ವಿದ್ಯಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಗದ್ಯ ಕರ್ಣಾಮೃತ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ವಿದ್ಯಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ರುಕ್ಮಿಣೀ ಕಲ್ಯಾಣ ಇವು ಮಹತ್ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾದ ಕೃತಿಗಳು. ಶ್ರೀ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಮಕಾಲೀನನಾದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತನು ಉಪಾಹರಣ ಎಂಬ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕಾವ್ಯ ಬರೆದಿರುವನು. ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಪಂಡಿತನ ಮಗನಾದ ನಾರಾಯಣ ಪಂಡಿತನು ರಚಿಸಿದ ಮಧ್ವವಿಜಯವು ಶ್ರೀಮಧ್ವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥನ ಮಾಡುವ ಕಾವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಮಧ್ವಯತಿಗಳ ಬಗೆಯ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕವನಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಮಾದರಿಯಾಯಿತು. ಜಯತೀರ್ಥ ವಿಜಯ, ವಾದಿರಾಜ ಚರಿತಾಮೃತ, ವಿದ್ಯಾಧೀಶ ವಿಜಯ, ಸತ್ಯನಾಥಾಭ್ಯುದಯ, ರಾಘವೇಂದ್ರ ವಿಜಯ, ಸತ್ಯಭೋದ ವಿಜಯ ಮುಂತಾದವು ಇಂಥವೇ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಕಥನದ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು, ಅವು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಚಿತ್ರಿಸಿವೆ. ಸೋಮನಾಥ ಕವಿಯ ವ್ಯಾಸ ಯೋಗಿ ಚರಿತವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಚಂಪೂಕಾವ್ಯವಾಗಿದ್ದು, ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು ಹಾಗೂ ಆಕರ್ಷಕ ನಿರೂಪಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿದ್ವತ್ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗುರುಚಂದ್ರ ಕಾಲೋದಯವು ಸತ್ಯಧರ್ಮನ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ನಾಟಕವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮಧ್ವರಿಂದ ಸತ್ಯಭೋಧರ ವರೆಗಿನ ಮಧ್ವಯತಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಗುರುವಂಶ ಕಥಾ ಕಲ್ಪತರು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅನಂದಗಿರಿಯ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಶಂಕರ ವಿಗ್ನಿಯ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಎರಡು ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಎಲ್ಲ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು. ಸಾಯಣನ ಸೋದರ ಭೋಗನಾಥನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕವಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅವನ ಉದಾಹರಣ ಮಾಲಾ ಅಲಂಕಾರ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿವಿಧ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿದೆ. ರಾಮೋಲ್ಲಾಸ, ತ್ರಿಪುರ ವಿಜಯ, ಶೃಂಗಾರ ಮಂಜರಿ ಇವು ಅವನ ಇನ್ನೆಳವ ಕಾವ್ಯಗಳಾಗಿವೆ. ಸ್ವತಃ ಸಾಯಣನೇ ಅಲಂಕಾರ-ಸುಧಾನಿಧಿ ಹಾಗೂ ಸುಭಾಷಿತ ಸುಧಾನಿಧಿ ಇವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಬುಕ್ಕನ ಸೊಸೆಯಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಮಧುರಾ

ವಿಜಯ ಅಥವಾ ವೀರ ಕಂಪರಾಯ ಚರಿತೆ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಹಲವು ರಾಜರು ಕವಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ವೀರಪಾಕ್ಷನ ನರಕಾಸುರ ವಿಜಯ, ಸಾಕ್ಷ್ಯನರಸಿಂಹನ ರಾಮಾಭ್ಯುದಯ, ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಜಾಂಬವತೀ ಕಲ್ಯಾಣ ಹಾಗೂ ಮದಾಲಸ ಚರಿತ ಮುಂತಾದವು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರೌಢದೇವರಾಯನ ಮಹಾನಾಟಕ ಸುಧಾನಿಧಿ ಮತ್ತು ರತಿರತ್ನ ಪ್ರದೀಪಿಕಾ ಇವು ಅರಸು ಮನೆತನದವರು ರಚಿಸಿದ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಡಿಂಡಿಮ ಮನೆತನದ ಕವಿಗಳು, ಅನಂತಭಟ್ಟ, ಶಿವಸೂರ್ಯ, ವಾಮನಭಟ್ಟಬಾಣ, ಭಾಸ್ಕರ, ಏಕಾಂಬರನಾಥ, ಅರುಣಗಿರಿನಾಥ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ, ಮಾಧವ ಮಂತ್ರಿ, ಭೋಗನಾಥ, ಸ್ವಯಂಭು, ದಿವಾಕರ ಹಾಗೂ ಇನ್ನು ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ಮತ್ತು ಲೇಖಕರು ವಿಜಯನಗರ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದವರು. ದಾರ್ಶನಿಕರೂ, ಕವಿಗಳೂ ಮತ್ತು ಯತಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದ ಸೋದ ಮಠದ ವಾದಿರಾಜರು ರುಕ್ಮಿಣೀಶ ವಿಜಯ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಕಾಮಾಕ್ಷಿ, ತಿರುಮಲಾಂಬಾ, ಮಧುರವಾಣಿ, ಮೋಹನಾಂಗಿ, ಮೊದಲಾದ ಕವಯಿತ್ರಿಯರೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ರಚನೆಯಾಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು. ಇಂಥ ಮಹತ್ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಾದ ಹಲವು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೆಸರಿಸುವುದು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕವಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಂಪರೆಗೆ ಅವಿರತವಾಗಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಹಲವು ಉದಾಹರಣೆ ಮಾತ್ರ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಅನಂತಾಚಾರ್ಯನ ಯಾದವ ಪಾಂಡವ ರಾಘವೀಯ, ಷಡಕ್ಷರದೇವನ ಕವಿಕರ್ಣ ರಸಾಯನ, ಏಕಾಂಬರನ ವೀರಭದ್ರವಿಜಯ, ನರಸಕವಿಯ ನಂಜರಾಜ ಯಶೋಭೂಷಣ, ಸುಧೀಂದ್ರ ಯೋಗಿಯ ಸುಭದ್ರಾ ಧನಂಜಯ, ಸುಮತೀಂದ್ರನ ಸುಭದ್ರಾ ಪರಿಣಯ, ರಾಮಾಚಾರ್ಯನ ಕೋಂಕಣಾಭ್ಯುದಯ, ಮಲ್ಲಾರಿ ಆರಾಧ್ಯನ ಶಿವಲಿಂಗಸೂರ್ಯೋದಯ ನಾಟಕ, ಪರಕಾಲಯತಿಯ ಹಂಸ ಸಂದೇಶ ಹಾಗೂ ಮಂಡಿಕಲ್ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಮೇಘ ಪ್ರತಿಸಂದೇಶ ಇವೇ ಅಂಥ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯಲು ಪ್ರಧಾನಿ ವೆಂಕಟಾಮಾತ್ಯನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ಅವನು ನಾಟಕ, ಪ್ರಕರಣ, ಪ್ರಹಸನ, ಭಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು, ಇವು ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಅವನ ಅಲಂಕಾರಮಣಿರಹಸ್ಯವು ಕಾವ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಲವು ಸಮಕಾಲೀನ ಲೇಖಕರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಮುಂದುವರೆಸಿದ್ದಾರೆ.

ಜಗ್ಗು ಅಲ್ಪಾರಾ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಮತ್ತು ಗಲಗಲಿ ರಾಮಾ ಚಾರ್ಯ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಈ ಶತಮಾನದ ಗಮನಾರ್ಹ ಕವಿಗಳು. ಅಲ್ಪಾರಾ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅವರು ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ನ ಕಾಟಿಲ್ಯ, ಪ್ರಸನ್ನ ಕಾಶ್ಯಪ, ಅದ್ಭುತಾಂಶುಕ ಮುಂತಾದ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಜಯಂತಿಕಾ, ಯದುನಂಶ ಚರಿತ, ಮೊದಲಾದ ಗದ್ಯ ರಮ್ಯ ಕತೆಗಳನ್ನೂ, ಅದ್ಭುತದೂತಮಾನಂಥ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದಿರುತ್ತಾರೆ. ಸುಮಾರು 30 ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅವರು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಗಲಗಲಿ ರಾಮಾಚಾರ್ಯರು ಅಧುನಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಅಕರ್ಷಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಅವರ ಹಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಧುರವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಉಡುಪಿಯ ಅಲೆವೂರ ಸೀತಾರಾಮಾಚಾರ್ಯರು ಭೈಷ್ಠೀಪರಿಣಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಹೊಸಪೇಟೆಯ ಕೃಷ್ಣಾವಧೂತ ಪಂಡಿತರ ಮಂದಾರ ಮಕರಂದ ಚಂಪೂ, ಅಲಂಕಾರ ಸೂತ್ರಾಣಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ವೇದಾಂತ ಹಾಗೂ ನ್ಯಾಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಹ ಅವರು ಬರೆದಿರುವರು. ಕೆ. ಎಸ್. ನಾಗರಾಜನ್ ಅವರು ಸೀತಾಸ್ವಯಂವರ ಹಾಗೂ ಶಬರಿ ವಿಲಾಸ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಪ್ರೊ|| ಕೆ. ಬಿ. ಪಾಂಡುರಂಗಿಯವರು 'ಉಪನಿಷತ್ ರೂಪಕಾಣಿ ಎಂಬ ತಲೆಬರಹದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಂವಾದಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ರೇಡಿಯೋ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಿವೇದಿಸಿರುವರು. ಅವರ ಇನ್ನೂಳಿದ ರೇಡಿಯೋ ನಾಟಕಗಳು ನಭೋವಾಣಿ ರೂಪಕಾಣಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಈ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಧಾರ ಪಾತ್ರದ ಬದಲು ನಿವೇದಕನು ಬಂದಿರುವನು. ಶೈಶವಮ್ ಎಂಬುದು ಅವರ ಕವನ ಸಂಕಲನ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಕನ್ನಡ ತ್ರಿಪದಿಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ವಚನಾನಿ ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿ. ಜಿ. ಪುರುಷೋತ್ತಮರು ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಕನ್ನಡ ಕವನಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ|| ರಾಘವನ್ ಗುಂಡಪ್ಪನವರ ಮಂಕುತಿಮ್ಮನ ಕಗ್ಗವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರುವರು. ಗೋಕರ್ಣದ ವಿಘ್ನೇಶ್ವರ ಶರ್ಮಾ, ಪಂಡರಿನಾಥಾಚಾರ್ಯ ಗಲಗಲಿ, ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಬಾಲಗಣಪತಿ ಭಟ್ಟಿ ಮುಂತಾದ ಹಲವರು ಇಂದಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಿರುವ ಲೇಖಕರು. ಗಲಗಲಿಯವರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯವೊಂದಕ್ಕೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಂದಿದೆ.

ಕಾವ್ಯ, ನಾಟಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ ಏನಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಈವರೆಗೆ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸುರೇಶ್ವರ ವಿಶ್ವರೂಪ ಎಂಬ ಮಹಾ ಹೆಸರು ಶೃಂಗೇರಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ. ಅವರ ಬೃಹದಾರಣ್ಯ

ಭಾಷ್ಯವರ್ತಕಾ ಹಾಗೂ ನೈಷ್ಕರ್ಮಸಿದ್ಧಿ ಬಹಳ ಪರಿಚಿತವಾಗಿವೆ. ಗೀತಾಭಾಷ್ಯ ಹಾಗೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅನಂದಗಿರಿಯ ಬೀಕಾ ಗ್ರಂಥಗಳು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಬಹಳ ನೆರವಾಗುವವು. ನ್ಯಾಯ ಮಕರಂದ, ನ್ಯಾಯ ದೀಪಾವಳಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಮಾಲಾ ಇವು ಅನಂದಬೋಧರ ಕೃತಿಗಳು. ಪ್ರಕಾಶಾತ್ಮನಾರ ಪಂಚಪದ್ಯೈಕವಿವರಣೆ, ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ವಿವರಣೆ ಪ್ರಮೇಯ ಸಂಗ್ರಹ, ನೃಸಿಂಹಾಶ್ರಮ ಮುನಿಯ ವಿವರಣೆ ಭಾವದೀಪಿಕಾ—ಇವು ವಿವರಣೆಪಂಥದ ಹಲವು ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥಗಳು. ವಾದೀಂದ್ರರ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾವಿಡಂಬನ, ಭಾರತೀ ತೀರ್ಥರ ವೈಯಾಶಿಕ ನ್ಯಾಯಮಾಲಾ ಇವೆರಡು ಅದ್ವೈತದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ವವಾದ ಕೃತಿಗಳು. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ಪಂಚದಶದ್ಯುಕ್ತಾದ್ಯೈಕ ವಿವೇಕ, ಜೀವಮುಕ್ತಿ ವಿವೇಕ ಹಾಗೂ ಅನುಭೂತಿ ಪ್ರಕಾಶ, ಇವು ಅದ್ವೈತದ ದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮಾಡುತ್ತವೆ. ನೃಸಿಂಹಶರ್ಮನ ಭೇದಧಿಕ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತದೃಷ್ಟಿಯ ಟೀಕೆಯಿದೆ. ಬಹಳಷ್ಟು ಅದ್ವೈತ ಲೇಖಕರು ನಿಕಟವಾಗಿ ಶೃಂಗೇರಿ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಅದ್ವೈತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದವರಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವುದೂ ಕಠಿಣವಿದೆ.

ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜರ ಬಂಧುಗಳೇ ಆದ ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೊತೆಗೇನೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ರಾಮನುಜಪ್ರದೇಶಿಕ, ವತ್ಸ್ಯನರದ ಮತ್ತು ನರದವಿಷ್ಟಮಿಶ್ರ ಇವರ ಕೃತಿಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದು, ಹೆಸರಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿವೆ. ಪರಕಾಲಯತಿ, ಶ್ರೀನಿವಾಸಚಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅನಂತಾಚಾರ್ಯ ಇವರ ಕೃತಿಗಳೂ ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸುವುದು ಅದ್ವೈತ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗಿಂತಲೂ ಕಠಿಣವಿದೆ. ಮೇಲುಕೋಟೆ, ಮೈಸೂರು ಅಥವಾ ಇನ್ನೂಳಿದ ಹಲವು ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಸಂಬಂಧವು, ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿವೆ ಎಂದು ತೋರಿಸುವ ನಮ್ಮ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಫಲತೆ ನೀಡಿದೆ.

ದ್ವೈತ ಪಂಥದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸಂಸ್ಥಾಪಕನಿಂದ ಪ್ರಕಟಗೊಂಡ ಕೃತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಹಕ್ಕು ಇದೆ. ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯ ಅಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರ, ಉಪನಿಷತ್ತು ಮತ್ತು ಗೀತಾ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನೂ ಋಗ್ವೇದದ ಮೇಲೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನೂ ಬರೆದರಲ್ಲದೆ, ಮಹಾಭಾರತ ಹಾಗೂ ಭಾಗವತಗಳ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ 37 ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಂದೂ ಪವಿತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮರುಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡಿ,

ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವರು. ಅವರ ಗ್ರಂಥಗಳ ಮುಖ್ಯ ಟೀಕಾಕಾರರಾದ ಜಯತೀರ್ಥರು ಸರಿಸುಮಾರು ಅವರ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ನ್ಯಾಯ ಸುಧಾ ಜಯತೀರ್ಥರ ಮುಖ್ಯವಾದ ಕೃತಿ. ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಚರ್ಚೆ ಇದರಲ್ಲಿದ್ದು, ಎಷ್ಟೋ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ವ್ಯಾಸರಾಯರು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದ್ವೈತ ಮಹಾಲೇಖಕರು. ಅವರ ಚಂದ್ರಿಕಾ, ನ್ಯಾಯಾಮೃತ ಹಾಗೂ ತರ್ಕತಾಂಡವ ಇವು ಅವರ ಮಹಾ ದಾರ್ಶನಿಕ ಕೃತಿಗಳು. ವಿಜಯೇಂದ್ರ, ವಾದಿರಾಜ, ವಿದ್ಯಾಧೀಶ, ರಾಘವೇಂದ್ರ, ಸತ್ಯನಾಥ, ಯಾದವಾರ್ಯ, ಪಾಂಡುರಂಗಿ ಅನಂದಭಟ್ಟ, ಮತ್ತು ಕೇಶವಭಟ್ಟ, ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರು ದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಟೀಕಾ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಶಕ್ತಿಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿದೆ; ಪ್ರಪಂಚದ ಮಾಯಾವಾದದ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಅದ್ವೈತದ ಗ್ರಹಿಕೆಗಳನ್ನು ಅದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. ಈ ಪಂಥದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಸಾಧನೆಯೆಂದರೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೆ ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ. ದ್ವೈತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಂಡ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತು, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ವೇದಾಂತಗಳ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಹರಿದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರಳವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಬಂಗಾಲದ ಚೈತನ್ಯ ಪಂಥದವರ ಮೇಲೆಯೂ ಈ ಹರಿದಾಸ ಪಂಥವು ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದೆ.

ಜೈನ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕುರಿತು, ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಭದ್ರಬಾಹುವಿನ ಕಾಲದಿಂದ ಸಮಂತಭದ್ರ, ಪೂಜ್ಯಪಾದ, ಅಕಲಂಕ, ಗುಣಭದ್ರ, ವಾದಿರಾಜ, ಪ್ರಭಾಚಂದ್ರ, ಮಾಣಿಕ್ಯನಂದಿ, ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಜೈನ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕವು ಜೈನ ಪಂಡಿತರ ತವರುಮನೆಯಾಗಿದೆ. ಸಮಂತಭದ್ರನು ಕದಂಬ ರಾಜಮನೆತನದವನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅವನು ಮನುಕವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದು, ಅದು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈಗಿನ ಮುನವಳ್ಳಿ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಪೂಜ್ಯಪಾದನು, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದವನು. ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸೂತ್ರ, ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ, ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವಾರ್ತಿಕ, ಧವಳಾ, ಜಯಧವಳಾ, ಪ್ರಮಾಣ ಸಂಗ್ರಹ, ಪ್ರಮೇಯ ಕಮಲ ಮಾರ್ತಾಂಡ, ನ್ಯಾಯಕುಮುದಚಂದ್ರ, ಮೊದಲಾದವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಮಹತ್ತರವಾದ ಜೈನ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ.

ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು, ನೀತಿಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅದರೂ ವೀರಶೈವ

ಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಶಕ್ತಿವಿಶ್ವಾದ್ಯೈತ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಶೈವಾಗಮದ ವಾತುಲಾಗಮವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು; ಸಿದ್ಧಾಂತಶಿಖಾಮಣಿ, ಶ್ರೀಕರ ಭಾಷ್ಯ, ಕ್ರಿಯಾಸಾರ, ಮತ್ತು ಅನುಭವ ಸೂತ್ರಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವವಾದವುಗಳು. ಹೀಗೆ ವೇದಾಂತ, ಜೈನ ಹಾಗೂ ವೀರಶೈವ ಈ ಮೂರು ಪಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕವು ಒದಗಿಸಿದೆ.

ಇನ್ನುಳಿದವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಯಣನ ವೇದಭಾಷ್ಯ (ವೇದಾರ್ಥಪ್ರಕಾಶ) ವನ್ನು ವಿಶೇಷತಃ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಸಾಯಣನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗುಂಪೊಂದು ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದೆ. ಶಬ್ದನಿಷ್ಪತ್ತಿ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಉಚ್ಚಾರಣೆ, ಅರ್ಥ, ಋಷಿ, ಛಂದಸ್ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಂಪೂರ್ಣ ಟಿಪ್ಪಣಿ ಕೊಡುತ್ತಾ ಅಖಂಡ ವೇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳಿರುವುದು ಅತ್ಯದ್ಭುತವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯ ಮೇಲಿನ ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರನ ಮಿತಾಕ್ಷರ ಎಂಬ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವು ಹಿಂದೂ ಕಾಯಿದೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ ಬಾಲಕ್ರೀಡಾ ಇಂಥದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ನಿರ್ಣಯಸಿಂಧು, ಧರ್ಮಸಿಂಧು ಹಾಗೂ ಇನ್ನಿತರ ಎಷ್ಟೋ ನಿಬಂಧ ಕೃತಿಗಳು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ ಕೊಡುಗೆಗಳಾಗಿವೆ. ಮಾಧವನ ಜೈಮಿನೀಯಮುಳ ವಿಸ್ತಾರ, ರಾಘವೇಂದ್ರ ಯತಿಯ ಭಟ್ಟಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ದಿನಕರ ಭಟ್ಟನ ಶಾಸ್ತ್ರಮಾಲಾ ಇವು ಪೂರ್ವಮೀಮಾಂಸೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಸತ್ಯಪ್ರಿಯತೀರ್ಥನ ಟೀಕಾಗ್ರಂಥವಾದ ವ್ಯಾಕರಣ ಮಹಾಭಾಷ್ಯ ಗಣೇಂದ್ರಗಡ ರಾಘವೇಂದ್ರಾಚಾರ್ಯನ ಸುಶಬ್ದ ಪ್ರದೀಪ ಹಾಗೂ ಶಬ್ದ ಕಂಠಾಭರಣ ಇವು ಹಲವು ವ್ಯಾಕರಣ ಗ್ರಂಥಗಳಾಗಿವೆ. ಪಾಣಿನಿಯ ವ್ಯಾಕರಣವಲ್ಲದೆ ಜೈನೇಂದ್ರ ಹಾಗೂ ಶಾಕಟಾಯನ ಪಂಥದ ವ್ಯಾಕರಣಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿವೆ.

ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನೀತಿವಾಕ್ಯಾಮೃತ ಮತ್ತು ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥಚಿಂತಾಮಣಿ ಎಂಬ ಕುತೂಹಲಕರವಾದ ಕೃತಿಗಳೂ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಎರಡನೆಯದು ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೊಂದಿರುವ ವಿಶ್ವಕೋಶವಾಗಿದೆ. ಶಿವತತ್ತ್ವರತ್ನಾಕರವೂ ಇಂಥದೇ ಒಂದು ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಾಭಿರುಚಿಯ ಜೀವನದ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಲಲಿತಕಲೆ, ಬೇಟೆ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಬೌದ್ಧಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದ ಸಂಗಡವೇ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ತನ್ನ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದೆ; ಸಂಸ್ಕೃತವು ತನ್ನ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿ ಬಂದುದು ಅಥವಾ ಹೊರೆಯಾದುದು ಎಂದು

ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಅನಿಸಿಲ್ಲ. ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಸಾಧನೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ನಿಕಟವಾದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. 19 ಹಾಗೂ 20ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಸಂಪರ್ಕ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಕನ್ನಡವು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವ ಪಡೆಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಭಾಷಾಭಿಮಾನದ ಗಾಳಿಯು ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿ ಬೀಸಿ, ಕನ್ನಡದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹಕ್ಕಿಸಿ ದ ಕೇಳುವ ಭಾವನೆ ಸ್ಪುರಣಗೊಂಡಿತು.

ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಈಗಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಮತ್ತು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿನೇಚನೆಯು ಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳು ರಾಜಧಾನಿಗಳು ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಅಗ್ರಹಾರಗಳು ನಿಧಾನವಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳಾದವು. ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರ ನಿವಾಸಗಳೇ ಗುರುಕುಲಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತವಾದದ್ದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವು ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯದಾಗಿರದೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗುರುವಿನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ರಾಜಮನೆತನವು ವೈಭವದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅವೂ ವೈಭವಕ್ಕೆಲಿ, ಆ ರಾಜಮನೆತನದ ಅವನತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಅವೂ ವಿನಾಶವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ. ಆದರೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವ ಅಗ್ರಹಾರದ ಸಣ್ಣ ಗುರುಕುಲಗಳು ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಗಡಗಳ ಮಠಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಕೊನೆವರೆಗೂ ಕೊಡುತ್ತಲೇ ಬಂದಿವೆ. (ವಿವರಗಳಿಗಾಗಿ 10 ನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿ).

ರಾಜಪರಿಪೋಷಿತ ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲದೆಯೇ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಹಾಗೂ ದ್ವೈತ ಹೀಗೆ ವೇದಾಂತದ ಈ ಮೂರು ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳಾದ ಶೃಂಗೇರಿ, ಮೇಲುಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಉಡುಪಿ ಇವು ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಕಾಲ ಸರಿದಂತೆ ಕೂಡ್ಲಿ, ಶಿವಗಂಗಾ, ಆವನಿ, ಸಂಕೇಶ್ವರ ಮುಂತಾದವೂ ಅದ್ವೈತ ವಿದ್ಯೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಂಡವು. ಮೈಸೂರಿನ ಪರಕಾಲಮಠವು ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಉತ್ತರಾಧಿಮಠ, ವ್ಯಾಸರಾಯ ಮಠ, ರಾಘವೇಂದ್ರ ಮಠ, ಮುಳಬಾಗಿಲ ಮಠ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಕೆಲವು ಮಠಗಳು ದ್ವೈತ ವಿದ್ಯೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದವು. ಜೈನವಿದ್ಯೆಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಕಾರ್ಕಳ, ಮೂಡಬಿದ್ರಿ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಹಾಗೂ ಹುಂಚಗೂ ಪ್ರಗತಿ

ಪಡೆದವು. ವೀರಶೈವ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಅಸಂಖ್ಯಾತವಿದ್ದು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಮಂದಿರ ಮತ್ತು ಪಂಚಾಚಾರ್ಯ ಮಠಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಳಗಳು ಹಾಗೂ ಅನೇಕ ವಿರಕ್ತ ಮಠಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾದವುಗಳು.

19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಧುನಿಕ ಪದ್ಧತಿಯ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು, ಪಾಠಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಯಿತು. (10ನೇಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೋಡಿ).

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಉಭಯ ವೇದಾಂತ ಸಭಾ, ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕಾರಣ ಸಭಾ, ಉನ್ನಹಿನಿ ಸಭಾ, ಸಮೀರ ಸಮಯ ಸಭಾ, ಹಾಗೂ ಇತರ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಪ್ರತೀ ವರುಷ ವಿದ್ಯುತ್ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ನೋಂದಾಯಿಸಲಾದ ಹಲವು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಹಾಸು ಹೊಕ್ಕಾಗಿಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮುಂದಾಳುಗಳು ದೇಶದಲ್ಲಿನ ಹೊಸ ಬೌದ್ಧಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಮಾಲೋಚಿಸಿದರೆ, ಸಂಸ್ಕೃತವು ಹೆಚ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲದು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್

ಕಳೆದ ಸುಮಾರು ಒಂದುನೂರ ಏವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಗಣನೀಯವಾದ ಶಕ್ತಿ ಎನಿಸಿದೆ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಭಾಷೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಈ ಎರಡೂ ವರ್ಗದವರ ಕನ್ನಡ ಬರಹ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರದ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯವು ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿದೆ. ಅದು ಈ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೇಯ ದಶಕದ ನವೋದಯಕ್ಕೆ ನೆರವಾಯಿತು; ಮತ್ತು ಅನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳ ಮೇಲೂ ಅದು ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಕನ್ನಡ ಓದುಗನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ರತ್ನ ಭಂಡಾರಗಳ ಬೀಗಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಬೀಗದಕ್ಕೆ ಆಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹೊಸ ಪ್ರಭಾವಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಭಾಗ ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಅರಸರ ಆಡಳಿತವಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರದೇಶವು ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ

ಪತನಾನಂತರ 1799ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಧೀನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜರಾದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿಸಲಾಯಿತು. ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಶಾಲೆ 1833ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣದ ಪ್ರಾರಂಭ, ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ಗಮನಾರ್ಹ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಾದವು. ಪಶ್ಚಿಮ ದೇಶಗಳಿಂದ ಬಂದ ಮಿಷನರಿಗಳು ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಿಸುವ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರೂ ಗುರುತಿಸಿದರು. ಹೀಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಳವಡಗೊಂಡಿತು. (ಭಾರತೀಯ ರಾಜರಾಜ್ಯದ ಸಂಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದದ್ದು 1916ರಲ್ಲಿ, ಇದು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ). ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು 1831 ರಿಂದ 1881 ರವರೆಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಆ ಅನಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿಯೂ, ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿತು.

ಸಹಜವಾಗಿ ಹೊಸ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಕಂಡುಬಂದದ್ದು ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು, ಹಳ್ಳಿಗ, ನಗರವಾಸಿ, ಮಹಾರಾಜರು—ಎಲ್ಲರೂ ಈ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದ ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಅದರ ನ್ಯಾಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇವುಗಳ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದರು. ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು, ಕೋರ್ಟ್, ಆರ್ಟ್ ಇಂತಹವು ದಿನನಿತ್ಯದ ಭಾಷೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬಂದವು. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಅವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾರ್ಪಟ್ಟವು; 'ಕಂಪೆನಿ' ಶಬ್ದವು 'ಕಂಪಣಿ' ಅದರಂತೆ ಕಾಲಕಳೆದಂತೆ, ಆಡಳಿತ, ನ್ಯಾಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವ ವಲಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಈ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದು, ಪ್ರಾಯಶಃ ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು; ಆದರೆ ಬಳಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿನೇಚನೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಸ್ಕೂಲ್, ಕಾಲೇಜ್, ಲಾಯರ್, ರಿಕಾರ್ಡ್, ಆಜರ್ನ್ ಮೆಂಟ್, ಫೀಸ್ ಮತ್ತು ಮಿಸ್ಟೇಕ್ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳೇ ಆಗಿಹೋಗಿವೆ. ಜೀವನದ ಹಲವು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಶಬ್ದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ; ಉದಾಹರಣೆಗೆ ('ರೈಲ್ವೆ'ಗೆ) ರೈಲ್, ಲೈಟ್, ಬಿಲ್, ('ರಿಸೀಟ್'ಗೆ) ರಸೀತಿ, ಹೋಟೆಲ್, ರೋಡ್, ಪೇಪರ್, ಪೆನ್ಸಿಲ್, ಫೋಟೋ, ಬಸ್, ಲಾರಿ, ಸೈಕಲ್ ('ಬೈಸಿಕಲ್'ಗೆ), ಗೇಟ್ ಮತ್ತು ಸಿನಿಮಾ. ಮನುಷ್ಯನು

ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಂತೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡಿದಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ನಿಸ್ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ; ನೈಲಾನ್, ಟ್ರಾನ್ಸಿಸ್ಟ್ರರ್ ಮತ್ತು ಜೆಟ್ ನಂತಹ ಪದಗಳು—ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಶಬ್ದಗಳಾಗಿವೆ. ಬಳಕೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಹಲವು ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದೇ ಇದೆ. ಹಳ್ಳಿಯವರು ಸಹ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್, ಮಾಸ್ಟರ್, ಲಾಯರ್, ಕೋರ್ಟ್, ಫೈನ್, ಹಿಯರಿಂಗ್, ರಿಕಾರ್ಡ್ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ವಿದ್ಯಾವಂತರು ಭಾಷೆ ಬೆಳೆಸುವಾಗ ತಮ್ಮ ವೃತ್ತಿಗಳು ಮತ್ತು ಆಸಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನದ ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳೂ ತಮ್ಮ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗೆ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿವೆ. ತೀರ ತಜ್ಞರಾದವನು ತನ್ನ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರದ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ವಿದ್ಯಾವಂತನಾದವನೂ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಹಲೋ, ಜಂಟಿ ಮನ್ ಮತ್ತು ಥ್ಯಾಂಕ್ಸ್ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತನಾಡಲಾರ. ಇನ್ನೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯ ಜನ ಸೀರಿಯಸ್, ರಿಸ್ಕ್, ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್, ಕ್ರಾಸ್ ಸೆಕ್ಷನ್, ಅಥೆಟಿಕ್, ಪಾಸಿಟಿವ್ ಅಪ್ರೋಚ್, ನೆಗೆಟಿವ್ ಅಪ್ರೋಚ್ ಮತ್ತು ಕನ್ಸ್ಟ್ರಕ್ಟಿವ್—ಇಂತಹ ಪದಗಳನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಬಳಸುತ್ತಾರೆ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ, ಇನ್ನೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯುಳ್ಳ ಚಿಂತನಶೀಲ ಮತ್ತು ತಜ್ಞ ಈ ಮೂವರ ಭಾಷೆಯ ಮೇಲೂ ಇಷ್ಟು ಗಾಢವಾಗಿ ಪ್ರಭಾವಿಸಿರುವಾಗ ಸೃಜನಶೀಲ ಬರಹ ಮತ್ತು ಸೃಜನಶೀಲವಲ್ಲದ ಬರಹ ಎರಡರ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುವುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯವಲ್ಲದ ಬರಹವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದವರು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಿದಾಗ ವಾಕ್ಯಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ವೈವಿಧ್ಯ ಕಾಣಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅವರ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗದ್ಯದ ಶ್ರೀಮಂತ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಶಿಷ್ಟ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ಞಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಒತ್ತನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುವ ರೀತಿ ಮತ್ತು ರಿಸ್ಪಿನ್, ನ್ಯೂಮನ್, ಕಾರ್ಲಿಲ್, ಪರ್ಕ್ ಮತ್ತು (ಅವನ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅದ್ಭುತವಾದ ಕೌಶಲದಿಂದ ನಡೆಸುವ) ಡಿಕ್ಸನ್ ಇಂತಹ ಭಾಷಾಪ್ರಭುಗಳು ಬಳಸುವ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಅವರು ಗುರುತಿಸಿದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ ತುಂಬಾ ಲಾಭ ಗಳಿಸಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ವೈವಿಧ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಗಳು ಲಭ್ಯವಾದವು. ಕಳೆದ ಹಲವು ದಶಕಗಳ ಪ್ರಮುಖ ಗದ್ಯ ಬರಹಗಾರರು (ಇವರಲ್ಲಿ

ಹಲವರು ಖ್ಯಾತ ಪತ್ರಕರ್ತರು) ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪೂರ್ವಕ ಕಲೆಗಾರರು ; ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದ ಶಬ್ದಗಳು, ಕನ್ನಡದ ಸ್ವಂತ ಶಬ್ದಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಹಲವು ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಎರವಲಾಗಿ ಬಂದ ಪದಗಳು—ಈ ಶಬ್ದನಿಧಿಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ವಿವಿಧ ಅಂಶಗಳು ಮತ್ತು ಅಡುಮಾತಿನ ಲಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಅರಿವು ಸದಾ ಅವರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ.

ನವೋದಯದ ಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು 'ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಗೀತೆಗಳು' (1921; ವಿಸ್ತೃತ ಅವೃತ್ತಿ 1924) ಗುರುತಿಸಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುನೀತ, ಪ್ರಗಾಥ, ಸಣ್ಣ ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಮತ್ತು ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧದಂತಹ ಹಲವಾರು ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಬಂದವು. ಈ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗತಿಯೂ ನಡೆಯಿತು. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲೇ ತೀವ್ರ ಮಾರ್ಪಾಟಾಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಮಾನವತಾವಾದಿ ಮತ್ತು ಜಾತ್ಯತೀತವಾಯಿತು. ನವೋದಯ ಬರಹಗಾರರಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಂದಿ ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ರಕ್ತಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿಕರು. ಆದರೆ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ರಮ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಇವುಗಳ ಅಧ್ಯಯನ ಅವರ ಮೇಲೆ ಆಳವಾದ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪವಾಯಿತು. ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಬಾಳು ಇನ್ನೊಂದು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಹಾದಿ ಎಂಬುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯ ಎನ್ನಿಸದೆ, ಈ ಬಾಳನ್ನೇ ಮೆಚ್ಚಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮನೋಧರ್ಮ ಬಂದಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದ ಬರಹಗಾರರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರಲ್ಲ. (ಇದು ಸಹಜವೇ ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟ ತೀವ್ರವಾದದ್ದು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ; ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸರ್ವರೋಗ ಪರಿಹಾರಣೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು). ಆದರೆ ಇವರೆಲ್ಲ ಉದಾರವಾದಿಗಳು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯರಾಗಿಯೇ ಮನುಷ್ಯನ ಘನತೆಯನ್ನು ಸಾರಿದವರು. ಮನುಷ್ಯ ಅನುಭಾವವನ್ನು ಪವಿತ್ರವೆಂದು ಸಾರಿದರು. ಭೂಮಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ, ಗೆಳೆತನ ಮತ್ತು ಪ್ರೀತಿಯ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಅರ್ಥೈಸುವ ಹಾಗೂ ಕನಿಕರಿಸುವ ಬಗೆಯು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಮೆರೆಯಿತು. ನಿಸರ್ಗದೊಡನೆ ಒಂದು ಅನುಭಾವದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು.

ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಈ ಯುಗದವರೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಜ್ರಾ ಸಮಾಜ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯಿಯು ಸಮಾಜ ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡಿದ್ದ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಶಕ್ತಿಯುತವಾದ ಮತ್ತು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ಸಮಾಜದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ಮತ್ತು ಗುರು ಆಗಿದ್ದನು. ಹೀಗೆಯೇ,

ವೀರಶೈವ ಶರಣರೂ, ಹರಿದಾಸರೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಓಲೆಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರೂ ತಮ್ಮ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಅಸ್ತಿಕತೆ ಮತ್ತು ಅಮುಖ್ಯಕತೆ ಇವುಗಳ ಗಟ್ಟಿ ಬಂಡೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪುನರಜ್ಜೀವನ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರ ಗಂಭೀರ ಬರಹದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಂಶ ಮುಖ್ಯವಾಯಿತು. ಆಗ ಸಾಹಿತಿ ಓದುಗನೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಧುನಿಕ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಿಗೆ ಕೈಚಾಚುತ್ತಿದ್ದ. ಈಸ್ಟಿಲಿಸ್ ಮತ್ತು ಸಫೋಕ್ಲೀಸ್, ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್, ಮಿಲ್ಟನ್, ಷೆಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇಬ್ಸನ್ ಇವರೆಲ್ಲರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ದರ್ಶನಗಳಿಗೆ ಅವನು ಸ್ಪಂದಿಸದೇ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯ ವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಈಚಿನ ಎಲ್ಲ ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರುತ್ತಲೇ ಬಂದಿದೆ. ಹೀಗೆಂದರೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅನುಕರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬರಹಗಾರರು ಹೊರದೇಶಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಆಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟ್ಟದಲ್ಲೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿಯೇ, ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಋಣಿಯಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಎಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಾರರೇ ಹೊಸ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಪಂಥದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಮೇಲೆ ಡಿ. ಎಚ್. ಲಾರೆನ್ಸನ ಪ್ರಭಾವ ಬಿತ್ತು. ನವ್ಯಯುಗವು, 1952ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರ ಕೃಷ್ಣನ ಕೊಳಲು ಮತ್ತು ಹಿಮಗಿರಿಯ ಕಂದರ ಈ ಕವನಗಳಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಯುಗದ ಮನೋಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ತಾಂತ್ರಿಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಟಿ. ಎಸ್. ಎಲಿಯಟ್ನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದವು. ಅಸಂಬಂಧ ನಾಟಕವು ಸ್ಯಾಮ್ಯುಯಲ್ ಬೆಕೆಟ್ನ ನಾಟಕಗಳ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೈಟಿಂಗ್ ಫಾರ್ ಗೋಡೋ ನಾಟಕದ, ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನು ಹಿಡಿಯಿತು. ಮಾರ್ಕ್ಸಿಸ್ಟ್ ತತ್ವಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ (ಸುಮಾರು 1945-52) ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ನವ್ಯೋತ್ತರ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅವುಗಳಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಭಾವ ಪಡೆದಿದೆ. ಬೆಕೆಟ್, ಕಾಮೂ, ಕಾಫ್ಕಾ, ಬ್ರೆಕ್ಟ್, ಸಾರ್ಟ್ರೆ—ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಬರಹಗಾರರ ಕೃತಿಗಳ ಅನುವಾದಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರನು ಅಮೇರಿಕದ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ್ದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂಲಕ; ಅಲ್ಲದೆ, ಆಧುನಿಕ ಮನೋವಿಜ್ಞಾನ, ಸಮಾಜ ವಿಜ್ಞಾನ, ಮಾನವಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ಇತರ ಶಾಖೆಗಳೆಲ್ಲದರ ಭಂಡಾರ

ಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬೀದಿಗಳಿಗೆ ಅಯಿತು. ಇವೆಲ್ಲ ಅಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಾದ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಹೊಸ ಪಂಥಗಳ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಆಗಿಲ್ಲ; ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿನಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಂಪರ್ಕವೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರನು ಅಧುನಿಕ ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಆಧಾರಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ನವ್ಯಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಣೆ ಬಂದದ್ದು ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಪೋಷಿಸಿದ್ದು ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ.

ಅಧುನಿಕ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗೆ ಕಳೆದ ಆರು ದಶಕಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯದ ನಿಲುವುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ಬದಲಾವಣೆ ಗಮನಾರ್ಹ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಆದದ್ದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ. ನವೋದಯ ಬರಹಗಾರರು ಅಭಿಜಾತ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ರಮ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಸ್ತಾರೀಯ ಯುಗಗಳ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮಾರ್ಗಗಳು ಮತ್ತು ಮೌಲ್ಯಗಳೊಂದಿಗೆ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಅಥವಾ ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ ಅಥವಾ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅಥವಾ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಬರೆದ ಒಂದೇ ವಿಮರ್ಶಾ ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆನಂದ ವರ್ಧನ, ಅರಿಸ್ವಾಟಿಲ್ ಮತ್ತು ಅರ್ನಲ್ಡರ ವಿಚಾರಗಳ ವಿವರಣೆಯಿರಬಹುದು ಅಥವಾ ಆ ವಿಚಾರಗಳು ಅಂತರ್ಗತವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ರಸ, ಆನಂದ, ವಕ್ರೋಕ್ತಿ, ಸಹೃದಯ ಮೊದಲಾದ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳು ಪ್ರಗತಿಶೀಲರ ವಿಮರ್ಶಾ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬದ್ಧತೆಯ ಅಗತ್ಯದ ದೃಢ ಪ್ರತಿಪಾದನೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಈ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಬರುತ್ತದೆ. ನವ್ಯ ಬರಹಗಾರನು ಸಾಹಿತ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ಎಂದೂ ಸೃಜನ ಬರಹಗಾರನ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಅನುಭವದ ಶೋಧನೆಯೆಂದೂ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ; ಅವನು ಕವನದ ಸಂವಯವ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ನವ್ಯೋತ್ತರ ಬರಹಗಾರನು ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಭೂಷಾರ್ಥ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಒಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಳೆದ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಂತೂ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಓದುಗ ಮತ್ತು ಬರಹಗಾರ ಇಬ್ಬರ ಮೇಲೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿವೆ; ಈ ಮಾಧ್ಯಮದ ಸ್ವರೂಪ, ಗುರಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ರೂಪ ತಾಳುವಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪಾತ್ರ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಐನನ್ನೂ ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿ ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ

ಕೆಲವು ವಾಸ್ತವ ಅಂಶಗಳು ಕುತೂಹಲಕರವಾಗಿವೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷನ್ನು ಕಲಿತ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಅವರ ಪ್ರಭುತ್ವ ಎಷ್ಟೇ ಇರಲಿ, ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೋ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರೋ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾವಂತ ರಲ್ಲದವರೂ ತಮ್ಮ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ದಿವಂಗತ ಟಿ. ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂ ತಮ್ಮ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅದು ಉಳಿದು ಬಂದಿದೆ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ತಕ್ಷಣವೇ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ವೈದ್ಯನಾಗಲಿ, ವಕೀಲನಾಗಲಿ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿಯಾಗಲಿ, ಬುದ್ಧಿಜೀವಿಯಾಗಲಿ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಪತ್ರಿಕಾರ್ಥನು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರಹಗಳ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಬರಹಗಾರರು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಈಡಿಸ್, ಹ್ಯಾನ್ಸೆಟ್ ಮತ್ತು ಡಾನ್ ಕ್ವಿಕ್ಸೋಟೊನಂತಹ ಪಾತ್ರಗಳು ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರರೂ ಓದುಗರೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾಗದಂತಹ ಪ್ರತೀಕಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವತ್ತಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪತ್ರದ ವಿನ್ಯಾಸ, ಸಂಭೋಧನೆ, ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಷೆಯ ಮೆದು, ಬಾಗು ಮತ್ತು ಸಲಿಗೆ ಇವನ್ನು ಸುಮಾರು ಐನತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಪತ್ರದ ಅಂಗಗಳು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಷ್ಟು ಅಳವಾಗಿ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕನ್ನಡಿಗನ ಭಾಷಾಭ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಹೊಕ್ಕಿದೆ ಎನ್ನುವುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಇನ್ನೂ ಬಹುಕಾಲ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧಿಕ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಅತ್ಯಂತ ಸಮೃದ್ಧ ಉಪನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥಗಳು

ಕ್ರಿಸ್ತ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕವು ವಿವಿಧ ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ತೊಟ್ಟಿಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ, ಆ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಸಹಾಧೀನ ವಿವರಣಕಾರಿಯಾಗಿ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥಗಳು ಬೆಳೆದವು. ಕ್ರಿ.ಶ. 1129ರ ಶಾಸನವೊಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಂದಿನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿಗಾವೆಯನ್ನು (ಇಂದಿನ ಬೆಳ್ಳಿ ನಿಗ್ರಾಮ) ಹರಿ, ಹರ, ಕಮಲಾಸನ (ಬ್ರಹ್ಮ) ವೀತರಾಗ (ಜಿನ) ಮತ್ತು ಬುದ್ಧ ಎಂಬ ಐದು ನದಿಗಳಿಂದ (ಧಾರ್ಮಿಕ ಪಂಥಗಳು)

ನೀರಾವರಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ನಗರ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ. ಆ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಪಂಚಮಠಗಳೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರೆದಿರುವುದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. (ಈ ಮಠಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಸ್ತನ್ನು ಮತ್ತು ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದವು). ಕರ್ನಾಟಕವು ಯಾವಾಗಲೂ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ತಾತ್ವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಳಿದೆ.

ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದ ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಜೈನ ಧರ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ಈ ಧರ್ಮವನ್ನು ಮಗಧದ ದೊರೆಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಉತ್ತರದಿಂದ ಶ್ರವಣ ಬೆಳಗೊಳಕ್ಕೆ ತಂದನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಅದು ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 350 ರಿಂದ 1000ದವರೆಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ಗಂಗರು ಜೈನ ವಿಧ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪೋಷಕ ರಾಗಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ತಾತ್ವಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕವು ದಿಗಂಬರ ಜೈನ ಪಂಥವನ್ನು ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ, ಸ್ಥಿರವಾಗಿ, ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿತು. ಕ್ರಿಸ್ತಶಕೆಯ ಪ್ರಾರಂಭದ ಶತಮಾನಗಳಿಗೆ ಸೇರುವ ಮೂವರು, ಕುಂದಕುಂದಾಚಾರ್ಯ (ಪ್ರವಚನ ಸಾರ, ಸಮಯಸಾರ, ಪಂಚಾಸ್ತಿಕಾಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಭೃತಗಳೆಂಬ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಗ್ರಂಥಗಳು), ಉಮಾಸ್ವಾಮಿ (ತತ್ತ್ವಾರ್ಥಸಾರ) ಮತ್ತು ಸಮಂತ ಭದ್ರ (ಅಪ್ರಮೀಮಾಂಸ) ಮೊದಲಾದವರ ತಾತ್ವಿಕ ಬರವಣಿಗೆಗಳು ತಾತ್ವಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಹೊಸದೊಂದು ಯುಗವನ್ನೇ ಆರಂಭಿಸಿದವು. ಅನಂತರ ಸಿದ್ಧಸೇನ (ಸಮ್ಮತಿ ತರ್ಕ, ನ್ಯಾಯಾವತಾರ) ಮತ್ತು ಅಕಳಂಕರು (ಅಪ್ರಮೀಮಾಂಸೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಸ್ವಶತಿ) ದಿಗಂಬರ ಪಂಥದ ನಿಲವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದರು.

ಭಾರತೀಯ ತತ್ತ್ವ ಚಿಂತನೆಗೆ ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಕರ್ನಾಟಕದ ಅತ್ಯಂತ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತ-ಸ್ಥಂದಗಳು, ಕರ್ಮ-ಪ್ರಕೃತಿ-ಪ್ರಾಭೃತ ಮತ್ತು ಕಷಾಯ ಪ್ರಾಭೃತ ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾಗುವ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ದಿಗಂಬರ ಪಂಥದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುತ್ತವೆ. 'ಷಟ್ಪಿಂಡಾ ಗಮ'ವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಕೃತಿಗೆ ವೀರಸೇನ (ಸು.ಕ್ರಿ.ಶ. 790) ಮತ್ತು ಭೂತಬಲಿ ಎನ್ನುವವರು ಧರ್ಮ (ಮೊದಲನೆಯದು ಐದು ಕಾಂಡಗಳ ಮೇಲೆ) ಮತ್ತು ಮಹಾ ಧರ್ಮ (ಕೊನೆಯ ಕಾಂಡದ ಮೇಲೆ)ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಎರಡನೆಯ ಕೃತಿಗೆ ಜಯಧರ್ಮ ಎಂಬ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,96,686 ಪ್ರಾಕೃತ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಜೈನಧರ್ಮದ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಅದರ 14 ಹಂತಗಳು (ಗುಣ-ಸ್ಥಾನಗಳು),

ಮಹಾಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಎಂಟು ಬಗೆಯ ಕರ್ಮಗಳು (ಜ್ಞಾನಾ ವರಣೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ) ಮತ್ತು ಜಯಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ನಾಲ್ಕು ಬಗೆಯ 'ಬಂಧ'ಗಳು—ಇವುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳಿದೆ. ಯಾಪ ನೀಯ ಅಥವಾ ಜಾವುಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮತ್ತೊಂದು ಜೈನಪಂಥ. ವಯ್ಯಾಕರಣಕಾರನಾದ ಶಕಟಾಯನ (ಪಾಲ್ಯ ಕೀರ್ತಿ) ಈ ಪಂಥದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ ಮುಂದಾಳಾಗಿದ್ದನು. 'ಯಮ'ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ 'ಯಾಪನೀಯ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು ಮತ್ತು ಯಾಪನೀಯರು ಸಂಯಮ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾಪನೀಯರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೂ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಶ್ವೇತಾಂಬರ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಈ ಪಂಥದ ಮುನಿಗಳು ದಿಗಂಬರ ಪಂಥದ ಮುನಿಗಳಂತೆ ದಿಗಂಬರರಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಮೂರನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ತಡವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ ಬಂದಿತು. ಮತ್ತು ಕ್ರಿ.ಶ. 12ನೇಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಕನ್ಹೇರಿ, ಕಾರ್ಲಿ, ಡಂಬಳ, ಅಜಂತಾ ಮತ್ತು ಬನವಾಸಿಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದ ಬೌದ್ಧ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಸ್ಥಳಗಳ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಬೌದ್ಧ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಮತ್ತೆವಣ ಪಂಥವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇದು ಮುಂದೆ ಬಂಗಾಳ, ಒರಿಸ್ಸಾ, ನೇಪಾಲ ಮತ್ತು ಟಿಬೆಟ್ ಗಳಲ್ಲಿ ವಜ್ರಯಾನ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಂಜುಶ್ರೀ ಮೂಲಕಲ್ಪ ಎಂಬುದು ಈ ಪಂಥದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಕೃತಿ. ಇದು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರದೇಶದ ಅನೇಕ ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ತಾರಾ ಭಗವತಿ ಮತ್ತು ಅವಲೋಕಿತೇಶ್ವರರ ಪೂಜೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ದಾಖಲೆಗಳು ದೊರೆತಿವೆ. ಹದಿನಾರು ಮಂದಿ ಸ್ಥಳೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು 1095 ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಡಂಬಳದ ವಿಹಾರವನ್ನು ಆರ್ಯ ತಾರಾದೇವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಶಾಸನವು ಅಕೆಯನ್ನು 'ಪ್ರಜ್ಞಾ' ಎಂದೂ 'ಬುದ್ಧನಿಗೆ ದೊಡ್ಡತನವನ್ನು ನೀಡಿದವಳು' ('ಬುದ್ಧ ಸ್ಯ ವಿಭೂತಿವಾ') ಎಂದೂ 'ಬೋಧಿ' ಎಂದೂ 'ತಥಾಗತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುವವಳು' ಎಂದೂ ಗೌರವದಿಂದ ಕರೆದಿದೆ. 'ಬೆಳ್ಳಾವಿ, ಮಂಗಳೂರು (ಕದರಿ) ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾರಾ ಪೂಜೆ ಇತ್ತು. ಬಾದಾಮಿ, ಕಾರ್ಲಿ, ಲೋಕಾಪುರ (ವಿಜಾಪುರ) ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರು (ಕದರಿ)ಗಳಲ್ಲಿ ತಾರಾದೇವಿಯು ಅವಲೋಕಿತೇಶ್ವರನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಈ ಆರಾಧನೆಯು ಪ್ರಜ್ಞಾ ಪರಿಮಿತಿಯೆಂಬ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಬೆಳ್ಳಾವಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 12ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನ

ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ ಕೇಂದ್ರವೂ ಆಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಸಮಕಾಲೀನ ನಾದ ಬಸವಣ್ಣನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾದ-ಧಾರ್ಮಿಕ ಚಳವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನಾಗಿದ್ದವನು. ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿದ್ದ ಮತ್ತು ಶೈವಧರ್ಮದ ಔತ್ತರೀಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾಥ ಸಿದ್ಧ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಮೀರದ ತ್ರಿಕಾ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು, ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವದ ಮೂಲಭೂತ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿದ. ಅವನು ಸಮಗ್ರ ಅನುಭಾವ (ಶಿವಾನುಭಾವ)ವನ್ನು ಮತ್ತು ಪಂಚಾಮಕಾರ ಧಾರ್ಮಿಕ ತಂತ್ರಗಳಿಂದ (ಶಿವಯೋಗ) ಅದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ನಾಥ ಸಿದ್ಧ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವೂ ತಾತ್ವಿಕವೂ ಆಗಿತ್ತು. ತಾತ್ವಿಕವಾಗಿ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮಶೂನ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡರೆ, ಅದರ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಭಾಗ "ಮನೋ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಭೌತಿಕ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸಹಜಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ" (ಸಹಜ ಮಾರ್ಗ)ಯ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಪಾರಂಪರಿಕರಾದ 84 ಜನ ಸಿದ್ಧರು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷತಃ ಒಬ್ಬ ಸಿದ್ಧನಾದ ನಾಗಾರ್ಜುನನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ಮಹಾಯಾನ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ಸಂಪರ್ಕವು ನಿರಂತರವಾಗಿತ್ತು; ಫಲಪ್ರದವಾಗಿತ್ತು. ಅನಂತರ, ವಜ್ರಯಾನ ತತ್ತ್ವದ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದು ಹಿಮಾಲಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಕ ಮತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆಯಿತು. ಈ ಪಂಥದ ವಿಚಾರಗಳು ಒಂದು ಕಡೆ ಘನೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ-ಸಿದ್ಧರ ಅಪಭ್ರಂಶ ದೋಹಗಳಲ್ಲಿನ ಕನ್ನಡ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಮನಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ವಿಚಾರ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಶಾತವಾಹನ ರಾಜರ (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಪೂ. 30) ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶೈವಧರ್ಮ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕದಂಬ, ಚಳುಕ್ಯ ರಾಜರ ಪೋಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತು. ನೆರೆಯ ತಮಿಳು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆರು ಮತ್ತು ಒಂಬತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ನಡುವೆ ಶೈವಧರ್ಮ ಮತ್ತು 63 ಮಂದಿ ಪುರಾತನರ ಆರಾಧನೆ ಬೆಳೆಯಿತು. ಸ್ಥಾವರ ಲಿಂಗಪೂಜೆ ಮತ್ತು ಪಾಶುಪತ ತತ್ತ್ವ (ಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತ) ವನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದ್ದು ಈ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಲಕ್ಷಣ. ಮೈ ಮೇಲೆ ಧರಿಸುವ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಇಷ್ಟಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಲವು ಪರ್ವಾಸ್ಥಲವೆಂಬ ಆರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆ-ಇವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು. ಶಿವಯೋಗಿ ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಶಿವಾನುಣಿ (11ನೇಯ ಶತಮಾನ), ಶ್ರೀಪತಿ ಪಂಡಿತರ ಶ್ರೀಕರ ಭಾಷ್ಯ (ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ) ಮತ್ತು ನೀಲಕಂಠ

ಶಿವಾಚಾರ್ಯರ ಕ್ರಿಯಾಸಾರ (14ನೇಯ ಶತಮಾನ) ಇವುಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ವೀರಶೈವ ಪಂಥದ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದವು. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಹಿಂದೆಯೇ ಶ್ರೀಕಂಠರು (ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ. ಶ. 800) ತಮ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮ ಮೀಮಾಂಸ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲಿನ ಟೀಕಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಾದ್ಯೈತ ಅಥವಾ ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ಯೈತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಶ್ಮೀರ ಶೈವ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ನಿಲುವಿದೆ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ತತ್ತ್ವದ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಒಲವಿದೆ.

ಶಕ್ತಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ಯೈತದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ ಸಮಗ್ರೀಕರಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಅಲ್ಲಮ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣ ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕು. ಈ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಶಿವನೊಡನೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಐಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಬೇಕಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಂಟು ವಸ್ತುಗಳು (ಅಷ್ಟಾ ವರಣ: ಗುರು, ಲಿಂಗ, ಜಂಗಮ, ವಿಭೂತಿ, ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ, ಸಾದೋದಕ, ಪ್ರಸಾದ ಮತ್ತು ಮಂತ್ರ), ಶಿವಯೋಗ ಸಾಧನೆಯಾದ ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯಕ್ಕೆ (ಲಿಂಗ: ಶಿವ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಯ ವಸ್ತು; ಅಂಗ: ಸಾಧಕನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವ) ಬೇಕಾದ ಆರು ಹಂತಸ್ಥಲಗಳು - ಇವುಗಳ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ. ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿನ ಭೇದ ನಾಶವಾಗಿ ಐಕ್ಯತೆಯು ಆರು ಹಂತ ಅಥವಾ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭಕ್ತ (ಗುರು ದಯಪಾಲಿಸಿ ಇಷ್ಟ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಬದ್ಧನಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತನ ಹಂತ) ಮಾಹೇಶ (ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆದು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡ, ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ತೀವ್ರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ ಭಕ್ತನ ಹಂತ), ಪ್ರಸಾದಿ (ಶರೀರ ಸ್ವಭಾವದ ಕಲ್ಮಶಗಳನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶುದ್ಧೀಕರಣದ ಮೂಲಕ ದೈವಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಹಂತ), ಪ್ರಾಣ ಲಿಂಗಿ (ತನ್ನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ಲಿಂಗವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಆಂತರಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವ ಅನುಭವ ಪಡೆಯುವ ಹಂತ), ಶರಣ (ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಹಂತ) ಮತ್ತು ಐಕ್ಯ (ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ ನಾಶವಾಗಿ ಅಂಗವು ಲಿಂಗದೊಡನೆ ಅಭಿನ್ನವಾಗುವ ಹಂತ). ಈ ಕೊನೆಯ ಸ್ಥಲವನ್ನು 'ಲಿಂಗಾಂಗ ಸಾಮರಸ್ಯ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಈ ಹಂತದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗದ ಶಕ್ತಿಯು ಭಕ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಗೆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಒಂದು-ಉತ್ಪತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಅಧಿಕೃತ ಕಾರಣವಾದ 'ಮಾಯೆ' ಮತ್ತೊಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕತೆಯನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕತೆಯಾಗಲು ಅನುಕೂಲ ಮಾಡುವ ಸಮಗ್ರ ಭಕ್ತಿ.

ಇದು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ವೀರಶೈವದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ವಿಚಾರಧಾರೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೊಡುಗೆ. ಬಸವಣ್ಣನು ಅಗ್ರರಾಗಿದ್ದ ವೀರಶೈವ ಚಳವಳಿ, ನೆರೆಯ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿತು ಮತ್ತು ಆ ಪ್ರದೇಶದ ಮಹಾನುಭಾವ ಪಂಥದ ಉಗಮ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯತೆಗೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಕನ್ನಡದ ವಚನ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕೆಲವು ಸಂತರ ಅಭಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಈ ಚಳವಳಿ ಅಂಧ ಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೂ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿ, ಅಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಯಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದೇ. ಈ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ 11ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜರ ಪ್ರಭಾವವಾದಾಗ, ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತಿ ಪಂಥಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಲವುಂಟಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ವೈಷ್ಣವಧರ್ಮ ಹರಡಿದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಾತ್ವಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೊಡುಗೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಎಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವಧರ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯ ವಾಗಿ ಪುನಶ್ಚೇತನ ಪಡೆಯಲು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾರಣರಾದವರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು (1238). ಅವರು ಅದಕ್ಕೆ ಪಾರಂಪರಿಕ ವೈದಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವ ತಾತ್ವಿಕ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಅವರು ಒಟ್ಟು 37 ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (ಅದರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಸೂತ್ರದ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಹತ್ತು ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಕೃತಿಗಳು ಸೇರಿವೆ). ಈ ಕೃತಿಗಳು, ರಾಮಾನುಜರ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ, ಶಂಕರರ ಅದ್ವೈತ ಗಳಿಗೆ ಭಿನ್ನ ಹಾಗೂ ವಿರೋಧವಾದ ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ದ್ವೈತ' ಎಂದು ಕರೆಯುವ ವಿಚಾರ ಪಂಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತವೆ.

ಮಧ್ವರು ತಾವು ರೂಪಿಸಿದ ದ್ವೈತಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಎರಡು ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ, ಮತ್ತೊಂದು ಪರತಂತ್ರವಾದ ಜೀವ ಜಡ. ಇನ್ನೂ ಮುಂದು ವರೆದು ಅವರು, ಜಡ ಮತ್ತು ಜೀವ, ಜೀವ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ, ಜಡ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ, ಜಡ ಮತ್ತು ಜಡ, ಮತ್ತು ಜೀವ ಮತ್ತು ಜೀವಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾರೆ ('ಭೇದ ವಾದ'). ಜಗತ್ತು ಮಿಥ್ಯೆ ಎಂಬ ವಾದವನ್ನೂ ಜೀವವು ಬ್ರಹ್ಮದ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಆಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ ತತ್ತ್ವವನ್ನೂ ಮಧ್ವರು ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನವೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾದ ಮಾರ್ಗ ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ಆ ದೈವಿಕ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಭಕ್ತಿಯ

ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅವನನ್ನು ಪವಿತ್ರವಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದವನು ಎಂದು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಬೋಧನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವುಗಳು ಪಂಡಿತವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮಾನ್ಯ ವಾಯಿತು; ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣನವರ ಬೋಧನೆ ಗಳಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಇಷ್ಟವಾಯಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ದೊರೆಯಾದ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ರಾಜಗುರುವಾಗಿದ್ದ ವ್ಯಾಸ ತೀರ್ಥರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಂದ, ಮಧ್ವರ ಬೋಧನೆಗಳನ್ನು ಸರಳ ಕನ್ನಡದ ಹಾಡುಗಳ ಮೂಲಕ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಒಂದು ಗುಂಪು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಧ್ವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ ಗುಂಪನ್ನು ದಾಸಕೂಟವೆಂದೂ (ಭಕ್ತರ ಗುಂಪು) ಹಾಗೆಯೇ ಬಸವಣ್ಣನವರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದವರನ್ನು ಶರಣರೆಂದೂ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಶಿಸ್ತನ್ನು ತಾತ್ವಿಕ ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಿದವು. ದಾಸ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರ, ಕನಕದಾಸರಂಥ ಮೇಧಾವಿಗಳಿದ್ದು, ಅವರ ಹಾಡುಗಳು ವೇದಾಂತದ ಮೇಲಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ತತ್ತ್ವದ ಹೊಸ ಯುಗವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದವು.

ಮಧ್ವರ ತಾತ್ವಿಕ ಪಂಥದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸತೀರ್ಥರಂತಹ (1449-1537) ಪರಿಣತ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿದ್ದರು. ಇವರ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ತರ್ಕತಾಂಡವ, ನ್ಯಾಯಾಮೃತ ಮತ್ತು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಎಂಬ ಮೂರು ತಾರ್ಕಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗು ತ್ತದೆ. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತವು ಬಂಗಾಳ, ಗಯಾ, ಪುರಿ, ವಾರಾಣಸಿ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಹರಡಿತು. ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯರು (1486-1534) ಬಂಗಾಳದಲ್ಲಿ ಅರಂಭಿಸಿದ ಗೌಡೀಯ ಪಂಥದ ಮೇಲೆ ಮಧ್ವಪಂಥದ ಪ್ರಭಾವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯರು ತಮ್ಮ ಪಂಥವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಮಧ್ವರನ್ನೇ ಮೂಲಪುರುಷರೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು ('ಮಧ್ವ ಗೌಡೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯ'). ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯರ ಗುರು ಪರಂಪರೆ ಹೀಗಿದೆ: ಮಧ್ವ, ಪದ್ಮನಾಭತೀರ್ಥ, ನರಹರಿತೀರ್ಥ, ಮಧ್ವತೀರ್ಥ, ಅಕ್ಷೋಭ್ಯ, ಜಯತೀರ್ಥ, ಜ್ಞಾನಸಿಂಧು, ಮಾತೃ ನಿಧಿ.....ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ, ಮಾಧವೇಂದ್ರಪುರಿ, ಈಶ್ವರಪುರಿ, ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯದೇವ. ಗಯೆಯ ಈ ಪರಂಪರೆಯ ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯರ ಕಾಲವನ್ನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1508 ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಯೆಯು ಮಧ್ವಸಿದ್ಧಾಂತದ ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತಂತೆ. ಕೃಷ್ಣಚೈತನ್ಯರು ಮಧ್ವರ ಹುಟ್ಟೂರಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಉಡುಪಿಗೆ ಭೇಟಿ ನೀಡಿದ್ದರು.

ಬಂಗಾಳದ ಮಧ್ಯ ಗೌಡೀಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಭಾಗವತ ಪುರಾಣವನ್ನು ತನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯರು ಈ ಗ್ರಂಥದ ನಿಜವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಭಾಗವತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ನಿರ್ಣಯನೆಂಬ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಬಂಗಾಳ ಸಂಪ್ರದಾಯವೂ ಸಹ ಮಧ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದಂತೆ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನೆಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿರುವ ಅನೇಕ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಅತಿ ಮಹತ್ವದ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಶಾಕ್ತ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಮೂಲಭೂತ ವಿಚಾರವಾದ ಶಕ್ತಿಪೂಜೆಯ ಆಚರಣೆಯೇ ಕರಗ. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅಸ್ಸಾಂ, ಬಂಗಾಳ, ಕಾಶ್ಮೀರಗಳಲ್ಲೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ತೀರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭೂತಾರಾಧನೆಯ ತಾತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ದೇಶದ ಉಳಿದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಹೆಣ್ಣು-ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಗಂಡು-ಪುರುಷ ಇವರಿಗಿರುವ ಸಾಂಖ್ಯದ್ವೈತ, ಪ್ರಕೃತಿಗಿರುವ ಉತ್ಪಾದನಾ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ, ಪುರುಷದೇವತೆಗಳಿಗಿರುವ ಸಹಾಯಕ ಪಾತ್ರ, ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮಿಲನವನ್ನು ನೀರಿನ (ಕಳಶದ ಸಂಕೇತದಿಂದ) ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವುದು—ಇವುಗಳು ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವಗಳಾಗಿವೆ.

ವಾಸ್ತು ಶಿಲ್ಪ

ಭಾರತೀಯ ನೆಲದಲ್ಲಿಯೇ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಭಾರತೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಕಲೆಗೆ ಸಿಂಧೂ ನಾಗರಿಕತೆ (ಹರಪ್ಪ)ಯಷ್ಟು ಹಳೆಯದಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಹರಪ್ಪ, ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ (ಪಾಕಿಸ್ತಾನ) ಮತ್ತು ಲೋಥಲ್ (ಗುಜರಾತ್)ನ ನಗರಗಳು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿದ್ದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಾಗರಿಕ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಲೌಕಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಾದ ಮೊಹೆಂಜೋದಾರೋ ಸ್ನಾನಗೃಹ, ಹರಪ್ಪ ನಗರದ ಉಗ್ರಾಣ ಮತ್ತು ಲೋಥಲ್ ನಗರದ ಬಂದರು ಆ ಕಾಲದ ಇಂಜಿನಿಯರಿಂಗ್ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಶ್ವರ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ, ಲೋಥಲ್ ಮತ್ತು ಕಾಲಿಬಂಗ್ (ರಾಜಸ್ತಾನ)ಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಕೆಲವು ಹೋಮುಕುಂಡಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಮಹತ್ತರವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಯಾವುವೂ ಈ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಸಿಂಧೂ ನಗರಗಳ ಅವನತಿಯಾದ ನಂತರ, ಅಲ್ಲಿನ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಮಟ್ಟ ಅವನತಿ

ಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಕಲೆಯಾದ ಕಂಚಿನಿಂದ ಎರಕ ಹೊಯ್ದು ಕಲೆಯು ಮಾತ್ರ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಹರಪ್ಪ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ದೈಮಾಬಾದ್‌ನಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಕಂಚಿನ ರಥ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಈ ಕಲೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ, ಹಳ್ಳಿಗಳ ನಗರೀಕರಣ ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವು ಕೆಳಮಟ್ಟದ್ದಾಗಿದೆ; ಆದರೆ ಇತರ ಕಲೆಗಳು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಎರಡು ಸಹಸ್ರ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹಿರಿಬೆನಕಲ್ಲಿನ ಬಂಡೆ ಮೇಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಶಿಲಾಯುಗದ ಕಲೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದು.

ರಾಯಚೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನ ಶಿಲಾಶಾಸನಗಳು ದೊರಕಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಕ್ರಿ.ಪೂ. 3-2ನೇಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬಹುದಾದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಅವಶೇಷಗಳು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ದೊರಕಿಲ್ಲ. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬನವಾಸಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಗಜಪೃಷ್ಠಾಕಾರದ ಸ್ತೂಪ ಮತ್ತು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಸಮೀಪದ ವಡಗಾಂ ಮಾಧವಪುರದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿರುವ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ ಕೋಟೆಯ ಅವಶೇಷಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಅನಂತರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತಹವು. ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಎಸ್. ಆರ್. ರಾವ್ ಅವರಿಂದ ಉತ್ಖನನಗೊಂಡ ಆಯತಾಕಾರದ ಇಟ್ಟಿಗೆ ದೇವಾಲಯ, ಸ್ತಂಭಗಳ ಹಜಾರ ಮತ್ತು ಗರ್ಭಗೃಹಗಳು, ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕೈರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಲ್ಲಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದು. ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸನ್ನತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಣ್ಣ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ವಿಶೇಷ ಕಲಾಮೌಲ್ಯವುಳ್ಳ ಶಿಲ್ಪಕಲಕಗಳು ದೊರಕಿವೆ.

ಪ್ರಾಚೀನ ಚಲುಕೈ ಶೈಲಿ

ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ದೇವಾಲಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ತವರು ಮನೆ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಸಮಂಜಸವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಲಪ್ರಭಾ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಲಾದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ, ಎರಡು ಪ್ರಮುಖ ಶೈಲಿಗಳಾದ ಚತುರಸ್ತ್ರಾಕಾರದ ಶಿಖರವನ್ನುಳ್ಳ ವಿಮಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ದಕ್ಷಿಣ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ರೇಖಾಪ್ರಾಸಾದ ಅಥವಾ ರೇಖಾನಾಗರ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಒಳಬಾಗುಳ್ಳ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಗಿರುವ ನಾಗರ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರೂಪುಗೊಂಡವು.

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮೂರನೆಯ ಶೈಲಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಕದಂಬ ನಾಗರವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಶಂಕ್ವಾಕೃತಿಯ ಅನೇಕಸ್ತರಗಳ ಶಿಖರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ರೀತಿಯೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕೇವಲ ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಎರಡೂವರೆ ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 500-750), ಐಹೋಳಿ, ಮಹಾಕೂಟ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲು ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ, ಈ ಬಗೆಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಚೆಲುಕ್ಕರು ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವರು ಸರಳವಾದ, ಮಟ್ಟಸವಾದ, ಗ್ರಾಮಜೀವನಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಮುಟ್ಟಪದ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದ ಭವ್ಯವಾದ (ಸುಮ್ಯವಸ್ಥಿತವಾದ) ಸೌಧಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಅವರು ಬಳಸಿದ ಮರಳು ಶಿಲೆಯು ಅಷ್ಟೇನೂ ಮೃದುವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದರು.

ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಲ್ಲಿನ ಗುಡಿಯೆಂದರೆ ಐಹೋಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗೌಡರಗುಡಿ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಲಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಮೂರು-ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಶಾತವಾಹನರ ಕಾಲದ್ದಾದ ಇಟ್ಟಿಗೆಯ ಕಟ್ಟಡದ ಮಾದರಿಯ ಮೇಲೆ ಗೌಡರ ಗುಡಿಯ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಆಯತಾಕಾರದ ಸ್ತಂಭಮಂಟಪ. ಇದು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿರುವ ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಮೇಲೆ ಇದ್ದು, ಇದನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ, ಮಧ್ಯಾಂಗಣವು ಮಟ್ಟಸವಾದ ಮುಚ್ಚು ಚಾವಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹಜಾರಗಳ ಚಾವಣಿ ಇಳಿಜಾರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮಧ್ಯಾಂಗಣದ ಮಧ್ಯದ ಚೌಕವನ್ನು ಗರ್ಭಗೃಹವನ್ನಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸುತ್ತ ತೆರೆದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ದಾರಿ ಮಾಡಿದೆ. ನಂತರ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರನ್ನು ಮಳೆ ಮತ್ತು ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಕಾಣಿಸಿದವು. ಈ ಮಂಟಪಗಳನ್ನು ಛಾವಣಿಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಲಾಡ್‌ಖಾನ್ (ಸೂರ್ಯ) ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ಪುಟವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾದ ಜಾಲಂಧ್ರಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದರು. ಇಂತಹ ಕಡೆ ಗರ್ಭಗೃಹವು ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾ ಪಥವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮುಖ ಮಂಟಪವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿ, ಮಟ್ಟಸವಾದ ಛಾವಣಿಯ ಬದಲು ಅದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಗರ್ಭಗೃಹವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದರ ಮುಂದಿನ ಹಂತವನ್ನು ಐಹೋಳಿಯ ಮೇಗುತಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿಗಿಯಲ್ಲದ ಹಜಾರ, ಮುಟ್ಟಿಗಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾ ಪಥ (ಸಾಂಧಾರ) ಮತ್ತು ವಿಶಾಲವಾದ ಮುಖಮಂಟಪವನ್ನು

ಸೇರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಚಾವಣಿಯ ಮೇಲಣ ಹಂತದ ಗರ್ಭಗೃಹವನ್ನು ಅನಂತರ ಸೇರಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. 634ರ ರವಿಕೀರ್ತಿಯ ಶಾಸನವಿರುವುದರಿಂದ, ಖಚಿತವಾಗಿ ಈ ದೇವಾಲಯದ ಕಾಲ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಹಂತದ ಪ್ರಯೋಗ ಕಾರ್ಯ, ಅಂದರೆ ದೇವಾಲಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಾದ ಗರ್ಭಗೃಹ, ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಪಥ, ಸಭಾಮಂಟಪ, ಮತ್ತು ಮುಖಮಂಟಪಗಳು ವಿಕಾಸಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಅಲಂಕಾರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಭುವನೇಶ್ವರಿಗಳು, ಬಾಗಿಲುನಾಡಗಳು, ಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಜಗತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ಬಳಸಲಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾಣಿಗಳ, ಮನುಷ್ಯರ, ಪುಷ್ಪ ಮತ್ತು ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ.

ಚೆಲುಕ್ಕ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಯೋಗದ ಮುಂದಿನ ಹಂತವನ್ನು ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಲ್ಲವರ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿನ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಶಿಖರವನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಒಂದು ಅನಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವೆಂಬಂತೆ ಅಳವಡಿಸಿರುವ ಜಾಣ್ಮೆ. ಇದು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಭಕ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದುಕಾಣುವ ವಿಮಾನದ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ತ್ರಿಕೂಟಾಚಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಉಗಮ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಿರಬಹುದು ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳ ಒಳಗಡೆ ಬೊಳ್ಳಾಗಿ ಇರುವ ಶಿಖರಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಎತ್ತರದ ಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪುಟಿತೆ ಎದ್ದುಕಂಡರೂ, ಕೆಳಗಿನ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಕಲಸಿ ಹೋದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಶಿವಾಲಯಗಳು (ಕ್ರಿ.ಶ. 634ಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದರಿಂದ) ಚೆಲುಕ್ಕ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿಗಳು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತೀಯ ವಿಮಾನದ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವರ್ತಕರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕ್ರಿ.ಶ. 634ರ ನಂತರ ಪಲ್ಲವರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗತೊಡಗಿತು. ಅನಂತರ ಒಳಬಾಗುಳ್ಳ ಶಿಖರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ರೇಖಾನಾಗರ ಶಿಖರವಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡ ಮುಂದಿನ ಹಂತದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ನೋಡಲು ಐಹೋಳಿಯ ಹುಚ್ಚಮಲ್ಲಿಗುಡಿ, ಮಹಾಕೂಟದ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಮೂರನೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ನಮೂನೆಯ ವಾಸ್ತು ರಚನೆಯು ಕ್ರಿ.ಶ. 6-7ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಾದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಆಯತಾಕಾರದ ಗರ್ಭಗೃಹ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೋದಂತೆ ಹಿರಿದಾಗುವ ಸ್ತರಗಳು, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅಮಲಕಶಿಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಲಶ, ಅದರ ಭೂಮಿಗಳು ಮತ್ತು ಶುಕನಾಸ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಐಹೋಳಿಯಲ್ಲಿರುವ

ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮತ್ತು ಗಳಗನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು ಈ ಮಾದರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಮಾದರಿಯು ಹೊಯ್ಸಳ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡಗದ್ದವಳ್ಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಾಲಯವೇ ಸಾಕ್ಷಿ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಮೂರು ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಶೈಲಿಯೇ ಗಜಪೃಷ್ಠಾಕಾರದ ಶೈಲಿ. ಐಹೋಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ದುರ್ಗ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಇತ್ತೀಚಿನ ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದ ಚಿಕ್ಕಿಗುಡಿ ದೇವಾಲಯ ಸಮೂಹದಲ್ಲಿ ಈ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ವಿಮಾನ ಮಾದರಿ ದೇವಾಲಯದ ವಿಕಾಸದ ಮುಂದಿನ ಹಂತವನ್ನು ಬಾದಾಮಿಯ ಭೂತನಾಥ ದೇವಾಲಯ ಸಮೂಹದಲ್ಲೂ, ರೇಖಾನಾಗರ ವಿನ್ಯಾಸದ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಐಹೋಳಿಯ ಹುಚ್ಚುಮಲ್ಲಿ ಗುಡಿಯಲ್ಲೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಮಹಾಕೂಟೇಶ್ವರನು ದ್ವಿತೀಯ ವಿಮಾನ ಮತ್ತು ಅಷ್ಟಕೋನಾಕೃತಿಯ ಶಿಖರಕ್ಕೂ, ಅಲ್ಲೇ ಇರುವ ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ರೇಖಾನಾಗರಕ್ಕೂ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ಶಿಖರದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಮಹಾನಾಸಿಕವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾದರೂ, ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಕ್ಷಿಣದ ವಿಮಾನ ಮಾದರಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೂ ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣಾಪಥವನ್ನುಳ್ಳ (ಸಾಂಧಾರ) ಔತ್ತರೇಯ ಲಕ್ಷಣವು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ರೀತಿಯ ಕೆಲವು ಚಲುಕ್ಯ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಐಹೋಳಿ, ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಮಹಾಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಔತ್ತರೇಯ ಮತ್ತು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ದೇವಾಲಯ ಶೈಲಿಗಳು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಪಡೆದವು. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಹೊಸ ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲಂಕಾರಿಕವಾದ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರಕವಾದ ದೇಗುಲಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ವಿಮಾನದ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾದರೂ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯವು ಅತಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಕಸನಗೊಂಡ ಕಟ್ಟಡ. ಕಾಶಿವಿಶ್ವೇಶ್ವರ, ಗಳಗನಾಥ ಮತ್ತು ಕಾಡಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಎತ್ತರವಾದ ಔತ್ತರೇಯ ಶಿಖರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಪಾಪನಾಥ ದೇವಾಲಯವು ಈ ಎರಡು ಶೈಲಿಗಳ ಮಿಶ್ರಣವಾಗಿದೆ.

ವಾಸ್ತುವಿನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಶಿಲ್ಪಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಲಾಡ್

ಖಾನ್, ದುರ್ಗ, ಕುಂತಿ (10ನೇ 4), ಮೇಗುತಿ, ಹುಚ್ಚುಪ್ಪಯ್ಯ ಮಠ, ಚಿಕ್ಕಿ ಮತ್ತು ರಾವಳಘಡಿ (ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಗುಹಾಲಯ), ಮೇಗುತಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬೌದ್ಧಾಲಯ ಮತ್ತು ಇತರ ದೇವಾಲಯಗಳಾದ ಚರಂತಿಮಠ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಅಲಂಕಾರಿಕ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಪಾಪನಾಥ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ, ಕಾಶಿವಿಶ್ವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ಗಳಗನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು, ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗುಹಾಲಯಗಳು, ಮೇಲಿನ ಮತ್ತು ಕೆಳಗಿನ ಶಿವಾಲಯಗಳು ಮತ್ತು ಮಾಲಿಗಿತ್ತಿ ಶಿವಾಲಯಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾದವು. ಅರಸರು ಮತ್ತು ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಈ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಮತ್ತು ಪೂಜಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ದತ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು. ಮಂಗಳೇಶನ ಶಾಸನ, ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ರಾಣಿಯರ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ರವಿಕೀರ್ತಿಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ಈ ದೇವಾಲಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದ ಕಾಲವನ್ನು ಮತ್ತು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಶೈಲಿ

ನರ್ಮದೆಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರಸಾರಿಸಿದ್ದ ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನಾನಂತರ ಮಳಬೀಡದ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಎಂಟನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ತಲೆ ಎತ್ತಿ ಗುಜರಾತ್ ಕೂಡ ಸೇರಿದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದರು. ಅವರು ಚಲುಕ್ಯರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಮುಂದುವರಿಸಿದರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಔರಂಗಾಬಾದ್ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲೋರ ದಲ್ಲಿರುವ ಕೈಲಾಸ ಗುಹಾ ದೇವಾಲಯವೇ ಅವರ ಆತ್ಯಂತ ಸುಂದರ ದೇವಾಲಯ. ಇದು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಚಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾವಣನು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಿರುವ, ಜಟಾಯುವು ರಾವಣನನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ, ಲಿಂಗೋದ್ಭವ ಶಿವ, ಶರಶಯ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಭೀಷ್ಮ ಮುಂತಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಕರ್ಷಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್ಚು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ಗಡಿಯೊಳಗೆ ಇರುವ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಜೈನ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗದಗಿನಲ್ಲಿರುವ ತ್ರಿಕೂಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ತ್ರಿಕೂಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ದೇವತೆಗಳ, ರಾಜರ ಉತ್ಸವಗಳ, ಬೇಟೆಯ ದೃಶ್ಯಗಳ, ಇತ್ಯಾದಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರೆ, ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಜೈನ ದೇವಾಲಯವು ಮುಖ ಮಂಟಪವೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಅದರ ವಿನ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿದೆ. ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯರ ವಾಸ್ತುಶೈಲಿಗಳು ಎಲಿಫಂಟಾ ಗುಹಾಲಯಗಳ

ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವವು ದೂರದ ದ್ವಾರಕೆಯವರೆಗೆ ಉಂಟಾಯಿತೆಂಬುದು ಕ್ರಿ. ಶ. 8-9ನೇಯ ಶತಮಾನದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ದೊರಕಿರುವುದರಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಗಂಗ ಮತ್ತು ಚೋಳ ಶೈಲಿಗಳು

ತಲಕಾಡಿನ ಗಂಗರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಕೆಲವು ದೇವಾಲಯಗಳು ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯ ಪರಿಶುದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಶೈಲಿಯ ಸೊಬಗಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿವೆ. ಕೋಲಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಂದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭೋಗ ನಂದೀಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು (ಕ್ರಿ. ಶ. 9ನೇಯ ಶತಮಾನ) ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಕರೆಯುವಂತೆ ಗಂಗ, ಬಾಣ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ದೇವಾಲಯಗಳಿದ್ದು ಇದು ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ವಿಮಾನ ಶೈಲಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉದಾಹರಣೆಯೆನಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಮಾನದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ನವರಂಗವೆಂಬ ಸ್ತಂಭದ ಹಜಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಬಲು ಸುಂದರವಾದ ದೇವ ದೇವತೆಗಳ ಮತ್ತು ಗಂಧರ್ವರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ. ಕರಿಯ ಕಗ್ಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪವು ವಿವರಗಳ ಮತ್ತು ನಾಜೂಕಿನ ಕೆತ್ತನೆಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ವಿಮಾನ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಗಂಗ-ಚೋಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಲಾರಮ್ಮ ದೇವಾಲಯ, ಚೋಳ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 9-10 ನೇಯ ಶತಮಾನ) ಚೋಳರ ಶಿಲ್ಪ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಗುರುತಿಸ ಬಹುದು. ಸೋಮೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದ ಗೋಪುರವು ಅನಂತರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು.

ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಕ್ಕಾಂಡಿ, ಗದಗ, ಕುರುಮತ್ತಿ, ಹಾವೇರಿ ಮತ್ತು ಚೌಡದಾನಪುರ, ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಇಟಗಿ ಮತ್ತು ಕುಕನೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಡಗಲಿ ಮತ್ತು ಬಾಗಲಿ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೆಳ್ಳಾವಿ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹರಿಹರಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳು ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳು. ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯದಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉಣಕಲ್, ರಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಗಳಗನಾಥ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಖಿದ್ರಾಪುರಗಳು ಹೆಸರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದವು. ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಮಾನದ ಮುಖ ಭಾಗದ ಸ್ತರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾದುದರಿಂದ, ವಾಸ್ತುವಿನ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಚೀನ ಚಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ

ಅಳವಡಿಸಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಪ್ರಾಚೀನ ಚಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಂದಂತೆ ಗೋಡೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಬ್ಬುಗಂಬಗಳನ್ನು, ಪಟ್ಟಿದಕಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪಾಪನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದ್ದಂತೆ, ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದುವರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಇಡೀ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಉಪಯುಕ್ತತೆಯ ಚೌಕಟ್ಟನ್ನು ಒದಗಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಉಬ್ಬುಗಂಬಗಳ ಮಧ್ಯದ ಕೋಷ್ಟ (ಗೂಡು) ಗಳನ್ನು ಈ ವಾಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಜಾಣತನದಿಂದ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು, ಮತ್ತು ಪತ್ರಾಕೃತಿಯ ಅಲಂಕಾರದ ಬಾಗಿಲ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ವಾಸ್ತುಚಿಹ್ನೆಗಳ ಮಧ್ಯೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಶಿಖರದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡಿ, ಅದು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ದೇವಾಲಯಗಳಂತೆ ಎತ್ತರವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ತೂಗುದಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. ಅದರ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯ ಉಗಮವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿರುವ ರೇಖೆಗಳನ್ನು ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಸ್ತೂಪಿ, ಶಿಖರ ಮತ್ತು ಮಹಾನಾಸಿಕಗಳು, ಲಕ್ಕಾಂಡಿಯ ನನ್ನೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಔತ್ತರೇಯ ಲಕ್ಷಣಗಳ ಸಾಮೀಪ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಲಂಕಾರವಿಲ್ಲದ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಗೂ, ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರಗಳ ಸ್ತರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಗೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಶೈಲಿಯಾಗಿದೆ. ವಿಶೇಷ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಬಾಗಿಲ ವಾಡಗಳು, ಶಿಖರದಲ್ಲಿರುವ ಸಮತಲ ಸ್ತರಗಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಲಂಕಾರ, ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಕುರುಮತ್ತಿಯ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಶಿಲಾಭಂಜಿಕೆಗಳು, ಇಟಗಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಕಾಂಡಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಭುವನೇಶ್ವರಿ ಮತ್ತು ಕೋಷ್ಟಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಮಾಣದ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಈ ಶೈಲಿಯ ಶಿಲ್ಪದ ಗಮನಾರ್ಹ ಲಕ್ಷಣಗಳು. ಈ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಗರ್ಭಗೃಹದ ಬಾಗಿಲ ವಾಡಗಳನ್ನು ಅಲಂಕಾರದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿದರು. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಬಾಗಿಲ ವಾಡಗಳು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಲಂಕೃತ ವಸ್ತುಗಳಾದರೆ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯ ಬಾಗಿಲವಾಡಗಳಿಗೆ ಒಂದು ವಾಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸವಿದೆ; ಈ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಬ್ಬುಗಂಬಗಳು, ಅಷ್ಟುಪಟ್ಟಿಯ ಹಾಸುಗಲ್ಲು, ಮತ್ತು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಪೋತವಿರುತ್ತದೆ. ಈ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ಕಲ್ಯಾಣಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ ನಯವಾದ ಮತ್ತು ಮೆದುವಾದ ಪದರಗಲ್ಲು (ಸಿಸ್ಟ್). ಅಂತಿಮವಾಗಿ, ಚಾಳುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯು ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿಯಾಗಿ ವಿಕಾಸ ಹೊಂದಿದ ಹಂತವನ್ನು ತೋರಿಸುವ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಡಂಬಳದ ದೊಡ್ಡಬಸಪ್ಪ ದೇವಾಲಯವು ಒಂದು ಹೆಗ್ಗುರುತು ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು. ಈ ದೇವಾಲಯದ ವಿಮಾನ ಮತ್ತು ಅಲಯ

ಗಳು ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ; ಈ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು ಮೆಟ್ಟಿಲಾಗಿ ಮೇಲೇರುವ ಪಿರಮಿಡ್ಡಿನ ಮಾದರಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೆಳಭಾಗದ ಮುಂಚಾಚುಗಳು ಕೂಡಂಚಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಿಖರದ ಗ್ರೀವದವರೆಗೆ ಮುಂದುವರಿಯುವುದೇ ಆಗಿದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳ ಶೈಲಿ

ದ್ವಾರಸಮುದ್ರದ (ಹಳೇಬೀಡು) ಹೊಯ್ಸಳರು ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆಯ ಮಹಾಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ವರ್ಣಚಿತ್ರ ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಗಳಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಬಲು ನಾಜೂಕಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ವಿಶೇಷ ಹೊಳಪನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲ, ಸೀಲಿ ಅಥವಾ ಬೂದು ಬಣ್ಣದ ಕ್ಲೋರಿಟರ್ ಸಿಸ್ಟ್ (ಬಳಪದ ಕಲ್ಲು) ಎಂಬ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸಿದರು. ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ನೂರಾರು ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ 84 ದೇವಾಲಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಳಿದುಬಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳು ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೇಲೂರು, ಹಳೇಬೀಡು, ಮೊಡ್ದಗದ್ದವಳ್ಳಿ, ಅರಸೀಕೆರೆ, ಹೊಸಹೊಳಲು, ಕೋರಮಂಗಲ, ಅರಕೆರೆ, ಹಾರ್ಕೆಹಳ್ಳಿ, ನುಗ್ಗೆಹಳ್ಳಿ, ಮೊಸಳೆ ಮತ್ತು ಅರಳಗುಪ್ಪೆ, ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೋಮನಾಥಪುರ ಮತ್ತು ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನಾಗಮಂಗಲಗಳಲ್ಲಿವೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಅತಿ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ, ವಾಸ್ತುವಿಗಿಂತ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ. ದೇವಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಮೂಲೆಗಳೂ ಕೋಷ್ಠಗಳೂ, ಅಚ್ಚುಪಟ್ಟಿನ ಅಧಿಷ್ಠಾನಗಳೂ, ಶಿಖರ ಮತ್ತು ಭುವನೇಶ್ವರಿಗಳೂ, ಬಲು ನಾಜೂಕಾದ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ದೇವದೇವತೆಗಳೂ, ಪುಷ್ಪವಿನ್ಯಾಸದ ಅಲಂಕಾರಗಳು ಮತ್ತು ಜ್ಯಾಮಿತಿಯ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ಮೇಲ್ಮೈ ಮತ್ತು ರಚನಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ದೇವಾಲಯಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ವಿಮಾನದ ತಲವಿನ್ಯಾಸವು ಹತ್ತಾರು ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ; ಇದು ಒಂದು ಚಾಕವನ್ನು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಬಿಂದುವಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ; ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮೂಲೆಗಳಿರಬೇಕೆಂಬುದು, ಆ ನಕ್ಷತ್ರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ತಿರುಪುಗಳಿರಬೇಕೆನ್ನುವುದರ ಮೇಲೆ ಅಧರಿಸಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಜಗತಿಯು ನಕ್ಷತ್ರಾಕಾರದ ವಿನ್ಯಾಸವನ್ನೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಎತ್ತರವಾದ

ಜಗತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೇಲೆ ಒಂದರಂತೆ ಪ್ರಾಣಿಶಿಲ್ಪಗಳ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು, ಪುಷ್ಪ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು, ಮತ್ತು ಇತರ ಶಿಲ್ಪ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಮತಲ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತವೆ. ಇವು ವಿಮಾನದ ಸುತ್ತಲೂ ಮೂರು ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಾಗಿಯೂ, ನವರಂಗದ ಸುತ್ತಲೂ ಎರಡು ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಶಿಖರವು ಮೇಲೇರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಲಂಬ ಮಾನದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು ಸ್ತೂಪಿಯವರೆಗೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸಮತಲದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳು ಉತ್ತರ ಭಾರತ ಶಿಖರ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯದ ಸ್ತಂಭಗಳು ತಿರುಗಣೆಯ ('ಲೀಥ್') ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿದ್ದು, ಸಮತಲ ವೃತ್ತಗಳು ಮತ್ತು ತೋಡುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೆ. ಕಂಬದ ದಿಂಡಿನ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಘಂಟಾಕೃತಿಯ ವಿನ್ಯಾಸವಿದ್ದು, ಬೋದಿಗೆಯ ಶಿಲಾಘಂಟಿಕೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಗರ್ಭಗುಡಿ ಇರುತ್ತದೆ; ಆದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮತ್ತು ಮೂರು ಗರ್ಭಗುಡಿಗಳಿದ್ದು, ಶಿಖರವು ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಲಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಸೋಮನಾಥಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವು ಸಮಗ್ರ, ಪೂರ್ಣ ದೇವಾಲಯವಾದರೆ, ಬೇಲೂರಿನ ಚನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವು ಅತ್ಯಂತ ಅಲಂಕೃತವಾದುದು. ಬೇಲೂರಿನ ದೇವಾಲಯವು ಮನನೋಹಕವಾದ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಬಲು ನಾಜೂಕಾದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಗಳಿಗೂ ಬಾಗಿಲವಾಡಗಳಿಗೂ ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಹಳೇಬೀಡಿನ ಹೊಯ್ಸಳೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು ಹೊಯ್ಸಳರ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹಾ ಸಾಧನೆ. ಅದೊಂದು ದ್ವಿಕೂಟ; ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಿಲುಬೆಯಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಭಾಗದ ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ದೊರಕಿದ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಜಾಣತನದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿ, ಈ ದೇವಾಲಯವು ದೇವ ದೇವತೆಗಳು, ಅವರ ಅನುಚರರು, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಗಾರರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿ

ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಯ ತೀರದಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯವರೆಗಿನ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರು ಕಲೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರೂ ಆಗಿದ್ದು, ಒಂದು ಹೊಸ ಶೈಲಿಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಈ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಲಂಕಾರಿಕವಾದ ಮತ್ತು ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಪುರಗಳು, ಮಹಾದ್ವಾರಗಳು, ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಮತ್ತು ಉತ್ಸವಾದಿಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಮಂಟಪಗಳು, ಗಾಢ ಕಲ್ಪಕತೆಯಿಂದ ಕೆತ್ತಲಾದ ಕಂಬಗಳು ಮತ್ತು ಬೋದಿಗೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಪೌರಾಣಿಕ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಸವಾರರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಸಂಘಟಿತ ಸ್ತಂಭಗಳು ವಿಜಯನಗರ ಅರಸರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಪೂರ್ಣ ಕೊಡುಗೆಗಳು. ಮುಖ್ಯ ದೇವತೆಯ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಲಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ, ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಅಲಯಗಳನ್ನು ಇತರ ದೇವತೆಗಳಿಗಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ, ಅದರೆ ಜಾನಪದ ನೈತೃತ್ವಗಳು, ರಾಜರ ಬೆಟ್ಟಿಗಳು, ವಿಜಯೇಶ್ವರವದ ಮರವಣಿಗೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಹಜಾರರಾಮ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಪ್ರಾಕಾರದ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ರಾಜಧಾನಿ ವಿಜಯನಗರವು ವಿಶಾಲವಾಗಿದ್ದು, ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಹನ್ನೊಂದು ಬಜಾರುಗಳಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಜಾರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಮತ್ತು ಭವ್ಯವಾದ ದೇವಾಲಯವೂ ಇದ್ದಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಭೂಮಿಯು ಒಳಗಿನ ಮತ್ತು ಮೇಲಿನ ಕಾಲುವೆಗಳು ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾಗಿದ್ದು, ಅವರ ಲೌಕಿಕ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ವಿರೂಪಾಕ್ಷ, ವಿಜಯವಿಠ್ಠಲ, ಅಚ್ಯುತರಾಯ, ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾಭಿರಾಮ ದೇವಾಲಯಗಳು ಅವರ ಧಾರ್ಮಿಕ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಕ್ಕೆ ಉಜ್ವಲ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿವೆ. ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲವಾದ ಅರಮನೆಗಳು, ಸೇನಾ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಪರಿವೇಕ್ಷಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವ ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಜಗಲಿಗಳೂ ಇವೆ. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಕಥಾನಕ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ಹಜಾರರಾಮ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಾಮಾಯಣದ ಕಥೆಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದಾದರೆ, ಹಂಪಿಯ ಕೃಷ್ಣ ಮತ್ತು ವಿಠ್ಠಲ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವತದ ಕಥಾನಕ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ವಿಠ್ಠಲ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗೀತ ಸ್ತಂಭಗಳು, ಬೆರಳಿನಿಂದ ಮೆದುವಾಗಿ ತಾಡಿಸಿದಾಗ ಸಂಗೀತದ ವಿವಿಧ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತವೆ. ರಾಜಧಾನಿಯ ಹೊರಗಡೆ, ಕೆಳದಿಯ ಅರಸರೇ, ಮುಂತಾದ ಸಾಮಂತರಾಜರು ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಮಧ್ಯಕಾಲೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳು ಬಹಮನಿ, ಬರೀದಿ (ಖಿದರೆ) ಮತ್ತು ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿ (ವಿಜಾಪುರ) ಮುಂತಾದ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ರಾಜವಂಶಗಳ ಆಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಭವ್ಯವಾದ ಸೌಧಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಅದರೂ ಕೂಡ ಬಹಮನೀಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ದಕ್ಷಿಣ

ಪಥದಲ್ಲಿಯೇ ಬಲು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿನ ಕರೀಂ-ಉದ್-ದೀನ್‌ನ ಮಸೀದಿಯು, ಇತರ ಅದೇ ಕಾಲದ ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವಂತೆಯೇ, ಪೂರ್ಣವಾದ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅಷ್ಟಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಹಮನಿ ಅರಸರ ಪ್ರಾರಂಭದೊಂದಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿತು. ಇದು ಮೊದಮೊದಲು ದೆಹಲಿಯ ತಘಲಖ್ ಶೈಲಿಯಿಂದಲೂ, ನಂತರ ಪರ್ಷಿಯ ದೇಶದ ಕಟ್ಟಡಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಪಡೆದು, ಒಂದು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಶೈಲಿಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡು ಹೊಂದಿ, ಭವ್ಯವಾದ ಮತ್ತು ಎತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳು, ಸುಭದ್ರ ಕಟ್ಟಡೆಯ ವಿಧಾನಗಳು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ಮತ್ತು ಗಾರೆಯ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಯಿತು.

ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಅರಸರ ಗೋರಿಗಳು ಮತ್ತು ಮಸೀದಿಗಳೆಂದು ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಬಹಮನಿ ಅರಸರಿಗೆ ಸೇರಿದ ಮೂರು ಗೋರಿಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಹಿಂದೂ ನಮೂನೆಯ ವಾಸ್ತು ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೌಕನಾದ ಕೋಣೆಗಳು, ಇಳಿಜಾರಾದ ಗೋಡೆಗಳು, ಮೇಲ್ಗಡೆ ಸುತ್ತಲೂ ಕೋಟೆಯ ತೆನೆಯ ಕಮಾನುಗಳ ಸಾಲಿನ ಕಬಾಂಜನಗಳು, ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ದ ಕೊಯ್ದು ಕೊಳಮೆಯ ಅಲಂಕಾರವನ್ನುಳ್ಳ ಮಿನಾರೆಟ್ಟು (ಸ್ತಂಭಗೋಪುರ) ಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಇರುವ ಚಪ್ಪಟೆಯ ಗುಮ್ಮಟದ ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇದೇ ಕಾಲದ ಮತ್ತೊಂದು ಸೌಧವೆಂದರೆ ಷಾ ಬಜಾರ್ ಮಸೀದಿ; ಇದರ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಗುಮ್ಮಟವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಪ್ರವೇಶ ಶಾಲೆ. ಇದು ಇದರ ರಚನೆಯ ಎರಡನೆಯ ಬಹಮನಿ ದೊರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಮಹಮ್ಮದ್ ಷಾ (1358-75) ನ ಗೋರಿಯ ನಿನ್ಯಾಸದ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಮತ್ತೊಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸೌಧಗಳಲ್ಲಿ ಏಳು ಅರಸರ ಗೋರಿಗಳಿವೆ. ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಅವನ್ನು ಹಫ್ತಾಗುಂಬಜ್ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಗೋರಿಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವಾದರೂ, ಅವುಗಳಿಗಿಂತ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ, ಹೆಚ್ಚು ಗಾತ್ರವಾಗಿಯೂ ಇವೆ. ಫಿಯಾಸುದ್ದೀನ್ ತಹಮತ್‌ನ ನ ಗೋರಿಯು (1397) ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರದ ಅಲಂಕಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಾಜ್‌ದ್ದೀನ್ ಫಿರೂಜ್ (1397-1422)ನ ಗೋರಿಗಳ ಬಾಗಿಲವಾಡಗಳ ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಬೋದಿಗೆಯ ಕಾರ್ನಿಷುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಪ್ರಭಾವವು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ಕಮಾನಿನ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಮೂಲೆಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಗಾರೆಯು ಅಲಂಕಾರ. ಹಾಗೂ ಗುಮ್ಮಟದ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಉಜ್ವಲವಾದ ಬಣ್ಣಗಳು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

1367ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದುದೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿರುವ, ಕೋಟಿಯ ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿಯೇ ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಯಲ್ಲಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಮಸೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಗುಮ್ಮಟಿಗಳೂ, ಅನೇಕ ಗೇಬಲ್ಲುಗಳೂ ಅಪರೂಪದ ಸಂಗತಿಗಳೇ ಸರಿ. ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿನ್ಯಾಸದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದರೆ ವಿಶಾಲವಾದ ಹಜಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಹಾದಿ ಇರುವಂತೆಯೇ ಕಟ್ಟಲಾದರೂ, ಇದರ ಅಪರೂಪದ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಈ ಹಜಾರದ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಲೂ ಹಾದಿಯು ಮುಚ್ಚಿಗೊಳ್ಳದೆ ಇರುವುದರ ಬದಲು, ಚಾವಣಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಮೊಗಸಾಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಡದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಪರಸ್ಪರ ವೈದ್ಯತ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಕಮಾನುಗಳ ಆಕಾರ. ಎತ್ತರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗುಮ್ಮಟಿಗಳು ಮತ್ತು ಕಿರಿದಾದ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರಗಳು ಪರ್ಷಿಯನ್ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮಸೀದಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಲಕ್ಷಣವೆಂದರೆ ಎತ್ತರವಾದ ಮತ್ತು ಚೌಕಾಕಾರದ ತಳಭಾಗದ ಮೇಲೆ ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿರುವುದು. ಈ ಮಸೀದಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದೂ, ದಕ್ಷಿಣಿ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದ ಹೆಗ್ಗುರುತೆಂದೂ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಾದ ಗುಮ್ಮಟದ ತಳಗಟ್ಟು ಹಾಗೂ ಅಗಲವಾದ ಮತ್ತು ಕುಳ್ಳಾದ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಮುಂದಿನ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಮತ್ತು ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ಮೇಲ್ಮೈ ಅಲಂಕಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದದ್ದು ಮೊದಲನೆಯ ಅಹಮದ್ ಷಾ (1422-36)ನ ಗೋರಿ. ಪರ್ಷಿಯನ್ ಚಿತ್ರಕಾರನಾದ ಶಿರಾಜ್‌ನ ಶುಕ್ರಲಾಸಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಚಿನ್ನ, ಸಿಂಧೂರ ಮತ್ತು ಹಸಿರು ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಬಣ್ಣಗಳ ವರ್ಣಚಿತ್ರ, ಚಿನ್ನದ ಬಣ್ಣದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಬರವಣಿಗೆ ಇವುಗಳ ಅಂತರಿಕ ಅಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಮನಮೋಹಕವಾಗಿದೆ. 1472ರಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತ ಬಹಮನಿ ಮಂತ್ರಿ ಮಹಮೂದ್ ಗವಾನಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮದರಸಾ ಬಿದರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವರವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ವಿಶಾಲವಾದ ಈ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮಹಡಿಯ ಭಾಗಗಳಿದ್ದವು; ಇದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮುಚ್ಚಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಆಯಾಕಾರದ ಅಂಗಕವಿದ್ದಿತು; ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಸೀದಿ, ಗ್ರಂಥಾಲಯ, ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಂದಿರ, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಸತಿಗೃಹಗಳು ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದವು. ಇದರ ಮುಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಿನಾರಿಟ್ಟುಗಳಿದ್ದವು; ಈಗ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹಾಳಾಗಿದೆ; ಅವುಗಳನ್ನು ಅದ್ದೂರಿಯಾಗಿ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಮತ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳ ಹೊಳಪಿನ ಹೆಂಚುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಬಿದರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಇದೇ ಕಾಲದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಷಾ ಕಲೀಲುಲ್ಲಾನ್ ಗೋರಿ.

ಬಹಮನಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಅನಂತರ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ಬರಿದೀ ವಂಶದ ಸುಲ್ತಾನರು, ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಬಿದರಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಆಕರ್ಷಕವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇವರ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಲ್ಲದೆ, ಕಟ್ಟಡಗಳು ಹಗುರ ಹಾಗೂ ನಾಜೂಕಾದವುಗಳು. ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿಯು ವಿಶಾಲವಾದ ಮತ್ತು ಸರಳವಾದ ಕಟ್ಟಡ; ಇದು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಿನ್ಯಾಸದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದು, ಕಂಬಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರ, ಉನ್ನತವಾದ ಮುಂಭಾಗ ಹಾಗೂ ಕಟಾಂಜನದಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಅಂಗಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಗೋರಿಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾದದ್ದು ಅಲಿ ಬರಿದ್‌ನ (1542-79) ಗೋರಿ. ಇದು ಮುಂದಿನ ಗೋರಿಗಳಿಗೆ ಮಾದರಿಯಾಯಿತು. ಚೌಕನಾದ ಕೋಣೆ, ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಕಮಾನುಗಳು ಮತ್ತು ಬುರುಡೆಯಾಕಾರದ ಗುಮ್ಮಟಗಳನ್ನು ಇದು ಹೊಂದಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇದು ವಾಸ್ತುತ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ಸರಳವಾಗಿಯೂ, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿಯೂ, ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ್ದಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಉತ್ತಮ ಕಲಾತ್ಮಕತೆಯನ್ನೂ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಹೊಳಪಿನ ಹೆಂಚುಗಳನ್ನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಗೋರಿಗೆ ಸೇರಿಸುವ ಮಸೀದಿಯೂ ಸುಂದರ ಕಟ್ಟಡ. ಇನ್ನೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ

ಬಿದರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಹಮನಿಶಾಲದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವೆಂದರೆ ಕೋಟಿ, ಅರಮನೆಗಳು, ಸೋಲಾಕಂಭಾ ಮಸೀದಿ, ಮಹಮೂದ್ ಗವಾನಿನ ಪಾಠಶಾಲೆ (ಮದರಸಾ) ಮತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಅರಸರ ಗೋರಿಗಳ ಗುಂಪು. ಅರಮನೆಯ ಬಹುಭಾಗ ನಾಶವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಉಳಿದಿರುವ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಅವುಗಳ ಭವ್ಯತೆ ಮತ್ತು ವೈಭವವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ವಿಶಾಲವಾಗಿರುವ ಸೋಲಾಕಂಭಾ ಅಥವಾ ಜನಾನಾ ಮಸೀದಿಯು ಭಾರತದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ದೊಡ್ಡದಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಕೋಳವೆಯಾಕಾರದ ಭಾರಿ ಕಂಬಗಳು, ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಂತ ಭವ್ಯವಾದ ಗುಮ್ಮಟಿ, ಎತ್ತರದ ಕಿಟಕಿಯ ಸಾಲನ್ನು ಗೋಡೆಯ ಭಾಗಗಳೂ ಇವೆ. ಇದರ ಮುಂಭಾಗವು ಮನೋಹರ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕಟಾಂಜನವಿರುವ ಅಪರಭಾಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಗೋರಿಗಳು ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯವುಗಳಂತೆ ಅರ್ಧ ಗುಮ್ಮಟದ ಆಕಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳು ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವಾಗಿದ್ದು ಕಮಾನಿನ ಹಿಂಜರಿತಗಳು, ಜಾಲಂಧ್ರದ ಕಿಟಕಿಗಳು ಹಾಗೂ ವೈತ್ಯಾಕಾರದ ಗುಮ್ಮಟಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊಳಪುಳ್ಳ ಹೆಂಚುಗಳು,

ವಾದ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಬರೀದನ (ಸು. 1587) ಗೋರಿ; ಇದು ಪೂರ್ಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಗೋರಿಗಳೆಂದರೆ, ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಹಜಾಮನ ಗೋರಿ ಮತ್ತು ನಾಯಿಯ ಗೋರಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಗೋರಿಗಳು. ಮುಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವ ಗೋರಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ ಎಂದರೆ ಕಾಸಿಂ ಬರೀದನ (1587-91) ಗೋರಿ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಮನಿ ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ಗೋರಿಗಳನ್ನು ಹೋಲುತ್ತದೆಂದಾದರೂ ವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಬದ್ಧತೆ ಮತ್ತು ನಾಜೂಕಾದ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಖಾನ್ ಜಹಾನನ (ಸು. 1553) ಮತ್ತು ಚಾಂದ್ ಸುಲ್ತಾನನ ಗೋರಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ವಾಸ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಾಲಿ ಮಸೀದಿಯು, ಬಹುಶಃ, ಬಿದರೆಯಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಮಸೀದಿ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಮರಗೆಲಸವನ್ನು ಹೋಲುವಂತಹ ನಾಜೂಕಾದ ಅಲಂಕರಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ರಚನೆಯಿಂದ ಇದು ಅಸಾಧಾರಣ ಕಟ್ಟಡವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಮಸೀದಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಮಸೀದಿಗೆ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮಾದರಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿತೆಂದು ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಜರತ್ ಮಕದೂಮ್ ಖಾದಿರಿಯ ಗೋರಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಮಸೀದಿಯೂ ಇದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದೆ.

ವಿಜಾಪುರವು ಅದಿಲ್ ಷಾಹಿ ಸುಲ್ತಾನರ ಅಳ್ಳಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿ ನೇಲೆ, ಭಾರೀ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತುಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಅರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹತ್ತಾರು ವೈಭವಯುತವಾದ ಮತ್ತು ಉನ್ನತವಾದ ಮಸೀದಿಗಳು, ಗೋರಿಗಳು, ಅರಮನೆಗಳು, ಮೆಟ್ಟಿಲು ಬಾವಿಗಳು ಮುಂತಾದವು, ಅತ್ಯಂತ ಸುಧಾರಿತ ವಾಸ್ತು ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಈ ಶೈಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ವಿಶಾಲತೆ ಮತ್ತು ವೈಭವಯುತ ಕಲ್ಪನೆ, ಮೂರು ಕಮಾನುಗಳ ಮುಂಭಾಗ (ಮಧ್ಯದ ಕಮಾನು ಮಿಕ್ಕವುಗಳಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡದು), ಬುರುಜಿಯಾಕಾರದ, ಹೆಚ್ಚಿನ ಮೆಟ್ಟಿಗೆ ಗೋಳಾಕಾರದ-ಗುಮ್ಮಟಿ, ಗುಮ್ಮಟದ ತಳಭಾಗವನ್ನು ಆವರಿಸಿರುವ ತಲೆಕೆಳಗಾಗಿ ಕಾಣುವ ಹೂವಿನ ದಳಗಳು, ಎತ್ತರವಾಗಿ, ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿರುವ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಮಿನಾರೆಟ್ಟುಗಳು, ಕಬಾಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ಮೇಲ್ಬುದಿಯ ಅಲಂಕಾರ, ಮೊನಚಾದ ಕಮಾನುಗಳು ಮತ್ತು ಅಲಂಕೃತ ಚಾಚುಪೀಠಗಳಲ್ಲಿನ ದಟ್ಟವಾದ ಮುಂಚಾಚಿರುವ ಕಾರ್ನೀಸುಗಳು, ಇತ್ಯಾದಿ.

ವಿಜಾಪುರದ ಮೊದಲ ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಯುಸೂಫನ ಪ್ರಾಚೀನ ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿಯೂ (1512) ಸೇರಿದಂತೆ, ಇಬ್ರಾಹಿಂಪುರ ಮಸೀದಿ (ಸು. 1526), ಐನ್-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕಾನ ಮಸೀದಿ (ಸು. 1556), ಇಬ್ಲಾಸ್ ಖಾನನ ಮಸೀದಿ (ಸು. 1590), ಅಲಿ ಷಹೀದಾ ಪೀಠನ ಮಸೀದಿ (ಸು. 1583),

ಮೊದಲನೆಯ ಅಲಿಯ ಗೋರಿ (ಸು. 1580), ಐನ್-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕಾನ ಗೋರಿ (ಸು. 1556) ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯ ಅಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಅನಂತರ ಮುಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿ. ಈ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ರಚನೆಯು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಚಾವಣಿಯಿಂದ ಮುಟ್ಟಿದೆ. ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲೇ ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಇದೇ ಘನಗಾತ್ರದ್ದು. ಇದರ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಲಯ, ಮೂರು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಮಹಡಿಯ ಕೈಸಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ನೈಜ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಇದು ಅಸಾಧಾರಣವೆನಿಸಿದೆ. ಅಲಿ ಷಹೀದಾ ಪೀಠನ ಮಸೀದಿಯು ಸಣ್ಣ ಕಟ್ಟಡ. ಅದರ ಅದರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾಲಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಲು ಕಮಾನು ಚಾವಣಿಯನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿರುವ ಮೂರು ಕಮಾನುಗಳು ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಒಂದು ಸಣ್ಣದಾದ ರೇಖಾವಿನ್ಯಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹೊರಗಡೆಯ ಕಮಾನು ಮಾತ್ರ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ, ಈಗ ಚಾವಣಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಗಗನ್ ಮಹಲ್ (ಸು. 1561). ದರ್ಬಾರಿನ ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಘನ ಗಾತ್ರದ ಕಮಾನು ಹಾಗೂ ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಎತ್ತರದ ಸಂಕುಚಿತ ಕಮಾನುಗಳ ವೈದೃಶ್ಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿದೆ. ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗೀತ ಮಹಲ್ ಮತ್ತು ಅನಂದ ಮಹಲ್ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳು.

ಅನಂತರದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಜಂಜೀರಿ ಮಹಲ್ ಅಥವಾ ಮಲಿಕ್ ಜಹಾನ್ ಮಸೀದಿ ಸಣ್ಣದಾದರೂ ಬಹಳ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಕಟ್ಟಡ. ನಾಜೂಕಾದ ಕೆತ್ತನೆಯ ಕೆಲಸದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಅನೇಕ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಈ ಕಟ್ಟಡವು ವಿಜಾಪುರ ವಾಸ್ತುಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರತ್ನವೆನಿಸಿದೆ. ಅಂದು ಮಸೀದಿಯು ಚದರಕಲ್ಲಿನ ಎರಡು ಮಹಡಿಯ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ, ಅದರ ಎರಡೂ ಮಹಡಿಗಳು ಮಸೀದಿಗಳಲ್ಲ. ಇದು ತನ್ನ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ವಿನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರಬೂಜ ಅಕಾರದ ಗುಮ್ಮಟಿಗಳಿಂದ ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಇಬ್ರಾಹಿಂ ರೋಜ ಮತ್ತು ಅದರ ಪಕ್ಕದ ಮಸೀದಿಯು ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲೇ ಅತ್ಯಂತ ಅಲಂಕಾರಿಕ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತ ಸಮರ್ಪಕವೆನಿಸಿವೆ. ಇವು ವಿಜಾಪುರ ಶೈಲಿಯ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾಗಿವೆ ರೋಜ ಅಥವಾ ಗೋರಿಯು ಚೌಕಾಕಾರದ ಕೋಣೆ, ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವ ಎರಡು ಕೈಸಾಲೆಗಳು ಒಂದು ಕಟ್ಟಡವು ರಚನಾಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನ ಔನ್ನತ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದೋ ಅಷ್ಟನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿವೆ. ಅಶ್ವರ್ಯವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಗ್ಗು ಉಬ್ಬಿನ ವಿವಿಧ ವಿನ್ಯಾಸದ ಕೆತ್ತನೆ, ಅಲಂಕಾರಾಕ್ಷರಗಳು, ಜಾಲಂಧ್ರದ ಕಿಟಕಿಗಳು, ಮುಂಚಾಚಿರುವ ಮತ್ತು ನಾಜೂಕು ಕೆತ್ತನೆಯ ಕಾರ್ನೀಸುಗಳು ಮತ್ತು ಚಾಚುಪೀಠಗಳು, ಸೊಬಗಿನ ಮಿನಾರೆಟ್ಟುಗಳು, ಜಾಲಂಧ್ರ

ದಂತಹ ಕಚಾಂಜನದ ಸಾಲು, ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ಮಿನಾರ್‌ಟೈಪ್ ಗಳು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗೋರಿಗಳು, ಗುಮ್ಮಟಿಗಳ ಅಸರೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಈ ಗೋರಿಯು ಸುಂದರವಾಗಿಯೂ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಮಸೀದಿಯು ಅಷ್ಟೇನೂ ಅಲಂಕೃತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ನಯನ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಮಿಹ್ರಾನ್ ಮಹಲ್ ಎತ್ತರವಾದ ಚೌಕಾಕಾರದ ಗೋಪುರದ ಆಕಾರದ, ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ, ಎರಡು ತೆಳುವಾದ, ಮಿನಾರ್‌ಟೈಪ್‌ಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಟ್ಟಡ. ವಿಶೇಷವಾದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೂ ಅದು ಗಮನಾರ್ಹವೆನಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುವ ಮಸೀದಿಯೂ ಕೂಡ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾಸ್ತುಕೃತಿ. ಇದು ಜಂಜೀರಿ ಮಸೀದಿಯ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಶೈಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಜಲಮಂದಿರ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವ ಸಣ್ಣ ವಾಸ್ತುಕೃತಿ. ಇದು ಸಾತ್‌ಮಂಜಿಲ್ ಎಂಬ ಏಳು ಮೂಳೆಗೈಯ ಅರಮನೆಯ ಎದುರಿಗಿದೆ. ಈ ಅರಮನೆಯೂ ಕೂಡ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಕಟ್ಟಡ. ಇದೇ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಮತ್ತೊಂದು ರಚನೆಯೆಂದರೆ ಅಥರ್ ಮಹಲ್. ಈ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡವು ಅಲಂಕಾರದ ವೈವಿಧ್ಯತೆಗಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಣ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ ಅಸಾಧಾರಣವೆನಿಸಿದೆ. ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಇತರ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಂದರೆ ರಂಗೀನ್ ಮಸೀದಿ, ಬುಖಾರಿ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ನೌ ಗುಂಬಜ್ ಮಸೀದಿ.

ವಿಜಾಪುರದ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದ ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಗೋಳ ಗುಂಬಜ್. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಈ ವಾಸ್ತುಕೃತಿಯು ಮಹಮದ್ ಷಾ ನಿಂದ (ಮರಣ: 1656) ಅವನಿಗಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಘನಾಕೃತಿಯ ಸರಳತೆ ಹಾಗೂ ಅದರ ಅದ್ಭುತ ಗಾತ್ರದ ಮಹತ್ತಿನ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೋಲುವ ಕೃತಿಗಳು ಇಲ್ಲ. ಇದರ ವಿಶಾಲವಾದ ಕೇಂದ್ರ ಭವನವನ್ನು ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಗುಮ್ಮಟದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲು ಅಷ್ಟಕೋನಾಕಾರದ ಬಹು ಮಹಡಿಯ, ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಗೋಪುರಗಳನ್ನು ಊರುಗುಂಬಗಳಂತೆ ಹೊರಗಡೆಯಿಂದ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೊರಗೋಡೆಯನ್ನು ಕೋಟೆಯ ತನೆಯ ಕಟಾಂಜನದ ಸರಣಿಯಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಸುದೃಢವಾದ ಮುಂಚಾಚಿದ ಕಾರ್ನಿಸುಗಳಿಂದ ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಮಾನು ಚಾವಣಿಯನ್ನು, ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಮ್ಮಟದ ಮೇಲೆ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿರುವುದು ಅಗಿನ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಸಾಧಾರಣ ಕೌಶಲತೆಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ 3.3 ಮೀಟರ್ ಅಗಲದ ಪಿಸುಮಾತಿನ ಮೊಗಸಾಲೆಯು ಗುಮ್ಮಟದಿಂದ ಚಾಚಿಕೊಂಡು

ಒಳಗಡೆ ಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದು ನಿರ್ಮಾಣ ಕಲೆಯ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಶ್ಚರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಗೋಳ ಗುಂಬಜ್ ಅಗಿನ ಕಾಲದ ಕಲ್ಪನಾ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರತಿಭೆ ಮತ್ತು ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗೆ ಜೀವಂತ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ನಕರ್ ಖಾನಾ ಮತ್ತು ಗೋಳ ಗುಂಬಜಿಗೆ ಸೇರಿರುವ ಮಸೀದಿಗಳೂ ಕೂಡ ವಾಸ್ತು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕಟ್ಟಡಗಳೇನಲ್ಲ.

ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಅನಂತರದ ಶತಮಾನಗಳ ಕೆಲವು ಗಮನಾರ್ಹ ಮೊಗಲ್ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಿಕ್ ರಿಹಾನ್ ದರ್ಗ ಮತ್ತು ಜಾಮಿ ಮಸೀದಿಗಳು ಶಿರಾದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪುವಿನ ಸಮಾಧಿ ಭವನಗಳು ಮತ್ತು ಮಸೀದಿಗಳು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ.

ಆಧುನಿಕ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ

ಯೂರೋಪಿಯನ್ನರ ಆಗಮನವಾದ ಮೇಲೆ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚರ್ಚುಗಳ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಗೆ ಬಂದ ಪೋರ್ತುಗೀಸರು ಮಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಹೊನ್ನಾವರಗಳಲ್ಲಿ ಕೋರಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಗ್ರೀಕೋ ರೋಮನ್ ಮಾದರಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಯೂರೋಪಿನ ರಿನೆಸಾನ್ಸ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅನಂತರ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿಶನ್‌ನವರ ಆಗಮನವಾದ ಮೇಲೆ ನಾಡುಂಚುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಯಂತ್ರಗಳಿಂದ ತಯಾರು ಮಾಡಿದ ಚಪ್ಪಟೆಯಾದ ಹೆಂಚುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ರೂಢಿಯಾಯಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಗುಡಿಸಲುಗಳನ್ನು ಹೋಲುವ ಗೇಬಲ್ ಚಾವಣಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಳಕೆಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಈ ಹೆಂಚುಗಳ ಭಾರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದು, ಅವು ನಾಡುಂಚುಗಳಿಗಿಂತ ಅಗಲವಾಗಿದ್ದು ದರಿದ, ಒಂದೇ ಒಂದು ಹಾಸಿನಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಅವು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು ಭಾಗಶಃ ಇಂಡೋ-ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಆದರೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗ್ರೀಕೋ-ರೋಮನ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಟ್ಟಲಾದವುಗಳು. ಇವು ಯೂರೋಪಿನ ರಿನೆಸಾನ್ಸ್ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಿದವುಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಇಂಡೋ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿಯು ಅಗಲೇ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ಹೈದರ್ ಮತ್ತು ಟಿಪ್ಪು ಅವರ ಸಮಾಧಿಭವನವು ಸುಂದರವಾದ ಕಮಾನುಗಳು ಮತ್ತು ಗುಮ್ಮಟಿಗಳಿಂದ, ಹದಿನೆಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದ ಸುಂದರ

ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದರಿಯಾದಾಲತ ಅರಮನೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಬಿಪ್ಪುವಿನ ಅರಮನೆಗಳು, ಹೊರಗೋಡೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ, ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರದಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವುಗಳಾಗಿ, ಇದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಮಹಡಿಯ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳು, ಉಪ್ಪರಿಗೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳು ಫ್ರೆಂಚ್ ಇಂಜಿನಿಯರುಗಳ ಸಲಹೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾಗಿರಬೇಕು. ಲಿಂಗರಾಜನಿಂದ 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಅದಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೇರಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಓಂಕಾರೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯವು, ಅದರ ಮಧ್ಯದ ಗುಮ್ಮಟ, ಮಿನಾರೆಟ್ಟಿನಂತಿರುವ ಮೂಲೆಯ ಕಂಬಗಳು, ಅದೇ ಊರಿನಲ್ಲಿರುವ ದೊಡ್ಡವೀರರಾಜ ಮತ್ತು ಲಿಂಗರಾಜ ಅವರ ಗದ್ದುಗೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಸಮಾಧಿ ಭವನವನ್ನು ಹೋಲುವುದರಿಂದ, ಆ ಶೈಲಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. 1910ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಗೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯು ಗಂಭೀರವಾದ ಗುಮ್ಮಟಗಳು ಮತ್ತು ಕಮಾನುಗಳಿಂದ ಇಸ್ಲಾಮಿಕ್ ಶೈಲಿ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಶೈಲಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಮಿಶ್ರ ಶೈಲಿಯ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯನ್ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ: ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಚರ್ಚುಗಳು ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿವೆ. ಇವು ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಕನ್ನಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ದೊರಕುವ ಜಂಬಿಟ್ಟಿಗೆ ('ಲ್ಯಾಟೈಟ್') ಯಿಂದ, ಗೋವಾದ ದೊಡ್ಡ ಚರ್ಚುಗಳಂತೆ, ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಆದರೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯ 27 ಚರ್ಚುಗಳು, ಹದಿನೆಂಟನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕ್ರೈಸ್ತರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಗಿನ ರಾಜನ ಕೃಪೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡುದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ, ನಾಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಿರುವ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ, 1857ರಲ್ಲಿ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಮಂಗಳೂರಿನ ಕೊಡೆಯಲ್ ಬೈಲಿ ನಲ್ಲಿರುವ 'ಅವರ್ ಲೇಡಿ ಆಫ್ ಸಾರೋಸ್ ಚರ್ಚ್' ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದದ್ದು. ಮಂಗಳೂರಿನ ಬಿಷಪ್ ಅವರ ನಿವಾಸ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತಿರುವ ಈ ಚರ್ಚು ಪರಿಣಾಮಕಾರಕ ಮುಮ್ಮುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಮುಮ್ಮುಖದ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಡೆಯು ಒಂದೇ ಪ್ರಮಾಣದ ನಾಲ್ಕು ಆಯತಾಕಾರದ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿತವಾಗಿದ್ದು, ಮೇಲ್ನಡೆಯ ತ್ರಿಕೋನಾಕೃತಿಯ ರಚನೆ ('ಪೆಡಿಮೆಂಡ್') ಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದೆ. ಕೆಳಭಾಗದ ಈ ಗೋಡೆ ಆಯತದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿನ ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವಿದೆ. ಈ ಸುಂದರ ಕಟ್ಟಡವು ಯೂರೋಪಿಯನ್ ವಾಸ್ತು ಶೈಲಿಯ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಅನಂತರದ ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಚರ್ಚಿನಿಂದರೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಮಿಲಾಗ್ರಿಸ್ ಚರ್ಚು. ಇದನ್ನು ಮೂಲತಃ 1680ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದರೂ, ಈಗಿನ ಕಟ್ಟಡವು 1910ರಲ್ಲಿ

ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಈ ಗಮನಾರ್ಹ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ ಯುಗದ ಮುಮ್ಮುಖವೂ, ಅದರಲ್ಲಿನ ಕಲಾಂಜನದಲ್ಲಿ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಸಾಲೂ ಇದ್ದು, ಇದು ರೋಮಿನ ಸಂತ ಪೀಟರಿನ ಬ್ಯಾಸಿಲಿಕವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ಫುಟಿ ಪಟಲಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಈ ಚರ್ಚು 60 ಮೀಟರು ಉದ್ದವೂ, 27.5 ಮೀಟರು ಅಗಲವೂ ಇದೆ. ಇದರ ಲಾಳಾಕಾರದ ಹಿಂಭಾಗವು ಉನ್ನತವಾದ ಅರ್ಧ ಗುಮ್ಮಟದಿಂದ ಮುಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ; ಇದರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅಗಲವಾದ ಮಧ್ಯಾಂಗಣ, ಕಂಬ ಸಾಲು ಮತ್ತು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಂಕಾರ ಮಾಡಿದ ಇಕ್ಕೆಲದ ಹಜಾರಗಳು ಸುಂದರವಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿವೆ. ಇಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಮಂಗಳೂರಿನ ಬೋಕಾರ್ ನಲ್ಲಿರುವ ರೋಸಾರಿಯೊ ಕ್ಯಾಥಿಡ್ರಲ್ ಚರ್ಚ್. ಮೂಲತಃ 1526ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಚೀನತಮವಾದದ್ದಾದರೂ, ಈಗಿನ ಕಟ್ಟಡವು 1910ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿತು. ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಈ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ, ಕಟ್ಟಡದ ಒಳಗಣ ಕೂಡು ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಗುಮ್ಮಟವೂ, ಶಿಲುಬೆಯಾಕಾರದ ಅಡ್ಡ ಭಾಗವೂ, ಅಗಲವಾದ ಮಧ್ಯಾಂಗಣದ ಎರಡು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾನ ಗಾತ್ರದ ಎರಡು ಅರೆಗುಮ್ಮಟಗಳೂ, ಹಿಂಭಾಗದ ಅರೆ ಗುಮ್ಮಟದ ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಣ್ಣ ಗುಮ್ಮಟಗಳೂ ಇವೆ. ಇದು ಇಟಾಲಿಯನ್ ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಇಟಲಿಯ ಜಿನೋವಾದಲ್ಲಿರುವ ಸಂತ ಮರಿಯ ಚರ್ಚನ್ನು ನಮ್ಮ ಸ್ಫುಟಿ ಪಟಲಕ್ಕೆ ತರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ 1890ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಮಂಗಳೂರಿನ ಸಂತ ಜೋಸೆಫ್ ನ ಸೆಮಿನರಿ. ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಚೀನ ಚರ್ಚಿನೆಂದರೆ, ಉಡುಪಿಯ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ಕಲ್ಯಾಣ ಪುರದ ಮಿಲಾಗ್ರಿಸ್ ಚರ್ಚು. ಮೂಲತಃ 1678ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾದರೂ, ಈಗಿರುವ ಚರ್ಚು ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹಗಳಿವೆ. ಕಾರವಾರ ಬಳಿಯ ಸುಂಕೇರಿಯ ಚರ್ಚ್ ಅಷ್ಟಕೋನಾಕಾರದ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ರಚನೆಯಾಗಿದೆ (1801).

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಾಚೀನ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ತಾಲೂಕಿನ ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ 1848ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಚರ್ಚು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಪುರವಿದ್ದು ಈ ಕಟ್ಟಡವು ಹೇಮಾವತಿ ನೀರಾವರಿ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಡೆ ಹೊಂದಿದೆ. ಅಚ್ಚಿದುಬುವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಚರ್ಚು ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದು ದಪ್ಪವಾದ ಗಾರೆಯ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಗಮನಾರ್ಹವಾದ ಇತರ ಚರ್ಚುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಸಂತ

ಫಿಲೋಸಿಫಿನ ಚರ್ಚು (1943), ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶಿವಾಜಿ ನಗರದ ಸಂತ ಮೇರಿ ಚರ್ಚು (1882)ಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಸುಂದರವಾದ ಗಾಥಿಕ್ ಗೋಪುರಗಳು ಮತ್ತು ಮೋನಚಾದ ಕಮಾನುಗಳಿವೆ. ಸಂತ ಫಿಲೋಸಿಫಿನ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಎತ್ತರವಾದ ಬೃಹತ್ ಗಾತ್ರದ ಎರಡು ಗೋಪುರಗಳು ಮತ್ತು ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲುಗಳಿದ್ದರೆ, ಸಂತ ಮೇರಿ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಶೆಟ್ಟಿಹಳ್ಳಿ ಚರ್ಚಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಗೋಪುರವಿದೆ. ಅವು ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ತಾಂತ್ರಿಕತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಂತ ಮಾರ್ಕಸ್ ಕಥೀಡ್ರಲ್ (1926) ಸಂಕೀರ್ಣ ಕಟ್ಟಡವಾಗಿದ್ದು ಕಮಾನುಗಳ ಸಾಲುಗಳು ಮತ್ತು ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಮಧ್ಯದ ಗುಮ್ಮಟವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಒಳಗಡೆ ಇರುವ ಸಂಕೀರ್ಣವಾದ ಸುಂದರ ಮರಕೆತ್ತನೆಗೆ ಅದು ಖ್ಯಾತವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಂತ ಜೋಸೆಫ್ ಚರ್ಚು ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಮುಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಎರಡು ಗೋಪುರಗಳು ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಎರಡು ಗುಮ್ಮಟಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ದೈವ ಮಂದಿರದ ಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಗುಮ್ಮಟವಿದೆ. ಇದು ನೆಲಮಾಳಿಗೆ ಇರುವ ಏಕೈಕ ಚರ್ಚು. ಇದರ ವಿನ್ಯಾಸವು ಶಿಲುಬೆಯಾಕಾರದಲ್ಲಿದೆ. ಹಡ್‌ಸನ್ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಚರ್ಚು ಮತ್ತು ಸಂತ ಪ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಚರ್ಚು (1899) ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ಕ್ರೈಸ್ತ ದೇವಾಲಯಗಳು. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ಗಾಥಿಕ್ ದೇವಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳೂ ಇವೆ. ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕಮಾನು ಪ್ರವೇಶ ದ್ವಾರವೂ, ಅದರ ಇಕ್ಕೆಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಎಟ್ರಿಸ್ಕನ್ ಮಾದರಿಯ ಕಂಬವೂ ಇರುವ ಮುಮ್ಮುಖವಿದೆ. ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳಲ್ಲಿರುವ ಚರ್ಚುಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು : ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಯೂರೋಪಿನ ರಿನೇಸಾನ್ಸ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಲೌಕಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಈ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಆಯೋನಿಕ್ ಮತ್ತು ಕಾರಿಂಥಿಯನ್ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಗಾಥಿಕ್ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಅತಾರಾ ಕಚೇರಿಯು (ಈಗಿನ ಹೈಕೋರ್ಟ್ ಕಟ್ಟಡ, 1867) ಅಗಲವಾದ ಮುಮ್ಮುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಅದರ ಎರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಯೋನಿಕ್ ಸ್ತಂಭಗಳಿವೆ. 1877ರಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಾದ ಬೆಂಗಳೂರು ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಕಾರಿಂಥಿಯನ್ ಸ್ತಂಭಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಚೂಪಾದ ಕಮಾನುಗಳನ್ನು ಸುಂದರವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಎತ್ತರವಾದ ಗಡಿಯಾರಗೋಪುರ, ವಿಶಾಲವಾದ ಹಜಾರಗಳು, ಅಗಲವಾದ ಕೈಸಾಲೆಗಳು, ಅಕರ್ಷಕವಾದ ಕಿಟಕಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಗಾಥಿಕ್ ಶೈಲಿಯ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜು (1860) ಮತ್ತೊಂದು

ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಡ. ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಬೆಂಗಳೂರು ಅರಮನೆಯು (1882) ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನ ವಿಂಡ್ಸರ್ ಕ್ಯಾಸಲ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿದ್ದು, ಯೂರೋಪಿನ ಮ್ಯಾನರ್ ಗೃಹವನ್ನು ನಮ್ಮ ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತದೆ. ಇದರ ಒಳಗಡೆ ಸುಂದರವಾದ ಮರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಈ ಸಂಕೀರ್ಣ ಶೈಲಿಯ ಮತ್ತೊಂದು ಗಮನಾರ್ಹ ಕಟ್ಟಡವೆಂದರೆ ಕಬ್ಬನ್ ಪಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಶೇಷಾದ್ರಿ ಸ್ಮಾರಕ ಭವನ. ಸಿಮೆಂಟಿನ ಬಳಕೆ ಮತ್ತು ಆರ್. ಸಿ. ಸಿ. ಅಳವಡಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ವಾಸ್ತು ನಿರ್ಮಾಣ ತಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳುಂಟಾದವು. ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕಟ್ಟಡದ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ ಸೌಧಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು.

ಸ್ವರಣೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಧುನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಾಲಕ್ಕೇ ಸೇರುವ ವಿಧಾನಸೌಧವು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಭಾರತೀಯ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಕಟ್ಟಡವಿದು. ಅಗಲವಾದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಸರಣಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಪ್ರವೇಶ ಮಂಟಪವನ್ನು ಇದು ಹೊಂದಿದೆ. ಇದರ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಗುಮ್ಮಟ, ಎತ್ತರವಾದ ಕೊಳವೆಯಾಕಾರದ ಸ್ತಂಭಗಳು, ಸಿಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿರುವ ತಗ್ಗು ಉಬ್ಬಿನ ಶಿಲ್ಪ ವಿನ್ಯಾಸಗಳು, ಇದನ್ನು ಶಿಲೆಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯವಾಗಿಸಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಕಾಲದ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಪಂಚದ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಕಟ್ಟಡದೊಡನೆ ಸರಿಸಾಟಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲು ಈ ಕಟ್ಟಡ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಮರಗೆಲಸದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿವೆ. ಇತರ ಗಮನಾರ್ಹ ಆಧುನಿಕ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಕೃಷಿ ವಿಜ್ಞಾನ ಕಾಲೇಜು, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಅಹಾರ ವಿಜ್ಞಾನ ಸಂಸ್ಥೆಯಿರುವ ಅರಮನೆ, ಯೂರೋಪಿಯನ್ ಮಾದರಿಯ ಲಲಿತಮಹರ್ ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಸೈನ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಈ ಕೋನೆಗೆ ಹೆಸರಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡವು ಯೂರೋಪಿನ ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭವ್ಯವಾದ ಕಟ್ಟಡ. ಇದರ ಮಧ್ಯ ಪ್ರಾಂಗಣವು ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಿಥಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯಿರುವ ಡ್ಯಾಲಿ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಭವನ (1917) ಮತ್ತು ಟೌನ್ ಹಾಲ್ (1935) ಗಳು ಗ್ರೀಕೋ-ರೋಮನ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸುಂದರ ಕಟ್ಟಡಗಳು. ಅಮೆರಿಕ ಸಂಯುಕ್ತ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಂಪೈರ್ ಸ್ಟೇಟ್ ಕಟ್ಟಡದ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಯುಟಿಲಿಟಿ ಕಟ್ಟಡವು 30 ಅಂತಸ್ತುಗಳನ್ನುಳ್ಳ, 1970ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಕಟ್ಟಡ.

ಶಿಲ್ಪಕಲೆ

ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಉಗಮವಾದ ಪ್ರಮುಖ ಕಲಾಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯು ಮೊದಲನೆಯದು. ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ವೈದಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ದೊರಕಿದ್ದು. ಈ ಹಿಂದೆ ಇದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅವನತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಏಕೆಂದರೆ ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಜನಾನುರಾಗಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯ ರಾಜರುಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಶೈವ ಮತ್ತು ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಸಮಾನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು ಎನ್ನುವ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಬೇಕು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಅವನತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೌದ್ಧ ವಿಹಾರ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಐಹೊಳೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹುಚ್ಚಪ್ಪಯ್ಯನ ಮಠ, ಕುಂತಿ ಗುಡಿ, ಲಾಡಬಾನ್ ಮತ್ತು ದುರ್ಗ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವ ಶಿಲ್ಪಫಲಕಗಳಿಂದ ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಈ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ಶಿವ ಇವರಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಬಾದಾಮಿಯ ಗುಹಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಿದ್ದಿತಾದರೂ, ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಿವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ದೊರಕಿ, ಬಾದಾಮಿ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಿವ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು.

ಭಾರತೀಯ ಕಲೆಗೆ ಬಾದಾಮಿ ಚಲುಕ್ಯ ಕಲೆಯು ತನ್ನ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ತನ್ನ ಸರಳತೆಯಿಂದ. ಇದು ಗುಪ್ತರ ಕಲೆಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿತ್ತು; ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಮಾನವಾತೀತ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ತಲಸಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ರೂಪಗಳೆರಡೂ ಒಂದಾಗಿವೆ. ಗುಪ್ತರ ಶೈಲಿಯ ಬುಧ್ಧ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಬೆರಗು ಮತ್ತು ಆನಂದ, ಚಲುಕ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂತ್ವನ ಮತ್ತು ಅಶ್ವವಿಶ್ವಾಸವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಡು ಹೊಂದಿತು. ವಿಶೇಷವಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಚಿಲುಪಿನ ಆಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಶಾಂತಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಮತ್ತು ಗಣ್ಯರನ್ನೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ಚಲುಕ್ಯ ಕಲೆಯು ಅಂಗಾಂಗಗಳ ಚಲನೆಯ ಮೂಲಕ ಹೊರ ಚಾಲನಾ ಶಕ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ವಾಲಿದರೆ, ಗುಪ್ತಶೈಲಿಯು ನವಿರಾದ ಮತ್ತು ಮೃದುವಾದ ತಿರುವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಚಲುಕ್ಯ ಕಲಾಕಾರನು ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು

ಅತ್ಯಂತ ಕಾತುರತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗ ದೇವಾಲಯದ ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ದಿನಿ ಮತ್ತು ಬಾದಾಮಿಯ ಮೂರನೇಯ ಗುಹಾಲಯದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಚಲುಕ್ಯರ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಜೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಚಲನೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲೋದದ ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯದ ಶಿವನ ರೂಪಗಳಾದ ತ್ರಿಪುರಾಂತಕ ಕಾಲಾರಿ ಮತ್ತು ರಾವಣನು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಗುಪ್ತ ಶೈಲಿಯ ಅದರ್ಶ ರೂಪಗಳು ಬದಲಾಗಿ, ಚಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಹಜತೆಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿವೆ. ಆದರೆ ಗುಪ್ತರ ಕೊಡುಗೆಯಾದ ಸಾಮರಸ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದುವರಿಯಿತು. ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದ ಮಿಥುನ (ದಂಪತಿ) ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಐಹೊಳೆಯ ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಅಶ್ವರೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳು (ಈಗ ಮುಂಬಯಿನ ಪ್ರಿನ್ಸ್ ಆಫ್ ವೆಲ್ಸ್ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿದೆ) ಈ ಎರಡೂ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಸಮೀಕನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

ಚಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಶಿಲ್ಪದ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಆಪ್ರಧಾನವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಧಾನ ಶಿಲ್ಪದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ತಂತ್ರವನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಬಾದಾಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಶಿಲ್ಪಫಲಕ. ಇಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕತಿಯ ನೂಕುನುಗ್ಗಿಲ್ಲದೆ ಮಹಾಬಲಿಪುರ, ಎಲ್ಲೋದ ಮತ್ತು ಎಲಿಫಾಂಟಿಗಳ ಕಲಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣ ಮತ್ತು ಭವ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಸಮಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದ ಕಲ್ಲಿನ ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ದಿನಿ ಮತ್ತು ಕಾಲಾರಿ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ವಿಷಯಾತೀತ ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಇಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದ್ದೇಗ, ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾವಪರವಶತೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಚಲುಕ್ಯ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ, ವಾಸ್ತುವಿನಂತೆಯೇ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಹಂತಹಂತವಾದ ಒಂದು ವಿಕಾಸವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲದೆ ಕೆತ್ತಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಪ್ರತಿಮಾವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ವಿಕಾಸದ ಹಂತಗಳನ್ನು ಅಳಿಯಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದುವರೆಗೂ ಅಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕೆಲವು ದೇವತಾ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಸೌಂದರ್ಯಯುಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಚಲುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಕೊಟ್ಟರು. ಗುಪ್ತಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗೋವರ್ಧನಧಾರಿ ಕೃಷ್ಣನು ಸ್ಕಂದನಂತೆ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದರೆ, ಚಲುಕ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಮಾನವರೂಪಕ್ಕೆ ಹೋಲುವಂತೆ ರಚಿಸಿ ಅಭರಣಗಳು, ಜತೆಗೆ ಹಸುಕರುಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಲಾಯಿತು.

ದೇವಾಲಯಗಳ ನಮೂನೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳೀಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ, ಚಲುಕ್ಕ ಶೈಲಿಯ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳ ಪ್ರತಿಮಾ ವಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸುವುದಾದರೆ, ಐಹೊಳೆಯ ದುರ್ಗ ದೇವಾಲಯದ ಮೊದಲನೇಯ ಹಂತದ ನರಸಿಂಹನ ಶಿಲ್ಪ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯಲಾಗುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ, ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಮಹಿಷನು ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಾನುಷ ರೂಪವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಕೊನೆಗೆ ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಗಮಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೋಢೀಕೃತವಾದವು. ಪರಮಭಾಗವತರೇ ಆದ ಚಲುಕ್ಕ ದೊರೆಗಳು ನೀಡಿದ ಮತ್ತೊಂದು ಕೊಡುಗೆಯೆಂದರೆ, ಇದುವರೆಗೂ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾಗದೇ ಇದ್ದ ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದ ಅನೇಕ ಕಥೆಗಳಿಗೆ ಶಿಲ್ಪರೂಪವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಶೈವರಿಗೂ ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರಿಗೂ ಹಿತವಾದ ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಥಾರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನವೆಂದರೆ, ಬಾದಾಮಿಯ ಮೂರನೇಯ ಗುಹೆ, ಮೇಲಿನ ಶಿವಾಲಯ ಮತ್ತು ಮಾಲೆಗಿತ್ತಿ ಶಿವಾಲಯದ ಶಿಲ್ಪಫಲಕಗಳು. ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಶಿವನು ಪದೇ ಪದೇ, ಕಾಲಾರಿ, ತ್ರಿಪುರ ಸಂಹಾರ ಮತ್ತು ಅಂಧಕಾಸುರ ಮರ್ಧನನಾಗಿ ಸಂಹಾರಮೂರ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರೂಪಿತನಾದರೂ, ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿ ಅನುಗ್ರಹ ಮೂರ್ತಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನಟರಾಜನೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಮಾ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಚಲುಕ್ಕರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವು. ಚಲುಕ್ಕ ರಾಜರು ಎಲ್ಲ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಒಂದೇ ಭಕ್ತದ ಅಡಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜಾಶ್ರಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಹೊಸದಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸರೆಯನ್ನು ಬಯಸಿದರು. ಇದರಿಂದಲೇ ಮಹಾಕೂಟದಲ್ಲಿ ಲಕುಲೀಶ, ಐಹೊಳೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತೃಕೆಯರ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಐಹೊಳೆ ಶಿಲ್ಪ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಸಪ್ತಮಾತೃಕೆಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದವುಗಳು.

ಚಲುಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಣಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಒಂದನೇಯ ಗುಹಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಿಷಾಸುರ ಮರ್ಧಿನಿ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುವಂತೆ, ಈ ಗಣಗಳ ವಿನೋದಕರ ಕೆಲಸಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವವೇ, ಉದ್ದೇಗಪೂರಿತ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿನೋದವನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಆರಾಧಕರ ಮೆರವಣಿಗೆಯೇ ಮುಂತಾದ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕುಬ್ಜರು ದೃಶ್ಯದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಚಲುಕ್ಕರು ಲೌಕಿಕ ಕಲೆಗೆ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಹಿತವಾದ ಶೃಂಗಾರ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ಕಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಭಂಗಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಚಲುಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮಿಥುನವು ಮಂಗಳ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿ ಕಂಬ, ಹೊಸಿಲು ಮತ್ತು ಚಾಚುಪೀಠಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಬಾದಾಮಿಯ ಮೂರನೇಯ ಗುಹಾಲಯದ ಚಾಚುಪೀಠದ ಮೇಲಿನ ಮಿಥುನಗಳು ಉಲ್ಲಾಸದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ನೋಟಕ್ಕೆ ಮನೋಹರವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಚಲುಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಹೆಚ್ಚಿನ ಅಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿಲ್ಲ. ಮೇಘದೂತ ಮತ್ತು ವಿಕ್ರಮೋರ್ವತೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಳಿದಾಸನು ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಕೆಲವು ದೃಶ್ಯಗಳು ಈ ಚಲುಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪದ ಮಿಥುನಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿದೆಯೆಂದು ನಂಬಲಾಗಿದೆ. ಗುಪ್ತಶಿಲ್ಪ ಶೈಲಿಯ ಸಂಕೀರ್ತಗಳಾದ ಪೂರ್ಣಘಟಿ, ಚೈತ್ಯಗವಾಕ್ಷ, ಹಾರವನ್ನು ಹೊರುವವರು ಮತ್ತು ಮುತ್ತಿನ ಹಾರಗಳನ್ನು ಚಲುಕ್ಕ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಕಂಬಗಳು ಮತ್ತು ಬೋದಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಕೆತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ಮತ್ತು ಹೊಯ್ಸಳ ಕಲೆ

ನಾಜೂಕಾಗಿ ಕೆತ್ತಲಾದ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ದೇವದೇವತೆಗಳ ಸುಂದರ ವಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯರು ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿದರು. ಈ ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದೇವಾಲಯದ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಶಿಖರದ ವಿವಿಧ ಸ್ತರಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದರು. ದೊಡ್ಡ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ನಾಗರ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಶೈಲಿಗೆ ಸೇರಿಸುವೆನ್ನಲಾದ ವಾಸ್ತು ವಿನ್ಯಾಸಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ, ಉಬ್ಬುಗಂಬಗಳ ದೇವಕೋಷ್ಠಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿದರು. ವೈದಿಕ ಮತ್ತು ಜೈನ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಿ ವಿವೇಚನೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ; ಉಡುಗೆಯು ಬಹಳ ನವಿರಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಲಕ್ಕಂಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತೀಯ ಪುರಾತತ್ವ ಸರ್ವೇಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ, ನಾಜೂಕಾದ ಮತ್ತು ಸುಂದರವಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಲ್ಲೇಖನೀಯವಾದುವು ಕುಬೇರ, ಚಾಮರಧಾರಿ ಪುರುಷರು, ಸರಸ್ವತಿ ಮತ್ತು ಗಣೇಶ ; ಬಾಗಳಿಯ ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ಧಿನಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿ, ಕುರುವತ್ತಿಯ ಸಾಲಭಂಜಿಕೆಗಳು, ಹಾವೇರಿಯ ದೇವಾಲಯಗಳ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಬೆಳ್ಳಾವಿ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರದ ದೇವಾಲಯಗಳ ಶಿಖರದಲ್ಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಪ್ರಮಾಣದ ದೇವತೆಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳು—ಇವೆಲ್ಲವೂ ಕಲ್ಯಾಣದ ಚಾಳುಕ್ಯ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯವು ಮಾನವನ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ

ಕೇಂದ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ಎಲ್ಲ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಕಲೆಯ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅವನ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ವಿಧ್ಯಾ ಕೇಂದ್ರವೂ ಹೌದು. ದೈವ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಮಾನವನು ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಕಾಮನೆಗಳಿಂದ ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ, ಅಹಂಕಾರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ ಗಳು ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ದೇವಾಲಯದ ಗೋಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಶಿಲ್ಪರೂಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ, ಮಾನವನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಗುರಿ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಶಿಲ್ಪಿಯು ನೆನಪಿಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ದೇವಾಲಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಅಭರಣದ ಕರಂಡಕದಂತಿದೆ; ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳೂ, ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗಗಳಿಂದ, ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂದ ಮತ್ತು ಕರುಣಾಳುತನವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ದೇವರ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಂದ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ಬೇಲೂರಿನ ಚೆನ್ನಕೇಶವ ದೇವಾಲಯವನ್ನು ಹೊಯ್ಸಳ ಕಲೆಯ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಮತ್ತು ರತಿಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದು, ಇದು ಭಕ್ತನು ಇನ್ನೂ ಇಹಲೋಕದ ಆಸೆ ಮತ್ತು ಮನೋವಿಕಾರಗಳಲ್ಲೆಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುವುದನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಕತ್ತೆತ್ತಿ ಬಾಗಿಲುವಾಡವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಮಕರ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣುವಿನ ದಶಾವತಾರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದ ಸುಂದರವಾದ ಸುರುಳಿಯಲಂಕಾರದ ಕೆತ್ತನೆಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಮೇಲ್ಭಾಗವನ್ನು ಪಟ್ಟಿಕೆ ಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳು, ಸುರುಳಿಯ ಅಲಂಕಾರ, ನೃತ್ಯದ ದೃಶ್ಯಗಳು, ಸಂಗೀತಗಾರರು, ಬಳ್ಳಿಮಾಡಗಳ ಕೆಳಗಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಸಮೂಹ, ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಕೆಲವು ಸ್ತ್ರೀಯರ ಶಿಲ್ಪಗಳು, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಸಿರುವ ವಿವರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮತ್ತು ಕೆತ್ತನೆಯ ಸೂಕ್ಷ್ಮತೆಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳು ಲಲಿತ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜಾಲಂಧ್ರಗಳೂ, ಕಂಬ ಚಾಚುಸೀತಗಳ ಮೇಲೆ ಮದನಿಕೆ ಎಂದು ಸ್ಥಳೀಯವಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಚಿತ್ರಾರ್ಥಕ ಭಂಗಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿವೆ. ಇವರು ಧರಿಸಿರುವ ಅಭರಣಗಳ ನಡುವಿಂದ ಅವರ ದಷ್ಟಪುಷ್ಟ ಅಂಗಾಂಗಗಳು ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುವಂತಿವೆ. ನರ್ತಕಿಯರಾಗಿ, ಬೇಟೆಗಾರ್ತಿಯರಾಗಿ ಅಥವಾ ಸಂಗೀತಗಾರ್ತಿಯರಾಗಿ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ರಸಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠತಮ ದೇವಿಯ ದೂತರಾದ ಈ ದೇವಕನ್ನಿಕೆಯರು, ಅನ್ಯಾಹತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವ ರಸಗಳು ಮಾನವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸಂಕೇತಗಳಾಗಿ, ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ಆನಂದದತ್ತ ಸಾಗಬೇಕೆನ್ನು

ವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮದನಿಕಾ ವಿಗ್ರಹಗಳು ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮಹಾ ಕೃತಿಗಳೆನಿಸಿ, ಆಕೃತಿಯ ಸುಕುಮಾರತೆ, ಸಾಮಂಜಸ್ಯ ಮತ್ತು ಚರಮೌಲ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ದಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಗಳಿಸಿವೆ. ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಕಾಳಿದಾಸ, ಪಂಪ ಮುಂತಾದ ಕವಿಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಣೆ ಹೊಂದಿದ ಕಲಾಕಾರರಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡಿರಬೇಕೆಂದು, ಅವುಗಳ ಪರಾಮರ್ಶನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತದೆ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಿಂದ, ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳಿಗೆ ಆ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳ ಪರಿಚಯ ಚೆನ್ನಾಗಿದ್ದಿ ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಸರಿಯಬಾರದೆಂಬ ತತ್ವವನ್ನು ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ಪದೇ ಪದೇ ನೆನಪು ಮಾಡಿಕೊಡುವುದೇ ಈ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. ಅಧಿಕಾರ ಮತ್ತು ಹಣಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿ ದುರುಪಯೋಗ ಮಾಡುವುದರ ವಿರುದ್ಧ ಈ ಕಥನಗಳ ಮೂಲಕ ಭಕ್ತರನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಲಾಕಾರ, ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಕವಿ, ಇವರುಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಕೃತಿ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ, ಮಾನವ ಮತ್ತು ದೇವರುಗಳು, ಅಧಿಷ್ಠಾನದ ಪಟ್ಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿರಲಿ, ಇಲ್ಲವೇ ರಾಮಣನು ಕೈಲಾಸವನ್ನು ಅಲಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲೇ ಅಗಲಿ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಅನಿಚ್ಛಿನ್ನತೆಯ ಭಾಗಗಳು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಿಯು, ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಗಜಾಸುರ ಮರ್ಧನ, ನರಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ಸಂಹಾರ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಮೂಡಿಸುವಾಗ, ದುಷ್ಟ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೇ ಆತೀಂದ್ರಿಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪಿಯು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದನೇ ಹೊರತು ದೇವರ ಕೋಪವನ್ನಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಲೇ ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಂಹಾರ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಸೌಮ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವುವು. ಅತಿಮಾಕ್ಷವಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಿಯನ್ನು ಮೀರಿಸಬಲ್ಲವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಹಜಾರದ ಒಳಗಿರುವ ನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಮೋಹಿನಿ ಸ್ತಂಭಗಳು ಮತ್ತು ಹೊರಗಿರುವ ಮುಂಚಾಚು ಪೀಠದ ಶಿಲ್ಪಗಳೇ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಪರಿಚಾರಕಿಯೊಬ್ಬಳು ತನ್ನ ಒಡತಿಯ ಕಾಲಿನಿಂದ ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ಶಿಲ್ಪಿಸಿರುವ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕಾ ವಿಗ್ರಹವು ಕಲಾಕಾರನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ವಿವರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆ, ಮುಳ್ಳನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರುವ ಸೂಜಿಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಕಪಿಯು ಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಸೀರೆಯನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಶಿಲಾಬಾಲಿಕೆಯ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹೊಯ್ಸಳ ಶಿಲ್ಪಿಯು ವಿನೋದಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅರೆನಗ್ನಳಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಆಕೆಯು ಆ ಕಪಿಯನ್ನು ಓಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ, ಅದು ಸರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಗ್ನ ಸ್ತ್ರೀಯ ಶರೀರ ಸೌಂದರ್ಯ

ವನ್ನು ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಪಿಯು ಒಂದು ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ.

ವಿಜಯನಗರ ಶೈಲಿ

ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಗ್ಗಲ್ಲನ್ನು ವಿಜಯನಗರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದುದರಿಂದ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಕೆತ್ತನೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ವಿಲ್ಲವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈ ಶೈಲಿಯು ಉಬ್ಬು ತಗ್ಗಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನ ಚೈತನ್ಯ ಮತ್ತು ಚಲನೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಏಕಶಿಲಾ ಶಿಲ್ಪಗಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಗಣೇಶ (ಸಾಸಿವೆ ಕಾಳು ಮತ್ತು ಕಡಲೆ ಕಾಳು) ಮುಂತಾದವು ಭಾರಿ ಪ್ರಮಾಣದವುಗಳಾಗಿದ್ದು (ಏಳು-ಎಂಟು ಮೀಟರ್ ಎತ್ತರ) ಅವುಗಳ ಗಾತ್ರವೇ ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಜನಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಆಸೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾದ ಸೈನಿಕರ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ವಿಜಯನಗರ ರಾಜರು ಜನಪದ ಕುಣಿತ, ಬಣ್ಣವನ್ನು ಎರಚುವ ಹೋಳಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ಜನಪದ ಹಬ್ಬಗಳು ಮುಂತಾದ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದರ ತೋರಿದರು. ಹಜಾರ ರಾಮ ದೇವಾಲಯವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ, ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ದೃಶ್ಯಗಳು ಪದೇ ಪದೇ ಮೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಪ್ರಾಣಿಜೀವನವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರಿಸಿದನು. ಹಂಪಿ, ಶ್ರೀರಂಗ ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲೂರುಗಳ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಂಕೀರ್ಣ ಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಮತ್ತು ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳಿವೆ.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ

ದೇವಾಲಯ ನಿರ್ಮಾಣದ ಸಮೃದ್ಧ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶಿಲ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಈ ಎರಡು ಕಲೆಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತುವಿನ ಭಾಗವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿತ್ತು. ಮನಸೋಲ್ಲಾಸವು ಈ ಎರಡು ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ವಾಸ್ತುವಿನ ನಂತರವೇ ವಿಶದೀಕರಿಸುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಈ ಶಿಲ್ಪಕಲಾ ಸಂಪ್ರದಾಯ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಮರದಲ್ಲಿ (ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಂಧದ ಮರ) ಮತ್ತು ದಂತದಲ್ಲಿ ಕುಸುರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮಲೆನಾಡಿನ ಗುಡಿಗಾರರು, ಅಟದ ಸಾಮಾನುಗಳು ಮತ್ತು ಈ ತರಹದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಚಿತ್ರಗಾರರುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಕಂಚು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ವಿಶ್ವಕರ್ಮರೂ ಇದ್ದಾರೆ (ನೋಡಿ ಭಾಗ II ಪುಟ 87 ರಿಂದ). ನಾಗಮಂಗಲ ಮತ್ತು ಶಿವಾರಪಟ್ಟಣಗಳ

ಲ್ಲಿರುವ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವದೇವತೆಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಲೌಕಿಕ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ಆಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಸಿದ್ಧ ಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಮಗ ನಾಗೇಂದ್ರ ಸ್ಥಪತಿ ಮುಂತಾದ ಗಮನಾರ್ಹ ಶಿಲ್ಪಿಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಶಿಲ್ಪರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕಲಾ ಶಾಲೆಯು ಅನೇಕರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆ. ಅಧುನಿಕ ಕರ್ನಾಟಕದ ಖ್ಯಾತ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿರುವ ಕೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ಆರ್. ಎಸ್. ನಾಯ್ಡು ಅವರು ಚಿತ್ರಕಾರರೆಂದೂ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪನವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಆಫ್ ಪ್ಯಾರಿಸ್‌ನ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಬೆಂಗಳೂರು ಮ್ಯೂಸಿಯಮ್‌ನ ಅವರ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕಲಾ ಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ದೇವನಹಳ್ಳಿಯ ಹನುಮಂತಾಚಾರ್ ಅವರು ತರುಣ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡಲು ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಡಿ. ವಾದಿರಾಜ್ ಅವರು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಮರ, ಕಂಚು ಮತ್ತು ಕಲ್ಲುಗಳಲ್ಲಿ ಕಲಾ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾರ್ಕಳದ ರಂಜಾಳ ಗೋಪಾಲ ಶೆಟ್ಟಿ ಅವರು ಧರ್ಮಸ್ಥಳದ (47 ಅಡಿ ಎತ್ತರ) ಗೊಮ್ಮಟಿನ ಶಿಲ್ಪದಿಂದ ಮತ್ತು ಜಪಾನಿನ ನಾರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆತ್ತಿರುವ 67 ಅಡಿ ಎತ್ತರವಾದ ಬುದ್ಧನ ಶಿಲ್ಪದಿಂದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಪ್ಪು ಕುಟ್ಟಿನ್ ಆಚಾರಿ ದಂತದಲ್ಲಿ ಕುಸುರಿ ಕಲೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸುವಲ್ಲಿ ಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಗುಡಿಗಾರರಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿರುವವರಲ್ಲಿ, ಶಾಂತಪ್ಪ ಗುಡಿಗಾರ್, ಸಾಗರದ ಮಂಜುನಾಥಪ್ಪ ಗುಡಿಗಾರ್, ಕುಮಾರಾದ ವಿಠಲ ರಾಮಚಂದ್ರ ಗುಡಿಗಾರ್ ಮತ್ತು ವಿಠಲ ಮಂಜುನಾಥ ಗುಡಿಗಾರ್ ಇವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಮೈಸೂರಿನ ಸಿ. ಪರಮೇಶ್ವರಾಚಾರ್, ಗದಗಿನ ಸೋಮನಾಥ ಶಿಲ್ಪಿ, ಧಾರವಾಡದ ನಾಗಲಿಂಗ ಸ್ಥಪತಿ, ನಾಗಮಂಗಲದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನೀಲಕಂಠಾಚಾರ್, ಮೈಸೂರಿನ ಬಸವಣ್ಣ ಶಿಲ್ಪಿ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಮುಂತಾದವರು ಖ್ಯಾತ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಾಗಿದ್ದು ವಿಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದರಲ್ಲಿ ಇವರು ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕ್ರಾಫ್ಟ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಆಫ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಶಲ ಕಲಾಕಾರರನ್ನು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ ಇರುವವರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇವರುಗಳಲ್ಲದೆ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಲಾಕಾರರು, ಕಲಾಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರು ತಯಾರಿಸಿದ ಮರ, ಕಂಚು, ದಂತ ಮತ್ತು ಕಲ್ಲಿನ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂಲೆ ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಅನೇಕ ಮ್ಯೂಸಿಯಂ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿವೆ; ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲೂ

ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತವಾಗಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿಧಾನಸೌಧದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಮಹಾದ್ವಾರವು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕೆತ್ತನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಮತ್ತು ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವಾಗಿದೆ.

ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಚಲುಕೃ ಸಾಮ್ರಾಟ ಮಂಗಳೇಶನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಲಾಭಿಮಾನಿ. ಬಾದಾಮಿಯ ಮೂರನೆಯ ವೈಷ್ಣವ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅದನ್ನು ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಂಕರಿಸಿದವನನು. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹುತೇಕ ಅಳಿಸಿಹೋಗಿವೆ. ಆದರೂ ಗುಹೆಯ ಒಳಗಿನ ಹಾಗೂ ಪಡಸಾಲೆಯ ಚಾವಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೂರುಪಾರು ಚಿತ್ರಗಳು ಉಳಿದಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾ ನಿರತನಾಗಿರುವಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದು, ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ರಾಣಿಯು ಸುಖಾಸೀನಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮೂರನೆಯ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಹೆಂಗಸರು ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬನಡೆಗೆ ನಡೆದು ಹೋಗುವ ದೃಶ್ಯವಿದೆ. ಚಿತ್ರಗಳ ವರ್ಣ ಸಂಯೋಜನೆ ಒಪ್ಪವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ರಚನಾಶೈಲಿ ವಾಕಾಟಕ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಅಂದರೆ ಜಂತಾ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯನ್ನು ಹೋಲುವಂತಿದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಾವುವೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೂಡದಿಡ್ಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಜೈನಪುರಾಣಗಳ ಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಧರ್ಮಕಾ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳು ಕ್ರಿ. ಶ. 12-13ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶೈಲಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟುಮಾಡುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನೂ ಅವನ ನಂತರ ಬಂದ ಅರಸರೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವಿತ್ತರು. ಆ ಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಡೆಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಾಲಂಕಾರ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಲೌಕಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಉತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಲೇಪಾಕ್ಷಿಯಲ್ಲಿರುವ ವೀರಭದ್ರದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯದ ಮುಖ ಮಂಟಪದ ಒಳಚಾವಣಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಳು ಲಭ್ಯವಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಒಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರ ಸ್ಥಾಪನಾಚಾರ್ಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರನ್ನು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿರಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ

ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಧನುರ್ಧಾರಿ ಅರ್ಜುನ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ಶಿವ ಧನುಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸೀತೆಯ ಕೈ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಚಿತ್ರವಾಗಿವೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹು ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಅಗಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಮನೆತನದವರು, ರಾಜಪರಿವಾರದವರು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆ ಮುಂತಾದವರು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉಡುಪು, ಅಭರಣಗಳ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳಂತಿವೆ. ಈ ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ನೋಡುವವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸುತ್ತವೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರವೂ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಮಂತರೂ ಮತ್ತು ಅವರ ಸಂತತಿಯವರೂ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ನೋಹನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಸಂಗ್ರಹಗಳಲ್ಲಿವೆ.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರವು ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ನಗರದ ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪದಂತೆಯೇ ವಿಜಾಪುರದ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಡೆಕ್ಕನಿ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿವೆ. ರಚಿತವಾದ ಕಾಲವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುವಂತಹ ವಿಜಾಪುರ ಶೈಲಿಯ ಕೃತಿಗಳು ಉಳಿದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳ ಶೈಲಿ, ಕಥಾಸಂದರ್ಭ, ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳ ತುಲನೆಯಿಂದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲವನ್ನು ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ನಿರ್ಧರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಂದರ ಲಿಪಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಕುಶಲ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಅಜೈಬುಲ್ ಮಖ್ತೂಕ್, ನಜುಮುಲ್ ಉಲೂಂ, ರತನ್ ಕಹಾನ್, ನಿಮತ್ ನಾಮಾ, ಖಿರ್ ನಾಮಾ ದಿವಾನಿ-ಇ-ಉರ್ಫಿ, ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಎರಡನೇಯ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅದಿಲ್‌ಷಾ, ಎರಡನೇಯ ಅಲಿ ಅದಿಲ್‌ಷಾ ಮುಂತಾದವರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಇತರ ಸಮಕಾಲೀನ ಗಣ್ಯರ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳೂ, ಇತರ ಪಠಪುಸ್ತಕಗಳ ಚಿತ್ರಗಳೂ ವಿಜಾಪುರ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಉತ್ತಮ ಮಾದರಿಗಳು. 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದ್ದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯು ರೂಪಗೊಂಡಿತ್ತು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳೆಂದರೆ, ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧವಾಗದ ರಚನಾಸಾಧನ, ಸುಂದರ ಹಾಗೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ನಿರ್ಗಮ ದೃಶ್ಯಗಳು, ಗೂಡಾರ್ಥದ ವಾತಾವರಣ, ರತ್ನಗಳಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವರ್ಣವೈಖರಿ, ಧಾರಾಳವಾದ ಬಂಗಾರದ ರೇಖನ

ಬಳಕೆ, ದಟ್ಟವಾದ ಎಲೆಬಳ್ಳಿಗಳ ಅಲಂಕಾರ, ಡೆಕ್ಕನ್ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟಿಕೊತ್ತಲಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಮಿಗಿಲಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆ ಮತ್ತು ಪರಿಷ್ಕಾರ, ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ನಜುಮುಲ್ ಉಲೂಂ ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 876 ಕಿರುಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅಜ್ಮಿಬುಲ್-ಮಖ್ತುಮ್ ಗ್ರಂಥದ ತುಂಬಾ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು 16ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಡುವಂತಿದೆ. ಇಲ್ಲಿರುವ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕುಮಾರ ಎರಡನೆಯ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಅದಿಲ್ ಷಾ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿರುವ ಭಾವಚಿತ್ರವು ಬಹು ಉಚ್ಛ್ರಮಟ್ಟದ ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಚಿತ್ರವು ಇಂದು ಬಿಕಾನೇರಿನ ಲಾಲಾಗರ್ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಬಹು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೂಪಿತವಾದ ಇಬ್ರಾಹಿಂ ಮತ್ತು ಅವನ ಏಳು ಮಂದಿ ಪರಿವಾರದವರೇ ಅಲ್ಲದೆ, ರಾಜಕುಮಾರನು ಧರಿಸಿದ ವೈಭವಯುತ ವಸ್ತ್ರವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಕೋರೈಸುವಂತಹ ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸವಾದ ಚಿತ್ರವು ಬಹು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿದೆ. ವಿಜಾಪುರ ಶೈಲಿಯ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಕಲ್ಪನಾ ದೃಷ್ಟಿ ಸಹಜತ್ವವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕುತ್ತದೆ. ವರ್ಣವಿನ್ಯಾಸ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಕೋರೈಸುವಂತಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಭಂಗಿಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಅಡಂಬರದಿಂದ ಕೂಡಿವೆ; ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಾವಪೂರಿತ ನಿಗೂಢ ವಾತಾವರಣ ಹಾಗೂ ಕಳಕಳಿಸುವ ಅಂತರಿಕ ವಲಯಗಳು ಅನುಭವವಾಗುವುವು.

ವಿಜಾಪುರದ ಹಳೆಯ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಫೈಸೊ ಮತ್ತು ಇತರ ಶೈಲಿಗಳ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಶಿಥಿಲಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಕೆಲವು ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕುಮಟಗಿಯ ಜಲಮಂಟಪ, ವಿಜಾಪುರದ ಸಾತ್‌ಮಂಜಿಲ್ ಅರಮನೆ, ಅಥರ್ ಮಹಲ್ ಹಾಗೂ ಮುಬಾರಕ್‌ಖಾನನ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ವಿಜಾಪುರದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಫರೂಕ್‌ಬೇಗ್, ಮುರ್ರದಾಖಾನ್, ಮಹಮದ್ ಅಲಿ ಮತ್ತು ಅಬ್ದುಲ್ ಕಾದಿರ್ ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು.

ಆಧುನಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆ

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಚಿತ್ರಗಳು ಇತಿಹಾಸದ ಪೂರ್ವಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರುವಂತಹವಾಗಿದ್ದು, ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 2000-1000 ಮಧ್ಯಕಾಲದವಾಗಿವೆ. ಆದಿಮಾನವರ ಆಸರೆಗಳಾಗಿದ್ದ ಗುಹೆಗಳ ಶಿಲಾಶ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಮಾನವಾಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವೆ.

ಇಂತಹ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ, ವಿಜಾಪುರ, ರಾಯಚೂರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಹಿರಿಬೆಣಕಲ್, ಪೀಕಿಳಿಹಾಳ್ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳ ಶಿಲಾಶ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಧ ಸಹಿತ ಬೇಟೆಯಾಡುವವರು, ಗೂಳಿಗಳು ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ವರ್ಣಮಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಆ ಯುಗದ ಮಡಕೆಗಳು ಬ್ರಹ್ಮಗಿರಿ, ಚಂದ್ರವಳ್ಳಿ, ಹೆಮ್ಮಿಗೆ, ಹೆರೆಕಲ್, ಮಸ್ಕಿ, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿವೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಯುಗಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಂದು ಲಿಖಿತವಾದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 707ರಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದ ಗಂಗರಸರ ಕಾಲದ ಮಣ್ಣಿನ ತಾಮ್ರ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಸ್ಥಾನದ ಲಿಪಿಕಾರನು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ರಿ.ಶ. 776ರಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ದೇವನಹಳ್ಳಿ ತಾಮ್ರ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಒಬ್ಬ ಕೆತ್ತನೆ ಕೆಲಸದವನ ಹೆಸರು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದುಬಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮೂಲ ಜಾಡು ಪಶ್ಚಿಮದ ಚಲಂಕ್ಯ ಸಂತತಿಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮಂಗಳೇಶನ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಬಾದಾಮಿ ಗುಹಾ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರುಹುಗಳು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಈ ಚಿತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯ ಮಧ್ಯೆ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯವಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತ ಹಸ್ತ ಲಿಖಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಜೈನ ಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಆದರೆ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಅಕೃತಿಗಳ ವಿನ್ಯಾಸ, ನಿಲುವು ಮುಂತಾದವು ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ಇವು ಅದೇ ಕಥಾ ವಸ್ತುವಿನ ಗುಜರಾತಿನ ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ ಚಿತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾಗಿವೆ. ಇದರ ರಚನಾ ಶೈಲಿ ಪೂರಾ ಪ್ರಾದೇಶಿಕವಾದದ್ದಾಗಿದ್ದು, ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ವಸ್ತುಭರಣಗಳು ಹೊಯ್ಸಳರ ಶಿಲ್ಪಗಳ ನೆನಪುಂಟು ಮಾಡುವಂತಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ, ಭಾವಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವರ್ಣನೆಗಳಿವೆ. ನಿರರ್ಜನವಾಗಿ ಪೊನ್ನ, ರುದ್ರಭಟ್ಟ ಮುಂತಾದವರ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅನೇಕ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು, ಭಾವಚಿತ್ರಗಳ ರಚನಾವಿಧಾನ, ಸಂಚಾರಿ ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳು ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಇದೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ಅಂಶ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ರಚನೆ ಹೇರಳ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಡೆದಂತೆ ಕಂಡು

ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಅತಿ ಹಳೆಯ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಹಂಪೆಯಿ ದೇವಾಲಯಗಳ ಗೋಡೆ ಮತ್ತು ಮೂಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಮನೆಯ ಒಳಾಂಗಣಗಳ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲಾಗಿತ್ತೆಂದೂ ಆ ಚಿತ್ರಗಳು ಪೋಚುಗೀಸರವರೆಗೆ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗಗಳ ಜೀವನಗಳ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದುವೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಬಹುಶಃ ರಾಣೀವಾಸದವರಿಗಾಗಿ, ಪ್ರಪಂಚದ ವಿವಿಧ ಜನಾಂಗದವರ ಜೀವನ ವಿಧಾನಗಳು ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲೋಸುಗ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಪಾಯಿಸ್ ಊಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಅವುಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ ಅಂದಿನ ಜೀವನದ ದೃಶ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುವ ಬದಲು, ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಆಗಮ ಸೂತ್ರಗಳಿಗನುಸಾರವಾದ ನಡೆ, ನಿಲುವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶಿಲ್ಪಗಳ ಚಿತ್ರಾಕೃತಿಯೆಂಬ ಅನುಭವವಾಗುವುದು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿನ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ. ಸಿ. ಹಯವದನರಾಯರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಮೈಸೂರು ಗ್ಯಾಸೆಟಿಯರ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳೋ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳೋ ಉಳಿದಿದ್ದ ಆನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈಗಲೂ ಅಂತಹ ಭಿತ್ತಿ ಚಿತ್ರಗಳಿರುವ ಅಥವಾ ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಉಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಡೆಯೂರಿನ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಗುಬ್ಬಿಯ ವೆಲಪ್ಪ ದೇವಾಲಯ, ಬೊಪ್ಪಗೌಡನಪುರದ ಮಂಟೇಸ್ವಾಮಿ ಮಠ (ಈಗ ಇಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳು ನಾಶವಾಗಿವೆ), ಹಿರಿಯೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ತೇರುಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ, ಮುಡುಕುತೂರಿಯ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ, ಹಂಪೆಯ ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವಾಲಯ, ಮೈಸೂರು ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ವರಾಹಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಸನ್ನ ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿರುವ ಜೈನ ಮಠ, ಸೀಬಿಯಲ್ಲಿರುವ ನರಸಿಂಹ ದೇವಾಲಯ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಮತ್ತು ಹರದನ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ದಿವ್ಯಲಿಂಗೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯ ಮುಂತಾದುವನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದರಂತೆ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದರಿಯಾದಾಲತ್, ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ನೋಹನ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ, ನರಗುಂದ, ಕುಮಟೆಗೆ ಮತ್ತು ನಿಪ್ಪಾಣಿಗಳಲ್ಲಿನ ಮಾಜಿ ಅರಸರ ಭವನಗಳು, ಮಾಗಡಿಯಲ್ಲಿನ ಕೆಂಪೇಗೌಡನ ಹಜಾರ ಮತ್ತು ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಜಗದೇವರಾಯನ ಅರಮನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳು ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಅವಶೇಷಗಳು ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ.

ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ವೇಳೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಎರಡು ವಾಹಿನಿಯಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸು

ವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಅರಸರೂ ಅವರ ಸಾಮಂತರೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದ ಆಗಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸೂತ್ರಗಳಿಗನುಸಾರ ರೂಪಿತವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಪೋಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆದರೆ ವಿಜಾಪುರ, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ ಮತ್ತು ಬಿದರಗಳಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಬಹುಮನಿ ಸಂತತಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಚಿತ್ರ ಶೈಲಿ ರೂಪಿತವಾಗಲು ಕಾರಣರಾದರು. ಈ ಚಿತ್ರಶೈಲಿ ಇಂದು ಡೆಕ್ಕನ್ ಶೈಲಿಯೆಂದು ಮಾನಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಶೈಲಿಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳು ರಚಿತವಾದುದು ವಿಜಾಪುರ ದಲ್ಲಿ. ಇದರ ಮೇಲೆ ಮುಘಲ್ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವವಾಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಗುಣಗಳು ಈ ಡೆಕ್ಕನ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರುತ್ತವೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ನರಗುಂದ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿನ ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಡೆಕ್ಕನ್ ಶೈಲಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ.

ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನ

ಕರ್ನಾಟಕದ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಶೈಲಿ ಮುಂದುವರಿದುಕೊಂಡು ಬಂದಿತು. ವಿಜಯನಗರದ ಪತನಾನಂತರ ಅರಮನೆಯ ಆಸರೆ ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಚಿತ್ರಗಾರರೆಲ್ಲಾ ಚದುರಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವಿವಿಧ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ವಲಸೆ ಹೋದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಈ ಕಲೆಗಾಗಿ ಬಹು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದ ದರಿಯಾದಾಲತ್ ಭವನ ಪೂರಾ ಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತವಾಗಿದ್ದು ವಸ್ತುವೈವಿಧ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನ್ ಅರಮನೆ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಿತ್ರಗಳ ಚೂರುಪಾರು ಅವಶೇಷಗಳು ಕಾಣ ಬರುತ್ತವೆ.

ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರಗಾರರು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಬಗೆಯ ವರ್ಣಮಯ ಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ಹಳೆಯ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು. ಅಂತಹ ಚಿತ್ರಪೂರಿತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು ಶ್ರೀ ತತ್ವನಿಧಿ. ಇದು ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದದ್ದು. ಇದು ಒಂಬತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದ್ದು, ಒಂದೊಂದು ವಿಭಾಗವೂ ಒಂದೊಂದು ದೇವತಾ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ನಿಗದಿಯಾಗಿದೆ. ಶಕ್ತಿನಿಧಿ, ವಿಷ್ಣುನಿಧಿ, ಶಿವನಿಧಿ, ಬ್ರಹ್ಮನಿಧಿ ಮುಂತಾದ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳು ಆಯಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವ ವಿಷಯದ ಸೂಚನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು 1888 ವರ್ಷಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ, 458 ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀತತ್ವನಿಧಿಯು ಆಗಮ,

ಶಿಲ್ಪ, ತಂತ್ರ, ಜ್ಯೋತಿಷ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜ್ಞಾನ ಭಂಡಾರದ ವಿಶ್ವಕೋಶವೆಂದಿದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರವಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ದೃಶ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುತ್ತವೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ವರ್ಣಶೋಭೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದೂ, ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನೋಡಿದಾಗಲೂ ಉತ್ತಮ ಕಲಾ ಕೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿವೆ.

ಮೈಸೂರಿನ ಜಗನ್ನೋಹನ ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದುದು 1861ರಲ್ಲಿ. 1875ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅದರ ಭಿತ್ತಿಗಳು ವರ್ಣಮಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜವಂಶಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಹುಲಿ ಸಿಂಹಾಸನ, ಆ ಕಾಲದ ಇತರ ಗಣ್ಯರು, ಪಶುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮುಂತಾದ ದೃಶ್ಯಗಳಿವೆ. ಅಂದಿನ ಚಿತ್ರಕಾರರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದವರಲ್ಲಿ ವೀರಣ್ಣ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಮುಂದೆ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಮತ್ತು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಈ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಗೆ ಬಹು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನಿತ್ತರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಕತೆಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಚಿತ್ರಗಳೂ ರಾಜರ ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಇತರ ನಾವಿನ್ಯ ಕೃತಿಗಳೂ ಹೇರಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜಲ ಮತ್ತು ತೈಲ ಎರಡೂ ವರ್ಣ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವು. ಆ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಗಾರರಲ್ಲಿ ಸುಂದರಯ್ಯ, ಕೊಂಡಪ್ಪ, ಎಲ್ಲಪ್ಪ, ದುರ್ಗದ ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ನರಸಿಂಹಯ್ಯ, ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಈ ಮಾಧ್ಯಮಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರರಚನೆ ಮಾಡಿದರು.

ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಾರರೇ ತಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವುಗಳೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲದಿಂದ ಅಂದರೆ ಖನಿಜ, ಸಸ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ದೊರೆಯುವಂತವು. ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗ ಉಬ್ಬಿದ್ದು ಚಿನ್ನದ ರೇಖೆಯಿಂದ ಅನ್ವಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಹೆಗ್ಗುರುತು. ಚಿತ್ರರಚನೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಗಾಜನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಪಶ್ಚಿಮದ ಪ್ರಭಾವ

18ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಇದು ದೇಶೀಯ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಕಲಾವಿದರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಮೇಣ, ದೃಶ್ಯನಿಷ್ಠೆಯ ವಾತಾವರಣ, ಉದ್ದ ಅಗಲ ಆಳದ ಭ್ರಮೆ

ಮುಂತಾದವು ಕಾಣಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಾರರು ತೈಲಚಿತ್ರ ಮಾಧ್ಯಮ ಬಳಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈ ಶತಮಾನದ ಆದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಾರ ರಾಜಾರವಿವರ್ಮರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಕಾಲ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಚಿತ್ರರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಅನೇಕ ಸ್ಥಳೀಯ ತರುಣ ಕಲಾವಿದರ ಮೇಲೆಯೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತು. ಮೈಸೂರು ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ತಾಂತ್ರಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಚಿತ್ರಶೈಲಿಯು ಪಠ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿದ ಮೇಲೆ, ಆ ತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತಾದ ಕಲಾವಿದರ ಒಂದು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿತು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಹಿಂದೆ ಬಿದ್ದು ಮೂಲೆ ಪಾಲಾಯಿತು.

ಇಂತಹ ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಯ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನವರೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಿಂದಲೂ ತರುಣ ಕಲಾವಿದರನೇಕರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಜೆ. ಜಿ. ಕಲಾಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಬಂದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ 20ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕಲೆಯು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಕಲೆಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು ರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನಿರರ್ಶನವಾಗಿ ಮೈಸೂರು ಕೆ. ವೆಂಕಟಪ್ಪ (ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತರಾದ ಈ ಕಲಾವಿದರ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ), ಕೆ. ಕೆ. ಹೆಬ್ಬಾರ್, ಬನಾರಸ್ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಲಲಿತ ಕಲಾ ವಿಭಾಗದ ಮಾಜಿ ಡೀನ್ ಕೆ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಎ. ಎ. ಅಲಮೇಲ್ಕರ್, ಎನ್. ಎಚ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಎಸ್. ಜಿ. ವಾಸುದೇವ್, ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬಕೃಷ್ಣ, ಕೆ. ಕೇಶವಯ್ಯ, ಎಸ್. ಎನ್. ಸ್ವಾಮಿ, ದಂಡಾವತಿಮಠ, ವೈ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ ರಾಜು, ಎನ್. ಹನುಮಯ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಇತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಚಿತ್ರಕಲಾವಿದರು.

ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಎಸ್. ನಂಜುಂಡಸ್ವಾಮಿಯವರು ಮೊದಲು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ವಿವಿಧ ಮಾದರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕರಗತ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಚಿತ್ರಗಳು ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಹು ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಎಂ. ವೀರಪ್ಪ, ಎಸ್. ಆರ್. ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಹೆಚ್. ಎಸ್. ಇನಾಮತಿಯವರುಗಳ ಚಿತ್ರಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳಿಂದ ಮಾನ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕಲ್ಪುರ್ಗಿಯ

ಶಂಕರರಾವ್ ಅಳಂದಕರ್ ರವರು ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಭಾವ ಪ್ರಧಾನತೆಗೆ ಹೆಸರುಗೊಂಡಿವೆ. ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎ. ಆರ್. ರಾವ್, ಎಸ್. ಎಸ್. ಕುಳ್ಳೆ ಮತ್ತು ಆರ್. ಸೀತಾರಾಂ ಮುಂತಾದವರು ಮಾನ್ಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವಸ್ತುವಿನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಜನಾಬ್ ಸೂಫಿಯವರ ಕೌಶಲ್ಯ, ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯೇ ಮೂರ್ತಿವೆತ್ತಂತಹ ಮೀರ್ ಷಾಕತ್ ಅಲಿಯವರ ಹುಡುಗುಕಲೆಯ ಕೃತಿಗಳು ಸ್ಮರಣೀಯವಾದವು. ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೂ ಆಧರಿಸಿದ ವೈ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯರಾಜುರವರ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶೈಲಿಗಳ ಹದವಾದ ಮಿಶ್ರಣದ ಅನುಭವವಾಗುವುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಎಂ. ವಿ. ಮಿಣಜಿಗಿಯವರ ರಾಗಮಾಲಾ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಎಂ. ಎ. ಚಿಟ್ಟಿಯವರ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿನ ವರ್ಣಶೋಭೆಯ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿಧಾನ ಅಮೋಘವೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಎಂ. ಬಿ. ವಿ. ಆಚಾರ್ಯರು ಪೌರಾಣಿಕ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಎಸ್. ಎನ್. ಸ್ವಾಮಿಯವರು ರೇಖೆ ಹಾಗೂ ತೈಲ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು, ಟಿಂಕಸಾಲೆಯವರು ರಚಿಸಿದ ನಿರ್ಗದ್ಯಶ್ಯಗಳು, ಹಾಗೆಯೇ ಎನ್. ಹನಮಯ್ಯ ಮತ್ತು ಎಫ್. ಜಿ. ಯಲವಟ್ಟಿಯವರುಗಳು ಜಲವರ್ಣದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದವರಿಗೂ ಸಂತೋಷ ಉಂಟು ಮಾಡುವಂತಿದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ವೈ. ನಾಗರಾಜು, ಬಿ. ಎಚ್. ರಾಮಚಂದ್ರ, ಎಸ್. ಆರ್. ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಸ್. ಎನ್. ಸುಬ್ಬಕ್ಕಪ್ಪ, ಎಂ. ಎಚ್. ರಾಮು, ಮತ್ತಿತರರು ಭಾವಚಿತ್ರ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ರುಮಾಲೆ ಚಿನ್ನಬಸವಯ್ಯ, ಶುದ್ಧೋದನ, ಸುಬ್ಬಕ್ಕಪ್ಪ, ಎಂ. ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಸೋಮಸುಂದರ, ಪಿ. ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ, ಮರಿಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರರು, ಗ್ರಾಮ್ಯ ಜೀವನದ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳನ್ನು ವರ್ಣರಂಜಿತವಾದ ಅವರವರದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಸಂಕೀರ್ತಗಳಾದ ಗುಡಿ, ದೇವಾಲಯಗಳ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪಿ. ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿಯವರು ಸಿದ್ಧಹಸ್ತರು.

ಧೃಡವಾದ ರೇಖಾಚಿತ್ರಗಳು ಹಾಗೂ ವ್ಯಂಗ್ಯಚಿತ್ರಗಳೂ ಸಹ ನಕಾಶೆ ಕಲೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಭೇದವೆನ್ನಬಹುದು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕೊಂಡಾಚಾರಿ, ಪುರುಷೋತ್ತಂ, ಅರಗಂ ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ, ಶೇವಗೂರು, ಬಾಯಿರಿ, ಟಿ. ಕೆ. ರಾಮರಾವ್, ಕೆ. ಬಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಮುಂತಾದವರು ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಹಾಗೆಯೇ ವ್ಯಂಗ್ಯಚಿತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್. ಎಸ್. ನಾಯ್ಡು, ಆರ್. ಕೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್, ಆರ್. ಮೂರ್ತಿ, ರವೀಶ್, ಗೋಪಾಲ್, ಜಿ. ವೈ. ಹುಬ್ಬೀಕರ್, ರಂಗನಾಥ್, ಎನ್. ಸಿ. ರಘು, ಎಸ್. ಕೆ. ನಾಡಿಗ್, ಮತ್ತು ಇತರರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು.

ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಮತ್ತು ನವ್ಯ ಎರಡೂ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಿಣಿತರಾದ ಕೆ. ಕೆ. ಹೆಬ್ಬಾರರೂ ರೇಖಾಚಿತ್ರ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚೀಮರೆನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಮಕಾಲೀನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪಿ. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ಆರ್. ಎಂ. ಹಡಪದ್, ಜಿ. ಎಸ್. ಶೆಣೈ, ಎಸ್. ಜಿ. ವಾಮದೇವ್, ಅಲ್ಪಾಂಜೊ, ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಇವರುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೇ ಜಿ. ಎಸ್. ದಂಡಾವತಿಮಠ, ಹಾಲಭಾವಿ, ವಿ. ಜಿ. ಶೆಣೈ, ಬಿ. ಜಿ. ಬಡಿಗೇರ, ಎಂ. ಎ. ಚಿಟ್ಟಿ, ಬಿ. ಜಿ. ಗೌಡ, ಟಿ. ಪಿ. ಅಕ್ಕಿ, ಎಸ್. ಎಂ. ಪಂಡಿತ್, ರಾಮನರಸಯ್ಯ, ರಘೋತ್ತಮ ಪುಟ್ಟಿ, ಗೂಳಣ್ಣನವರ್, ಎಂ. ಈ. ಗುರು, ಎಸ್. ಕಾಳಪ್ಪ, ಎಂ. ಎಸ್. ನಂಜುಂಡರಾವ್, ಎಂ. ಬಿ. ಬಸವರಾಜ್, ವಿಷ್ಣು ದಾಸ್, ರಾಮದಾಸ್, ಸುಂಕದ್, ನುನೋಳಿ ಮತ್ತು ಇತರರು ರಾಜ್ಯದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಿಳಾ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಪಿ. ಆರ್. ಕಮಲಮ್ಮ, ಸುಭಾಷಿಣಿದೇವಿ, ಎಸ್. ಧನಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಎಂ. ಜಿ. ಕಮಲಾಕ್ಷಿ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತಾ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ರೇಖೆ ಮತ್ತು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ, ನಾಗೇಂದ್ರ ಸ್ಥಪತಿ ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವ ಸ್ವಾಮಿ ಇವರುಗಳು ನೆನಹಿಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ರಚನಾತ್ಮಕ ರೀತಿಯ ಕಲಾವಿಮರ್ಶಕರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನೆನಹಿಗೆ ಬರುವವರು ಪಾಂಡವಪುರದ ಜಿ. ವೆಂಕಟಾಚಲಂ, ಡಾ|| ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು, ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಪ್ರೊ|| ಎಸ್. ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರು, ಬಿ. ವಿ. ಕೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮತ್ತು ಪಿ. ಆರ್. ತಿಪ್ಪೇಸ್ವಾಮಿ.

ಶಿಕ್ಷಣ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಸರ್ಕಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಎರಡು ಮಾತ್ರ. ಹಿಂದಿನ ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಇದ್ದಿತು. ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ 1913ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಕಸಬುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನೂ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಈ ಕಲೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಗೂ ಮುಟ್ಟಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿ ಬೆಳೆಯಲು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ತಾಂತ್ರಿಕ ವಿದ್ಯೆಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣವೀಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆ ದಾವಣಗೆರೆಯ ಕಲಾ ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ವಿದ್ಯಾಲಯ. ಈಗ ರಾಜ್ಯದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶಾಲೆ 1964ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಲಿತಕಲೆ (ಚಿತ್ರಕಲೆ), ಅಪ್ಲೈಡ್ ಆರ್ಟ್ಸ್ ಅಥವಾ ಅನ್ವಯ ಕಲೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣವೀಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲದೆ ಲಲಿತಕಲೆ

ಮತ್ತು ಕರಕುಶಲ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 1919ರಲ್ಲಿ ಎ. ಎನ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಲಾಮಂದಿರ, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ 1935ರಲ್ಲಿ ಡಿ. ಹಾಲ ಭಾವಿಯವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, 1941ರಲ್ಲಿ ಗದಗಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ವಿಜಯ ಆರ್ಟ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಮಹಂತೇಶ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕಲಾ ನಿಕೇತನ, ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಚಿತ್ರಕಲಾ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಿಷತ್, ಕೆನ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್, ಆಚಾರ್ಯ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಭವನ, ಧಾರವಾಡದ ಕಲಾ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ಸ್, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿಯ ಐಡಿಯಲ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಉಮ್ಮರ್ ಖಿಯಾಂ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ ಚಿತ್ರಮಂದಿರ, ಬೆನ್ಯಾನ್ ಸ್ಕಿತ್ ಡಿ.ಬಿ.ಸಿ. ಕಲಾಧ್ಯಾಪಕರ ಶಾಲೆ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಕಟಪಾಡಿಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಮಂದಿರ, ರೇಖಾಚಿತ್ರ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮುಖ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಇನ್ನೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವೇ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಎಜುಕೇಷನ್ ಬೋರ್ಡ್ ಮುಖಾಂತರ ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ವಿವಿಧ ಹಂತದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು 1967ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಡಿ. ಎಂ. ಸಿ. ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ನಾನಾ ದರ್ಜೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಉಚ್ಚಶ್ರೇಣಿಯ ಕಲಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಬರುವ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. 1967ರಲ್ಲಿ 275 ಮಂದಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರೆ, 1980-81ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ 1,195ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. 1981-82ರಲ್ಲಿ 738 ಮಂದಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಈ ಉಚ್ಚಕಲಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಲೋಯರ್ ಮತ್ತು ಹೈಯರ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಈ ಮಂಡಳಿ 1967ರಿಂದ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಲೋಯರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 1967ರಲ್ಲಿ 6,073 ಮಂದಿ ಕುಳಿತು 4,361 ಮಂದಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗಿದ್ದರು. ಹೈಯರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 3,081 ಮಂದಿ ಕುಳಿತು 2,363 ಮಂದಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಅದೇ 1982ರಲ್ಲಿ ಲೋಯರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 20,558 ಮಂದಿ ಕುಳಿತು 12,269 ಮಂದಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು ಮತ್ತು ಹೈಯರ್ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ 13,205 ಮಂದಿ ಕುಳಿತು 9,243 ಮಂದಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರು. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಮತ್ತು ಸೆಕೆಂಡರಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಆಗತ್ಯ ಪಠ್ಯವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 500 ಪ್ರೌಢಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿದ್ದಾರೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ರೋಟರಿ, ಲಯನ್ಸ್ ಕ್ಲಬ್, ಜ್ಯೂನಿಯರ್ ಚೇಂಬರ್ ಮುಂತಾದ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೇ ಚಿತ್ರ ರಚಿಸುವ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ.

ಮೂರನೇಯ ಯೋಜನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು 1962ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಸಹಾಯ ನೀಡುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯ ದಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗೂ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಆರ್ಥಿಕ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಮಾಸಾತನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಆರ್ಥಿಕವಾಗಿಯೂ ನೆರವಾಗಲು ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

1960ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ, ಚಿತ್ರಕಲಾ ಸಂಘ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪರಿಷತ್, ಚಿತ್ರ ಕಲಾವಿದರ ಮಹಾ ಪರಿಷತ್, ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿಸುವುದು, ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟದ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮತ್ತು ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿವೆ. ಅನೇಕ ದಶಕಗಳಿಂದ ಮೈಸೂರು ದಸರಾ ಮತ್ತು ಪ್ರದರ್ಶನದ ಅಂಗವಾಗಿ ನಡೆವ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವೆಂಕಟಪ್ಪ ಕಲಾದರ್ಶನ ಶಾಲೆ, ಹಾರ್ವೆ ಆರ್ಟ್ ಗ್ಯಾಲರಿ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಚುರುಕಾದ ಕಾರ್ಯ ಕಲಾಪಗಳು ನಡೆಯಲು ಸಾಧಕವಾಗಿವೆ.

ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಫೋಟೋಗ್ರಫಿ ಅಥವಾ ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರ ಕಲೆಗೂ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಿದೆ. 1970ರ ಅಡಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಫೋಟೋಗ್ರಫಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿ ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಚುರುಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಆದು ಗ್ರೇಟ್ ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ರಾಯಲ್ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಕ್ ಸೊಸೈಟಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಮೂವರು ಸದಸ್ಯರಿಗೆ ಫೆಲೋಷಿಪ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಹನ್ನೊಂದು ಮಂದಿಗೆ ಅಸೋಸಿಯೇಟ್ ಫೆಲೋಷಿಪ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಫೆಡೆರೇಷನ್ ಇಂಟರ್‌ನ್ಯಾಷನಲ್ ಡಿ'ಲಾ ಆರ್ಟ್ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಒಂಬತ್ತು ಡಿಪ್ಲೊಮಾ ಡಿ ಹಾನರ್ ಆರ್ಟಿಸ್ಟ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಅಮೆರಿಕಾ ಮತ್ತು ನ್ಯೂಜಿಲೆಂಡ್ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಕ್ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಫೆಲೋಷಿಪ್ ತಲಾ ಒಂದೊಂದು ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಶ್ರೀಲಂಕಾದ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಫೋಟೋಗ್ರಾಫಿಕ್ ಆರ್ಟ್ ಸೊಸೈಟಿಯ ಒಂದು ಶಿಷ್ಯವೇತನದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಅದನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಇತರ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳ ಜೊತೆಗೆ 1979ನೇಯ ವರುಷ

ದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಕ್ಕಳ ವರಾಹದಲ್ಲಿ 'ಬಾಲ ಜಗತ್' ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಚಿತ್ರಗಳ ವಿಶೇಷ ಪ್ರದರ್ಶನ ವನ್ನು ನಡೆಸಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಲಾ ವಿಲಾಸಿ ಛಾಯಾ ಚಿತ್ರಗಾರರ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಿದ್ದು ಗಮನಾರ್ಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕಲೆ

ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತವು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಎರಡು ಪ್ರಧಾನ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸಂಗೀತವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಾಲ್ಕು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಾರಸ್ಯದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಎರಡೂ ಪದ್ಧತಿಗಳೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರಾ ನದಿಯು ಈ ಎರಡನ್ನೂ ವಿಭಜಿಸುವ ಸ್ಥೂಲವಾದ ರೇಖೆಯಂತಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂಬ ಪದವು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಅಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶ, ಕೇರಳ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ತಮಿಳುನಾಡು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪಾತ್ರವು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ವಿಷಯ. ಪುರಾತನ ಶಾಸನ, ಸ್ಮಾರಕಗಳು, ಕಾವ್ಯಗಳೇ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ದೊರೆವ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿಂದ ಈ ಅಂಶವು ಧೃಢಪಡುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಕಲೆಗಳಂತೆಯೇ ಸಂಗೀತವೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಅನುಷ್ಠಾನ ದಲ್ಲಿದೆ. ಅದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಅವಿ ಭಾಜ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೋರ ಗವಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಕೆತ್ತಲಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷೀಭೂತವಾಗಿವೆ. ಯುದ್ಧ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಎರಡು ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗೀತವು ಅತ್ಯ ವಶ್ಯಕವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಗೀತ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುತೇಕ ಪುರಾತನ ಅಚಾರ್ಯರನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ಕಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಗೆ ಖಚಿತ ಆಕಾರವಿತ್ತ ಕಲಾವಿದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ವಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಪುರಾತನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಗಾಯಕ ಹಾಗೂ ವಾದ್ಯವಾದಕರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ.

ನಿರ್ದರ್ಶನವಾಗಿ ವೀರಶೈವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಕಲೇಶ ಮಾದರಸನನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಆತನು ಹತ್ತಾರು ಬಗೆಯ

ವಿಣೆಯನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಥಕವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಾತಳಾಗಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮದೇವಿ, ದಂಡಿಗೆಯ ವಾದನದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠಾತಳಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಹಿಳೆ ಗುಡ್ಡದೇವಿಯು ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸಂಗೀತದ ಬಗೆಗೆ ಪುರಾತನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ವರ್ಣನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಅನೇಕ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಈ ಉಲ್ಲೇಖ ಗಳಂತೆ ಅಂದು ವಿಣೆ ಮತ್ತು ಕಿನ್ನರ ವಾದ್ಯಗಳು ಬಹುಪ್ರಿಯ ವಾಗಿದ್ದವು. ಅಭಿಲಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ (ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ), ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಿನ್ನರಿ ವಾದ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ದೀರ್ಘ ವಿವರಗಳಿವೆ. ಕಿನ್ನರಿಯ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಲಘು ಕಿನ್ನರಿ, ಬೃಹತ್ ಕಿನ್ನರಿ, ಅವುಗಳ ಆಕಾರ, ಅಂಗಗಳು, ವಾದನತಂತ್ರ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ದೀರ್ಘ ವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಾದ್ಯವಾದನ ಪ್ರವೀಣ ಶರಣ ಕಿನ್ನರಿ ಬೊಮ್ಮಯ್ಯನ ಉಲ್ಲೇಖ ಬರುತ್ತದೆ. ಈ ಎಲ್ಲಾ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದು ವಿಣೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮುಖ್ಯಸ್ಥಾನವೂ ಇತ್ತು. ಪುರಾತನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಣೆಯ ಬಗೆಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ವಿವರಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಅದರ ವಾದನದ ಸೊಗಸು, ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಾದಕರೇ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯ ಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇನ್ನೂ ಇತರ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಕಾಣಬರು ತ್ತವೆ. ವಿಣೆಯು ಸ್ವಯಂವರದ ಮುಖ್ಯ ಪರಿಕಲ್ಪನಾಧನ ವಾಗಿಯೂ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದ್ದು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ವಿಣೆಯ ವಾದನದ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದವನನ್ನು ರಾಜಕುಮಾರಿಯು ವರಿಸು ತ್ತಾಳೆ. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿ ವೈಣಿಕರೂ ಇದ್ದರು. ನಿತ್ಯಪೂಜಾವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ವಿಣಾವಾದನ ಮಾಡಬೇಕಿತ್ತು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೈಣಿಕರಿಗೆ ರಾಜ ಸನ್ಮಾನ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ದಾಖಲೆಗಳೂ ಇವೆ. ವಿಜಯನಗರದ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು, ವಿಣಾರಾಮಯ್ಯನೆಂಬವನಿಗೆ ಇಂದಿನ ಹಾಸನ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವಾಗಿ ಜಹಗೀರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದೇವರಾಯದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ವಿರಶಣ್ಣ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ 15ನೇಯ ಶತಮಾನದ ವೈಣಿಕನೊಬ್ಬನ ಶಿಲ್ಪವಿದೆ. ಯುದ್ಧ ವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ಶಿಲ್ಪ ಫಲಕಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ವಾದ್ಯಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಾಣ ಬಹುದು. ರಾಜಾಸ್ಥಾನ, ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಖ್ಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಗೌರವಸೂಚಕವಾದ ಪಂಚಮಹಾ ವಾದ್ಯಗಳ ರವ ಮೊಳಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಸಂಗೀತದ ಬಗೆಗೆ ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಉಲ್ಲೇಖವು ತಾಳಗುಂದದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕದಂಬ ರಾಜರ ಕಾಲದ ಈ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಂದು ನಗರ ಮತ್ತು ಅರಮನೆಗಳು ಸಂಗೀತದಿಂದ ಮೊಳಗುತ್ತಿದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಗಾರರು ನೇಮಿತ

ರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನೇಮಿತರಾದ ಸಂಗೀತಗಾರರಿಗೆ ಕೆಲವು ಸವಲತ್ತುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1017ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ನಾಟ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತನಾದ ಉದಯಸಿಂಹನೆಂಬುವನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಮುಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳ ಕೆಲವು ಶಾಸನವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದ ರಾಜರು ಹಾಗೂ ರಾಜಮನೆತನದವರ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಹೊಯ್ಸಳ ವಂಶದ ಅರಸರೂ, ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದ ಕುಲೀನರೂ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕಲೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು ಮತ್ತು ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದರು. ಹೊಯ್ಸಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶಾಂತಲಾದೇವಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣೆಯಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ಕಾಲದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಳ, ನಾನಾ ವಿಧವಾದ ತಮಟೆಗಳು, ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ನೀಣೆ, ಕೊಳಲು, ತಾಳ, ವಿಧವಿಧವಾದ ತಾಳ ವಾದ್ಯಗಳೇ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಅಂದಿನ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ದೇವಾಲಯಗಳ ಉದ್ಯೋಗದವರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಗಾರರು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗಳ ಅತಿ ಪುರಾತನ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿದ ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹು ಹಿಂದೆಯೇ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಬರುವುದು. ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸ್ವಸ್ವವಾದ ಎಳೆಗಳಿದ್ದಂತೆ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವು ಧಾರ್ಮಿಕ, ಲೌಕಿಕ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ. ಈ ಮೂರು ಎಳೆಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡಂತಿವೆ. ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತವೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ತಳಹದಿ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ನಾಗರಹೊಳೆಯ ಬೆಟ್ಟಕುರುಬರ ಹಾಡುಗಳ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವು ಖರಹರಪ್ರಿಯರಾಗವನ್ನು ಹೋಲುವಂತಿವೆಯೆನಿಸುವುದು. ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನಿಂದ ವಿವರಿತವಾದ ಕಶಾಲ ಮತ್ತು ಕಂಬಳ ಗೀತೆಗಳು ದೇವಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗೀತದ ಉತ್ತಮ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಬಹುದು; ಅವು ತಮ್ಮ ಪರಿಶುದ್ಧತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿವೆ.

ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ನಂತರ ಸಂಗೀತದ ಬಗೆಗಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ ಮಾತಂಗನ ಬೃಹದ್ದೇಶಿ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಸಂಗೀತದ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಕಾಲದ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ದೀರ್ಘವಾದ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. 'ರಾಗ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವವನು ಮಾತಂಗನೇ. ಅಂದು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಟ್ಟುಗಳನ್ನು ವಿವಿಧ ರಾಗಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಕರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇಂದಿನ ರಾಗ ಪದ್ಧತಿಯ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಇದು ತಳಹದಿ ಎನ್ನು ಬಹುದು. ಮುಂದೆ ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರಾಜರಿಂದ

ಪೋಷಿತವಾದ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನು ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರದಲ್ಲಿ 26 ರಾಗಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಪುರಾತನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗಗಳೂ ಅವುಗಳ ವಿಧವಿಧ ವರ್ಗೀಕರಣಗಳೂ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಗ್ರಾಮ, ಮೂರ್ಛನ, ಜಾತಿ, ಶುದ್ಧ, ಭಿನ್ನ, ಮುಂತಾದ ವರ್ಗೀಕರಣ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ರಾಗಾಂಗ ಚತುಷ್ಟಯ ಪದ್ಧತಿ ಮತ್ತು ಪತಿಪತ್ನಿ, ಪುತ್ರ, ಇತ್ಯಾದಿ ರಾಗ ಪರಿವಾರ ಅಥವಾ ರಾಗ-ರಾಗಿಣಿ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದುದಾಗಿ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇವೆರಡರಿಂದಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಇನ್ನೊಂದು ಪದ್ಧತಿಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು. ಅದು 32 ರಾಗಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಬತ್ತೀಸ ರಾಗಪದ್ಧತಿ. ಈ ಬತ್ತೀಸ ರಾಗಗಳ ಪದ್ಧತಿಯು ಯಾವ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 11ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು 17ನೆಯ ಶತಮಾನದವರೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. 1074ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಬತ್ತೀಸ ರಾಗಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಇಷ್ಟು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳು ಯಾವುದೇ ರಾಗವರ್ಗೀಕರಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ರಾಗಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತೆನ್ನು ಬಹುದು. 12ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಸವೇಶ್ವರರು ತನ್ನ ವಚನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ 32 (ಬತ್ತೀಸ) ರಾಗಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪುರಂದರದಾಸರ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ನಂತರ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯದಾಸರು ಈ ಬತ್ತೀಸ ರಾಗಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1660ರಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟಮುಖಿ, 72 ಮೇಳಗಳ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ನಂತರ, ರಾಗ ವರ್ಗೀಕರಣವು ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಬದ್ಧವಾಯಿತೆನ್ನು ಬಹುದು. ಇದರಂತೆಯೇ ಬೃಹದ್ದೇಶಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾದ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವು ಸುಮಾರು 8-10ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು

ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವರು ಕರ್ನಾಟಕದವರು ಎಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ವಿಕಾಸ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತ್ತೆನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ನಿದರ್ಶನ. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಭೌಗೋಳಿಕ ಸ್ಥಾನ; ಇದು ನಾನಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು

ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತಹ ಅಯುಕ್ತಿಯ ಸ್ಥಾನ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ವಿವಿಧ ಕಲ್ಪನೆಗಳು, ಭಾವನೆಗಳು, ಶೈಲಿಗಳೂ, ಮಿಥತವಾಗಿ ಕಲೆಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಚೈತನ್ಯ ತುಂಬಿ ಅದು ಸರ್ವತೋಮುಖವಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಕಾರಣ ವಾಯಿತು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಅನೇಕ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿಸ್ತಾರ ವರ್ಣನೆ ಇದೆ. ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಅಥವಾ ಈ ಎರಡೂ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅಧ್ಯಾಯ ಗಳಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳೂ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಅಭಿಲಾಷಿತಾರ್ಥ ಚಿಂತಾಮಣಿ. ಇದನ್ನು ರಾಜ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥದ 100 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳು ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿವೆ. ಈ ಮೂರು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 1,400 ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಕಲ್ಯಾಣ ದಲ್ಲಿ ಅಳಿದ ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರ (1127-39). ಇವನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯನ್ನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾನೆ. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೊಂದು ಬೃಹದ್ಗ್ರಂಥ ಸರಸ್ವತೀ ಹೃದಯಾಲಂಕಾರ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಭರತ ಭಾಷ್ಯ. 11,000 ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇದನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಕುಲದವನಾದ ನಾನ್ಯದೇವನು ರಚಿಸಿದ. ಇಂದಿನ ಬಿಹಾರಿನ ಈ ನಾನ್ಯದೇವನು ಕ್ರಿ.ಶ. 1097-1133ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಮಿಥಿಲಾ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದವನು. ಇದರ ಹಾಗೆಯೇ ಗುಜರಾತಿನ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ ಶಾಹಿಗೆ ಸೇರಿದ ಹರಿಪಾಲನು ಸಂಗೀತ ಸುಧಾಕರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ ವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಗೀತ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜಮನೆತನದವನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಜಗದೇಕಮಲ್ಲ II ಪ್ರತಾಪ ಚಕ್ರವರ್ತಿ (1139-49); ಈತನು ಸಂಗೀತ ಚೂಡಾನುಣಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ತಾಳ, ರಾಗ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಬಗೆಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. 1123-42ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ದೇವಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಸೇಠುಣ ಸಿಂಘನ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನು ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತದ ಮುಖ್ಯ ಅಧಾರ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು 1330ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ಸಿಂಹಭೂಪಾಲನು ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರಕ್ಕೆ ಸುಧಾಕರ ಎಂಬ ವಿಸ್ತಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ರಾಜಗುರು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರು ಸ್ವತಃ ಸಂಗೀತಸಾರ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 15 ಜನಕ ರಾಗಗಳೂ ಅವುಗಳ ಜನ್ಯರಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಜನಕ

ಮತ್ತು ಜನ್ಯ ರಾಗ ವರ್ಗೀಕರಣ ಕ್ರಮದ ಅದ್ಭುತವರ್ತಕರು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕ ಭೂಪಾಲನ ಅಭಿನವ ಭರತಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಸಾರದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. 1424-46ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರವನ್ನು ಆಳಿದ ಇಮ್ಮಡಿ ದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲ್ಲಿನಾಥ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲರಸ ಅಥವಾ ಕಲ್ಲಾ ಮಾತೃನು ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರಕ್ಕೆ ಕಲಾನಿಧಿಯೆಂಬ ವಿಸ್ತಾರ ವ್ಯಾಖ್ಯೆ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1500ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲದ ಬಳಿಯ ಶಂಭುಲಿಂಗ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ನಿಜಗುಣ ಶಿವ ಯೋಗಿಯು ರಚಿಸಿದ ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಇದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ, ಸ್ವರ, ಅಲಂಕಾರ, ಜಾತಿ, ಗ್ರಾಮ, ರಾಗ, ವಾದ್ಯ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ರಾಗಗಳ ವರ್ಗೀ ಕರಣದಲ್ಲಿ ಪುರುಷ, ಸ್ತ್ರೀ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕ ರಾಗ ವರ್ಗೀಕರಣ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಬಗೆಗೆ ಬರೆಯಲಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಇದೇ ಅತಿ ಹಳೆಯದು. ವಿಜಯನಗರ ಆಸ್ಥಾನದ ಗಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ಭಂಡಾರು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣನು ಸಂಗೀತ ಸೂರ್ಯೋದಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಗ್ರಂಥದ ಐದು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ತಾಳ, ವೃತ್ತ, ಸ್ವರ, ಗೀತ, ಜಾತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಬಗೆಗೆ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮುಳಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯಾಗಿದ್ದ ಗೋಪ ತಿಪ್ಪನು ತಾಳದೀಪಿಕಾ ಎಂಬ ತಾಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ ಪರಿಚಯ ನೀಡುವ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅಳಿಯ ರಾಮರಾಯನಿಂದ ಪೋಷಿತನಾದ ವಿಜಯನಗರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಮಾಮಾತೃನು ಬರೆದ ಸ್ವರ ಮೇಳ ಕಲಾನಿಧಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥ.

ಕ್ರಿ.ಶ. 1550ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಸ್ವರ ಮೇಳ ಕಲಾನಿಧಿ ಯಲ್ಲಿ 20 ಮೇಳ ರಾಗಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳ ಜನ್ಯ ರಾಗಗಳೂ ಸೇರಿ ರಾಮಾಮಾತೃನು ವಿವರಿಸಿರುವ ಜನಕ ಜನ್ಯ ಪದ್ಧತಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಜನಕ ರಾಗಕ್ಕೂ ಜನ್ಯಕ್ಕೂ ಸ್ವರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯವಿದೆ. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪತನಾನಂತರ ದಕ್ಷಿಣದ ತಂಜಾವೂರು ಪ್ರಮುಖ ಸಾರಸ್ವತ ಮತ್ತು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಆ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಆಳಿದ ನಾಯಕ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಚೇವಪ್ಪ, ಅಚ್ಯುತಪ್ಪ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥ ನಾಯಕರ ಅಮಾತ್ಯನಾಗಿದ್ದ ಗೋವಿಂದ ದೀಕ್ಷಿತನು ಸಂಗೀತ ಸುಧಾ ಎಂಬ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆ ದಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ರಘುನಾಥ ನಾಯಕನ ಹೆಸರಿದ್ದರೂ ಬರೆದವನು ಗೋವಿಂದ ದೀಕ್ಷಿತನೇ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅಧಾರ ಗ್ರಂಥವೆನಿಸಿದ ಚತುರ್ವಂದಿ ಪ್ರಕಾಶಿತಿಯನ್ನು ಬರೆದ ವೆಂಕಟಮುಖಿ ಗೋವಿಂದ ದೀಕ್ಷಿತನ ಮಗ. ಗೋವಿಂದ

ದೀಕ್ಷಿತನು ಹೊಯ್ಸಳ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಸಂಗೀತ ಸುಧಾ ಗ್ರಂಥವು ಕ್ರಿ.ಶ. 1577-1614ರ ಮಧ್ಯೆ ಯಾವಾಗಲೋ ರಚಿತವಾದುದು. ಚತುರ್ಥಾಂಡಿ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆಯ 1650ರ ಸುಮಾರಿನಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದುದು. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳಂತೆಯೇ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸುಡ್ರಾಗ ಚಂದ್ರೋದಯ, ರಾಗಮಂಜರಿ, ರಾಗಮಾಲ ಮತ್ತು ನರ್ತನಸರ್ಣಿಯ. ಇದನ್ನು ರಚಿಸಿದವನು ಪುಂಡರೀಕ ವಿಠಲ. ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಾಗಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸಾತನೂರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಮುಂದೆ ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ನಾಲ್ವಾರು ರಾಜರಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿತನಾದ ಪುಂಡರೀಕ ವಿಠಲನು ತನ್ನ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಪದೇ ಪದೇ ಕರ್ನಾಟಿ ಜಾತಿಯವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳೆರಡಲ್ಲೂ ಆತ ನಿಷ್ಣಾತನಾಗಿದ್ದ.

ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳೂ ಕಲಾ ಪ್ರೋಫೆಷನ್ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಸಣ್ಣ ಪಾಳೆಯ ಪಟ್ಟಣಗಳೇನೂ ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಮಧುಗಿರಿಯ ಬಳಿಯ ಬಿಜ್ಜಾವರದ ಅರಸನಾಗಿದ್ದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1633-76ರ ಮಧ್ಯೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಮುಮ್ಮಡಿ ಚಿಕ್ಕ ಭೂಪಾಲ ಅಥವಾ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪಗೌಡನು ಅಭಿನವ ಭರತ ಸಾರ ಸಂಗ್ರಹವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1697-1714ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಕೆಳದಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ಇಮ್ಮಡಿ ಬಸವಪ್ಪ ನಾಯಕನು 'ಶಿವತತ್ವ ರತ್ನಾಕರ' ಎಂಬ ವಿಶ್ವಕೋಶರೂಪ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಇದೆ. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳಿದ ಮಹಾರಾಜರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಉತ್ತಮ ಸಂಗೀತಜ್ಞರೂ ಸಾಹಿತಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1617-37ರ ಮಧ್ಯೆ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರೂ ಕಂಠೀರವ ನರಸಿಂಹರಾಜ ಒಡೆಯರು ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವರು. ಕ್ರಿ. ಶ. 1672-1704ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಚಿಕ್ಕದೇವರಾಜ ಒಡೆಯರು ಸ್ವತಃ ಸಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಗೀತಗೋಪಾಲ ಎಂಬ ಗೀಯ ನಾಟಕವೂ ಇದೆ. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು (1799-1868) ಉತ್ತಮ ಕಲಾಭಿಜ್ಞ ಮತ್ತು ಪ್ರೋಫೆಷರ್. ವಿಶ್ವಕೋಶರೂಪವಾಗಿ ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಉದ್ಗ್ರಂಥ ಶ್ರೀ ತತ್ವನಿಧಿ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ದೃಶ್ಯ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವರ, ರಾಗ, ತಾಳಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಬಿಂಬಿಸುವ ವರ್ಣಮಯ ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದಿ|| ಹುಲಗೂರು ಕೃಷ್ಣಾ

ಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಶ್ರುತಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೂ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಡಾ|| ರಾ. ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ನಿಶ್ಯಂಕ ಹೃದಯ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಆಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮುಖ್ಯರು. ಅಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಮುಖ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗೀತ ಗಾರರರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾನಸೋಲ್ಪಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಗೀತ ಸಭೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಗಾರರ, ಸಭಾಸದರ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳ ಗುಣ ಮತ್ತು ಕರ್ತವ್ಯಗಳೇನು ಎಂಬ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಸೋಮೇಶ್ವರನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಸಂಗೀತಗಾರರು, ಅವರ ವಿವಿಧ ವರ್ಗಗಳು, ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳು, ಲೋಪದೋಷಗಳು, ಸ್ಥಾನಮಾನ, ಸಾಧನೆ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಒಬ್ಬನೇ ಭಾಗವಹಿಸುವ ಅಥವಾ ಹಾಡುವ ಏಕಲಗಾಯಕರೂ, ಇಬ್ಬರು ಭಾಗವಹಿಸುವ ಯಮಕಗಾಯಕರೂ, ಹತ್ತಾರು ಜನ ಕೂಡಿದ ವೃಂದಗಾಯಕರೂ ಇದ್ದರು. ಅವರು ಶ್ರುತಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಕೊಳಲನ್ನು ಮತ್ತು ಇತರ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ವಾದ್ಯಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಾದ್ಯಗಳು ರೂಪಿತವಾಗಿವೆ. ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಬಹು ವಿಧ ವಾದ್ಯಗಳು ಇಂದೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಟ್ಟು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಾದ್ಯಗಳ ವೈವಿಧ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜವೇ. ಜಂತ್ರ ಸಂಗೀತ ಅಥವಾ ವಾದ್ಯಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ವೀಣೆ ಮತ್ತು ಕೊಳಲು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಕಚೇರಿ ಮಾಡುವಂತಹ ವಾದ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಚರ್ಮವಾದ್ಯ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಯ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು (ಏಕಲ), ಇಬ್ಬರು (ಯಮಕ) ಅಥವಾ ಹತ್ತಾರು ಮಂದಿ ಕೂಡಿ (ವೃಂದಗಾಯಕ) ಹಾಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಇತ್ತು. ಇವರಿಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪಕ್ಕವಾದ್ಯಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದು, ಗುಂಪಾಗಿ ಹಾಡುವಾಗ ಮುಖ್ಯ ಗಾಯಕನನ್ನು ಮುಖರಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಇತರ ಗಾಯಕರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಣ್ಣ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಸಂಗೀತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಕನಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ತಂತ್ರೀ ಹಾಗೂ ಗಾಳಿ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾದ್ಯಗಳದೇ ಮೇಳಗಳಿರುತ್ತಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ವೃಂದ ಅಥವಾ

ವಾದ್ಯಮೇಳ ಅಥವಾ ಕುತುಪ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಗೆಯ ಕುತುಪಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಪ್ರಚಾರ ದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಟಹ, ಭೇರಿ ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ತಾಳವಾದ್ಯಗಳು, ಶಂಖ, ಶೃಂಗ ಮುಂತಾದ ಸುಷಿರ ವಾದ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಹೇರಳ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ. ಉತ್ಸವ, ಬೇಟೆ, ವಿಜಯ, ಪೂಜೆ, ಬಲಿಪ್ರದಾನ, ಅಲ್ಲದೆ ಜನಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಲಮಾನ ವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಗಡಿಯಾರಗಳಂತೆಯೂ ಈ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತರ ಗೌರವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕೇತವು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದು ಪಂಚಮಹಾ ಶಬ್ದ. ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಇದು ಗೌರವಾರ್ಥವಾಗಿ ಐದು ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ನಾದರವ. ಹೀಗೆ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ವಾದ್ಯಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅಂಕಡುವರಲ್ಲಿ ಒಂದು-ದಂಡಿಗೆ. ಹೀಗೆ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ನುಡಿಸುವ ವಾದ್ಯಗಳೂ, ಮೇಳದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ನುಡಿಸುವ ವಾದ್ಯಗಳೂ, ಬಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ವೈವಿಧ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯಾ ಪ್ರಮಾಣ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತಹುದು. ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಜನಜೀವನ ದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧ ವಿಧ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾ ಗಿದ್ದವು ಮತ್ತು ಜನಗಳ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹ, ಕಳೆ ತುಂಬಿದ್ದವು ಎಂಬ ಅಂಶ ಅನುಭವವಾಗುವುದು.

ಶಾಸ್ತ್ರಕಾರರು ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವು ತತ, ಸುಷಿರ, ಅನಧ್ಧ ಮತ್ತು ಘನ ; ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಈ ಅಂಶವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿದ್ದಿ ತೆಂಬ ಅಂಶವು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅಂದು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಅಪರೂಪ ವಾದ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆನರಿಗೆ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದ್ದುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ತತ ಅಥವಾ ತಂತ್ರೀ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಿನ್ನರಿ, ವಲ್ಲಕಿ, ವಿಪಂಚಿ, ದಂಡಿಕ, ರಾವಣಹಸ್ತ, ತ್ರಿಸರಿ, ಜಂತ್ರ, ಸ್ವರಮಂಡಲ, ಪರಿವಾದಿನಿ, ಮುಂತಾದವು ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಸುಷಿರ ವಾದ್ಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಶಂಖ, ಶೃಂಗ, ವಂಶ, ತಿತ್ತಿರಿ, ಬೊಂಬುಳಿ, ಕಹಳೆ, ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅನಧ್ಧ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒತ್ತು, ಕರಡಿ, ಮೃದಂಗ, ಡಕ್ಕಾ, ಪಟಹ, ದುಂದುಭಿ, ಪಣವ, ಭೇರಿ, ಡಿಂಡಿಮ, ತ್ರಿವಳಿ, ನಿಸ್ಸಾಹ, ಡಮರು, ಚಂಬಕ, ದಂಡೆ, ರಂಜ, ಡೋಲು, ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಘನ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಘಂಟಾ, ಜಯಘಂಟಾ, ಕಿಂಕಿಣಿ, ರಘುಲಿರಿ, ತಾಳ, ಕಾಂಸ್ಯತಾಳ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.

ಶಾಲ್ಯುರಿಕೆ ಸೋಮನಾಥನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ 32 ವಿಣೆಗಳನ್ನು 18 ಬಗೆಯ ಕೊಳಲುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಈ ವಾದ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಗಳನ್ನೂ ಇತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿವರಗಳಂತೆ ಅಂದು ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಚರ್ವವಾದ್ಯಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ತತ ಅಥವಾ ತಂತ್ರೀ ವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಣೆ ಮತ್ತು ಕಿನ್ನರಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಪಿಟೀಲಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಾನಿನಿಂದ ನುಡಿಸುವ ವಾದ್ಯಗಳೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವಂತೆ ಮೈಸೂರಿನ ಬಳಿ ಇರುವ ತಿರುಮಕೂಡಲು ಅಗಸ್ತ್ಯೇಶ್ವರ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ವಾದ್ಯವನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಇಂದಿನ ಪಿಟೀಲುಗಳ ಹಿಂದಿನ ರೂಪವಿರಬೇಕು. ಇದರಂತೆಯೇ ಇತರ ಕೆಲವು ದೇವಾಲಯಗಳ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಪುಷ್ಕರ ಮತ್ತು ಪಂಚಮುಖ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಬೇಲೂರು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಲಾದ ಶಿಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ವಿಣೆಯ ಪ್ರಾಚೀನ ರೂಪವಾದ ಮೆಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ ವಿಣೆ ಮತ್ತು ಅಪರೂಪದ ಶುಕ್ರಿ ವಾದ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಪ್ರಬಂಧ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು

ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಎರಡೂ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಕೃತಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಬಂಧಗಳು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಇಡೀ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವಾಗಿವೆ. ಅದರೂ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಂಗೀತ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಬೆಳೆದು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣಬರುತ್ತದೆ. ಪುರಾತನ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳಾದ ಬೃಹದ್ದೇಶಿ ಮುಂತಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾದ ಕಂದಶುಕಸಾರಿಕ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಬಂಧಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅದರ ನಂತರ ರಚಿತವಾದ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ, ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಕಂದ, ತ್ರಿಪದಿ, ಚತುಸ್ಪದಿ, ಪಟ್ಟದಿ, ವರ್ಣ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿ ಹಾಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ, ರಗಳೆ ಮತ್ತು ಸಾಂಗತ್ಯಗಳೂ ಈ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇತ್ತೀಚಿನವರೆಗೂ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ನಿಕಟ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು. ಕೆಲವು ಸಲ ಸಂಗೀತ ಮುಂದು ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮುಂದು ಎನ್ನುವಂತಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ 'ಗಮಕ' ಕಲೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಸಂಪರ್ಕ ಸೇತುವೆಯಂತಿತ್ತು. ಇನ್ನು ವಚನ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳು ವಾಚನ ಮತ್ತು ಗಾಯನ ಎರಡಕ್ಕೂ ಒದಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಈ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಧವಳವೇ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದಲೂ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ—ಸುಳಾದಿ. ಈ ಪುರಾತನ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದಾಗ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಗೇಯ ಪ್ರಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಷೆಯದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಲಾಟಿ, ದ್ರಾವಿಡ ಮುಂತಾದ ಇತರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು ಎಂಬ ಅಂಶ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪ್ರೌಢ ಸಂಗೀತಕ್ಕಿಂತ ಪಾಮರ ರಂಜನೀಯವಾದ ಬಗೆಯವೆನ್ನ ಬಹುದು. ಪ್ರೌಢ ಅಥವಾ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಬಂಧ ಪ್ರಕಾರಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಹುತೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದುವೆನ್ನಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಂಗೀತದ ಅಗತ್ಯಗಳನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಒಂದು ಭಾಷೆಯೂ ನಿರ್ಮಿತವಾಯಿತು. ಅದನ್ನು ಭಾಂಡೀರ ಭಾಷೆ ಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದು ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪ್ರಾಕೃತ, ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಮಿಶ್ರಣ ವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಭಾಂಡೀರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಗ್ರಂಥದ ಕರ್ತೃವಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಲಲಿತ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಹೇರಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ದಾಸರ ಹಾಡುಗಳೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವು ಕ್ರಮ ಬದ್ಧವಾಗಿ ರಾಗ ತಾಳಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ ರಚಿತವಾದ ಕೀರ್ತನೆಗಳಾಗಿವೆ. ಅವರು ಯಾವ ಪಂಥದವರೇ ಆಗಲಿ, ಈ ರಚನೆಗಳ ಕೃತಿಕರ್ತರು ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯದಿಂದ ತುಂಬಿರುವುದು ಈ ಪದಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಮತ್ತು ವೀರಶೈವ ಪಂಥದ ರಚನಾಕಾರರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತ ಪರಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪದವೆಂದರೆ ಸಂಗೀತ ರಚನೆ ಅಥವಾ ಪ್ರಬಂಧವೆಂದರ್ಥ. ನೂರಾರು ವರುಷಗಳಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪದಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಅನೇಕ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಾದ ಸುಳಾದಿ, ವಚನ, ಉಗಾ ಬೋಗ, ಕೀರ್ತನ, ತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ಪ್ರಚಾರ ದಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ರಚಿತವಾದ ಅತೀ ಹಳೆಯ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಹೇರಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ರಚಿಸಿದವರಾರು, ಯಾವಾಗ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಯ ಬರದು. ಈಗ ತಿಳಿಯಬಂದಿರುವಂತೆ ಈ ರೀತಿಯ ಪ್ರಾಚೀನ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ರಚಿತವಾದುದು ವೀರಶೈವ ಪಂಥದವರಾದ ಸಕಲೇಶ ಮಾದಸರ, ಬಸವಣ್ಣ, ಮುಂತಾದವರಿಂದ. ಆದರೆ ಈ ಪದಗಳು ಇನ್ನೂ ಪರಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ನುಡಿ ಮತ್ತು ಧಾತುಗಳ ಸುಂದರ ಸಮನ್ವಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಪ್ರೌಢ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತ

ವಾದುದು ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಯಿಂದ. ಇವರುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮುಖ್ಯನ ಷಡಕ್ಷರಿ, ಬಾಲಲೀಲಾ ಮಹಂತ ಶಿವಯೋಗಿ, ನಾಗ ಭೂಷಣ ಘನಮಠಾರ್ಯ, ಕಡಕೋಳದ ಮಡಿವಾಳಪ್ಪ, ನಂಜುಂಡ ಶಿವಯೋಗಿ, ನೋಣವಿನಕೆರೆಯ ಕರಿಬಸವಸ್ವಾಮಿ, ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ, ಮುಂತಾದವರು ವೀರಶೈವ ಪಂಥದ ಕೃತಿರಚನಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರು. ಇದರಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡದ ಅನೇಕ ಪುರಾತನ ಗೇಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಹರಿದಾಸ ಪಂಥದವರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಹರಿದಾಸ ಪಂಥ ಅಥವಾ ಹರಿದಾಸ ಕೂಟದ ಆದ್ಯಪ್ರವರ್ತಕರು ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಕ್ರಿ. ಶ. 1300ರಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದ ನರಹರಿ ತೀರ್ಥರೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವರಿಂದ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಕನ್ನಡ ಪದಗಳು ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಇವೆ. ಈ ಪದರಚನೆ ಇನ್ನೂ ಪರಿಷ್ಕಾರವಾಗಿ ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲಾರಂಭವಾದುದು ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರ (1450) ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಹರಿದಾಸ ಕೂಟದ ಪಿತಾಮಹರೆಂದು ಮಾನಿತರಾದ ಶ್ರೀಪಾದರಾಯರು ವಿಷ್ಣುಸ್ತುತಿ ರೂಪವಾದ ಅನೇಕ ಪದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನಂತರ ಈ ಪಂಥವನ್ನು ಬೆಳಗಿದ ವ್ಯಾಸರಾಯ (1449-1537), ವಾದಿರಾಜ (1480-1600), ಕನಕದಾಸ, ಪುರಂದರದಾಸ ಮುಂತಾದವರನೇಕರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೆಳವನ ಕಟ್ಟಿ ಗಿರಿಯಮ್ಮನು (1750) ಸೀತಾಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಗೇಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿದ್ದಾಳೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇನ್ನೂ ಬೃಹದಾಸರೆಂದರೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸುರಪುರದ ಅನಂದದಾಸರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಿ ಎರಡೂ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣ ರಾಗಿದ್ದ ಇವರು ಕರ್ನಾಟಕ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವುಗಳದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಸುರಪುರ ಶೈಲಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಂಗಳೂರಿನ ತುಪಾಕಿ ಕುಟುಂಬದವರೂ ಬಾಗೇಪಲ್ಲಿಯ ಗುರುದಾಸ ವಿಠಲರೆಂಬ ಅಂಧ ಹರಿದಾಸರೂ, ಸೋಸಲೆ ನರಹರಿ ವಿಠಲ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳೂ ಉತ್ತಮ ರಾಗಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸರು ರಚಿಸಿದ ಪಿಳ್ಳಾರಿ ಗೀತೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ತಳಹದಿಯಂತಿವೆ. ಅನೇಕ ಹರಿದಾಸರು ಯಕ್ಷಗಾನಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹರಿದಾಸ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಂದರದಾಸರು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪಿತಾಮಹ ಎಂದು ಮಾನಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದಿನ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಆದ್ಯ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊಸಹಾದಿ ತೋರಿದವರೆಂದೂ ಗೌರವಿತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪೂರ್ವ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಲ್ಲಾ ಪುರಂದರದಾಸರ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕಾದುದು ಸಂಪ್ರದಾಯ.

ಈ ರೀತಿ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒದಗಿಬರುವ ಶಿವಶರಣರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇವು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಹು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಶಿವಶರಣ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವ ಯೋಗಿ ಅಥವಾ ಸಪ್ತಣ್ಣ. ಇವರು ಕೈವಲ್ಯ ಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹರಿದಾಸರಿಗಿಂತ ವೀರಶೈವ ತತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೈನ ಪಂಥದ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭರತೇಶ ವೈಭವ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಅತನು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಪದಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವದ ಬಗೆಗೆ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಇತರ ಪಂಥಗಳ ಕೃತಿ ರಚನಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಚಿದಾನಂದಾವಧೂತ ಮತ್ತು ಶಿಶುನಾಳ ಪರೀಘ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಸಂಗೀತ

19 ಮತ್ತು 20ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿದುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯ ಸಂಗೀತಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ರಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಅಳಿಕೆಯವರೆಗಿನ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರೂ ಗಣನೀಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವೀಣೆ ಭಕ್ತಿ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಮೊದಲಿಗರು. ಇವರು ತಂಜಾವೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವೀಣೆ ಕುಪ್ಪಯ್ಯ ನವರ ಮೊಮ್ಮಗ. ದಿವಾನ್ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಪ್ತತಾಳೇಶ್ವರಿ ಗೀತ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಇವರಂತೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೈಸೂರು ಸದಾಶಿವರಾಯರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾನ್ ಮಣಿಗಳಾದ ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ವೀಣೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರೇ ಆಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೂಗೂರು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು

ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಗೀತಕಲೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 20ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕವೆರಡೂ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಂಬಯ್ಯ, ವೀಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ಮುತ್ತಯ್ಯ ಭಾಗವತರು, ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕೃತಿ ರಚನೆಗಳಾದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಲಗೊಂಡ ವಾಸುದೇವ ಕೀರ್ತನ ಮಂಜರಿ 1929ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ ಎರಡೂ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಚಾರ್ಯರಿಗಿದ್ದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೃತಿ ರಚನಾ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯರಿಗಿದ್ದ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತವಾಗಿವೆ. ಇತರ ಕೃತಿ ರಚನಾ ಕಾರರಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಜೋಯಿಸ್ ಹಾಗೂ ಕರಿಗಿರಾಯರನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಕರಿಗಿರಾಯರ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು ಬಿಡಾರಂ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕರಾಮರಾಯರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಕಡೆಯ ಅರಸರಾದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರೂ ಕಲಾಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ, ತಿರುಪ್ಪನಂದಲ್ ಸುಬ್ಬಾಭಿ ರಾಮಯ್ಯ, ಕೋಲಾರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಜಾರಾವ್, ರುದ್ರಪಟ್ಟಣಂ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ, ವೀಣಾ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಜಾನಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ. ತಿರುಮಯ್ಯಾರಿ ನಲ್ಲಿದ್ದ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಪುನರುದ್ಧಾರಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ಅದು ಒಂದು ಸಂಗೀತ ಯಾತ್ರಾಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ನಾಗರತ್ನಮ್ಮನವರದು. ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಂತೆಯೇ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರೆಂದರೆ, ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಸೋಸಲೆ ಅಯ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಜಯರಾಯಾಚಾರ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಾವೆ ನರಹರಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶಾಂತಕವಿ ಮುಂತಾದವರು. ಇವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಈ ರೀತಿ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿ ರಚನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಸರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ಪಂಥಗಳಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒದಗಿಬರುವ ಶಿವಶರಣರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಇವು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬಹು ಸಹಾಯಕವಾಗಿವೆ. ಈ ಶಿವಶರಣ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಸರ್ಪಭೂಷಣ ಶಿವ ಯೋಗಿ ಅಥವಾ ಸಪ್ತಣ್ಣ. ಇವರು ಕೈವಲ್ಯ ಕಲ್ಪವಲ್ಲರಿ ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಹರಿದಾಸರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಸಾರುವ ಹಾಡುಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ಹಾಗೆಯೇ ಜೈನ ಪಂಥದ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಭರತೇಶ ವೈಭವ ಕಾವ್ಯ ರಚಿಸಿದ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿಯನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬೇಕು. ಆತನು ರಚಿಸಿದ ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಅಣ್ಣನ ಪದಗಳೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯೋಗ ಮತ್ತು ಅನುಭಾವದ ಬಗೆಗೆ ಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಇತರ ಪಂಥಗಳ ಕೃತಿ ರಚನಾಕಾರರಲ್ಲಿ ಚಿದಾನಂದಾವಧೂತ ಮತ್ತು ಶಿಶುನಾಳ ಪರೀಚ್ ಸಾಹೇಬರನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದ ಸಂಗೀತ

19 ಮತ್ತು 20ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹರಿದುಬರುತ್ತಿದ್ದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಜನಪ್ರಿಯ ಸಂಗೀತಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಲು ಪ್ರಾರಂಭ ವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರು ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಕೃತಿಗಳನ್ನೇ ರಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರಿಂದ ಹಿಡಿದು ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಅಜ್ಜಿಕೆಯವರೆಗಿನ ಒಂದು ಶತಮಾನದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ, ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರೂ ಗಣನೀಯ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ರಚನೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಚೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಣೆ ಭಕ್ತಿ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಮೊದಲಿಗರು. ಇವರು ತಂಜಾವೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಣೆ ಕುಪ್ಪಯ್ಯ ನವರ ಮೊಮ್ಮಗ. ದಿವಾನಾ ಪೂರ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಹ್ವಾನವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಇವರು ರಚಿಸಿದ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಪ್ತತಾಳೇಶ್ವರಿ ಗೀತ ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿದೆ. ಇವರಂತೆಯೇ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೈಸೂರು ಸದಾಶಿವರಾಯರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾನ್ ಮಣಿಗಳಾದ ವಿಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ವಿಣೆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರಿದ್ದರು. ಅವರ ಸಮಕಾಲೀನರೇ ಆಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮೂಗೂರು ಸುಬ್ಬಣ್ಣ. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು

ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಗೀತಕಲೆಗೆ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 20ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕವೆರಡೂ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ ಸತ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸಾಂಬಯ್ಯ, ವಿಣೆ ಶೇಷಣ್ಣ, ಮುತ್ತಯ್ಯ ಭಾಗವತರು, ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರೇ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಿದ್ದು ಅನೇಕ ಕೃತಿ ರಚನೆಗಳಾದವು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ವಾಸುದೇವ ಕೀರ್ತನ ಮಂಜರಿ 1929ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಆ ಕೃತಿಗಳು ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಪ್ರಯೋಗ ಎರಡೂ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಚಾರ್ಯರಿಗಿದ್ದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕೃತಿ ರಚನಾ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಚಾರ್ಯರಿಗಿದ್ದ ಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತವಾಗಿವೆ. ಇತರ ಕೃತಿ ರಚನಾ ಕಾರರಲ್ಲಿ ದೇವೋತ್ತಮ ಜೋಯಿಸ್ ಹಾಗೂ ಕರಿಗಿರಾಯರನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ಕರಿಗಿರಾಯರ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದವರು ಬಿಡಾರಂ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕರಾಮರಾಯರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಕಡೆಯ ಅರಸರಾದ ಶ್ರೀ ಜಯಚಾಮ ರಾಜ ಒಡೆಯರೂ ಕಲಾಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಮತ್ತು ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ರಾದವರು ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ, ತಿರುಪ್ಪನಂದಲ್ ಪಟ್ಟಾಭಿ ರಾಮಯ್ಯ, ಕೋಲಾರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಜಾರಾವ್, ರುದ್ರಪಟ್ಟಣಂ ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಹುಲ್ಲಹಳ್ಳಿ ರಾಮಣ್ಣ, ವಿಣಾ ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಜಾನಪದಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ ಮಹಿಳೆಯರಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸಿಯಾಗಿದ್ದವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರತ್ನಮ್ಮ. ತಿರುವಯ್ಯಾರಿ ನಲ್ಲಿದ್ದ ತ್ಯಾಗರಾಜರ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಪುನರುದ್ಧಾರಮಾಡಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ ಅದು ಒಂದು ಸಂಗೀತ ಯಾತ್ರಾಕ್ಷೇತ್ರವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಕೀರ್ತಿ ನಾಗರತ್ನಮ್ಮನವರದು. ಈ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗ್ಗೇಯಕಾರರಂತೆಯೇ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರೆಂದರೆ, ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಸೋಲಲೆ ಅಯ್ಯಾಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಜಯರಾಯಾಚಾರ್ಯ, ಬೆಳ್ಳಾವೆ ನರಹರಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶಾಂತಕವಿ ಮುಂತಾದವರು. ಇವರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಾರಂಭಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಸಮಾಜದ ಎಲ್ಲ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

ರಸುತ್ತಾ ಮೊದಲು ಖಾನ್ ದೇಶದ ಸುಲ್ತಾನ್ ಬುರ್ಹಾನ ಖಾನನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಅವನ ಅಣತಿಯಂತೆ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಕ್ರೋಢೀಕರಿಸಲು ನೆರವಾದನು. ಇಂದು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ರಾಗಗಳು ಪುಂಡರೀಕ ವಿಠಲನ ಲಕ್ಷಣ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದ ಆಕಾರಗಳನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತವೆ ಎಂದು ಅನೇಕ ಪಂಡಿತರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಮುನ್ನುಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜರ ಸಮಕಾಲೀನರಾಗಿದ್ದ ಸುರಪುರದ ಆನಂದದಾಸರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರವೀಣರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಹುತೇಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರೂ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತಕ್ಕೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಒದಗಿಸಿತ್ತು. ನಿರರ್ಶನವಾಗಿ, ತಿರುವಾಂಕೂರಿನ ಸ್ವಾತಿ ತಿರುನಾಳರ ಕೋರಿಕೆಯಂತೆ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಗವಾಯಿಗಳಾದ ನಾಥೂರಾಂ ಮತ್ತು ನಂದಾರಾಂ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸೋದರ ಗವಾಯಿಗಳನ್ನು ತಿರುವಾಂಕೂರು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅನೇಕ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಉಸ್ತಾದರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಖಾಯಂ ಆಗಿ ನೆಲೆಸಿದ ಉಸ್ತಾದರಲ್ಲಿ—ನಫಾನ್ ಖಾನ್, ಹೈದರ್ ಭಕ್ಷ್, ಗೌದರ್ ಜಾನ್, ಬರಕತ್ತುಲ್ಲಾ ಖಾನ್, ಹಾಫಿಸ್ ಖಾನ್, ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು. ಉಸ್ತಾದ್ ಮೌಲಾ ಭಕ್ಷ್ ಕೆಲಕಾಲ ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಫಯ್ಜಾಜ್ ಖಾನ್ ಮತ್ತು ಬಷೀರ್ ಖಾನರು ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವಾದಿಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಬಂದು ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಉತ್ತರ ಭಾಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಂಬೈ ಪ್ರಾಂತದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೊಳಪಟ್ಟು ಪ್ರಾಯಶಃ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಪ್ರಭಾವವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆ ಬಹುತೇಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತವೇ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಜಮಖಂಡಿ ರಾಮದುರ್ಗ ಮುಂತಾದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಪಾಳೆಯಪಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಯಿತ್ತು. ಜಮಖಂಡಿ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ರಾಸ್ತೆ, ಗಣಪ್‌ರಾವ್ ರಾಸ್ತೆ, ನಂದೋಪಂತ ಜೋಗೈಕರ್, ಬಲವಂತರಾವ್ ವೈದ್ಯ, ದಾದಾ ಖರೆ ಮುಂತಾದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾನ್‌ಮಣಿಗಳು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಳವಂತರಾವ್ ಕಾಟ್ಕಿರ್ ಹಾಗೂ ಅಂತೂಬುವಾ ಆಪ್ಲೆ ಅವರುಗಳು ರಾಮದುರ್ಗದ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದರು.

ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕರಾದ ಭಾಸ್ಕರಬುವಾ ಬಖ್ಲೆ ಅವರು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬದಲಾವಣೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಧಾರವಾಡದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದ ಭಾಸ್ಕರಬುವಾ ಅವರು ಅಂದು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಹೆಸರಾಂತ ಹಿರಿಯ ಗಾಯಕರು. ಅವರು ಎಲ್ಲರ ಮನ್ನಣೆಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಗಾರರೂ, ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದು, ಹೊರಗಡೆಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗವಾಯಿಗಳೂ, ಉಸ್ತಾದರೂ ಕಲಿತು ವಿಚಾರ ವಿಧಿಯು ಮಾಡುವ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು ಅವರ ಮನೆ ಅನತಿಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತವು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿ ಜನಾದರಣೆಯವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂದಿನವರೆಗೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತವು ಯಾವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಯಿತೆಂದರೆ ಭಾರತ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತಕಲೆಗೆ ಬಹು ಗಣ್ಯಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಭಾಸ್ಕರ ಬುವಾರವರೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಧಾರವಾಡ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಪದೇಪದೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿದ ಗವಾಯಿ ಮತ್ತು ಉಸ್ತಾದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರೆಂದರೆ—ಆಲ್ಪಾದಿಯಾಖಾನ್, ಖಾನ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಕರೀಂಖಾನ್, ರಹಮತ್‌ಖಾನ್, ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಬುವಾ ವರೈಫಿ, ಶಿವರಾಮ ಬುವಾ, ಮಂಜಿಖಾನ್, ವಿಷ್ಣುಪಂತ ಭತ್ತೆ, ರಹಮತ್‌ಖಾನ್ ಸಿತಾರಿಯಾ, ನೀಲಕಂಠ ಬುವಾ, ಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ್ ಜಂತಲಿ, ದತ್ತೋಪಂತ ಪಾಠಕ್, ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಗವಾಯಿ, ಹನುಮಂತರಾವ್ ವಾಳವೇಕರ್ ಹಾಗೂ ವಿಠಲರಾವ್ ಕೊರೆಗಾಂವ್‌ಕರ್. ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ರಾಮಭಾವು ಕುಂದ ಗೋಳಕರ್ ಅವರು ಖಾನ್ ಅಬ್ದುಲ್ ಕರೀಂಖಾನರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಷ್ಯರು. ಅಬ್ದುಲ್ ಕರೀಂಖಾನರು ಕರ್ನಾಟಕದ ಈಗಿನ ಗಡಿಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿರುವ ಮೀರಜ್‌ನಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರದು ಕಿರಾಣಾ ಘರಾಣೆ. ಈ ಘರಾಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರಲ್ಲಿ ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಹಾನಗಲ್, ಭೀಮಸೇನ್ ಜೋಷಿ, ವೆಂಕಟರಾವ್ ರಾಮದುರ್ಗ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಘರಾಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಲ್ಲಿ ಗುರುರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮತ್ತು ನೀಲಕಂಠ ಬುವಾ ಗಾಡ್‌ನೋಳಿಯವರು ಮುಖ್ಯರು. ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರರು ಗ್ವಾಲಿಯರ್ ಮತ್ತು ಜಯಪುರ ಎರಡೂ ಘರಾಣೆಗಳ ಉತ್ತಮಾಂಶಗಳು ಬೆರೆತ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಶೈಲಿಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಹುಟ್ಟುಕುರುಡರಾದ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಗವಾಯಿಯವರು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತಿಭಾನ್ವಿತ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರು. ಅವರು ಉಭಯಗಾನ ವಿಶಾರದರೆಂಬ ದಿರುದು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ, ಅವರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಎರಡೂ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯ. ಇವರು ನೂರಾರು ಮಂದಿ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಿದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾದವರು ಬಸವರಾಜ ರಾಜಗುರು. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಘರಾಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದೇಂದು ಅಗ್ರಾ ಘರಾಣೆ. ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದಕರೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು ರಾಮರಾವ್ ವಿ. ನಾಯಕ್.

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಿಗೇನೂ ಕೊರತೆ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಾರವಾರದ ಮಂಗೇಶರಾವ್ ತೆಲಂಗ್‌ರವರು ಅಂತಹವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು. ಸಂಗೀತ ಮಕರಂದ, ಸಂಗೀತ ರತ್ನಾಕರ, ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅವರು ಶೋಧಿಸಿ ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾರೆ. ವಾದ್ಯವಾದನಪ್ರವೀಣರಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತರಾವ್ ವಾಲ್ಮೀಕಿರವರು ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ವಾದ್ಯದಂತೆಯೇ ಪಿಟೀಲು ವಾದ್ಯದ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೂ ಕಾರಣರಾದರು. ಹಾಗೆ ಪಿಟೀಲು ಕಲಿತು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಫಿಡಲ್ ಅಂತಪ್ಪ. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಪಿಟೀಲು ಪಕ್ಕವಾದ್ಯ ನುಡಿಸಿ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪರ್ವತೀಕರ್ ಅವರು ಸ್ವರಮಂಡಲ ವಾದನಕ್ಕೂ ಹಾಗೆಯೇ ಹುಲಗೂರು ಕೃಷ್ಣಚಾರ್ಯರು ಕಿನ್ನರಿ ವಾದನಕ್ಕೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದವರು. ಅವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಗಳು ಪಕ್ಕಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಿರುವುದು ವಿಶೇಷ ಸಂಗತಿ. ಇಂದು ರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಪದ್ಧತಿಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರ್, ಡಾ|| ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಹಾನಗಲ್, ಭೀಮ್‌ಸೇನ್ ಜೋಷಿ, ಬಸವರಾಜ ರಾಜಗುರು, ಶೇಷಾದ್ರಿ ಗವಾಯಿ, ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಗುರವ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಕುಮಾರ ಗಂಧರ್ವ, ದೇವೇಂದ್ರ ಮುರುಡೇಶ್ವರ್, ವಿಷ್ಣು ದಾಸ್ ಶಿರಾಲಿ, ಡಾ|| ಎಂ. ಆರ್. ಗೌತಮ್, ಮುಂತಾದ ಕರ್ನಾಟಕದ ಸಂಗೀತ ಕಲಾವಿದರು ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಇತರ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ, ಪುಟ್ಟರಾಜ ಗವಾಯಿ, ಬಸವರಾಜ ಮನ್ಸೂರ್, ಕೃಷ್ಣಾ ಬಾಯಿ ರಾಮದುರ್ಗ, ಫಕೀರಪ್ಪ ಗವಾಯಿ, ಗುರುಬಸವಾಚಾರ್ಯ ಹಿರೇಮಠ, ವಿಠಲರಾವ್ ಕೋರೆಗಾವ್‌ಕರ್, ವಿ. ವಿ. ಉತ್ತೂರ್‌ಕರ್, ಎನ್. ಜಿ. ಮಜುಂದಾರ್, ಆರ್. ಎಸ್. ದೇಸಾಯಿ, ಅರ್ಜುನಸಾ ನಾಕೋಡ್, ಶೇಷಗಿರಿ ಹಾನಗಲ್, ಲಕ್ಷ್ಮಿಜಿ. ಭಾವೆ, ಬಸವರಾಜ ಬಿಂಡಿಗೇರಿ, ಮಾಣಿಕ್‌ರಾವ್ ರಾಯಚೂರ್‌ಕರ್, ಲಲಿತಾ ಉಭಯಕರ್, ಡಿ. ಎಸ್. ಗರೂಡ್, ಡಿ. ಶೀನಪ್ಪ, ಪ್ರೇಮಾನಂದ್, ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ಗುರವ್, ಡಾ|| ರಾಜೀವ್ ತಾರಾನಾಥ್, ಮುಂತಾದವರು ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ತಮಿಳು ಸ್ವರಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದಲೂ, ಸೃಜನಶೀಲತೆಯಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ರಾಷ್ಟ್ರ ಹಾಗೂ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಾಯನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕುಬಾಡಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ವರದರಾಜಯ್ಯಂಗಾರ್, ಚಿಂತಲಪಲ್ಲಿ ವೆಂಕಟರಾವ್, ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್, ಎನ್. ಚನ್ನಕೇಶವಯ್ಯ, ಬಿ. ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ, ಪಲ್ಲವಿ ಚಂದ್ರಪ್ಪ, ಕುರುಡಿ ವೆಂಕಣ್ಣಾಚಾರ್, ಎಲ್. ಎಸ್. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ ಭಾಗವತರು, ಎಂ. ಎ. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್, ಬಿ. ಕೆ. ಪದ್ಮನಾಭರಾವ್, ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣಸ್ವಾಮಿ, ಆರ್. ಕೆ. ಶ್ರೀಕಂಠನ್, ಆರ್. ಕೆ. ರಾಮನಾಥನ್, ಬಿ. ಎಸ್. ರಾಜಯ್ಯಂಗಾರ್, ರಾಘವಪಲ್ಲಿ ಅನಂತಕೃಷ್ಣ ಶರ್ಮ, ಪಾಪಚೂಡಾಮಣಿ, ಎ. ಸುಬ್ಬರಾವ್, ತಿರುಮಕೂಡಲು ಪುಟ್ಟಿಸಾಮಯ್ಯ, ತಿಟ್ಟಿ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎನ್. ಚೊಕ್ಕಮ್ಮ, ಜಿ. ಚನ್ನಮ್ಮ, ಬಳ್ಳಾರಿ ಸೋದರರು, ಚಕ್ರಕೋಡಿ ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎಸ್. ಎನ್. ಮರಿಯಪ್ಪ, ರಾ. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ಸಿ. ಹೊನ್ನಪ್ಪ ಭಾಗವತರು, ವಿ. ರಾಮರತ್ನಂ, ಅನೂರು ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ, ಟಿ. ಕೆ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ, ಪದ್ಮಾಮೂರ್ತಿ, ಹೆಚ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ, ಬಿ. ಎಸ್. ವಿಜಯ ರಾಘವನ್, ಕೆ. ಜಿ. ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಜಿ. ಆರ್. ಜಯ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ವಾದ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಐ. ಭುವನೇಶ್ವರಯ್ಯ, ಅನೂರು ರಾಮಕೃಷ್ಣ, ಅನೇಕಲ್ ಎಸ್. ಶಿವರದ್ರಪ್ಪ, ಎಂ. ಎಸ್. ಗೋವಿಂದಸ್ವಾಮಿ, ಎ. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಹೆಚ್. ವಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಸ್. ಮಹದೇವಪ್ಪ, ಆರ್. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಾ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಆರ್. ಆರ್. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ, ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್, ಎಂ. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಜಯ್ಯ, ಟಿ. ಎಸ್. ತಾತಾಚಾರ್ಯರು, ಎ. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯ, ಟಿ. ಗುರುರಾಜಪ್ಪ, ಹೆಚ್. ಕೆ. ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿ, ರತ್ನಗಿರಿ ಸುಬ್ಬಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಜಿ. ಎಲ್. ಕಾಶಿನಾಥ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಎ. ಡಿ. ಜಕರಯ್ಯ, ಕೆ. ಜಿ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ ಮುಂತಾದವರು ಪಿಟೀಲು ವಾದನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು.

ಇನ್ನು ವಿಣೆಯಲ್ಲಿ ಡಾ|| ವಿ. ದೊರೆಸ್ವಾಮೈಯ್ಯಂಗಾರ್, ಎಂ. ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಯ್ಯಂಗಾರ್, ನೀಲಮ್ಮ ಕಡಾಂಬಿ, ಆರ್. ಎಸ್. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ, ಆರ್. ಎನ್. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ, ಆರ್.ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ಆರ್.ಕೆ. ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣ, ಆರ್. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ್, ವಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬರಾವ್, ಎ. ಎನ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ಸಿ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ತಗಡೂರು ಎಂ. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ, ಎಂ. ಎಸ್. ರಾಮಯ್ಯ, ಹೆಚ್. ಪುಟ್ಟಾಚಾರ್, ಎಚ್. ಪಿ. ರಾಮಾಚಾರ್,

ಎಂ. ಎಲ್. ವೀರಭದ್ರಯ್ಯ, ವಿ. ವಿ. ರಂಗನಾಥನ್, ಕೆ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ, ಎ. ವಿ. ಅನಂದ್, ಪಿ. ಜಿ. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ, ವಿ. ಎಸ್. ರಾಜಗೋಪಾಲ್, ಟಿ. ಎ. ಎಸ್. ಮಣಿ, ಟಿ. ವಿ. ಭದ್ರಾಚಾರ್, ಇವರುಗಳು ಮೃದಂಗವಾದನದಲ್ಲಿಯೂ, ಡಿ. ಶೇಷಪ್ಪನವರು ತಬಲಾ ವಾದನದಲ್ಲಿಯೂ, ಕೆ. ಎಸ್. ಮಂಜುನಾಥ್, ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಂ, ಕೆ. ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಎಂ. ಎ. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಇವರುಗಳು ಘಟವಾದ್ಯ ವಾದನ ದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೆಚ್. ಪಿ. ರಾಮಾಚಾರ್, ಸೋಸಲೆ ಶೇಷಗಿರಿದಾಸ್ ಇವರುಗಳು ಖಂಜರಿ ವಾದನದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾದ ಕಲಾವಿದರು.

ಬಿ. ಎನ್. ಸುರೇಶ್, ಎಸ್. ಪಿ. ನಟರಾಜನ್, ಎಂ. ಆರ್. ದೇವರಸ್ವಾಮಿ, ವಿ. ದೇಶಿಕಾಚಾರ್, ಸಿ. ಎಂ. ಮಧುರಾನಾಥ್, ಪ್ರಪಂಚಂ ಸೀತಾರಾಂ, ಪ್ರಭಾಕರ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ, ಎ. ವಿ. ಪ್ರಕಾಶ್ ಮುಂತಾದವರು ಕೊಳಲು ವಾದ್ಯವಾದನಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಎ. ವಿ. ನಾರಾಯಣಪ್ಪ, ಬಿ. ರಾಮದಾಸ್ ನಾಗಸ್ವರವಾದನಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಗದ್ದಾಲ ವೆಂಕಟಪ್ಪ, ಡಿ. ಮುನಿರತ್ನಂ, ಬಾಲಶಂಕರ್ ಡೋಲುವಾದನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾಂತರು. ಹಾಗೆಯೇ ಕದ್ರಿ ಗೋಪಿನಾಥ್ ಸಾಕ್ಸೋಫೋನ್ ವಾದನಕ್ಕೂ, ಎಂ. ವಿ. ವರಾಹಸ್ವಾಮಿಯವರು ಗೋಟು ವಾದ್ಯ ವಾದನಕ್ಕೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ತರುಣ ಕಲಾವಿದ ರಲ್ಲಿ ಆರ್. ಎನ್. ತ್ಯಾಗರಾಜನ್ ಮತ್ತು ಡಾ|| ಆರ್. ಎನ್. ತಾರಾನಾಥನ್, ಎಂ. ಎಸ್. ಶೀಲಾ, ಆರ್. ಎ. ರಮಾಮಣಿ, ನಾಗಮಣಿ, ಶ್ರೀನಾಥ್, ಆರ್. ಎಸ್. ರಮಾಕಾಂತ, ಎಸ್. ಶಂಕರ್, ಟಿ. ಎಸ್. ಸತ್ಯವತಿ, ಎಂ. ಟಿ. ಶೆಲ್ವ ನಾರಾಯಣ, ಟಿ. ಎಸ್. ರಮಾ, ನಾಗವಲ್ಲಿ ನಾಗರಾಜ್, ಬೆಳ್ಳೂರು ಸೋದರಿಯರು ಮುಂತಾದ ಗಾಯಕರು, ಸುಮಾ ಸುಧೀಂದ್ರ, ಶಾಂತಿರಾವ್, ಡಿ. ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಮುಂತಾದ ವೈಣಿಕರು, ಕಾಂಚನ ಸುಬ್ಬರತ್ನಂ, ಅಂಬಳೆ ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ, ಬಿ. ಕೆ. ಶ್ರೀಧರ್, ಟಿ. ಜಿ. ತ್ಯಾಗರಾಜನ್, ಎಂ. ನಾಗರಾಜ್ ಮುಂತಾದ ಪಿಟೀಲು ವಾದಕರೂ, ಎಂ. ಟಿ. ರಾಜಕೇಸರಿ, ಆರ್. ಎ. ರಾಜಗೋಪಾಲ್, ಟಿ. ಎನ್. ರಮೇಶ್, ವಿ. ಪ್ರವೀಣ್, ಎ. ಕುಮಾರ್ ಮುಂತಾದ ಮೃದಂಗ ವಾದಕರೂ ಮುಖ್ಯರು.

ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗಳು

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದಂತೆಯೇ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಿರುವ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಗೀತ ಪ್ರಕಾರವೆಂದರೆ ಲಲಿತ ಸಂಗೀತ.

ಇದನ್ನು ಸುಗಮ ಸಂಗೀತವೆಂದೂ ಇಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದೊಂದು ಜನಪ್ರಿಯ ಶೈಲಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಭಾವಗೀತೆ, ರಂಜನೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಚಿತ್ರಗೀತೆ, ಜಾನಪದದ ಲಾನಣಿ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ. ಈ ಜನಪ್ರಿಯ ಶೈಲಿಯ ಹಾಡುಗಾರರಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು— ಬಾಳಪ್ಪ ಹುಕ್ಕೇರಿ, ಪಿ. ಕಾಳಿಂಗರಾವ್, ಪಿ. ಆರ್. ಭಗವತ್, ಹೆಚ್. ಆರ್. ಲೀಲಾವತಿ, ಮೈಸೂರು ಅನಂತಸ್ವಾಮಿ, ಹೆಚ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಭಾವೆ, ಬಿ. ಕೆ. ಸುಮಿತ್ರ, ಗುರುರಾಜ ಹೊಸಕೋಟೆ, ಉಷಾ ಖಾದೀಲ್ಕರ್, ಎಂ. ಎನ್. ರತ್ನ, ಅನೂರಾಧ, ಧಾರೇಶ್ವರ್, ಗೀತಾಬಾಯಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಶಾಂತಿಮತಿ ಗಂಗೊಳ್ಳಿ, ಎನ್. ಎಸ್. ರಾಮನ್, ಸಿ. ಅಶ್ವಥ್, ಎಂ. ಪ್ರಭಾಕರ್, ನಾರಾಯಣರಾವ್ ಮಾನೆ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ, ಶ್ಯಾಮಲಾ ಜಾಗೀರ್‌ದಾರ್, ಕಸ್ತೂರಿ ಶಂಕರ್, ಮಾಲತಿ ಶರ್ಮ, ರತ್ನಮಾಲಾ ಪ್ರಕಾಶ್, ಎಂ. ಕೆ. ಜಯಶ್ರೀ, ವಿದ್ಯಾರಾಣಿ, ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವರು ಬಹುತೇಕ ಸುಗಮ ಸಂಗೀತ ಗಾಯಕರೆಂದು ಮಾನಿತರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿಗೆ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದ ತಳಹದಿ ಇದೆ.

ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೊಸತೇನಲ್ಲ. ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ವಾದ್ಯವೃಂದ ಅಥವಾ ಕುತುಪ ಅಥವಾ ಮೇಳವೆಂದು ಅವುಗಳನ್ನು ಕರೆಯಲಾಗು ತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಪ್ರವೇಶವಾದನಂತರ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಮಟ್ಟುಗಳನ್ನು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಈ ಬಗೆಯ ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗಳು ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಸೈನ್ಯದ ಬ್ಯಾಂಡ್ ವೃಂದಗಳು ಮುನ್ನುಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಿಂದಲೇ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದು ವನ್ನೆ ಬಹುದು. ಅವರ ನಂತರ ಬಂದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಬ್ಯಾಂಡ್ ವೃಂದಗಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ಅರಸರೇ ಸ್ವತಃ ವಿದೇಶದಿಂದ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕರೆಸಿ ತಾವೂ ಈ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿತುದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತಗಳದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಬ್ಯಾಂಡ್ ವೃಂದಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಗೀತೆ 'ಕಾಯಿ ಶ್ರೀ ಗೌರಿ ಕರುಣಾ ಲಹರಿ' ರಚಿತವಾದುದು ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಸಿ. ಮೇಜರ್ ಸೂಚಿಸಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಜೋಡಿಸಿ ರಚಿತವಾದ ಗೀತೆ ಇದು. ಹೀಗೆಯೇ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಮಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಹಾಡುಗಳು ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರ ರಾಜ್ಯಭಾರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವು. ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಉತ್ತಮ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ

ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಂಸರನ್ನು ಕರೆಸಿ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿ ಅವರಿಂದ ರಾಜಮನೆತನದವರಿಗೂ, ಅಸ್ಥಾನದ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಿಯುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೈಸೂರು ಅರಮನೆಯ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ಯಾಂಡ್ ವೃಂದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದೇಶಕ ರಾಗಿದ್ದವರು—ಅಸ್ಥಾನ ವಿದ್ಯಾನ್ ವಿ. ವೆಂಕಟಗಿರಿಯಪ್ಪ ನವರು. ಮೈಸೂರಿನ ಕರ್ಜನ್ ಪಾರ್ಕ್ ಮತ್ತು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕಬ್ಬನ್ ಪಾರ್ಕ್ ಉದ್ಯಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತ ವೃಂದದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಡೆಯುವಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಯಾಗಿತ್ತು.

ಅರಮನೆಯಿಂದ ಈ ರೀತಿ ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳು ರಚಿತವಾಗಿ ಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೇ ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳು ಈ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದೊಂದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸರಸ್ವತಿ ಆರ್ಟ್ಸ್. ಇದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು ಎಂ. ಎಸ್. ನಟರಾಜನ್. ತಾವೇ ಸ್ವತಃ ಹಲವಾರು ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ನುಡಿಸಬಲ್ಲ ನಟರಾಜನ್, 1936ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಸರಸ್ವತಿ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಗಾಯಕರೂ ಸೇರಿ ಹನ್ನೊಂದು ಕಲಾವಿದರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕೆಲವರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಹತ್ತು ವರುಷ ಕಾಲ ಈ ವಾದ್ಯಮೇಳವು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನರ್ತಕ ರಾಂ ಗೋಪಾಲರೊಂದಿಗೆ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ಮಾನ್ಯತೆ ಪಡೆಯಿತು. ಈ ವಾದ್ಯಮೇಳ ಕರ್ನಾಟಕದ ಆಧುನಿಕ ಯುಗದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಚನೆಯಾದದ್ದನ್ನು ಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲಾವಿದರನೇಕರು ಮುಂದೆ ತಾವೇ ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಈ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ವಾದ್ಯಮೇಳ ಸರಸವಾಣಿ ಆರ್ಟ್ಸ್. ಭಾನುವಾರ ಸಂಜೆ ಕಬ್ಬನ್ ಪಾರ್ಕ್‌ನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಈ ವಾದ್ಯಮೇಳದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಹು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನಗಳು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಅವರ ಪುತ್ರಿಯರಾದ ಉಷಾ ಉಭಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಾಯಾ ಇಬ್ಬರೂ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಗೀತದ ಹಾಡುಗಳ ಜನಪ್ರಿಯ ಗಾಯಕಿಯರಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈಗ ಈ ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳು ಎರಡೂ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಸಂಗೀತವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾ ಬಹು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಹಲವಾರು ವಾದ್ಯಮೇಳಗಳಿದ್ದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಲಲಿತ ಸಂಗೀತದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಕೂಡುತ್ತಾರೆ.

ಹರಿಕಥೆ

ಹರಿಕಥೆ ಜನಗಳನ್ನು ಸನ್ಮಾರ್ಗವಲಂಬಿಗಳಾಗಲು ಪ್ರಚೋದಿಸುವಂತಹ ಬೋಧಪ್ರದವಾದ ಕಲೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕ, ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪರವಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹರಿದಾಸರು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಹರಿಕಥಾ ಮಾಧ್ಯಮವು ಸಫಲವಾಗಲು ಕೀರ್ತನಕಾರ ಅಥವಾ ಭಾಗವತರು ಉಚಿತ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಅಭಿನಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಉಪಕರಣಗಳನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ನಿರೂಪಣೆಯು ಉಲ್ಲಾಸಕರವಾಗಿಯೂ, ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಲು ಈ ಹರಿಕಥಾ ಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನಕಾರರು ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತಹವರಲ್ಲಿ ಶಾಂತಕವಿ, ಬೇಲೂರು ಕೇಶವದಾಸ್, ಕೊಪ್ಪಳ ಜಯರಾಮಾಚಾರ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು. ಹರಿಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ಒತ್ತಾಸೆಯಾಗಿ ಹಿಟಲೆ, ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ, ಮೃದಂಗ, ತಬಲಾ, ತಾಳ ಮುಂತಾದ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ 20 ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಜನಪ್ರಿಯ ಹರಿಕಥಾ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ, ಸೋಸಲೆ ರಾಮದಾಸ್, ರಾ. ವೆ. ಕರಿಗುದರಿ, ಕೃಷ್ಣ ಭಾಗವತರು, ಕೊಣನೂರು ಸೀತಾರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಶ್ರೀಕಂಠ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ವೇಣುಗೋಪಾಲ ದಾಸ್, ಗಮಕಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕುರ್ತುಕೋಟೆ ಶ್ರೀಪಾದಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಗೋಪಾಲದಾಸರು, ಟಿ. ವಿ. ಗೋಪಿನಾಥದಾಸರು, ಬಿ. ಶಿವಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಭದ್ರಗಿರಿ ಕೇಶವ ದಾಸ್, ಅಚ್ಯುತದಾಸ್, ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇತ್ತೀಚಿನ ಹರಿಕಥಾ ವಿದ್ಯಾಂಸರಲ್ಲಿ ಗುರುರಾಜಲು ನಾಯುಡು, ಶಿವಲಿಂಗಸ್ವಾಮಿ ಹಿರೇಮಠ, ಸೋಸಲೆ ನಾರಾಯಣದಾಸ್, ಟಿ. ವಿ. ಜಯಸಿಂಹದಾಸ್ ಮುಂತಾದವರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಬಹು ಜನಾರ್ಹವಣಿಯಾಗಿವೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಟಿ. ಕೆ. ವೇಣು ಗೋಪಾಲದಾಸರಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯು ತನ್ನ 1977-78ರ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಇತ್ತು ಗೌರವಿಸಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೀರ್ತನಕಾರರು, ರಾಜ್ಯದ ಹೊರಗೂ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಥಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಕಥೆ ಕಲೆ ಕೇವಲ ಪುರುಷರಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಅನೇಕ ಮಹಿಳೆಯರೂ, ಹರಿಕಥಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿ ಜನಾದರಣೆಯರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಲಲಿತಾಂಬಾ, ಯದುಗಿರಿ ಕುಮಾರಿ, ಭಾಗೀರಥಿ ಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು.

ಗಮಕ

ಗಮಕವು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಕಲೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಗಾಯನ ಮತ್ತು ರಾಗಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೂ, ಗಮಕವು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಕಲೆ. ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹಾಡಿ ಕಥಾವಸ್ತು ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗಮಕ ಕಲೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಪೊನ್ನನ ಶಾಂತಿಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಗಮಕಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗಮಕ ಮತ್ತು ಗಮಕಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ನಿರರ್ಶನವಾಗಿ ಕ್ರಿ.ಶ. 1068ರ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗಂಗರಸನನ್ನು ಕವಿ ಮತ್ತು ಗಮಕಿ ಎಂದು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಪುರಾತನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಅದಿಪುರಾಣ, ಪಂಚತಂತ್ರ, ನಂದಿಯಣ್ಣ ನರಗಳೆ, ಮೋಹನತರಂಗಿಣಿ, ಜೈಮಿನೀ ಭಾರತ, ಭರತೇಶ ವೈಭವ, ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆ, ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿ, ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಸಂಗೀತ ಗಾರ, ನಟಿ ಮುಂತಾದವರಿಗೂ, ಕಾವ್ಯಪ್ರಧಾನವಾದ ಯಾವುದೇ ಕಲೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದಕರಿಗೂ ಗಮಕ ಕಲೆಯ ಪರಿಚಯ ವಾದರೂ ಇರಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯಕ. ಹಿಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕರೂ ಹಾಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಭಾಗವತರೂ ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ಇಂಬುಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಗಮಕ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿದ್ದರೆನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಟೈಗರ್ ವರದಾಚಾರ್, ಗರುಡನಗಿರಿ ನಾಗೇಶರಾವ್, ಬೆಳಕವಾಡಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, ಚಿಕ್ಕರಾಮರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಮುಖ್ಯರು. ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಗಿದ್ದ ಹರಿಕಥಾ ಕೀರ್ತನಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಗಿರಿ ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಕಳೆ ಸಂಪತ್ಯಮಾರಾಚಾರ್ಯರು, ಭಾರತದ ಎಸ್. ಜಿ. ಬಿಂದೂ ರಾಯರು, ಕೆ. ಟಿ. ರಾಮಸ್ವಾಮಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರು, ಎಚ್. ಕೆ. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ, ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯ, ತಲಕಾಡು ಮಾಯಿಗೌಡರು, ಎಚ್. ಪಿ. ರಾಮಾರಾಧ್ಯರು, ಗಮಕಿ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರು, ಶಕುಂತಲಾಬಾಯಿ ಪಾಂಡುರಂಗರಾವ್, ಬಿ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಕೌಶಿಕ್ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಗಮಕ ಕಲೆಗೆ ವಾರ್ಷಿಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಕೊಡುತ್ತಿದೆ.

ಇಪ್ಪತ್ತನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಿಂದ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ತರ ಬದಲಾವಣೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಕಲೆಯ ಪೋಷಣೆಯ ಕಾರ್ಯಭಾರ ಆರಮಣಿಯಿಂದ ಜನತೆಯ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಈ ಅಂಶವು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹಾಗೂ ಪ್ರಚಾರದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಅನೇಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಘಗಳೂ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತೀ ಭವಿಸಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು, ಮಂಗಳೂರು, ಶಿವಮೊಗ್ಗ,

ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಾಪುರ, ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ, ಮುಂತಾದ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಭೆಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಕಛೇರಿ, ಸ್ಪರ್ಧೆ, ಸಂಗೀತೋತ್ಸವವೇ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಮೂಲಕ ಈ ಸಭೆಗಳು ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಕಲೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಬಹು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ, ಗಾಯನ ಸಮಾಜ, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಸಂಗೀತ ಸಭಾ, ಕರ್ನಾಟಕ ಗಾನ ಕಲಾ ಪರಿಷತ್, ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಆಫ್ ಮ್ಯೂಸಿಕ್ (ಚೌಡಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಭವ್ಯ ಭವನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ ಸಂಸ್ಥೆ), ಬೆಂಗಳೂರು ಸಂಗೀತ ಸಭಾ (ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀ ಸಂಗೀತ), ರಾಮ ಲಲಿತಕಲಾ ಮಂದಿರ, ಕೃಷ್ಣ ಸಂಗೀತ ಸಭಾ, ಸುರಾಸಾಗರ್ ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಸೀತಾರಾಮ ಮಂದಿರ (ಬಿಡಾರದ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪನವರ ರಾಮಮಂದಿರ), ನಾಡ ಬ್ರಹ್ಮ ಸಂಗೀತ ಸಭಾ, ಚೌಡಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವ, ಮುಂತಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇತರ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಣಿಪಾಲದ ಉಡುಪಿ ಸಂಗೀತ ಸಭಾ, ವಿಜಾಪುರದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶ ಸಂಗೀತ ಸೇವಾ ಸಮಿತಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಹುಬ್ಬಿ ಆರ್ಟ್ ಸರ್ಕಲ್, ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯನ ಸಮಾಜ ಹಾಗೂ ಗಾನಕಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಪ್ರತೀ ವರುಷವೂ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಗೀತ ಸಮ್ಮೇಳನಗಳು, ರಾಜ್ಯದ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೆಂದು ಮಾನಿತವಾಗಿವೆ. ಕಲೆಯ ವಿವಿಧ ಮುಖಗಳ ಬಗೆಗೆ ಪರಿಚಯ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಚರ್ಚೆಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ತರುಣ ಕಲಾವಿದರ ಪ್ರತಿಭಾ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಅವಕಾಶವಿತ್ತು, ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವ ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಈಚೆಗೆ ಹಂಪೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ವರುಷವೂ ಪುರಂದರದಾಸರ ಆರಾಧನಾ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವ ನಡೆವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕುಂದಗೋಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರತೀ ವರುಷ ನಡೆವ ಸವಾಯಿ ಗಂಧರ್ವ ಪುಣ್ಯ ತಿಥಿಯ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವವೂ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದುದು.

ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಂತೆಯೇ ಸಂಗೀತದ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರದಾಚಾರ್ಯರು, ಮಳವಳ್ಳಿ ಸುಂದರಮ್ಮ, ಅಶ್ವತ್ಥಮ್ಮ, ನಾಗೇಶರಾವ್, ಸುಬ್ಬಯ್ಯನಾಯಡು, ಗುರು ಮೂರ್ತಪ್ಪ, ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್, ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ, ಸೋನುಬಾಯಿ ದೊಡ್ಡವನಿ, ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು.

ಹೀಗೆ ನಾನಾ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ನಗದಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರತೀ ವರುಷ ಬೆಂಗಳೂರು, ಮೈಸೂರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆವ ರಾಮನವಮಿ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವಗಳು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆವ ಕಲಾ ಮಹೋತ್ಸವ, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆವ

ಅಲ್ಲಾದಿಯಾ ಖಾನ್ ಅಲ್ಲದೆ ಸಿತಾರ್ ರಹಮತ್‌ಖಾನರ ಸ್ವಾರಕ ಸಂಗೀತೋತ್ಸವ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರೇರಕ ವಾಗಿವೆ.

ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗೀತ ವನ್ನು ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಪರಿಶೋಧನಕ್ಕಾಗಿ ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಿಭಾಗಗಳೇ ಇವೆ. 1967ರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಪರಿಷತ್ ಮಂಡಳಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಜ್ಯೂನಿಯರ್, ಸೀನಿಯರ್, ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯತ್ ಎಂಬ ಮೂರು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ತಾಳವಾದ್ಯ ಈ ಮೂರು ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ನಡೆಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. 1967ರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣ ರಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಂತಿದೆ : ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ (ವಿದ್ಯತ್)-17 ; ಸೀನಿಯರ್-179 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್-780. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ (ವಿದ್ಯತ್)-5 ; ಸೀನಿಯರ್-13 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್-43 ಕರ್ನಾಟಕ ತಾಳವಾದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ (ವಿದ್ಯತ್)-1 ; ಸೀನಿಯರ್-6 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್-16. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ತಾಳ ವಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೀನಿಯರ್-2 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್-20. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆ ಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಅಕರ್ಷಣೀಯವಾಗುತ್ತಾ ಬಂದು ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ವರ್ಷವರ್ಷವೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದು, 1982ರಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಇಂತಿದೆ (ಮೊದಲನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತವರನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಉತ್ತೀರ್ಣ ರಾದವರನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ) : ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ, ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯತ್ (42) 11 ; ಸೀನಿಯರ್ (281) 154 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್ (1,641) 1,414. ಹಿಂದು ಸ್ತಾನೀ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯತ್ (18) 10 ; ಸೀನಿಯರ್ (36) 26 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್ (203) 179. ಕರ್ನಾಟಕ ತಾಳವಾದ್ಯ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯತ್ (5) 2 ; ಸೀನಿಯರ್ (13) 11 ; ಜ್ಯೂನಿಯರ್ (48) 42. ಹಿಂದೂಸ್ತಾನೀ ತಾಳವಾದ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊಫಿಷಿಯನ್ಸ್ (ವಿದ್ಯತ್) (6) 3 ; ಸೀನಿಯರ್ (19) 11 ; ಮತ್ತು ಜ್ಯೂನಿಯರ್ (88) 79.

ಖಾಸಗಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಅನೇಕ ಸಂಗೀತ ಶಾಲೆ ಗಳು ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಇಂತಹ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ

ಅಯ್ಯನಾರ್ ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ವಿಜಯ ಕಾಲೇಜ್ ಆಫ್ ಮ್ಯೂಸಿಕ್, ಗಾನ ಕಲಾಮಂದಿರ, ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ಗಾನ ನಿಲಯ, ಭಾಮಿ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆ, ಗಾನ ಕಲಾ ಭಾರತಿ, ವಿಜಯ ಕಲಾ ಮಂದಿರ, ಅರವಿಂದ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಶ್ರೀ ವಿಜಯ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಜಲನಚಿತ್ರ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗೂಡೂರಿ ನಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಪಂಚಾಕ್ಷರೀ ಕೃಪಾ ಪೋಷಿತ ಸಂಗೀತ ಶಾಲೆ, ಗದಗಿನಲ್ಲಿರುವ ವೀರೇಶ್ವರ ಪುಣ್ಯಶ್ರಮ, ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿರುವ ಸುಪ್ತ ಮಹಿಳಾ ಮಂಡಳಿ, ಕಾರ್ಕಳದ ಲಲಿತ ಕಲಾ ವೃಂದ, ಏಕನಾಥೇಶ್ವರಿ ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ಮಂದಿರ, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ರಾಯಚೂರು, ರಾಮನಗರದ ತ್ಯಾಗರಾಜ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಯ ವಾಣಿ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ವಿಜಾಪುರದ ಪಂಚಾಕ್ಷರಿ ಲಲಿತಕಲಾ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ಸಂಘ ಮುಂತಾದ ಸಂಗೀತ ಶಿಕ್ಷಣ ಶಾಲೆ ಗಳನ್ನು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಅಂಗೀಕೃತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದ ನಾನಾ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವ ಖಾಸಗಿ ಸಂಗೀತ ಕಾಲೇಜುಗಳು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕವಿವೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲೆ

ನೃತ್ಯವು ದೃಶ್ಯ ಕಲೆ. ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸಬೇಕಾದ ಮಹತ್ತರ ಗುಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಕಲೆಯ ನೋಟದ ನೆನಪುಗಳು ಕಾಲಮಾನದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾಗುವುದೂ ಮರೆತು ಹೋಗುವುದೂ ಸಹಜ. ಇತಿಹಾಸ ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಕಲೆಯು ಹೇಗೆ, ಯಾವ ರೀತಿ ಇತ್ತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಆಧಾರ ಗಳೂ ದೊರೆಯಲಾರವು. ಆದರೆ ರಾಯಚೂರು, ಬಳ್ಳಾರಿ, ವಿಜಾಪುರ ಮುಂತಾದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚ್ಯಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ನಿವೇಶನ ಗಳ ಬಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹುಶಃ ಅಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರೀತಿಯ ನೃತ್ಯಗೋಷ್ಠಿಗಳ ಸ್ಥೂಲ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ತೆಕ್ಕಲ ಕೋಟೆಯ ಒಂದು ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರತವಾದ ಇಂತಹ ನೃತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಯ ದೃಶ್ಯವು ಬಹುಶಃ ನೂತನ ಶಿಲಾಯುಗಕ್ಕೆ ಸೇರ ಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ನೃತ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಎರಡು ವರ್ಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. 1) ಜಾನಪದ : ಇದರ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಒಂದೊಂದೇ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೇ ಅಥವಾ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗುವುದು. 2) ಶಿಷ್ಟ ಸಂಪ್ರ ದಾಯ : ಅದರದೇ ಸೂತ್ರ ನಿಯಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಈ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ರಾಜ್ಯದ ನಾನಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಈ ಕಲೆಯು ಹೇಗಿತ್ತು? ಅದರ

ಆಕಾರ, ಕಲಾವಿದರು ಯಾರು? ಮುಂತಾದವುಗಳ ಬಗೆಗೆ ಯಾವ ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳೂ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ತಲೆಮಾರಿನವರು ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ನೆನಪುಗಳನ್ನೂ ಅನುಭವಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಯೋ ಅಥವಾ ಪ್ರಕಟಿಸಿಯೋ ಈ ಕಲೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆಳಕು ಚೆಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನತೆಯು ನೃತ್ಯಕಲೆಯನ್ನು ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಲಿತು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ತಮಿಳು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯವಾದ ಶಿಲಪ್ಪದಿಗಾರದಲ್ಲಿ ಇದರ ಮಾಹಿತಿ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಚೀರ ವಂಶದ ಅರಸನಾದ ಸಿಂಗೆಟ್ಟು ವನನ ಎದುರಿಗೆ ಕರುನಾಟರ್ ಅಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ನರ್ತಕ ನರ್ತಕಿಯರು ತಮ್ಮ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಾದಾಮಿಯ ಚಲುಕ್ಯರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಅಚಲನೆಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನರ್ತಕ ಮತ್ತು ನಟನ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಬಗೆಯ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಭರತನ ನಾಟ್ಯ ಪಂಥವೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 778-79ನೇ ವರಷದಲ್ಲಿ ಲಿಖಿತವಾದ ಪಟ್ಟದಕಲ್ಲಿನ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ದೇವದಾಸಿಯರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದ ವಿಷಯವು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಕಾಳಾಮುಖ ಶೈವಪಂಥದ ವರ ದೇವಾಲಯದ ಪೂಜಾ ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳನ್ನೂ ಒಂದು ಮುಖ್ಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದೇವಾಲಯಗಳಿಗೆ ಗೌರವ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯಕಲೆಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಹೆಚ್ಚು ಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ರಾಜರೂ ಸಾಳೆಯಾಗಾರರೂ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದುದು ಎಲ್ಲರೂ ಬಲ್ಲ ವಿಷಯವೇ. ಇದಲ್ಲದೆ ರಾಜ ಮನೆತನದವರೂ, ಅಂದರೆ ರಾಜಕುಮಾರರೂ, ರಾಜಕುಮಾರಿಯರೂ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಗಂಗರಾಜರಾದ ದುರ್ವಿನಿತ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹದೇವ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯ, ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾಗಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಯಾಣ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ದೇವದಾಸಿ ನರ್ತಕಿಯರು ನೇಮಿತರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮಗೆ ನಿಯುಕ್ತವಾದ ದೇವಾಲಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಈ ದೇವದಾಸಿಯರು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಜಮನೆತನಗಳ ಹೆಸರಾಂತ ನರ್ತಕಿಯರಲ್ಲಿ ಕಳಚೂರಿ ವಂಶದ ಸಾವಲದೇವಿ, ಚಾಳುಕ್ಯ ಚಾಂದಲದೇವಿಯರು ಪ್ರಸಿದ್ಧರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ, ಹೊಯ್ಸಳ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಲಾದೇವಿಯನ್ನು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹು ನಿಪುಣತೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೊಯ್ಸಳರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅನೇಕ ನರ್ತಕಿಯರೂ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರೂ ನೇಮಿತರಾಗಿದ್ದರು.

ವಿಜಯನಗರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಬಹು ಧಾರಾಳವಾದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿತು. ನೃತ್ಯವನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇತಿಹಾಸಕಾರ ಪಾಯಿಸ್ ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲೆಯೂ ಮತ್ತು ಹೊರಗಡೆಯೂ ಇದ್ದ ಅನೇಕ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕವು ವ್ಯಾಯಾಮ ಶಾಲೆಗಳೂ ಅಗಿದ್ದುವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಸಕಲ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ, ರಾಜಮನೆತನದವರಿಗೆ ನೃತ್ಯಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸುದೀರ್ಘವಾಗಿ ಅವನು ವಿವರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣದೇವರಾಯನ ಆಸ್ಥಾನದ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಭಂಡಾರು ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣ. ಆತನಿಗೆ ಅಭಿನವ ಭರತನೆಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದಿತು. ದೇವಾಲಯ, ಅರಮನೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಗೋಡೆ, ಕಂಭ, ಬೋದಿಗೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಂಡುಬರುವ ನಾನಾ ಭಂಗಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೃತ್ಯ ಶಿಲ್ಪಗಳು ಅಂದು ಕಲೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕ್ಕೂ ಕಲೆಯ ಉತ್ತಮ ಮಟ್ಟಕ್ಕೂ ಸಾಕ್ಷಿಭೂತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತೀವರ್ಷದ ದಸರಾ ಉತ್ಸವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲಾಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಲು ರಾಜ್ಯದ ನಾನಾ ಮೂಲೆಗಳಿಂದ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದರು ವಿಜಯನಗರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರುಗಳಿಗೆ ಅರಮನೆಯಿಂದ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನ, ಪಾರಿತೋಷಕಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಕೆಳದಿ ಮನೆತನದ ಮೊದಲನೇಯ ವೆಂಕಟಪ್ಪನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಕೆರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಂದರ ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆಯು ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ಒಡೆಯರು ವಿಜಯನಗರದ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನೇ ಮುಂದುವರೆಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿದರು.

ಇನ್ನು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯ ಲಕ್ಷಣ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಮುಮ್ಮಡಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಮಾನಸೋಲ್ಲಾಸ ಮೊದಲು ನೆನಪಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ವಿನೋದಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಅದರ ನಾಲ್ಕನೇಯ ವಿಂಶತಿ ಅಥವಾ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ದೀರ್ಘ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಶಿವಗಂಗೆಯ ಬಳಿಯಿರುವ ಸಾತನೂರು ಗ್ರಾಮದವನಾದ ಪುಂಡರೀಕ ವಿಠಲನು ತನ್ನ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗ್ರಂಥವಾದ ನರ್ತನ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾನೆ. 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹ ಭೂಪಾಲ ಎಂಬ ಅರಸನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಲಾಸ್ಕರಂಜನವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದನು. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳ ಬಗೆಗೆ ದೀರ್ಘ ವಿವರಣೆ ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೇ 1908ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ ವೆಂಕಟ ಸುಂದರಾಸಾನಿ ಬರೆದ ರಸಿಕ

ಜನಮನೋಲ್ಲಾಸಿನಿ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಭರತವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲಾಗಿದೆ.

ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಅಭ್ಯುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು. ಸುಮಾರು 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇವರು ತಂಜಾವೂರಿನ ಚಿನ್ನಯ್ಯ ಪಿಳ್ಳೆಯವರನ್ನು ಆಸ್ಥಾನದ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು. ಇವರು ತಂಜಾವೂರು ಚತುಷ್ಟಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ಪಂಡನಲ್ಲೂರ ಸೋದರರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು. ಅನೇಕರನ್ನು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ತರಬೇತು ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆಂತೆಯೇ ಮುಂದೆ ಆಳಿದ ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರು ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯಕಲಾವಿದರನ್ನು ಆಸ್ಥಾನ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿ ನೇಮಿಸಿದರು. 19ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಬಗೆಗೇ ಆಗಲೀ, ನರ್ತಕಿ ಹಾಗೂ ದೇವದಾಸಿಯರ ಬಗೆಗೇ ಆಗಲೀ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರ ವೀರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಕುದೂರು, ಟಿ. ನರಸೀ ಪುರ, ಮುಳಬಾಗಿಲು, ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನರ್ತಕಿಯರಿದ್ದು ಇವರೆಲ್ಲಾ ಬಹುತೇಕ ದೇವದಾಸಿಯರು. ಒಂದೊಂದು ದೇವಾಲಯದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಆ ದೇವಾಲಯಗಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ದೇವಾಲಯಗಳ ಪೂಜಾವಿಧಿಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ನೃತ್ಯಸೇವೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ಮಂತ್ರ ಪಾರಂಪರಿಕವಾದ ಕರ್ತವ್ಯ ಮತ್ತು ಹಕ್ಕೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಈ ನರ್ತಕಿಯರಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ನಾನಾ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ರಸಿಕ ಜನರು ಇವರ ಸ್ನೇಹ ಸಹವಾಸಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ನರ್ತಕಿಯರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗೌರವ ಸ್ಥಾನವಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕಾಲಾನು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನರ್ತಕಿಯರಿಗೆ ಇದ್ದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆ ಮತ್ತು ಗೌರವಾ ದರಗಳು ಕುಗ್ಗಿ ನೃತ್ಯಕಲೆ ಹೀನಾಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ನಿಷಿದ್ಧ ವೆನಿಸಿತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನೃತ್ಯಕಲೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಾಶ ವಾಗದೆ ಕೆಲವು ದೇವದಾಸಿಯರು ಹಾಗೂ ನಟ್ಟುವನಾರರ ಮನೆತನಗಳಲ್ಲಿ ಉಳಿದು ಬಂದಿತು. ಅವರುಗಳು ಧೃಡ ನಿರ್ಧಾರ ದಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳಿಂದ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು.

19ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ತಿರುಮಕೂಡ್ಡು ನರಸೀಪುರ, ಮುಳಬಾಗಿಲು, ಚಿಂತಾಮಣಿಯ ಬಳಿ ಇರುವ ಹೂವಾಡಿ ಅಥವಾ ಹೂವಲವಾಡಿ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಇನ್ನೂರು ಮಂದಿ ನರ್ತಕ ವೃತ್ತಿಯವರೂ ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಾದ ಅನೇಕ ನಟ್ಟುವನಾರರೂ ಇದ್ದರು. ಮುಳಬಾಗಿಲಿ ನಂತಹ ಊರಿನ ಒಂದೇ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಂತೆ 14 ನರ್ತಕಿಯರಿದ್ದು ದೇವರಿಗೆ ವಾರಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ನೃತ್ಯ ಸೇವೆ

ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಜೊತೆಗೆ ಭರತನಾಟ್ಯ ಮತ್ತು ಅಭಿನಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣತರಾದ ಅನೇಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪರಿಣತರೂ ಇದ್ದರು. ಇವರು ಈ ನರ್ತಕಿಯರಿಗೆ ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಅಭಿನಯ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂತಹವರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಮುಳಬಾಗಿಲಿನ ಪನಸಕಾಯಲ ವೆಂಕಟ ಸುಬ್ಬಾಭಟ್ಟರು. ಪದವಿನ್ಯಾಸದ ನಿರ್ಣಯ ಮತ್ತು ಕಾಶ್ಯಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದವರವರು. ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬಳು ಬೈರಕೂರು ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಥ. ಅಭಿನಯದಲ್ಲಿ, ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾವ ಸಂಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರವೀಣಳಾಗಿ ದ್ದವಳು. ಆದರೆಂತೆಯೇ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾಗಿದ್ದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ನರ್ತಕಿ ತಿರುಮಕೂಡಲು ಸುಂದರಮ್ಮ. ಜಯದೇವನ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ಅಷ್ಟಪದಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ "ಯಾಹಿ ಮಾಧವ ಯಾಹಿ ಕೇಶವ" ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವ ಅಷ್ಟಪದಿಯ ಅಭಿನಯಕ್ಕೆ ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದವಳು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ನಾಲ್ವಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರು ಗಾಢವಾದ ಕಲಾಪ್ರೇಮಿಯೆಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಪರಿಣತರಿಗೆ ಅವರು ಪೋಷಕರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಲೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ ತರುಣ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನರ್ತಕಿಯರು ಅರಮನೆಯ ಗವನಕ್ಕೆ ಬರಲು ಬಹುಕಾಲ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹಾರಾಜರ ಮುಂದೆ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವ ಮುನ್ನ ಕಲಾ ಪರಿಣತರಿಂದ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲ್ಪಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯ ಬಗೆಗೆ ಅಂತಹ ಪರಿಣತರೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವರೊಬ್ಬರು ಅಂಬಿಲ್ ನರಸಿಂಹಯ್ಯಂಗಾರ್. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯವು ಗವನಾರ್ಹವಾದುದು. ಅರಮನೆ ಮತ್ತು ದೇವಾಲಯಗಳ ಪೋಷಣೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು 200 ವರುಷಗಳಿಂದ ನರ್ತಕಿಯರೂ ಗುರುಗಳೂ ಭರತ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಯದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ನೃತ್ಯಶೈಲಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇವರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹು ಪ್ರವೀಣರೆನಿಸಿದ್ದ ಕವೀಶ್ವರ ಗಿರಿಯಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕಾಶಿಗುರು, ಅಲ್ಲದೆ ಅಮೃತಪ್ಪ, ಅಪ್ಪಯ್ಯ, ದಾಸಪ್ಪ, ಕಿಟ್ಟಿಪ್ಪ, ಮತ್ತು ಜಿಟ್ಟಿ ತಾಯಮ್ಮ ಮುಂತಾದವರು ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯ ಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು. ಇವರುಗಳು ತಮ್ಮದೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ನಾಟ್ಯಪ್ರಬಂಧಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಿದರು. ಇದರಂತೆ ನಾಟ್ಯವು ಮಂಗಳದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅನಂತರ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತುತಿ, ಅಲರಪು, ಸ್ವರಚತಿ, ವರ್ಣ, ಪದ, ತಿಲ್ಲಾನ ಮುಂತಾದ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅನಂತರ ಅಭಿನಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳು; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಜಯದೇವನ ಗೀತಗೋವಿಂದದ ಅಷ್ಟಪದಿಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮುಮ್ಮಡಿ ಕೃಷ್ಣರಾಜ ಒಡೆಯರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಿಟ್ಟಿ ದಾಸಪ್ಪ ನವರ ಮಗಳಾದ ಜಿಟ್ಟಿ ತಾಯಮ್ಮನವರು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹು

ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪಡೆದು ಕಲ್ಪನಾ ಪ್ರತಿಭೆಯಿದ್ದ ನರ್ತಕಿ. ಆಕೆಗೆ ನಾಟ್ಯಕಲೆ ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿರದೆ ಅತ್ಯಾನ್ವಸಂಧಾನದ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಾಗಿದ್ದಿತು. ತಾಯಮ್ಮನವರಿಗೆ ನೃತ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗುರುಗಳು ಸುಬ್ಬರಾಯಪ್ಪನವರೂ, ಅಭಿನಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವೀಶ್ವರ ಗಿರಿಯಪ್ಪನವರೂ, ಅಭಿನವ ಕಾಳಿದಾಸನೆಂದು ಖ್ಯಾತ ರಾದ ಕರಿಬಸಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು. ಆಕೆಯ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಪದ, ಜಾವಳಿಗಳಿದ್ದವು. ಹಿಂದಿನ ಮಹಾರಾಜರಿಂದ ತಾಯಮ್ಮನವರು ಅನೇಕ ಸನ್ಮಾನಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಆಕೆಯ 80ನೇಯ ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವದಂದು ಡಾ|| ಎಸ್. ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಅವರಿಂದ 'ನಾಟ್ಯ ಸರಸ್ವತಿ' ಎಂಬ ದಿರುದನ್ನು ತಾಯಮ್ಮನವರಿಗೆ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಆಕೆಯ ಶಿಷ್ಯೆ ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನವರು ತಾಯಮ್ಮನವರು ಹಾಕಿದ ಮೇಲ್ವಂಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ಕಲೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಇತರ ನೃತ್ಯ ಕಲಾವಿದೆಯರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರವದನಮ್ಮ, ಪುಟ್ಟಿದೇವಮ್ಮ, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ನಾಗರತ್ನ ಮತ್ತು ವರಾಲು, ಕೊನಮಾರದೇವಿಯಮ್ಮ, ರಮಾಮಣಿ, ಮೂಗೂರು ತ್ರಿಪುರಸುಂದರಮ್ಮ, ಮುಂತಾದವರನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು.

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನಾಟ್ಯಚಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದವರು ಕೋಲಾರ ಕಿಟ್ಟಪ್ಪ. ಅವರ ಬಳಿ ವರಾಲು, ನಾಗರತ್ನ ಮುಂತಾದ ಕಲಾವಿದೆಯರು ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ಮುಂದೆ ರಾಮಗೋಪಾಲ್ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣರಾಯರೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಉತ್ತಮ ನರ್ತಕರಾದರು. ಕೋಲಾರ ಪುಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಕಿಟ್ಟಪ್ಪನವರ ಶಿಷ್ಯರು. ಕಿಟ್ಟಪ್ಪನವರು ಕಂಚಿ ಸದಾಶಿವಯ್ಯನವರ ಶಿಷ್ಯರು. ಸದಾಶಿವಯ್ಯನವರು ಕಂಚಿ ಮತ್ತು ಪಂಡನಲ್ಲೂರುಗಳಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದವರು. ಸುಮಾರು 1910-30ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ನಾಟ್ಯಕಲೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕಲಾವಿದರ ಸ್ತೋದರವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣಗಳೆಂದರೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಏರುಪೇರಾದುದು ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ದೇಶೀಯ ಕಲೆಗಳು ಮೂಲೆಗಾಂಪಾದುದು. ಆದರೆ 1930ರಿಂದ ಮುಂದಿನ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯವು ಅನೇಕ ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳ ಆದರಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು. ಅನೇಕರು ಅದನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಈಗ ಈ ಕಲೆಗೆ ಗೌರವವಿದೆ. ಶಾಲಾ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಗಂಡು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಈಗ ನರ್ತನ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಶತಮಾನದ ಮೂರನೇಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಈ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಪುನರುದ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರಮಿಸಿದವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪ್ರಮುಖರು. ಮೊದಲಿಗರು—ಇ. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ್. ವೃತ್ತಿ

ಯಲ್ಲಿ ವಕೀಲರಾದರೂ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ರುಕ್ಮಿಣಿದೇವಿ ಅರುಂಡೇಲ್. ಈಕೆ ಕಲೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣ ಅಸಕ್ತರಾದವರು ನಾಟ್ಯಗುರುಗಳ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ನೃತ್ಯ ಕಲೆ ದೇವಾಲಯ ಪ್ರಾಕಾರಗಳಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಎಲ್ಲ ನಗರಗಳ ಆಧುನಿಕ ರಂಗವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಲಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ರಾಮಗೋಪಾಲ್, ಯು. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣರಾವ್, ಇವರ ಪತ್ನಿ ಚಂದ್ರಭಾಗಾದೇವಿ, ಮುಂತಾದವರು ಸುಮಾರು 1940ರಿಂದ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯ ಮಾಡಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇವರುಗಳಲ್ಲದೆ, ದಿವಂಗತರಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟ್ಯಚಾರ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಅನೇಕರಿಗೆ ಈ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಧಾರವಾಡದ ಬಳಿಯ ಹಂಸಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಶಾಲೆಯನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕಥಕ್ ಶೈಲಿಯ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದವರು, ಮೋಹನ್ ಕಲ್ಯಾಣಪೂರ್ಕರ್. ಈ ಶೈಲಿಯ ಹಿರಿಯ ನರ್ತಕರೇ ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಆ ಕಲೆಗೆ ಅವರು ಒಂದು ವರ್ಜಸ್ಸನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಥಕ್ ನೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವವರು ಮಾಯಾರಾವ್. ಇವರು ಕಥಕ್ ಶೈಲಿ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಬ್ಯಾಲೆ ಕಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ರಷ್ಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು ಈ ಎರಡೂ ವಿಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಾಟ್ಯಕಲೆಯ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವಾದ ನಂತರ ಈ ಶತಮಾನದ ನಾಲ್ಕನೇಯ ದಶಕದ ವೇಳೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಾಟ್ಯಗುರುಗಳ ಉದ್ಭವವಾಯಿತು. ಐದನೇಯ ದಶಕದ ವೇಳೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾದವು. ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಗೀತ, ನಾಟಕ, ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅಕ್ಕಾಡೆಮಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಒಳ್ಳೆಯ ನಾಟ್ಯಗುರುಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೂ ಈ ಅಕ್ಕಾಡೆಮಿಗಳು ಅನುದಾನ ನೀಡಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಕ್ರಮೇಣ ಹಳೆಯ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಂತರ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಈ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯಗಳು ಉತ್ತಮಗೊಂಡವು. ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರವು ಭರತನಾಟ್ಯ ಮತ್ತು ಇತರ ನೃತ್ಯಕಲಾ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಯೂನಿಯರ್, ಸೀನಿಯರ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ ಮಟ್ಟದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪೋಳು ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ನಿರ್ಗಮಿಸಿದರು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ನೂರಿತ ನಾಟ್ಯಗುರುಗಳ ಬಳಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದರು. ರಾಜ್ಯದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನವಾದ

ನಂತರ ರಾಜ್ಯದ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಬದಲಾಯಿಸಿತು.

ಈ ಶತಮಾನದ ಏಳನೇಯ ದಶಕದ ವೇಳೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಬೆಂಗಳೂರು ಮೈಸೂರು ನಗರಗಳಲ್ಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ನರ್ತಕ ನರ್ತಕಿಯರನ್ನು ತಯಾರಿಸಬಲ್ಲ ಉಚ್ಚಮಟ್ಟದ ನಾಟ್ಯಗುರುಗಳೂ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿದ್ಯಾವಿಧ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ವಿಭಾಗವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯದ ಭವಿಷ್ಯವು ಬಹು ಆಶಾದಾಯಕವಾಗಿಯೂ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಾನಕರವಾಗಿಯೂ ಇದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

ಇಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಭರತನಾಟ್ಯವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಇತರ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ಅನೇಕ ಶಾಲೆಗಳಿವೆ. ಇವುಗಳು ಸುರಿತ ಹಿರಿಯ ನಾಟ್ಯಾಚಾರ್ಯರುಗಳ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದಲ್ಲಿಯೇ, ಯು. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣ ರಾಯರಿಂದ 1942ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ನೃತ್ಯಪೀಠ ಮತ್ತು 1973ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮಹಾಮಾಯ ನೃತ್ಯ ಪೀಠಗಳೇ ಅಲ್ಲದೆ ವಿ. ಎಸ್. ಕೌಶಿಕ್‌ರವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಸನಾತನ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ (1946), ಎಚ್. ಆರ್. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿಗಳಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಕೇಶವ ನೃತ್ಯಶಾಲಾ (1949), ಟಿ. ಎಸ್. ಭಟ್ಟರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಮೇನಕಾ ನೃತ್ಯ ಶಾಲಾ (1957), ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾಭವನದ ನೃತ್ಯ ಕೇಂದ್ರ (1969), ಮಾಣಿಕ್ಯಂ ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಭರತನಾಟ್ಯ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಲಲಿತಾ ದೋರೈ ಅವರ ಗಣೇಶ ನೃತ್ಯಶಾಲೆ, ಶೇಖರ್‌ರವರ ಸರಸ್ವತಿ ನಾಟ್ಯಶಾಲೆ, ರಾಧಾ ಶ್ರೀಧರ್‌ರವರ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಮಂದಿರ, ಲೀಲಾ ರಾಮ ನಾಥನ್ ಮೀನಾಕ್ಷಿ ಸುಂದರಂ ಸಿಳೆ ನೃತ್ಯಶಾಲೆ, ಸಿ. ರಾಧಾ ಕೃಷ್ಣರವರ ಚಿತ್ತರಂಜಿನಿ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ, ಎಂ. ಎಲ್. ವಿ. ಭರತ ನಾಟ್ಯ ಶಾಲೆ, ವಿ. ಸಿ. ಲೋಕಯ್ಯನವರ ವೆಂಕಟೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಮಂದಿರ, ಗಾನ ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ನೂಪುರ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆ ಮುಂತಾದವು ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಅದರಂತೆಯೇ ದಾವಣಗೆರೆಯ ನಾಟ್ಯಭಾರತಿ, ಮಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀದೇವಿ ನೃತ್ಯ ಕೇಂದ್ರ, ನೃತ್ಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಕಲಾನಿಕೇತನ, ಸುರತ್ಪಲ್ಲಿನ ಗಣೇಶ ನೃತ್ಯ ವಿದ್ಯಾಲಯ, ಬಂಟ್ವಾಳದ ನಾಟ್ಯ ಕಲಾ ಮಂದಿರ, ಪುತ್ತೂರಿನ ನಾಟ್ಯಾಲಯ, ಶಿವಮೊಗ್ಗದ ಶ್ರೀ ನಟರಾಜ ನೃತ್ಯ ನಿಕೇತನ, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ನೃತ್ಯ ನಿಕೇತನ, ಮಡಿಕೇರಿಯ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಹಾಸನದ ಗಾನ ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಸರಸ್ವತಿ ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಶಾಲೆ, ಅರಸೀಕೆರೆಯ ಭಾರತ ಕಲಾನಿಕೇತನ ನೃತ್ಯ ಶಾಲೆ,

ಮುಂತಾದವು ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿರುವ ಜನಪ್ರಿಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಈ ಶಾಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಬಹುತೇಕ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಎಜ್ಯುಕೇಷನ್ ಪರೀಕ್ಷಾ ಮಂಡಳಿಯವರು ನಡೆಸುವ ಭರತನಾಟ್ಯ ಮತ್ತು ಕಥಕ್ಕಳಿ ನೃತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಯೂನಿಯರ್, ಸೀನಿಯರ್ ಮತ್ತು ವಿದ್ವತ್ ದರ್ಜೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಕೂಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಮಂಡಳಿಯು 1967ರಿಂದ ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ವರಷ ಈ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟು 35 ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. 1982ನೇಯ ಇಸವಿಯ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ 162ಕ್ಕೆ ಏರಿತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರು ಶ್ರಮಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹು ಮಂದಿಯನ್ನು ರಾಜ್ಯ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಇತ್ತು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆ ಪುರಸ್ಕರಣದವರು—ಎನ್. ಗುಂಡಪ್ಪ ಮತ್ತು ಕೆ. ವೆಂಕಟಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ (1961-62), ಎನ್. ಸುಂದರಮ್ಮ (1962-63), ಎಂ. ಜೇಜಮ್ಮ (1963-64), ಚಂದ್ರ ಕಾಂತಮ್ಮ (1964-65), ಸುಬ್ಬಮ್ಮ (1965-66), ಎಂ. ಸಿ. ವಿರ್ (1966-67), ಮಾಯಾರಾವ್ (1967-68), ಶಾಂತಾರಾವ್ (1968-69), ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ಮೋಹನ ಶಂಕರ್ ಕಲ್ಯಾಣ್‌ಪೂರ್‌ಕರ್ (1970-72), ಚಿನ್ನಮ್ಮ (1972-73), ಯು. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ ಮತ್ತು ಯು. ಕೆ. ಚಂದ್ರಭಾಗದೇವಿ (1978-79), ಎಚ್. ಆರ್. ಕೇಶವಮೂರ್ತಿ (1980-81), ಮಂಗಳೂರು ಯು. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣ ರಾವ್ (1981-82), ವಿ. ಎಸ್. ಕೌಶಿಕ್ (1982-83), ಇವರಲ್ಲದೆ ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ಹೆಸರಾಂತ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಲೀಲಾರಾಮನಾಥನ್, ಬಿ. ಕೆ. ವಸಂತಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸಿ. ರಾಧಾ ಕೃಷ್ಣ, ಲಲಿತಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ರಾಧಾ ಶ್ರೀಧರ್, ಪದ್ಮಿನಿ ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಉಷಾ ದಾತಾರ್ ಇವರುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿಯೂ ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ರಂಗಭೂಮಿ

ಬರಹಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಮಾತು, ಮಾತಿಗೂ ಮುಂಚೆ ಗೀತ, ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಅಣಕುದನಿ ಬಳಕೆಗೆ ಬಂತು. ಪ್ರಪಂಚದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜನಾಂಗಗಳ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸ್ಥೂಲವಾದ ಇತಿಹಾಸವೇ ಇದು. ಕರ್ನಾಟಕವೇನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಹೊರತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಣಕುದನಿ, ಗೀತ ಮತ್ತು ಮಾತಿಗೂ, ಬರಹಕ್ಕೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದಾಗಿ

ಕಾಲದ ಪರಿಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇತರ ಜನಾಂಗಗಳಿಗಿಂತ ಅಂತರ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಬರಹ ರೂಪದಲ್ಲಿ ದೊರೆತ ಮೊದಲ ನಾಟಕವು 17ನೇಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಈಚಿನದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮೈಸೂರರಸರ ಆಸ್ಥಾನಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಸಿಂಗರಾರ್ಯನು ಬರೆದ ಮಿತ್ರವಿಂದಾ ಗೋವಿಂದವೇ ಆ ಕೃತಿ. ಈ ನಾಟಕ ಕೂಡ ಮೂಲ ರಚನೆಯಾಗಿರದೆ ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಬರೆದ ರತ್ನಾವಲೀ ಎಂಬ ಕೃತಿಯ ರೂಪಾಂತರವೆಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ನಾಟಕವು ಮೂರು ಶತಮಾನಗಳಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯಷ್ಟೇ ತಡವಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಶೀಲನೆಯಿಂದ (19ನೇ ಶತಮಾನದವರೆಗೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾದ ಗದ್ಯ ಕೃತಿಗಳ ರಚನೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ) ಕನ್ನಡವನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಆಳುತ್ತಿತ್ತುಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದರ ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ಕಾವ್ಯ ಮೀಮಾಂಸೆಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ರೂಪಗೊಂಡಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕನ್ನಡ ಕವಿಯು ತನ್ನನ್ನು ಉಭಯ ಭಾಷಾ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಕರೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾವ್ಯ ರಚನೆಯಿಂದ ಕವಿಯು ಪಾಂಡಿತ್ಯವು ಎದ್ದುಕಾಣುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಪದ್ಯ ಕಾವ್ಯವನ್ನೇ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆಗ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾವಂತನಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕವು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಿಂಗರಾರ್ಯನ ವರೆಗೂ ಯಾವ ಕವಿಯೂ ನಾಟಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಕಾರನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿರದಿದ್ದಾಗ ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಸಾಧ್ಯ?

ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಟಕವನ್ನೇ ಆಗ ಪ್ರಾಕೃತವೆಂದೂ (ಅಸಭ್ಯವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ) ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕ್ರಿ.ಶ. 9ನೇಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ನಾಟಕಗಳ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು, ಅದನ್ನು ದೇಶೀ (ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ಅಂದರೆ ಅನಾಗರಿಕ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದುದರಿಂದ ದೇಶೀ ಹಗರಣಗಳು (ಬಹುಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಕರಣ ಎಂಬ ದಶರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆ) ಎಂಬುದನ್ನು ಓದುತ್ತೇವೆ. ನಂತರ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಕವಿಯು 'ನಾಡಾಡಿಗಳ ನಾಟಕ'ವೆಂದು ಈ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ನಾಟಕವನ್ನು ಕರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಲಿಖಿತ ದಾಖಲೆಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ರಂಗಭೂಮಿಯು 9ನೇಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಖಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನೃಪತುಂಗನು 'ಕುರಿತೋದದೆಯುಂ ಕಾವ್ಯ ಪ್ರಯೋಗ ಪರಿಣತ ಮತಿಗಳಾ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಅದು

ಇದ್ದಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. (ವಿದ್ಯಾವಂತಿಯು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಚನೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಕಲೆ 150 ವರ್ಷಗಳಿಂದೀಚೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ). ಅದರೂ ಸಹ ಅಣಕು ದನಿಯು ಮಾನವನ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಮನರಂಜನೆಗೂ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಮಗುವು ಹಿರಿಯರ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ಸಂತೋಷಪಡುವುದಲ್ಲದೆ ಆ ಅನುಕರಣೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನೂ ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಇದರ ಹಲವು ಬಗೆಗಳಿಂದಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನೇ 'ಅಟಿ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ; ಅದು ಆಡುವ ಅಟಿವೂ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾಗುವುದೆಲ್ಲಾ ಸಂತೋಷಕ್ಕೇ ಹೊರತು ಗಂಭೀರವಾಗಿರುವುದಕ್ಕಲ್ಲ.

ಇಂದಿಗೂ ಅನೇಕ ಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಉಳಿದು ಬಂದ ಹಲವು 'ಅಟಿ'ಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ಸಂಪರ್ಕದ ಅಭಾವದಿಂದ ಮತ್ತು ಭೌಗೋಳಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಕಾರಣದಿಂದ ಹಲವು ಬಗೆಯವಾಗಿ ಅವು ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಅದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಉಪಭಾಷೆಗಳೆಂದು (ಅಥವಾ ಉಪ ಪ್ರಕಾರಗಳೆಂದು) ಕರೆಯಬಹುದು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬಾಹ್ಯ ಅನುಕರಣೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿದ್ದಿರಲಾರದಾದರೂ (ಅದರಿಂದ ನೃತ್ಯ ಕಲೆಯು ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು). ಮುಂದೆ ಹಕ್ಕಿಗಳು, ಮೃಗಗಳು, ಗಾಳಿಗಳು ಮತ್ತು ಬಿರುಗಾಳಿಗಳು ಅನುಕರಣೆಗೆ ಬಂದವು. ಮತ್ತು ಇವು ದನಿಯ ಅನುಕರಣೆಯಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕು. (ಇದರಿಂದ ಸಂಗೀತ ಹುಟ್ಟಿರಬೇಕು). ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಮನರಂಜನೆಯೊಂದೇ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ಮನುಷ್ಯನು ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಮುಖಾಮುಖಿಯಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಮಳೆ, ಗಾಳಿ, ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಚಂದ್ರ ಇವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿತನಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಹುಲುಸಾದ ಬೆಳೆಗೆ ಈ ಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಮನರಂಜನೆಯಿಂದ ಮೆಚ್ಚಿಸಬಹುದೆಂದು ಯೋಚನೆ ಮೂಡಿತು. ಇಂದಿಗೂ ನಾಡಾಡಿಗಳ ನಾಟಕವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ದೇಗುಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಸುಗ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಮಾಯಣ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಗಳು ತೋರಿಸಿ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ದೊರೆಕಿದಾಗ ಕನ್ನಡ ಜನರ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಲು ಒಂದು ಪೂರ್ಣ ಪೌರಾಣಿಕ ಕತೆ, ಸಂಘಟಿತ ಧರ್ಮ, ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆಂದು ಉದ್ದಿಶ್ಯ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗುರಿ, ಇವಿಷ್ಟು ಈ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯಗಳಿಂದ ದೊರಕಿದುವು. ನಮ್ಮ ಅನಕ್ಷರಸ್ಥ ಸಾಮಾನ್ಯರ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಕೃತಿಗಳ ಹಿಡಿತವನ್ನು ಇವುಗಳಿಂದ ತೆಗೆದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಹಳೆಯ ಪಂಡಿತನು ಕಥೆಯನ್ನು

ಹೇಳುವುದೂ ಇತರರು ಇದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವುದೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನದ ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಹಿಮ್ಮೆಳಗಳು ಈ ನಾಟಕಗಳ ಲಕ್ಷಣಗಳಾಗಿವೆ. ಮೊದಲು ಸಂಭಾಷಣೆಯೆಂಬುದು ಇರಲಿಲ್ಲ; ಅದರೂ ಕೆಲವರು ನಟರು ಕತೆಯ ವಿವರವನ್ನು ತಿಳಿದವರಾಗಿ ತಾವಾಗಿಯೇ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು. ಅನಕ್ಷರತೆಯ ಕಾರಣ ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಗೀತೆಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ನಟರು ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದನವನ್ನು ತಾವೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಮೂಲಕ ಪಾತ್ರಗಳ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ಸಂಪ್ರದಾಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ತರುವ ಉದ್ದಿಶ್ಯವುಳ್ಳ ಕೆಲವು ಅಟಿಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಿಳ್ಳೆಕೇತರ ಅಟಿ ಎಂಬುದಿದ್ದು, ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಕಷ್ಟು ಮಳೆ ತರಿಸುವುದು. ಈ ಅಟಿವನ್ನು ತೋಗಲುಗೊಂಬೆಗಳ ನೆರಳಿನಿಂದ ತೋರಿಸಲಾಗುವುದು. ದಾಸರ ಅಟಿ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಅಟಿವಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಂಡು-ಹೆಣ್ಣು ಕೂಡಿ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಇವರು ಹಿಂದೆ ಬಹಿಷ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದ ಜಾತಿಯವರು. ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡುತ್ತಾ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ದೈಹಿಕ ಶ್ರಮದ ದುಡಿಮೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆ ಸಂಗೀತಾಭಿನಯದ ಅಟಿವಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಯಕ್ಷಗಾನ (ಕಡಲ ತೀರದಲ್ಲಿ) ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲಾಟ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಪಾರಿಜಾತವೆಂಬ ಅಟಿಗಳೂ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಮುಖ್ಯವಾದುವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾ ಕಾವ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾಗವತ ಪುರಾಣದಿಂದ ಆಯ್ದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. (ಪಾರಿಜಾತ ಅಟಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ನಟರು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಬೀಸಾಹೇಬ್ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಟಿಗಾರನಿಂದಾಗಿ ಇದನ್ನು 'ನಬೀ ಅಟಿ'ವೆಂದೂ ಕರೆಯುವುದುಂಟು). ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಲ್ಲಾ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯವು ಒಂದು ಅವಿಭಾಜ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ನಗರೀಕರಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಜಾನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯು ವೇಗವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದಂತೂ ದುರದೃಷ್ಟಕರವಾಗಿದೆ. ನಗರೀಕರಣದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿಂದಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಒಂದು ನವೀನ ರಂಗಭೂಮಿಯು ರೂಪ ತಾಳಿದೆ. ಅದರೂ 18ನೇಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ನಮ್ಮ ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲೂ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಆಕ್ರಮಣದಿಂದಾಗಿ ಒಂದು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಗುಣಗಳನ್ನು 'ರಂಗ' ಉಂಟಾಯಿತು. ಇತರ ಆಕ್ರಮಣಕಾರರಂತೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇಲ್ಲಿಯ ಸ್ವದೇಶಿಕಗಳಾದನೆ ಬೆರೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ; ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲೂ ಇಚ್ಛಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಆದ 'ಮನೆಯ ವಾತಾವರಣ'ವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿ

ಭಾರತಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ದೇಶದಿಂದ ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡಿಸಿದ್ದರು. ಕೆಲವೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಾವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೊಂಡ ಕೆಲವೇ ಭಾರತೀಯರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಪ್ರದರ್ಶನವು ಮುಟ್ಟಿದ ಕಾರಣ ಒಬ್ಬ ರಷ್ಟದ ಪ್ರಜೆಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಿದರು. ಬಹುಶಃ ಈ ವಿಷಯದ ಹಿರಿಮೆಯು (ನಿಸ್ಸಂಶಯವಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿರಬಹುದು) ಕೆಲವು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ನಾಟಕದ ಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹದ ಸಾಧ್ಯತೆ ಗ್ರಹಿಕೆಯಾದ ಕೂಡಲೇ ಒಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು. ಅಗ ಮೊದಮೊದಲಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳ ಅವನಾದಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲಾಯಿತು. ಕ್ರಮೇಣ ನಮ್ಮ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಏನು ಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಜಾನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದ ತಿಳಿದು ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಕತೆಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪಾರ್ಸೀ ಕಂಪನಿ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಯಿತು.

ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತಹ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳು, ವ್ಯಾಪಾರ-ಲಾಭಗಳು ಇತರರನ್ನೂ ಆಕರ್ಷಿಸಿದ ಕಾರಣ ದೇಶದ ಉಳಿದೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಾರಧರ್ಮದ 'ಕಂಪನಿ'ಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ದೇಶೀ ಅರಸರೂ ನವಾಬರೂ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಸ್ವಂತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಂಥ 'ಕಂಪನಿ'ಗಳು ಸುಮಾರು 100 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ರಂಗಭೂಮಿಗಂತೂ ಒಂದು ರೀತಿ ಅನಿಶ್ಚಿತ ಕೊಡುಗೆಯು ದೊರಕಿದಂತಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಉಳಿಯಬಲ್ಲ ನಾಟಕ ಪ್ರೇಮಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಲು ಮತ್ತು ಬೆಳೆಸಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವೇನೋ ಆಯಿತು. ಹೊಸಬರಾಗಿದ್ದ ನಗರ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೊರನೋಟದಲ್ಲಿ ಜನಜೀವನಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿದ್ದ ಒಂದು 'ರಂಗಭೂಮಿ'ಯನ್ನು ಉತ್ತೇಜಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿ 'ರಂಗಭೂಮಿ'ಯು ಮೊದಲೇ ಇದ್ದುದಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನಟರನ್ನೂ, ಹಾಡುವವರನ್ನೂ ಉತ್ತೇಜಿಸಿತ್ತು. ಹಲವು ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂಥ ಸಮಕಾಲಿಕ ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೂ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲದಾಯಿತು; ಅದೇ ವೇಳೆಗೆ ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಜನತೆಯ ರಂಗಭೂಮಿಯಾಗುವ ಒಳಸತ್ವವನ್ನೇನೂ ಪಡೆದುದಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಲ್ಲೂ ಕಲಾವಿದರು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಹಳ್ಳಿಯ ಕಲಾವಿದನಿಗೆ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಒಂದು ಮಿಸಲಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಆದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಸಂಬಳ

ವಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಹಳ್ಳಿಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಪೌರಾಣಿಕ ವಸ್ತುಗಳಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಅಂದದಿಗೇ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಕಂಪನಿಯ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವು ಪೌರಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಮನರಂಜನೆಯೇ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಅದರ ನೈತಿಕ ಅಂಶವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಶತಮಾನದಷ್ಟು ಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದ ಈ ಕಂಪನಿಗಳು ಕೇವಲ ಅತಿರೇಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದುವು. ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಣೀಯ ವಿಶೇಷ ಸಾಧನೆಗಳಾಗಿ ರಂಗದ ಮೇಲಿನ ಜೋಡಣೆಗಳೂ (ಸೆಟ್ಸ್) ವಸ್ತು ಲಂಕಾರಗಳೂ ಅರ್ಥಹೀನ ಏಸಿರಿಯನ್ನೋ ಅತಿ ವೈಭವದ ಅಷ್ಟಾವಕ್ರತೆಯನ್ನೋ ಅಥವಾ ಬರಿಯ ದಡ್ಡತನವನ್ನೋ ಒಳಗೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದುವು. ನಗರದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹೆಚ್ಚಳದಿಂದ ಈ ಕಂಪನಿಗಳಿಂದ ದೂರ ದೂರ ಸರಿಯತೊಡಗಿದರು. ಆದರೂ ಕರ್ನಾಟಕ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಒಂದು ಪ್ರಮುಖ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಗುಬ್ಬಿ ಕಂಪನಿಯಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಆಕ್ರಮಣದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಶೋದಾಯಕವಾಗಿ ಬಳಸಿ ಬಂದುದಲ್ಲದೆ ಕಾಲಕಾಲದ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನೂ ಎದುರಿಸಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರಮುಖ ಕಂಪನಿಗಳ ಪಟ್ಟಿಯು ಬಹು ದೊಡ್ಡದಾಗುತ್ತದೆ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಣ್ಣೂರು ಕಂಪನಿ, ಶಿರಹಟ್ಟಿ ಕಂಪನಿ, ವಿಶ್ವಗುಣಾದರ್ಶ ಕಂಪನಿ, ಮೊದಲಾದುವು ಯೆಲ್ಲವೂ, ಗುರುಸಿದ್ದಪ್ಪ, ವೆಂಕೋಬರಾಯರು, ಗರೂಡ ಸದಾಶಿವರಾಯರು, ಮಾಸ್ತರ್ ವಾಮನರಾಯರು ಮತ್ತು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಟರು ಮತ್ತು ಹಾಡುಗಾರರಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವರದಾಚಾರ್ಯ, ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣ, ಮಹಮದ್ ಪೀರ್, ಮಳವಳ್ಳಿ ಸುಂದರಮ್ಮ, ಹಿರಣ್ಣಯ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾನ್ ಕಲಾವಿದರೇ ಇದ್ದರು. ಈ ಕಲಾವಿದರು, ಕೇವಲ ತೆಳುವಾದ 'ಕತೆ', ಅಸಹಜ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳ ಮತ್ತು ಅತಿರೇಕದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತಮ್ಮ ಮಂಜುಳಗೀತೆ ಲಹರಿ ಯಿಂದ ಮತ್ತು ಅಸಾಂದರ್ಭಿಕ ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಹಿಡಿದಿಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಪ್ರಗತಿದಾಯಕವಾಗಿದ್ದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಗೆ ಸ್ಪಂದಿಸಲಾರದೆ ಮನರಂಜನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಿನಿಮಾಗಳೊಡನೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಲಾರದೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕಂಪನಿಗಳು ಸೋಲಿನ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಈಗಲೂ ಕೆಲವು ಕಂಪನಿಗಳು (ಏಣಿ ಬಾಳಪ್ಪನವರ ಕಲಾ ವೈಭವ ನಾಟಕ ಸಂಘದಂಥವು) ಅಧುನಿಕತೆ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೂ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯ ವಲಯವು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸಂತೆಗಳಿಗೂ ಜಾತ್ರೆಗಳಿಗೂ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುವ ಅವುಗಳ ಅನಿವಾರ್ಯ ಅಂತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ನಾವೀಗ ನಾಗರಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದಾದ ಒಂದು ಬಗೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸೋಣ. ಇದನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದು ಹೊಸದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾದ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತ ನಾಗರಿಕರ ರಂಗಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಕಾಲೇಜಿನ ಅಥವಾ ಶಾಲೆಯ ರಂಗವಾಗಿದ್ದು ವರ್ಷ ಕ್ಯೂಮ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳನ್ನೋ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಅನುವಾದಿತ ನಾಟಕಗಳನ್ನೋ ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ದೇಶ ಪ್ರೇಮದ ಭರದಿಂದ (ಲೋಕಮಾನ್ಯ ಟೆಕರ್ ಮೊದಲಾದವರು ತಮ್ಮ ರಾಜಕೀಯ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಮೇಲೆ) ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮಹಾ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅಭಿನಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲವನ್ನು ತುರಮರಿ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾಯರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲೂ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೂ ಅನುವಾದಿಸಿದರು. ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಕಲಾವಿದರು ಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರು. ಅನುವಾದದಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಸಹಜವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಹವ್ಯಾಸಿ ಕಲಾವಿದರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಅವುಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಘಟಿತವಾಗುತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೆಸರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿನ 'ಅಮೆಚ್ಯೂರ್ ಡ್ರಾಮಾ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್' (ಎ. ಡಿ. ಎ.) ಎಂಬುದು 1909ರಲ್ಲೂ, ಧಾರವಾಡದ ಕಲೋತ್ತೇಜಕ ಸಂಘವು 1904ರಲ್ಲೂ ದರೂ, ಗದುಗಿನ 'ಯಂಗ್ ಮೆನ್ಸ್ ಫುಟ್ ಬಾಲ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್' ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವಕೆಲವು ದಶಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಳ್ಳಾರಿ ರಾಘವರು ಇಂಥ ಹವ್ಯಾಸಿ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು.

ಈ ಶತಮಾನದ ಎರಡನೇಯ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೈಲಾಸಂ, ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗದಗಿನ ಹುಯಿಲಗೋಳ ನಾರಾಯಣರಾಯರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗದ ಚಳವಳಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಆಯಾಮ ದೊರಕಿದಂತಾಯಿತು. ಮೊದಲಿಗೆ ಅವರು ಅತಿರೇಕದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದ 'ಕಂಪನಿ ರಂಗಭೂಮಿ'ಯನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಎರಡನೇಯದಾಗಿ ಸಮಕಾಲಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ನಾಟಕಕ್ಕೆ ತಂದರು. ಮತ್ತು ಮೂರನೇಯದಾಗಿ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಅನನ್ಯ ಗೀತವನ್ನು ಅವರು ಕೈಬಿಟ್ಟರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಇತಿಹಾಸವು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ನಾಟಕಕಾರನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆ 1927ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಟಕ

ಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ಅನುವಾದಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಾಹಿತಿ ಯು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಗಲಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವ (ಸಾಹಿತಿ ಯ ಹೆಸರು) ವಿನೋದಿನಿ ಸಭಾ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ಹೀಗೆಯೇ 1933ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ತೊಡಗಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗರು 'ಕನ್ನಡ ಹವ್ಯಾಸಿಗಳು' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇವೆರಡೂ ಸುಮಾರು 25 ವರ್ಷಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲ ಬದುಕಿದ್ದು ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾದ ತಳಪಾಯದ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಹೊಸ ನಾಟಕವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಹೀಗೆಯೇ ಅರಸೀಕೆರೆ ಯ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಕೈಲಾಸಂ ಜೊತೆಗೆ ಕ್ಷೀರಸಾಗರ, ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು, ಪರ್ವತನಾಟ (ಇವರು ಮೋಲಿಯರನ ಬಹುತೇಕ ಕೃತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ರೂಪಾಂತರಿಸಿದವರು), ಕೈವಾರ ರಾಜಾರಾವ್ ಮತ್ತು ಇತರರಿದ್ದರು. ಕಡಲತೀರದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೂ ಯಕ್ಷಗಾನವು ತನ್ನ ಜನಪ್ರಿಯತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೋಟಿ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಸ್ವತಂತ್ರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಗೊಳಿಸಿದರು. ಆಗಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗಣೇಶೋತ್ಸವ ಅಥವಾ ದಸರಾ ಹಬ್ಬಗಳಂತಹ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಕನ್ನಡ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಇಂಥ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಉತ್ಸವಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು.

ಆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ 'ಕೇಳಿಸಿ' ಕೊಳ್ಳುವಂಥದಾಗಿತ್ತು. ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದಿನ ಬಡ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಜನರ ಸಂದರ್ಭಗಳು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ರಂಗಮಂಟಪದಲ್ಲಾಗಲೀ ಅಲಂಕಾರದಲ್ಲಾಗಲೀ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹದೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಕಂಪೆನಿಗಳ ಕೃತಕ ಮತ್ತು ಅತಿರೇಕ ಲಕ್ಷಣಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರೂ ಒಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಯಿತು. ಅದೆಂದರೆ ನಾಟಕದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ಭಾಷೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯರ ಮಾತಿನ ಸಮಾಪವಾಗಿದ್ದು; ಆಡಂಬರದ, ಕೃತಕವಾದ, ವ್ಯಾಕರಣ ಬದ್ಧವಾದ, ಛಂದೋಬದ್ಧವಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಕಂಪೆನಿ ನಾಟಕಗಳು, ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಂದ ಎಷ್ಟು ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದೋ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗದವು ಅಷ್ಟೇ ಹತ್ತಿರವಾಗಿದ್ದಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಇದರಿಂದಲೇ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೂ ನಾಟಕಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವು ತೀರ ಸಮಾಪದ್ದಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಒಂದು ಕೊರತೆಯೆಂದರೆ, ಇದು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಂಘಟಿತವಾಗಿ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ; ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲೇ ಅಗಲಿ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

ಕಲಾವಿದರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು; ವರ್ಗವರ್ಗಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದವರು. ಅಲ್ಲದೆ ಅವರ ರಂಗ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತಿಫಲವೇನನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ತೋರಿಸಲಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂತಹುದು ಸಾಧ್ಯವಾದರೂ ಹಿಂದಿನ ಕಲಾವಿದರೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ಭರವಸೆಯಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಹು ಕಾಲದವರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಸ್ತ್ರೀಯರು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಇದರಿಂದ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಸ್ತವತೆಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿತು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಪ್ರಗತಿಯತ್ತ ದಾಪುಗಾಲು ಹಾಕಿತು. ಅಕ್ಕಾಡಮಿಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಅವುಗಳಿಂದ ಧನ ಸಹಾಯ ದೊರಕಿ ನಾಟಕೋತ್ಸವಗಳೂ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳೂ ಜರುಗಿದುವು. ಬಹುಮುಖ್ಯ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಡ್ರಾಮಾ ಎಂಬುದು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕೆಲವು ಯುವಕರು ಇದರಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದುಬಂದರು. ವರ್ಷಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗರು ಹೀಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಯುವಕರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಸೇರಿಸಿದ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಕೂಡಲೇ ವಿಕಾಸವಾಯಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಇಂದಿನವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾದರೂ ಮಹಾ ನಟನನ್ನಾಗಲಿ ಮಹಾನ್ ಹಾಡುಗಾರ ನನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಣಲಾಗದಿದ್ದರೂ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿತು. ಕಂಪೆನಿ ನಾಟಕಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ನಾಟಕವನ್ನೇ ನೋಡಲು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ಒಬ್ಬ ಮಹಾನ್ ಹಾಡುಗಾರನ ಹಾಡಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ಮಹಾ ನಟನೊಬ್ಬನ ಅಭಿನಯದಿಂದ ರೋಮಾಂಚನಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಾದರೆ ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕವನ್ನು ವುದು ಒಂದು ಸಾಮಾಹಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಯಾರಾದರೊಬ್ಬರು ಹೋಣೆಗಾರರಾಗಿ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಇಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಯುವಕ ಹವ್ಯಾಸಿಗಳು ಒಬ್ಬ ನಿರ್ದೇಶಕನನ್ನೂ ಅದರ ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬಹುಬೇಗನೆ ಇದರಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದರು. ಮತ್ತು ನಾಟಕಕಾರರಾದ ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ನಿರ್ದೇಶಕರೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈಚೆಗೆ ಕೆಲವರು ಯುವಕರೂ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಕೊನೆಯದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಯುವಕ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಗಿರೀಶ್

ಕಾರ್ನಾಡ್ (ತುಘಲಕ್ ಮತ್ತು ಹಯವದನ ರಚಿಸಿದವರು), ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್ (ತೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು) — ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ (ಜೋಕುಮಾರ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇತರ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದವರು) ಇವರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಟಕಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹಿಂದಿಗೆ ಅನುವಾದವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿರಿಯ ನಾಟಕಕಾರರಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗರು 1930ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ತಮ್ಮ ರಂಗಜೀವನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವರು. (ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರಾಗಿದ್ದರು. 1984ರ ನವೆಂಬರ್ನಲ್ಲಿ ಅವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು -ಸಂ.). ಅವರ 'ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ'ವು ಹಿಂದಿಗೆ ಮೊದಲು ಅನುವಾದವಾಗಿ 'ರಂಗಮಂಚ'ದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವರ ಹನ್ನೆರಡು ನಾಟಕಗಳು ಮರಾಠಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡಿವೆ. ಈಗ ಕರ್ನಾಟಕದ ನಾಟಕಗಳು ಮತ್ತು ಹವ್ಯಾಸಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮುಂಬಯಿ, ದಿಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾ ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಆಧುನಿಕತೆ

ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಆಧುನಿಕತೆಯನ್ನು ಸುಮಾರು 1955ರಿಂದ 1980ರ ನಡುವೆ ಗುರುತಿಸುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅದರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಮಿತಿಗಳೂ ಇವೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ವಿಚಾರಗಳು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಹರಿದುಬಂದು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಅಭ್ಯಾಸಗಳೂ ಸೇರಿವೆ. ನಾಟಕದ ವಿಮರ್ಶೆ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿಯದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಂಗಪ್ರಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಬರೆಯುವಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಎರವಲಾಗಿ ಪಡೆಯಲು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಕಾರರು ಹಿಂಜರಿದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲೂ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದ, ಅಸಂಗತ ಮತ್ತು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಇತರ ಆಧುನಿಕ ವಿಚಾರಗಳೂ ರಂಗ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೊಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸಮಕಾಲೀನ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದೆ. ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಎನ್ನಬಹುದಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯ ಬರಹಗಾರರಾದ ಶ್ರೀರಂಗ ಮತ್ತು ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಷಿಯವರು ತಮ್ಮ ಕಿರಿಯ ತಲೆಮಾರುಗಳ 'ಹೊಸ ಅಲೆ'ಯನ್ನೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರಿಗೂ ಸರಸಮನಾಗಿ ನಿಂತು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೆಲ್ಲಾ 1955ರ ನಂತರ ಜರುಗಿದ್ದು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಚಾರದಲ್ಲೂ ಮಾರ್ಪಾಡಾಗಿರುವುದೂ ಇದಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಕಿರಿಯ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ್, ಬಿ. ಸಿ. ರಾಮಚಂದ್ರಶರ್ಮ, ಏ.ಕೆ. ರಾಮಾನುಜ್, ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟೆ, ನ. ರತ್ನ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ತೇಜಸ್ವಿ ಇವರನ್ನು ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ಈ ಕಲೆಯ ಸಮಕಾಲಿಕತೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರಾಗಿ, ರಂಗಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಾ ಬೆಳೆದ ನಾಟಕಕಾರರಾಗಿ ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವರಿಂದ ಕೆಲವು ಹೊಸ ನಾಟಕಗಳ ರಚನೆಯಾದ ಕೂಡಲೆ ಬಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್, ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ, ಎಂ. ಎಸ್. ನಾಗರಾಜ್, ಕೆ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಮತ್ತು ನ. ರತ್ನ ಮೊದಲಾದ ಹೊಸ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದರು. ಅದುದರಿಂದ, ಯಯಾತಿ, ತುಘಲಕ್, ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ, ಕದಡಿದ ನೀರು, ತೆರೆಗಳು, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಜೋಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ, ಅಪ್ಪ, ಕುಂಟಕುಂಟಕುರವತ್ತಿ, ನೀಲಿ ಕಾಗದ, ನೆರಳು, ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸ, ಆ ಮನಿ, ಎಲ್ಲಿಗೆ, ಯಮಳ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಮೊದಲಾದುವು ಇಂದಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಆಗಿವೆ. ಈ ನಾಟಕಗಳು ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡು ಪರಿಚಾಮದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಸತ್ಯವುಳ್ಳವಾದ ಕಾರಣ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಇವುಗಳನ್ನು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಯಿಂದ ಅರ್ಥೈಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ನಾಟಕದ ಯಶಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸೋಲು ನಿರ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿರ್ದೇಶಕನ ಸ್ಥಾನಮಾನವು ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಯಿತು, ಎನ್ನಬಹುದು.

ಶ್ರೀರಂಗರು ಹಿರಿಯ ನಾಟಕಕಾರರೂ, ರಂಗಭೂಮಿಯ ಕ್ರಿಯಾವಂತರೂ ಆಗಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ತಮ್ಮ 'ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ'ದಿಂದ ಬೆಳೆದು ನಿಂತರು. ಇವರ ಸ್ವಗತ ಸಂಭಾಷಣವು ಏಕಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪ್ರಯೋಗವೂ ಆಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ರಂಗಭೂಮಿ ('ಟೋಟಿಲ್ ಥಿಯೇಟರ್')ಯ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಶೋಧವನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅವರು ಪಿರಾಂಡೆಲೋ ಎಂಬ ನಾಟಕಕಾರನ 'ಸಿಕ್ಸ್ ಕ್ಯಾರಿಕ್ಟರ್ಸ್ ಇನ್ ಸರ್ಜ್ ಆಫ್ ಎನ್ ಅಥರ್' ಎಂಬ ಕೃತಿಯಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಪಡೆದು ರಚಿಸಿದ 'ಕೇಳುಜನಮೇಜಯ' ನಾಟಕವು ದೇಶಾದ್ಯಂತ (ಹಿಂದಿ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಕೂಡ), ಪ್ರಮುಖ ನಗರಗಳಾದ ದೆಹಲಿ, ಕಲ್ಕತ್ತಾ ಮತ್ತು ಮುಂಬಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿ, ಬಂಗಾಲಿ ಮತ್ತು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಅನುವಾದವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಅವರ ಇತ್ತೀಚಿನ ಕೃತಿ ಅಗ್ನಿ ಸಾಕ್ಷಿಯು ವರದಕ್ಷಿಣೆ ಮತ್ತು ವಿಧವಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಕೆಡಕುಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೊಡ್ಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರಮುಖ ನಾಟಕಕಾರರಾಗಿ ಶ್ರೀರಂಗರು ಸುಮಾರು 45 ದೊಡ್ಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ, ನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಏಕಾಂಕಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನಾಟಕಗಳು 1930ರ ಈಚಿನ ಸಮಕಾಲಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ

ದೌರ್ಜನ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಸ್ವತಃ ಗಾಂಧೀವಾದಿಯಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದ ಶ್ರೀರಂಗರು ಪ್ರಜಾ ಪ್ರಭುತ್ವದ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಬಂದು ವರ್ಗದಲಿತರಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ರಲ್ಲದೆ ಧೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಈ ನಡುವೆ ಬಂದ 'ಸ್ಯಾಟ್ಲೈಟ್'ನ ಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಒಡಮೂಡಿದ ರಂಗ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಎಲ್ಲಾ ಅಂಶಗಳನ್ನೂ ಅರಿತವರಾದರು. ಅವರ ನಾಟಕಗಳೆಲ್ಲಾ ರಂಗಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಬದಲಾವಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಯಶಸ್ವಿ ಯಾಗುವಂಥವು. ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರ್ನಾಡ್ ಷಾನ ನೆನಪು ಮೂಡಿಸುವಷ್ಟು ಹರಿತವಾಗಿದ್ದು, ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಯನ್ನು ಪೂರೈಸಬಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಹರಿಜನ್ವಾರ, ಪ್ರಪಂಚ ಪಾಣಿ ಸತ್ತು, ಸಂಘಾಕಾಲ, ಶೋಕಚಕ್ರ, ಕೇಳು ಜನಮೇಜಯ, ಕತ್ತಲೆ ಬೆಳಕು, ನೀ ಕೊಡೆ ನಾ ಬಿಡೆ, ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೂರೇ ಬಾಗಿಲು, ಅಗ್ನಿ ಸಾಕ್ಷಿ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಹೆಮ್ಮೆಯ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಬಹುಶಃ ಶ್ರೀರಂಗರನ್ನು ಅವರ ಸ್ತ್ರೀ ಪಾತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ, ಇಂದಿನ ಗಂಡಸಿನ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳನ್ನು ಬೆಳಕೆಗೊಡ್ಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನೆನೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಮರಾಠಿಗೆ ಅನುವಾದವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು ಹಿಂದಿಗೂ ಆಗಿವೆ. (ಒಂದೆರಡು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೂ ಅನುವಾದವಾಗಿವೆ). ಸಾಗರದ 'ಉದಯ ಕಲಾವಿದರು' ಶ್ರೀರಂಗರ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಮಿಸಲಾದ ಸಂಸ್ಥೆ ಯಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಂಗರು ನಮ್ಮ ಯಾವುದೇ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ದಲ್ಲೂ, ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲೂ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದವರು. ಇವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸರಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತ ಒಂದು ಉದ್ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವರಲ್ಲದೆ, ಭರತನ ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ಇತ್ತೀಚಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. (ಇದರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದು, ಮತ್ತೊಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ). ಈ ಕಾಲದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಹಳೆಯ ನಾಟಕ ಕಾರರಾದ ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಷಿ, ಶ್ರೀರಂಗರ ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಗಿದ್ದು, 1950ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ರಚನೆಗೆ ತೊಡಗಿದವರು. ಅವರ ಐದೂ ನಾಟಕಗಳು ಗಮನಾರ್ಹವಾಗಿವೆ. ಮೂಕ ಬಲಿ, ಕದಡಿದ ನೀರು, ಆ ಊರು ಈ ಊರು, ಸತ್ತವರ ನೆರಳು ಮತ್ತು ನಾನೇ ಬಿಜ್ಜಳ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪಿರಾಂಡೆಲೋ ಬರೆದ ಹೆನ್ರಿ IV ನಾಟಕವನ್ನು ಆಧಾರವಾಗಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ರೂಪಾಂತರವೆಂದರೂ ಸರಿ. ಆದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಇವರ ಕದಡಿದ ನೀರು ಒಂದು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಜೋಷಿ ಯವರ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಬಹುದಲ್ಲದೆ ಅವರ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನಂತರದ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರು ಇವರ ಸತ್ತವರ ನೆರಳು ನಾಟಕವನ್ನು ತುಂಬ ಯಶಸ್ವಿ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ (ಅದೀಗ 100 ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನೂ ದಾಟಿದೆ). ಅಲ್ಲದೆ

ಕದಡಿದ ನೀರು ನಾಟಕದ ನಿರ್ದೇಶನದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದರು.

ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಅಧುನಿಕತೆಗೆ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಮತ್ತು ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್ ಇಬ್ಬರೂ ಪ್ರಮುಖ ಕೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 1961ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆ ಕಾರ್ನಾಡ್ ತಮ್ಮ ಯಯಾತಿ ಯನ್ನು ರಚಿಸಿದರು. ಅವರ ತುಘಲಕ್, ಮೂನಿಷಾದ, ಹಯವದನ, ಅಂಜುಮಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಿಟ್ಟಿನ ಹುಂಜ-ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ಆರು ನಾಟಕಗಳು ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾದ ರೂಪಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಅಧುನಿಕ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ನಾಟಕಗಳ ಕಥಾನಕಗಳು ಸಂಕೀರ್ಣವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸವಾಲಾಗುತ್ತವೆ. ನಾಟಕದ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನೂ ಗುರುತಿಸ ಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಪಾತ್ರಗಳೆಲ್ಲಾ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾಣಗಳಿಂದ ಒಡಮೂಡಿ 'ಕ್ಲಾಸಿಕಲ್' ಎನ್ನಬಹುದಾದ ರೀತಿ ನೀತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಬಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ ಅವರು ತುಘಲಕ್ ನಾಟಕದ ಮೊದಲ ಯಶಸ್ವೀ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದಂತೆ ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರು ಹಯವದನ ನಾಟಕದ ಯಶಸ್ವೀ ನಿರ್ದೇಶಕ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಯಯಾತಿ, ತುಘಲಕ್ ಮತ್ತು ಹಯವದನ ಮೂರೂ ಕೃತಿಗಳು ಪದೇ ಪದೇ ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇವೆ. ತುಘಲಕ್ ಮತ್ತು ಹಯವದನ ಕೃತಿಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ರಚಿತವಾಗಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ. ಹಿಂದೀ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತುಘಲಕ್ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಲಕಾಜಿಯವರಿಂದ ನಿರ್ದೇಶಿತವಾಯಿತು. ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್ ನಮ್ಮ ಸಮಕಾಲಿಕ ಬದುಕಿಗೆ ನೇರವಾದ ಸಂವೇದನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಟಕಕಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹತ್ತು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಮಾತ್ರ ದೊಡ್ಡ ನಾಟಕಗಳು. ಅವರ ಏಕಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ತೆರೆಗಳು ಮತ್ತು ಕ್ರಾಂತಿ ಬಂತು ಕ್ರಾಂತಿ-ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ಸಮನಾಗುತ್ತವೆ. ಇವರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯು ಈ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬೆಳಕು ಕಂಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಸವಣ್ಣ ನವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಹೊಲೆಯರನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿದ ವಸ್ತುವಿನಿಂದಾಗಿ, ಇಂದಿನ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಯನ್ನೂ ಕುರಿತಂತಾಗಿದೆ. ಲಂಕೇಶರ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಒಡಮೂಡಿದ ಈ ಕೃತಿಯು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ಮಾದರಿಯೂ ಆಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರು 1972ರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗುವುದಕ್ಕೂ ಮುಂಚೆ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀರಂಗರನ್ನು ಗಾಂಧೀವಾದಿ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಧೋರಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಗುರುತಿಸುವಂತೆ ಲಂಕೇಶರನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವಾದಿ ಮತ್ತು

ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಯ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಗೆ ಗುರುತಿಪಡುವುದಾಗಿವೆ.

ಉಳಿದವರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರರು ಜನಪದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕವಿ. ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ 19ನೇಯ ಶತಮಾನದ 'ಸಂಗ್ರಾ ಬಾಳಾ' ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಗೆ ತಂದವರು (ಸಮಕಾಲಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಟಕವು ಪ್ರಭಾವಿಯೂ ಆಯಿತು). ಕಂಬಾರರು ಜನಪದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡು ಅದರ ಸತ್ವವನ್ನು ಅಧುನಿಕ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದ ರಲ್ಲದೆ, ಪ್ರಮುಖ ನಾಟಕಕಾರರೂ ಆದರು. ಅವರ ಎಂಟು-ದತ್ತು ದೋಡ್ಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಜೋಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಮತಿ ಕಮಲಾದೇವಿ ಚೆಟ್ಟಿ ಸಾಧಾರ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ದೊರಕಿತು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಹಿಂದಿಗೂ ಅನುವಾದವಾಗಿ ಅದು ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಯಿತು. (ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ಕಾರ್ನಾಡರ ತುಘಲಕ್ ಮತ್ತು ಹಯವದನ ಕೃತಿಗಳಿಗೂ ಲಭಿಸಿದೆ). ಈ ನಾಟಕವನ್ನು 1972 ರಲ್ಲಿ ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದರು. ಕರಿಮಾಯಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಜಯಶ್ರೀಯವರು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಋಷ್ಯಶೃಂಗ, ನಾರ್ಸಿಪರ್, ಜೈಸಿದನಾಯಕ, ಕರಿಮಾಯಿ (ಇದೇ ಹೆಸರಿನ ಕಾದಂಬರಿಯ ರೂಪಾಂತರ), ಒಂದು ನಾಯಿಯ ಕತೆ, ಮೂದಲಾದುವು ಇವರ ಇತರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನಾಟಕಗಳಾಗಿವೆ. ಈ ಕಾಲದ ತರುಣ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ, ನ. ರತ್ನ, ಎಂ. ಎಸ್. ಕೆ. ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಪೂಜಂತೇ ತುಂಬ ಗಮನಾರ್ಹ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೂ ದೋಡ್ಡ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲ. ಅದರೂ ಅಧುನಿಕ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವಂಥ ಕೃತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಭು ಅವರ ಬಹು ಮಾತ್ರ ದೋಡ್ಡ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ದೇಶದ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೇಕೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ನಾಟಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಪಾಟೀಲರ ಅಪ್ಪ, ಕುಂಟಕುಂಟ ಕುರವತ್ತಿ, ಟಿಂಗರ ಬುಡ್ಡಣ್ಣ, ನ. ರತ್ನರ ಎಲ್ಲಿಗೆ, ಗೋಡೆ ಬೇಕೆ ಗೋಡೆ, ಪೂಜಂತೇಯವರ ಯಮಳ ಪ್ರಶ್ನೆ ತುಂಬ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿವೆ. ಕೀರ್ತಿನಾಥ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯವರ ಅಮನಿ, ರಾಮಚಂದ್ರರ ಶರ್ಮರ ನೀಲಿ ಕಾಗದ, ನೆರಳು, ಎ. ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್ ರ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸ, ಯು. ಆರ್. ಅನಂತ ಮೂರ್ತಿಯವರ ಆವಾಹನೆ ಇವುಗಳೂ ಅಧುನಿಕ ನಾಟಕಗಳಾಗಿವೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಇವರು ಯಾರೂ ರಂಗಮಾಧ್ಯಮವನ್ನು ನಂಬಿಕೊಂಡ ಸಾಹಿತಿಗಳಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಕುರ್ತುಕೋಟಿಯವರ ಅಮನಿ 1958ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಕನ್ನಡದ ಮೊತ್ತಮೊದಲ ಅಧುನಿಕ ನಾಟಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹಿರಿಯರ ಅಟವನ್ನಾಡುವ ಶಾಲೆಯ ಮಕ್ಕಳ ಕಥೆ ಒಂದು ರೋಮಾಂಚಕ ಅನುಭವ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸಾವಿನ ಅರ್ಥ ಕೂಡ ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಕಾವ್ಯಸತ್ಯದಿಂದ ಈ ನಾಟಕವು ಜೀವಂತವಾಗಿದೆ. ಈ ಬಿಡಿ ನಾಟಕಗಳು ಒಂದು ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ನಾಟಕಗಳ

ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಸಂಗತವಾದ ಮತ್ತು ಅಸ್ತಿತ್ವವಾದದ ಅಂಶಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ತರುಣರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಕುಸನೂರ ಎಂಬವರು ತಮ್ಮ ಮನೆ, ವಿದ್ಯಾಪಕ, ಮೊದಲಾದ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಸಂಗತ ನಾಟಕಗಳೆಂದೇ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಸಂಗತ ನಾಟಕಗಳೆಂದರೆ ಕೊನೇಪಕ್ಷ ರಂಗಪ್ರಯೋಗದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದೂ ಮುಖ್ಯ.

1970ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಬರ್ಮಿಂಗ್ಹ್ಯಾಂ, ಬ್ರೆಕ್ಸ್ಲನ್ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಗಾಢವಾಯಿತು. ಅತನ ತಾಯಿ (ಮದರ್ 1933), ಮೂರು ಪೆನ್ನಿಯ ಅಪೆರಾ (ದಿ ಶ್ರೀಪೆನ್ನಿ ಅಪೆರಾ 1933), ಸೆಜುವಾನಿನ ಒಳ್ಳೆಯವಳು (ದಿ ಗುಡ್ ಉಮನ್ ಆಫ್ ಸೆಜುವಾನ್ 1956), ಗೆಲಿಲಿಯೋ ಗ್ಯಾಲಿಲೀ, ದಿ ಕರೆಸಿಯನ್ ಚಾರ್ಕ್ ಸರ್ಕಲ್ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಏಕಾಂಕಗಳು, (ಉದಾ: ಅಪವಾದ ಮತ್ತು ನಿಯಮ—ದಿ ಎಕ್ಸ್‌ಸೆಪ್ಷನ್ ಅಂಡ್ ದಿ ರೂಲ್), ಅನಿಮರಿ (ದಿ ಬೀಬಿ ಎಲಿಫೆಂಟ್), ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುವಾದಗಳಾಗಿ ಅಥವಾ ರೂಪಾಂತರ ಹೋದಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಬಂದುವು. ತರುಣ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಬಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಟರಾಮ್, ಜಿ. ವಿ. ಶಿವಾನಂದ, ಪ್ರಸನ್ನ, ಸಿಂಹ ಮತ್ತು ಕೆ. ವೆಂ. ಅಲ್ಲದೆ ಎಚ್. ಕೆ. ರಾಮಚಂದ್ರಮೂರ್ತಿ ಸೇರಿದಂತೆ ಇಂಥ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸನ್ನ ಮತ್ತು ಬಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಟರಾಮ್ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಅಧಿಕ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಪ್ರಸನ್ನರ ಮದರ್, ಗೆಲಿಲಿಯೋ ಗ್ಯಾಲಿಲೀ ನಾಟಕಗಳಂತಹ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ವೆಂಕಟರಾಮ್ ಅವರ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವವುಂಟಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರೊ|| ಫಿಟ್ಸ್ ಜೆನಿವಿಟ್ಸ್ ಎಂಬ ಪಶ್ಚಿಮ ಜರ್ಮನಿಯ ರಂಗತಜ್ಞ ರೂ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ 1970, 73, 77 ಮತ್ತು 82ರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬ್ರೆಕ್ಸ್ಲನ್ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದಾರೆಂಬುದು ಎರಡು ಬಾರಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಮೊದಲಿಗೆ ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿದ್ದು 1982 ರಲ್ಲಿ ಸಾಹುಕಾರ ಪುಟ್ಟಪ್ಪ ಮತ್ತು ಅತನ ಡೈವರ್ ಸೋಮು (ಪುಂಟಲಾ ಅಂಡ್ ಹಿಸ್ ಡೈವರ್ ಮಟ್ಟಿ)—ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಪೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರನ ದಿ ಮಿಡ್‌ಸಮರ್ ನೈಟ್ಸ್ ಡ್ರೀಂ—ಅನ್ನು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲೂ 1982ರ ಜನವರಿಯಲ್ಲಿ ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಸನ್ನರು ದಂಗೆಯ ಮುಂಚಿನ ದಿನಗಳು ಮತ್ತು ತದ್ರೂಪಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರೆಕ್ಸ್ಲನ್ ಪ್ರಭಾವವು ಒಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ.

1980ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ತರುಣ ನಾಟಕಕಾರರೂ ರಂಗಪ್ರೇಮಿಗಳೂ ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಬಿ. ವಿ. ವೈಕುಂಠ ರಾಜು, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು, ಟಿ. ಎನ್. ಸೀತಾರಾಮು,

ವಿಶುಕುಮಾರ್, ಶೂದ್ರ ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಮತ್ತು ಡಿ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಮೊದಲಾದವರು ರಂಗಚಳವಳಿಯ ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿರಿಸಿದರು. ಬಿ. ವಿ. ವಿ. ರಾಜು ಅವರ ಎರಡು (ಮೂರು) ನಾಟಕಗಳು ಸಂದರ್ಭ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶ—ಇವೆರಡೂ ವಸ್ತುವಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಹೊಸ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನಿರಿಸಿದಂತಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪಿ. ಎನ್. ಸೀತಾರಾಮ್ ಅವರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ—ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿನ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೊಡ್ಡುವ ಸಮರ್ಥ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಜು ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿದ್ದ ಐದು ಮೂಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಮೂರು ಏಕಾಂಕಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

1) ನಾಳೆಯಾರಿಗೂ ಇಲ್ಲ, 2) ಯಾರಿಗ್ಲಿ ಕೆ ಬಂದವರು ಮತ್ತು 3) ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಇವು ತುಂಬ ಗಂಭೀರವಾದ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದಾದಗಿದೆ. ಸಮುದಾಯ ಎಂಬ ತಂಡದ ಉದಯವು ದೇಶದ ಎಮರ್ಜೆನ್ಸಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದಾಗಿದ್ದ ಅದರ ಮುಂದಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾದ ಪ್ರಸನ್ನರು ಬ್ರಿಕ್ವಾನ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದು ದಂಗೆಯ ಮುಂಚಿನ ದಿನಗಳು ನಾಟಕವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸಿದರು. ಇದರ ವಸ್ತು ಪ್ರೇಮಚಂದ್ರರ ಶತರಂಜ್ ಕೆ ಕಿಲಾಡಿ ಎಂಬ ಕಥೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಮಕಾಲಿಕ ಟೀಕೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿರುವುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷ. ಹೀಗೆಯೇ ವಿಶುಕುಮಾರರ ಡೊಂಕು ಬಾಲದ ನಾಯಕರು ನಾಟಕವು ಒಂದು ನೇರವಾದ ರಾಜಕೀಯ ವಿಡಂಬನೆ ಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ನೇರವಾಗಿ ಟೀಕೆಯಾಗುವಂಥ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಚಂಪಾ ಕೂಡ ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಜಗದಂಬೆಯ ಬೀದಿ ನಾಟಕ, ಗೋಕರ್ಣದ ಗೌಡಸಾನಿ ಇವು ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದುವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಟುವಾದ ಟೀಕೆ ಮಾತ್ರ ಬೆಳಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ವಸ್ತುವು ತೀರಾ ದುರ್ಬಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಯೋಗಗಳೂ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರೂ ತೀರಾ ಹತ್ತಿರವಿರುತ್ತಾರೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ರಂಗ ಭೂಮಿಯ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಸೇರುವ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ. ತರುಣ ನಿರ್ದೇಶಕರಾದ ಎಂ. ಎಸ್. ಪ್ರಭು, ಬಾದರದಿನ್ನಿ, ನರಸಿಂಹನ್ ಮತ್ತು ಸಿ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ಶ್ರೀಮತಿ ಮಾಲತಿ, ಮೊದಲಾದವರು ಇಂತಹ ನಾಟಕಗಳ ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವರು. ಆದರೆ ಆರ್. ನಾಗೇಶ್, ಪ್ರಸನ್ನ, ಜಯಶ್ರೀ ಮತ್ತು ಎಚ್. ವಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ ಸುಮಾರು 1970 ರಿಂದಲೂ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ನಿರ್ದೇಶಕ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

1981ರಿಂದೀಚೆಗೆ

ಇತ್ತೀಚಿನ ನಾಟಕಕಾರರಲ್ಲಿ ಎಚ್. ಎನ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್ ತಮ್ಮ ಮಹಾಚೈತ್ರ ಎಂಬ ದೊಡ್ಡ ನಾಟಕದಿಂದ ಒಂದು ಹೊಸ

ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೇ ಇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. 12ನೇಯ ಶತಮಾನದ ವೀರಶೈವ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಮುಖ್ಯ ಘಟ್ಟವನ್ನೂ ವಸ್ತುವಾಗುವ ಲಂಕೇಶರ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯು, 1975ರ ವೇಳೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಕೆ. ವಿ. ನಾರಾಯಣರ ಹುತ್ತವ ಬಡಿದರೆ ನಾಟಕವು ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ. ಕಂಬಾರರೂ ತಮ್ಮ ಹರಕೆಯ ಕುರಿ ಮತ್ತು ಹುಲಿಯ ನೆರಳು ನಾಟಕಗಳಿಂದ ಹೊಸ ಗುರುತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಶ್ರೀರಂಗರ ನಂತರ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ತುಂಬ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡವರು ಎಂಬುದೂ ಸ್ಪಷ್ಟ ವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ನಾಟಕದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಸೇರಿದಂತೆ ನಿರ್ದೇಶಕ ಸಿ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ, ದೇವನೂರು ಮಹಾದೇವರ ಒಡಲಾಳ ವನ್ನು ನಾಟಕ ರೂಪಕ್ಕೆ ತಂದು ಅದರ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕೆ ಕಾರ್ನಾಡರ ಯಯಾತಿ ಮತ್ತು ಶಿವಪ್ರಕಾಶರ ಮಹಾಚೈತ್ರ ಸಮರ್ಥ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ನಾಟಕಗಳ ಮೂಲಕ ಜೀವನದ ಅರ್ಥ ವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಹೋಗುವುದೂ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ವಿಶ್ವಾಸ ವನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದೂ ಈ ತರುಣ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಜೀವಂತ ಗುರಿಯನ್ನು ವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇವರ ರಥಮುಸಲ ಮತ್ತು ಕುದುರೆ ಬಂತು ಕುದುರೆ (ಸಹ ಕರ್ತೃ : ನರಸಿಂಹನ್), ಹುಲಿ ಶೇಖರ್ ಅವರ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿ, ಸಿದ್ದಗಂಗಯ್ಯ ನವರ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ, ಡಿ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ ಕತ್ತಲೆ ದಾರಿ ದೂರ, ನರಸಿಂಹನ್ ದಿ ಡಿಪಿಟಿಕ್ಲಾ ಕೈಲಾಸಂ, ಮೇಘಮಿತ್ರರ ಎಚ್ಚಿತ್ತ ಏಕಲವ್ಯ (ಆನುವಾದಿತ ನಾಟಕವಾದ ಬುಟ್ಟೋ ಕೂಡ) ಮೊದಲಾದುವು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಗಗಳಾಗಿವೆ. ದಕ್ಷಿಣ ವಲಯದ ನಾಟಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯ ನೆರಳು ಎಂಬ ಕಂಬಾರರ ನಾಟಕವು ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ನಿರ್ದೇಶಕ ಪ್ರಸನ್ನ.

ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆನುವಾದಗಳೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಂಡಿವೆ. ಕೆಲವು ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೂ ನಮ್ಮ ತರುಣ ನಿರ್ದೇಶಕರು ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಅಳವಡಿಸುತ್ತಿರುವರೆಲ್ಲರೂ ಅಂಕುರ ಅವರು ಬಂದು ತೋರಿದ ನಿರೂಪಣಾ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಹೇಳಿಕೆಯು ಕೆಡದಂತೆ ಅದರ ನಾಟಕೀಯತೆಯೂ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತದೆ. (ಇದನ್ನು ನ್ಯಾಟಿವ್ ಥಿಯೇಟರ್ ಎನ್ನಬಹುದು). ಈ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ ಯವರ ಸಂಸ್ಕಾರ, ಭಾರತೀಪುರ ಮತ್ತು ಅವಸ್ಥೆ, ಮೂರೂ ಕೃತಿಗಳೂ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ. ಕಂಬಾರರ ಕರಿಮಾಯಿಯನ್ನು

ಜಯಶ್ರೀ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಸಿಂಗಾರವು ಮತ್ತು ಅರಮನೆ ಕಾಡಂಬರಿಯನ್ನು ಬಾದರದಿನ್ನಿ ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದ್ದರು. ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮನೆ ಮೇಷ್ಟರು (ಸಣ್ಣಕತೆ) ಮತ್ತು ದಿ ಟಿಪಿಕಲ್ ಕೈಲಾಸಂ—ಇವುಗಳನ್ನು ನರಸಿಂಹನ್ ರಚಿಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಗೆ ತಂದರು.

ಇಂತಹ ಹಳೆಬರಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿರುವ ನಾಟಕ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೆಲವರು ತರುಣ ಸಮರ್ಥ ನಿರ್ದೇಶಕರನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಇವರಲ್ಲಿ ಮಾಲತಿ, ರಘುನಂದನ್, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ನಾಯರಿ, ಜಯತೀರ್ಥ ಜೋಷಿ, ಚಿದಂಬರರಾವ್ ಜಂಬೆ, ಬಸವಲಿಂಗಪ್ಪ ಮತ್ತು ಜನಾರ್ದನರು ಪ್ರಮುಖರೆನ್ನಬಹುದು. ಇವೆರಲ್ಲೂ ನಾಟಕ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತರೂ ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಡ್ರಾಮಾ (ದೆಹಲಿ) ದಿಂದ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಪಡೆದವರೂ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇವರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಧುನಿಕ ವೈವಿಧ್ಯವು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಕೆರೆಗೆ ಹಾರ (ಜಾನಪದ), ಸಮಗಾರ ಭೀಮಪ್ಪ (ಕವಿತೆ), ಮಿಡಿಯಾ (ಅನು: ಗ್ರೀಕ್), ದೂತವಾಕ್ಯ (ಅನು: ಭಾಸ), ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ (ಅನು: ಶೂದ್ರಕ), ಮೊದಲಾದುವು ಹೊಸ ಹೊಸ ಶೈಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗಿವೆ. ಜಂಬೆಯವರು ಕೆ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ರೂಪಾಂತರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಅಚಿನ ಅಬೆಯವರ ಥಿಂಗ್ಸ್ ಫಾಲ್ ಅಪಾರ್ಟ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕಪ್ಪು ಜನ, ಕೆಂಪು ನೆರಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸಿದ್ದಿ ಜನಾಂಗದವರಿಂದ ಅಭಿನಯಿಸಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸುದ್ದಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಮಿಾಸಲಾದ 'ಸೂತ್ರಧಾರ' ಕಳೆದ ಐದು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಚಳುವಳಿಯು ಹಲವು ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೂ ಹರಡಿದೆ. ಅಂದರೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಈ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಕೆಲವು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಂತಹ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಮಂಗಳೂರು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದು ಕೆಲವು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸಂಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ನೋಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಜಿಲ್ಲೆಗೊಂದು ರಂಗಮಂದಿರ ಅಗಬೇಕೆಂಬ ಕರೆಯನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೂ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದೆ. ರಂಗ ತರಬೇತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಗರದ ಬಳಿಯ ಹೆಗ್ಗೋಡು ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೆ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ರಂಗ ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿತೆರೆಯ ಮಾಧ್ಯಮಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ವಿಚಾರವಂತಿಕೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಲು ತೊಡಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶಸ್ಸುಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ|| ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರ ರಂಗಮಂದಿರ ಎಂಬ

ಕಟ್ಟಡವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಮೊದಲಿಗೆ ಕೆ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಣ್ಣನವರು ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸ್ (ಠಾಕೂರ್) ಮತ್ತು ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರಿಂದ ಪಂಜರಶಾಲೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಚಳುವಳಿಯನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂದಿಗೂ ಪಂಜರಶಾಲೆಯು ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಯಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿಗಾಗಿ ಬಾಲಭವನ ವಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭಾತ್ ಕಲಾವಿದರು ಗೋವಿನ ಕಛೆ, ಕಿಂದರಿ ಜೋಗಿ (ಕುವೆಂಪು), ಸಿಂಧ್ರೆಲ್ಲಾ (ಅನುವಾದ) ಮೊದಲಾದ ಗೀತ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೇಮಾ ಕಾರಂತರು ಮತ್ತು ಎನ್. ಎಸ್. ವೆಂಕಟರಾಂ ಮಕ್ಕಳ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಮತ್ತೊಂದು ಆಯಾಮವಾಗಿ ಬೀದಿ ನಾಟಕಗಳು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಇದರ ಮೊದಲ ದಿನಗಳು ದೇಶದ ತುರ್ತು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದರೂ ಕ್ರಮೇಣ ಸಮುದಾಯ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ನಿರ್ದೇಶಕರ ಆಶಯವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ವಿಜಯಾ ರಚಿಸಿದ ಏಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕೃತಿಗಳು ಈಗ ಪುಸ್ತಕ ರೂಪದಲ್ಲೂ ದೊರಕುತ್ತಿವೆ. ಎ. ಎಸ್. ಮೂರ್ತಿಯವರು ಇದರ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದಾರೆ. ತರುಣ ನಿರ್ದೇಶಕ ಸಿ. ಜಿ. ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಕೂಡ ಬೆಳ್ಳಿ (ಬಾದಲ್ ಸರ್ಕಾರ್ ಅವರ ನೆರವಿನಿಂದ) ತಬರನ ಕಛೆ (ಪೂಜಂತೇ) ಎಂಬುವನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರು. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೋತಿಯ ಕತೆ, ಧನ್ಯಂತರಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆ, ಕೇಳಿಪೋ ಕೇಳಿ, ಮೊದಲಾದವು ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿ ಬಂದು ಬೀದಿ ನಾಟಕೋತ್ಸವವನ್ನು ನಡೆಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿಗೆ ಕೇರಿಕೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಸೆಳೆದಂತೆ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿರ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಸುಮಾರು 50 ವನ್ಯಾಸೀ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯೂ ತಮ್ಮ ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ತಂತ್ರದಿಂದ ಕೂಡಿರಬೇಕೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ನ್ಯಾಷನಲ್ ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಡ್ರಾಮಾ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ನಡೆಸುವ ರಂಗ ತಾಲೀಮುಗಳಿಗೆ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ತನ್ನ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ರಂಗತಂತ್ರಗಳ ತರಬೇತಿ ಗಳಿಸಲು ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

1955ರಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡಮಿಯು ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಅಭಿನಯಕ್ಕಾಗಿ ದಿ|| ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣ ನವರು (1956) ಮತ್ತು ದಿ|| ಎಂ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ನಾಯ್ಡು ಅವರಿಗೆ (1961), ನಾಟಕ ರಚನೆಗಾಗಿ ಅದ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯರು (1963), ಗೀರಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ (1972) ನಿರ್ದೇಶನಕ್ಕಾಗಿ, ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರಿಗೆ (1976) ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ, ರಂಗಸಜ್ಜೆ ಕೆಗಾಗಿ ವಿ. ರಾಮಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ (1977), ನಾಟಕ ರಚನೆಗಾಗಿ ಪರ್ವತವಾಣಿಯವರಿಗೆ (1980), ಹಾಗೂ ಬಿ. ಜಯಮ್ಮ ಅವರಿಗೆ (1985) ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಗೌರವವು ಸಂದಿದೆ.

ವೃತ್ತಿ ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ವೃತ್ತಿ ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಬದುಕಿ ಬಾಳಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮುಳುಗಿಹೋಗಿವೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಹೆಸರನ್ನು ಬದಲಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕಿವೆ. ಇಂಥ ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಹೊಂದಿದಂತೆ ಒಡಿತನವೂ ಬದಲಾದುದಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೆಲ್ಲದರ ಮಾಹಿತಿಯೊಂದನ್ನು ಸುಮಾರು 1961 ರವರೆಗೂ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಪನಿಯ ಸ್ಥಳ ಮತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದ ವರ್ಷವನ್ನು ಗುರುತು ಮಾಡಲಾಗಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಅನೇಕ ಲಭ್ಯ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಮಾಹಿತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೂ ಈ ಪಟ್ಟಿಯು ಪೂರ್ಣವಲ್ಲದಿರಬಹುದು. ಬದಲಾವಣೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. (ನಾ—ನಾಟಕ; ಸ—ಸಭಾ; ಸಂ—ಸಂಘ; ಮಂ—ಮಂಡಳಿ; ಕಂ—ಕಂಪನಿ; ಕ—ಕಲಾವಿದರು) ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಕಂ. ಗದಗ (1872-73), ವೀರ ನಾರಾಯಣ ಪ್ರಾಸಾದಿತ ಕೃತಪುರ ನಾ. ಮಂ. ಗದಗ (1874), ಹಲಸಿಗೆ ನಾ. ಸ., ಹಲಸಿಗೆ (1878), ಶ್ರೀ ಚಿನ್ನ ಬಸವೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ ಕೃಪಾ ಪೋಷಿತ ನಾ. ಸ., ಗುಬ್ಬಿ (1884), ರಾಜಧಾನಿ ನಾ. ಮಂ. (ದಿ ಮೆಟ್ರೋಪಾಲಿಟನ್ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಕಂಪನಿ), ಮೈಸೂರು (1881), ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸ., ಮೈಸೂರು (1881), ರಸಿಕ ಜನಮನೋಲಾಸಿನೀ ಸ. ಬೆಂಗಳೂರು (1883-86), ರಾಜಧಾನಿ ಸಂಗೀತಮೇಳ (ದಿ ಮೆಟ್ರೋಪಾಲಿಟನ್ ಅಪೆರಾಟಿಂಗ್ ಥಿಯೇಟರ್), ಮೈಸೂರು (1883), ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತೀ ವಿಲಾಸ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸ. (1886), ತಂತು ಪುರುಷ ನಾ.ಮಂ., ಧಾರವಾಡ (1885), ರತ್ನಾ ವಲಿ ನಾ.ಕಂ., ಬೆಂಗಳೂರು (1890), ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ ಬಾಲಕರ ಕಂ., ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ (1885), ಬುಕ್ಕಪ್ಪನವರ ಕಂ., ಬೆಂಗಳೂರು (1895), ಬೆಂಗಳೂರು ನಾ ಸಂ., ಬೆಂಗಳೂರು (1900), ಸೀಡೆಡ್ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು (1900), ಮಳವಳ್ಳಿ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ನಾ. ಮಂ. (1900), ಕೊಣ್ಣೂ ರಕರ್ ಕಾಡ್ಡೆಶ್ವರ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ. (1901), ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತೀ ವಿಲಾಸ

ರತ್ನಾ ವಲಿ ನಾ. (ದಿ|| ರತ್ನಾ ವಲಿ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಕಂ.,) ಮೈಸೂರು (1902), ತುಮಕೂರು ಕಂ. (1902), ಶಿರಹಟ್ಟಿ ನಾ. ಮಂ. (ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರಸಾದಿತ ನಾಟಕ ಮಂಡಲಿ, ಶಿರಹಟ್ಟಿ, (1903), ಭರತ ಕಲೋತ್ತೇಜಕ ಸಂಗೀತ ಸಮಾಜ, ಧಾರವಾಡ (1904), ಜೀವಾನಂದ ರತ್ನಾ ವಲಿ ನಾ. ಕಂ., ಗುಬ್ಬಿ (1905), ಕನ್ನಡ ಥಿಯೇಟ್ರಲ್ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್, ಮೈಸೂರು (1906), ಸರಸ್ವತೀ ನಾ. ಸ. (1907), ಶ್ರೀ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ., ಲಕ್ಷ್ಮೇಶ್ವರ, ಹಾವೇರಿ, ಧಾರವಾಡ, ಇತ್ಯಾದಿ (1908), ಕೊಣ್ಣೂರು ನಾ. ಮಂ., ಕೊಣ್ಣೂರು (1908), ಕೊಪ್ಪಳ ನಾ.ಮಂ., ಕೊಪ್ಪಳ (1909), ಅಗಳಿ ಕಂ. (1910), ಶಾಕುಂತಲ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸ., ಬಾಗಲಕೋಟೆ (1910-11), ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ವಿಲಾಸ ನಾ. ಸ. (1910), ಹೊಂಬಳ ಕಂ., ಹೊಂಬಳ (1912), ಹಳಹಳ್ಳಿ ಕಂ., ಹಳಹಳ್ಳಿ (1912), ದಿ ಕೊಟ್ಟೂರು ಥಿಯೇಟರ್, ಕೊಟ್ಟೂರು (1912), ಕೊಣ್ಣೂರು ಕಂ. (ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯ), ಕೊಣ್ಣೂರು (1913), ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರೀ ನಾ. ಸ., ಮೈಸೂರು (1914), ಶಾಬೂ ಶಾಹೇಬ್ ಕಂಪನಿ, ಮತ್ತು ಮನಮೋಹನ ಕಂಪನಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ (1914), ಒಥೆಲೋ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಯೂನಿಯನ್ (1914), ಐಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕಂ., ಗ್ರಾಮಣಿ (1915), ಶಾರದಾ ನಾ.ಕಂ., ಮಳವಳ್ಳಿ (1915), ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತ ನಾ. ಮಂ., ಗುಳೇದಗುಡ್ಡ (1919), ಶ್ರೀ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ನಾ. ಮಂ., ಗದಗ (1916), ಹಲಗೆರಿ ನಾ. ಮಂ., ಹಲಗೆರಿ (1916), ಸಾಹಿತ್ಯ ನಾ. ಸ. (1916), ಶೆಳೈಕೇರಿ ನಾ.ಮಂ., ಶೆಳೈಕೇರಿ (1920), ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾ. ಕಂ., ದಾವಣಗೆರೆ (1921), ಶಾರದಾ ನಾ. ಶಾಲೆ, (ದಿ ಶಾರದಾ ಥಿಯೇಟ್ರಲ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್) ದಾವಣಗೆರೆ (1922), ಭಾರತ ಜನಮನೋಲಾಸಿನಿ ನಾ. ಸ. (1924), ಬಾಲರತ್ನಾಕರ ನಾ. ಕಂ. (1925), ಭಾರತ ಸೇವಾ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ., ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ (1925), ಬಾಲಕಲಾವರ್ಧಿನಿ ನಾ. ಸ., ಬೆಂಗಳೂರು (1925), ಚಂದ್ರ ಮೌಲೇಶ್ವರಸ್ವಾಮಿ ಕೃಪಾಪೋಷಿತ ನಾ. ಸ., ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಾಪುರ (1927), ಶ್ರೀ ದುರ್ಗಾಂಬಾ ಕೃಪಾ ಪೋಷಿತ ನಾ. ಸ., (1927), ಯಳಂದೂರು ಕಂ., ಯಳಂದೂರು, ಲಲಿತಕಲೋದ್ಧಾರ ನಾ. ಮಂ., ಇಳಕಲ್ (1928), ಚಂದ್ರಕಲಾ ನಾ. ಸಂ., ಬೆಂಗಳೂರು, ಅಲ್ಲಾ ಭಕ್ತ ನಾ. ಮಂ., ಅಣ್ಣೇಗೇರಿ (1928), ಅಬ್ಬಿಗೇರಿ ನಾ. ಮಂ., ಅಬ್ಬಿಗೇರಿ (1928), ವಾಣೀವಿಲಾಸ ನಾ. ಮಂ., ಆಸುಂಡಿ (1930), ಅಬಾ ಪ್ರಸಾದಿತ ನಾ. ಮಂ., ಮಂಗಳೂರು (1930), ವಿಶ್ವಗುಣಾ ದರ್ಶ ನಾ. ಮಂ. ಧಾರವಾಡ (1931-34), ಕುಕನೂರು ಕಂ., ಬೆಂಗಳೂರು (1932), ಜೋಳದರಾಶಿ ಕಂ., ಬಳ್ಳಾರಿ, (1932), ವಿಶ್ವರಂಜಿನಿ ನಾ. ಮಂ. (ಹಕ್ಕಂಡಿ ವೀರಪ್ಪನವರ ಕಂ.) (1932), ಗುರುಸೇವಾ ಸಂಘ ನಾ ಮಂ., ಕಿತ್ತೂರು.

(1933), ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ., ಗೋಕಾಕ (1933), ಶ್ರೀ ಸರಸ್ವತೀ ಸುಪ್ರಸಾದಿತ ನಾ. ಸ. (1933), ಭಾಗ್ಯೋದಯ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ. ಅಥಣಿ (1934), ಜಯಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟ್ಯ ಸಂ., ಸಿದ್ದಾಪುರ (1936), ಶಾರದಾ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ. (1937), ಲೋಕಸೇವಾ ನಾ. ಮಂ., ಸಂಪಗಾವ್ (1938), ವಿಶ್ವರಂಜನ ನಾ. ಮಂ., ಹಂದಿಗನೂರು (1939), ಕಲಾವೈಭವ ನಾ. ಸಂ. (1940), ಶ್ರೀ ಕುಮಾರೇಶ್ವರ ಕೃಷಾ ಪೋಷಿತ ನಾ. ಸ., ಗದಗ (1940), ಕುಮಾರ ವಿಜಯ ನಾ. ಸ., ಚಿತ್ತರಗಿ (1942), ಹಿರಣ್ಮಯ್ಯ ಮಿತ್ರ ಮಂಡಲಿ, ಬೆಂಗಳೂರು (1942), ಸತ್ಯನಾರಾಯಣ ನಾ. ಮಂ. (1942), ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ ಕೃಷಾ ಪೋಷಿತ ನಾ. ಸ., ಕೊಳ್ಳೇಗಾಲ (1943), ಶ್ರೀ ಸೋಮೇಶ್ವರ ನಾ. ಸ. (1943), ಇಂದಿರಾ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಸೇವಾ ಮಂ. (1946), ಕೆ. ಬಿ. ಆರ್. ನಾ. ಮಂ., ದಾವಣಗೆರೆ (1948), ಕಲಾ ಪ್ರಕಾಶ ನಾ. ಸಂ., ಬ್ಯಾಡಗಿ (1950), ಸಮಾಜ ವಿಕಾಸ ನಾ. ಸಂ., ದೊಡ್ಡವಾಡ (1953), ಅನುರೇಶ್ವರ ನಾ. ಸಂ., ಸಿಂಧನೂರು (1957), ಸ್ತ್ರೀ ನಾ. ಮಂ. (1957), ಶೇಷ ಕಮಲ ನಾ. ಮಂ. (1957), ಸೀತಾನುನೋಹರ ನಾ. ಮಂ. (1957), ಹೊನ್ನಪ್ಪ ಭಾಗವತರ ಶ್ರೀ ಉಮಾಮಹೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ. (1957) (ಇವು ನಾಲ್ಕು ದಾವಣಗೆರೆ ಕಂಪನಿಗಳು), ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಲಿಂಗೇಶ್ವರ ನಾ. ಸ., ಪಡೇಸೂರು (1960), ಗಾಯತ್ರಿ ನಾ. ಸಂ. ಜಮಖಂಡಿ, (1960), ದತ್ತರಾಜ ಒಡೆಯರ್ ಕಂ. ಜಮಖಂಡಿ (1960), ಕಲಾವಿಲಾಸ ನಾ. ಮಂ., ವಿಜಾಪುರ (1961), ನಟರಾಜ ನಾ. ಸಂ., ಹೊಳೆ ಹಡಗಲಿ (1961), ವೀರಭದ್ರೇಶ್ವರ ನಾ. ಸಂ. ತಲವಣಕೆ (1961), ಶ್ರೀ ರಾನುಲಿಂಗೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ಐಹೋಳೆ (1961), ಮತ್ತು ಇತರ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

ಈ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದವರೆಗೂ ಜೀವಂತವಾಗಿದ್ದು ಹಲವಾರು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗಿಹೋದ ಹಲವಾರು ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ ಇವೆ. ಅವುಗಳ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಸ್ಥಳಗಳ ವಿನರಗಳು ನಿಖರವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ— ಸುಮನೋರಮ ಸ., ಸರಸವಿನೋದಿನಿ ಸ., ಸರಸ್ವತೀ ನಾಟಕ ಸ., ಕೊಟ್ಟೂರು ಬಸನೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ಕೊಟ್ಟೂರು, ಪರಿಶಾಮ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕಂ., ವ್ಯಾಸರಾವ್ ಡ್ರಮಾಟಿಕ್ ಕಂ., ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ನಾ. ಮಂ. ಮತ್ತು ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ನಾ. ಮಂ., ಹುಣಸಫಟ್ಟಿ, ಶ್ರೀ ವೀರ ಲಿಂಗೇಶ್ವರ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ನಾ. ಮಂ., ಅಂಬಳೆ, ಶ್ರೀ ರೇಣುಕ ಸಿದ್ದೇಶ್ವರ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ., ಅರಸೀಕೆರೆ, ಶ್ರೀರಾಮಸೇವ್ಯ ನಾ. ಸಂ., ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾ. ಸ., ಗೊಲ್ಲರಪೇಟೆ ನಾ. ಸ., ಸಂಗೀತ ಸಾಗರ ಚಂದ್ರೋದಯ ಸ., ಸಿಟಿ ಅಪೆರಾ

ಟ್ರೂಪ್, ಅರ್ಮಿ ರತ್ನಾ ವಳೀ ನಾ. ಸ., ಶಾರದಾವಿಲಾಸ ನಾ. ಸ., ತುಮಕೂರು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾ. ಸ., ಬೆಂಗಳೂರು, ಸೋಮೇಶ್ವರ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ಕ. ಸ., ಗುಬ್ಬಿ, ಶಾಂತರಾಜಪ್ಪ ನವರ ಕಂ., ಗುಬ್ಬಿ, ಗೋಪಾಲರಾಜ ಆರ್. ಕಂ., ಅರವಳ್ಳಿ, ತಿಮ್ಮೋಜಪ್ಪ ಕಂ., ಸೋಮಶೇಖರ ವಿಲಾಸ ನಾ. ಮಂ., ಬೆಳ್ಳಾವೆ, ಶ್ರೀ ಪಂಚರತ್ನಾಕರ ನಾ. ಸ., ವರದಾಚಾರ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸಂ., ಶ್ರೀ ರಾಮ ಸೇವಾ ನಾ. ಸಂ., ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ನಾ. ಸ., ಶ್ರೀಮತಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಾನಿ ಮಂ., ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಮೌಳೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ದಿ ಪಾಪ್ಯುಲರ್ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಕಂ., ಮೈಸೂರು, ಶ್ರೀ ಕಮಲಾಕರ ನಾ. ಸಂ., ಸ್ವಾರ್ ಅಪೆರಾ ಟ್ರೂಪ್, ರಾಮ ಮನೋಹರ ನಾ. ಸ., ಶ್ರೀ ಚನ್ನಬಸವೇಶ್ವರ ಪ್ರಸನ್ನ ನಾ. ಮಂ., ಕನ್ನಡ ಥಿಯೇಟ್ರಿಸ್, ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸ., ವಿದ್ಯುತ್‌ಜನ ಮನೋಲ್ಲಾಸಿನಿ ನಾ. ಸ., ಈಸ್ಟರ್ನ್ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಕಂ., ಬಾಲ ಗಂಧರ್ವ ಕಂ., ಶ್ರೀ ಶಾಂಭವಿ ಪ್ರಸಾದಿತ ನಾ. ಸಂ., ಆರ್ಯ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾ. ಸ., ಮಹೇಶ ನಾ. ಸಂ., ನ್ಯಾಮತಿ, ಶ್ರೀ ಗಜಾನನ ನಾಟ್ಯ ಸಂ., ಜಮಖಂಡಿ, ವಾಣೀವಿಲಾಸ ನಾ. ಮಂಡಲಿ, ಇತ್ಯಾದಿ. ಶ್ರೀ ಹುಚ್ಚೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ಹೊಳೆಹುಚ್ಚೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ಕಲಾಪ್ರಕಾಶನ ನಾ. ಮಂ., ಕರ್ನಾಟಕ ಕಲಾ ಸಂ., ಮಹಾಕೂಟೇಶ್ವರ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ನಾ. ಸಂ., ಸಂಗಮೇಶ್ವರ ನಾ. ಮಂ., ಓಂಕಾರೇಶ್ವರ ನಾ. ಸಂ., ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ನಾ. ಮಂ., ಭಾರತಿ ನಾಟ್ಯ ಸಂ., ಶಿವಯೋಗೇಶ್ವರ ನಾ. ಸಂ., ಶ್ರೀವೀರೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಸಂ., ಕೊಟ್ಟೂರೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಸಂ., ಭುವನೇಶ್ವರಿ ಕೃಷಾಪೋಷಿತ ಸಂ., ಶ್ರೀ ಅನುರೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಸಂ.— ಮೊದಲಾದುವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ 1970ರ ನಂತರ ಇದ್ದುವಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು

ಹತ್ತೊಂಬತ್ತನೆಯ ಶತಮಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಹವ್ಯಾಸಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಾಶ್ರಯ ಮತ್ತು ಕಾಲೇಜಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ವಿದ್ಯಾ ಭ್ಯಾಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ) ಇದ್ದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವು ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್‌ನ ಒಂದೆರಡು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವವರಾಗಿದ್ದಿರಲೂ ಬಹುದು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಎಂ. ಎಸ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣನವರು ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರ್‌ನ ಕಿಂಗ್ ಲಿಯರ್, ಸಿಂಬಲಿನ್ ಮತ್ತು ಹ್ಯಾಮ್‌ಲೆಟ್ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅನುವಾದಿಸಿರುವುದೂ, ಅನಂದರಾವ್ ಎಂಬಾತ ರೋಮಿಯೋ ಆಂಡ್ ಜೂಲಿಯೆಟ್ ನಾಟಕವನ್ನು ಸುಮಾರು 1883-84ರ ವೇಳೆಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದೂ ಸೂಚನೆಯನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರಾಗಿದ್ದ

ಚಾಮರಾಜ ಒಡೆಯರವರು ಸಾಂಗ್ಲೀಕರ ನಾಟಕ ಮಂಡಲಿ ಮತ್ತು ವಿಕೋಪಿಯಾ ಪಾರ್ಸೀ ಕಂಪೆನಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳನ್ನು 1876 ಮತ್ತು ನಂತರ ನೋಡಿದ್ದರ ಫಲವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೂ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಪ್ರದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಉತ್ತೇಜಿತರಾದ ರಾಯಲ್ ಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು 1881ರಲ್ಲಿ 'ಪ್ರಹ್ಲಾದ' ಎಂಬ ಮರಾಠಿ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ರಾಯಲ್ ಸ್ಕೂಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ರಾಜಸಭೆಯ ವಿದ್ವಾಂಸರುಗಳು, ಮತ್ತು ಅರಮನೆಯ ಕಲಾವಿದರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಶಾಕುಂತಲ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭಾ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ 1882ರಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಸಭಾ ಎಂದು ಪುನರ್ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ತರುಣ ಕಲಾವಿದರು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಯೂನಿಯನ್ ಕ್ಲಬ್ ಎಂಬ ಹವ್ಯಾಸಿ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು, ಕಿರೋಸ್ಕರ್ ನಾಟಕ ಮಂಡಲಿ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತ ರಾಗಿ 1893ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಒಂದು ಶೋಕಿಯಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿ 1904ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮದಿಹಾಲಿನ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಶ್ರೀಡಾ ಸಂವರ್ಧಕ ಮಂಡಲಿಯು ಭರತ ಕಲೋತ್ತೇಜಕ ಸಂಗೀತ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸತೊಡಗಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಹವ್ಯಾಸಿ ಕಲಾವಿದರೇ ಸೇರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಇದರ ಕಲಾವಿದರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ರೈಲ್ವೆ ನೌಕರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾರಣ, ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಛೇರಿಯನ್ನು ಮದರಾಸಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದುದರಿಂದ, ಈ ಮಂಡಲಿಯು 1916ರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ವಿಜಾಪುರದ ರುಕ್ಮಾಂಗದ ಮಂಡಲ (1894), ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಅಮೆಚ್ಯೂರ್ ಡ್ರಮಾಟಿಕ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್ (1909), ಹಾಸನದ ಅ. ಡ್ರ. ಕಂ. (1920), ಅಭಿನವ ನಾಟ್ಯ ಸಮಾಜ, ಜಮಖಂಡಿ (1921), ಗೌರ್ಮೆಂಟ್ ಸೆಕ್ರೆಟೇರಿಯಟ್ ಕ್ಲಬ್ಬಿನ ನಾಟಕ ವಿಭಾಗ (ಡ್ರಮಾಟಿಕ್ ಸೆಕ್ಷನ್) (1923), ವಾಸುದೇವ ಅಮೆಚ್ಯೂರ್ ನಾ. ಮಂ., ಬಾಗಲಕೋಟೆ (1927), ಕರ್ಮಾಟಕ ಸಂಘ, ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಿ (1934), ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಸಂಘ, ಬಡೇಲಡಕು (1944), ಶಿವಯೋಗಿ ಬಳ್ಳೇಶ್ವರ ಸಂಗೀತ ನಾ. ಮಂ.—ಮುಂತಾದವು ಗಳನ್ನು ಹವ್ಯಾಸಿ ನಾಟಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಛಾಯಾ ಕಲಾವಿದರು, ರವಿ ಕ., ಕಲಾ ಜ್ಯೋತಿ ಕ., ಸಾಧನ ಕ., (ಸು: 1968), ಸರಸ್ವತೀ ಕಲಾಸೇತನ (1965), ಸಿ. ಕೆ. ನಾಗರಾಜ ರಾಯರ ಗೆಳೆಯರ ಸಂಸ್ಥೆ, ಪ್ರಭಾತ್ ಕ., ಚಿತ್ರಾ ಕ., ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಲಾ ಸಂಘ, ರಂಗಮಂಟಪ, ಶಶಿ ಕ., ಶಕತ್ಯೆಲೂಪರು, ಲಲಿತ ಕಲಾ

ನಿಕೇತನ, ಭೂಮಿಕಾ, ಅಭಿನಯ ತರಂಗ, ರಂಗಸಂಪದ, ಸಮುದಾಯ, ನಟರಂಗ, ಬೆನಕ, ಸೂತ್ರದಾರ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡಮಿ, ರಮ್ಯ ಕ., ಮಲ್ಲಿಕಾ ಕ., ನಾಟ್ಯದರ್ಶನ, ಕಲಾಗಂಗೋತ್ರಿ, ಸ್ವಂದನ, ಪ್ರೇಕ್ಷಕ ಥಿಯೇಟರ್ಸ್, ಸಂಕೇತ್, ಆಕ್ರಾಂತ, ಯಶಸ್ವೀ ಕ., ಪ್ರಜಾವಾಣಿ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಸಂಘ, ಸ್ಪೂರ್ತಿ—ಮುಂತಾದವು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ರಂಗ ನಾಟಕ, ಸಮತೆತೋ (ಸರಸ್ವತಿಪುರ ಮಧ್ಯದ ತೆಂಗಿನ ತೋಟ), ಅಮರ ಕಲಾ ಸಂಘ, ಮಿತ್ರವೃಂದ ಇವೆಲ್ಲಾ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಮಂಡ್ಯ ಕ., ಮಂಡ್ಯ ನಾಟಕ ಕಲಾಸದನ, ಮಂಡ್ಯ ಶುಗರ್ ಟೌನ್ ಅಮೆಚ್ಯೂರ್ ಡ್ರಮಾಟಿಕ್ ಕಂಪೆನಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಮಂಡ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೂ, ಉದಯ ಕ. ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತೀ ಮಿತ್ರ ಮಂ., ಇವು ಸಾಗರದಲ್ಲಿಯೂ, ಛಾಯಾ ಕ. ಮತ್ತು ಕಲಾಸೇವಾ ಸಂಘ, ಇವು ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರಿನಲ್ಲಿಯೂ, ಮಿತ್ರವೃಂದ, ಬಾಲ ಭಾರತಿ ಸಂಘ, ಪ್ರತಿಭಾ ಅರ್ಬಿ ಸ್ಪೋನ್, ವಿಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಕಲಾ ಸಂಘ, ಮತ್ತು ಮಿತ್ರಕಲಾ ಮಂಡಲಿ, ಇವು ಭದ್ರಾವತಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ, ಐ. ಎಸ್. ಆರ್. ಸಂಘ, ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿ ಕಲಾಬಳಗ, ಇವು ಹೊಸಪೇಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ರಾಘವ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಅಸೋಸಿಯೇಷನ್, ಕಲಾಪ್ರೇಮಿ ಸಂಘಗಳು ಬಳ್ಳಾರಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಿಕಾ (ಮಂಗಳೂರು), ಯವನಿಕಾ (ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ), ರಂಗಭೂಮಿ (ಉಡುಪಿ-1965), ರೂಪರಂಗ (ಕುಂದಾಪುರ), ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠೇಶ್ವರ ನಾಟ್ಯ ಸೇವಾ ಸಂಘ, (ಹೆಗ್ಗೋಡು), ಸಹ್ಯಾದ್ರಿ ಕಲಾ ಸಂಘ (ತಿರ್ಥಹಳ್ಳಿ), ಕಲಾನಾಟಕ ಸಂಘ (ಶಿಕಾರಿಪುರ), ಲಾಲಬಹದ್ದೂರ್ ಕಲಾ ಸಂಘ (ಹೊಸನಗರ), ಕಲಾಸೇವಾ ಸಂಘ (ಅಜ್ಜಂಪುರ), ಪ್ರಯೋಗರಂಗ (ಧಾರವಾಡ), ಜ್ಯೋತಿ ಕಲಾ ಸಂಘ (ಹೊಳೆ ನರಸೀಪುರ), ಸೌಟ್ ಕಲಾ ಸಂಘ (ಶಿವಮೊಗ್ಗ), ಎಸ್.ವಿ.ವಿ. ಕಲಾ ಬಳಗ (ಜೋರ್ಗ್ ಫಾಲ್ಸ್), ನಟರಾಜ ಕಲಾ ಮಂಡಲಿ (ಜಮಖಂಡಿ), ಕನ್ನಡ ಕಲಾ ಸಂಘ, (ತುಂಗಭದ್ರಾ ಅಣೆ ಕಟ್ಟು), ಮಿತ್ರವೃಂದ (ಬಿವರೆ), ಕರ್ನಾಟಕ ಥಿಯೇಟರ್ಸ್, ಮುಂಬಯಿ (1960), ಮೊದಲಾದುವು ಇತರ ಹವ್ಯಾಸಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು.

ನಾಡಿನ ಹಲವು ನಾಟ್ಯ ಮಂದಿರಗಳೂ ನಾಟಕ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವುದುಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರವೀಂದ್ರ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ, ಎ.ವಿ. ವರದಾಚಾರ್ ಮೆಮೋರಿಯಲ್ ಥಿಯೇಟರ್ಸ್, ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಚಿಟ್ಟಿ ಪುರಭವನ, ಗೋಖಲೆ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್, ಮಲ್ಲೇಶ್ವರಂ ಲೇಡೀಸ್ ಎಸೋಸಿಯೇಷನ್, ಕೆನರಾ ಯುನಿಯನ್ ಹಾಲ್, ಬಿಸಪ್ ಕಾಟನ್ಸ್ ರಂಗಮಂದಿರ, ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಈಚೆಗೆ ನೃಪತುಂಗ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ 'ಯುವರಂಗ'ವಿದೆ. ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ಸ್ ಹಲವಾರು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕ ಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿತ್ತಿದೆ. ಇತರ ರಂಗಮಂದಿರ

ಗಳಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಟೌನ್ ಹಾಲ್, ಕೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ ರಂಗಮಂದಿರ (ಹೆಗ್ಗೋಡು), ಬಿದಿರಮ್ಮ ಯಕ್ಷರಂಗ ಭೂಮಿ (ಕೊನೇಹಳ್ಳಿ, ತಿಪಟೂರು ತಾಲೂಕು), ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣಗಾಲ್ ರಂಗಮಂಟಪ (ಕಾಗಿನೆಲೆ), ಮೊದಲಾದವನ್ನು ನೆನೆಯಬಹುದು. ರಾಜ್ಯದ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಲು ರಂಗ ಭೂಮಿಗಳೂ ಟೌನ್ ಹಾಲ್‌ಗಳೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿವೆಯಷ್ಟೆ. ಕೆಲವು ನಿಯತಕಾಲಿಕ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ರಂಗಭೂಮಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಹು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನೂ ದಗಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಹಳೆಯದೆಂದರೆ—ರಂಗಭೂಮಿ (1926). ನಾಂದಿ (1958), ರಂಗಮಂಟಪ (1972), ಸಮುದಾಯ ವಾರ್ತಾ ಪತ್ರ (1975), ಥಿಯೇಟರ್ (1975) (1930ರ ವೇಳೆಗೆ ಥಿಯೇಟರ್ ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಇದ್ದುದುಂಟು) ಮತ್ತು ಸೂತ್ರಧಾರ (1979) ಇವುಗಳನ್ನೂ ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಯಕ್ಷಗಾನ ರಂಗಭೂಮಿ

ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಕಲೆಯು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಜಾನಪದ ರಂಗರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಹಿಂದೆ ಇದನ್ನು ಬಯಲಾಟ, ಭಾಗವತರ ಅಟಿ, ಅಥವಾ ದಶಾವತಾರ ಅಟಿವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಈ ಅಟಿಗಳನ್ನು ಸಂಗೀತ ನಾಟಕಗಳ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಮತ್ತು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ರೀತಿಯ ಸಂಗೀತವನ್ನೇ ಯಕ್ಷಗಾನವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದುದು. ಈ ಪದವೇ ಈಗ ಈ ಬಗೆಯ ರಂಗರೂಪಕ್ಕೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ.

ಚಿರಪರಿಚಿತ ಭಾರತೀಯ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತಗಳಾದ ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಹಿಂದೂಸ್ಥಾನೀಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಷ್ಟೇ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಸಂಗೀತವೊಂದು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿತ್ತು. ಇದನ್ನೇ 'ಯಕ್ಕಲಗಾನ' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಸಂಗೀತ ಗಾರರನ್ನು 'ಜಕ್ಕಲು' ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಿಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಾದ ಮಲ್ಲಿನಾಥಪುರಾಣ (1105) ಮತ್ತು ಚಂದ್ರಪ್ರಭ ಪುರಾಣ (1189) ಗಳಲ್ಲಿ ಇದರ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಅದರಿ ನಂತರದ ಸಂತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಇದನ್ನು ಕೇವಲ ಹೆಸರಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ ವಿನಃ ಅದರ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ತೆಲುಗು ನಾಟಕ ಕರ್ತೃಗಳು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ರೂಪಕವು ಮರೆತು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ 16ನೇಯ ಶತಕದಿಂದ 18ನೇಯ ಶತಕದವರೆಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು

ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸುಮಾರು 16 ಮತ್ತು 17ನೇಯ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಚಿಪುಡಿ ನೃತ್ಯಪಂಥದ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಸಿದ್ದೇಂದ್ರ ಯೋಗಿಯು ತನ್ನ 'ಅಟಿ'ಗಳನ್ನು ಯಕ್ಷಗಾನದ ಲಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅಟಿದ ಲಕ್ಷಣದ ಉಲ್ಲೇಖವು ರಾಮ ಭದ್ರಾಂಬೆಯ ಬರೆದ ತನ್ನ ಗಂಡ ರಘುನಾಥರಾಯನ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿತವಾಗಿದೆ. ಸಿದ್ದೇಂದ್ರಯತಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ತೀರ್ಥನಾರಾಯಣ ಯತಿಯು ಈ 'ಅಟಿ'ಗಳನ್ನು ತಂಜಾವೂರಿಗೆ ಕೊಂಡುಹೋದನು. ಮೇಲಟ್ಟೂರ್ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇವು ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿವೆ. ಆದರೆ ಕರಾವಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಆದರ ಹಿನ್ನಾಡನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇದು ಜೀವಂತ ಜನಪದ ರಂಗವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ. 300ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ 'ಅಟಿ'ಗಳು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆ. ಹಿಂದಿನ ನಾಟಕ ಕರ್ತೃಗಳು ಈ ಯಕ್ಷಗಾನ ರೀತಿಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ತಮ್ಮ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಭಾವನೆಗಳಿಗೂ ಮತ್ತು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಿಂದೆ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿಿದ್ದ 160 ರಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿನ ಭಾಗವತರು ಕೇವಲ ಸುಮಾರು 30ರಷ್ಟು ರಾಗಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬರದ ನೇಪಾಲಿ, ಗೂರ್ಜರಿ, ಮಾಧವಿ, ಪಂಚಗತಿ, ಗೋಪನಿತಿ, ಹೂವು, ದೀವಳಿ, ಚರಿತಿ, ಹಾರಾದಿ, ಮೇಚಲೆ, ಮುಂತಾದ ಅನೇಕ ಅಪರೂಪದ ರಾಗಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನಸ್ಸಿತಿ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿ ಹಾಡುಗಳ ಮಾದರಿಗಳೇ ಸಂಗೀತ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಇದು ನೀಡಿರುವ ಮಹತ್ತರವಾದ ಕೊಡುಗೆ.

ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಟಿವೂ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರರಿಗೆ ರಾಮಾಯಣ, ಭಾರತ, ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಪುರಾಣದ ಕತೆಗಳ ಅನೇಕ ತಾಯ್ನುಡಿಯ ರೂಪಾಂತರಗಳು ನೂರಾರು ನಾಟಕಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿದ್ದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಬಳಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿರುವ ಇಂತಹ 'ವಸ್ತು'ಗಳನ್ನು ಅವರು ಅರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ಸರಿಯಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಈ ರೂಪಕವು ರಾಮ ಕೃಷ್ಣರ ಲೀಲೆಗಳನ್ನು ಭಕ್ತಸಮುದಾಯದ ಮುಂದೆ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬೆಳೆದಿರಬೇಕು. ಅಟಿದ ನಿರ್ದೇಶಕ ಅಂದರೆ ಭಾಗವತ ಅದರ ಪ್ರಮುಖ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ವಾದ್ಯಗಳೊಂದಿಗಿದ್ದು ಬೇಕಾದ ಸಂಗೀತವನ್ನು, ಕಥೆಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೇಳಬೇಕಾದ ಕೆಲವೇ ಮಾತುಗಳನ್ನು

ಬಿಟ್ಟರೂ, ಉಳಿದಂತೆ ಕಥೆಯು ರಾಗ ಮತ್ತು ತಾಳಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಇದು ಅಟಿದ ಭಾಗವೇ ಆಗಿರುವ ನೃತ್ಯ ಮಾಧ್ಯಮಕ್ಕೆ ತಾಳ ಲಯ ಗತಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಛಂದೋಬದ್ಧ ವಾದ ರಚನೆಯೇ ಇದರ ಮೂಲೋದ್ದೇಶವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ.

ಅಟಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಮೂಲ ನಿರೂಪಣೆಯ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದು, ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸರಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕಥೆಯು ಮೂಲ ವಸ್ತುವನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತದೆ. ನೃತ್ಯವು ಚಂಡೆ, ಮದ್ದಳೆ ಮತ್ತು ತಾಳಗಳಂತಹ ಬಜಾನಣೆಯ ವಾದ್ಯಗಳ ನಾದದ ಸಂಯೋಜನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುತ್ತದೆ. ಅಟಿದ ಅಟಿಗಾರರು ಕಾಲ್ಪೆಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಸಹ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅಟಿ'ದ ತಿರುಳನ್ನು ಹಾಡಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಟ್ಟಿನೆ ಬಾಯಿಮಾತಿನ ಮೂಲಕ ನೆರೆದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಮನಮುಟ್ಟುವಂತೆ ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇದು ಉತ್ತಮಮಟ್ಟದ ಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ ವೆನಿಸಿದರೂ ಅದು ಸಂಗತವಾದ (ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ) ಮಾತಿನ ಮಿತಿಯನ್ನು ಮೀರುವ ಪ್ರದರ್ಶನವಾಗುವ ಅವಕಾಶವೂ ಉಂಟು.

'ತಾಳ ಮದ್ದಳೆ' ಎಂಬ ಜಾನಪದ ಪ್ರಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಗದ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತವು ಅಗತ್ಯವಾದ ಮಾಧ್ಯಮಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ. ಶ. 1550ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ದೇವಾಲಯದ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳ ಅಂಗವಾಗಿ ಇದು ಮೂಡಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇದರ ರಂಗಪ್ರಯೋಗದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯ ಪಂಜುಗಳ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿನಯಿಸುವ ಈ ಅಟಿದ ವೇಷಭೂಷಣ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಸಾದನಕ್ಕೆ ಅರ್ಥದಷ್ಟು ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅತಿಮಾನುಷ ದೇವತೆಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರೇ ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಪಾತ್ರಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಮತ್ತು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ವಿವಿಧ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಗತಕಾಲದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತರು ಇವುಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ ಬಾರದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನೊಬ್ಬನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಳಸಿರುವ ಪ್ರಾಸಾದನ ಮತ್ತು ತೊಡುಗೆಗಳ ಮಾಯಾ ಲೋಕವು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ವಿಪುಲವಾದ ಸಂಗೀತ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಷಕವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ನೃತ್ಯದ ಅಂಶಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳೆದುಹೋಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಶ್ರೀಮಂತವಾದ ಕೆಲವೇ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಉಳಿದು ಬಂದಿರುವ ಒಂದು ಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಕಾಲ ಬದಲಾಗಿದೆ; ಮತ್ತು ಪ್ರಾಚೀನ ದೇವಾಲಯಗಳು ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ನೈತಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಈ ಕಲೆಯು ವ್ಯಾಪಾರೀಕರಣಕ್ಕೊಳ

ಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಕೀಳುದರ್ಜೆಯ ಮನರಂಜನೆಗೆ ಇಳಿಯುವಂತಾಯಿತು. ಆದರೆ ರಂಗ ಪ್ರಯೋಗನಿರತ ಕಲೆಗಾರನು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನದಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಸೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈ ಶತಮಾನದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಅನೇಕ ದೇವಾಲಯಗಳು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಯಕ್ಷಗಾನ ಮೇಳಗಳಿದ್ದವು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸೌಕೂರು, ಮಾರನಕಟ್ಟೆ, ಮಂದರ್ತಿಗಳೂ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿರುವ ಮುಲ್ಕಿ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಕೂಡು ಸ್ಥಳಗಳ ಮೇಳಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಒಂದೆರಡು ಶತಮಾನಗಳ ಕಾಲ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದಿದ್ದವು. ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ದೇವಾಲಯಗಳು ಅವುಗಳ ನಿಧಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಆ ದೇವಾಲಯದ ಭಕ್ತರು ಉಚಿತವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡಲು ನೀಡಿದ ಹಣದಿಂದ ಇವುಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆ ಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ಥಳೀಯರನೇಕರು ಇಂತಹ ಮೇಳಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷ ಅಪ್ಪಾನದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರತಿ ರಾತ್ರಿ 'ಅಟಿ'ಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿರುವ ನಟರು ಕೃಷಿಕ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಬಂದವರಾಗಿದ್ದು, ವೃತ್ತಿಗಿಂತ ದೇವತಾ ಸೇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದೇ ಅವರು ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಣ್ಣ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತರು ಇಂತಹ ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಕಲಿಕೆಯ ನಂತರ ಪ್ರೌಢ ಕಲೆಗಾರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಶತಮಾನದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ದಶಕದ ನಂತರ ಸಾಂಸ್ಥಿಕ ಮೇಳಗಳ ಸಂಘಟನೆಯ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ದೇವಾಲಯಗಳು 'ಅಟಿ'ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಹಕ್ಕನ್ನು ಹರಾಜು ಹಾಕಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಗಳ ಪ್ರಭಾವ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜನರು ಆ ಕಡೆ ಒಲಿಯತೊಡಗಿದರು. ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನದ ಕಲಾವಿದರೂ ಆ ಕಂಪನಿಗಳ ಉಡುಗೆ ತೊಡುಗೆಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾ ನಿಧಾನವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಾರಂಪರಿಕ ನೃತ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಇನ್ನೊಂದು ನೆಲೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾ ಬಂದ ವಿಶೇಷ ಬದಲಾವಣೆಯೆಂದರೆ ವ್ಯಾಪಾರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೇಳಗಳನ್ನು ಟೆಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರವೇಶ ಶುಲ್ಕ ವಿಧಿಸುವುದು. ಇವುಗಳಿಂದ ಯಕ್ಷಗಾನ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಬದಲಾಯಿತು.

ಈಗ ಹತ್ತನ್ನೆರಡು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮೇಳಗಳಿವೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವೇ ಕೆಲವು ಭಕ್ತಜನರು ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಳಗಳು ಉಚಿತ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೀಡುತ್ತಿವೆ. ಜನರು ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ಇವು ಅರ್ಥವಾಗಿ ಫಲಪ್ರದವಾಗಿವೆ. ಯಕ್ಷಗಾನ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಅನೇಕ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ರೀತಿನೀತಿಗಳು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಹಾದಿ ಯಲ್ಲಿದೆ. ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಬಂದು ನೃತ್ಯ ಹಿಂದೆ

ಬಿದ್ದಿದೆ. ಸಿನೀಮೀಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಂಜಿಸಲು ಪೌರಾಣಿಕ ತಳಹದಿ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಹಳೆಯ ಜನಪ್ರಿಯ ಅಟಿಗಳನ್ನು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ವಸ್ತು ವಿಷಯಗಳು ಮೂಲೆಗುಂಪನ್ನಾಗಿವೆ. ಪ್ರೇಕ್ಷಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಗಳಿಸಲು ಕೀಳುದರ್ಜೆಯ ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದಿವೆ. ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಯಕ್ಷಗಾನ ಮೇಳಗಳೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮೇಳ, ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ಇರಾ, ಸುರತ್ಕಲ್, ಸಾಲಿಗ್ರಾಮ, ಧರ್ಮಸ್ಥಳ, ಅಮೃತೇಶ್ವರಿ, ಪೆರ್ಡೂರು ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಇಡುಗುಂಜಿ, ಮುಂತಾದವು. ಹಳೆಯ ದೇವಾಲಯದ ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಂದರ್ತಿ, ಕಟೀಲ್ ಮತ್ತು ಮಾರನಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಳಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವಾಗಿವೆಯಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಹಳೆಯ ಅಟಿಗಳನ್ನು ಕೈಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಕಾಣ ಬಹುದು. ಆದರೆ, ವ್ಯಾಪಾರೀ ಮೇಳಗಳಲ್ಲಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ನಟಿ ಭಾಗವತ ಮುಂತಾದವರ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಅರ್ಥಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಉತ್ತಮವಾಗಿವೆ.

ಬಹುದಿನಗಳವರೆಗೂ ಆಸಕ್ತ ಯುವಕರಿಗೆ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ವಾಗಿ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವುದರತ್ತ ಗಮನ ಹರಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಇದು ಬದಲಾಗಿದ್ದು, ಉಡುಪಿಯಲ್ಲಿ ಎಂ.ಜಿ.ಎಂ. ಕಾಲೇಜಿನವರು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೇಂದ್ರವೆಂಬ ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆ ಇದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 12 ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯ ತರಬೇತಿ ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು 1972ರಿಂದ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಸ್ಥಳ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಯಕ್ಷಗಾನದ ಜೀವಂತ ಕಲೆಯ ರೀತಿಯ ಸಂಭವನೀಯತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಪುಲ ಪ್ರಾಸಾದನ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತವೇ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಜನರು ಇನ್ನೂ ಇದರ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆ ಯನ್ನು ಅರಿತಿಲ್ಲದಿರುವುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಆಧುನಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಸಜ್ಜಿತಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಿಗೆ ಸಾಕೂ ಸಾಕಾಗದಷ್ಟು ಗೌರವ ಅಥವಾ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರಕಿದೆ. (ಕೆಳಗಿನ ಎರಡೂ ಪ್ಯಾರಾ ಗ್ಯಾನೆಟಿಯರ್ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಸೇರಿಸಿದ್ದು).

ಅನೇಕ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲಾವಿದರು, ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಭೆಯಿಂದ ಈ ಕಲೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದ ವೀರಭದ್ರನಾಯಕ್, ಉಪ್ಪೂರು ನಾರಾಯಣ ಭಾಗವತ, ಐರೋಡಿ ಸದಾನಂದ ಹೆಬ್ಬಾರ್, ಪೊಳಲಿ ಶಂಕರ ನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಮಲ್ಟೆ ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಸಾಮಗ, ಮೊನ್ನಾರು ಕಿಟ್ಟಿಣ್ಣ ಭಾಗವತ, ಅಳಿಕೆ ರಾಮಯ್ಯ ರೈ, ಹಾರಾಡಿ ಕೃಷ್ಣ ಗಾಣಿಗ, ಹಾರಾಡಿ ನಾರಾಯಣ ಗಾಣಿಗ, ಹಾರಾಡಿ ರಾಮ ಗಾಣಿಗ, ದಾಮೋದರ ಮಂಡೇಚ್ಚ, ಬಸವನಾಯ್ಕ್, ಬಲಿಪ ನಾರಾಯಣ ಭಾಗವತ, ಶೇಣಿ ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಭಟ್,

ಕುಂಬಳೆ ಸುಬ್ಬರಾಯ, ಹಿರಿಯಡ್ಡ ಗೋಪಾಲರಾವ್, ಅಳಿಕೆ ಮೋನಪ್ಪ ರೈ, ಅಗರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಭಾಗವತ, ಕುರಿಯ ವಿಠಲ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು. ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಕೆರೆಮನೆ ಶಿವರಾಮ ಹೆಗ್ಗಡೆ (1971ರಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡಮಿ ಬಹುಮಾನಿತರು), ಮಹಾಬಲ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಶಂಭು ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಕೆ. ಸದಾನಂದ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಮೂಡಕಣಿ ನಾರಾಯಣ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಚಿಟ್ಟಾಣಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಹೆಗ್ಗಡೆ, ಕರ್ಕಿಯ ಹಾಸ್ಯಗಾರ ಮನೇತನದ ಕಲಾವಿದರು, ಹೊಸತೋಟಿ ಮಂಜುನಾಥ ಭಾಗವತ, ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖರು.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲೂ ಯಕ್ಷಗಾನವು ಜನಪ್ರಿಯ ವಾಗಿದ್ದು, ಮೂಡಲಪಾಯವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. (ನೋಡಿ, ಜಾನಪದ ಕಲೆಗಳು ಪುಟ 301). ಈ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಪಾರಿಜಾತದ ಕರ್ತೃವಾದ ಅಪರಾಧ ತಮ್ಮಣ್ಣ (1800), ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕುಲಗೋಡಿನ ತಮ್ಮಣ್ಣ (1860) ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಅಳಿಯ ಲಿಂಗರಾಜ (1823-1874) ರು ಪ್ರಮುಖ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕವಿಗಳು. ಕರಾವಳಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನಂಜಯ್ಯ (1860), ಪಾರ್ತಿ ಸುಬ್ಬ (1750-1830), ಹಳೇಮಕ್ಕಿ ರಾಮ, ಹಟ್ಟಿಂಗಡಿ ರಾಮಭಟ್ಟ, ಅಜಪುರದ (ಬ್ರಹ್ಮಾವರ) ವೆಂಕಟ, ನಿತ್ಯಾನಂದ ಅವಧೂತ, ಪಾಂಡೇಶ್ವರ ವೆಂಕಟ, ವಿಷ್ಣು ಸಭಾಹಿತ, ಗೇರುಸೊಪ್ಪೆ ಶಾಂತಪ್ಪಯ್ಯ, ನಗಿರೆ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯ, ಧ್ವಜಪುರದ ನಾಗಪ್ಪಯ್ಯ, ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕವಿ ಮುದ್ದಣ ಮತ್ತು ಹಲಸಿನಹಳ್ಳಿ ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಮುಖ ಬರಹಗಾರರು. ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ಯಕ್ಷಗಾನವು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ತೆಂಕುತಿಟ್ಟು (ದಕ್ಷಿಣದ್ದು), ಬಡಗತಿಟ್ಟು (ಉತ್ತರದ್ದು) ಎಂದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಸಾದನ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಶಂಕರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡರಲ್ಲೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದೆ. ಅನೇಕ ತೆಲುಗು ಯಕ್ಷಗಾನ ಕೃತಿಗಳೂ ಇದ್ದು ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳ ಕವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮಂತನಾಗಿದ್ದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೆಂಪೇಗೌಡ ಒಬ್ಬನು. ಇವನು ಗಂಗಾಗೌರಿ ವಿಲಾಸಂ ಎಂಬ ಪ್ರಸಂಗ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಮೈಸೂರರಸರ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲೂ ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಗೊಂಬೆ ಅಟಿಬಲ್ಲೂ (ತೋಗಲು ಮತ್ತು ಸೂತ್ರದ ಬೊಂಬೆ) ಕೂಡ ಇವೇ ಪಾಠ ಅಥವಾ ಪ್ರಸಂಗ ಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತುಳು ಪ್ರಯೋಗಗಳು ಬಂದಿವೆ.

ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರಗಳು

ಕರ್ನಾಟಕದ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಅರು ದಶಕಕ್ಕೂ ದೀರ್ಘವಾದ ಇತಿಹಾಸವಿದೆ. ಆರಂಭದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದರೆ ಕೇವಲ ಪರದೆಯ ಮೇಲೆ ಸರಿದಾಡುವ ಕನ್ನಡ ನಾಟಕಗಳೇ ಆಗಿದ್ದವು. 1924-25ರಷ್ಟು

ಮೊದಲೇ ಗುಬ್ಬಿ ವಿರಣ್ಣನವರ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ ಅಂದಿನ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಟಕ 'ಕಬೀರದಾಸ' ವನ್ನು ಚಿತ್ರೀಕರಿಸುವ ಯತ್ನ ನಡೆಯಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. 1929ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಮೂಕ ಚಿತ್ರ ಮೃಚ್ಛಕಟಿಕ ತಯಾರಾಯಿತು. ಯೇಣಾಕ್ಷಿ ರಾಮರಾವ್ (ಬೆನೆಗಲ್), ಕಮಲಾದೇವಿ ಚೆಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ, ಟಿ. ಪಿ. ಕೈಲಾಸಂ, ಜಿ. ಕೆ. ನಂದಾ ಮುಂತಾದವರು ಅಭಿನಯಿಸಿದ ಈ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಮೋಹನ್ ಭವನಾನಿ ನಿರ್ಮಾಪಕ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದೇಶಕ ರಾಗಿದ್ದರು. ಮುಂಬೈಯ ಹರಿಭಾಯಿ ಆರ್. ದೇಸಾಯಿ ಮತ್ತು ಭೋಗಿಲಾಲ್ ದವೆ ಎಂಬಿಬ್ಬರು ಉದ್ದಿಮೆಪತಿಗಳು 1930ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸಿನಿಮಾ ಸ್ಟುಡಿಯೋವನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. 'ಸೂರ್ಯ ಫಿಲ್ಮ್ ಕಂಪನಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಈ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಮುಂದಿನ ನಾಲ್ಕು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 40 ಮೂಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತು. ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಪ್ರಗತಿಗೆ ನಾಟಕರತ್ನ ಗುಬ್ಬಿ ವಿರಣ್ಣನವರ ಕೊಡುಗೆ ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. 1929ರಲ್ಲಿ ದೇವಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬೆಲ್ವಿಯಮ್ನ ಅಲ್‌ಗುಡ್, ಗುಬ್ಬಿ ವಿರಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರ ಸಹಕಾರದೊಂದಿಗೆ 'ಕರ್ನಾಟಕ ಪಿಕ್ಚರ್ಸ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಶನ್' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮೂಲಕವೇ ಹರಿಮಾಯಿ, ಸಾಂಗ್ ಅಫ್ ಲೈಫ್ ಮತ್ತು ಹಿಸ್ ಲವ್ ಅಫೇರ್ ಎಂಬ ಮೂರು ಮೂಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗಿಂದೇ 1931ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಕೂಡ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಮೂಕಿ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲದೇ ವಿರಣ್ಣನವರು ಮುಂದೆ ಸದಾರಮೆ (1935), ಸುಭದ್ರಾ (1941), ಜೀವನ ನಾಟಕ (1942), ಹೇಮರಡ್ಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ (1945), ಗುಣ ಸಾಗರಿ, ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪ (1954) ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಹಲವಾರು ವಾಕ್ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದೇ ರೀತಿ 1930-31ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೂರಿನಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು ಭೂತರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಡೋಮಿಂಗೊ ಎಂಬ ಎರಡು ಮೂಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಡೋಮಿಂಗೊ ಚಿತ್ರ ಹರಿಜನರ ಉದ್ಧಾರ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿತ್ತು. 1933ರಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ಶಿರೋಮಣಿ ಎ. ವಿ. ವರದಾಚಾರ್ಯರು ಗತಿಸಿದ ನಂತರ ಅವರ ರತ್ನಾ ವಳಿ ಥಿಯೇಟ್ರಿಕಲ್ ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲವು ನಟವರ್ಗದವರು ಸೇರಿ ಜಯವಾಣಿ ಫಿಲ್ಮ್ಸ್ ಅಫ್ ಬಾಂಬೆ ಎಂಬ ಶಿರೋನಾಮೆಯೊಂದಿಗೆ ಭಕ್ತ ಧ್ರುವ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ವರದಾಚಾರ್ಯರ ಮೊಮ್ಮಗ ಮತ್ತು ಧ್ರುವನ ಪಾತ್ರ ಅಭಿನಯಿಸಿದರು. ಕನಕಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮ, ಟಿ. ಸುನಂದಮ್ಮ, ಎಂ. ಜಿ. ಮರಿರಾವ್, ನಾಗೇಶ್ವರರಾವ್ ಮುಂತಾದವರು ಇತರ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇದೇ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಥಮ ವಸಾಹತುವ ಚಲನಚಿತ್ರ. 1934ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ಅದೇ ವರುಷ ಏಪ್ರಿಲ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಚಿತ್ರವು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವ

ತುಸು ಮುಂಚೆ ಸತಿ ಸುಲೋಚನಾ ಎಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ಚಿತ್ರ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪ್ಯಾರಾಮೌಂಟ್ ಚಿತ್ರಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತ ಧ್ರುವ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯ ಕನ್ನಡ ವಾಕ್ಚಿತ್ರವೆಂಬ ಪಟ್ಟಿ ಲಭಿಸಿತು. ಸತೀ ಸುಲೋಚನ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಾವೆ ನರಹರಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯವರು ಸಂಭಾಷಣೆ ಬರೆದಿದ್ದು, ಎ. ವಿ. ರಾವ್ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ಎಂ. ವಿ. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ನಾಯ್ಡು, ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರ ರಾವ್, ತ್ರಿಪುರಾಂಬಾ ಮತ್ತು ಸಿ. ಟಿ. ಶೇಷಾಚಲಂ ಇವರಂಥ ಪ್ರಮುಖರು ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು.

1935ರಲ್ಲಿ ಗುಬ್ಬಿ ವಿರಣ್ಣನವರು ತಮ್ಮ ಜನಪ್ರಿಯ ನಾಟಕ ಸದಾರಮೆಯನ್ನು ತೆರೆಗೆ ತಂದರು. ತುಂಬ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಗಳಿಸಿದ ಈ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿರಣ್ಣನವರೇ ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರರಂಗಕ್ಕೆ ಹೊಸ ಆಯಾಮ ವನ್ನೇ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಈ ಚಿತ್ರದ ಮೂಲಕ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ನಟ ನಿರ್ದೇಶಕ ಬಿ. ಆರ್. ಪಂತುಲು ಮತ್ತು ಎಂ. ವಿ. ರಾಜಮ್ಮ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದರು. 1936ರಲ್ಲಿ ಸೇಲಂನ ರಾಜ ಗೋಪಾಲ ಚೆಟ್ಟಿಯವರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಪ್ರಥಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರ ಸಂಸಾರ ನೌಕ ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಚಿತ್ರೀಕರಣಗೊಂಡ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಚಿತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಅದೇ ವರ್ಷ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ್ ಸೌಂಡ್ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ನಂತರ ತಯಾರಾದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಂದರ ದಾಸ ಮತ್ತು ಭಕ್ತ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ (1937), ಸುಭದ್ರಾ ಮತ್ತು ವಸಂತ ಸೇನಾ (1941), ಜೀವನ ನಾಟಕ (1942), ಸತ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ (1943), ಹೇಮರಡ್ಡಿ ಮಲ್ಲಮ್ಮ ಮತ್ತು ಭಕ್ತ ಕುಂಬಾರ (1945), ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರ್, ಕೃಷ್ಣಲೀಲಾ, ಚಂದ್ರಹಾಸ (1947), ಭಾರತಿ ಮತ್ತು ನಾಗನ್ನಿಕಾ (1949) ಹಾಗೂ ಜಗನ್ನೋಹಿನಿ (1951) ಉಲ್ಲೇಖಾರ್ಹವಾದವು. 1950 ರವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಸುಮಾರು 32 ಚಿತ್ರಗಳು ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. ಅಂದಿನ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ವಸಂತಸೇನಾ ಕನ್ನಡದ ಚಲನಚಿತ್ರರಂಗದ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಬುದ್ಧತೆಯ ಪ್ರತೀಕ ವಾಗಿತ್ತು.

1940ರ ದಶಕದ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನವ ಜ್ಯೋತಿ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಚುರುಕಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿ ಕೆಂಪರಾಜ ಅರಸ್, ಶಂಕರ ಸಿಂಗ್, ಬಿ. ವಿ. ವಿಟ್ಟಲಾಚಾರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಖ್ಯಾತ ನಿರ್ಮಾಪಕರನ್ನು ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದಿತು. 1949ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ಆರು ಚಿತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ, ಜನಪದ ಕತೆಯೊಂದನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ನಾಗನ್ನಿಕಾ ಗಲ್ಲಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಭಾರೀ ಯಶಸ್ಸು ಗಳಿಸಿತು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಶಂಕರ್

ಸಿಂಗ್ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಜಗನ್ನೋಹಿನಿ ಚಿತ್ರವೂ ದಾವಣಗೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸತತ 26 ವಾರಗಳ ಕಾಲ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಂಡು ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲಾ ಗಲ್ಲಾ ದಾಖಲೆಗಳನ್ನೂ ಮುರಿಯಿತು.

1950ರವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮ ಕುಂಟು ತ್ತಲೇ ಸಾಗಿತು. 1950ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್, ಬಿ. ಆರ್. ಪಂತುಲು, ಶಂಕರ್ ಸಿಂಗ್, ಬಿ. ವಿ. ವಿಟ್ಟಲಾಚಾರ್ಯ, ಬಿ. ಎಸ್. ರಂಗಾ ಮತ್ತು ಕೆಂಪರಾಜ ಅರಸ್ ಮುಂತಾದ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಿಳಿದಾಗ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಚೈತನ್ಯ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಾಯಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ 1953ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ನವಜ್ಯೋತಿ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಸ್ಥಗಿತವಾಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರೀಮಿಯರ್ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲೇ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿತು. ಅದಾಗ್ಯೂ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳೂ ಲಭ್ಯವಿದ್ದ ಮದ್ರಾಸ್ ನಗರವೇ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮುಖ್ಯ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು. ಗುಬ್ಬಿ ವಿರಣ್ಣ, ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್, ಬಿ. ಆರ್. ಪಂತುಲು, ಡಿ. ಕೆಂಪ ರಾಜ ಅರಸ್, ಬಿ. ಎಸ್. ರಂಗಾ, ಎಚ್. ಎಲ್. ಎನ್. ಸಿಂಹ ಮುಂತಾದ ಕನ್ನಡದ ಪ್ರಮುಖ ಚಿತ್ರ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೆಲ್ಲ ಮದ್ರಾಸ್ ನಲ್ಲೇ ನೆಲೆಸಿ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದರು. 1959ರಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಲೆಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಾಗ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಂತಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಗುಬ್ಬಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೊಡಕ್ಷನ್ಸ್ ನವರು ಖ್ಯಾತ ನಟ ಎಚ್. ಎಲ್. ಎನ್. ಸಿಂಹ ಅವರ ನಿರ್ದೇಶನದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಶಸ್ತಿ ಬಂತು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈವರೆಗೆ 200ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಟಿಸಿ 'ಮ್ಯಾಟಿನಿ ಐಡಲ್' ಎಂಬ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ಡಾ|| ರಾಜಕುಮಾರ್ ಚಿತ್ರರಂಗ ಪ್ರವೇಶವಾದದ್ದು ಈ ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪದ ಮೂಲಕವೇ. ಈ ನಟನಿಗೆ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಗೌರವ ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪದವಿ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತು; ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರ 1983ರಲ್ಲಿ ಪದ್ಮಭೂಷಣ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡಿತು; ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಕಲೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ದುಡಿದ ದ್ಯೋತಕವೆಂದು 'ಕೆಂಟಿಕಿ ಕರ್ನಲ್' ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೂ ದೊರಕಿತು. ಈಗ ಇವರು ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. 1950ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 75 ಚಿತ್ರಗಳು ಬಿಡುಗಡೆಯಾದವು.

1955ರ ಈಚೆಗೆ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಚಿತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರ ಪ್ರೇಮದ ಪುತ್ರಿ (1957) ಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರವಿಟ್ಟದ ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ ಲಭಿಸಿತು. ಬಿ. ಆರ್. ಪಂತುಲು ಅವರ ಮೊದಲ ತೇದಿ ಹಾಗೂ ಸ್ಕೂಲ್

ಮಾಸ್ಟರ್, ಬಿ. ವಿ. ವಿಟ್ಟಲಾಚಾರ್ಯರ ಕನ್ಯಾದಾನ ಈ ಮೂರೂ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಪಡೆದ ಇತರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಚಿತ್ರಗಳಾದವು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಆದರ್ಶ ಸತಿ (1955), ಭಕ್ತ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ (1956), ರತ್ನಗಿರಿ ರಹಸ್ಯ (1957), ನಳ ದಮಯಂತಿ (1957), ಭೂಕೈಲಾಸ (1958), ಜಗಜ್ಯೋತಿ ಬಸವೇಶ್ವರ (1959), ದಶಾವತಾರ, ರಣಧೀರ ಕಂಠೀರವ ಮತ್ತು ಭಕ್ತ ಕನಕದಾಸ (ಎಲ್ಲ 1960) ಮುಂತಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಹಾಗೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಭೂಮಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಅದ್ದೂರಿ ಚಿತ್ರಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡವು. 1960ರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರ ಹಾಗೂ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಮಧ್ಯೆ ಬೆಸುಗೆ ಗಟ್ಟಿಗೊಂಡಿತು. ಕನ್ನಡದ ಹಲವಾರು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತೆರೆಗೆ ಬರಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ಚಿತ್ರ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಸಹಜತೆ ಬಂದಂತೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಪಾಲು ದೊರಕಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈವರೆಗೆ ಸುಮಾರು 100ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಚಲನ ಚಿತ್ರಗಳು ಕನ್ನಡದ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನೇ ಆಧರಿಸಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ 1964 ನೇಯ ಇಸವಿ ತುಂಬ ಮಹತ್ವವಾದುದು. ಅಗಲೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅಮರ ಶಿಲ್ಪಿ ಜಕ್ಕಣ ಸಂಪೂರ್ಣ ವರ್ಣದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಪ್ರಥಮ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರವಾಯಿತು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರ ನಾಂದಿಯೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ವಿದೇಶೀ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತಗೊಂಡ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರ ನಾಂದಿ. ಅರವತ್ತರ ದಶಕವೇ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಬೆಳ್ಳಿಮೋಡ (1967), ಗೆಜ್ಜೆ ಪೂಜೆ (1968), ಉಯ್ಯಾಲೆ (1969), ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು (ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬ ಆಚರಿಸಿದ ಮಕ್ಕಳ ಚಿತ್ರ) ಮುಂತಾದ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳು ಈ ದಶಕದಲ್ಲೇ ತೆರೆಕಂಡವು. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಮೊದಲ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳು ಕಾದಂಬರಿ ಆಧಾರಿತ ವಾದವು. 1966ರಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಸಬ್ಸಿಡಿ ನೀಡುವ ಯೋಜನೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಅ. ನ. ಕೃ., ಎಂ. ರಾಮಮೂರ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿಗಳ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ 1960ರ ದಶಕ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಕನ್ನಡ ಚಳವಳಿ, ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಶುಕ್ರದೇವ ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತು. ಬೇರೆ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಡಬ್ ಮಾಡಿದ ಚಿತ್ರಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಕುಗ್ಗಿತೊಡಗಿತು.

1970ರ ಈಚಿನ ಅವಧಿ ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರ ಚರಿತ್ರೆಗೆ ಮಹತ್ವದ ಘಟ್ಟವಾಯಿತು. ಅ.ನ.ಕೃ., ತ.ರಾ.ಸು., ಕೃಷ್ಣ ಮೂರ್ತಿ ಪುರಾಣಿಕ, ತ್ರಿವೇಣಿ, ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತೆರೆಗೆ ಬಂದುದನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಕುವೆಂಪು, ಬೇಂದ್ರೆ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗ, ನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಮುಖ ಕವಿಗಳಿಗೂ ಚಲನಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಸ್ಥಾನಮಾನ ಸಿಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಕರುಣೆಯೇ ಕುಟುಂಬದ

ಕಣ್ಣು, ಕುಲವಧು, ಚಂದವಳ್ಳಿ ತೋಟ, ಬೆಳ್ಳಿಮೋಡ, ಚಕ್ರತೀರ್ಥ, ನಾಗರಹಾವು ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಗಳಂಥ ಚಿತ್ರಗಳು ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣಗಾಲ್ ಮತ್ತು ಎನ್. ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನಾರಾಯಣರಂಥ ಸಮರ್ಥ ನಿರ್ದೇಶಕರ ಮೂಲಕ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿಗಳು ತೆರೆಗೆ ಬಂದು ಹೊಸ ಪರಂಪರೆಯನ್ನೇ ಸೃಷ್ಟಿ ಸಿದವು. 1970 ರ ದಶಕದ ಮೊದಲ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಚಲಚಿತ್ರ ಉದ್ಯಮ ಕೆಲವು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಗಳಿಸಿ ಕೊಂಡಿತು. ಯು. ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿಯವರ ಜನಪ್ರಿಯ ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ ಮೂಲಕ ತೆರೆ ಕಂಡು ರಾಷ್ಟ್ರಪತಿಯವರ ಸ್ವರ್ಣಪದಕ ಪಡೆದು 1970ರ ಪುರಸ್ಕಾರ ವಿಜೇತರ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾಯಿತು. ಕಡಿಮೆ ಬಂಡವಾಳ ದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಹೊಸದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯವೇ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ತಯಾರಾದ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಸಬ್ಸಿಡಿ ನೀಡುವ ಹಾಗೂ ನಗದು ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡುವ ಯೋಜನೆಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರರಂಗಕ್ಕೆ ನವಜೀತನ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಕಡಿಮೆ ಬಂಡವಾಳದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಚಿತ್ರ ತಯಾರಿಸುವವರ ತಂಡ ತಂದವೇ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂತು. ಕೆ. ಎಂ. ಶಂಕರಪ್ಪನವರ ನಿರ್ದೇಶನದ ಮಾಡಿ ಮುಡಿವವರು, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್ ನಿರ್ದೇಶನದ ಕಾಡು, ಜಿ. ವಿ. ಅಯ್ಯರ ಹಂಸಗೀತೆ, ಎನ್. ಬಿ. ಎಸ್. ಪ್ರಸಾದರ ಕಂಕಣ, ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತರ ಚೋಮನ ದುಡಿ, ನಾಗಾಭರಣ ಅವರ ಗ್ರಹಣ, ಟಿ. ಎಸ್. ರಂಗಾ ಅವರ ಗೀಜಗನ ಗೂಡು, ಗಿರೀಶ್ ಕಾಸರವಳ್ಳಿಯವರ ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ, ಸಿ. ಆರ್. ಸಿಂಹ ಅವರ ಕಾಕನಕೋಟೆ, ಪಿ. ಲಂಕೇಶರ ಪಲ್ಲವಿ, ವಿ. ಆರ್. ಕೆ. ಪ್ರಸಾದರ ಋಷ್ಯಶೃಂಗ, ಈ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳು ಹೊಸ ಅಧ್ಯಾಯ ವನ್ನೇ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದವು. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ ಹಲವು ಚಿತ್ರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗೆದ್ದು, ಅನೇಕ ಅಂತರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾದವು. (ಆಯಾ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಚೋಮನ ದುಡಿ ಮತ್ತು ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದಿಸಿದವು).

1970ರ ದಶಕವನ್ನು ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಗಿಕ ಚಿತ್ರಗಳ ಅನಧಿಯೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. 1970ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಚಿತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ, ವಂಶವೃಕ್ಷ (1972), ಅಬಚೂರಿನ ಪೋಸ್ಟ್ ಅಫೀಸು (1973), ಕಾಡು (1974), ಹಂಸಗೀತೆ (1975), ಚೋಮನ ದುಡಿ (1975), ಪಲ್ಲವಿ (1976), ಕರಾವಳಿ (1977), ಕನ್ನೇಶ್ವರರಾಮ (1977), ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ (1977), ಒಂದು ಊರಿನ ಕಥೆ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಮಲೆಯ ಮಕ್ಕಳು, ಸ್ವಂದನ (ಎಲ್ಲ 1978), ಕಾಡು ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಆರಿವು (1979), ಎಲ್ಲಿದಲೋ ಬಂದವರು (1980), ಗ್ರಹಣ ಮತ್ತು ಮೂರು ದಾರಿಗಳು (1981), ಬರ (1982),

ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿತ್ರಗಳವರೆಗೂ ಈ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಬರ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಅಗಲೇ ಹೆಸರು ಮಾಡಿದ ಎಂ. ಎಸ್. ಸತ್ಯ ಅವರು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಚಿತ್ರಗಳು ತುಂಬ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದು ವನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಬಹಳಷ್ಟು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಡು ಅಥವಾ ಮತ್ತಿತರ ಕೀಳು ಅಭಿ ರುಚಿಯ ತಂತ್ರಗಳ ಬಳಕೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ನಟರೂ ಕೂಡ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ತಾರೆಗಳೇನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಣ ಹೂಡಿಕೆಯೂ ಕಡಿಮೆ ಮೊತ್ತ ದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಹಲವಷ್ಟು ಕಲಾವಿದರನ್ನು ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗತಂದ ದಿಂದಲೇ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಹೊಸ ಅಲೆಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಸಾಕಷ್ಟು ಯಶ ಪಡೆದುವೇ ಹೊರತು ಬಹುತೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಗಲ್ಲಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮಾನದಂಡ ದಲ್ಲಿ ಹಣಗಳಿಸಲು ವಿಫಲಗೊಂಡವು. ಈ ಅವಧಿಯ 'ವ್ಯಾಪಾರೀ' ಚಿತ್ರಗಳ ಪೈಕಿ ಹಲವಾರು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿದ್ದಂತೇ ಗಲ್ಲಾ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಯನ್ನೂ ತುಂಬಿಸಿಕೊಟ್ಟವು. ನಾಗರಹಾವು ಮತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಮನುಷ್ಯ (1972), ಎಡಕ್ಕಲ್ಲು ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಹುಚ್ಚೂರಾಯ (1973), ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಭೂತಯ್ಯನ ಮಗ ಅಯ್ಯ (1974), ಶುಭ ಮಂಗಳ (1975), ಬುತುಗಾನ, ಹರಕೆ, ಕೋಕಿಲ, ಮತ್ತು ಸಂಘರ್ಷ (ಎಲ್ಲ 1977), ಅಪರಿಚಿತ ಮತ್ತು ಪರಸಂಗದ ಗೆಂಡಿಮ್ಮ (1978), ಮದರ್ ಮತ್ತು ಮಿಥುನ (1980) ಹಾಗೂ ಗಾಳಿಮಾತು (1981) ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಈ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ಈ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಳೆಯ 'ವ್ಯಾಪಾರೀ' ದೃಷ್ಟಿಕೋನವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಹೊಸ ಅಲೆಯ ತಂತ್ರವನ್ನಳವಡಿಸಿಕೊಂಡುದಕ್ಕೇ ಯಶಸ್ವಿಯಾದುವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ

ಮೂಕಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗಳ ಬಳಕೆಯಿದ್ದವಾದರೂ, 1934ರಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಚಿತ್ರ ಬಂದ ಮೇಲೇ ಹಾಡುಗಳ ಬಳಕೆ ಸಿನಿಮಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಟನೇ ತನ್ನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಭಕ್ತ ಧ್ರುವ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಹಂಪಾಪುರದ ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಶೇಷಗಿರಿರಾವ್ ಅವರು ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕ ರಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆಂದು ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ, ಪಿಟೀಲು, ತಬಲಗಳೇ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಬಳಕೆಯ ವಾದ್ಯಗಳನ್ನೇ ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಜನಪ್ರಿಯ ಸಂಗೀತವೇ ಸಿನಿಮಾ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಬುನಾದಿಯಾಯಿತು. ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆದ ನಾಟಕ ನೊಂದನ್ನು ಬೆಳ್ಳಿತೆರೆಗೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸುವಾಗ ಮೂಲ ನಾಟಕ ದಲ್ಲಿದ್ದ ಹಾಡು ಸಂಗೀತಗಳನ್ನೇ ಸಾರಾಸಗಟು ಸಿನಿಮಾದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ಸಿನಿಮಾದ ಈ ಸಂಗೀತ ಪರಂಪರೆ

ಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಹಿನ್ನೆಲೆಗಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಖ್ಯಾತಿ ಪದ್ಮನಾಭ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವರಿಗೆ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಅಧುನಿಕ ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯನ್ನು ತೆರೆಗೆ ಅಳವಡಿಸುವ ಯತ್ನವನ್ನು ಪಿ. ಕಾಳಂಗರಾವ್ 1941ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಾಯನ ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಪಿ. ಶಾಮಣ್ಣ, ಆರ್. ಸುದರ್ಶನ, ಜಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟೇಶ್, ಟಿ. ಜಿ. ಲಿಂಗಪ್ಪ, ವಿಜಯಭಾಸ್ಕರ, ರಾಜನ್ ನಾಗೇಂದ್ರ ಮುಂತಾದ ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪ್ರಿಯ ವಾದ್ಯವೃಂದಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ರಾಜೀವ ತಾರಾನಾಥ, ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ, ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ ಮುಂತಾದವರು ಹೊಸಬಗೆಯ ಸಂಗೀತ ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ್ದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ವಿಧಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಜಾನಪದ ಪದ್ಧತಿಯವರೆಗಿನ ತಾಳಲಯಗಳ ಸ್ವರ್ಣ ಮುದ್ರೆಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿದರು. ಜಾನಪದ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಕೆಲವೆಡೆ ನೇರವಾಗಿ ಬಳಸಿಕೊಂಡರು. ಜಾನಪದ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲು ಅಣ್ಣ ತಂಗಿ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಜಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟೇಶ್ ಅವರೂ, ನಂತರ ಪರಸಂಗದ ಗೆಂಡೆತಿಮ್ಮ ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಜನ್ ನಾಗೇಂದ್ರ ಅವರೂ ಬಳಸಿದರೆನ್ನಬಹುದು. ಜನಪದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಡಾ|| ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಕಂಬಾರ ಮತ್ತು ಸಿ. ಅಶ್ವತ್ಥ ಅವರು ಕಾಡುಕುಂದುರೆ, ಕರಿಮಾಯಿ, ಸಂಗೀತಾ, ಕಾಕನಕೋಟೆ ಮುಂತಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಾಯಕಿಯರ ಪೈಕಿ ಬಿ. ಕೆ. ಸುಮಿತ್ರ, ಕಸ್ತೂರಿ ಶಂಕರ್, ವಾಣಿ ಜಯರಾಮ್, ಬೆಂಗಳೂರು ಲತಾ ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನಾ ವೆಂಕಟೇಶ್ ಮುಂತಾದವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದು, ಹಿನ್ನೆಲೆ ಗಾಯಕರ ಪೈಕಿ ಪಿ. ಬಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಮತ್ತು ಎಸ್. ಪಿ. ಬಾಲಸುಬ್ರಮಣ್ಯಂ ಗಮನಾರ್ಹರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಪ್ರಾರಂಭದ ದಿನಗಳಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮ ನಾಕಟರಂಗದೊಂದಿಗೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಬೆಳೆದಿದೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ವೃತ್ತಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದರೂ, ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿ ಸಿನಿಮಾದೊಂದಿಗೆ ಈ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದೆ. ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಲಾಭಕರವಾಗುವಂತೆ ರಂಗಭೂಮಿಯ ನಿರ್ದೇಶಕರೂ, ಹಾಡುಗಾರರೂ, ನಟರೇ ಮುಂತಾದ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಿನಿಮಾರಂಗಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿದ್ದಿದೆ. ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣ, ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್, ಸುಬ್ಬಯ್ಯನಾಯಡು, ಹೊನ್ನಪ್ಪ ಭಾಗವತರ್ ಮುಂತಾದ ಖ್ಯಾತ ರಂಗ ಕಲಾವಿದರು ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಅಸಕ್ತಿ ತೋರಿದ್ದಾರೆ. ನಿರ್ಮಾಪಕರಾಗಿ, ನಟರಾಗಿ, ನಿರ್ದೇಶಕರಾಗಿ ಎಚ್. ಎಲ್. ಎನ್. ಸಿಂಹ, ರಾಜಕುಮಾರ್, ಟಿ. ಎನ್.

ಬಾಲಕೃಷ್ಣ, ಜಿ. ವಿ. ಆಯ್ಯರ್, ನರಸಿಂಹರಾಜು, ಶಿವರಾಮ್, ಲೋಕೇಶ್, ಶಂಕರನಾಗ್, ಅನಂತನಾಗ್, ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣಗಾಲ್, ಕಣಗಾಲ್ ಪ್ರಭಾಕರಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಕೆ. ಎಸ್. ಅಶ್ವತ್ಥ, ಪಂಡರಿಬಾಯಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಆದವಾನಿ, ಇವರೇ ಮುಂತಾದ ಅಸಂಖ್ಯ ಸಿನಿಮಾ ತಾರೆಯರೊಬ್ಬ ರಂಗಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಖ್ಯಾತಿ ಗಳಿಸಿದವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ನಾಟಕ ರಂಗವೆಂದರೆ ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ತೂಗುತೊಟ್ಟಲಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಚಿಲುಮೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೇ ಕಾರಣವೆಂಬಂತೆ ರಂಗಭೂಮಿಯಿಂದ ಸಿನಿಮಾರಂಗಕ್ಕೆ ನಟರ ನೆಗೆತ ಸದಾ ಏಕಮುಖವಾಗಿತ್ತು. ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್, ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ, ಕಂಬಾರ, ಸಿ. ಆರ್. ಸಿಂಹ ಇವರಲ್ಲ ಹವ್ಯಾಸಿ ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿಯೇ ಸಿನಿಮಾ ರಂಗಕ್ಕೆ ಪದಾರ್ಪಣ ಮಾಡಿದವರು.

ಸರಕಾರಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ

ಶೈಕ್ಷಣಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ, ಹಾಗೂ ಮನೋರಂಜಕ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಸಿನಿಮಾದ ಪ್ರಭಾವ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಮನಗಂಡ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರಕಾರ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಬ್ಸಿಡಿ, ಪ್ರಶಸ್ತಿ, ಮನರಂಜನಾ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ 50 ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅನುದಾನ ನೀಡುವಂತೆ 1966ರಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ಸರಕಾರಿ ನಿರ್ಣಯದ ಪ್ರಕಾರ 1967-68ರ ನಂತರದ ಎಲ್ಲ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೂ ಈ ಸಬ್ಸಿಡಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೊತ್ತವನ್ನು ಕಪ್ಪುಬಿಳುಪು ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಹಾಗೂ ನರ್ಣಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ, 1.4.1974ರ ನಂತರ ನಿರ್ಮಾಣವಾದ ಹಾಗೂ 1.4.1975ರ ನಂತರ ಸೆನ್ಸಾರ್ ಆದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಸಬ್ಸಿಡಿ ನೀಡಿಕೆಯನ್ನು 1-8-1979ರ ನಂತರ ರೀ ಮೇಕ್ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಭಾಷೆಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಕೊಡಕೂಡದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಯೋಜನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾದಾಗಿನಿಂದ 31-3-1982ರವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು 474 ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆಂದು 390.75 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಸಬ್ಸಿಡಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 1982-83ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 104 ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆಂದು 85 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. 1975-76ರಿಂದ ಹಿಡಿದು 1981-82ರ ವರೆಗೆ ನೀಡಲಾದ ವಾರ್ಷಿಕ ಮೊತ್ತ ಹಾಗೂ ವಿಕಾಸಪಥದಲ್ಲಿನ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಕೆಲ ರೂಪುರೇಷೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು.

ವರ್ಷ	ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರಗಳು	ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಸಬ್ಸಿಡಿ ಪಡೆದ ಚಿತ್ರಗಳು	ಮೊತ್ತ ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳಲ್ಲಿ
1975-76	43	1	19	9.50
1976-77	49	—	43	42.00
1977-78	54	6	55	59.75
1978-79	57	1	32	39.95
1979-80	68	1	51	59.75
1980-81	64	5	55	61.80
1981-82	63	9	38	27.50
1982-83	—	7	104	85.00
1983-84			68	40.00
1984-85			44	36.75

ಟಿಪ್ಪಣಿ : 1981-82 ರಿಂದ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆಯೇ ಇತರ ಇಲಾಖೆಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುತ್ತಿದೆ.

1967 ರಿಂದ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಪ್ರತೀವರ್ಷ ಮೂರು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೇ ವಿನಿಮಯವಾಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇರೆಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ 50 ಸಾವಿರ, 25 ಸಾವಿರ ಮತ್ತು 10 ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮೊತ್ತದ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಮೂರು ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳು ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ಚಿತ್ರಗಳ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಗೆ, ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಟನಿಗೆ, ನಟಿಗೆ, ಸಂಭಾಷಣಾ ಲೇಖಕನಿಗೆ, ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಕನಿಗೆ, ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕನಿಗೆ, ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಕನಿಗೆ, ಸಂಕಲನಕಾರನಿಗೆ ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವರಿಗೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪದಕಗಳನ್ನೂ ನಗದು ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನೂ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 1972-73 ರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಇತರ ತುಳು, ಕೊಂಕಣಿ ಹಾಗೂ ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯ ಚಿತ್ರಗಳೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಅರ್ಹವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. 1974ರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೇಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಕ್ಕೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಿಗುವಂತೆ ಸರಕಾರಿ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಲಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಜ್ಜಿ 1972-73ರ ನಂತರ ತಯಾರಾದ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಯಾಗಿದೆ. 1979ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯೋಜನೆಯನ್ನು ಚಲನಚಿತ್ರ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯ ಶಿಫಾರಸಿನ

ಮೇರೆಗೆ ಪುನರ್ನಿರ್ಮಿಸಿ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರ ಅನ್ವಯದಂತೆ 1977-78 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಪ್ರತೀವರ್ಷ ಕೇವಲ ಮೂರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು

ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಿಗಾಗಿ 1954-55 ರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ 1966-67 ರಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳನ್ನೂ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. 1971-72ರವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರ ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ಮೂರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಂದಿದ್ದು, 1972-73 ರಿಂದ 1976-77 ರವರೆಗೆ ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ನಾಲ್ಕು ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರಶಸ್ತಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿತ್ತು. 1977-78 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರತೀ ವರ್ಷ ಮೂರೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳು ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಾ ಬಂದಿವೆ. 1977-78 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಗುಣಮಟ್ಟಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಮೂರು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆಂದು 50 ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ನಗದು ಮತ್ತು ಚಿನ್ನದ ಪದಕ, 25 ಸಾವಿರ ರೂ.ಗಳ ನಗದು ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ

ಪದಕ, 20 ಸಾವಿರ ರೂ.ಗಳ ನಗದು ಮತ್ತು ಬೆಳ್ಳಿ ಫಲಕಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹವೆಂದು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮೊದಲ, ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳ ಜೊತೆಗೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ನಟ, ನಟಿ, ನಿರ್ದೇಶಕ, ಕತೆಗಾರ, ಚಿತ್ರಕತೆಗಾರ, ಸಂಭಾಷಣ ಲೇಖಕ, ಛಾಯಾಗ್ರಾಹಕ, ಸಂಗೀತ ನಿರ್ದೇಶಕ, ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಕ, ಮುಂತಾದವರಿಗೂ ನಗದು ಬಹುಮಾನ ಹಾಗೂ ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

1966-67 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಳಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಅರ್ಹತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. (ಅವರಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ಇಸವಿಯನ್ನು ನಮೂದಿಸಲಾಗಿದೆ). ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ನಕ್ಕರದೇ ಸ್ವರ್ಗ, ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ (1966-67); ಬೆಳ್ಳಿಮೋಡ, ಸರ್ವಮಂಗಳಾ ಮತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಹೂವು (1967-68); ಹಣ್ಣೆಲೆ ಚಿಗುರಿದಾಗ, ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು, ಮಣ್ಣಿನ ಮಗ (1968-69); ಗೆಜ್ಜೆ ಪೂಜೆ, ಉಯ್ಯಾಲೆ, ಮುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಎರಡು ಮುಖ (1969-70); ಶರಪಂಜರ, ಸಂಸ್ಕಾರ ಮತ್ತು ಕುಲಗೌರವ (1970-71); ವಂಶವೃಕ್ಷ, ಬಂಗಾರದ ಮನುಷ್ಯ, ಸಿಪಾಯಿ ರಾಮು ಮತ್ತು ಯಾವ ಜನ್ಮದ ಮೈತ್ರಿ (1971-72); ಸಂಕಲ್ಪ, ನಾಗರ ಹಾವು, ಬಿಸತ್ತಿ ಬಾಬು (ತುಳು) ಮತ್ತು ಹೃದಯ ಸಂಗಮ (1972-73); ಭೂತಯ್ಯನ ಮಗ ಅಯ್ಯು, ಕಾಡು, ಮಾಡಿ ಮಡಿದವರು, ಅಬಚೂರಿನ ಪೋಸ್ಟ್ ಅಫೀಸು ಮತ್ತು ಕೋಟೆ ಚೆನ್ನಯ್ಯ (ತುಳು) (1973-74); ಉಪಾಸನೆ, ಕಂಕಣ, ಭಕ್ತ ಕುಂಬಾರ ಮತ್ತು ಜಾಗೃತಿ (1974-75); ಚೋಮನ ದುಡಿ, ಹಂಸಗೀತೆ, ಪ್ರೇಮದ ಕಾಣಿಕೆ ಮತ್ತು ಕಥಾ ಸಂಗಮ (1975-76); ಪಲ್ಲವಿ, ಋಷ್ಯಶೃಂಗ, ಕಾಕನಕೋಟೆ, ಮತ್ತು ಋತುಗಾನ (1976-77); ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ, ಸ್ವಂದನ ಮತ್ತು ಅನುರೂಪ (1977-78); ಗ್ರಹಣ, ಸಾವಿತ್ರಿ ಮತ್ತು ಪರಸಂಗದ ಗೆಂಡೆತಿಮ್ಮ (1978-79), ಅರಿವು, ಮಿಂಚಿನ ಓಟ, ಮತ್ತು ಚಂದನದ ಗೊಂಬೆ (1979-80); ರಂಗನಾಯಕಿ, ಮೂರು ದಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಾ (1980-81); ಬರ, ಮುನಿಯನ ಮಾದರಿ, ಬಾಡದ ಹೂ (1981-82); ಹಾಲುಜೇನು, ಘಣಿಯಮ್ಮ, ಅನ್ವೇಷಣೆ (1982-83) II ಬೆಂಕಿ, III ನೋಡಿ ಸ್ವಾಮಿ ನಾವಿರೋದೇ ಹೀಗೆ (1983-84).

ಇದರಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ವರ್ಷದಿಂದ ಹಿಡಿದು 1983-84 ರವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಚಿತ್ರಗಳು ರಾಷ್ಟ್ರ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಳಿಸಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನೂ ಈ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರವೆಂದು 1955ರಲ್ಲಿ ಬೇಡರ ಕಣ್ಣಪ್ಪ, 1956ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಕವಿ ಕಾಳಿದಾಸ, 1960ರಲ್ಲಿ ಜಗ

ಜ್ಯೋತಿ ಬಸವಣ್ಣ, 1961ರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ಕನಕದಾಸ, 1926ರಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೂರ ಚೆನ್ನಮ್ಮ, 1963ರಲ್ಲಿ ನಂದಾದೀಪ, 1964ರಲ್ಲಿ ಮಂಗಳ ಮುಹೂರ್ತ, 1965ರಲ್ಲಿ ನವಜೀವನ, ಹಾಗೂ 1966ರಲ್ಲಿ ಮಿಸ್ ಲೀಲಾವತಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಅರ್ಹತಾ ಪತ್ರ ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರವೆಂದು 1957ರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತ ವಿಜಯ, 1965ರಲ್ಲಿ ಮನೆ ಅಳಿಯ, ಹಾಗೂ 1966ರಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿ ನೋಡು ಈ ಮೂರು ಅರ್ಹತಾಪತ್ರ ಗಳಿಸಿವೆ. 1966ರಲ್ಲಿ ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಚಿತ್ರವೂ ಅರ್ಹತಾ ಪತ್ರ ಗಳಿಸಿದೆ.

ರಜತ ಕಮಲ (ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ) ಅಥವಾ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷಾ ಚಿತ್ರ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಳಿಸಿರುವ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದರೆ : ಪ್ರೇಮದ ಪುತ್ರಿ (1958), ಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಸ್ಟರ್ (1959), ಸಂತ ತುಕಾರಾಮ (1964), ಚಂದವಳ್ಳಿಯ ತೋಟ (1965), ಸತ್ಯ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ (1966), ಸಂಧ್ಯಾರಾಗ (1967), ಬಂಗಾರದ ಹೂವು (1968), ಮಣ್ಣಿನ ಮಗ (1969), ಗೆಜ್ಜೆ ಪೂಜೆ (1970), ನಗುವ ಹೂವು (1971), ವಂಶವೃಕ್ಷ (1972), ಶರಪಂಜರ (1973), ಅಬಚೂರಿನ ಪೋಸ್ಟ್ ಅಫೀಸು (1974), ಕಂಕಣ (1975), ಹಂಸಗೀತೆ (1976), ಪಲ್ಲವಿ (1977), ತಬ್ಬಲಿಯು ನೀನಾದೆ ಮಗನೆ (1978), ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ (1979), ಅರಿವು (1980), ಬರ (1981), ಘಣಿಯಮ್ಮ (1982), ಬ್ಯಾಂಕರ್ ಮಾರ್ಗಯ್ಯ (1983) ಮತ್ತು ಅ್ಯಕ್ಸಿಡೆಂಟ್ (1984).

ಸ್ವರ್ಣ ಕಮಲ ಗಳಿಸಿದ ಚಿತ್ರಗಳೆಂದರೆ : ಸಂಸ್ಕಾರ (1971), ಚೋಮನ ದುಡಿ (1976) ಮತ್ತು ಘಟಶ್ರಾದ್ಧ (1978). ಜಿ. ವಿ. ಅಯ್ಯರ್ ರಚಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಚಿತ್ರ ಅದಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯಕ್ಕೆ 1984ರ ಸ್ವರ್ಣ ಕಮಲ ಲಭಿಸಿದೆ.

ಇವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ 1969ರಲ್ಲಿ ಸ್ಕೂಲ್ ಮಾಸ್ಟರ್ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ ಹಾಗೂ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಮಟ್ಟದ ಅರ್ಹತಾ ಪತ್ರವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೇ, 1974ರಲ್ಲಿ ಕಾಡು ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ ಹಾಗೂ ಎರಡನೆಯ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿತ್ರವೆಂಬ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ನೀಡಲಾಯಿತು. 1979ರಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಣ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಸಾಮರಸ್ಯದ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಚಿತ್ರವೆಂದು ಬೆಳ್ಳಿ ಪದಕ ಗಳಿಸಿತು. 1980ರಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯೆದ್ದ ಮಕ್ಕಳು ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಮಕ್ಕಳ ಚಿತ್ರವೆಂಬ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಳಿಸಿತು.

ಈ ಎಲ್ಲವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಅನೇಕ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನೂ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ಗಳಿಸಿವೆ. 1972ರಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ

ಲೋಕಾರ್ನೊ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಕಂಚಿನ ಚಿರತೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ಲಭಿಸಿತು. ಅಕ್ರಮಣ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಜಕಾರ್ತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರಾ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಲಭಿಸಿತಲ್ಲದೇ ಇಂಡೋನೇಶ್ಯದಲ್ಲಿ 1980ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ 26ನೆಯ ಏಷ್ಯನ್ ಚಿತ್ರೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪುರಸ್ಕಾರವೂ ದೊರಕಿತು. ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದ ಹಲವು ಪ್ರತಿಭಾವಂತರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿವೆ. ಸರ್ವಶ್ರೀ ಎಸ್. ಆರ್. ಪುಟ್ಟಣ್ಣ ಕಣಗಾಲ್, ಗಿರೀಶ್ ಕಾರ್ನಾಡ್. ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ, ಎಮ್. ವಿ. ವಾಸುದೇವರಾವ್, ಶಂಕರ್ ನಾಗ್, ಕೆ. ಎಸ್. ಅಶ್ವತ್, ಉದಯಕುಮಾರ್, ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ಎಸ್. ರಾಮ ಚಂದ್ರ, ಅಜಿತ ಕುಮಾರ್, ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ, ಎಸ್. ಆರ್. ಭಟ್, ಟಿ. ಎಸ್. ರಂಗಾ, ಟಿ. ಎಸ್. ನಾಗಾ ಭರಣಿ, ಕೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ, ಮಾಸ್ತರ್ ಜಿ. ಎಸ್. ನಟರಾಜ್ ಇವರೇ ಮುಂತಾದವರು ಆ ಸಾಲಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ. ಶ್ರೀಮತಿ ನಂದಿನಿ ಅವರು ಊರ್ವಶಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಚಿತ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆಂದು ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೊರಾಂಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾಷೆಯ ಸಿನಿಮಾ ದೃಶ್ಯಗಳ ಚಿತ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆಂದು ದಿನಕ್ಕೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಂತೆ ಶುಲ್ಕ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇತರ ಭಾಷೆಗಳ ಚಿತ್ರೀಕರಣಕ್ಕಾದರೆ ಶುಲ್ಕ ಜಾಸ್ತಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶಿತವಾಗುವ ಕೆಲವು ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮನರಂಜನೆ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ವಿನಾಯಿತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಚಿತ್ರ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಲೆಂದೇ ಸಮಿತಿಯೊಂದಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೇ ತಯಾರಾದ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಶೇಕಡಾ 50ರಷ್ಟು ಮನರಂಜನೆ ತೆರಿಗೆ ವಿನಾಯಿತಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮನರಂಜನೆ ತೆರಿಗೆ (ತಿದ್ದುಪಡಿ) ಶಾಸನ 1981ರಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತ ತಿದ್ದುಪಡಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. 22-1-1983ರಿಂದ ಈ ವಿನಾಯಿತಿಯನ್ನು ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೂ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರೋದ್ಯಮವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ಹಾಗೂ ಸುಧಾರಿಸಲೆಂದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಕಾರ್ಯನಿರತವಾಗಿವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಫಿಲ್ಮ್ ಇಂಡಸ್ಟ್ರಿ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಎಂಬ ಕಂಪನಿಯೊಂದು 1-2-1968ರಂದು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ 83.85 ರಷ್ಟು ಶೇರುಗಳನ್ನು ಸರ್ಕಾರವೇ ತೊಡಗಿಸಿ 12-7-1974ರಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ಈ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ನ ಅಧೀಕೃತ ಶೇರು ಬಂಡವಾಳ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟಿದ್ದು ಫೆಬ್ರವರಿ 1982ರವರೆಗೆ

77.598 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಚಂದಾ ಸಂದಾಯವಾಗಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ತಯಾರಿಕೆ ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೂಕ್ತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್‌ನ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶಗಳಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಜನತಾ ಚಿತ್ರ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದು, ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು, ಹೊರಾಂಗಣ ಚಿತ್ರೀಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಚಾರಿ ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಹಾಗೂ ಸಂಕಲನ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ನೀಡುವುದು, ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀ ಕಂಠೀರವ ಸ್ಟುಡಿಯೋವನ್ನು ಅಧುನೀಕರಣಗೊಳಿಸುವುದು ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಪೊರೇಷನ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. 1981-82ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು 1) ಮಾಗಡಿ, ಕುದೂರ್, ತುರುವೇಕೆರೆ, ಚಿಕ್ಕ ಜಾಜೂರು, ಕುಶಾಲನಗರ, ಹುಣಸೂರು, ಚಿಕ್ಕಚೋಗಿಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆ ವೆಚ್ಚದ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, 2) ಸುಳಿ, ಸದಾನಂದ, ಪ್ರೇಮಜ್ವಾಲೆ ಹಾಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪ್ರಸನ್ನ ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳ ತಯಾರಿಕೆ, 3) ಶ್ರೀ ಕಂಠೀರವ ಸ್ಟುಡಿಯೋದಲ್ಲಿ ರೀ ರೆಕಾರ್ಡಿಂಗ್ ಹಾಗೂ ಡಬ್ಬಿಂಗ್ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ ಹಾಗೂ 4) ವಿವಿಧ ಸರ್ಕಾರೀ ಇಲಾಖೆಗಳ ಪರವಾಗಿ 25 ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಚಿತ್ರಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ಚಲನಚಿತ್ರ ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಂಡಲಿ (ಕರ್ನಾಟಕ ಫಿಲ್ಮ್ ಚೇಂಬರ್ ಆಫ್ ಕಾಮರ್ಸ್) ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1944ರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ವಿವಿಧ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಾದ ಪ್ರದರ್ಶಕರು, ಹಂಚಿಕೆದಾರರು, ಸ್ಟುಡಿಯೋ ಮತ್ತು ಲ್ಯಾಬೊರೇಟರಿ ಮಾಲೀಕರೇ ಮುಂತಾದವರ ಸಹಕಾರ ಸಂಘವಾಗಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡಿತು. ಸದಸ್ಯತ್ವ ಶುಲ್ಕ, ಸದಸ್ಯರಾಗಬಯಸುವವರಿಂದ ಪ್ರವೇಶ ಧನ, ಚಿತ್ರ ಹಂಚಿಕೆದಾರರಿಂದ ಪ್ರತೀ ಚಿತ್ರದ ರೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಷನ್‌ಗೆ ಶುಲ್ಕ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ವಂತಿಗೆ, ಕಾಣಿಕೆ ಬಡ್ಡಿ, ಇತ್ಯಾದಿ ಮೂಲಗಳಿಂದ ಈ ಫಿಲ್ಮ್ ಚೇಂಬರ್‌ಗೆ ಹಣ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಒಂದೊಂದು ಅಂಗಗಳಿಂದಲೂ ಆಯ್ಕೆಯಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಕಾರ್ಯಕಾರಿ ಸಮಿತಿಯೇ ಚೇಂಬರ್‌ನ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇದರ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳು: ರಾಜ್ಯದ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಬೆಂಬಲ ಹಾಗೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವುದು; ರಾಷ್ಟ್ರದ ಇಂಥ ಇತರ ಚೇಂಬರ್‌ಗಳ ಸಹವರ್ತಿಯಾಗುವುದು; ಸದಸ್ಯರ ಹಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಹೋರಾಡುವುದು; ಕಲಾವಿದರು, ತಾಂತ್ರಿಕ ವರ್ಗ ಹಾಗೂ ನಿರ್ದೇಶಕರ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಅಕ್ಕಾಡನಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಗುಣಮಟ್ಟವನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು. ಉದ್ಯಮದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಚೇಂಬರ್‌ನ ಸದಸ್ಯರ ಹಾಗೂ ಸರ್ಕಾರದ ಮಧ್ಯೆ ಹಿತ

ಸೇತುವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರೋತ್ಪನ್ನವೇ ಮುಂತಾದ ಸರಕಾರದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಕರಿಸುವುದು ಈ ಚೀಂಬರ್‌ನ ಉದ್ದೇಶ.

ಚಲನಚಿತ್ರ ವಿಭಾಗ (ಫಿಲ್ಮ್ಸ್ ಡಿವಿಜನ್) ಎಂಬುದು ಭಾರತ ಸರಕಾರದ ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಾರ ಸಚಿವಾಲಯದ ಕೇಂದ್ರೀಯ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರ ಹತ್ತು ಶಾಖೆಗಳ ಪೈಕಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೂ ಒಂದು ಶಾಖೆ 1-4-1971 ರಿಂದ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿದ್ದು ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಇದರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಿದೆ. ವಾರ್ತಾ ಚಿತ್ರ, ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ಜನತೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಬೋಧನಾ ಹಾಗೂ ಮಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇತರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುವುದು ಈ ಇಲಾಖೆಯ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಾಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾದ ಸಾಕ್ಷ್ಯಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಇದು ಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಚಳವಳಿ: ಕಳೆದ 20 ವರ್ಷಗಳಿಂದಲೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಚಳವಳಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿಿದೆ. ಭಾರತದ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಫೆಡರೇಷನ್‌ನಿಂದ ಶಿಫಾರಸು ಪಡೆದ ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ ಹಾಗೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಸೊಸೈಟಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸದಸ್ಯರಿಗೆ (ಮಾತ್ರ) ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳ ಉದ್ದೇಶ: ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಕಲಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಜನತೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಅವಕಾಶ ದೊರಕಿಸಿಕೊಡುವುದು; ಚಿತ್ರಗಳ ಗುಣಮೌಲ್ಯಮಾಪನ ಮಾಡುವ ಅಭಿರೂಪಿ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು; ಇಂಥದೇ ಉದ್ದೇಶಗಳಿರುವ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಜತೆ ಸಂಬಂಧವಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು; ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿಸಲು ಹೊಸ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸುವುದು, ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಯೂರ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂತು. ಅದು ಸ್ಥಾಪನಾದ ಮೇಲೆ 1971ರಲ್ಲಿ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು. ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಸುಮಾರು 45 ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳಿವೆ. ದೇಶದಾದ್ಯಡ್ಡೂ ಇರುವ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳೆಲ್ಲ ಫೆಡರೇಶನ್ ಆಫ್ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟೀಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಶೃಂಗ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರದ ಧನ ಸಹಾಯ ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಹವ್ಯಾಸಿ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳು 16 ಮೀ.ಮೀ. ಅಥವಾ 8 ಮೀ.ಮೀ. ಚಿಕ್ಕ ಚಿತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಅಸೀಮಾ, ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ವಜನ ಮತ್ತು ಸುಚಿತ್ರಾ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳು ಮುಖ್ಯ

ವಾಗಿವೆ. ಈ ಚಿಕ್ಕ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಅವಕಾಶ ಇಲ್ಲ. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1975ರಲ್ಲಿ ದಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟೀಸ್ ಡೆವಲಪ್‌ಮೆಂಟ್ ಕೌನ್ಸಿಲ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ: ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಚಳವಳಿಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ವಿಕಾಸ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿನ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸರಕಾರದೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸುವುದು, ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳು ನಡೆಸುವ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಅಂತರ್ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಚಿತ್ರೋತ್ಪನ್ನಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ಚರಿತ್ರಾರ್ಹ ಚಿತ್ರಗಳ ಕುರಿತು, ಚಿತ್ರ ಗುಣಮೌಲ್ಯಮಾಪನದ ಕುರಿತು ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸುವಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಿಸುವಲ್ಲಿ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗುವುದು.

ಫಿಲ್ಮ್ ಆರ್ಟ್ಸ್

ಪುಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಾರತದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಫಿಲ್ಮ್ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಶಾಖೆಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚೌಡಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಭವನದಲ್ಲಿ 1982ರ ಜನವರಿಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿತು. ಈ ಭಂಡಾರದ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ: ರಾಷ್ಟ್ರಮಟ್ಟದ ನಿರ್ಮಾಣವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದು; ಅವುಗಳ ದಾಖಲಾತಿ, ವರ್ಗೀಕರಣ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರ ಸಂಬಂಧಿ ಸಂಶೋಧನೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು; ದೇಶದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸುವುದು - ಇವೇ ಮುಂತಾದವು. ಈ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರೀ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬಳಸಲಾಗದ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಗುಣಮಟ್ಟದ 16 ಮೀ.ಮೀ. ಚಿತ್ರಗಳಿವೆ. ಚಲನಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳೂ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ಇವೆ. ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿಗಳಿಗೆ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಈ ಲೈಬ್ರರಿಯ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಮೀಸಲಾಗಿವೆ. ಈ ಚಿತ್ರ ಭಂಡಾರದ ಇತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳೆಂದರೆ ತನ್ನ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಮುಂದಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲವೇ ಫಿಲ್ಮ್ ಸೊಸೈಟಿ ಅಥವಾ ಅಂಥದೇ ಉದ್ದೇಶವಿರುವ ಇತರ ಸಂಘಟನೆಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದು; ಪುಣೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಚೇರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆಸಿ ಚಿತ್ರ ಗುಣಮೌಲ್ಯಮಾಪನ, ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಚರ್ಚಾಗೋಷ್ಠಿ, ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು; ನಿರ್ಮಾಪಕರಿಂದ ಹಂಚಿಕೆ ದಾರರಿಂದ ಚಿತ್ರಗಳ ಪ್ರತಿಯನ್ನೂ ಇತರ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು; ಚಿತ್ರಗಳ ನೆಗೆಟಿವ್‌ಗಳನ್ನೂ, ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನೂ ರಕ್ಷಿಸಲೆಂದು ಸಂದೂಕಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿವೆ. 1937ರಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲಾದ ಚಿರಂಜೀವಿ ಚಿತ್ರದ ಪ್ರಿಂಟನ್ನು ಈ ಕಚೇರಿಯವರು ಪತ್ತೆ

ಹೆಚ್ಚಿ ಶೇಖರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಳ್ಳಿ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಪ್ರಿಯತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲೆಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಒಳನಾಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಾಗಾರ ಪ್ರದರ್ಶನ ಯೋಜನೆಯ ಅನ್ವಯ ದೊಡ್ಡ ಬಳ್ಳಾಪುರ, ಹೊನ್ನಾವರ, ಯಲ್ಲಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಪುಣೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಕಚೇರಿಯ ಸಂದೂಕಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸುಮಾರು 60-70 ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಶೇಖರಿಸಿಡಲಾಗಿದೆ.

ಆದರ್ಶ ಫಿಲ್ಮ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ : 1973ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಆರ್. ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಿಯವರಿಂದ ಸ್ಥಾಪಿತ ಗೊಂಡ ಆದರ್ಶ ಫಿಲ್ಮ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರರಂಗದ ಖ್ಯಾತ ನಟ ದಿವಂಗತ ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್ ಅವರ ಪ್ರಾಂಶುಪಾಲತ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಮುಖ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ಆದರ್ಶ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿದೆ : ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ತಂತ್ರದ ವಿವಿಧ ಅಂಗಗಳಿಗೆಂದು ಅರ್ಹ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸುವುದು ; ಚಿತ್ರ ತಯಾರಿಕೆಯ ವಿವಿಧ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೂಲಂಕುಷವಿಲ್ಲದಂತೆ ನೀಡುವುದು ; ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ತರಬೇತಿ ಹೊಂದಿದ ಕಲಾಕಾರರ ಮಧ್ಯೆ ಸುಭದ್ರ ಸಂಬಂಧ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು. ಕನ್ನಡ ಮಾಧ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಡಿಪ್ಲೋಮಾ ಕೋರ್ಸ್ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ 1) ಚಿತ್ರ ನಟನೆ, 2) ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆ, 3) ವಾದ್ಯಗಳ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಸಂಗೀತ ಮತ್ತು 4) ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರನೃತ್ಯ, ಈ ನಾಲ್ಕೇ ಕೋರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಫಲಿತಾಂಶದ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೋರ್ಸ್‌ಗೂ 15 ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತರಬೇತಿಗೆ ಅಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. 1982-83ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರನಟನಾ ಕೋರ್ಸ್‌ಗೆ 15 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದರು. ಹಿನ್ನೆಲೆ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ 13, ವಾದ್ಯಸಂಗೀತಕ್ಕೆ 10, ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರನರ್ತನಕ್ಕೆ 15 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ರಾಜ್ಯ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯದ ಮೂಲಕ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಫಿಲ್ಮ್ ಸ್ಟುಡಿಯೋಗಳು

ಸ್ವುಡಿಯೋ ಸೌಲಭ್ಯ ಬೇಕಿದ್ದರೆ ಹಿಂದೆಲ್ಲ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಪಕರು ಹೊರರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ 1930ರಲ್ಲಿ ದಿ ಸೂರ್ಯ ಫಿಲ್ಮ್ ಕಂಪನಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸುಮಾರು 40 ಮೂಲಕಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿತ್ತು. ಇದೇ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಮೊದಲ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ನಂತರ ದೇವುಡು ನರಸಿಂಹಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಬೆಲ್ವಿಯಮ್‌ನ ಅಲಗೂಡ್,

ಓರಿಯಂಟಲ್ ಬ್ಯಾಂಕ್‌ನ ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ, ನಾಟಕರತ್ನ ಗುಬ್ಬಿ ವೀರಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮಲ್ಲೇಶ್ವರ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವುಡಿಯೋ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಅನೇಕ ಮೂಲಕ ಚಿತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಸ್ವುಡಿಯೋ ಮಾಲೀಕರೇ ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. 1936ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ವಿ. ತಿಮ್ಮಯ್ಯ ಎಂಬ ಉದ್ದಿಮೆಪತಿ ಮೈಸೂರ್ ಸೌಂಡ್ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ರಾಜಸೂಯ ಯಾಗ ಎಂಬ ಚಿತ್ರ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನೋಟೈಮೊದಲ ಬಾರಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸ್ವುಡಿಯೋದಲ್ಲಿ ತಯಾರಾಯಿತು. 1940ರ ಅದಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣ ಎಂಬ ನೂಲು ವ್ಯಾಪಾರಿ ಮೈಸೂರು ಮೂವಿಟೋನ್ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರೂ ಯಾವ ಚಿತ್ರವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗದೇ ಸ್ವುಡಿಯೋ ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಯಿತು. 1946ರಲ್ಲಿ ಜಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯ ಮತ್ತಿತರರು ಸೇರಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪ ಜ್ಯೂನಿಯರ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಬಳಿ ನವಜ್ಯೋತಿ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಕೆಲ ಕಾಲಾನಂತರ ಈ ಸ್ವುಡಿಯೋವನ್ನು ಸರಸ್ವತೀಪುರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. 1947ರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣ ಲೀಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಸುಮಾರು 30 ಚಿತ್ರಗಳು ಇಲ್ಲೇ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡವು. 1953ರಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿತು. ಅದೇ ಮರುವರ್ಷ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀಮಿಯರ್ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಒಂದೇ ಅಂತಸ್ತಿನ ಕಟ್ಟಡ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದರೂ ನಂತರ ಅದು ಅಂತಸ್ತುಗಳಾಗಿ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಸೌಕರ್ಯಗಳೂ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದವು. ಸುಮಾರು 250ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಚಿತ್ರಗಳ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಈ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಈಗ ತನ್ನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ಥಗಿತಗೊಳಿಸಿದೆ. (1985ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ).

ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶ್ರೀ ಕಂಠೀರವ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಲಿಮಿಟೆಡ್ 1966ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. 1970-71ರಲ್ಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರೀಕರಣಗಳಿಗೆಂದು ಎರಡು ಅಂತಸ್ತುಗಳಿದ್ದವು. ಡಿಸೆಂಬರ್ 1974ರಲ್ಲಿ ಈ ಸ್ವುಡಿಯೋವನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಸ್ವುಡಿಯೋ ಆ್ಯಂಡ್ ಲ್ಯಾಬೋರೇಟೋಸ್ 1969ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ರೀ ರೆಕಾರ್ಡಿಂಗ್, ಡಬ್ಬಿಂಗ್ ಮುಂತಾದವೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಬಹುತೇಕ ಅನುಕೂಲತೆಗಳಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಕಚ್ಚಾ ಫಿಲ್ಮ್‌ಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೊಂದು ಹವಾನಿಯಂತ್ರಿತ ಕೋಣೆಯೂ ಇದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಳಿಯ ಕೆಂಗೇರಿಯಲ್ಲಿ 1965ರಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನ ಸ್ವುಡಿಯೋವನ್ನು ಖ್ಯಾತ ಚಿತ್ರನಟಿ ಬಾಲಕೃಷ್ಣ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. 1969ರಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿ ಎಂಬ ಪ್ರಥಮ ಚಿತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು.

ಈ ಸ್ಪೂಡಿಯೋದ ವಿಸ್ತರಣಾ ಕೆಲಸ ಇನ್ನೂ ಆಗಬೇಕಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆಂದು ಚಲನಚಿತ್ರ ಸ್ಪೂಡಿಯೋಗಳನ್ನೇ ಅಲ್ಲ, ಕಲರ್ ಲ್ಯಾಬೋರೇಟರಿಗಳೂ, ಸಂಸ್ಕರಣ ಕೇಂದ್ರಗಳೂ, ರೆಕಾರ್ಡಿಂಗ್ ಯೂನಿಟಿಗಳೂ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷತಃ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಿವೆ.

ಚಿತ್ರೋದ್ಯಮ ವಿಕಾಸವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. 1934 ರಿಂದ 1950 ರವರೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 32 ಚಿತ್ರಗಳು ತಯಾರಾದವು. 1960ರ ವೇಳೆಗೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ 133ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಈ ಸಂಖ್ಯೆ ಕ್ರಮೇಣ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಹೋಗಿ 1970 ರ ವೇಳೆಗೆ 384ಕ್ಕೂ 1980 ರ ವೇಳೆಗೆ 809 ಕ್ಕೂ ಏರಿ, 1982 ರ ಕೊನೆಯ ವೇಳೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 936 ರಷ್ಟಾಯಿತು. 1985ರಲ್ಲಿ 1000 ದ ಗಡಿ ದಾಟಿತು. ಇದಲ್ಲದೇ ಕನ್ನಡದ ಹೊರತಾಗಿ 20 ತುಳು ಚಿತ್ರಗಳೂ (1949 ರಿಂದ 1980 ರವರೆಗೆ) 10 ಕೊಂಕಣಿ ಚಿತ್ರಗಳೂ (1969 ರಿಂದ 1980 ರವರೆಗೆ) ಕೊಡವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ 1972ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರವೂ ನಿರ್ಮಾಣವಾದವು. 1977ರಲ್ಲಿ ಸೊಸೆ ತಂದ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಚಿತ್ರ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲ ಬಾರಿ ಸಿನಿಮಾಸ್ಕೋಪ್‌ನಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡು ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಅಂಥ ಚಿತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಾರಿಕೊಟ್ಟಿತು. 1984ರಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಚಲನಚಿತ್ರ ರಂಗವು ಅದ್ಭುತವೆಂದ ಸ್ವರ್ಣ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ಆಚರಿಸಿತು.

1969-70ರ ವೇಳೆಗೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 702 ಚಿತ್ರ ಮಂದಿರಗಳಿದ್ದವು. ಇವುಗಳ ಪೈಕಿ 309 ಕಾಯಂ ಮಂದಿರಗಳು, 393 ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಶೆಡ್‌ಗಳು. ಆ ನಂತರದ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಮಂದಿರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. 1971-72ರ ವೇಳೆಗೆ ಇವುಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ 744 ಇದ್ದು (327 ಕಾಯಂ, 417 ತಾತ್ಕಾಲಿಕ) 1975-76ರ ವೇಳೆಗೆ 1,024 ಕ್ಕೇರಿ (ಕಾಯಂ 404, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ 620), 1981-82ರ ವೇಳೆಗೆ 1,124 ಕ್ಕೆ (ಕಾಯಂ 526, ತಾತ್ಕಾಲಿಕ 598) ತಲುಪಿತು. 1983-84ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆ 1,226 ಆಗಿದೆ. ಚಿತ್ರಪ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಮನರಂಜನೆ ತೆಗೆಯ ಮೂಲಕ ರಾಜ್ಯ ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಆದಾಯವೂ ಗಣನೀಯ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿದೆ. 1971-72ರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಆದಾಯ ಒಟ್ಟು 3.77 ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟಾಗಿದ್ದು ಪ್ರಜೆಗಳ ತಲಾ ವಾರ್ಷಿಕ ತೆರಿಗೆ 1.25 ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಮೊತ್ತ 1975-76ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ 8.70 ಕೋಟಿ ಹಾಗೂ 2.62 ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ, 1981-82ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 20.59 ಕೋಟಿ ಹಾಗೂ 5.43 ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟನ್ನು ತಲುಪಿದೆ. ಹಲವಾರು ಕನ್ನಡ ಚಿತ್ರಗಳು ಅನುರಿತ,

ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಕೆನಡಾ, ಪಶ್ಚಿಮ ಜರ್ಮನಿ, ರುಮೇನಿಯಾ, ಇಥಿಯೋಪಿಯಾ ಮೊದಲಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ರಫ್ತಾಗಿದ್ದು ವಿದೇಶಿ ವಿನಿಮಯ ಗಳಿಸಿವೆ. 1978-79ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಒಂಬತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳೂ 1979-80ರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳೂ ರಫ್ತಾಗಿವೆ.

ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 1981-82ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹಾಗೂ ಒಟ್ಟು ಚಿತ್ರ ಹಂಚಿಕೆದಾರ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಈ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಉರುಗಳು	ಚಿತ್ರ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಚಿತ್ರ ಹಂಚಿಕೆದಾರ ಕಂಪನಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ
ಬೆಂಗಳೂರು	61	318
ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	1	13
ಮೈಸೂರು	4	9
ಮಂಗಳೂರು	2	3
ದಾವಣಗೆರೆ	1	2
ಕಲ್ಬುರ್ಗಿ	1	3
ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು	2	1
ಕೋಲಾರ	2	1
ಗದಗು	—	4
ಇತರ ಉರುಗಳು	3	12
ಒಟ್ಟು	77	366

ಲಲಿತ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ

ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ನಟನೆ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಲಲಿತಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣವೆನ್ನಬಹುದು. 19 ನೇಯ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯ ದಶಕದಿಂದೀಚೆಗೆ ಔಪಚಾರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅಂಗವಾಗಿ ಇಂಥ ಗುಣಗ್ರಾಹಿ ಲಲಿತಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದ ಬೋಧನೆಗೂ ಮಹತ್ವ ಬರತೊಡಗಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ಸಮಗ್ರ ಶಿಕ್ಷಣದ ಭಾಗವಾಗಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಹಂತದಲ್ಲೇ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚ್ಛೆಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕೆ ದಿದ್ಧರೂ ಸಂಗೀತವನ್ನು ನಿಯಮಿತ ವಿಸಯವಾಗಿ ಕಲಿಸಲಾಗು

ತ್ತಿದೆ. ಬೆಳಗಾವಿ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ 1890ರಿಂದಲೂ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಬೋಧನೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ. 1919-20 ರಿಂದ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿಯ ವಿಷಯ ಗಳಾಗಿವೆ. ಇನ್ನೆರಡೂ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲೂ 1914-15ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಡ್ಡಾಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ಕುಶಲಕೆಲಸಕ್ಕೆಂದೇ ಒಬ್ಬ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಟರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಕಾರವಾರ, ಧಾರವಾಡ, ಬೆಳಗಾವಿ, ವಿಜಾಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಿಂದ ಪ್ರತೀವರ್ಷ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮುಂಬೈಯು ಜೆ. ಜೆ. ಸ್ಕೂಲ್ ಆಫ್ ಆರ್ಟ್ಸ್‌ನವರು ನಡೆಸುವ ಫಸ್ತ್ ಮತ್ತು ಸೆಕೆಂಡ್ ಗ್ರೇಡ್ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ (1915-16ರ ನಂತರ ಇವುಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎಲಿಮೆಂಟರಿ ಮತ್ತು ಇಂಟರ್ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂತು) ಕಳುಹಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1938-39ರ ನಂತರ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲೂ ಅಭ್ಯಾಸ ವಿಷಯವಾಗಿ ತೋಡಗಿಸಲಾಯಿತು. 1950-51ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿ ಅಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಾಲೆ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟ್ ಕೋರ್ಸ್‌ನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು; ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಮತ್ತು ಪೇಟಿಂಗ್ ನಲ್ಲಿ ಇತರ ಕೋರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು; ಇಲಾಖೆಯವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1956ರ ವೇಳೆಗೆ ಇತರಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳಷ್ಟೇ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೂ ಶಾಲೆಯ ಬೋಧನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಮುಖ ಅಂಗವಾಯಿತು. 1879ರ ಮುಂಚೆ ಮದ್ರಾಸ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಥವಾ ಪ್ರತಿಕ್ರತಿ ನಿರ್ಮಾಣ ಕಲೆ (ಮಾಡೆಲಿಂಗ್) ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲಾ ಪರೀಕ್ಷಾ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು. 1885-86ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಪರೀಕ್ಷಾ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಗಣಿತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಎರಡೂ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ (ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ) ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಫ್ರೀ ಹ್ಯಾಂಡ್ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು. 1908-09ರಲ್ಲಿ ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಲ್. ಸಿ. ಸ್ಕೀಮು ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಹೈಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ವಿಷಯ ಕಡ್ಡಾಯವಾಯಿತು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸರಕಾರಿ ಹೈಸ್ಕೂಲ್‌ನಲ್ಲಿ 1931ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಸಂಗೀತವು ಬೋಧನ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೊಂದಾಗಿತ್ತು.

ದಕ್ಷಿಣ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರ ಸರಕಾರಿ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಮತ್ತು ತರಬೇತಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಮಣಿಸಾಲದ ಅಕ್ಯಾಡಮಿ ಆಫ್ ಜನರಲ್ ಎಜುಕೇಶನ್ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. 1947ರಿಂದ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಸ್ಕೀಮಿನಲ್ಲಿ 1948-49ರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯವನ್ನು

ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೇ, 1953-54ರಲ್ಲಿ ರಾಜಾಜಿ ಸ್ಕೀಮ್ ನಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೊಳಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಪೈಕಿ, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯವನ್ನೂ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಕೊಡಗು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಡಿಕೇರಿಯ ಕೆಳಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟದ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ವಾದ್ಯಸಂಗೀತ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. 1921ರ ನಂತರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಬೋಧನೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. 1956ರಲ್ಲಿ ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆಯ ಸರಕಾರಿ ವಿವಿಧೋದ್ದೇಶ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ವರ್ಣಕಲೆಯನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಬೋಧನೆಗೆ ತೋಡಗಿಸಲಾಯಿತು. 1953ರಲ್ಲಿ ಕೊಡಗು ಸರಕಾರ ನೃತ್ಯ-ನಾಟಕ-ಸಂಗೀತದ ರಾಜ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡಮಿಯೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿತು. ವಾರಕ್ಕೆ ರಡು ದಿನ ಮಡಿಕೇರಿ, ವಿರಾಜಪೇಟೆ ಮತ್ತು ಪೊನ್ನಂಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅರು ಸಮುದಾಯ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ತರಗತಿ ಮತ್ತು ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯ ತರಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ವರ್ಣಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಮುಂತಾದ ಲಲಿತಕಲೆಗಳಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಯೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. 1854-1911ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

1937ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಪುನರ್ರಚನೆಯಾದ ನಂತರ ಐದನೆಯ ತರಗತಿಗೆ ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. 1954ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಕತ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಲಯ ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಮುಂಬೈಯ ಗಂಧರ್ವ ಮಹಾ ವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕೆ ಅಧೀನವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಮೈಸೂರು ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ 1895-1901ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಔದ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್, ಪ್ರತಿಕ್ರತಿ ಕಲೆ, ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲರಿಗೆ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಯೂ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಲೋವರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಮೊದಲೇ ಬೋಧನ ವಿಷಯವಾಗಿದ್ದರೂ 1915ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ಪಾಠಕ್ರಮದ ಯೋಜನೆಯನ್ವಯ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಸಂಗೀತ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಪಾಠಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಲಾಯಿತು. 1937ರಲ್ಲಿ ಎಸ್. ಎಸ್. ಎಲ್. ಸಿ. ಯೋಜನೆ ಮತ್ತೆ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪಾಠಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ, ವರ್ಣಕಲೆ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರಕಲೆಗಳನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಹಲವು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆ ಹಾಗೂ ಹೈಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ತರಬೇತಿ ಪಡೆದ ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಮಾಸ್ತರುಗಳ ನೇಮಕವಾಗಿತ್ತು. ಮಿಡ್ಲ್ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದೇ ಇತ್ತು. 1932

ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜ ಟೆಕ್ನಿಕಲ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ವರ್ಣಕಲೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಮಿತ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಲೆಂದೇ ಲಲಿತ ಕಲಾ ವಿಭಾಗವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಯಿತು. 1932-44ರ ಮಧ್ಯಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂಡಳಿಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದ ಜ್ಯೂನಿಯರ್, ಸೀನಿಯರ್ ಮತ್ತು ಪ್ರೊಫಿಸಿಯನ್ನು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮಂಡಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. 1943-44ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೂನಿಯರ್ ಗ್ರೇಡ್‌ಗೆ 179, ಸೀನಿಯರ್ ಗ್ರೇಡ್‌ಗೆ 49 ಮತ್ತು ಪ್ರೊಫಿಸಿಯನ್ನು ಗ್ರೇಡ್‌ನ ಹಾಡುಗಾರಿಕೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ಪೈಕಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ 127, 28 ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಪಾಸಾದ ದಾಖಲೆಯಿದೆ. ಅದೇ ವರ್ಷ ಅವೇ ಗ್ರೇಡ್‌ಗಳ ವಾದ್ಯಸಂಗೀತ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ 39, ಒಂಭತ್ತು ಮತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಕೂತು ಅದೇ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ 25, ಐದು ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥಿ ಪಾಸಾದರು. 1944-45ರಿಂದ 1951-52ರ ವರೆಗೆ ಮತ್ತು ಅನೇಕಲೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಖಾಸಗಿ ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತ, ಸರ್ಕಾರ ಲಲಿತ ಕಲೆಗೆ ಸೂಕ್ತ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತ ಬಂದಿದೆ.

1952-53ರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಂಗೀತ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಒಂದು ಲಲಿತಕಲಾ ವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ಸರ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಗದಿತ ಮೊತ್ತದ ಧನಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಖಾಸಗಿ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 142 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿದ್ದು, ಅವರ ಪೈಕಿ 67 ಮಂದಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ವ್ಯಾಸಂಗಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. 1955-56ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಖ್ಯೆ 111 ರಷ್ಟಿದ್ದು, ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ 57ರಷ್ಟಿತ್ತು. 1953-54 ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪದವಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೊಂದು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನಾಟಕವನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ರಚನೆಯ ನಂತರ ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ಲಲಿತಕಲಾ ಕ್ಷೇತ್ರವು ಶೀಘ್ರ ವಿಕಾಸವಾಗತೊಡಗಿತು. ನೃತ್ಯ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆಂದು ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ 1956-57ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 13 ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು 478 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಪಾಠ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದವು. 1958-69ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಇಂಥ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 53ಕ್ಕೇರಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ 3,882ಕ್ಕೆ ಏರಿತು. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿ. ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕಲಿಸುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿತ್ತು. 1961-62ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡುವ ಸಂಸ್ಥೆಯೊಂದು ಕಾರ್ಯಾರಂಭ ಮಾಡಿತು. 40

ಮಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡಬಲ್ಲ ಈ ಖಾಸಗಿ ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಚಿತ್ರಕಲಾ ತರಬೇತಿಗೊಂದು ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಲ್ಲಿ ರನ್ನೂ ಹೈಸ್ಕೂಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪಾಠ ಹೇಳಲು ಅರ್ಹರಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. 1969ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 61 ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ್ದರು. ಶಿಕ್ಷಕರ ತರಬೇತಿ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯನ್ನು ಒಂದು ವರ್ಷದ ಅವಧಿಯ ಅಭ್ಯಾಸ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅವಧಿಯನ್ನು 1966-67ರಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. 1968-69ರ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆಂದು ಒಂದು ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಕಾಲೇಜು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ 94 ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಾವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು.

1959-60ರಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಪಾಠಕ್ರಮದ ಪ್ರಕಾರ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಂತ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಾ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸೇರ್ಪಡೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. 1960-61ರಲ್ಲಿ ಅದನ್ನೇ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನ ಎಂಟನೇಯ ತರಗತಿಗೂ ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯವಾಗಿ ಆಯ್ಕೆ ಕೊಳ್ಳಬಹುದಿತ್ತು. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ತರಬೇತಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವನ್ನೂ ಐಚ್ಛಿಕ ವಿಷಯಗಳ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೇ 1967 ರಿಂದೀಚೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯ ಪ್ರೌಢ ಶಿಕ್ಷಣ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಹಂತಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕಟ್ಟುವ ಅವಕಾಶ ಕಲ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ತಾಳ ವಾದ್ಯ ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರನಟನೆಯೂ ಸೇರಿದಂತೆ ವಿವಿಧ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ 1981-82ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು, 2,582 ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಕುಳಿತಿದ್ದು, 2,084 ಮಂದಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದರು.

ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ನಾಟ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಮಂಡಳಿಯಿದ್ದು, ಇದು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಶಿಕ್ಷಣ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ಕಾರೀ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯಗಳ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆಂದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಶಾಖೆಯೊಂದನ್ನು 1963 ರಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗೊಂದು ಹಿರಿಯ ಸಹಾಯಕ ನಿರ್ದೇಶಕರೊಬ್ಬರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಬೋಧನೆಯ ಉಸ್ತುವಾರಿ ನೋಡಿ ಕೊಳ್ಳುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಇದು ಜಿಲ್ಲಾ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ; ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇತನ, ಸ್ಪೆಷೆಂಡ್ ಮತ್ತು ಬಡುಮಾನಗಳನ್ನು ವಿತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಸಂಗೀತ ಕಲಿಸಲು 300 ಶಿಕ್ಷಕರೂ, ನೃತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ 50 ಶಿಕ್ಷಕರೂ, ತಾಳವಾದ್ಯಕ್ಕೆ 30, ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರು ಹಾಗೂ ಚಿತ್ರನಟನೆಗೆ 10 ಶಿಕ್ಷಕರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್ಕಾರ

ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ನಾಟಕ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಲೆಗೊಂದು ಬೇಸಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ವರ್ಣಕಲೆ, ನಾಟಕವೇ ಮುಂತಾದ ಲಲಿತಕಲೆಗಳ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿವೆ. ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು 1965-66ರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಕಾಲೇಜು (ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ ಕಾಲೇಜ್ ಆಫ್ ಫೈನ್ ಆರ್ಟ್ಸ್) ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದು ಇತರ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣದೊಂದಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ತರಗತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ 1973 ರಿಂದ ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ ವಿಭಾಗವೊಂದನ್ನು ತೆರೆದಿದ್ದು, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಇದೂ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ 1976 ರಿಂದ ಲಲಿತ ಕಲಾ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದು, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನಿ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳನ್ನೂ, ಸರ್ಬಿ ಫೀಕೋ ಕೋರ್ಸ್‌ಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ. 1983-84ರಿಂದ ಈ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಚಿತ್ರಕಲೆ ಮತ್ತು ವರ್ಣಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೋಧನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಿದೆ. ಕಲ್ಚುರ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೂ ಲಲಿತ -ಕಲೆಗಳ ಒಂದು ಕೋರ್ಸ್ ನಡೆಸುತ್ತಿದೆ.

ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳು

1954-55ರ ಕೊನೆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತಗಳ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ನೀಡುವುದು ಇದರ ಉದ್ದೇಶ. ನಂತರ 1960-61ರಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಕಲಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾದವು. 1977-78ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಉರ್ದು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಲಾಯಿತು. 1978-79ರಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಐದು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳು ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿವೆ. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ನಾಟಕ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಉರ್ದು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಾಗಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. 1980-81ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳೂ ಈ ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾದವು. ಈ ಆರೂ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳು ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು

ಸಂಸ್ಕೃತಿ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿವಾಗಿದ್ದು, ಅಧ್ಯಕ್ಷ, ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರ್ ಮತ್ತು ಹಣಕಾಸು ಸದಸ್ಯರೆಂಬ ಅಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳು ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಇವರ ಹೊರತಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗೂ ಆಯಾ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಗಣ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸರಕಾರವೇ ಸೀಮಿತ ಅವಧಿಯ ಸದಸ್ಯರನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಿತು. 1982ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರೆಸ್ (ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ) ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅದರ ನಿರ್ವಹಣೆಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೊಬ್ಬರನ್ನು ನೇಮಕ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಈ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯು ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆಯ ಅಂಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗಿದ್ದು, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಚೆರುಕುಗೊಳಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸೂತ್ರಬದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಿಟ್ಟುಕೊಂಡುಬಂದೇ ಈ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೊಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಗುಣಮಟ್ಟ ನಿರೂಪಿಸುವ ಗುರಿಯನ್ನೂ ಯೋಚಿಸಿದೆ. ವಾರ್ತಾ ಮತ್ತು ಪ್ರಚಾರ ಇಲಾಖೆಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಆಕಾಶವಾಣಿಯ ರಾಜ್ಯ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಕರ್ನಾಟಕ ಪತ್ರಕರ್ತರ ಸಂಘದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ, ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಳಿಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ, ಭಾರತೀಯ ಮತ್ತು ಪೌರ್ವಾತ್ಯ ಪತ್ರಿಕಾ ಸಂಘದ ಪ್ರತಿನಿಧಿ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಕ್ಷೇತ್ರದಿಂದ ಸರಕಾರವೇ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಿದ ಗಣ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಇಲಾಖೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ಮಂಡಳಿಯು ಪ್ರೆಸ್ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗಳನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲೆಂದು ಎರಡನೇಯ ಪಂಚವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ 1) ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೊಂದು ಕೇಂದ್ರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗಮಂದಿರ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗಮಂದಿರಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು, 2) ಈ ಲಲಿತಕಲಾ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು ಮತ್ತು 3) ಕಲಾವಿದರು ಹಾಗೂ ನಾಟಕಕರ್ತರಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುವಂತೆ ಕಲಾ ಶಾಲೆಗಳಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ಲೇಖಕರಿಗೆ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸೂಕ್ತ ಸೌಲಭ್ಯಗಳನ್ನೂ ಆಗಾಗ ನೀಡುವುದು.

ರಾಜ್ಯಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂದು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿರಿಸಿದ್ದು, 1961ರ ಅಂತ್ಯದ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಎರಡು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಮೂರನೇಯ ಯೋಜನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ

ಗಳಿಗೆ 1.04 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಮೈಸೂರು ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆಂದು 1.50 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕನೇಯ ಯೋಜನಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳಿಗೆಂದು ಮಿಸಲಾಗಿಟ್ಟ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಪೈಕಿ 1969-72ರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ 1.9 ಲಕ್ಷ ಮತ್ತು 1.4 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ನೈಜ ಅಂದಾಜು ವೆಚ್ಚವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮೂರು ಅಕಾಡೆಮಿಗಳು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ಪೈಕಿ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಸಂಗೀತ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ನಾಟಕ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಲಲಿತಕಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ನೀಡುವುದು, ಖ್ಯಾತ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ, ಸಂಗೀತಗಾರರಿಗೆ, ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಗೆ, ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಾರರಿಗೆ, ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡುವುದು, ಯಕ್ಷಗಾನ ಮೇಳ ಸಂಯೋಜಿಸುವುದು, ಕಲಾವಿದರಿಗೆ, ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು ಇವೇ ಮುಂತಾದವು. 1974-79ರ ಮಧ್ಯಂತರ ಐದನೇಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ಯಕ್ಷಗಾನ ಕಲೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆಂದು, ಭರತನಾಟ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲೆಂದು, ಹವ್ಯಾಸಿ ತಂಡಗಳಿಂದ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ಏರ್ಪಡಿಸಲೆಂದು ಹಾಗೂ ಜನಪದ ಕಲೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ ನಡೆಸಲೆಂದು ಐದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಮಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಲಲಿತಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳಿಗೆ ಹತ್ತು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಅನುದಾನದ ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗಿದ್ದು ಅದನ್ನು ಈ ಕೆಳಗಿನ ಉದ್ದೇಶಗಳಿಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸುವ ಯೋಜನೆಯಿತ್ತು: ಭಿತ್ತಿಚಿತ್ರಗಳ ನಕಲು ಮಾಡುವುದು ಹಾಗೂ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಕಲಾವಿದರ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿ ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು, ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕುರಿತು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಲೇಖಕರುಗಳ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಭಾರತದ ಇತರ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ನಿಯೋಗಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಆರನೇಯ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ 1980-81ನೇಯ ಇಸವಿಗೆಂದು 3.5 ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಗಳನ್ನೂ 1981-82ನೇಯ ಇಸವಿಗೆಂದು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ರೂ.ಗಳನ್ನೂ ಮಿಸಲಾಗಿದಲಾಗಿತ್ತು. 1983-84ರ ವಾರ್ಷಿಕ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ 25 ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳ ವಿಶೇಷ ಅನುದಾನವೊಂದನ್ನು ಎಲ್ಲ ಆರು ಅಕಾಡೆಮಿಗಳಿಗೂ ಬೇಕಾದ ಒಂದು ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡವನ್ನು ರವೀಂದ್ರ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದ ಅವರಣದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಲೆಂದು ತೆಗೆದಿರಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಇದೇ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಅಕಾಡೆಮಿಯು ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೂ ಎರಡೆರಡು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು.

‘ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯೆ’ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆ ನೃತ್ಯ, ನಾಟಕ, ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ಜಾನಪದ

ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ರವೀಂದ್ರ ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಈ ಯೋಜನೆಯನ್ವಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಆರೂ ಅಕಾಡೆಮಿಗಳು ತಂತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಜಾರಿಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಇಲಾಖೆಯ ತಹೋಬೆಗೊಳಪಟ್ಟಿರುತ್ತವೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ; ಕನ್ನಡ ಸಂಘಗಳು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಗೋಷ್ಠಿಗಳಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ; ಬರಹಗಾರರೂ, ಸಂಘ-ಸಂಸ್ಥೆಗಳೂ, ಅಕಾಡೆಮಿಗಳೂ, ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಯಿತ್ತು ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಈ ಅಕಾಡೆಮಿಗೆ ವರದಿ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಯುವ ಕನ್ನಡ ಬರಹಗಾರರ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕಮ್ಮಟಿ ವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಖ್ಯಾತ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಗಂಭೀರ ಸ್ವರೂಪದ ಅನಾರೋಗ್ಯಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದಾಗ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳ ಖರ್ಚನ್ನೂ ಅಕಾಡೆಮಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವು ಅಯ್ಯವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಅಕಾಡೆಮಿ ಇತರ ಭಾರತೀಯ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ನಾಟಕ ಅಕಾಡೆಮಿ ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕೋತ್ಸವ ನಡೆಸುತ್ತದೆ; ರಂಗಕಲೆ ಕುರಿತು ಕಾರ್ಯಾಗಾರಗಳನ್ನೂ ವಿಚಾರಗೋಷ್ಠಿಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ರಂಗ ತರಬೇತಿ ನಡೆಸುವ ಸ್ವಾಯತ್ತ ಸಂಘಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ನಾಟಕೋತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕವನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ರಂಗ ತಂಡಗಳಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ನಾಟಕ ತಂಡಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ರಂಗ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಖರೀದಿಸಲು, ನಾಟಕೋತ್ಸವ ಹಾಗೂ ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣ ನಡೆಸಲು ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ನಾಟಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಾಟಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ವೇತನವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಲಲಿತಾ ಕಲಾ ಅಕಾಡೆಮಿ ವರ್ಣಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುತ್ತದೆ; ಕಲಾ ಶಿಬಿರಗಳನ್ನೂ, ವಿಚಾರ ಸಂಕರಣಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಕಲಾ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಧನ ಹಾಗೂ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಬಹುಮಾನಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಸಂಗೀತ ನೃತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯೂ ಸಹ ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು

ಪ್ರಕಟಿಸುವವರಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಪುರಂದರ ದಾಸರೇ ಮುಂತಾದವರ ಆರಾಧನೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಷ್ಯವೃತ್ತಿ ಕೊಡುವುದಲ್ಲದೇ, ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಹಲವು ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಪೈಕಿ ಜನಪ್ರಿಯ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಪ್ರಕಟಣೆ, ಶಿಶುಗೀತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟಣೆ, ಜಾನಪದ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನಗಳ ಉತ್ತಮ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಭಮೆ ಮುದ್ರಣ ವೆಚ್ಚ ಭರಿಸುವುದು, ಜನಪದ ಕಲಾ ಮಹೋತ್ಸವಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದು ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಜಾನಪದ ಮೇಳಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಸಂಘ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಪ್ರಮುಖವಾಗಿವೆ.

ಉರ್ದು ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯ ಉದ್ದೇಶಗಳ ಪೈಕಿ ಉರ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಈ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕಾವ್ಯ ಹಾಗೂ ಗದ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಪೈಕಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದು, ಉರ್ದು ನಿಘಂಟು ತಯಾರಿ, ಉರ್ದು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸುವುದು, ಉರ್ದು ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಹಾಗೂ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಧನಸಹಾಯ ನೀಡುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದೆ. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ಉರ್ದು ಉತ್ತೇಜನ ಕಚೇರಿಯ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರು ಮತ್ತು ಕಲ್ಕತ್ತಾಗಿಯಲ್ಲಿ ಉರ್ದು ಕೇಂದ್ರಗಳನ್ನು ತೆರೆಯಲಾಗಿದ್ದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಜ್ಯದ ವಿವಿಧ ಕಾಲೇಜು ಹಾಗೂ ವಿಶ್ವ ವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವ ಉರ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಶಿಷ್ಯವೇತನ ಸಿಗುತ್ತದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ಲಲಿತಕಲೆ, ಜಾನಪದ ಕಲೆ ಹಾಗೂ ನಾಟಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಗಣನೀಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಖ್ಯಾತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸರ್ಕಾರವು ತಿಂಗಳಿಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಗಳಂತೆ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನವನ್ನೂ (ಈಗ 150 ರೂ.), 250 ಹಾಗೂ 500 ರೂಪಾಯಿಗಳ ಮಾಸಿಕ ಸಂಭಾವನೆಯನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಆಯಾ ಅಕ್ಯಾಡೆಮಿಗಳ ಹಾಗೂ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಲಾಖೆಯ ಶಿಫಾರಸಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಬಗೆಯ ಧನ ಸಹಾಯ

ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಲ್ಲಿ 1980-82ರ ವರೆಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವರ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷೇತ್ರ	ಮಾಸಿಕ ಗೌರವಧನ ಪಡೆಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ		ಮಾಸಿಕ ನಿವೃತ್ತಿ ವೇತನ ಪಡೆಯುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ
	ರೂ.	ರೂ.	ರೂ.
	500	250	100
ಸಾಹಿತ್ಯ	93	31	40
ಸಂಗೀತ ಮತ್ತು ನೃತ್ಯ	64	51	564
ನಾಟಕ ಮತ್ತು ಅಭಿನಯ	35	32	915
ಲಲಿತಕಲೆ	16	17	47
ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ	28	14	—
ಸಂಸ್ಕೃತ	14	6	—
ಚಲನಚಿತ್ರ	2	—	—
ಸಮಾಜಸೇವೆ	22	10	—
ಜನಪದ ಕಲೆ	8	—	56
ಯಕ್ಷಗಾನ (ಜನಪದ)	—	—	107
ವರ್ಣಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಿಲ್ಪಕಲೆ	—	—	17
ಗಮಕ ಸಾಹಿತ್ಯ	—	—	16

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಪದ್ಮ ಪ್ರಶಸ್ತಿಗಳ ವಿಜೇತರು
 ಭಾರತ ರತ್ನ : ಡಾ|| ಚಂದ್ರಶೇಖರ ವೆಂಕಟರಾಮನ್ (1954) ಮತ್ತು ಡಾ|| ಮೋಕ್ಷಗುಂಡಂ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ (1955).

ಪದ್ಮ ವಿಭೂಷಣ : ಎಚ್. ವಿ. ಆರ್. ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (1962), ಪಟ್ಟದಕಲ್ ವೆಂಕಣ್ಣ ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ್ (1967), ಡಾ|| ಬಿ. ಪಿ. ಗಣೇಂದ್ರಗಡ್ಕರ್ (1972), ಡಾ|| ವಿ. ಕೆ. ಆರ್. ವಿ. ರಾವ್ (1974), ಡಾ|| ರಾಜಾ ರಾಮಣ್ಣ (1975), ಡಾ|| ಸತೀಶ್ ಧಾವನ್ (1981) ಹಾಗೂ ಪ್ರೊ|| ಚಿಂತಾಮಣಿ ನಾಗೇಶ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ (1985).

ಪದ್ಮ ಭೂಷಣ : ಜನರಲ್ ಕೆ. ಎಸ್. ತಿಮ್ಮಯ್ಯ (1954), ವಿ. ನರಹರಿರಾವ್ (1954), ಕಮಲಾದೇವಿ ಚಟ್ಟೋಪಾಧ್ಯಾಯ (1955), ಡಾ|| ಎನ್. ಎಸ್. ಹರ್ಷಿಕರ್ (1958), ಡಾ|| ಕೆ. ವಿ. ಪುಟ್ಟಪ್ಪ (1958), ಬಿ. ಪಿ. ಪಾಟೀಲ್ (1959), ಮೈಸೂರು ಕೆ. ವಾಸುದೇವಾಚಾರ್ಯ (1959), ಸೈತೊಸ್ಲಾವ್ ರೋರಿಕ್ (1961), ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ (1964), ಬೆನಗಲ್ ಶಿವರಾವ್ (1967), ಡಾ|| ದಾದಾಸಾಹೇಬ್ ಚಿಂತಾಮಣಿ ಪಾವಟಿ (1967), ಡಾ|| ಕೆ. ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ (1968), ಡಾ|| ಎಮ್. ಸಿ. ಮೋದಿ (1968), ಡಾ|| ಪಿ. ಎಲ್. ಭಟ್ಟಗರ್ (1968), ರಾಜಾರಾವ್ (1969), ಗಂಗೂಬಾಯಿ ಹಾನಗಲ್ (1971), ಆರ್. ಕೆ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ (1971), ಡಾ|| ಸತೀಶ್ ಧಾವನ್ (1971), ಅಧ್ಯ ರಂಗಾಚಾರ್ಯ (1972), ಲೆಫ್ಟಿನೆಂಟ್ ಕರ್ನಲ್ ಜಿ. ಜಿ. ಬೇವೂರ್ (1972), ಮೊಹಮ್ಮದ್ ಹಯಾತ್ (1972), ಟಿ. ಎ. ಪೈ (1972), ಯಶೋಧರಾ ದಾಸಪ್ಪ (1972), ಫೋಫನ್ ಜೋಸೆಫ್ (1973), ಡಾ|| ರಾಜಾರಾಮಣ್ಣ (1973), ಡಾ|| ಡಿ. ವಿ. ಗುಂಡಪ್ಪ (1974), ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರ್ (1976), ಪ್ರೊ|| ಉಡುಪಿ ರಾಮಚಂದ್ರರಾವ್ (1976), ಡಾ|| ಮೈಸೂರು ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸ (1977), ಶಿವಪುತ್ರ ಸಿದ್ದರಾಮ ಕೊನಹಳ್ಳಿ (ಕುಮಾರ ಗಂಧರ್ವ) (1977), ಸಿಂಗನಲ್ಲೂರು ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯ ಮುತ್ತ ರಾಜ್ (ಡಾ|| ರಾಜಕುಮಾರ್) (1983), ಡಾ|| ವಿ. ದೊರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (1983), ಡಾ|| ಎಚ್. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ (1984), ಪ್ರೊ|| ಎಸ್. ರಾಮಶೇಷನ್ (1985), ಪಂಡಿತ್ ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿ (1985) ಹಾಗೂ ಟಿ. ಆರ್. ಮಹಾಲಿಂಗ (1986).

ಪದ್ಮ ಶ್ರೀ : ಹುಮಾಯೂನ್ ಮಿರ್ಜಾ (1955), ಡಾ|| ಎಮ್. ಸಿ. ಮೋದಿ (1956), ಡಾ|| ಎಸ್. ಆರ್. ರಂಗನಾಥನ್ (1957), ಗಣೇಶ ಗೋವಿಂದ ಕಾರ್ತೂನೀಸ್ (1969), ಮ್ಯಾಥ್ಯೂ ಕಂಡತ್ತಿಲ್ (1959), ಡಾ|| ಮೇರಿ

ರತ್ನಮ್ಮ ಐಸಾಕ್ (1959), ಬಳ್ಳಾರಿ ಶಾಮಣ್ಣ (1960), ಡಾ|| ವೈದ್ಯನಾಥನ್ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯನ್ (1960), ಅಗರಂ ಕೃಷ್ಣಮಾಚಾರ್ (1961), ಇವಾಂಜಲೀನ್ ಲಜಾರಸ್ (1961), ಕಮಲಾಬಾಯಿ ಹೊಸಪೇಟೆ (1961), ಡಾ|| ಕಟ್ಟಿಂಗೇರಿ ಕೃಷ್ಣ ಹೆಬ್ಬಾರ್ (1961), ವೀರನಗೌಡ ವೀರ ಬಸವನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ (1961), ವಿನಾಯಕ ಕೃಷ್ಣ ಗೋಕಾಕ್ (1961), ಚನ್ನಪಟ್ಟಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ ವೆಂಕಟ ರಾಮಯ್ಯ (1962), ಡಾ|| ತೊನ್ನೆ ಮಾಧವ ಅನಂತ ಪೈ (1965), ಡಾ|| ವಿಷ್ಣುಮಾಧವ ಘಾಟಿಗೆ (1965), ಬಿ. ಶಿವ ಮೂರ್ತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ (1966), ಸಂಗಬಸಪ್ಪಾ ಮಲ್ಲನಗೌಡ ಪಾಟೀಲ (1966), ಡಾ|| ಸತೀಶ್ ಧಾವನ್ (1966), ಅನೇಕಲ್ ಆರ್. ಗೋಪಾಲಅಯ್ಯಂಗಾರ್ (1967), ಡಾ|| ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ರಾಮಚಂದ್ರ ಬೇಂದ್ರೆ (1968), ಡಿ. ಎನ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯಶೆಟ್ಟಿ (1968), ಡಾ|| ರಾಜಾರಾಮಣ್ಣ (1968), ಭೈರಪ್ಪ ಸರೋಜಾದೇವಿ ಶ್ರೀಹರ್ಷ (1968), ಸುಧಾ ವಿ. ರೈ (1969), ಡಾ|| ಆರ್. ಬಿ. ಪಾಟೀಲ (1969), ಈ. ಎ. ಎಸ್. ಪ್ರಸನ್ನ (1970), ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮನ್ಸೂರ್ (1970), ಡಾ|| ಪಿ. ನರಸಿಂಹಯ್ಯ (1970), ಟಿ. ಆರ್. ಮಹಾಲಿಂಗಮ್ (1970), ಡಾ|| ಬಸವಾಪಟ್ಟಿ ನಾರಾಯಣ ಬಾಲಕೃಷ್ಣರಾವ್ (1971), ಡಾ|| ಕೂರ್ಗ್ ನರಸಿಂಹ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿ (1971), ಗುಂಡಪ್ಪ ರಂಗನಾಥ ವಿಶ್ವನಾಥ್ (1971), ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಕೇಶವ ನರಗುಂದಕರ್ (1971), ಶಾಂತಾ ರಾವ್ (1971), ರೆವರೆಂಡ್ ಮದರ್ ಮೇರಿ ಥಿಯೋಡೋಸಿಯಾ (1971), ಬಿ. ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ್ (1972), ಭೀಮಸೇನ ಜೋಶಿ (1972), ಡಾ|| ಜಿ. ಎಸ್. ಮೇಲುಕೋಟೆ (1972), ಪಾಲಹಳ್ಳಿ ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ (1972), ಡಾ|| ರವಿವರ್ಮ ಎಮ್. ವರ್ಮಾ (1972), ಚಿನ್ನಸ್ವಾಮಿ ರಾಜಂ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ (1973), ಕೋದಂಡ ರೋಹಿಣಿ ಪೂವಯ್ಯ (1973), ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾಶೀನಾಥ ಕರ್ವೆ (1973), ಗಿರೀಶ ರಘುನಾಥ ಕಾರ್ನಾಡ್ (1974), ಡಾ|| ಎಸ್. ಆರ್. ವಲ್ಲೂರಿ (1974), ಕಲ್ಲೂರಿ ಗೋಪಾಲ ರಾವ್ (1974), ಡಾ|| ಮೈಸೂರು ಶ್ರೀಕಂಠ ಪಂಡಿತ್ ನಿಲಕಂಠ ರಾವ್ (1974), ಬಸವರಾಜ್ ರಾಜಗುರು (1975), ಆರ್. ನಾಗೇಂದ್ರರಾವ್ (1976), ಎ. ಕೆ. ರಾಮಾನುಜನ್ (1976), ಬಿ. ವಿ. ಕಾರಂತ (1981), ಡಾ|| ಮಾಧವ ಧನಂಜಯ ಗಾಡಗೀಳ (1981), ಡಾ|| ಕೃಷ್ಣಸ್ವಾಮಿ ಕಸ್ತೂರಿ ರಂಗನ್ (1982), ಪ್ರಕಾಶ ಪಡುಕೋಣೆ (1982), ರಾಮ ಸ್ವಾಮಿ ಮಾಣಿಕ ವಾಡಗಂ (1982), ಸಯ್ಯದ್ ಕಿರ್ಮಾನಿ ಎಮ್. ಎಚ್. (1982), ಪಿ. ಪಿ. ಕಾಳೆ (1984), ಮೇಜರ್ ಸೋಮನಾಥ ಭಾಸ್ಕರ್ (1985), ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ (1986).